ALEXANDRU MITRU

LEGENDELE OLIMPULUI

ZEII

Alexandru Mitru

Legendele olimpului

Lucrare distinsă cu premiul „Ion Creangă”
al Academiei Române

ZEII

Volumul 1

Versiune electronică realizată
după ediţiile 1978-1983

Prefaţă

LA CELE MAI MULTE CONFERINŢE rostite în public, conferenţiarul, în genere un om de cultură cu mare reputaţie, apare la tribună în tovărăşia unei persoane – foarte cumsecade – care-l prezintă printr-o scurtă alocuţiune.

Alocuţiunea aceasta este ca o prefaţă orală, similară celor scrise, sau, cel puţin, acesta este rostul ei.

Numai că eu, de multe ori, ca un cetăţean ascultător din sală am auzit cu drept cuvânt în jurul meu: „Dar cine-i acela car prezintă?! Cine prezintă prezentatorul?!” Căci, realist vorbind, dacă ar fi avut totuşi vreun sens, conferenţiarul ar fi fost mai normal să-l prezinte el pe prezentator, inversând rolurile.

O întâmplare ca asta mi-a venit imediat în minte cînd a fost vorba să scriu această prefaţă, care, în prim loc, are ca rol clasic acela de a prezenta pe autor (conferenţiar în scris). Să-l prezint deci pe Alexandru Mitru! Şi să-l prezint ca autor al acestei cărţi: „Legendele Olimpului”.

El este însă cunoscut de generaţii întregi de tineri care-i savurează scrisul şi cu plăcere şi cu folos de ani de zile! Iar cartea a apărut în câteva ediţii, şi într-un foarte mare tiraj. Pe Alexandru Mitru îl cunoaşte deci o lume întreagă, mai ales că fiecare cititor, din altruism

sau din slăbiciune, are cel puţin unul sau doi semeni succesivi, cărora le-a împrumutat cartea – ceea ce măreşte considerabil numărul real al cititorilor.

Nu este paradoxal să-l prezint eu pe el?!

Generaţiile de cititori, mai ales când e vorba de o carte pentru tineret, se succed însă repede, şi apoi cartea, în această nou ediţie, este destinată unor noi cititori, altor generaţii; de azi şi de mâine. Destinul ei este de durată, ca însuşi destinul legendelor pe care le cuprinde.

Dar acele generaţii au referinţele certe, indiscutabile, ale generaţiilor anterioare de cititori, şi vor avea, de îndată, de la prima pagină a cărţii pe care vor citi-o, o idee proprie pentru care orice prezentare aici echivalează cu a prezenta cuiva o rudă sufletească apropiată şi care, pe deasupra, este şi faima acelei familii.

Să spun totuşi că Alexandru Mitru e un scriitor temerar, că nu şi-a propus să scrie o carte facilă, cu poveşti de adormit copii, ci o carte şi plăcută şi folositoare, care i-a ridicat o sumedenie de obstacole grele, pe care le-a trecut cu un succes strălucit. Lectura „Studiului introductiv” ce urmează, semnat de un mare specialist: Prof. Nicolae I. Barbu, dă o idee de proporţiile, dificultăţile şi numărul obstacolelor pe care le avea de trecut Alexandru Mitru în alegerea materialului acestei cărţi, pe care, cu mare curaj şi încredere în sine, singur şi l-a ales.

Legendele Olimpului respirau greu de bătrâneţe – Alexandru Mitru le-a întinerit, le-a dat suflul proaspăt al limbii şi talentului său, făcând din ele simboluri de totdeauna ale năzuinţii omului de a se depăşi pe sine.

El a umanizat personaje devenite de mult statui, a creat fiinţe din simple simboluri, a apropiat viaţa zeilor şi a eroilor legendari, de noi, cu temperamentul lor, cu calităţile lor supranaturale, cu urile şi dragostea lor, cu tot ce era uman totuşi şi în ei, căci chiar zeii, care erau întrupări ce n-au existat, au fost creaţi după chipul şi asemănarea noastră de oameni. Cât priveşte eroii, ei au fost oameni cu calităţi superlative, zeificaţi pentru faptele lor mari şi excepţionale, de mulţimile care i-au admirat cu recunoştinţă.

În stil, în dialoguri, în sensurile date faptelor de către autor, eu apreciez în special această umanizare, care apropie un trecut îndepărtat, neguros dar neuitat, de timpul de astăzi, creând din *om* o entitate universală şi fără moarte, căci legenda e o formă a nemuririi.

Observ însă că nici cartea nu are nevoie de o prezentare în prefaţa aceasta, căci ea a avut de curînd, în anul 1972, o recomandare supremă dată de către „Academia Republicii Socialiste România”, prin premiul „*Ion Creangă*” ce i-a fost acordat, după ce a fost atent judecată de secţia de literatură şi artă a Academiei, de sub preşedinţia acelui integru, serios şi doct Alexandru Al. Philippide şi compusă dintr-un număr de scriitori şi artişti cu mare experienţă. Ce rost ar mai avea, după aceasta, aprecierea mea?

Doar aceea a unui cititor deprins să descifreze şi interesul şi frumuseţile unei cărţi, adică o operaţiune pe care oricare cititor o va face cu aceeaşi obiectivitate şi acelaşi entuziasm, în taina camerei sale de lectură şi în intimitatea delectării lui intime.

„Legendele Olimpului” e socotită drept o carte pentru tineret, în primul rînd pentru virtuozităţile ei

pedagogice, ceea ce, într-o anumită mentalitate a unora, are un sens oarecum peiorativ. Acest sens a fost creat de o practică facilă şi steril fantezistă, obişnuită unor asemenea cărţi, asupra cărora de obicei nimeni nu se opreşte prea mult.

Dar „Legendele Olimpului” este în adevăratul sens al cuvântului – ilustrând un vechi dicton – o carte pentru tineretul de la 10 la 80 de ani, aşa cum au fost socotite cărţile pentru tineret ale lui Lev Tolstoi. Eu însumi, aflat la limita superioară, prin lectura admirativă a cărţii,am adus o confirmare de simplu cititor acestei „butade” care într-o formă amuzantă formulează un mare adevăr.

Alexandru Mitru, prin cărţile sale, dar îndeosebi prin aceasta, a afirmat la cea mai înaltă treaptă literatura pentru copii şi pentru tineret. Fără a avea câtuşi de puţin un iz didactic, „Legendele” lui Alexandru Mitru familiarizează tineretul (şi bătrânetul!) cu legendele istoriei antice a lumii, din vremea când şi realităţile cele mai fireşti constituiau un mister, altfel inexplicabil decât prin existenţa unei puteri supranaturale şi atotputernice, întrupată într-o fiinţă, pentru o mai apropiată înţelegere. Aşa fiind, cartea lui Alexandru Mitru e istorie? e o înşiruire de legende? e o lungă poveste? Poate, cel mai puţin, asta din urmă. Ea este o naraţiune a preistoriei şi istoriei antice, cu zei, cu eroi şi sângeroase conflicte între ei, făcută cu talent şi cu putere de evocare, aşa încât legenda să capete tărie de adevăr, de întâmplare de mari proporţii, a cărei memorie a ajuns pînă în zilele noastre.

Comentariul din text, ce aparţine autorului, dă un farmec deosebit legendei, încadrând-o pitoresc în

mentalitatea contemporană, cu umor uneori, cu spirit critic alteori: „Tezeu n-a fost nicicând un trândav, precum se ştie că sunt regii. Cât a domnit el în Atena n-a pierdut vremea la ospeţe, căci s-a însoţit cu alţi viteji şi a pornit spre Calidon!”

După mine, greu de definit cartea lui Alexandru Mitru. Poate fi şi un roman, unic prin personaje şi întâmplări, al istoriei, cea mai depărtată a lumii ştiute, nu prea departe totuşi de noi. Ea se citeşte ca atare, de la început până la sfârşit.

După atâtea spuse, concluzia este că această prefaţă nu face altceva decît să mărturisească, onest, impresiile unui cititor mai dornic să vadă pe zei, oameni, decât pe oameni, zei.

DEMOSTENE BOTEZ
aprilie 1972

STUDIU INTRODUCTIV

EXISTĂ OARE VREUN OM care să rămână indiferent la adierea mângâietoare a vântului primăvăratic, la freamătul valurilor mării înfuriate, care se sparg mugind de ţărm, la huietul vijeliei care încovoaie copacii, la zigzagurile roşii ale trăsnetului şi la lumina orbitoare a fulgerului? Se găseşte o inimă omenească în stare să rămână de piatră în faţa acestor măreţe fenomene ale naturii, a căror variaţie îşi află corespondentul în nesfârşita gamă de sentimente pe care o trezesc în sufletul nostru? . . .

Astăzi cunoaştem forţele naturii şi puterea lor nu ne mai înspăimântă. Dar imaginaţia omului primitiv, în lipsa unei raţiuni pătrunzătoare, a creat

figurile mitice ale zeilor,atribuindu-le toate fenomenele pe care nu şi le putea explica. Astfel s-au plăsmuit mitologiile popoarelor antice dintre care aceea a grecilor se remarcă prin marea bogăţie şi frumuseţe a miturilor.

Mitologia grecilor este extrem de bogată, mai întâi prin faptul că la crearea nenumăratelor figuri de zei, semizei, eroi etc, a contribuit imaginaţia multor generaţii şi a multor oameni de talent. Dar cauza principală a mulţimii miturilor o constituie însăşi multitudinea fenomenelor naturii şi a diferitelor

aspecte ale acestor fenomene. Luând ca pildă marea, observăm că străbunii îndepărtaţi ai grecilor, de pe vremea lui Pericle, au pus stăpân peste întinsele ape pe Poseidon. Dar în mare, în imaginaţia grecilor mai locuiau: Amfitrita, soţia lui Poseidon; Nereu, fiul lui Poseidon; Nereidele, fiicele lui Nereu; Tetis, o altă divinitate a mării; Triton, fiul lui Poseidon sau al lui Nereu etc. Dacă ne gândim cât de variate sunt fenomenele naturii şi aspectele lor şi dacă ţinem seama că pentru grecii vechi fiecare fenomen şi aspect al naturii a dus la crearea mai multor zeităţi, atunci ne dăm seama de unde provine bogăţia mitologiei greceşti.

În concepţia vechilor greci, zeii nu trăiau izolaţi de muritori,ci se amestecau în viaţa lor, dirijându-le sau împiedicându-le acţiunile, aducându-le fericire sau nenorocire. De aceea, în viaţa zeilor se reflectă multe din fenomenele vieţii sociale a grecilor. Astfel, Ares era zeul războiului, Hera proteja căsnicia, Hermes era protectorul negustorilor, împărăţia morţilor o conducea Hades etc. Uneori zeii se căsătoreau cu muritoare şi invers: zeiţa Tetis, divinitate a mării, s-a căsătorit cu Peleu, un muritor, iar din căsătoria lor s-a născut Ahile, faimosul erou ale cărui fapte sunt cântate în Iliada.

Miturile Olimpului, adică miturile care se povestesc despre zeii care locuiau în Olimp, au fost create într-o epocă de umanizare a concepţiilor despre natură, de relativă linişte şi înseninare a sufletului grec în faţa covârşitoarelor forţe ale naturii. La început, grecii şi-au închipuit aceste forţe sub forma unor obiecte neînsufleţite, în special pietre şi lemne, numite fetişuri.

De pildă, în oraşul Thespiae, în Beoţia, forţa atribuită mai târziu zeului Eros, zeul iubirii, era închipuită de o piatră necioplită. Apoi, forţele naturii au luat chipul unor animale. La Delfi, înainte de Apolo, trona un zeu cu chip de lup. Încetul cu încetul, oamenii au început să cunoască natura, să-i înţeleagă unele fenomene, şi atunci forţele ei covârşitoare au luat, în imaginaţia grecilor, chipuri omeneşti. Aşadar, de la zeităţi închipuite sub forma unor obiecte neînsufleţite şi până la zeii din Olimp, care se deosebeau de oameni numai prin putere şi nemurire, concepţiile grecilor despre divinităţi, ca forţe ale naturii, au făcut un drum lung.

La constituirea acestui panteon olimpic a contribuit imaginaţia multor oameni şi a multor generaţii din diferite regiuni locuite de greci. Acest fapt a făcut ca despre acelaşi zeu să se povestească lucruri diferite şi deci zeul să apară în chipuri diferite. De pildă, un mit spunea că zeiţa Afrodita se născuse din sângele lui Uranus, căzut în valurile mării, în timp ce la Homer, Afrodita este fiica lui Zeus şi a Dionei. Înainte de Homer, Poseidon era socotit şi numit „protector de familie” şi „tată”, pe când la Homer el stăpâneşte peste ape. În Siciomia, Afrodita era socotită protectoarea lăuzelor, pe când la Sparta zeiţa apărea, în imaginaţia grecilor, înarmată. Aceste exemple sunt îndeajuns spre a înlesni o reprezentare cât mai clară despre bogăţia de mituri care se povesteau despre zeii din Olimp.

Dar, oricât de variate ar fi fost, în legendele Olimpului se reflectau realităţi sociale şi politice de pe vremea când trăiau autorii miturilor. De pildă, Zeus trona în Olimp aşa cum la Tirint şi Micena, două centre

importante din Grecia, în secolele XIV-—X. î.e.n., stăpâneau puternicii basilei, şefi de triburi. Olimpul homeric nu este altceva, în toate amănuntele lui, decât o reflectare a vieţii sociale şi politice a grecilor, de pe vremea când au fost plăsmuite aceste mituri.

De aceea, odată instituit, Olimpul homeric n-a rămas încremenit. Poeţii care au urmat după Homer au prelucrat miturile în lumina concepţiilor filozofice şi religioase ale vremii lor, contribuind astfel la îmbogăţirea tezaurului mitologic grec, care şi aşa era extrem de bogat. Prelucrarea miturilor zeilor olimpici de către poeţi a dus şi la diversificarea chipurilor sub care apăreau diferiţi zei.

Cele expuse mai sus ne explică de ce, astăzi, oricine voieşte să scrie o mitologie a grecilor, se găseşte de la început în faţa mai multor mituri, din epoci diferite, care se povestesc despre acelaşi zeu.

În prima parte a acestui volum, profesorul şi scriitorul Alexandru Mitru ne prezintă miturile despre zeii olimpici. Aşa cum am arătat, despre zeii Olimpului se povesteau mituri plăsmuite în vremuri şi în regiuni diferite şi reflectând concepţii felurite. Pentru autorul cărţii de faţă se puneau, deci, de la început, mai multe întrebări: cum va proceda cu diferitele variante ale miturilor? Le va expune pe toate sau numai pe unele? Care va fi criteriul alegerii, dacă va face o selecţie? Cum vor apărea zeii Olimpului în lumina miturilor alese? În cele ce urmează, încercăm să arătăm cum a înţeles autorul să rezolve aceste probleme.

După cum se vede şi din tabla de materii, dar mai ales din titlurile şi subtitlurile lucrării, autorul nu şi-a propus să dea absolut toate miturile Olimpului, ci a

ales pe cele mai importante în legătură cu zeii cei mari ai Olimpului şi, înainte de ei, cu Haosul, Ceea sau Gheea, Uranus, Cronos etc.

Este însă vrednic de subliniat faptul că Alexandru Mitru a dat o deosebită importanţă mitului prometeic. El a făcut acest lucru pe deoparte din dorinţa vădită de a lega, printr-un fir logico-cronologic, atât cât este cu putinţă, diferitele mituri între ele, pe de alta, mai ales, pentru a-i da lui Prometeu – „cel mai nobil sfânt şi martir din calendarul filozofic", cum îl numeşte K. Marx – valoarea unui simbol al luptei pentru smulgerea şi stăpânirea tainelor naturii, pentru progres, împotriva forţelor naturale şi sociale pe care zeii le închipuiau în fantezia celor vechi.

Întrebarea, de o deosebită însemnătate, care se punea după alegerea miturilor de expus, era aceea a ordinii cronologice. Ea avea să reflecteze, desigur, şi însemnătatea acordată fiecărui zeu, precum şi motivarea psihologică şi logică a faptelor închipuite, povestite de mituri. Aici autorul a urmat, în general, pe Hesiod, poetul care a încercat să facă o „istorie", ca să zicem aşa, a zeilor.

Hesiod a fost determinat să scrie Teogonia, „naşterea zeilor", de haosul care domnea în mitologie, haos provocat de nenumăratele mituri contradictorii atât în ceea ce priveşte faptele zeilor, cât, mai ales, în ceea ce priveşte momentul apariţiei lor în lume, căci, în imaginaţia grecilor, zeii s-au născut ca şi oamenii. Haosul în mitologie n-a încetat după apariţia Teogoniei, iar mitografii greci care au scris după Hesiod s-au găsit în faţa aceleiaşi puzderii de mituri contradictorii. Aşadar, ca şi Hesiod, şi ca orice mitograf, Alexandru

Mitru a trebuit să dea o ordine cronologică miturilor. A dat-o, conducându-se, în general, aşa cum am spus, după Hesiod, dar introducând şi unele elemente personale. Problema esenţială care se punea era aceea ca un zeu să nu apară pe scenă mai înainte de a fi creat, aşa cum, de pildă, la Hesiod, Eros este stăpânul inimii zeilor şi oamenilor, când zeii şi oamenii nici nu existau. Tocmai de aceea Alexandru Mitru a procedat cu multă atenţie şi logică atunci când, după stabilirea domniei lui Zeus în Olimp, a introdus mitul lui Prometeu, pentru a explica în acest fel apariţia omului, operă a mâinilor lui Prometeu. Înainte de Zeus, autorul român vorbeşte despre titani şi despre monştri, ceea ce corespunde, de fapt, ordinei închipuirilor pe care le-au avut grecii despre lume şi viaţă şi luptei duse de oameni pentru eliberarea de tot soiul de suferinţe materiale şi morale.

Autorul „Legendelor Olimpului” a împletit evenimentele mitologice din Olimp cu cele petrecute pe pământ. Nu toate mitologiile procedează aşa. Dar este mai bine cum a procedat Alexandru Mitru, deoarece, în alt fel, se ajunge la inadvertenţe.

Oricât de importantă ar fi problema cronologiei miturilor, esenţialul îl constituie conţinutul lor. Lucrul este cu atât mai important cu cât, după cum am mai spus, diferitele variante ale aceluiaşi mit prezintă personajul mitologic despre care este vorba în lumini diferite. Deci, pentru mitograful modern se pune foarte stringent problema alegerii variantelor care să înfăţişeze zeul, sau zeiţa, sau eroul respectiv, în lumina pe care o crede cea mai potrivită.

Pentru a ilustra chipul cum a înţeles să rezolve această problemă autorul „Legendelor Olimpului”, vom da un singur exemplu, pe care-l socotim cel mai caracteristic, şi anume acela al zeiţei Afrodita.

În Iliada, Afrodita este rănită de muritorul Diomede şi nevoită să se urce în Olimp. Aici Zeus o cheamă la sine:

„*Fata mea, îi zise, războiul nu te priveşte pe tine;*
Grija ta fie mereu legăturile dragi ale nunţii;
Armele şi bătălia sunt date lui Ares şi Palas.”*

Iata dar pe Afrodita, zeiţa frumuseţii, amestecându-se în lupte, fără să-şi dea seama că nu este în stare să le poarte, ba chiar rănită de un muritor. Totul se petrece ca în familia unui basileu din Tirint sau Micena.

În cartea a VII-a a Odiseei, zeiţa Afrodita ne apare însă într-o postură şi mai puţin potrivită cu măreţia unei zeiţe. Poetul povesteşte cum Hefaistos a pedepsit-o pe zeiţă, făcând o plasă de aur invizibilă, în care a prins-o alături de Ares, în hazul tuturor zeilor.

Altă coardă vibrează într-o odă adresată zeiţei de poeta Safo şi în altă lumină ne apare Afrodita. Într-adevăr, Afrodita este numită „nemuritoare”, „cu tronul zugrăvit în multe culori”, „fiică a lui Zeus”, care sălăşluieşte în „palatul de aur al tatălui său”. Zeiţa este dusă pe pământ într-o teleagă trasă de vrăbiuţe. Ajungând pe pământ, Afrodita zâmbea prietenos poetei şi o încuraja, mângâind-o.

---

* Cântul V.Vers – 419 şi urm (trad. G.Murnu)

Pentru poetul roman Lucreţiu, Afrodita-Venus este:

„Născătoare a Eneizilor”, „dătătoare de viaţă”**, prin care iau fiinţă toate vieţuitoarele de pe pământ.

Aşadar, Afrodita-Venus a căpătat, sub pana poetului Lucreţiu, o măreţie pe care nici pe departe nu o avea la Homer, dar începuse s-o capete la Safo.

La Virgiliu, Afrodita-Venus este preocupată de măreţia Romei. Îndurerată de suferinţele lui Enea, ea se duce la Jupiter şi, cu ochii în lacrimi, îl roagă să înceteze prigoana împotriva fiului său.

Iată câteva exemple, din multele care se pot da, de felul în care este înfăţişată Afrodita-Venus la Homer, Safo, Lucreţiu, Virgiliu. Înainte de a cerceta cum a procedat autorul „Legendelor Olimpului”, am vrea să vedem cum au procedat doi autori moderni, ale căror lucrări le avem la îndemână, şi anume G. Popa-Lisseanu şi N. A. Kun.

La Popa-Lisseanu, după ce se arată în câteva rânduri legenda naşterii zeiţei din spuma mării, se trece la descrierea puterii ei. În esenţă, autorul o consideră „zeiţă a frumuseţii, a iubirii şi prosperităţii... Împărăţia ei se întinde peste ceriu şi peste pământ, peste vietăţile mării şi peste vieţuitoarele văzduhului”***.

N. A. Kun începe prezentarea zeiţei prin următoarele fraze: „Răsfăţată şi zburdalnică, Afrodita n-ar trebui să se amestece în bătăliile sângeroase. Ea sădeşte dragostea în inimile tuturor; şi ale zeilor, şi ale muritorilor. Prin această putere ea domneşte asupra lumii întregi”****.

** De rerum natura (*Despre natura lucrurilor*), I şi urm

*** Mitologie greco-romană, I, pag 243

**** Legendele şi miturile Greciei antice, pag 52

Autorul continuă să arate puterea pe care o are zeiţa asupra fiarelor, naşterea ei din spuma mării, veşmintele, însoţitoarele, pentru ca să ajungă apoi la Pigmalion.

Trecând, în sfârşit, la Afrodita prezentată de autorul „Legendelor Olimpului”, ne putem da mai lămurit seama de lumina în care a prezentat-o, de originalitatea sa.

Alexandru Mitru vorbeşte mai întâi despre naşterea zeiţei Afrodita din spuma mării, rodită de picătura de sânge căzută din rana lui Uranus.

Apoi, logic, trece imediat la descrierea chipului şi a gătelii zeiţei şi la primirea ei în Olimp:

„Când au văzut-o pe Afrodita intrând cu pasul legănat în fastuosul lor Olimp, zeii s-au ridicat cu toţii năuci de-atâta frumuseţe şi graţie şi gingăşie. Mulţi dintre olimpienii falnici au şi cerut-o de soţie, dar Moira hotărâse altfel. Cea mai frumoasă-ntre zeiţe a avut parte de bărbatul cel mai urât din tot Olimpul. S-a însoţit cu zeul faur, Hefaistos, cel priceput, harnic, modest, însă schilod.”

Într-un capitol special consacrat zeiţei Afrodita, autorul reaminteşte cele spuse mai sus şi continuă:

„Viaţa împodobită de farmecul iubirii este mai fericită. Dragostea îmblânzeşte firea şi duce focul vieţii într-una mai departe.”

Urmează un fragment din imnul poetului Lucreţiu, apoi autorul povesteşte scena prinderii zeiţei Afrodita în plasa nevăzută de către soţul ei Hefaistos, osândind netrebnicia înşelătorului Ares.

În acest fel, autorul „Legendelor Olimpului”, întocmai ca Popa-Lisseanu şi Kun, a început

prezentarea zeiţei Afrodita sub influenţa imaginei lucreţiene. Dar, spre deosebire de cei doi autori, dintre care Kun nu menţionează întâmplarea Afrodita-Ares, iar Lisseanu reproduce, cu uşoare modificări, textul citat din Odiseea, Alexandru Mitru, reproducând şi el legenda burlescă din Odiseea, ia o atitudine hotărâtă de condamnare a urâtului fapt. În acest fel, autorul român încearcă să împace măreţia Afroditei-Venus lucreţiene cu versiunea burlescă din Odiseea.

Având în vedere că această „mitologie" se adresează în primul rând tineretului, autorul „Legendelor Olimpului" a rezolvat problema în chipul cel mai potrivit.

Am dat fragmente din textele pe care le-a avut autorul „Legendelor Olimpului" la îndemână, la capitolul „Afrodita" şi am discutat comparativ textele antice cu pasaje din mitografi moderni, spre a ilustra, printr-un exemplu cât mai concludent, felul cum a încercat să armonizeze Alexandru Mitru diferitele versiuni contradictorii cu privire la aceeaşi zeitate.

Putem dar distinge în prima parte a „Legendelor Olimpului" următoarele trăsături principale:

1. Autorul a depus un efort stăruitor de a motiva logic şi psihologic trecerea de la un mit la altul şi diferitele acţiuni în cadrul aceluiaşi mit.

În felul acesta, se caută şi se obţine un fir de legătură între diferitele mituri şi o reală motivare psihologică în povestire.

2. Autorul a ales miturile, legendele şi versurile cele mai cunoscute şi interesante. Astfel, n-a omis pe Prometeu, Marsias, Filemon şi Baucis, Pigmalion, Eros şi Psiheea etc.

3. A căutat totodată să armonizeze versiunile contradictorii într-o sinteză în care predomină punctul de vedere moral. Exemplul cu Afrodita este cât se poate de concludent. Evident că această „moralizare” nu putea fi făcută decât atât cât îngăduia mitul.

4. Cea mai de seamă caracteristică este însă dramatizarea continuă a miturilor, care face ca naraţia să fie înlocuită, la tot pasul, de dialog.

5. Motivarea raţională a alegerii şi ordinei cronologice a miturilor, pe care mitul prometeic o ilustrează în chipul cel mai luminos, precum şi diferitele explicaţii date în note, constituie un efort, unic la noi, de a lega mitologia zeilor olimpici de condiţiile materiale, economice şi sociale, în care a apărut. Alexandru Mitru a urmărit să dea diverselor mituri o interpretare materialistă, subliniind în cuprinsul legendelor ecoul luptei permanente a oamenilor împotriva forţelor capricioase şi asupritoare, naturale şi sociale, pe care zeii le reprezentau în imaginaţia elinilor.

*

În continuare Alexandru Mitru expune mituri şi legende pe care imaginaţia greacă le-a ţesut în jurul unor oameni numiţi, în greceşte, „eroi”.

Trebuie să facem de la început o distincţie esenţială între zei şi eroi. Zeii erau nişte fiinţe pur imaginare, chiar dacă în plăsmuirea chipului şi vieţii lor se pornise de la realităţi omeneşti concrete. De pildă Zeus are mult din caracterele unui basileu. Pe când mulţi dintre eroi au trăit în realitate, iar imaginaţia n-a făcut

altceva decât să le mărească, adesea peste fire, personalitatea. Zeus n-a existat. Ahile, Agamemnon, Menelau, Ulise au fost însă oameni care au luptat sub zidurile Troiei.

Înainte de a-şi închipui zeii cu chip de oameni, grecii au atribuit puteri zeieşti unor obiecte neînsufleţite, apoi unor animale, în cele din urmă unor fiinţe cu chip şi însuşiri omeneşti, pe când, în crearea legendelor eroilor, imaginaţia a pornit de la realitate, de la oameni, despre care se ştia că au luptat şi au triumfat asupra celor mai grele adversităţi.

Acest fapt a contribuit la o ancorare mai largă a imaginaţiei în realitate şi deci la o reflectare mai profundă a vieţii sociale, economice şi politice din epoca în care au fost plăsmuite miturile.

În legendele despre eroi asistăm la o încordare a tuturor puterilor fizice şi morale ale pământenilor, spre a birui forţele vrăjmaşe şi a ridica viaţa şi demnitatea omului deasupra tiraniei şi mizeriei.

În imaginaţia grecilor, Zeus trona maiestuos şi capricios în Olimp, dar pe pământ eroul Heracle, înfruntând mânia Herei, ucigând monştri şi biruind oameni nelegiuiţi, a fost socotit vrednic de Olimp. Curajul, dârzenia, dragostea de oameni şi spiritul de sacrificiu pentru binele obştei sunt trăsături care se întâlnesc la toţi eroii.

Există, desigur, multe elemente legendare în cele ce se povesteau, de pildă, despre Tezeu. Dar lupta lui împotriva tâlharilor, care infestau drumurile Aticei în vremurile îndepărtate, este reflectarea unei realităţi, care a dus viaţa greacă, în Atica, cu un pas mai departe spre civilizare şi umanizare.

Legenda spune că Tezeu a fost înflăcărat de isprăvile lui Heracle. Dar este uşor de închipuit ce profundă influenţă asupra imaginaţiei şi dorului de fapte mari ale generaţiilor de tineri greci exercitau aceste modele de curaj şi dragoste de om pe care le prezentau legendele eroilor.

Spre a ne da însă mai bine seama de felul în care s-au plăsmuit legendele, este necesar să începem prin a cerceta înţelesurile pe care le-a căpătat cuvântul „erou”.

Evoluţia înţelesurilor cuvântului ne arată limpede şi concis noţiunile fundamentale pe care le legau anticii de acest cuvânt şi ne conduce – călăuză sigură – pe drumul rezolvării diferitelor întrebări pe care le ridică problema constituirii legendelor eroilor.

La Homer, cuvântul are următoarele înţelesuri: 1. stăpân, şef, nobil, comandant militar (Ildada, XIX 34; XX 110); 2. luptător (în general) (Odiseea, I 101); 3. om care se distinge prin naştere, prin curaj sau prin talent (Odiseea, XVIII 423, VIII 423).

Începând cu Hesiod, cuvântul „erou” capătă înţelesul de semizeu. În secolul al V-lea, vorbind despre Heracle, Pindar (Nemeice. 3, 38) îi dă apelativele de „erou zeu”. Platon aşază (Legile 738 d) pe „erou” după zeu, şi între zei şi oameni. Herodot (V 105) şi Tucidide (V 11) prin „erou” înţeleg orice om ridicat la rangul de semizeu. La Atena, în secolul al V-lea, „eroi eponimi” erau socotiţi bărbaţii care dăduseră numele celor zece triburi ale Atenei. Iar la Roma „eroi” ajunseseră să fie numiţi împăraţii romani divinizaţi. Aşadar, pe scurt, linia evolutivă a semanticei cuvântului „erou” a fost: 1. stapân, nobil, şef,

comandant militar; 2. combatant (în general); 3. om distins prin naştere, talent, vitejie: 4. semizeu; 5. muritor ridicat, după moarte, la rangul de semizeu

Nici nu se poate un mai mare ajutor, în discutarea problemei eroilor antici, decât acela pe care ni-l dă semantica cuvântului „erou”.

Într-adevăr, lista sensurilor de mai sus ne arată limpede că la început cuvântul a arătat un om care se distinge prin ceva faţă de ceilalţi oameni şi, la sfârşit, a însemnat un om care, după moarte, este pus în rândul zeilor, datorită faptelor sale.

În evoluţia sensurilor cuvântului se vădesc limpede momente din istoria societăţii sclavagiste greceşti. În Iliada, care reflectă stadiul destrămării comunei primitive şi al înmuguririi sclavagismului, „eroi” erau şefii de genosuri, iar la Troia, unde se luptau crâncen, ei erau comandanţi militari. Dacă în Odiseea prin „eroi” se înţeleg toţi combatanţii, nu numai şefii de genosuri, este pentru că, după război, în amintirea cruntelor suferinţe pe care le înduraseră în timpul sângeroaselor bătălii, toţi luptătorii aveau o figură potenţată, erau socotiţi toţi drept nişte „eroi”. Dar tot în Odiseea, care reflectă vremuri de pace, după uriaşele încleştări de la Troia, un om care cânta minunat era tot un „erou”.

La Atena, după instaurarea sinoikismosului, cei mai de seamă oameni erau aceia care întemeiaseră cele zece triburi. Poetul Pindar şi filozoful Platon îi aşezaseră pe „eroi” între zei şi oameni.

Se vede că la baza diferitelor înţelesuri ale cuvântului „erou” a stat întotdeauna un sentiment de adâncă admiraţie pentru oamenii care se distingeau prin anumite calităţi, admiraţie care a dus la

divinizarea anumitor eroi. Dar dacă sentimentul de admiraţie a fost constant, calităţile admirate s-au schimbat o dată cu transformările economice, sociale şi politice ale societăţii. Astfel, în comuna primitivă se impuneau atenţiei, şi adesea admiraţiei geneţilor, şefii de genosuri, de fratrii şi de triburi; la Troia, comandanţii şi vitejii; la curtea paşnică a lui Alcinou, cântăreţul Demodocos sau crainicul Mulios; la Atena, întemeietorii de triburi, învingătorii la jocurile interhelenice; la Roma, după instituirea imperiului, împăraţii.

Luptătorii de la Troia văzuseră pe şefii lor, pe marii comandanţi, pe Ahile, Ulise, Menelau, Nestor, în bătălie. Dar, după terminarea războiului, faptele lor creşteau parcă şi mai mult în imaginaţia generaţiilor. Felurite legende se ţeseau în jurul acestor mari figuri. Apoi fiecare cetate din Grecia voia să-şi aibă „eroul" sau şi, aşa cum s-a intâmplat cu Heracle, care era revendicat de Teba şi de Argos, în mai multe cetăţi înfloreau legende prin care un erou le aducea faimă şi glorie. Nu toţi eroii au luptat la Troia, dar toţi eroii erau înnobilaţi cu acele calităţi pe care autorii legendelor le socoteau cele mai de frunte. Cum legendele în jurul unui erou se închegau adesea în cetăţi diferite şi în timpuri diferite, se întâmpla acelaşi fenomen care se petrecea şi cu zeii, şi anume că acelaşi erou era încărcat cu însuşiri contradictorii şi despre el se spuneau lucruri contradictorii.

Aşa cum s-a văzut mai sus, înţelesurile cuvântului „erou" izvorăsc din Iliada şi Odiseea, poeme în care se cântă faptele săvârşite de luptătorii care au luat parte la războiul Troiei. Dar, înainte de a lupta sub zidurile

Troiei, grecii dezvoltaseră strălucita civilizaţie miceniană. Ei luaseră contact cu civilizaţia din Creta pe la 1700 î.e.n. şi, timp de trei secole, până la 1400 î.e.n., ei contribuiseră la înflorirea civilizaţiei miceniene. De aci înainte pornesc o mişcare de expansiune în răsărit, care, două secole mai târziu, a dus la războiul Troiei.

Este de neconceput ca timp de cel puţin opt sute de ani, câţi au trecut de la venirea aheilor pe pământul Greciei şi până la războiul Troiei, purtătorii civilizaţiei miceniene să nu fi cunoscut şi admirat oameni cu însuşiri excepţionale, luptători pentru binele comunităţii, pe care să-i fi numit „eroi”. Aşadar, „eroii” au existat întotdeauna la greci, legendele în jurul diferitelor figuri au înmugurit cu mult înainte de războiul Troiei, dar numai anumiţi „eroi” au luat parte la luptele de sub zidurile Troiei, şi deci numai anumite legende au fost consemnate de eposul homeric.

Celelalte legende, care fuseseră plămădite în epoca miceniană, continuau să pâlpâie cu o lumină modestă în Grecia. Dar, după încleştările de la Troia, uriaşe pentru vremea aceea, un mare număr de eroi au fost aduşi, nimbaţi de legendă, în patria mamă, în Grecia. Acest fapt a constituit un reviriment pentru legendele care dăinuiau în diferite cetăţi, în jurul diferiţilor „eroi”. Astfel, unii eroi sau unele fapte, în legătură cu anumite cetăţi, au fost introduse ulterior în textul Iliadei sau Odiseei pentru gloria cetăţilor respective, iar alte cetăţi şi-au revendicat anumiţi eroi.

Aşadar, pentru a pune o oarecare ordine în acest hăţiş de fapte, se poate spune că legendele eroilor pot fi împărţite în trei mari categorii: legende plămădite pe

pământul Greciei, înainte de războiul Troiei; legende create în Asia Mică, în legătură cu războiul Troiei, în jurul unor eroi veniţi din Grecia; legende create în Grecia, după şi sub influenţa legendelor războiului Troiei. Dar multe dintre legendele din prima categorie au fost influenţate de legendele războiului Troiei. Războiul Troiei a fost evenimentul care a contribuit, într-o foarte mare măsură, la alterarea conţinutului legendelor şi deci la estomparea cronologiei lor.

Aceasta fiind situaţia, este foarte greu de precizat în ce epocă au apărut legendele în jurul unui anumit erou şi care a fost fizionomia eroului respectiv de-a lungul secolelor. De aceea, în discuţia cu privire la fiecare erou, savanţii exprimă păreri diferite, adesea contradictorii.

În orice caz, se pot desprinde din legende unele fapte care sunt în perfect acord cu datele istorice. Pe baza lor se poate stabili o cronologie relativă a diferitelor legende. Astfel, se poate presupune că legenda argonauţilor a fost una dintre cele mai vechi legende, căci în ea se reflectă primele mişcări de expansiune aheiene. Se poate de asemenea socoti că sunt anterioare războiului Troiei legendele cu privire la luptele date de argivi împotriva Tebei. Numai după aceea vin legendele în jurul eroilor luptători la Troia.

În lucrarea sa, Alexandru Mitru a trebuit deci să rezolve două probleme fundamentale, semnalate de noi mai sus: problema cronologiei şi problema fizionomiei eroilor.

Cronologic, autorul a respectat următoarea ordine: Perseu, Heracle, Tezeu, Dedal şi Icar, Castor şi Polux, Belerofon, Asclepio, Meleagru, Orfeu şi Euridice,

întemeierea Tebei, Expediţia argonauţilor, Războiul Troiei, Întoarcerea aheilor în Elada, Păţaniile lui Ulise, Aventuroasa călătorie a lui Enea.

Date fiind faptele menţionate mai sus, în legătură cu contaminarea diferitelor legende, este cu neputinţă de dovedit cu certitudine timpul precis, şi uneori chiar locul în care au luat naştere unele legende.

Sunt totuşi anumite legende sau cicluri de legende a căror cronologie nu mai trezeşte nici o îndoială şi asupra lor trebuie îndreptată atenţia criticului. Din acest punct de vedere, autorul a procedat, în general, cât se poate de raţional. Astfel, era firesc să înceapă cu Perseu, de vreme ce sunt dovezi destul de convingătoare că legenda lui a înflorit în epoca micenianã. De asemenea, toată lumea savanţilor care s-a ocupat de problemă este de acord că Heracle este unul dintre cei mai vechi eroi ai grecilor. Tezeu îşi găseşte şi el locul după Heracle, fiind, printr-un amănunt, pus în legătură cu Heracle. Este bine plasată şi expediţia argonauţilor anterior războiului troian care, la rândul său, este urmat de întoarcerea eroilor în Elada, de păţaniile lui Ulise şi de călătoria lui Enea

S-ar părea, poate, că fondarea Tebei şi expediţia argonauţilor sunt aşezate prea departe de Tezeu. La această obiecţie se poate răspunde foarte uşor că figurile eroilor citaţi anterior, chiar dacă au unele contingenţe cu fapte petrecute mai târziu – de pildă Heracle este pus şi în legătură cu războiul troian – legendele lor conţin vădit elemente dovedind că ele au fost plămădite, cel puţin în embrion, cu mult înainte de războiul troian. Acolo unde cronologia este sigură –

argonauţi, Troia, Ulise, Enea – autorul a respectat-o cu scrupulozitate.

În ceea ce priveşte faptele menţionate, adică substanţa legendelor înseşi, este de observat că au fost alese cele mai importante, şi anume acelea care ilustrează ideea de bază pe care a urmărit-o autorul: lupta omului împotriva elementelor ostile – naturale şi sociale – pentru a-şi dobândi o viaţă mai bună, precum şi rezultatul acestei lupte: înălţarea demnităţii omului şi sporirea încrederii în sine şi în puterile sale.

De pildă, în legenda lui Heracle, elementul realist reprezintă lupta omului înzestrat cu excepţionale calităţi fizice şi morale, care se împotriveşte curajos fiarelor şi monştrilor: lei, hidre, şerpi, balauri.

Astfel de lupte au trebuit să fie numeroase în epoca comunei primitive. Acesta a fost embrionul legendei. Dar mai târziu, genosurile s-au asociat în fratrii, şi fratriile în triburi, şi au început lupte între ele. Deci la luptele pe care trebuiau să le ducă eroii împotriva fiarelor, s-au adăugat luptele împotriva şefilor de triburi, apoi de cetăţi. Legenda lui Heracle s-a amplificat cu noi elemente şi a apărut Euristeu. Dar, pe de altă parte, se cerea o explicaţie a originii puterii excepţionale a lui Heracle şi a soartei lui triste. Imaginaţia grecilor a născocit mitul cu Zeus şi Alcmena şi mânia Herei, pentru a se găsi şi izvorul celor douăsprezece munci. A venit apoi războiul troian. Heracle a fost, dus şi pe acolo şi pus să lupte cu regele Laomedon. Apoi, gândirea filozofică şi morală s-a dezvoltat, iar legenda lui Heracle a fost îmbogăţită prin întâlnirea cu Virtutea şi Voluptatea. Ulterior, Roma a devenit o putere mediteraneană. Heracle, devenit şi el

Hercule, a fost purtat pe colina Aventin şi pus să lupte cu monstrul Cacus etc.

Alexandru Mitru a luat legenda în faza ei ultimă şi a ales elementele esenţiale – originea divină a eroului, mânia Herei, cele douăsprezece munci, regina Omfala, Deianeira, apoteoza – şi le-a expus cu talentul său preabinecunoscut. Având în vedere că autorul n-are intenţia să facă un tratat de mitologie ştiinţifică, găsim că procedeul este cât se poate de înţelept. Dar în afară de alegerea judicioasă a materialului expus, autorul a subliniat, în cursul expunerii, acolo unde se putea face, semnificaţia legendelor, pe care vrea s-o sugereze cititorilor. Astfel, în disputa dintre Desfrânare (Voluptate) şi Virtute, citim următoarele replici:

„— Şi eu, deşi puternic, a glăsuit Heracle, sunt urgisit de Hera să fiu sclav unui rege nevolnic, din Micena. Zeii m-au osândit, după dorinţa Herei. Eu nu mă tem de soartă şi nu m-aş fi supus, dar vreau să ispăşesc îngrozitoarea-mi crimă, făcută fără voie, luptând neînfricat şi preschimbând tot răul urzit acolo-n slăvi, în bine pentru oameni... Tu-mi poţi fi de folos?

— Ţi-am spus-o, ţi-o repet, a glăsuit Virtutea. Urmându-mă pe mine ai să fii victorios, iar după moartea ta numele lui Heracle va fi slăvit pe veci.

— Mai bine dăruieşte-ţi viaţa numai plăcerii, l-a-mbiat Desfrânarea. Vei fi mai mulţumit.

— Eu te aştept, Heracle, pe drumul gloriei, a spus din nou Virtutea.

La vorbele acestea Heracle a pus mâna pe greaua lui măciucă. S-a-ntors spre Desfrânare şi i-a rostit cu silă:

— Josnică Desfrânare, nu mă poţi amăgi!... Am să mă lupt cu Hera, şi când o voi înfrânge, am să fiu fericit. Aleg drumul Virtuţii...

În acest scurt schimb de replici este exprimată ideea călăuzitoare pe care caută s-o ilustreze Alexandru Mitru nu numai în viaţa lui Heracle, ci şi în vieţile celorlalţi eroi.

Autorul a mai găsit, în apoteoza lui Heracle, admirabile cuvinte spre a arăta strălucita înfăptuire a prezicerilor Virtuţii. Astfel citim:

„Un car făcut din aur s-a coborât din cer şi-n el se aflau Hermes, Atena şi Nike, zeiţa biruinţei. Nike conducea carul. Iar Hermes şi Atena l-au ridicat îndată pe erou între ei. L-au purtat spre Olimp.

Acolo însuşi Zeus l-a întâmpinat la porţi, şi dup-atâta truda şi-atâtea suferinţe, pe care le-ndurase în viaţa sa Heracle, s-a-nduplecat şi Hera."

Viaţa lui Tezeu a fost scrisă şi de Plutarh. Biograful antic avea în faţă o sumedenie de versiuni, adesea contradictorii, pe care le arată, de altfel, despre Tezeu. Comparând ici şi colo cele expuse de Alexandru Mitru despre Tezeu cu cele relatate de Plutarh, ne dăm şi mai bine seama de specificul fiecăruia dintre cele două expuneri.

Plutarh, relatând uciderea lui Perifete de către Tezeu, spune: „Şi mai întâi Theseus a ucis în Epidauria pe Periphetes, care, drept armă de atac, se folosea de o măciucă, de aceea era numit „măciucaşul". Periphetes pusese mâna pe Theseus şi încerca să-l oprească a merge mai departe, dar Theseus, luându-se la luptă cu el, l-a ucis. Plăcându-i măciuca, a luat-o şi a făcut-o armă, de care s-a folosit toată viaţa, aşa cum

Heracles s-a folosit de pielea leului, ca să arate ce puternic animal doborâse el, iar Theseus arăta că măciuca fusese învinsă de el, dar cu ea el va fi neînvins”(Theseus, cap. VIII)*

Iată şi expunerea autorului român:

„Aşa s-a întâmplat, c-abia plecat, Tezeu a fost silit să lupte c-un fiu al lui Hefaistos, pe nume Perifete. El oprea toţi drumeţii, zdrobindu-i cu o ghioagă teribilă, de-aramă, făcută-n fierăria Olimpului de zeul cel mai meşter, tatăl său.

— Ia stai, drumeţule! i-a strigat Perifete. Ce te grăbeşti atâta? Viaţa tot ţi-e sfârşită – eşti doar în mâna mea.

Şi şi-a ridicat ghioaga să arunce cu ea. Dar Tezeu s-a ferit. Arma a fulgerat pe lângă el cu zgomot, a frânt câţiva copaci şi s-a înfipt în pământ, adânc, la câţiva stânjeni.

Până ce Perifete s-o poată ridica, Tezeu n-a pierdut vremea. I-a sărit de grumaz...

Perifete, uimit că un flăcău ca el cutează să-l înfrunte, a dat un răget groaznic. S-a trântit la pământ, căutând să-şi afle ghioaga de unde o zvârlise. Însă Tezeu, cu sete, l-a tot împuns cu lancea, până ce l-a răpus”.

Citind cele două pasaje, constatăm că Plutarh expune pe scurt uciderea lui Perifete, dar stăruie mai mult asupra amănuntului că Tezeu i-a luat măciuca, şi asupra comparaţiei cu pielea de leu a lui Heracle. Plutarh, moralist-istoric, este captivat mai mult de interpretarea decât de expunerea faptelor cu

---

* Din volumul Plutarh, Vieţi Paralele, *Studiu introductiv*, traducere, notiţe istorice şi note de N.I.Barbu, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1960

amănunte dramatice. Dimpotrivă, Alexandru Mitru reliefează faptul, îl dramatizează, creând amănunte esenţiale pentru mişcarea dramatică, pe care nu i le punea la îndemână legenda. În acest fel, subliniază acţiunea eroică, binefăcătoare pentru oameni, a lui Tezeu, alături de hâda figură şi îndeletnicire a lui Perifete. Şi, ca întotdeauna, şi în acest caz pregnanţa dramatică a unui fapt ilustrează, mai luminos decât expunerea abstractă, ideea morală pe care vrea s-o exprime.

În al doilea rând, având în vedere cititorii cărora se adresează, autorul a eliminat, în expunere, orice contradicţie cu privire la legende, de felul următor: „Dar se spune că Theseus n-a luat localitatea Eleusis când s-a dus prima oară la Atena, ci mai în urmă ... Astfel de ştiri, care se bat cap in cap, se spun în această privinţă” (Plutarh, Theseus, cap. X).

Faptul, aşa cum este expus la autorul român, ajută la concentrarea atenţiei asupra dramatismului şi semnificaţiei morale a activităţii diferiţilor eroi.

Şi, dacă ţinem seama că ideea de bază, pe care a urmărit s-o pună în lumină neîncetat autorul, este aceea a biruinţei omului când este perseverent, chiar împotriva hotărârii zeilor, atunci dramatizarea originală a fabulaţiei dă adesea o zguduitoare forţă ideii morale, iar ideea morală vine şi transfigurează dramatismul care, fără sens, ar fi de-a dreptul descurajator, pesimist, iraţional. Chiar sfârşitul tragic al unui erou – de pildă Heracle – este nimbat de aureola biruinţei.

Autorul a avut buna inspiraţie de a insera în volum şi legenda lui Enea şi, în acest fel, de a releva încă o

dată, în lumină, triumful eforturilor biruitoare, amintind şi de întemeierea Romei.

Înserarea legendei lui Enea este cât se poate de binevenită din mai multe puncte de vedere. Un punct de vedere este acela al evitării de a rămâne necunoscută publicului cititor, căruia se adresează cartea, una dintre cele mai interesante figuri de erou antic. Dar mai există şi punctul de vedere istoric al însemnătăţii pe care o acordau romanii legăturilor înrudirii lor cu zeii, prin Afrodita, mama lui Enea, al cărui fiu, Iulus sau Ascaniu, a întemeiat ginta Iuliilor, din care au făcut parte Cezar şi August. În călătoria legendară a lui Enea, de la Troia până în Italia, se reflectă drumul pe care l-au parcurs influenţele de civilizaţie şi cultură exercitate de greci asupra romanilor. Romanii au cucerit Grecia, dar, aşa cum se spunea chiar în antichitate, sub o formă mai vagă, cultura greacă i-a cucerit pe romani, şi, sub influenţa acestei culturi, romanii şi-au putut realiza creaţiile materiale şi culturale, care poartă caracteristicile geniului lor propriu. Autorul a procedat deci foarte potrivit când a vorbit şi despre Enea, căci, în realitate, mitologia greacă n-a exercitat influenţe numai asupra culturii şi literaturii greceşti, ci influenţa ei a fost profundă şi la Roma.

Procedând în acest fel, autorul expune legendele, de la Perseu la Enea, cu privire la cincisprezece eroi. El a avut prilejul să ilustreze din belşug ideea centrală arătată mai sus şi, în acelaşi timp, în expunerea legendelor, dar mai ales în note, să dea şi unele amănunte asupra realităţilor sociale şi politice care au condiţionat înflorirea acestor legende. Civilizaţia

miceniană, basileii ahei, şefii triburilor antice sunt, rând pe rând, evocaţi în note şi, în acest fel, pe lângă încântarea, plină de înţeles moral, pe care o simte cititorul, atenţia este dusă şi spre realităţile istorice, dând astfel mitului şi legendei suportul realităţii, iar realităţii haina fermecătoare a basmului.

Stilul este şi în această parte a cărţii cât se pare de bine potrivit cu conţinutul. Cuvintele sunt parcă luate din lumea basmului: expresive, pregnante, bine alese, evitându-se arhaismele, dar nefăcându-se abuz nici de neologisme.

Iată un exemplu edificator: „Da-ndată a început năvala de ape reci şi înspumate peste corăbiile troiene şi vuietul s-a înteţit”. Cuvintele „năvală”, „a începe”, „ape”, „reci”, „înspumate” n-au nimic extraordinar, şi totuşi, din îmbinarea lor, autorul a izbutit să exprime plastic şi poetic ideea.

Fraza este adesea mijlocie, şi predomină, s-ar putea spune, propoziţia şi fraza de două propoziţii şi, îndeosebi, dialogul, ceea ce conferă expunerii relief, forţă, dramatism, patos.

Nu trebuie uitat însă că ceea ce dă un deosebit farmec expunerii este proza ritmată, care, deşi se întâlneşte destul de des, nu transformă totuşi textul într-o înşiruire de versuri. De pilda: „Femeile plângeau în hohot lângă palatul lui Egeu. Iară bărbaţii, cu mâhnire, căutau spre ele şi tăceau”. Ideile sunt exprimate în proză ritmată. Dar, mai departe, autorul continuă: „Şi regele, plin de durere, i-a povestit că, mai demult, venise la Atena fiul regelui Minos de la Creta – ca să ia parte la concursuri”. Aşadar, ritmul este

întrebuinţat de autor numai acolo unde se cer accentuate dramatic anumite situaţii.

Rezumând cele arătate cu privire la cea de-a doua parte a lucrării, putem afirma că:

1. Autorul a ales cele mai interesante figuri de eroi, spre a le expune viaţa legendară.

2. Cronologia este în conformitate cu ipotezele cele mai plauzibile.

3. Aşa cum în „Legendele zeilor” s-a dat o deosebită atenţie figurii lui Prometeu, tot aşa în „Legendele eroilor” s-a aruncat o lumină deosebită asupra lui Heracle.

4. Ideea călăuzitoare în expunere a fost aceea care a stat la baza plăsmuirii acestor legende, şi anume că, luptând cu dârzenie şi curaj neistovit, oamenii pot triumfa asupra tuturor obstacolelor şi chiar asupra voinţei zeilor.

5. Dramatizarea acţiunii, lărgirea şi îmbogăţirea originală a fabulaţiei, dialogul,vocabularul, ritmul conferă o voiciune şi pregnanţă poetică de primul ordin.

6. Notele vin sa lămurească, prin explicaţii ştiinţifice, multe din ciudăţeniile miturilor. Este unul din meritele de seamă ale acestei lucrări, în felul acesta naraţia este însoţită de explicaţia raţională a plăsmuirilor fanteziei.

7. Ca şi „Legendele zeilor”, „Legendele eroilor” contribuie la îmbogăţirea cunoştinţelor şi la educaţia tinerei generaţii, punându-i în faţă modele de luptă dârză, create de antici, în care, pornind de la realităţi certe, se formulează năzuinţe spre mai bine şi spre mai frumos.

*

Din cele expuse, se vede limpede că autorul „Legendelor Olimpului” n-a precupeţit nici un efort spre a da o dezlegare cât mai judicioasă problemelor pe care le ridica alcătuirea acestei mitologii. Zicem „mitologie”, fiindcă „Legendele Olimpului” nu constituie, în fond, altceva decât o mitologie, dar o mitologie scrisă într-o formă literară vie, plastică prin pregnanţa şi culoarea termenilor şi epitetelor, sprintenă prin muzicalitatea ritmului frazei.

Prin toate aceste calităţi, cartea de faţă este una dintre cele mai izbutite scrise la noi în acest gen, dacă nu cea mai izbutită.

Prof. NICOLAE I. BARBU

Spre ţărmurile Eladei

Amurgul s-a lăsat pe nesimţite.
Abia de se mai cern pe masă
Stropi roşiatici de lumină.
În călimara de argint,
Pana-mi, din aripă de vultur,
Pare-o corabie pe care
O ţine ancora la ţărm...
Mai stă încă la ţărm,
Da-n noaptea asta
Voi da semnalul de plecare.
Şi trîmbiţele vor suna.
Corabia, plină de vise
Şi de legende,
Şi poeţi,
O să pornească iar
Pe marea
Învolburată
A fanteziei.
Priviţi!
Pe punte s-a urcat
Homer cel orb şi înţelept.
„Binevenit să fii, bătrâne,
Prinţ al aezilor elini!
Slăvită-ţi fie lira sfântă

Şi glasul tău tremurător
Care-a rostit atîtea versuri.
Îţi mulţumim că ne-nsoţeşti!”
Ci iată, mai cătaţi! Pe punte
Au poposit şi alţi poeţi.
În fruntea lor e Hesiode,
Cel tînăr şi cu păr bălai,
Cântându-şi lin „Teogonia”,*
Mai sunt şi Pindar, Teocrit
Şi Apolonius din Rodos,
Eschil, Sofocle, Euripide
Şi Pausanias şi Virgiliu
Şi exilatul de la Tomis:
Ovidiu, cel cu grai duios.
Vom fi-n tovărăşie bună...
În noaptea asta vom pleca
Şi o să colindăm, dragi prieteni,
Ţărm după ţărm, toată Elada.
Poeţii vor suna din lire,
Vântul va bate-ncetinel
Şi marea ne va legăna,
Pe valurile-i înspumate,
Iar noi tăcuţi vom asculta
Fermecătoarele legende,
Prin care cei de-odinioară
Atâtea taine-şi tâlcuiau...
Urcaţi-vă deci toţi pe punte.
Urcaţi-vă ... Şi, să pornim!...

---

* Teogonia – renumit poem, în care este povestită imaginara naştere a zeilor

ZEIŢA GHEEA

Se povesteşte, în legendă, că lumea noastră cea de astăzi: pământul – plin de flori şi fructe, cu râuri limpezi şi izvoare – soarele, luna, ziua, noaptea şi vânturile, suflând repezi,n-au fost întotdeauna astfel.

Lumea întreagă era-n haos, haos învârtejit şi negru, fără hotare, fără formă. Însă, precum cântau poeţii, din haos s-a desprins pământul. Pământul nostru larg şi darnic. Iară pământul rupt din haos era însăşi zeiţa Gheea.

Dragostea a unit pe Gheea cu cel dintâi bărbat, Uranus. Şi el Uranus, era cerul, cerul înalt şi plin de stele.

Ce mult îşi iubea Gheea soţul!... Nu mai puţin o îndrăgise Uranus pe soţia lui.

Ca să-i arate dragostea, zeul îi aşternea pe frunte cununi de aur şi lumină, atâta timp cât era ziuă, şi

noaptea o învăluia într-o hlamidă albăstruie, plină de aştri lucitori. O dezmierda cu ploi şi vânturi, şi nu se sătura să-i spună că ea va fi mereu a lui, cât o să fie lumea lume.

Iar ea se-mpodobea pentru Uranus şi îşi punea veşminte scumpe, pe care le ţesea anume din frunze şi din ierburi verzi. Îşi presăra în păr miresme din cele mai alese flori. Şi îl privea cu ochii limpezi, strălucitori şi azurii, ai lacurilor de cleştar.

La vremea sorocită, Gheea i-a dăruit soţului său şase feciori şi şase fete, pe care i-a numit titani.

Primul născut a fost Oceanul[1] (sau Ocheanos), acela care înconjura, c-un brâu de ape scânteietor, întreg pământul. Celui din urmă i-au zis Cronos, şi el era cel mai şiret, cel mai dibaci dintre titani.

S-au născut mai apoi ciclopii: trei fraţi, cu câte-un singur ochi aşezat în mijlocul frunţii. Aceştia erau meşteri buni şi învăţaseră să facă, într-un lăcaş de sub pământ: fulgere lucii, orbitoare, tunete grele, ce izbeau urechile ca un ciocan, şi trăsnete nimicitoare.

După ciclopi s-au mai ivit alţi trei feciori: hecantohirii sau centimanii, numiţi aşa fiindcă aveau pe trupurile lor uriaşe câte-o sută de braţe lungi şi monstruoase.

Peste un timp, frumoasa Gheea[2] avea să nască şi alţi prunci – unii cu forme-ngrozitoare, enormi, hidoşi, necruţători.

Zeul Uranus avea darul de a putea citi-n viitor. Şi-aşa aflase că-ntr-o zi urma să fie răsturnat, din locul de stăpân ceresc, de către unul din feciori.

Din pricina aceasta dragostea lui faţă de Gheea pălea mereu. Şi-nfricoşat,se frământa să afle-un mijloc potrivit ca să înlăture, degrabă primejdia care-l

pândea.

URANUS ÎŞI ARUNCĂ ÎN TEMNIŢĂ COPIII

NU MAI AVEA ÎNCREDERE în nimeni, nici măcar în soţia sa. Şi-atunci a chemat într-o seară pe toţi copiii-n jurul lui şi i-a zvârlit într-un afund, în prea întunecosul Tartar.

Dacă ar fi căzut din cer o nicovală pe pământ, îi trebuiau cam nouă zile şi nouă nopţi, zice legenda. Şi tot atâta timp trecea, de-o azvârleai de pe pământ în mult prea mohorâtul Tartar. Acolo îşi făcuse zeul o închisoare cu porţi grele. Trei ziduri o împrejmuiau, ziduri puternice de-aramă şi-un râu cumplit de foc şi smoală[3] .

Din închisoarea asta mare feciorii nu puteau ieşi. Doar el, Uranus, avea cheia. Era deci liniştit stăpânul şi bucuros că a scăpat de orişice ameninţare. Zâmbea din nou soţiei sale şi îi spunea că-i este dragă. Dar cum năştea un nou copil, Gheea vedea, plină de spaimă, că zeul i-l smulgea din braţe şi-l închidea în temniţă.

Mai înainte vreme, Gheea nu îndrăznise să încalce voia soţului ei Uranus – şi îndurase făr-o vorbă poruncile şi silnicia. Acum însă i-era destul. Se mâniase-n sinea ei.

Cum? Ea-i năştea atâţia prunci şi n-avea parte de

nici unul? Zăceau pe veci închişi în Tartar şi n-avea dreptul să-i mai vadă? Nu. Asta nu putea zeiţa să-ngăduie la nesfârşit. Şi-a rugat mai întâi bărbatul, cu umilinţă şi cu lacrimi, să-i elibereze iar copiii din Tartarul întunecat.

— Îndură-te, fii bun, Uranus, îi cerea ea nemângâiată, în timp ce lacrimi de izvoare îi lunecau peste obraz. Fii bun, Uranus, dă-le drumul! Nu merită osânda asta nişte copii nevinovaţi. Îţi stau chezaşă pentru dânşii că nu îţi vor răpi puterea, dacă vei fi mai milostiv...

Zeul Uranus era însă crud şi neînduplecat. Ţinea la stăpânirea lui. Nu se înduioşa deloc, când îşi vedea soţia plângând. Şi s-a răstit către zeiţă:

— Vezi-ţi de rosturile tale... Nu e-n căderea ta să judeci faptele ce le hotărăsc...

Era teribil când striga şi când se supăra Uranus, şi Gheea n-a mai spus nimic. Şi-a-năbuşit plânsul în piept şi şi-a plecat, tăcută, fruntea.

— Mă voi supune!... i-a răspuns.

Însă, în gându-i, tot atunci s-a hotărât să-l pedepsească pe soţul său ne-ndurător.

Prin farmece necunoscute, Gheea a scos din sânul ei un diamant strălucitor. Din el zeiţa şi-a făcut o armă ca o seceră. A pătruns apoi, pe furiş, când Uranus se odihnea, până în Tartarul adânc. A deschis porţile uriaşe, ce erau tot de diamant, prin vrăji numai de ea ştiute. S-a strecurat prin întuneric, până la fiii ei, titanii, şi i-a-ntrebat cu glas şoptit:

— Care din voi ar fi în stare să îl înfrunte pe Uranus? Ştiţi că nu poate fi ucis, pentru că-i zeu nemuritor. În schimb el poate fi învins cu arma asta sclipitoare. Cine

se-ncumetă să fie stăpânitor în locul lui?

CRONOS PRIMEŞTE LUPTA CU URANUS

TOŢI AU TĂCUT ÎNFRICOŞAŢI de vorbele cutezătoare. Uranus era tatăl lor. Cum să-şi lovească ei chiar tatăl – deşi îi pedepsise greu? Apoi, zeul era puternic, şi faţă-n faţă nu puteau să îl doboare nicidecum. Iar pe furiş, fiii, titanii, se ruşinau să dea o luptă.

Toţi au tăcut afar' de Cronos. El era foarte îndrăzneţ şi, în acelaşi timp, şiret. Şi îl ura pe tatăl său, pentru că-l aruncase-n Tartar, deşi era nevinovat. Dorea de mult să se răzbune, să pună mâna pe putere, şi iată cel mai bun prilej.

S-a apropiat de mama sa şi i-a răspuns, tot pe şoptite, că este gata să se lupte şi să-l doboare pe Uranus din cerul lui nemărginit.

Fără să stea prea mult pe gânduri, a luat în mână secera şi, ascunzându-i, plin de grijă, tăişul ei scânteietor, s-a furişat pe porţi afară. Pe urmă, sfătuit de Gheea, s-a ascuns după nişte stânci. Din acel loc putea să vadă, în depărtare, orişice; dar el nu putea fi zărit.

A stat acolo până noaptea, pândind cu dinţii încleştaţi, aşteptând clipa potrivită când va putea să îl lovească pe tatăl său, zeul Uranus.

Ştia că lupta-i cu primejdii şi mai ştia prea bine Cronos că ne-izbânda ar fi dus la pedepsirea lui şi-a

Gheei. Uranus i-ar fi osândit la chinuri înfricoşătoare.

Deci, trebuia, neapărat, să-nvingă pe cârmuitorul de pân-atunci al cerului. Nu mai putea să dea-napoi.

Deodată l-a zărit că vine... Zeul Uranus, din înalt, se coborâse pe pământ, ducând cu sine noaptea neagră, cătând-o pe soţia lui.

Din ascunziş a sărit Cronos cu secera în mâna dreaptă. Până să ia aminte zeul că e pândit de fiul său, titanul l-a lovit în pântec[4] .

Uranus a căzut în tină. Rănit în pântec, plin de sânge, se zvârcolea pe jos strigînd:

— Cronos, îţi doresc să ai parte, cândva, şi tu de-aceeaşi soartă pe care o am astăzi eu! Da! Te blestem, fecior nevrednic! Blestem,de tată şi de zeu... Blestemul meu se va-mplini oricât ai fi tu de şiret...

Dar Cronos n-auzea nimic. El biruise. Era beat de bucurie şi de triumf .A poruncit să se deschidă, larg, porţile de diamant. Şi fraţii lui, ceilalţi titani, s-au grămădit iute la porţi şi au ieşit afară toţi .

— Eu v-am scăpat! le-a rostit dânsul, cu trufie. Acuma noi suntem stăpânii

— Îţi mulţumim, a spus Ocean. Dar tu eşti fratele cel mic, şi nu se cade să ajungi cârmuitor peste ceilalţi. De drept, stăpânul aş fi eu, căci sunt mai mare şi-nţelept. De mine doar ascultă toţi...

Cronos atunci l-a înfruntat:

— În lupta grea care s-a dat, nimeni nu s-a grăbit să-mi vie cât de puţin într-ajutor. Şi-acum, Ocean, tu vrei puterea? Nu este drept, şi nu ţi-o dau...

Ocean se cam întunecase. Părea că o să-nceapă zarva. Dar Cronos l-a înduplecat pe fratele său mai în vârstă, spunându-i c-o să-l facă sfetnic.

Şi-n sfârşit, după multă vorbă, s-au înţeles să-l recunoască pe Cronos drept cârmuitor. Ceilalţi titani şi titanide urmau să-i fie sfetnici lui.

Aşa a luat Cronos puterea[5] peste pământ şi peste cer. Visul pe care şi-l făcuse titanul cel ambiţios, în timpul cât şezuse-nchis în veşnic mohorâtul Tartar, acuma, iată, şi-l trăia. N-avea de cine să se teamă, căci fraţii şi surorile ţineau cu el, îl ajutau. Putea să cârmuiască-n voie... Să facă tot ce-i va plăcea. Şi, mulţumit, a hoărât să-şi ia în primul rând soţie.

Şi-a ales-o pe mândra Reea[6], cea mai frumoasă titanidă. Şi a făcut o nuntă mare... O nuntă cum nu se văzuse până atunci în univers. La nuntă au venit titanii şi titanidele în păr... Au râs şi au benchetuit. Se bucurau că sunt stăpâni. Dar nu ştiau că-n vremea asta zeiţa Nix[7], adică noaptea întunecată, misterioasă, ce se ivise tot din haos, se hotărâse să-l răzbune pe zeul izgonit din cer.

Ea îl văzuse pe Uranus lovit, însângerat de Cronos, pornind către o insulă ca să-şi găsească adăpost. Şi asta n-o putea uita prietena lui Uranus, noaptea. Mai mult, Uranus o rugase să îl răzbune în vreun fel, să-i pedepsească pe titani. Noaptea vroia să-i împlinească această rugăminte a sa.

Şi-n timp ce Cronos sta la nuntă, benchetuind nepăsător, zeiţa Nix năştea din beznă nişte odrasle monstruoase. Odrasle ce aveau să poarte nenorocire pe pământ. Astfel ea aducea în lume pe Hipnos – somnul plin de vise şi de fantasme-ntunecate; Eris – discordia cea cruntă; Nemesis – aspra răzbunare; Apate – care-avea putinţa să amăgească şi să-nşele pe zei şi oameni deopotrivă; pe Ker – adică nimicirea şi pe

Tanatos – zeul morţii.

— Aş vrea să văd, zeule Cronos, strigase cu glas tare Nix, cum îţi va fi domnia ta, ce-ai dobândit-o mişeleşte de la Uranus, înstelatul... O, să te văd, tirane Cronos, care te veseleşti atât la nunta ta cu mândra Reea!

Astfel se începea domnia zeului Cronos cel şiret, sub blestemele lui Uranus şi uneltirile zeiţei, care-şi acoperea tot trupul sub un văl lung, întunecat.

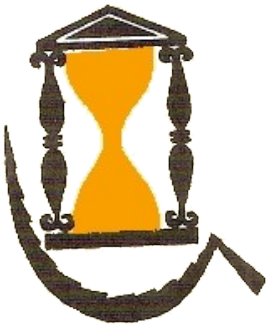

Note:

1. Oceanul şi zeiţa titanidă Tetis erau socotiţi drept părinţii tuturor râurilor, în număr de trei mii, cum, spuneau legendele eline, şi ai celor trei mii de nimfe, numite oceanide. Alt titan, Hiperion şi cu soţia sa, Teea, au odrăslit pe Helios – soarele, Selene – luna şi Eos – aurora. Iar Eos, aurora. La rândul ei, căsătorită cu Astreu, a născut toate stelele care lucesc pe boltă, luceafărul de dimineaţă şi cele patru vânturi: Boreul – vântul năprasnic dinspre miazănoapte, Eurul – vântul prielnic din răsărit, Notul – vântul de la miazăzi, cel aducător de ploaie, şi Zefirul – vântul răcoros din asfinţit.

2. Într-un imn atribuit bătrânului Homer, Gheea era slăvită astfel: „Eu voi cânta pământul... străvechea mamă a tuturor, aceea care nutreşte toate fiinţele răspândite în lume. O, te salut pe tine, mamă a zeilor, soaţă a lui Uranus înstelatul. Îndură-te, fii binevoitoare cântecelor mele şi dăruieşte-mi o viaţă fericită!...”

Imnul slăvea în acest chip pe Gheea, pentru că vechii greci, elinii, socoteau că din unirea pământului cu cerul – şi din urmaşii lor – s-a născut tot ce se găseşte în univers: aştrii, lumina şi vânturile, apele şi fiinţele vii, ba chiar şi nesfârşitele cortegii de zeităţi, ce populau Olimpul şi întreaga lume.

3. Râul de foc şi smoală, care înconjura Tartarul, era numit de către elini: Fleghietonul.

4. Povestirea luptei pe viaţă şi pe moarte dintre Uranus şi Cronos o face poetul Hesiode, în poemul său „Teogonia”. Din versurile lui s-au inspirat, în decursul veacurilor, mai mulţi pictori şi sculptori. Dintre toate aceste opere de artă, cea mai impresionantă pare a fi tabloul zugrăvit de pictorul Vasari, intitulat: „Mutilarea lui Uranus”. În mijlocul tabloului, artistul a pictat pământul. Cronos, un băietan, o ieşit din ascunzişul său şi

l-a atacat pe Uranus cu secera de diamant, dată de mama sa, Gheea. Zeul cerului înstelat a căzut jos. Gemând de durere, îşi blestemă feciorul să fie şi el cândva doborât de propriul său copil.

5. Cronos – la romani Saturn – se confundă, în concepţia elinilor, cu timpul care se scurge.

„Tempus edax Verum" – „timpul care distruge totul" – cum zice Ovidiu, într-o expresie rămasă celebră. Domnia lui Cronos simboliza tocmai această putere a timpului asupra întregii lumi. De aceea, uneori artiştii obişnuiau să-l zugrăvească sau să-l sculpteze pe Cronos cu umerii înaripaţi (timpul care zboară), avînd alăturea de el globul şi un orologiu cu apă, o clepsidră. În mână are, de cele mai multe ori, secera cu care l-a doborât pe tatăl său, secera care înseamnă sfârşitul tuturor lucrurilor.

6. Reea- la romani Tera- închipuia, pentru elini, tot pământul, ca şi zeiţa Gheea, a cărei fiică era. De aceea avea aceleaşi însuşiri ca şi ea. Căsătoria ei cu Cronos urma să dovedească oamenilor din antichitate că timpul hotărăşte cele care se petrec pe pământ. El este tatăl tuturor fiinţelor, şi tot el le înghite, cum se va vedea mai tîrziu, din legendă.

7. Zeiţa Nix – noaptea cea veşnică – căsătorită cu Erebul, întunericul cel mohorât din subteranele pământului, au avut la început două odrasle: pe Eter – lumina veşnică – şi Hemera – ziua care înveseleşte sufletele oamenilor.

ZEUS

Făcuse nunta zeul Cronos, îşi pregătise o domnie şi lungă şi îmbelşugată, dar mulţumit tot nu era. Fiicele nopţii: răzbunarea, discordia, înşelăciunea îi tot tulburau inima. Gînduri ascunse-l frămîntau.

Ştia că tatăl său, Uranus, nu se înşală niciodată, atunci când face prevestiri. Şi tatăl său îi prorocise că va veni o zi în care va-ndura grele încercări. Copiii lui, născuţi de Reea, se vor scula cu arme-n mâini şi îl vor răsturna din slavă.

Uranus nu voia să spună – deşi poate ştia şi asta – care dintre feciori anume îl va lovi pe zeul Cronos.

CRONOS SE HOTĂRĂŞTE ŞĂ-ŞI MĂNÂNCE ODRASLELE

DORIND SĂ SCAPE DE PRIMEJDII, Cronos a făurit un plan. La fel ca tatăl său, Uranus, îşi va înlătura copiii, dar nu în temniţă, nu-n Tartar. Ştia el doar, destul de bine, că temniţele se deschid. N-a fost el însuşi zăvorât, şi n-a ieşit atât de lesne cu ajutorul mamei sale?

Primul copil născut de Reea a fost o fată: Hestia. Tatăl a şi cerut-o Reei şi a-nghiţit-o deîndată, sub ochii-ndureraţi ai mamei. O, ce-a mai fost pe biata Reea!... Cât a mai plâns! Însă zadarnic. De câte ori venea pe lume un nou copil, Cronos striga să i-l aducă, să-l mănânce.

Născuse până-n acea zi soţului său doi fii, pe Hades şi pe Poseidon, şi trei fete: pe Hestia, Demetra. Hera.

Sărmana mamă-nspăimântată era silită să-şi aducă ea însăşi pruncii nou-născuţi şi să-i dea hulpavului tată. Şi el, ca lupul când ajunge în ţarcul mieilor, la stână, îi înghiţea cât ai clipi.

Simţind apoi zeiţa Reea că este timpul să aducă pe lume-al şaselea copil, a alergat la buna Gheea. A hohotit în faţa ei:

— Ajută-mă, tu, mare Gheea, mamă a zeilor cereşti!... Şi tu ai suferit ca mine şi te-ai luptat cu soţul

tău, ca să îţi scapi din Tartar fiii. Ajută-mă acum, o, Gheea... Vreau să-mi păstrez şi eu un fiu, pe ultimul vlăstar al meu, de foamea cruntă a lui Cronos...

Gheea a auzit pe soaţa zeului Cronos cum plângea, şi s-a înduioşat adânc. A cugetat un timp zeiţa: cum ar putea să o ajute pe greu lovita ei copilă? A cugetat şi a găsit că e mai bine s-o ascundă pe blânda Reea undeva, în timpul cât o fi să nască.

— Să nu mai plângi, i-a grăit Gheea. Te voi călăuzi, sărmano, în insula numită Creta. Este o peşteră acolo, adâncă, neagră, răcoroasă, în coasta plină de verdeaţă a unui munte drept, înalt... În peşteră vei naşte-n voie, şi ce va fi, vom mai vedea...

REEA ÎŞI NAŞTE CEL DE-AL ŞASELEA COPIL

SE PARE CĂ-N ACEEAŞI NOAPTE soaţa lui Cronos a fugit în insula cea mare, Creta, călăuzită chiar de Gheea. S-a dus în peştera de piatră şi, până să-şi reverse Eos razele ei trandafirii, Reea a şi născut un fiu.

Era al şaselea copil şi cel din urmă ce-l avea.

Mama şi-a-ncredinţat copilul bunicii lui, zeiţa Gheea, şi s-a întors acasă iute. A-nfăşurat frumos o piatră în scutece moi, de copil, şi-a dat-o soţului său, Cronos.

— Iată, precum mi-ai poruncit, a glăsuit zeiţa Reea, ţi-am adus ultimul vlăstar, pe care l-am născut azi-noapte.

Şi s-a făcut că lăcrămează. Vroia să nu-nţeleagă zeul că-i vicleşug tot ce făcea.

Cronos, grăbit, a luat pietroiul cel învelit în scutece, şi cum n-avea vederea bună, a socotit că-i fiul său. A deschis larg gura flămândă şi piatra i-a căzut pe gât, până în pântecele-i negru, încăpător şi sănătos.

— Ha, ha, ha, ha!... S-a mai dus unul. Altă primejdie s-a stins!... a râs cu poftă zeul Cronos.

Şi nu ştia că-n acea clipă începea să se împlinească blestemul zeului Uranus.

Pentru că, iată, colo-n Creta, în peştera muntelui Ida, un copil bucălat se află în braţele bunicii sale.

Făcea, de mic, precum se spune, atât de mare gălăgie, bătea din palme şi ţipa, încât era pericol mare. Cronos, care stătea la pândă, şi chiar vreunul dintre ceilalţi fraţi şi surori, sfetnicii săi, puteau s-audă zgomotul.

Iar dacă zeul afla taina, Reea, şi Gheea, şi copilul ar fi fost straşnic pedepsiţi.

Trăia însă pe-atunci, în Creta, un neam de semizei războinici, născuţi tot de zeiţa Gheea, ce aveau nume de cureţi. Gheea le-a poruncit să vină şi, la intrarea peşterii, să facă danţuri zgomotoase, să bată-n scuturi, cu putere, cu săbiile şi lăncile. Apoi să cânte şi să strige atât de tare, ca din cer să nu s-audă nici un scâncet şi nici un plânset de copil.

A mai chemat şi două nimfe, fiicele regelui din Creta, pe Ida şi pe Adrasteea. Ele au aşezat băiatul –

căruia mama şi bunica i-au spus, din prima clipă, Zeus – într-un culcuş făcut din aur. Pentru că mama nu putea să vină-n Creta, să-l alăpteze pe fiul său cel mititel, decât arar şi pe ascuns, nimfele au adus o capră. Era o capră fermecată. Vestita capră Amalteea. Şi nimfele-l hrăneau pe Zeus cu laptele acestei capre şi cu o miere parfumată, cum nu făceau albinele decât în stupii de pe Ida.

Crescând puţin mai mare, Zeus alerga peste tot, zburda printre stejarii de pe munte, jucându-se cu Amalteea. Capra avea grai omenesc. Vorbea cu Zeus ca o mamă şi se făcea că îl împunge cu coarnele ei cele lungi.

Copilul apuca-n mânuţe coarnele caprei Amalteea şi se lupta, voinic, cu ea. De mic avea putere-n braţe, cât un bărbat din cei mai zdraveni. Încât, odată s-a-ntâmplat ca Zeus să rămână-n pumn cu unul dintre-aceste coarne. El o iubea pe Amalteea şi s-a mâhnit că i-a făcut rău, fără de voia sa.

Drept mângâiere Amalteei, a hotărât ca acest corn[1] să fie veşnic plin cu fructe: smochine, mere, pere, struguri şi alte bunătăţi de soi. Capra putea mânca din fructe de câte ori îi venea poftă, căci cornul se umplea la loc.

Astfel creştea feciorul cel mai mic al Reei, neurmărit de ochi străini şi duşmănoşi. Şi el se înălţa-ntr-un an, cât altu-n douăzeci şi cinci.

Nici nu trecuse bine anul, şi Zeus se făcuse mare, gata să-şi împlinească soarta cea prevestită de Uranus, să-l răstoarne pe tatăl său şi să ia el în mâini puterea.

Note:

1. Cornul caprei fermecate Amalteea era simbolul belşugului şi se chema cornul abundenţei. Elinii, şi mai târziu romanii, îşi pictau sau sculptau uneori pe locuinţe acest simbol, socotindu-l aducător de noroc. După moarte, Amalteea a fost pusă de Zeus pe bolta cerească, în amintirea copilăriei sale, cum povesteau legendele eline. Este constelaţia Caprei. Iar din pielea ei şi-a făcut zeiţa Atena egida, sau pavăza, care îi ocrotea trupul în luptă – pavăză ce nu putea fi străpunsă de nici un fel de armă: sabie, lance sau săgeată.

ÎNFRÂNGEREA TITANILOR

Feciorul cel mic al Reei, crescut în Creta, pe ascuns, era la vârsta bărbăţiei.

Se povesteşte că în vremea cât mai era încă micuţ, un cârd de albe porumbiţe zburau în fiecare zi pe ţărmul marelui Ocean şi-i aducea de-acolo-n ciocuri o hrană dulce, minunată, ce se chema ambrozie. Ambrozia – de zece ori mai dulce decât însăşi mierea – era o hrană pentru zei.

Un vultur se-nălţa, de-asemeni, în timpul nopţii, pe un munte. Acolo, sub un stei uriaş, ţâşnea din piatră un izvor. Dar nu era izvor cu apă, ci din adâncuri izbucnea o băutură fără seamăn, din care nu puteau sorbi decât zeii nemuritori. Şi-i aducea această băutură – numită, tot de zei, nectar – lui Zeus, ca să se adape, în zorii fiecărei zile.

Mâncând ambrozia cea dulce, sorbind nectarul

fermecat, Zeus s-a înălţat mai iute, a dobândit puteri cereşti. Şi, drept răsplată pentru vultur, Zeus, când a ajuns stăpân, l-a luat cu dânsul în Olimp. L-a pus chiar lângă tronul lui, să-i stea necontenit de veghe.

Pe gingaşele porumbiţe le-a hărăzit să fie simbol şi al blândeţii şi-al iubirii, să tragă carul din petale de albe flori de trandafir al preafrumoasei Afrodita, mândra zeiţă a iubirii, şi să vestească primăvara, prin gânguritul lor duios.

Însă toate aceste fapte, Zeus le-a săvârşit pe urmă, când a ajuns şi el stăpân. Deocamdată mai era în Creta şi-avea cu totul alte gânduri...

Mama sa, Reea, îi spusese despre ciudata prevestire şi de blestemul lui Uranus. Ştia că nici bunica, Gheea, nu mai ţinea cu zeul Cronos, cel care fără nici o milă îşi înghiţise cinci copii.

„Uranus a rostit că una dintre odraslele lui Cronos o să pornească răzvrătirea, se frământa voinicul Zeus. Dar cine poate fi acela, dacă nu eu? Căci toţi ceilalţi se află-n pântecul cel negru al hulpavului nostru tată. Este neîndoios că soarta, Moira[1], neînduplecată, a hotărât că fapta asta eu trebuie s-o săvârşesc.”

Numai că Zeus ştia bine că lângă Cronos sunt titanii. Ei îi juraseră credinţă, sprijin în orice-mprejurare.

Erau puternici fără seamăn şi nu se-nfricoşau de nimeni.

În schimb, el, Zeus, era singur. N-avea alături, să-l ajute, decât pe mama sa, pe Reea. Dar Reea era mult prea slabă, nu cuteza să se ridice în faţa soţului său, Cronos. Era nevoie deci de multă prudenţă şi înţelepciune. Şi Zeus s-a gândit adânc, a cercetat prin ce mijloace şi-ar mai putea găsi tovarăşi gata să-l

sprijine în luptă. Şi a aflat că vieţuieşte o verişoară a sa, Metis, pe malul fluviului Ocean[2] .

Zeiţa Metis era una din numeroasele copile pe care le avea Oceanul, primul născut dintre titani.

METIS PREGĂTEŞTE O BĂUTURĂ FERMECATĂ

DIN FERICIRE PENTRU DÂNSUL, Zeus avea în tinereţe o vorbă ademenitoare şi un chip foarte atrăgător.

Noi nu cunoaştem întâmplarea prin care Zeus a ajuns s-o întâlnească pe copilă. Dar ştim că a vorbit cu ea. S-a prefăcut îndrăgostit şi i-a jurat s-o ia de soaţă, dacă şi ea se va-nvoi să-i dea un ajutor în lupta contra părintelui său Cronos.

Fiica titanului Ocean, văzând pe Zeus că îi jură, atît de-nflăcărat, iubire, şi-a uitat orice chibzuinţă şi i-a promis să-l sprijine.

— Ce vrei să faci în primul rând? l-a întrebat Metis pe tânărul fecior al Reei.

— Întâi şi-ntâi aş vrea să-i văd ieşiţi din pântecul lui Cronos pe toţi cei înghiţiţi de el...

— Atâta vrei?... Asta-i uşor!... a glăsuit copila Metis şi a plecat la hotarul lumii, pe malul fluviului Ocean. De-aici ea a cules o plantă. O plantă verde şi spinoasă,

din care a făcut îndată o băutură delicioasă, care părea a fi nectar.

Reea, nespus de bucuroasă c-o să-şi revadă toţi copiii, a luat această băutură, şi-a pornit repede acasă.

Abia se întorsese Reea în casa soţului său Cronos, că dânsul i-a strigat s-aducă un ulcior mare cu nectar.

— Grăbeşte-te! Sunt însetat! a grăit Cronos mânios.

Reea atât a aşteptat. S-a repezit şi i-a umplut un vas de lut încăpător, însă deasupra i-a turnat şi băutura de la Metis.

Nebănuind nimica, zeul a luat în mână vasul plin, l-a dus la gură cu nesaţ şi a sorbit până la fund nectarul cel înşelător. Dar cum a ajuns băutura în pântecele lui divin, a şi simţit că-i vine rău. Tot trupul i se-ncrâncena şi se zbătea ca-n pragul morţii. Gura i se căscase larg şi din gâtlejul lui uriaş au început să iasă, teferi, copiii: Hestia, Demetra, Hera, şi Hades şi Poseidon.

Mai mult şi mai de necrezut este că toţi aceşti copii erau de astă dată mari. Ba Hades şi Poseidon aveau şi bărbi până la brâu.

CICLOPII ŞI HECATONHIRII SUNT ELIBERAŢI

CU TOŢII, FETE ŞI BĂIEŢI, s-au strâns în jurul blândei Reea, în timp ce Cronos, îngrozit de cele ce se întâmplau, se retrăsese pe un munte să chibzuiască-n linişte.

Şi Reea le-a împărtăşit fiilor şi fiicelor sale că Zeus le e salvatorul, ajutat de frumoasa Metis. Şi fraţii şi surorile, auzind vestea, s-au grăbit să-l vadă pe Zeus, căci ei încă nu-l cunoşteau.

Zeus s-a veselit grozav, după ce totu-i izbutise. Avea acuma lângă sine pe cei cinci fraţi buni, de nădejde.

— Fraţi şi surori! le-a rostit el, cu îndrăzneală, după ce s-au îmbrăţişat. A venit timpul să ne luăm puterea ce ni se cuvine. Însă titanii sUnt puternici şi sUnt mai numeroşi ca noi. Deci trebuie să fim uniţi, să mai avem şi-alţi câţiva prieteni, ca lupta s-o sfârşim cu bine. Să nu fie nici o-ndoială asupra biruinţei noastre.

Atunci, pe cât se pare, Metis – care era şi ea de faţă – i-a amintit lui Zeus că sunt nişte uriaşi în Tartar.

Într-adevăr, erau acolo, din timpul zeului Uranus, ciclopii şi hecatonhirii.

Cronos, când deschisese poarta de diamant, eliberase numai pe fraţii săi, titanii. Dar pe ciclopii cei destoinici şi pe hecatonhirii groaznici îi zăvorâse iar, la loc. Ba mai pusese şi o strajă, pe monstrul hâd, numit Campe.

— Noi le vom da drumul îndată, a grăit Zeus fraţilor. Ciclopii şi hecatonhirii îl urăsc mult pe zeul Cronos... Deci, haideţi să-i eliberăm!...

Fiii şi fetele lui Cronos au luat în mâini câte o armă şi-au năvălit cu toţii-n Tartar. Zeus l-a prins de gât pe monstru. Ceilalţi l-au sfârtecat cu seceri şi l-au împuns cu suliţe, până ce monstrul a căzut.

S-au repezit apoi la porţi Hades, fratele cel mai mare, şi cu Poseidon, mijlociul. Proptindu-se cu umerii, izbind cu pumnii şi genunchii, zeii au spart porţile largi.

Din temniţă au răsărit ciciopii şi hecatonhirii. Şi unii

şi alţii au jurat c-au să le fie credincioşi noilor zei ce se-nălţau.

Ca să-şi arate, de îndată, recunoştinţa către zei, ciclopii au şi făurit fulgere, tunete şi trăsnete, pe care le-au încredinţat lui Zeus, noul lor stăpân.

De-asemeni, au mai făurit şi lui Poseidon, mijlociul, o furcă mare, cu trei dinţi. Dacă izbea zeul cu furca, pământul se cutremura şi apele ieşeau din văi, se revărsau şi înecau păşuni, ogoare şi livezi. Iară lui Hades i-au făcut o cască tare năzdrăvană. Cum îşi punea casca pe cap, zeul se făcea nevăzut.

ZEII SE URCĂ PE MUNTELE OLIMP

PRIMIND ŞI DARURILE-ACESTEA, zeii s-au hotărât s-aleagă un loc de luptă potrivit. Au cercetat toată Elada şi au găsit că este bine să-şi facă tabăra-n Olimp.

Olimpul[3], muntele semeţ, cu fruntea sa încununată veşnic de ceţuri argintii, era-n vecinătatea mării cu ape albăstrii, Egeea, şi priveghea toată Elada. Nu era loc mai potrivit decât acesta pentru zei. De-aceea Zeus a cerut să i se facă un palat pe creasta cea mai îndrăzneaţă.

Apoi cei trei fii ai lui Cronos au dat de veste-ntregii lumi:

— De azi-nainte stăpânirea este în mâna altor zei. Sunt zeii ce şi-au ridicat palat pe muntele Olimp. Titanii

vor fi pedepsiţi. Ţineau puterea pe nedrept. Şi toţi câţi s-or alătura zeilor olimpieni, în luptă, vor primi o răsplată dreaptă. Iar cei care-i vor înfrunta vor fi în Tartar prăbuşiţi...

ZECE ANI DE RĂZBOI CRÂNCEN

RĂZBOIUL A-NCEPUT CU FURIE... Pământul larg şi marea uriaşă au răsunat de-un zgomot greu, ce-ntrecea orice-nchipuire. Cerul a dat parcă un geamăt. Olimpul s-a cutremurat până-n adâncuriie sale, şi Tartarul cel mohorât a bubuit, prelung şi surd, când zeii au intrat în luptă.

În faţa cetei olimpiene sta însuşi Zeus, mâniat. El năvălea peste titani, azvârlind tunete cumplite. Din pumnul său neobosit ţâşneau mereu trăsnete tari, pe dâre albe de lumină. Pământul roditor ardea. Pădurile, înainte verzi, erau schimbate în tăciuni şi scânteiau înfiorate. Şi totul clocotea în jur: Oceanul, marea nesfârşită şi râurile de argint.Titanii se înăbuşeau sub aburii fierbinţi din ape.Iar ochii le erau orbiţi de fulgerele lucitoare.

Focul se întinaea mereu, şi ajunsese până-n haos. Legenda spune că pământul ardea parcă din temelii.Flacăra lui se ridica, unindu-se cu aprigul pârjol ce mistuia cerul întreg.

Astfel se-nfăţişa năprasna acestei lupte dintre zei. Şi, în acest potop de foc, hecatonhirii aruncau, cu forţă

înspăimântătoare, câte o sută de pietroaie, înspre mănunchiul de titani. Ciclopii ajutau şi ei, lovind pe Cronos şi pe-ai săi cu mari ciocane de aramă, zdrobindu-le umeri şi şolduri, picioare, braţe şi grumazuri. Iar zeii Hades şi Poseidon, Hestia, Hera şi Demetra luptau cu suliţe şi seceri, lovind într-una,vitejeşte.

Zece ani, poate şi mai bine, a dăinuit acest război, ce nu avea asemănare, dar până la sfârşit titanii au fost înfrânţi şi nimiciţi[4].

Titanii au fost îmbrânciţi, după poruncile lui Zeus, în Tartarul întunecat, unde-i ţinuse şi Uranus. La poartă, strajă li s-au pus cei trei fârtaţi hecatonhiri, să nu mai poată-n veci ieşi din temniţă, de sub pământ.

Zeus era noul stăpân. Toţi se plecau în faţa lui. Doar Gheea, mama zeilor, se mâniase rău pe el.

— Titanii sunt copiii mei. Uranus i-a lovit din greu, întemniţându-i sub pământ. Abia de i-am putut scăpa, se plângea Gheea zeilor. Şi Zeus... Zeus, cel pe care l-am ajutat să se înalţe, acuma, când este stăpân, loveşte tot atât de crud? Şi-i zvârle iarăşi în adânc pe bieţii mei feciori, titanii? Nu. Asta n-o pot îndura. Zeus mi-o va plăti curînd...

Note:

1. Moira – fiică a haosului şi a nopţii – reprezenta pentru elini destinul stabilit dinainte fiecărei fiinţe, prin legi de neclintit. La romani, soarta-Fatum era reprezentată printr-un bătrân orb sau legat la ochi. Acesta avea scris destinul oamenilor pe o tablă de aramă. În jurul capului purta o cunună de stele, semn că şi zeii trebuiau să se supună hotărârilor sale. Zeii puteau numai să cunoască voinţa lui şi să i-o aducă la îndeplinire. Hotărârile soartei erau împărţite fiecărui om de la naştere, cum credeau elinii, prin trei surori, ursitoare sau parce: Cloto, care desfăşura firul vieţii, Lahesis, care împărţea bucuriile şi nenorocirile, şi Atropos, care tăia firul vieţii cu un foarfece. Numai pentru zei ursitoarele ţeseau veşnic fire lungi, de aur. Însuşi Zeus nu putea să se împotrivească sau să înduplece pe Moira, ivită pe lume înaintea lui. Hotărârile soartei, cunoscute de zei, puteau fi comunicate pământenilor prin oracole. Oamenii nu aduceau însă Moirei – soarta neînduplecată – nici rugăciuni, nici jertfe, socotind totul zadarnic. Soarta nu o puteau îndupleca prin rugăciuni, însă oamenii luptau adeseori împotriva ei, cum ni se povesteşte în numeroase legende eline.

2. Cei vechi îşi închipuiau că pământul era înconjurat de un fluviu imens, fără hotare, Oceanul, din care izvorau şi în care se vărsau toate apele. Acesta era personificat prin cel dintâi fiu al lui Uranus şi al Gheei.

Metis, fiica lui Ocean, a fost, la elini, cel dintâi simbol al înţelepciunii şi prudenţei.

Poetul Hesiode ne spune că ea ştia mai multe taine decât toţi zeii şi oamenii laolaltă. Mai târziu, Zeus, înghiţind-o pe Metis, prima lui soţie, şi-a însuşit înţelepciunea şi prudenţa, care trebuie să domine totul în lume.

3. Muntele Olimp îşi întinde coastele de la marea Egee şi

până la hotarele Tesaliei şi Macedoniei. Homer, cântând Olimpul, spune: „El nu este niciodată bătut de vânturi, nici atins de zăpezi; aerul cel mai pur îl împresoară; o lumină albă îl învăluie şi zeii gustă aici o fericire, care va dăinui cât zilele eterne, ce le sunt hărăzite.”

4. Această luptă fubuloasă – titanică, după cum a rămas de atunci cuvântul – ca şi cele care vor urma cu diferiţi giganţi şi monştri, închipuie ciocnirile care aveau loc între forţele tumultuoase ale naturii. Închipuie frământările din interiorul pământului, în urma cărora se formau munţii şi mările.

Într-un loc munţii se ridicau, într-altul se prăbuşeau spre afundurile clocotinde, în timp ce vulcanii izbucneau cu ropote de piatră şi de foc, nimicind începuturile de înflorire a vieţii. Veacuri de-a rândul această alegorie i-a ispitit pe artişti s-o zugrăvească sau s-o sculpteze în forme impresionante. Astfel, într-o schiţă renumită a pictorului olandez Rubens, se văd titanii încolţiţi şi izbiţi de blocurile grele de piatră, aruncate asupra lor de hecatonhiri. Unuia dintre ei i-a căzut o stâncă pe spinare, încovoindu-l. Altul încearcă să întâmpine, cu braţele, piatra ce se rostogoleşte către el. Ceilalţi, cu feţele hidoase şi ochii sticloşi de spaimă, cad în abisul negru. Aburii încinşi îi împresoară şi parcă vezi cum îi sufocă pe luptători. Fumul înecăcios se înalţă în valuri, ca într-un vis fantastic, de pe pământul ars. Iară de sus te aştepţi să apară Zeus, cu fulgerele în pumni, ţintindu-i nimicitor pe cei care se prăvălesc.

ZEII OLIMPULUI

Zeus, născutul din titani, trona pe muntele Olimp, asemeni unui mare rege. Plin de mândrie privea el cerul albastru, nesfârşit, pământul roditor şi larg, mările, fluviile verzui şi firele subţiri de-argint ale izvoarelor din munţi. Totul, totul era al lui. Şi Zeus nu se sătura să-şi mângâie privirile cu-ntinderi şi cu bogăţii.

El, ce şezuse altădată ascuns în Creta, domnea acuma în Olimp şi poruncea... Da. Poruncea pe voia lui, şi dacă îşi dorea ceva, se împlinea numaidecât[1]

ZEUS, POSEIDON ŞI HADES ÎŞI ÎMPART ÎNTRE EI LUMEA

— SĂ VIE FRAŢII MEI CEI MARI! a sunat prima lui poruncă. Să vie Hades şi Poseidon.

Şi fraţii s-au înfăţişat, cu mare grabă; iar Zeus a urmat aşa:

— Voi, amândoi născuţi din Reea şi zeul Cronos, ca şi mine, m-aţi ajutat în lupta împotriva titanilor năprasnici. Deci, împreună am învins şi împreună vom domni. Suntem stăpâni. Ne bucurăm de tot ce-n lume e mai bun. Dacă supuşi nemulţumiţi vor încerca poate, cândva, să se răscoale în vreun chip, să-i pedepsim ne-ndurători. Eu voi domni. Însă am să vă dau şi vouă câte-un ţinut, să-l cârmuiţi, să mi-l vegheaţi.

— Mie ce-mi dai? a grăit Hades. Eu sunt mai mare, primul fecior născut de Reea...

— Dar mie? a-ntrebat Poseidon. Deşi sunt mijlociu, ştii bine că m-am luptat mult mai vârtos...

Iar Zeus le-a răspuns:

— Lumea o împărţim în trei. De o parte-i cerul luminos, de unde poţi cuprinde tot, de alta fluvii, mări întinse, pline de peşti săgetători, şi de-alta tot ce-i sub pământ, cu Tartarul întunecos, temniţa unde vom păstra pe toţi câţi ne vor duşmăni şi nu vor asculta deplin poruncile Olimpului.

— Tragem la sorţi? au rostit fraţii.

— Tragem! le-a dat răspunsul Zeus. Iată, eu îmi voi păstra cerul. Voi trageţi ce v-a mai rămas...

Zeii cei doi s-au repezit numaidecât. Lui Hades i-au căzut la sorţi ţinuturile subterane, iar lui Poseidon apele din mări, din fluvii şi izvoare.

Amândoi zeii au trebuit să se arate mulţumiţi. Hades a şi pornit pe loc către ţinutul mohorât, care-i fusese hărăzit, şi, după cât se povesteşte, nicicând nu a mai revenit acolo-n muntele Olimp. Celălalt frate mijlociu a devenit zeu peste ape, din răsărit în miazăzi, din miazănoapte-n asfinţit.

Cei trei şi-au împărţit puterea, dar Zeus a rămas stăpân...

FIICELE LUI CRONOS CAPĂTĂ DEMNITĂŢI ÎN OLIMP

DUPĂ ACEASTĂ FAPTĂ, Zeus a dat poruncă să s-arate în faţa sa copilele zeului Cronos şi-ale Reei – una mai mândră decât alta. Ele-au venit smerite toate şi s-au plecat în faţa lui, întrebând ce porunci le dă.

Zeus i-a încredinţat Hestiei, sora lui cea mai mare, focul. Focul, care înseamnă viaţa în oricare cămin, şi din această pricină nu are voie să se stingă. Apoi s-a îndreptat cu fală către Demetra, mijlocia, şi i-a dat harul de a fi zeiţa holdelor bogate şi a livezilor cu rod.

Mai rămăsese numai Hera, ce sta sfioasă-n faţa lui, împurpurată la obraz şi căta cu privirea-n jos.

Zeus s-a aplecat spre ea şi, mângâind-o blând pe păr, şi-a hotărât-o de soţie. În grija ei a-ncredinţat căsătoria şi familia şi copilaşii nou-născuţi.

Hera s-a învoit şi Zeus a dat porunci să se gătească întreg Olimpul pentru nuntă.

Şi când s-a isprăvit şi nunta – o nuntă făr-asemănare – Zeus s-a aşezat pe tron, mai mulţumit ca înainte. Totul era orânduit, precum fusese voia lui. Privea din nou spre depărtări şi-şi cântărea toată puterea şi bogăţia ce le-avea.

Totuşi, un gând i se vârâse în minte-adânc şi nu-l lăsa:

„Pentru o lume-atât de mare, suntem puţini numai noi şase, cugeta Zeus, numărându-şi toţi fraţii şi surorile. Titanii au fost doisprezece, socotindu-l cu ei pe Cronos. Cu atât mai mult mi se cuvine şi mie tot atâţia zei, zei din cei mari, zei olimpieni. Pe lângă ei voi hotărî şi zei mai mici, de-a doua mână, ba şi o serie de cortegii, să ne-nsoţească pe noi toţi. În acest fel Olimpul meu va fi mult mai impunător. Duşmanii olimpienilor vor fi curând dezvăluiţi şi nimiciţi fără cruţare. Şi-acum pe cine voi chema?... A!... pe Atena, «ochi de-azur», copila mea cea mai iubită, a tresărit deodată Zeus, pe ea o voi numi întâi!...”

Şi a chemat-o pe Atena, să i se-nfăţişeze lui.

ZEIŢA CU OCHII DE AZUR

ATENA, FIICA LUI CEA DRAGĂ, nu se născuse ca oricare, ci-n nişte-mprejurări ciudate.

Zeus îi promisese copilei lui Ocean, lui Metis – ce-ntruchipa înţelepciunea – că-n schimbul sprijinului dat o s-o ia în căsătorie. Şi se ţinuse de cuvînt.

Trecuse vremea cuvenită, şi Metis trebuia să nască. Copilul era chiar Atena. Numai că Zeus se dusese şi-l întrebase pe Uranus ce-o să se-ntîmple în viitor.

Zeul Uranus, înstelatul, i-a răspuns că soţia lui, zeiţa Metis, va naşte-n primul rând o fată, apoi va naşte un băiat. Acest băiat o să-l răstoarne pe Zeus de pe tronul său şi-o să se înscăuneze-n loc.

Tot ce spunea zeul Uranus se împlinea fără zăbavă. Zeus a tremurat de spaimă, auzind ce-i urzise Moira, destinul neînduplecat.

Şi, reîntors acasă, Zeus a poftit-o la el pe Metis. Până să înţeleagă, biata, ce are soţul său de gând, acesta a şi înghiţit-o.

— Numai aşa puteam să fac, a rostit el spre ceilalţi zei, ca să înlătur nenorocul ce ne pândea, astfel, pe toţi…

A înghiţit-o, deci, pe Metis, cu pruncuşorul ei cu tot, urmând şi el pilda lui Cronos, care-şi mânca odraslele.

A trecut timpul, până-n ziua când Metis, dac-ar fi trăit, urma să nască pe Atena. Zeus simţea că-l doare capul tot mai puternic. Neştiind cum să-şi potolească

această mare suferinţă, a poruncit să vină zeul ce se numea Hefaistos şi era fiul său şi-al Herei[2] . El era meşter priceput, avea o fierărie-n Lemnos[3] . Zeus i-a poruncit s-aducă şi o secure de aramă, cu tăiş bine ascuţit.

Hefaistos s-a înfăţişat şi a grăit tatălui său:

— Am sosit, iată, la porunca-ţi, cu o secure ascuţită...

— Bine, Hefaistos, a spus zeul stăpân, despică-mi capul şi vezi de ce mă doare-atât?

Hefaistos a rămas mut, şi de uimire, şi de teamă:

— Cum?! Să-l lovesc pe tatăl meu, pe tine, Zeus, nu glumeşti? a cutezat să mai întrebe.

— Ţi-am spus odată! a strigat puternic Zeus spre fierar. Despică-mi fruntea mai curând. Nu pot să rabd durerile...

Cu Zeus nu era de glumă, mai ales când se supăra.

Înăbuşindu-şi în el frica, Hefaistos a ridicat securea şi-a lovit în ţeasta tatălui său, cât a putut.

Când a izbit securea ţeasta, s-a auzit un strigăt tare de bucurie şi izbîndă. Din creştetul nemuritor, cum spun legendele eline, s-a ivit o zeiţă mândră, purtând o platoşă de aur, pe frunte coif, în mâna dreaptă o lance straşnic ascuţită şi-n stânga scut apărător[4] .

Olimpul, cât era de mare, s-a-nfiorat de măreţia zeiţei care se năştea. Pământul s-a cutremurat. Marea, de-asemeni, a vuit, şi valurile sale verzi s-au răscolit până-n adânc. Ba chiar şi Helios din cer, soarele cel strălucitor, fiul titanului Hiperion, şi-a oprit carul său de foc şi a privit, neliniştit, către Olimpul unde Zeus năştea pe fiica lui, Atena.

Iară Atena, nou-născută, era atât de frumoasă, încât

zeul Hefaistos a şi cerut-o de nevastă. Ochii zeiţei, mai ales, erau albaştri-verzi, făuriţi parcă din azur. Hefaistos a stăruit să-l ia de soţ, însă zeiţa n-a primit şi a făcut un jurământ, să stea pe veci nemăritată.

Zeus i-a ascultat dorinţa să n-aibă soţ, şi a rostit:

— Te vei numi Palas-Atena![5] Vei sta alături de mine şi-adesea mă vei sfătui...

De-aceea Zeus s-a gândit şi-a hotărât ca ea să fie zeiţă a înţelepciunii, a cugetărilor adânci şi a priceperii depline, în muncă sau în bătălii.

TREI FECIORI AI LUI ZEUS

LA PUŢIN TIMP DUPĂ ACEEA stăpânul lumii a cerut să vină trei feciori ai săi. Doi dintre ei erau ai Herei, altul îl dobândise Zeus cu o zeiţă din Arcadia.

Unul dintre băieţii Herei era urât, dar iscusit în meşteşugul fierăriei, iar celălalt frumos la chip, dar zvânturat şi cam neghiob. Cel priceput la meşteşug era Hefaistos. Zeul acesta era şchiop, avea picioarele sucite şi frânte pe la-ncheieturi. Mama sa, Hera, povestea că într-o zi, când era mic, l-a scăpat, nu ştiu cum, din mâini. Copilul s-a lovit cam rău, şi astfel a rămas beteag. Asta spunea zeiţa Hera, dar cine nu ştia-n Olimp ce se-ntâmplase-n acea zi? Hera, când şi-a născut băiatul, văzându-l cât e de urât, s-a ruşinat şi l-a zvârlit în apa mării, să-l înece. Norocul lui a fost că Tetis, cea cu picioare de argint, soţia marelui Ocean,

l-a prins în braţe pe copil, altfel se sfărâma de tot.

Zeiţa Tetis l-a păstrat în valurile ei verzui; l-a crescut într-o peşteră ce se găsea afund, sub mări.

Peste o vreme, când băiatul se înălţase binişor, s-a întors iarăşi în Olimp.

Tocmai atunci Zeus şi Hera se certau. Nu ştim ce pricină era, dar Zeus se răstea grozav. Băiatul l-a rugat să tacă, să nu-i audă toţi din jur şi să se facă de ocară. Zeus s-a supărat mai rău.

— Mă-nveţi pe mine ce să fac, ologule? i-a răcnit el. Abia călcat-ai în Olimp şi vrei să te şi grozăveşti?...

N-a apucat bietul băiat să mai răspundă un cuvânt, şi Zeus l-a şi înşfăcat de un picior. L-a aruncat, ca pe-un pietroi. Băiatul s-a rostogolit şi a căzut în Lemnos, frânt.

S-a ridicat încet... Trupu-l durea mai peste tot. Era acuma şi mai şchiop. Picioarele i se urneau cu greu, sub trupul lui voinic. Dar cum era de priceput, şi-a făcut fierărie-n Lemnos: o fierărie ridicată în întregime din aramă, bătută-n stele de argint, cu douăzeci de coşuri mari ce fumegau necontenit. Ba şi-a mai luat şi-un ajutor, pe un pitic numit Chedalion.

Apoi, acolo-n fierărie, a început să făurească lucruri ce i-au uimit pe zei. Ba chiar l-a ajutat pe Zeus să-şi nască fiica, pe Atena.

Poate mai mult ca o răsplată, după această întâmplare, Zeus şi-a hărăzit feciorul să fie faur în Olimp, dar şi zeu peste meşteşuguri.

Celălalt fiu, pe care Hera îl dăruise soţului, era chipeşul tânăr Ares. Era frumos, înalt şi zvelt, însă încetinel la minte. Cuvântul nu şi-l respecta. Era întruna pus pe sfadă şi se bătea din te miri ce. Nu se

simţea în largul lui decât în lupte şi războaie şi tare mult îi mai plăcea să vadă sângele curgînd.

Chiar tatăl său, stăpânul lumii, îi spunea uneori aşa:

— Eşti un zeu rău şi nestatornic. Toţi te urăsc, flăcău smintit! Fără-ncetare îţi cauţi ceartă, discordie şi bătălii... Crud precum eşti, de nu erai feciorul meu, de mult te-aş fi gonit din cer...

Aşa stând lucrurile, Zeus a poruncit de l-au chemat la el pe zvânturatul Ares.

— Te numesc – cum îţi este firea – zeul războiului nedrept; zeul războiului hapsân, săvârşit fără chibzuială, care aduce doar prăpăd, sânge vărsat şi lacrimi plânse, i-a rostit Zeus fiului.

Ares s-a bucurat nespus că era zeu peste război şi, chiuind, s-a repezit cu suliţa către pământ, să caute sfadă şi măcel.

Zeus, privind în urma lui, îşi zise sieşi, surîzînd:

— Nu mi-a dat Hera fii de soi. Unu-i urât, altul neghiob... o să-mi mai iau şi-alte soţii. Doresc să am odrasle multe, şi Hera nu mai poate-avea...

Găsindu-şi deci acest motiv, Zeus, cu tot necazul Herei, şi-a luat curând şi-alte soţii. Una din ele a fost Maia, zeiţă din Arcadia. Şi ea i l-a născut pe Hermes.

Faptele sale preaciudate îl dovedeau pe micul Hermes viclean, şi hoţ, şi mincinos, dar şi isteţ, născocitor, bun de negoţ şi bun de gură. Pentru aceste multe daruri, cu care dânsul se născuse, Zeus l-a hărăzit pe Hermes curier în ceruri, zeu al negoţului, hoţiei, călătoriilor pe mare şi pe uscat, şi al născocitorilor.

Era, precum spunea el însuşi, atât de hărţuit, încât nici noaptea nu putea să doarmă.

— Sunt zeul cel mai oropsit, se plângea Hermes celorlalţi zei. De dimineaţă-n zori mă scol, curăţ palatele lui Zeus. Apoi alerg la el, să-mi dea porunci de dus încoa şi-ncolo, în ceruri, ca şi pe pământ. Mă ostenesc peste puteri. Iar noaptea, când vă odihniţi, eu port umbrele celor morţi, jos, sub pământ, la zeul Hades. Spuneţi şi voi dacă e drept?!

Astfel se plângea zeul Hermes, şi totuşi, în Olimp, era veşnic pe lângă tatăl său, se bucura necontenit de-ncrederea stăpânului.

PRUNCII ZEIŢEI LETO

ALTĂ SOŢIE A LUI ZEUS a fost zeiţa nopţii, Leto.

Atâta doară că şi Hera aflase-nşelăciunea asta. Iară Uranus o vestise că Zeus o să îndrăgească mai mult pe fiii Letei, decât pe propriii ei feciori.

Nebună de mînie, Hera s-a hotărât să-mpiedice naşterea celor doi copii, pe care-i prevestea Uranus. A cerut ajutorul Gheei. Şi Gheea s-a grăbit să-i dea tot sprijinul zeiţei Hera, fiindcă pe Zeus nu-l iubea, de când îi răpusese fiii, giganţii cei îngrozitori. Şi amândouă-au uneltit.

Gheea nu i-a dat voie Letei să nască-n nici un colţişor de pe pământ. Umbla pe drumuri grele Leto, plângând cu jale, în dureri, şi nicăieri nu putea naşte.

— Îndură-te, o Gheea, mamă! Cu Zeus eu m-am măritat numai din teamă, cu ruşine. Nu-s vinovată cu

nimic! Îndurâ-te şi lasă-mă să-mi nasc copiii undeva, şi te-oi slăvi, măicuţă Gheea! Ţi-oi mulţumi şi te-oi cinsti!...

Gheea nici nu vroia s-audă. Şi Leto rătăcea întruna. Ba încă Hera trimisese şi un balaur, numit Piton, care o urmărea pe Leto, zvârlind flăcări asupra ei.

Nemaiştiind ce poate face, Leto s-a dus la un oracol. Oracolul i-a arătat că e pe mare-o insulă care pluteşte, fără a fi prinsă de fundul mării, nici de ţărm. Şi Gheea n-avea stăpânire asupra insulei, defel. Nici Piton n-o putea ajunge, căci nu ştia să-noate-n mări. Să meargă deci în insulă, să-i ceară adăpost, şi-apoi s-aducă-n lume copilaşii.

Astfel s-a dus zeiţa Leto în insula Ortigia, adică-n insula de piatră, cum o numeau vechii elini. Era o insulă pustie. Nici iarba nu creştea pe ea. Doar nişte pietre albicioase şi mărăcini, atât erau.

Leto a rugat insula să-i dea voie să-şi nască pruncii. Insula s-a temut întâi.

— Am auzit, a răspuns ea, după o clipă de gândire, că fiul ce ţi se va naşte va fi un zeu orgolios. Când va vedea că sunt de piatră, şi n-am păşuni, şi n-am livezi, o să mă-mpingă cu piciorul în mijlocul furtunilor, şi-atuncea mă voi cufunda...

— N-ai teamă, insulă de piatră, a mai rostit zeiţa Leto, eu, mama zeului, îţi jur că fiul meu te va cinsti şi-aici se va clădi un templu...

— Îmi juri tu asta, mîndră Leto?

— Îţi jur pe însuşi fiul meu...

— Bine, atunci mă învoiesc!...

Planul urzit, din slăvi, de Hera, părea că este nimicit. Totuşi Hera nu s-a lăsat, căci ea a luat-o pe Ilitia – buna

zeiţă-a naşterii – şi a ascuns-o într-un nor, care-i întuneca vederea. Ea nu vedea Ortigia şi nici pe Leto cum se zbate în chinurile naşterii. Şi nouă zile încheiate şi nouă nopţi cumplite, Leto a fost întruna sfâşiată de dureri neînchipuite.

Nici una dintre celelalte zeiţe nu puteau însă să rămână atâta de nepăsătoare, văzând pe Leto suferind. Ele s-au dus la Ilitia şi i-au făgăduit o salbă mare, de nouă coţi, toată din aur, dac-o va ajuta pe Leto să-şi nască, în sfârşit, copiii.

Şi zeiţa a fost mişcată, aflând de-atâta suferinţă. S-a prefăcut în porumbiţă şi a zburat în insulă.

Legenda spune că întâi s-a născut Artemis cea castă. Fata s-a înălţat pe clipă. Şi ea, la rându-i, a dat sprijin măicuţei sale, să-l nască şi pe Apolo.

Când s-a născut zeul Apolo, insula a şi înverzit. Prin doi stâlpi, foarte-nalţi, de piatră, s-a prins bine de fundul mării. Lumini de aur s-au vărsat pe tot întinsul înverzit. Şi zeul nou-născut a spus:

— Te vei numi de astăzi Delos, sau insula cea luminoasă! Şi-aicea va fi templul meu...

Zeiţe s-au ivit din cer şi au adus celor doi zei centuri de aur, văluri albe, ambrozie, nectar şi flori.

Cum a mâncat ambrozia şi a sorbit nectarul dulce, zeul Apolo s-a făcut un tânăr de o frumuseţe cum nu se mai văzuse încă, până atunci, nici în Olimp. Toţi zeii s-au mirat privindu-l. Avea în jurul frunţii raze. Ştia să cânte minunat! Muzele, cele nouă muze, s-au adunat în jurul lui, cerându-l oblăduitor.

Iar Zeus l-a numit, pe dată, zeu al luminii soarelui şi al cântărilor alese. Şi-a hotărât ca zeii ceilalţi, când va intra dânsu-n Olimp, să se ridice în picioare, afară de

măicuţa-i Leto şi prea mândra zeiţă Hera.

Pe celălalt copil al Letei, pe Artemis, a hărăzit-o să fie apriga zeiţă a vânătoarei de dihănii – un meşteşug tare iubit în vremea de odinioară – şi tot ea să se îngrijească de palida lumină-a nopţii, dată de argintia lună.

Olimpul mai primise, iată, alţi şase zei: Atena, Ares, Hefaistos, Hermes, Apolo şi Artemis. Erau, deci, olimpienii unsprezece – căci Hades sta doar sub pământ. îi trebuia însă stăpînu-ui înc-o zeiţă, ca să ajungă şi olimpienii doisprezece.

FIICA ZEULUI URANUS

DE-ACEEA A CHEMAT ÎN SLAVĂ pe fiica zeului Uranus.

Când Cronos îl lovise-n pântec pe soţul Gheei, pe Uranus, sângele i s-a scurs în ţărână. Acolo s-au născut giganţii. Dar picături din sucul vieţii i s-au prelins şi-n apa mării. Ele s-au prefăcut în spumă. Şi din această spumă albă s-a ivit cea mai minunată şi mai frumoasă dintre zeiţe. Era divina Afrodita. Purtată de Zefir, zeiţa a tot plutit pe apa mării, până în Cipru – insulă ce i-a rămas de-a pururi dragă.

Iară zeiţele-anotimpuri, sau horele, cum se numeau, s-au pogorât în jurul ei. Pe frunte au încununat-o cu flori şi văluri şi-o bentiţă, din aurul cel mai curat. I-au pus cercei cu pietre scumpe-n urechile trandafirii.

Pieptul cel alb şi gâtul subţire i le-au împodobit cu salbe şi cu colane de argint; şi părul blond şi mătăsos l-au strâns uşor, cu multă grijă, într-o pieptănătură mândră, ce se numeşte „în corimb”.

Când au văzut-o pe-Afrodita intrând cu pasul legănat în fastuosul lor Olimp, zeii s-au ridicat cu toţii, năuci de-atâta frumuseţe, şi graţie, şi gingăşie.

Mulţi dintre olimpienii falnici au şi cerut-o de soţie; dar Moira hotărâse altfel. Cea mai frumoasă-ntre zeiţe a avut parte de bărbatul cel mai urât din tot Olimpul. S-a însoţit cu zeul faur, Hefaistos cel priceput, harnic, modest, însă schilod.

Copila zeului Uranus a primit de la Zeus cinstea de-a fi zeiţa dragostei, cea jinduită deopotrivă de muritori, ca şi de zei.

Vechea dorinţă a lui Zeus se împlinise, în sfârşit. Zeii Olimpului[6], acuma, erau cu toţii doisprezece.

Dar asta nu-l mai mulţumea. Noul stăpânitor al lumii dorea să aibă, în Olimp, o curte mult mai mare decât o avusese Cronos.

De-aceea a mai poruncit să se adune în preajma sa şi alţi zei mari ca: Helios – superbul soare; Selene – argintia lună; Eos – sfioasa aurora cu razele-i trandafirii; Leto – zeiţa cea tăcută; Temis – copila lui Uranus, zeiţa ordinei depline şi a dreptăţii-n legiuiri. Un fiu pe care i-l născuse o pământeană de la Teba a devenit, de-asemeni, zeu, ocrotitorul podgoriei. Era Dionisos cel vesel.

Ba, după cât se povesteşte, Zeus a mai chemat la sine şi alte zeităţi: pe Hebe[7] – ce ocroteşte tinereţea şi-i în Olimp paharnică; apoi pe hore[8] şi charite[9] – şase

copile ale sale. Horele străjuiau Olimpul, lăsând perdelele de nori, să nu se vadă înăuntru, şi tot ele ocârmuiau şi anotimpurile-n lume.

Charitele subţiri, mlădii, pline de graţie, danţau, în timp ce muzele îi desfătau pe olimpieni cu armonii din cele mai fermecătoare.

De bună seamă că şi alţi zei mai populau-naltul Olimp, alcătuind cortegii mândre, ce-i însoţeau pe olimpieni, când petreceau sau se luptau, sau pedepseau pe muritori.

Note:

1. Poemele homerice ne arată că grecii erau organizaţi în ginte şi triburi, ale căror căpetenii se numeau basilei şi îndeplineau, în parte, rolul regilor de mai târziu. Zeus este reprezentat în legendele eline având purtările unui mare basileu. El cerea să fie slujit şi, dacă îi nedreptăţea pe ceilalţi, aceştia nu aveau voie să cârtească, fără a fi pedepsiţi. Pretindea că are dreptul să hotărască legi, pe care el le putea însă călca oricînd. Bunăoară, Zeus se supăra pe necredinţa altora, dar el însuşi socotea că poate fi necredincios soţiei sale, că poate înşela fete şi femei pământene. Purtări în mare parte asemănatoare aveau şi zeii Hades şi Poseidon, cu care Zeus împărţise lumea şi care erau, de asemeni, consideraţi un fel de basilei, unul pentru ţinuturile subterane, şi altul pentru întinsul mărilor. Ceilalţi zei olimpieni, afară de Zeus,Hades şi Poseidon, se asemănau aristocraţiei gentilice, care se afla la curţile basileilor elini, a marilor conducători de triburi, beneficiind şi ei de toate bunurile, ca şi stăpânii lor.

Aristocraţia gentilică şi basileii considerau că au toate aceste drepturi, în dauna supuşilor, în primul rând pentru că erau din neam ales. Fiecare basileu îşi alcătuise o genealogie, prin care dovedea că se trage dintr-o anumită zeitate. Fiind deci de origine divină şi ei, aveau dreptul, ca şi zeii, să stăpânească, să calce eventual legile şi morala, fără a li se putea cere socoteală.

Zeus şi toţi olimpienii cereau ascultare deplină, pentru că ei erau neam de zei, sămânţă de titani, urmaşii lui Uranus şi ai Gheei, cei care, după cum spune legenda, dăduseră viaţă la tot ce se găsea în univers. Erau nemuritori, puteau săvârşi minuni şi aveau puteri şi calităţi neobişnuite. Şi totuşi aezii – cântăreţii rătăcitori, care străbăteau toată Elada compunând, pe baza vechilor cântece şi legende, mari poeme epice, scandându-le apoi, acompaniaţi de liră, în palatele basileilor – au ştiut să

strecoare în versurile lor destule aluzii despre nedreptăţile sâvârşite de zei şi, deci, de basilei.

Homer, bătrînul aed orb, care a creat cele mai minunate poeme epice ale lumii antice: „Iliada” şi „Odiseea”, este o sublimă pildă. Cu amară ironie, făcându-se că le proslăveşte faptele, Homer îi biciuieşte în stihurile lui pe zeii olimpieni. De aceea un discipol al lui Pitagora povestea că maestrul său, coborât în Infern i-ar fi văzut umbra lui Homer spânzurată de un arbore, şi a poetului Hesiode de un altul. Amândoi erau straşnic chinuiţi; pentru că dezvăluiseră faptele rele, ruşinoase şi sângeroase ale multora dintre zeii olimpieni.

Zeii elinilor reprezentau şi forţele naturii. Friedrich Engels scrie: „Orice religie nu este altceva decît oglinda fantastică în minţile oamenilor a forţelor exterioare care domină viaţa lor de toate zilele, o oglindire în care forţele pământeşti iau forme suprapământeşti. La începuturile istoriei, forţele naturii sînt cele care au dobândit în primul rând o astfel de oglindire, trecând, în cursul dezvoltării ulterioare, la diferite popoare, prin personificări din ce în ce mai pestriţe... Dar curând intră în acţiune, alături de forţele naturii, şi forţe sociale, care la început le sunt tot atât de străine oamenilor şi le stau tot atât de inexplicabile în faţă, dominând cu aceeaşi aparentă necesitate naturală, ca înseşi forţele naturii. Figurile fantastice în care se reflectau la început numai forţele misterioase ale naturii capătă astfel atribute sociale şi devin reprezentante ale unor forţe istorice”. De pildă, Zeus, cu mult înainte de a căpăta reprezentarea socială a unui mare basileu – aşa după cum arătam în nota noastră mai sus – nu era pentru popoarele primitive decât forţa uriaşă, care făcea să rodească natura, forţa ce trimitea din slăvi ploaia binefăcătoare, dar şi grindina nimicitoare, crivăţul aspru, fulgerele, trăsnetele şi tunetele asurzitoare. El guverna anotimpurile, care sunt fiicele lui, tot el guverna lumina şi întunericul, cele două elemente de bază în viaţa omului. Acest fenomen a fost spendid poetizat de aezi într-una dintre cele mai frumoase legende ale mitologiei. Noaptea, pe baza legilor naturii, face loc în zori luminii solare. Tot astfel, în legendele eline, zeiţa Leto, sau Latona – la romani

– este silită de Zeus să-l nască pe Apolo, zeul luminii, într-o insulă din mijlocul mării. Plină de poezie este şi această imagine a ivirii luminii în mijlocul mării, pentru că se ştie: soarele pare a răsări adesea chiar din valurile mării. Leto nu trebuie însă confundată cu Nix. Pe cînd Nix este noaptea însăşi, întunericul originar al haosului, Leto este numai o zeiţă a nopţii, noaptea trecătoare.

2. Nu trebuie să se mire nimeni că Zeus căpătase de la Hera, aşa de repede, copii. Vechii elini erau nespus de generoşi cu zeii lor. Le îngăduiau fapte oricât de năzdrăvane, de pildă să-şi nască fii gata crescuţi mari, sau să se înalţe în slăvi, cât ai clipi, după cum vom vedea în alte poveşti.

3. Lemnos sau Kastro este o insulă muntoasă din arhipelagul grecesc. Fumul şi scânteile ce se înălţau din vulcanii insulei, astăzi stinşi, erau socotite de vechii elini ca ieşind din coşurile fierăriei acestui zeu harnic.

4. Scena naşterii zeiţei Atena este povestită, între altele, cu mult haz de scriitorul antic Lucian, în spiritualele sale „dialoguri”. Despre opera acestui mare scriitor satiric grec, Karl Marx spunea: «Zeii Eladei răniţi de moarte, în chip tragic, în „Prometeu înlănţuit” al lui Eschil, au trebuit să moară încă o dată, în chip comic, în „Dialogurile” lui Lucian. De ce se petrec astfel lucrurile în istorie? Pentru ca omenirea să se despartă cu voioşie de trecutul ei”-. (K. Marx, Fr. Engels, „Opere” voi. I, Buc, E.P.L.P., 1957, pag. 417.)

5. Numele grecesc: Palas, ce i s-a adăugat Atenei, are înţelesul de fată, tânără, curată. Acest nume i s-a dat, pentru că zeiţa Atena nu a primit să se mărite.

6. Numele romane ale principalilor zei elini sînt: Zeus-Jupiter, Hades-Pluton, Poseidon-Neptun, Hestia-Vesta, Demetra-Ceres, Hera-Junona, Atena-Minerva, Hefaistos-Vulcan, Ares-Marte, Apolo-Apolo, Artemis-Diana, Hermes-Mercur, Afrodita-Venus,

Dionisos-Bachus.

7. Mai târziu, Hebe a fost înlocuită (după legendă) cu un păstor, Ganimede, fiu al regelui Troiei.

8. La vechii elini, horele sau anotimpurile erau numai trei: primăvara, vara şi toamna. Iarna era dulce şi se pierdea între toamnă şi primăvară.

9. Charitele – cele trei graţii, la romani.

LUPTELE CU GIGANŢII

Zeus domnea Olimp şi nu ştia că Gheea se hotărâse să-l lovească, fiindcă îi închisese pe fiii săi, titanii,-n Tartar. Ea mai avea nişte feciori. Aceştia se născuseră din picăturile de sânge, curse din rana lui Uranus, atunci când îl lovise Cronos cu secera de diamant. Din fiecare picătură suptă de ţărâna roditoare ieşiseră aceşti flăcăi. Şi ei crescuseră cât munţii, luând forme înspăimântătoare. Purtau bărbi lungi şi plete dese, ce le cădeau până la glezne. Picioarele lor colosale aveau, în loc de piele, solzi. Iar tălpile se prelungeau cu câte-un trup hidos de şarpe.

Fiii aceştia ai zeiţei au fost numiţi de ea giganţi[1] . Şi ei aveau puteri uriaşe, dar nu erau nemuritori, precum fuseseră titanii. Puteau să fie doborâţi, răpuşi cu

armele, uciși. Şi mama lor, zeiţa Gheea, dorind să-i apere de moarte, făcuse tainic nişte vrăji. În urma vrăjilor zeiţei, giganţii nu cădeau învinşi, decât dacă erau loviţi, cu armele,-n acelaşi timp, de-un muritor şi de un zeu. Mai mult, ea cunoştea o iarbă cu însuşiri miraculoase. Cine punea pe limbă iarba era ferit de lovituri date de fiinţe muritoare. Nu mai aveau deci să se teamă de moartea cea ne-ndurătoare fiii pământului, giganţii, dacă aveau această iarbă.

Fără să piardă vremea, Gheea i-a aţâţat pe-aceşti giganţi să-nceapă alt război cu Zeus. Şi nu e nici o îndoială că ei, giganţii, ar fi învins şi l-ar fi izgonit pe Zeus, plin de ruşine, din Olimp. Dar, cu puterile-i cereşti – de nu cumva s-o fi ivit, încă de pe atunci, trădarea – Zeus a şi aflat de planul pe care şi-l făcuse Gheea.

Mai înainte ca giganţii să fi putut căuta prin lume iarba aceea magică, Zeus a cerut soarelui să-şi stingă flacăra, de aur, luna să îşi acopere cununa-i mândră, argintie, cu un văl negru, nepătruns, iar aurora să-şi ascundă luminile-i trandafirii. În bezna care s-a lăsat giganţii n-au putut să afle miraculoasa iarbă, care-i ferea de lovituri. Numai şiretul stăpân, Zeus, cu un mănunchi de fulgere, îşi lumina drum pe pământ, căutând acele buruieni. El le-a găsit, le-a smuls grăbit şi le-a ascuns.

Primejdia se spulberase. Zeus era mai liniştit. Dar, împotriva farmecelor Gheei, îi trebuia şi-un luptător c-o fire muritoare, ca să-i învingă pe giganţi.

Şi Zeus a găsit pe-acel erou vestit, Heracle[2], un luptător voinic, viteaz şi neînfricoşat de moarte.

Războiul aţâţat de Gheea era de neînlăturat…

NĂVALA SPRE OLIMP

LA ÎNCEPUT A FOST O CLIPĂ de linişte pe-ntreg pământul. Toţi aşteptau cu încordare să vadă ce o să se-ntîmple.

Pe urmă, cu un urlet groaznic, giganţii au făcut un salt şi au pornit către Olimp. Au început s-arunce-n ceruri cu stânci uriaşe, apoi cu torţe mari, aprinse. Lăncile lor brăzdau văzduhul, albe, tăioase, sclipitoare, şi treceau dincolo de nori.

Zeus îi înfrunta cu furie, aruncând fulgere din cer. Iar lângă dânsul sta Heracle şi-nsoţea fiecare fulger cu câte-o straşnică săgeată.

Giganţii-au prins apoi să smulgă munţii din temelia lor, să-i pună unul peste altul şi să-şi alcătuiască o scară, să ajungă până în Olimp.

În astă vreme, olimpienii erau mereu mai îndârjiţi. Izbeau cu suliţe, cu săbii şi cu săgeţi către giganţi. Dar, iată, unul dintre dânşii, Alcioneu, cel mai voinic – care avea şi însuşirea că nu putea fi omorât, atâta vreme cât lupta în ţara unde se născuse – s-a căţărat sus, peste stânci. Văzându-l pe Alcioneu că este gata să pătrundă chiar în palatul din Olimp, Zeus a aruncat spre dânsul cu un mănunchi de fulgere. Heracle l-a lovit de-asemeni cu o săgeată drept în piept. Însă Alcioneu, gigantul, în loc să cadă la pământ, izbit de două ori în trupu-i, de-un zeu şi de un muritor, a hohotit în râs năprasnic:

— Zadarnic vă munciţi voi doi să-l zdrobiţi pe Alcioneu! Am să vă prind şi-am să vă zvârl, ca pe nişte neputincioşi, până în Tartar, în afund. Să staţi şi voi lângă titani...

Heracie nu putea pricepe de ce gigantul n-a căzut. Noroc că se găsea acolo, cu lancea-n mână, şi Atena, zeiţă a eroilor, înţelepciunii şi prudenţei.

— Degeaba eşti uimit, Heracle, i-a rostit ea. Alcioneu este în ţara unde-a văzut lumina zilei. Şi pe acest pământ gigantul nu va putea fi omorât. Îl ocroteşte vraja Gheei. Atrage-l în tărâm străin, şi ai să-l nimiceşti curând.

Heracle s-a făcut că fuge, sărind din muntele Olimp. Alcioneu crezând că-i scapă eroul cel mai de temut, l-a urmărit până la ţărmul albastrei ape a Egeei, şi astfel s-a îndepărtat de locul unde se născuse. Heracle s-a întors spre el şi l-a ţintit cu o săgeată. Zeus, ce priveghiase totul cu ochiul său străbătător, a aruncat şi el un fulger.Gigantul a căzut ucis

Mai mulţi giganţi au zărit însă pe soţul lor cel mai voinic căzând cu capul în ţărână, sub lovitura lui Heracle.

— Alcioneu e doborât, să-l răzbunăm, au strigat ei, şi să-l ucidem pe Heracle!

Şi opt, nouă giganţi, grămadă, s-au repezit după erou.

Zeus, băgând de seamă asta, şi vrând să-l scape pe Heracle, s-a sfătuit pe loc cu Hermes, pristavul lui cel de credinţă. Hermes, vicleanul, l-a-nvăţat să facă-n aşa fel, ca două dintre frumoasele zeiţe să iasă grabnic înaintea giganţilor ce-l urmăreau, cu ură mare, pe Heracle. Zeus a poruncit să plece Hera, iubita lui soţie,

şi Afrodita cea gingaşă. Ele au ascultat porunca şi, plutind pe un nor de aur, au ajuns repede în drumul giganţilor, care erau gata să-l prindă pe Heracle. Dulcea zeiţă Afrodita, stăpână peste dragoste, făcând şi ea nu ştiu ce vrajă, a ameţit pe fiii Gheei şi-ai lui Uranus, înstelatul. Uitându-şi ura pe Heracle, giganţii s-au simţit cuprinşi de-o dragoste nesăbuită pentru frumoasele zeiţe. Şi le-au mărturisit iubirea, unii din ei cerându-le chiar de soţii.

...În acest timp, Zeus, din slavă, n-a stat să piardă nici o clipă. Lovea mereu cu trăsnete. Heracle a ţintit de-asemeni, în ei, cu câteva săgeţi.

Nici un gigant din opt sau nouă n-a scăpat teafăr sub săgeţi şi trăsnete şi fulgere.

Ceilalţi dintre feciorii Gheei au fost cu toţii încolţiţi de către zeii olimpieni. Atena l-a târât de chică pe fiorosul Encelade[3], ducîndu-l în Sicilia şi, prăvălindu-l într-o groapă, a trântit peste el un munte. Poseidon, Ares şi Hefaistos, Artemis, Hermes şi Apolo au biruit în lupte crunte întreaga ceată de giganţi şi s-au acoperit cu toţii de glorie nepieritoare[4] .

Legenda spune că giganţii, pierind acolo, lângă mare, s-au prefăcut şi ei în munţi.

Note

1. Giganţii reprezintă în legendele eline forţele oarbe ale naturii, a căror înfrângere a fost întotdeauna râvnită de oameni. Cel care, urmând pe Hesiode, îi descrie în versurile lui pe giganţi, cu o mare plasticitate de imagini, este poetul Apolodor din Atena.

2. Heracle, cunoscut la noi sub numele roman de Hercule, era fiul lui Zeus şi al unei regine de pe pământ, ce se numea Alcmena. La început muritor, Heracle va dobândi mai târziu, ca o răsplată a vitejiei sale, nemurirea.

3. Pe-o friză a marelui altar ce-l avea Zeus la Pergam, se vedea Atena – Minerva la romani – târându-l după sine pe Encelade. Scena se petrece doar cu o clipă mai înainte ca zeiţa să-l îmbrâncească pe gigant într-o groapă şi, prăbuşind deasupra lui un munte, să-l facă prizonier pe veşnicie, în insula Sicilia. Gigantul, cu un genunchi la pământ şi un picior întins, căutând un sprijin, nu poate să se opună elanului zeiţei, deşi, din toată încordarea trupului şi a feţei, se vede că se luptă cu deznădejde.

4. Pe frizele Partenonului şi ale altor temple, în splendide basoreliefuri şi statui, ca şi pe amforele vechi, în marmură sau în ceramică, artiştii plastici ai antichităţii au imortalizat cântecele poeţilor despre aceste imaginare lupte ale olimpienilor cu giganţii.

TIFON

Un timp, după aceste lupte date de zeii olimpieni, întâi cu Cronos şi titanii, apoi cu ceata de giganţi, se aşternuse linişte. O linişte înşelătoare, pentru că Gheea nu-l ierta pe Zeus, care-i închisese parte dintre feciori în Tartar, iară pe alţii-i nimicise.

Zeiţa mai avea dealtfel încă un fiu, pe nume Tifon[1] . Tot un gigant. Dar un gigant a cărui forţă era de zeci de ori mai mare decât puterea celorlalţi feciori ai Gheei laolaltă.

Era atât de mare Tifon, cum încă nu se mai văzuse. Cu capul ajungea, se pare, până la stelele din cer. Iar mâinile-i puteau s-atingă, una – apusul argintiu, şi alta – răsăritul rumen. Mâinile sale viguroase se tot mişcau neîncetat. Picioarele nu-i oboseau. Pământul se cutremura şi se pleca sub apăsarea paşilor lui

copleşitori. Deasupra umerilor largi, cât jumătate de pământ, se ridicau, cu şuiere, sute de capete rotunde şi bulbucate de balaur. Din boturile de balaur ţâşneau afară, în şuvoi, flăcări ce mistuiau, îndată, orice li se ivea în cale. Corpul diform era-nvelit cu pene negre şi zburlite. Din coapse se-nălţau spre umeri gheme de şerpi încolăciţi. Iară pe capete, pe feţe şi pe grumazurile groase îi atârnau coame de păr aspru ca nişte suliţe. Gâtlejurile lui adânci; fierbinţi de-atâta pălălaie, lăsau să-i scape sunete ca nişte mugete de tauri, sau răgete de lei flămânzi. Chiar zeii se cutremurau când îl vedeau de sus pe Tifon.

FUGA ZEILOR DIN OLIMP

PE ACEST FIU ÎNGROZITOR l-a trimis Gheea să se lupte cu victorioşii olimpieni.

El nu a pregetat o clipă. S-a prins cu ghearele-i enorme de bolţile Olimpului şi a sărit lângă palatul unde sălăşluia chiar Zeus. Atât era de fioros, că zeii au simţit în trupuri îngheţ din creştet până-n tălpi. S-au repezit care-ncotro. Fugind necontenit, ei au ajuns până-n Egipt. Acolo, toţi s-au preschimbat, să nu mai fie cunoscuţi, în animale fel de fel[2] . Unul în ţap, altu-n şacal, în uliu, şarpe şi broscoi. Şi au rămas tăcând chitic, ascunşi pe unde s-a putut, fără măcar să mai respire. Atât erau de-nspăimântaţi.

Nu rămăsese în Olimp decât stăpânitorul, Zeus, căci el s-a ruşinat să fugă. Ba, a-nceput, pe cât se spune,

lupta cu monstruosul Tifon. S-a războit cu vitejie, lovindu-l fără de răgaz cu fulgere şi trăsnete şi secera de diamant ce-o moştenise de la Cronos.

Tifon, învins, a tot fugit până în ţara Siriei. Dar aici, Zeus a făcut greşeala să se prindă-n luptă cu fiul Gheei corp la corp. Şerpii, care se înălţau din coapsele gigantului, l-au prins pe Zeus curmeziş. L-au strâns şi l-au înlănţuit. Atunci, gigantul i-a smucit şi secera de diamant. Cu ea i-a retezat lui Zeus muşchii şi nervii pe de-a rândul şi l-a lăsat neputincios. Apoi l-a luat, uşor, pe umeri; l-a zvârlit într-o peşteră. Muşchii şi nervii i-a-nvelit în pielea unui urs vânat şi i-a ascuns numaidecât sub bolovanii unui râu.

ŞIRETLICUL LUI HERMES

LUMEA ERA ÎNCREMENITĂ. Zeus căzuse prins; ceilalţi zei tremurau ca varga, ascunşi în trupuri de dihănii. Cel care şi-a venit oleacă în fire, dup-atâta spaimă, a fost fiul lui Zeus, Hermes.

El a-ntrebat şi a aflat peştera unde zăcea Zeus. Dar oricît a mai cercetat, nu a putut descoperi nervii şi muşchii preţioşi. Atunci Hermes cel prea şiret s-a prefăcut în cântăreţ şi a venit lângă gigant, cântând din liră-ncetinel.

Lui Tifon – deşi era un monstru – îi plăcea muzica şi l-a lăudat pe cântăreţ. Zeul Hermes i-a glăsuit că ar cânta mult mai frumos, dac-ar avea, la lira lui, drept coarde, nervii unui zeu.

Feciorul Gheei a căzut în cursa ce i-a-ntins-o Hermes. A scos pielea de urs din râu şi-a desfăcut-o chiar pe mal.

În acea clipă zeul Hermes s-a repezit lângă gigant. A smuls de sub pietroaie nervii şi muşchii tatălui său şi, prefăcându-se în vultur, a zburat către peştera unde Zeus şedea lungit, neputincios, gemând mereu. I-a prins la loc nervii şi muşchii ce-i lipseau. Iar Zeus s-a şi ridicat. Făcând un semn către Olimp, s-a ivit lângă el îndată un car de flăcări aurii, tras de doi cai înaripaţi.

Tifon, urlând de supărare, tocmai sosea la peşteră.

Războiul a reînceput.

S-au tot luptat Tifon şi Zeus, pân-au ajuns în nişte munţi, ce se numesc astăzi Balcani. Zeus lovea cu trăsnete şi fulgere verzi, orbitoare.Gigantu-i răspundeadea, prinzând în braţe munţi întregi şi aruncându-i către el cu zgomote asurzitoare.

Totuşi de atâtea lovituri, trupul lui Tifon sângera. Munţii s-au înroşit de tot[3]. Şi monstrul, mult slăbit, învins, a trebuit să părăsească şi acest loc al bătăliei, să fugă în Sicilia.

Aici Zeus l-a prins din urmă, l-a înşfăcat şi l-a trântit pe Tifon, tare, la pământ. Deasupra lui a răsturnat greul şi-naltul munte Etna. Legenda spune despre Tifon că a rămas pe veci acolo. Fumul fierbinte, care iese din craterul vulcanului, nu-i decât răsuflarea lui, după poveştile eline. Când el se-ntoarce sub povară, gâfâie greu – şi atunci Etna azvârle lavă clocotită.

Zeii din muntele Olimp s-au aşternut pe mari petreceri, puternici şi voioşi acum, după o astfel de victorie. Nimica nu-i mai tulbura. S-au întins mese-mbelşugate[4]. Zeiţa Hebe le turna în vasele

scumpe de aur nectarul şi ambrozia. Zeul Apolo le cânta melodii care-i fermecau, cu glasul său fără pereche, lin, însoţindu-se cu lira. Iar când tăcea zeul Apolo, începeau cele nouă muze[5] să cânte imnuri dulci de slavă, ce dezmierdau urechile măreţilor zei olimpieni.

Totuşi, stăpânul din Olimp stătea de veghe necurmat şi-n mijlocul petrecerii...

— Să nu cumva să încercaţi să-mi călcaţi vreuna din porunci, că vă voi pedepsi amarnic, a rostit Zeus într-o zi. Vă voi lovi fără de milă, sau, şi mai rău, vă azvârl în Tartar, căci nu-i ca mine de puternic nici unul dintre olimpieni. De vreţi, cumva, să vedeţi singuri că e adevărat ce spun, ia agăţaţi-vă cu toţii de acest lanţ cu belciug de aur. Celălalt capăt am să-l iau în mâna mea nemuritoare, şi voi să vă siliţi să-l trageţi la vale pe stăpânul vostru. N-o să puteţi, v-o spun de-acum. Dar eu, dacă m-oi necăji, am să vă salt în sus, spre cer, cu-ntreg pământul şi cu marea, şi-am să vă spânzur laolaltă de piscul ăsta din Olimp. Temeţi-vă! Să nu am pricini să dau pedepse. Vă veţi căi atunci amarnic, dar o să fie prea târziu...

Astfel a glăsuit stăpânul şi zeii s-au cutremurat, cu toţii, copleşiţi de spaimă.

Cerul senin s-a-nvineţit. Vânturi s-au năpustit pe mări şi valurile-au clocotit. Pământul a vuit adânc. Vieţuitoarele-au fugit, gemând, care-ncotro puteau.

Numai o fiinţă a rămas, privind în sus, cu ochi semeţi, şi-a glăsuit, în timp ce toţi şedeau plecaţi şi tremurau înfricoşaţi:

— Eu, Zeus, nu – mă tem de tine! Eu, Zeus, nu ştiu să mă tem!...

Note

1. Gigantul Tifon, aşa cum ni-l descriu poeţii, şi mai ales Hesiode şi Apolodor din Atena, era fiul Gheei şi al Tartarului întunecat. El s-a căsătorit cu uriaşa Ehidna, cea jumătate viperă şi jumătate femeie, şi au avut împreună o serie de odrasle fioroase: hidra din Lerna; Cerber – paznicul Infernului; Ortos – un alt câine cu două capete – şi Himera.

2. Legendele eline arătau că egiptenii au început să se închine anumitor animale, socotite sfinte, din vremea când zeii au fugit din Olimp, până în Egipt, de frica lui Tifon, şi acolo s-au metamorfozat în diferite animale, ca să nu mai poată fi recunoscuţi de acest monstruos fiu al Gheei.

3. În timpurile de odinioară, o parte din munţii Balcani se chemau Hemus (hema tâlcuindu-se prin sânge), adică munţii însângeraţi. Numele venea de la culoarea roşie a pietrelor în răsăritul şi apusul zilei, dar în legende se spunea că această culoare se datoreşte sângelui vărsat de Tifon. De asemenea, se credea că forma prăpăstioasă a acestor munţi a apărut în urma luptelor ce au avut loc aici, între Tifon şi Zeus, când monstrul a smuls munţii din loc, ca să-l poată lovi pe stăpânul Olimpului.

4. Pe Partenon, templul magnific din Atena, clădit din marmură, împodobit cu renumitele sculpturi ale lui Fidias, ca şi în desenele făcute pe vasele greceşti, erau adeseori înfăţişaţi zeii, petrecând liniştiţi în Olimp, după victoriile împotriva titanilor, giganţilor şi a lui Tifon.

5. Cele nouă muze erau: Caliope – muza poeziei epice; Euterpe – muza muzicii; Melpomene – muza tragediei; Talia – muza comediei; Terpsihore – muza dansului; Erato – muza poeziei de dragoste; Clio – muza istoriei; Urania – muza astronomiei şi Polimnia – muza imnurilor de slavă. Ele erau fiicele lui Zeus şi ale Mnemosinei, zeiţa memoriei.

PROMETEU

Zeus era stăpânitor deplin. Nimic nu-i mai stătea în cale. Vrerea lui era lege şi poruncă pentru toţi zeii. Doar cei de jos, de pe pământ, îi făceau uneori necazuri, căci ba cârteau, ba ridicau pumnul spre cer şi-ameninţau...

Mai ales când se abăteau molimi sau revărsări de ape, cutremure, sau foc sau moarte adusă de năvălitori, oamenii se-ndârjeau cumplit:

— El, numai el trimite totul! îi este ciudă că nu vrem să ne supunem zeilor, întotdeauna, cum vor ei. Şi-i este teamă că-ntr-o zi vom cuceri Olimpul său, cum proroceşte Prometeu...

Iar Prometeu, acel pe care oamenii-l proslăveau în cântec, avea, pe cât spune legenda, ca tată, pe-un titan, Iapet. Iapet era, la rândul său, fiul pământului, al Gheei şi-al cerului înalt, Uranus.

Încă de mic, acest urmaş al lui Iapet se dovedise isteţ, cutezător în gânduri şi-l întreba pe tatăl său:

— Tată, de ce e lumea asta plină de flori şi de atâtea roade, de ce-s atâtea animale şi zburătoare? Pentru cine? De ce n-a fost creată o fiinţă cu minte ageră,-nţeleaptă, ce-ar putea să le stăpânească şi să le folosească bine?

Iapet nu-i răspundea nimica, nepăsător la întrebare... Avea şi-aşa multe necazuri, cu alţi doi fii amestecaţi în răzvrătirea titanilor contra lui Zeus. Unul din ei, Atlas, purta, pe umăr, bolta înstelată. Fusese osândit de Zeus să o ţie pe veşnicie. Celălalt, pe nume Meneceu, fusese aruncat în Tartar.

Nu mai avea tatăl, Iapet, decât doi fii, ca alinare în ceasurile bătrâneţii, pe Prometeu, şi-altul mai mic, ce se chema Epimeteu[1].

FIUL TITANULUI IAPET CREEAZĂ OMUL

CÂND A AJUNS BĂRBAT ÎN TOATĂ FIREA, Prometeu îşi urma mai departe gândul ce-l frământase încă din vremea când era copil: cum ar putea să făurească o fiinţă plină de-nsuşiri, în stare să conducă bine, să folosească chibzuit tot ce se află pe pământ?

Gândind timp îndelung, titanul a luat în pumnii săi ţărînă. Ţărîna asta a udat-o cu apă proaspătă şi rece, care ţâşnea dintr-un izvor. S-a apucat apoi de lucru. A

făurit, muncind cu grijă şi cu migală, un corp de om, de bărbat[2], ce semăna leit cu zeii.

Fiind luat din trupul viu al Gheei şi făurit cu măiestrie de către bunul Prometeu, omul a început să umble, ca orice fiinţă pe pământ, să-şi caute hrana, să trăiască.

Prometeu nu s-a mulţumit să făurească-o nouă fiinţă, ci a rugat-o pe Atena să-i dea o mână de-ajutor, să-i dăruiască-nţelepciune omului său făcut din lut.

Atena, după cât se spune, avea şi ea o slăbiciune pentru feciorul lui Iapet. Îi era drag şi poate-n sine dorea să-l aibă de bărbat, deşi făcuse jurământul de-a nu se mărita nicicând. De-aceea, ascultându-i glasul, Palas-Atena s-a-nvoit. Şi-a suflat peste acea fiinţă plămădită de Prometeu.

Omul a căpătat şi cuget. Gândul lui a-nceput să zboare.

Zeus n-ar fi fost împotrivă ca fiul lui Iapet să făurească vreun animal, vreo pasăre. Dar omul, ce semăna leit cu zeii, nu îi era deloc pe plac.

Şi-atunci Zeus a hotărât ca omul, nou creat din tină, să-i stea supus, îndatorat, şi să-l slăvească-ntotdeauna.

ADUNAREA DE LA MECONA

LĂSÂND DECI SĂ MAI TREACĂ VREME, dar nu prea multă, într-o zi Zeus a poruncit, prin Hermes, să se adune oamenii într-un loc, care se numea pe vremea

de atunci Mecona.

— Vom hotărî noi, la Mecona, ce-ndatoriri au cei de jos faţă de marii olimpieni, care le-ngăduie, cu milă, să vieţuiască pe pământ... a glăsuit măreţul Zeus.

Prometeu, aflând vestea asta, s-a încruntat de la-nceput. Se temea, mai ales, că Zeus va apăsa pe cei de jos cu mult prea multe-ndatoriri, lăsându-le puţine drepturi şi prea sărace bucurii.

Cum totuşi nu putea să calce poruncile date de Zeus, Prometeu i-a chemat pe oameni. Le-a arătat că-l bănuieşte pe Zeus c-ar umbla cu gânduri nu prea curate pentru ei. Însă i-a sfătuit să aibă răbdare şi încredere în cele ce va face dânsul, când vor ajunge la Mecona.

— O să vedem acolo noi, le-a rostit, la sfârşit, titanul, dacă fiul lui Cronos, este atoateştiutor, sau alţii-s mai isteţi ca el...

Venind şi ziua sorocită, au pornit grupuri spre Mecona. Duceau cu ei un taur mare, precum le poruncise Zeus, prin sfetnicul său de credinţă, Hermes, pristavul din Olimp.

Şi-au mers, au mers ei cale lungă, până au poposit în locul unde fuseseră chemaţi.

ZEUS RĂMÂNE PĂCĂLIT

N-A TRECUT MULT ŞI S-AU IVIT, plutind pe nori de aur, zeii.

Zeus s-a aşezat pe-un jilţ şi a grăit în acest fel:

— Oamenii trebuie să ne slăvească. Altare mândre ne-or zidi. Nu doar altare, ci şi temple. Apoi vor face mari serbări prin care fiecare zeu va fi cinstit cum se cuvine. Din tot ce veţi avea pe lume să ne aduceţi sacrificii. Dar, pentru că sunt bun şi drept, am să vă dau, pe loc, o pildă de felul cum va trebui să împărţiţi-a voastre bunuri cu noi, stăpânii din Olimp. Taurul cel adus aici va fi-njunghiat de Prometeu. Carnea, tăiată în bucăţi, să se aşeze în grămezi. Una dintre grămezi va fi sortită pentru sacrificii, iară cealaltă veţi păstra-o pentru voi, oamenii, ca hrană...

În sine, Zeus cugeta: „Prometeu o să-mpartă carnea într-o grămadă pentru oameni, care, desigur, va fi mare, şi alta, mică, pentru zei. Dar eu am să aleg grămada ce s-o vădi mai arătoasă şi am să-i las în pagubă pe-aceşti supuşi făcuţi din lut...”

În vremea asta, Prometeu tăiase taurul adus de oamenii săi la Mecona. Era un taur mare, gras, cu păr ca neaua de curat.

El a pus deoparte carnea, bucăţile cele mai bune. Le-a învelit frumos în piele şi-a aşezat deasupra lor maţele, fierea şi stomacul. De altă parte-a grămădit ciolanele goale de carne, tigva cu coarne răsucite, copitele, şi le-a-nvelit într-un strat galben de grăsime.

Mormanul plin numai de oase se arăta cu mult mai mare decât celălalt, unde erau bucăţile bune de carne.

— Zeus, a glăsuit titanul, taurul este înjunghiat. Carnea e împărţită-n două. Alege singur, după voie, grămada pentru sacrificii, şi las-acolo, neatinsă, şi o grămadă pentru oameni, să aibă, bieţii, ce mânca...

Acum era clipa cea mare. Zeus putea să dovedească celor de faţă, zei şi oameni, că nu greşeşte niciodată.

Însă, atins de lăcomie, văzând grămada de ciolane atât de mare şi-nvelită în stratul galben de grăsime, a-ntins hulpav mâna spre ea.

— O iau pe asta!... a rostit.

Dar, scormonind sub seu, stăpânul a nimerit numai ciolane, copite, coarne răsucite şi nici un pic, un pic de carne...

A înţeles că s-a-nşelat. Însă nu mai avea ce face. El singur, nesilit de nimeni, alesese acea grămadă.

În schimb oamenii-au izbucnit în râs cu hohote nestăvilite. Chiar zeii şi zeiţele ce-l însoţiseră, acolo, pe Zeus cel nemuritor, într-un alai măreţ, şi-au plecat ochii ruşinaţi.

El, Zeus, Zeus cel puternic, ce-i biruise pe titani şi-i nimicise pe giganţi, era de râsul tuturor.

„Dar lasă, lasă, or să afle curând ei toţi ce înseamnează să-l superi pe stăpânitor!... îşi spunea Zeus, încruntat. Mai repede decât se-aşteaptă, pe Prometeu, fiu de titan, îl va ajunge o pedeapsă. O!... Ce pedeapsă-i va veni!... Oamenii-mi vor simţi şi ei răsplata, fiindcă-au hohotit. Nimeni nu o să scape teafăr... Nimeni... Nimeni nu va scăpa...”

Astfel s-a isprăvit această mult tulburată adunare. Zeii, pe norii lor de aur, s-au ridicat către Olimp, şi oamenii-au pornit pe cale, râzând şi chiuind voioşi.

PROMETEU ADUCE OAMENILOR FOCUL

NUMAI CĂ PROMETEU CERUSE, în repetate rânduri, focul, să-l dea şi oamenilor săi. Zeus îl amâna cu vorba de azi, pe mâine şi poimâine.

Acum, după-ntîmplarea asta, s-a dus la el încă o dată, şi l-a rugat:

— Oamenii trăiesc greu. îndură frig, îndură beznă. Sălăşluiesc numai în peşteri. Sunt doar pescari şi vânători. Mănâncă fructe din copaci. Eu vreau să-i văd meşteşugari, şi pentru asta au nevoie de focul tău, ce se găseşte, zăvorit bine, în Olimp...

Dar Zeus, mânios pentru ocara îndurată, l-a luat pe Prometeu la goană.

— Tu ce gândeşti? Că Zeus e-atât de prost să le dea oamenilor focul? Tu i-ai făcut asemeni nouă, şi dacă or avea şi focul, ar fi în stare să se scoale cu armele să mă lovească şi să-mi pierd tronul...

— Eu una ştiu, măreţe Zeus, că oamenii, până la urmă, tot or să capete acest foc...

— Te-nşeli când crezi că mă înduplecI! a răcnit Zeus, spumegând.Focul acesta e ceresc. Oamenii-n vale pot să piară, şi focul tot n-am să ţi-l dau. Eu nu-l trimit jos, pe pământ, decât când vreau să pedepsesc făpturile-ţi nesuferite, însă atunci sub chip de trăsnet. Deci du-te, du-te, Prometeu, până n-apuc să te lovesc pe tine, cel dintâi, acum, fiindcă m-ai îndârjit destul...

Altul, de spaimă, ar fi cerut grăbit iertare, căutând, cumva, să-l îmblânzească pe zeul cel atotputernic. Dar Prometeu, prea îndrăzneţ, nu era unul dintr-aceştia.

Şi-aşa, precum spune legenda, în toiul nopţii următoare, titanul a pornit la drum. S-a furişat în fierăria unde lucra Hefaistos fulgere lucii orbitoare,

pentru stăpânul din Olimp.

În fierărie, pe-un pat moale, Hefaistos sforăia dus... Focul ardea domol pe vatră, cu pâlpâiri albastre, roşii, aruncând umbre viorii pe faţa zeului înnegrită de fum, cenuşă şi scântei, scăldată toată în sudori.

Deodată, auzind un zgomot, Hefaistos s-a întors pe-o parte, cu trupul greu şi obosit, şi-a îngăimat ceva prin somn. Prometeu s-a oprit puţin. Avea cu el, în mâna stângă, tulpina unei plante verzi – plantă de soc, pe cât se spune – scobită însă înlăuntru. Luase tulpina asta verde, ca să ascundă în ea focul şi totuşi să nu se aprindă.

A stat şi-a aşteptat o vreme, până ce a văzut că zeul a adormit ca mai-nainte şi, repede, a luat din vatră un bob de jar şi l-a ascuns în tulpiniţa verde. Apoi s-a repezit afară...

Noaptea era adâncă, neagră. Prometeu a fugit prin noapte. A tot fugit neobosit, până ce-a ajuns în văi. Acolo s-a oprit din fugă. A chemat oamenii la el. Cu bobul roşu a aprins o grămăjoară de surcele. Surcelele au pâlpâit, şi-o flacără strălucitoare s-a-nălţat veselă-n văzduh. Din grămăjoara asta mică, alte mormane s-au aprins. Şi-acum, în peşteri, pe de-a rândul, focul ardea vioi, în timp ce oamenii se încălzeau şi-i mulţumeau, cu negrăită bucurie, celui ce-i ocrotise iar.

Dar cum s-a văzut arzând focul, pe câmp, pe munte, prin păduri, Hermes l-a şi vestit pe Zeus:

— Stăpîne, focul din Olimp a fost răpit de Prometeu şi dăruit celor de jos. Priveşte-i cum îşi moaie-n flăcări arama şi o ciocănesc. Îşi fac unelte, arme, roate, corăbii, case, tot ce vor... Sînt învăţaţi de Prometeu, titanul care ne-a trădat...

— Cum? Focul meu a fost furat? a răcnit Zeus, în Olimp, aşa de tare, că pământul s-a zguduit până-n străfund. Cum? Tot titanul Prometeu?... O! Blestematul! A sosit clipa când ne vom răfui. Întîi vreau să-i lovesc pe oameni, să vadă el cum i-am lovit. Pe urmă vine rândul său...

CUTIA PANDOREI

L-A STRIGAT APOI PE FIERAR.

Hefaistos s-a arătat tremurând din încheieturi, galben, în uşa fierăriei.

— Stăpâne, nu-s de vină eu. Prometeu m-a furat în somn...

— N-ai stat de veghe! s-a-ncruntat spre el stăpânul din Olimp. Dar despre asta, făurare, vom mai vorbi noi amândoi. Acuma, însă, ai să-mi faci, din apă şi ţărînă, o fată. Să fie fiinţă muritoare, dar chip să aibă de zeiţă. Prometeu a făcut bărbatul, iar tu să-mi făureşti femeia...

— Mă duc numaidecât. M-apuc de lucru şi sunt gata mai înainte de amurg... a zis fierarul, mulţumit că scăpase aşa de uşor.

— Când îţi vei termina lucrarea, Hefaistos, să chemi toţi zeii. Să spui că-i din porunca mea. Şi zeii s-o împodobească pe fata ce-o vei măiestri, cu cele mai alese daruri... a mai rostit Zeus încet, zâmbind viclean, în barba-i deasă. Apoi să mi-o înfăţişezi, căci vreau să-i

fac şi eu un dar...

Hefaistos a dat din umeri. Nu pricepea ce vrea stăpânul. S-a apucat însă de lucru, luând pildă de la Prometeu, care făcuse primul om. A luat o mână de ţărînă din trupul cel fertil al Gheei şi a turnat deasupra apă. Din lutul ud a făurit un corp de-o rară frumuseţe şi un chip dulce de fecioară[3] .

Zeul meşteşugar făcuse, precum îi poruncise Zeus, cea dintâi fată muritoare, pentru că toate celelalte de pân-atunci erau zeiţe.

După aceea a chemat pe zeii din Olimp la el şi le-a grăit în acest chip:

— Fiinţa pe care o vedeţi a fost făcută din porunca înaltului nostru stăpân. Şi tot el v-a cerut şi vouă s-o înzestraţi, cât mai ales, cu straie şi cu alte daruri...

Palas-Atena – supărată pe Prometeu, pentru că dânsul ţinea prea mult la muritori – s-a apucat, ca răzbunare, s-o înveşmânte pe copila abia creată de fierar.

I-a ţesut astfel de veşminte, cum nu făcuse pân-atunci nici chiar zeiţelor din cer. I-a aşternut o haină albă pe umerii strălucitori. Mijlocul i l-a strâns zeiţa cu-o cingătoare aurită, iară pe cap i-a pus un văl cu broderii nemaivăzute, făcute chiar de mâna ei.

Charitele şi horele s-au strâns şi ele-n jurul fetei, dându-i din însuşirile şi gingăşia ce-o aveau. Dalba zeiţă Afrodita i-a hărăzit, la rândul său, puterea de-a sădi iubirea în inima bărbaţilor.Iar Hermes, zeul cel şiret, i-a dat copilei glasul lui, mângâietor şi subţirel, i-a dat şi vraja ochilor.

Hefaistos i-a meşterit şi o cutie de aramă, închisă bine c-un capac. Stăpânul lumii a deschis cutia asta de

aramă şi-a pus în ea mai multe daruri.

— Te vei numi, frumoasă fată, Pandora, a glăsuit Zeus, pentru că ai atâtea daruri primite de la olimpieni. Să le păstrezi toate acestea pentru făptura-ţi minunată. Însă cutia de aramă s-o dăruieşti soţului tău, după ce te-i căsători...

Pandora s-a plecat-naintea lui Zeus cel atotputernic.

— Hermes, condu-o pe pământ, în locul unde se găseşte prea-îndrăzneţul Prometeu, a mai rostit stăpânul, Zeus.

Zeul pristav, luând-o de mână, a coborât pe pământ.

Bărbaţii, câţi erau în lume – erau pe-atunci numai bărbaţi – s-au adunat lângă Pandora, mirându-se nespus de mult de frumuseţea ce-o avea, de gingăşia, glasul ei şi de dulceaţa ochilor.

Nu era unul să nu vrea s-o vadă-n casa lui, soţie. Ba da, unul a fost, şi-acela era titanul Prometeu. Deşi era vrăjit de fată, deşi i-ar fi plăcut şi lui s-o vadă luminându-i casa, Prometeu sta prevăzător.

— Când Zeus ne trimite daruri, oricât sunt de ispititoare, feriţi-vă de vicleşug!... a spus el către muritori.

Bărbaţii s-au ferit în lături, ascultându-l pe Prometeu. Numai Epimeteu, titanul, frate bun al lui Prometeu, şedea cuprins de dragoste şi nu făcea un pas-napoi. În acea clipă, Afrodita s-a avântat către pământ şi l-a rugat pe micul Eros[4] să tragă iute o săgeată, ţintindu-l pe Epimeteu în inima-i fremătătoare. Eros a tras. Epimeteu s-a clătinat şi a-ntins braţele spre fată. Ea, ca un fulg, s-a îndreptat către Epimeteu, zâmbind. Şi el le-a glăsuit voios:

— Pandora o să-mi fie soaţă! Voi v-aţi ferit; dar eu o

vreau.

— Iată, acesta este darul ce îl trimite, pe pământ, prin mâna mea, stăpânul, Zeus, a glăsuit frumoasa fată şi i-a dat lui Epimeteu cutia încă zăvorâtă, ce-o adusese din Olimp.

Epimeteu a luat cutia şi-ncet i-a ridicat capacul. Credea că-s daruri preţioase. Când colo, din acea cutie s-au ridicat, zburând în cete, toate nenorocirile şi relele pe care lumea le-a avut de atunci mereu. S-au răspândit minciuna, ura, grija, zavistia, necazul, durerea, suferinţa, foamea şi setea, molimele negre, ba chiar şi moartea, hâda moarte. Toate cu-nfăţişări de spaimă, înaripate, însă mute, s-au răspândit care-ncotro, umplând pământul şi făcându-şi cuiburi în toate cele patru zări[5] .

Văzând Epimeteu că ies atâtea rele din cutie, a şi trântit la loc capacul. Dar prea târziu se deşteptase. Năpastele se înălţaseră, şi lumea le purta în cârcă. Mai rămăsese în cutie numai o arătare mică, firavă şi cu aripi slabe. Ea n-apucase să mai zboare şi purta numele: Speranţa.

Asta a fost zestrea pe care Zeus o dăruise fetei, ca s-o aducă pe pământ: rele, nenorociri şi boale.

Numai speranţa[6] cea firavă avea să fie lângă oameni, să le-ncolţească-n cugete, în ceasuri grele, în restrişti.

ÎNLĂNŢUIREA LUI PROMETEU

AŞA SE RĂZBUNASE ZEUS pe oamenii lui Prometeu, care râseseră de dânsul în adunarea din Mecona.

Dar Prometeu, văzând aceasta, l-a înfruntat din nou pe Zeus şi s-a urcat până-n Olimp, să-i spună-n faţă adevărul:

— Eşti crud şi eşti răzbunător!... i-a strigat el neînfricat. Nu-i demn, să ştii, ca un stăpân să-şi urască atât de mult supuşii, pe care el, în primul rând, ar trebui să-i ocrotească.

Zeus, lesne de înţeles, s-a-nfuriat înspăimântător.

— Hefaistos! a poruncit. Adu-mi nişte cătuşe tari şi nişte lanţuri mari şi grele, ba şi-un piron mai lung şi gros...

— Aduc! s-a repezit fierarul, deşi se pare că în taină îl preţuia pe Prometeu, care crease primul om. Şi de la dânsul luase pildă când o făcuse pe Pandora.

Ce-i drept, era şi supărat pe Prometeu, fiindcă-i răpise din fierărie focul şi-l dăruise omenirii.

— Aduc cătuşele, a spus, şi lanţurile, şi pironul... Şi le-a adus, deşi în sine ofta încetişor: „Păcat...”

— Să vie Hermes!...

— La poruncă!... a răsărit şi crainicul.

— Voi, Hermes şi Hefaistos, cu Forţa şi cu Violenţa, slugile mele credincioase, plecaţi pe Elbrus[7] şi-l legaţi pe-acest titan[8], care iubeşte pe muritorii lui nevrednici mai mult decât pe-olimpieni. Legaţi-l sus, pe-un vârf de stâncă. Vârâţi-i şi pironu-n piept.

— Am înţeles totul, stăpâne, a spus pristavul deîndată. Chemând pe cele două slugi, Hermes l-a înşfăcat în braţe pe cel mai bun dintre titani şi l-au purtat cu silnicie, până pe Elbrus, în Caucaz, pe-o stâncă aspră, colţuroasă, mai sus, cu mult mai sus de

nori.

Aici, Forţa şi Violenţa l-au cetluit în lanţuri grele. Mâinile şi picioarele i le-au strâns aprig în cătuşe. Iară Hefaistos, fierarul, a trebuit să ia ciocanul şi să-i bată pironu-n piept.

Cât a durat osânda asta, Prometeu, fiul lui Iapet, n-a scos din piept nici un suspin. Sfârşindu-se înlănţuirea[9], din cer s-a auzit un glas, un glas puternic, plin de ură:

— Acesta-i numai începutul! Am să-ţi trimit vulturul meu, şi el o să-ţi sfâşie trupul, cu ciocul său încovoiat, smulgându-ţi, zi de zi, ficatul...

Şi-ntr-adevăr, din cer coboară vulturul înspăimântător, cu aripile larg deschise, cu cioc tăios, încovoiat. Vulturul ţipă şi se lasă peste sărmanul trup zdrobit, legat în lanţuri, sus, pe stâncă. Cu ghearele se prinde zdravăn de umerii însângeraţi, iară cu ciocul îl sfâşie, smulgând bucăţile de carne, pe care le înghite lacom.

— Vei sta pe stâncă mii de ani, fără odihnă, fără somn, ars de dogori, bătut de vânturi, de grindină şi de zăpezi... se mai aude din văzduhuri vocea de tunet a lui Zeus.

Dar Prometeu ridică fruntea şi cată către zarea largă, către câmpiile întinse şi către fluvii, către mări. Zăreşte-n sate şi oraşe mii, zeci de mii de flăcărui. Sunt focurile, ce-s aprinse de către oamenii lui dragi. Beznele nopţii-s risipite. Copiii lumii se-ncălzese la vetre, şi femeile au învăţat să fiarbă-n clocot carnea dihăniilor vânate. Meşteşugarii se trudesc, cu ajutorul focului, să făurească pentru dânşii unelte noi de pescuit şi de vânat, şi adăposturi şi veşminte, ce le fac viaţa mai uşoară şi mai plăcută tuturor...

Priveşte peste zări titanul. Zâmbeşte-n el. E mulţumit. Ştie că şi-a-mplinit menirea.

Doar Zeus se mai zbuciumă.

— O, blestemat să fii, titane! strigă de-acolo, din Olimp. Nici n-ai gândit să-mi ceri iertare. Fii blestemat... fii blestemat...

Cuvintele-i sunt însoţite de fulgere şi trăsnete. Marea se tulbură şi fierbe. Furtuna se dezlănţuie. Pământul, zguduit, se crapă. Valuri uriaşe se lovesc de stâncile din ţărm, urlând. Cerul ca smoala se despică şi sus, în slăvi, se vede Zeus, măreţ, cu fulgerele-n mâini. Iară pe stâncă Prometeu stă neclintit şi fără teamă înlănţuit, şi îi răspunde:

— Nu m-ai învins deloc, stăpâne... Oamenii au să vieţuiască şi peste mii şi mii de ani... Tu, însă, Zeus, ai să pieri...

Ecoul munţilor îi duce cuvintele din stâncă-n stâncă, până în sate şi oraşe. Le aud oamenii şi-i poartă cuvintele tot mai departe:

— Tu, însă, Zeus, ai să pieri!...

Note

1. În limba greacă veche numele Prometeu s-ar tâlcui prin prevăzătorul, în vreme ce Epimeteu ar însemna neprevăzătorul. Întâmplările prin care trec aceşti doi fii ai titanului Iapet explică întru totul numele ce li s-au dat în legende.

2. Pe o piatră antică, gravată de o mână nu încă prea meşteră, se vede Prometeu cioplind cu dalta scheletul celui dintâi om. Mai este înfăţişat Prometeu şi pe un sarcofag, aflat în muzeul de la Neapole. De astă dată însă fiul titanului Iapet este prezentat lângă un bărbat în întregime modelat. Zeii olimpieni: Hera, Poseidon, Hermes şi Apolo, în frunte cu însuşi Zeus, privesc chipul noii făpturi de lut, fără nici o plăcere. Prometeu nu se arată a lua în seamă această nemulţumire a olimpienilor. El stă lângă făptura cea nouă, cu spatele la zei, şi pare că se gândeşte cum să dea viaţă acestei fiinţe, pe care el a numit-o om, după cum spune o legendă.

3. Avem şi noi, ca şi alte popoare, mai ales orientale, variante ale acestei încântătoare legende, ce reprezintă străvechea dorinţă a omului de a crea viaţa prin mijloace artificiale. Astfel, într-un basm dobrogean, intitulat „Palatul de argint”, un meşter creează o copilă cioplind-o din lemn – cum şi-o visase el – un croitor îi face veşminte şi un vrăjitor suflă asupra ei, dându-i viaţă.

În legenda elină, prima fecioară fusese creată cu scopul de a-l face pe Epimeteu, fratele lui Prometeu, să se îndrăgostească de ea, şi prin mâna ei să coboare toate relele în lume. Basmul nostru are însă un conţinut mult mai înălţător. Însuşi creatorul fetei se îndrăgosteşte de ea. Iar fata îndrăgită îl ajută pe creator să scape lumea de relele ce o bântuiau. Deci femeia nu mai aduce răul pe pământ, ci ajută la înlăturarea lui. Nici meşterul nu mai întruchipează fecioara după poruncile nu ştiu cărui zeu,

ci din imboldul curat al inimii, potrivit cu visurile sale cele mai frumoase.

4. Eros era zeul dragostei, fiu al Afroditei. El purta un arc, cu care ţintea săgeţi în inimile oamenilor. Unele săgeţi erau unse cu miere, şi atunci dragostea inspirată era dulce şi fericită. Alte săgeţi erau muiate în fiere şi otravă. Dragostea celor atinşi de asemenea săgeţi era amară şi ucigătoare.

5. „Cutia Pandorei" simbolizează un izvor nesecat de nenorociri. Expresia aceasta este deseori folosită, nu numai în literatură, ci şi în vorbirea curentă.

6. Într-un imn elin, din secolul al VIII-lea, alcătuit de un autor necunoscut, speranţa, însoţitoarea oamenilor la necazuri, este cântată în acest fel:
„Pe-o mare de durere, bătută de talazuri, când totul se cufundă şi piere sub furtuna greutăţilor, doar ea, speranţa, te mai îndeamnă, ca o steluţă mică şi albă, care licăreşte şi-ţi luminează calea, să vâsleşti mai departe şi să-ţi găseşti limanul... Doar ea te mai mângâie şi-ţi încălzeşte pieptul, când te cuprinde frigul şi spaima desnădejdii!..."

7. Elbrusul este vârful cel mai înalt al munţilor Caucaz.

8. Deşt Prometeu este numai fiul titanului Iapet şi al titanidei Temis, el însuşi este denumit, de cele mai multe ori, titan, în legendele eline. Karl Marx, referindu-se la cugetătorii progresişti, care suferă pentru convingerile lor, îl dă drept pildă pe „titan" şi scrie: „Prometeu este cel mai nobil sfânt şi martir din calendarul filosofic".

9. Mitul despre Prometeu a fost povestit întâi în cântece, apoi a fost reluat de către unul dintre cei mai mari poeţi ai lumii, Eschil, care a scris celebra tragedie: „Prometeu înlănţuit", tragedie pe care oamenii o ascultă cu aceeaşi vie emoţie de aproape două mii cinci sute de ani, pentru că ea reprezintă, de

fapt, alegoric, lupta uriaşă a oamenilor pentru cucerirea naturii şi prima lor izbândă de seamă, cucerirea focului. Cucerirea focului a deschis drumul omenirii spre progres. Reprezentând tocmai această fabuloasă luptă a oamenilor, mitul a fost şi mai departe o sursă permanentă de inspiraţie pentru marii artişti ai lumii, de mai târziu. Poeţi, ca: Goethe şi Shelley, pictori ca: Michelangelo, Tizian, Ribera, Salvator Rossa, Gustave Moreau, sculptori şi muzicieni nenumăraţi au proslăvit această titanică luptă pentru progres, întruchipată prin figura lui Prometeu.

În literatura noastră, poetul Victor Eftimiu i-a închinant un cald poem.

Geo Bogza, privind cândva, din zborul vibrant al unor aripi de oţel, vârful înalt, de piatră, de pe muntele Elbrus, a exclamat înflăcărat, într-unul din poemele sale în proză:

„În clipa aceasta, în care, mai sus de lumea albă a norilor, trec în zbor crestele Caucazului, parcă te văd, înlănţuit pe cea mai colţuroasă dintre ele, însângerat şi mândru, cu fruntea ridicată spre cer, atât de nobilă pradă cruntei mânii a zeilor. Deasupra acestor stânci scăldate în amintirea suferinţei şi măreţiei tale, te salut, cutezătorule Prometeu!...

Cutezătorule Prometeu, din neamul omenesc s-au ridicat titani şi oameni prometeici. Deasupra acestor piscuri vinete şi reci, intrate în marea poveste a lumii, apleacă-ţi urechea şi ascultă: nu în zadar a fost imensa ta suferinţă. Fiu slăvit al unei mame slăvite, dacă ai vedea ce uimitoare flăcări izbucnesc din scânteia pe care ai dăruit-o omenirii! Dacă i-ai vedea pe cei ce se târau în întunericul umed al peşterilor, cât de măreţ se înalţă de la pământ, cât de măreţ plutesc peste apele mării şi culmile munţilor! O, clipă memorabilă şi fără seamăn, clipă gigantică şi sublimă: nu vulturul lui Jupiter* zboară peste crestele Caucazului, ci neînfrânţii fii ai pământului, purtaţi de rodul enorm al îndrăznelii tale.

...Te salut, cutezătorule Prometeu, părinte al unei răzvrătiri nemuritoare, făuritor al lumii care urcă!...”

*Numele roman al lui Zeus

CĂLĂTORIA LUI ZEUS PE PĂMÎNT

După ce Zeus pedepsise atât de greu pe muritori, trimiţându-le în cutia înşelătoare a Pandorei boala, durerea, suferinţa şi alte rele fără număr, tot nu era împăcat cu sine

Faptul că oamenii aveau în stăpânirea lor focul ceresc, îl mânia. Iar în urechi îi suna încă râsul lor plin de voioşie, din acea zi, de la Mecona, când Prometeu îl păcălise şi îl făcuse de ocară.

Le-a poruncit, deci, să-i ridice altare multe, temple mari, şi să-i aducă sacrificii. Şi-n primul rând, el a trimis, într-o padure din Dodona, o porumbiţă fermecată, cu pene negre ca tăciunii. Ea s-a lăsat într-un stejar[1], pe-o cracă lungă, şi-a-nceput să glăsuiască oamenilor .Vorbea cu voce de femeie:

— Voi, oamenii, spunea porumbiţa, faceţi aicea un oracol.Vântul când va sufla prin frunze, vântul trimis de

însuşi Zeus, şi murmurul izvorului au să v-aducă pe pământ poruncile stăpânului

— Dar poate nu vom înţelege susurul vântului prin frunze, nici şopotul izvorului, au răspuns unii dintre ei.

— Preoţii cei orânduiţi ca să-l slujească pe stăpân au să vă tălmăcească totul …a rostit iarăşi porumbiţa .Voi aveţi doar să ascultaţi poruncile lui înţelepte. Altminteri o să suferiţi pedepse înfiorătoare, cum suferă şi Prometeu

La vorbe din acestea, mulţi s-au cam încrâncenat de ciudă .Toţi îl iubeau pe Prometeu şi deplângeau prea cruda-i soartă.

Totuşi, pentru că se temeau de Zeus, i-au ascultat poruncile, primite prin preoţii săi, care-i slujeau oracolul, i-au înălţat altare multe şi temple mari strălucitoare. În cinstea lui, precum dorea, s-au pus la cale jocuri, lupte, concursuri şi serbări vestite, numite-apoi olimpiade[2].

Zeus, văzându-şi templele,părea ceva mai mulţumit. Privea triumfător din slavă şi se gândea că s-au plecat în faţa lui toţi muritorii. Ţinea, cu toate astea, fulgerul său necruţător, gata să-l zvârle, fără milă, către pământ, de-ar fi aflat cel mai mic semn de-mpotrivire.

Era deci Zeus mulţumit, când, iată vine zeul Hermes şi îi aduce, în Olimp, veşti nu prea îmbucurătoare.

— Nu râd pe faţă muritorii, îi spune Hermes la ureche. însă zâmbesc cu înţelesuri nu prea de cinste pentru tine, când ţi se pleacă la altare, când duc ofrande templelor. Iar uneori – e drept că numai aşa, pe-ncetul, pe şoptite – pun la-ndoială-nţelepciunea zeilor noştri din Olimp.

PLECAREA SPRE ARCADIA

ZEUS ŞI-A PRESCHIMBAT SCEPTRUL de aur într-un toiag din lemn de corn. Mantia lui sărbătorească, ţesută de mâna Atenei, a prefăcut-o într-o haină de om sărac şi necăjit. Sub haină însă şi-a vârât fulgerul cel scânteietor.

Şi a pornit apoi prin lume...

A luat-o-ntâi şi-ntâi prin munţi, către Arcadia ferice[3]. A străbătut'naltul Menala, un munte potopit de fiare, apoi Cilene şi Liceul cel tot învăluit în brazi, şi-a ajuns în Arcadia. Era la vremea când amurgul aduce după sine noaptea cea misterioasă pe pământ. Acolo-a cerut adăpost, sub un acoperiş măreţ: palatul regelui Licaon.

Şi a dat semne tuturor că este el, stăpânitorul.

— Temeţi-vă! le spunea aspru. Acel pe care-l ospeţiţi nu-i om de rând, şi s-ar putea să fie-un zeu...

Numai că regele Licaon ura pe zei şi s-a gândit: „Stai, am să pun la încercare puterea-ţi, călătorule!"...

Şi-a hotărât să îl lovească, în timpul nopţii, pe ascuns.

Mai înainte, ca să râdă, a vrut să-l şi batjocorească. I-a dat bucate să mănânce, din carnea unui rob ucis.

— Să văd şi eu dacă-şi dă seama zeul acesta îngâmfat ce carne-nfulecă la masă, a spus nechibzuit Licaon slugilor sale din palat.

Acum, fie c-a fost trădat, fie că Zeus, cu puterea-i, a prins de veste-nşelăciunea, destul e că s-a înfuriat şi a trântit talgerul plin cu ruşinoasele bucate.

— Nemernice! i-a strigat el. Crima ta este fără margini. Vreai să-l răpui pe însuşi Zeus. Pedeapsa mea te va ajunge...

Şi a scos fulgerul său groaznic de sub mantie, şi-a lovit.

Palatul regelui Licaon a ars până în temelii. Iar regele, când a-ncercat să mai rostească un cuvânt, a şi simţit cum glasul lui se schimbă-n urlete de fiară. Trupul i s-a-nvelit în blană. Braţele şi picioarele s-au prefăcut şi ele-n labe. Licaon[4] s-a făcut un lup, o fiară cruntă, ce-a fugit să se ascundă prin păduri.

ÎN FRIGIA

DE-ACOLO ZEUS A UMBLAT din ţară-n ţară, până când a ajuns şi în Frigia[5] .

Era acum însoţit şi de pristavul său, de Hermes.

Mergând aşa-ntr-o bună zi, zeii au intrat într-un sat. Zeus, având toiagu-n mână, se-nfăţişa ca un bătrân sărac şi foarte obosit. Hermes, la fel de zdrenţuit, se prefăcea că-l sprijină. Mergeau prin praful drumului. Se arătau nepăsători, însă cu ochii cercetau, iscoditori, orişice loc – pe prispe, prin ogrăzi, pe drum – să vadă tot ce se întâmplă.

Era la ceasul când drumeţii îşi caută un acoperiş, să poată înnopta tihniţi.

Cerul era imens şi roşu ca o tipsie de aramă. Prin arborii grădinilor se cerneau ultimele dâre din ziua care-ncet trecea, lăsând în urmă numai pete

întunecate, de rugină. Murmurul cel molcom al serii chema pe oameni la odihnă.

Tot cercetând cu grijă satul, au ajuns lângă-o locuinţă. O locuinţă arătoasă, ţinută bine, pe stâlpi groşi, cu trepte largi şi-acoperită, în chip temeinic, cu şindrilă. Prin curte mugeau vite grase, ce se-ntorseseră sătule de la păşunile din deal. Erau boi mari, cu părul alb, bivoli cu coarnele întoarse şi cai puternici, murgi şi roibi. Oile behăiau cuminţi într-un saivan, mai la o parte. Caprele, ca de obicei, săltau, tot neastâmpărate, şi, nesătule, mai rupeau mlădiţe pe lângă zăplaz.

În cuhnia din dosul casei se-auzeau zgomote de vase. Stăpâna pregătea mâncarea. Fumul se ridica alene, în lungi fuioare cenuşii. Mirosuri calde, aţâţătoare, de carne friptă şi fierturi, gâdilau nările lui Zeus. Nemaiputând răbda ispita, a şi bătut degrabă-n poartă:

— Hei, oameni buni, ne găzduiţi? Vă-ntreb în numele lui Zeus, stăpânitorul din Olimp.

Nu i s-a dat nici un răspuns. Poate că oamenii aceia nu auzeau în larma curţii, sau poate nu vroiau s-audă numele ce li se rostea.

Atuncea zeii blestemând au luat-o iarăşi mai departe.

N-au mers prea mult, şi-n calea lor s-a arătat un alt lăcaş. Aici femeia mulgea lapte, un lapte gros, de bivoliţă, tocmai cum îi plăcea lui Zeus. De-aceea a strigat la gazdă:

— Deschide-n numele lui Zeus! îţi cerem să ne ospeteşti...

Numai că gospodina ceea era grăbită peste poate. Ridicând capul către Zeus, a răsturnat un vas cu lapte.

S-a supărat şi a răspuns:

— Plecaţi de-aici!... Am răsturnat, din cauza voastră, un şiştar... Vedeţi-vă de altă casă.

Şi tot aşa, nu ştie nimeni cum s-a-ntâmplat în acea seară, că dânşii n-au găsit niciunde un adăpost şi niscai hrană, deşi le spuneau tuturor că vin în numele lui Zeus.

FILEMON ŞI BAUCIS

TOCMAI SE PREGĂTEAU să-şi facă culcuşul, pentru acea noapte, într-o căpiţă-nmiresmată de fân, ce se afla pe câmp, când iacătă o luminiţă...

Uitându-se ceva mai bine, au înţeles că-i o colibă, cea mai sărmană dintre toate câte văzuseră în sat.

Hermes s-a apropiat de uşă şi a bătut uşor în ea.

Uşa micuţă s-a deschis încetinel şi scârţâind. În prag s-a arătat un chip. Un chip cuminte de bătrân, şi-n urma lui o bătrânică.

— Poftiţi!... Poftiţi în casa noastră, au rostit ei, fără să-ntrebe măcar o vorbă pe drumeţi, de unde vin şi cine sunt.

Cei doi bătrâni, aşa de buni şi primitori, se numeau Filemon şi Baucis[6].

Deşi erau atât de-n vârstă, rar să fi fost pereche-n lume mai strâns unită decât ei. Se îndrăgiseră din vremea când amândoi erau copii. Mai târziu, se legaseră prin lanţul dulce-al căsniciei şi rămăseseră-mpreună şaizeci sau şaptezeci de ani,

dacă nu, poate, şi mai bine... Iar lumea îi dădea drept pildă de căsnicie trainică.

Fetelor, când se măritau, părinţii le făceau urarea:

— Să fii la fel de fericită, în anii tăi de căsnicie, cum este doar bătrâna Baucis.

Băieţilor, la-nsurătoare, părinţii le spuneau la fel:

— Să fii iubit ca Filemon de credincioasa lui soţie!

Şi dacă e să vorbim drept, nu avuseseră bătrânii nici un belşug în viaţa lor. Coliba-n care locuiau era din trestie uscată, cam coşcovită şi-aplecată, şi învelită cu şovar. Alături de coliba lor era un petic de grădină, tăiat în două de-un pârâu. Aici lucra de dimineaţă şi până seara Filemon, săpând şi cultivând legume sau îngrijind pomii şi viţa, care creşteau la marginea pământului ce-l stăpâneau.

Erau săraci, dar acest lucru nu-i împiedica deloc să îşi găsească mulţumirea în dragostea ce îi lega, în înţelegerea deplină ce domnea veşnic între ei. Aşa se face că puteau să-ndure orişice necazuri şi lipsuri grele, fără teamă sau plânsete zadarnice. Ba uneori mai ajutau şi pe-alţii, care-aveau nevoie, fie cu roade din grădină, fie cu sfaturi înţelepte.

În casa lor nu se găseau slugi şi stăpâni, ca pe la alţii. Singuri îşi porunceau şi tot ei îşi aduceau la-ndeplinire, sârguincios, poruncile.

O MASĂ ÎNTINSĂ CU TOATĂ INIMA

ACEŞTIA ERAU PĂMÂNTENII la care Zeus şi cu Hermes au poposit în acea seară.

Cu feţe calde, primitoare, cu firea lor deschisă, bună, i-au poftit grabnic în colibă pe cei doi mândri-olimpieni, fără să cate nici la haine, nici la cuvinte sau la feţe. Ba, tocmai fiindcă olimpienii păreau trudiţi, săraci, flămânzi, cei doi bătrâni s-au arătat mai săritori ca totdeauna, mai dornici să-i primească bine. Iar Filemon i-a îmbiat:

— Uitaţi-vă... laviţa asta. Şedeţi şi odihniţi-vă de osteneala drumului, cât timp o să pregătim masa.

Baucis a-ntins pe scândură o pătură din lână moale, ţesută chiar de mâna ei; apoi, s-a repezit la vatră, dezvelind din cenuşă jarul; a pus pe jar frunze uscate, surcele şi un lemn mai gros, suflând din răsputeri într-însul. Focul a pâlpâit pe-ncetul, iar când a ars cu vâlvătaie, Baucis a potrivit deasupră-i un ceaun mare, plin cu apă. În vremea asta, soţul ei îi adusese din grădină legume proaspete, pe care le-au şi pus în ceaun să fiarbă. Filemon a mai coborât şi o bucată de slănină, care stătea de mult în grindă, păstrată pentru sărbători. Din ea a retezat bătrânul o felioară, nu prea groasă, şi i-a dat drumul în fiertură, să-i dea gust puţintel mai bun.

Pentru că masa-ntârzia, gazdele, ca să-nşele vremea, stăteau cu oaspeţii de vorbă, glumind şi

arătându-se veseli şi binevoitori.

Filemon a turnat apă caldă într-un lighean din lemn de tei. S-a aplecat singur de şale, să spele, după datină, picioarele drumeţilor. Pe urmă-a luat un covoraş, cam învechit şi ros de timp, şi totuşi cel mai bun din casă. L-a aşternut frumos pe patul unde urma să doarmă zeii.

Umblând grăbită, bătrânica ştersese masa c-un mănunchi de mentă strânsă din grădină, iară pe masă adusese măsline puse-n saramură, cicoare, napi, brânză de vaci şi ouă coapte-n spuza caldă. Şi-ntr-un vas larg pusese vinul, destul de vechi şi aromat. În faţa fiecărui zeu era câte o cană mică, din lemn de fag, şi smălţuită cu ceară albă de albine. După gustare a-mpărţit fiertura caldă de legume. Pe urmă a adus bătrânul un coşuleţ umplut cu fructe. Erau acolo nuci, curmale, prune ca nişte pietre scumpe, struguri cu boabe mari şi roşii, smochine dulci şi, la mijloc, un fagure de miere albă.

Nu mai ştiau cum să-i slujească pe cei doi oaspeţi, ce să le dea, cum să-i îmbie. Mai ales Filemon, bătrânul, le turna vin neîncetat. Dar ce să vezi? Oricât turna vinul în căni, vasul de lut rămânea plin.

ZEII SE ARATĂ CINE SUNT

STĂPÂNUL CERULUI DĂDUSE, în acest fel, un semn că este un preaputernic olimpian.

Filemon a priceput semnul. Chemând-o lângă el pe

Baucis, s-au plecat zeilor cu teamă. Amândoi şi-au cerut iertare că cina a fost prea săracă.

Pentru că în coliba lor aveau şi-o pasăre, o gâscă, s-au repezit s-o prindă iute şi s-o gătească zeilor. Numai că ei erau bătrâni. Picioarele le tremurau. Iar gâsca era sprintenă. Sărea-n colibă ici şi colo şi gâgâia înfricoşată. Ba, parcă presimţindu-şi soarta ce o pândea, pasărea şi-a căutat scăparea chiar sub picioarele lui Zeus.

Acesta însă i-a oprit:

— Lăsaţi-o, n-o sacrificaţi. Este destul tot ce ne-aţi dat.

Şi Zeus, mulţumit în sine, pentru c-a fost recunoscut, a mai rostit bătrînilor:

— Aţi fost pentru noi gazde bune. Vecinii voştri însă nu ne-au primit ca oaspeţi, precum se cuvenea, deşi cerusem adăpost în numele Olimpului. Pentru nelegiuirea asta, ei au să fie pedepsiţi. Numai pe voi vă vom cruţa; dar trebuie să ne urmaţi pe muntele din apropiere...

Bătrânii cunoşteau prea bine că nu e chip să stea-mpotrivă, când zeii hotărăsc ceva. Le părea rău de casa lor, unde trăiseră o viaţă, în înţelegere deplină. Dar nu aveau, bieţii, ce face. Au trebuit să se supună.

Luându-şi câte-un toiag în mâini, au pornit după cei doi zei.

Au mers ce-au mers, şi au ajuns aproape-n vârful muntelui. Atunci Filemon a-ntors capul, să vadă ce s-a petrecut şi ce osândă au dat zeii satului lor. Da-n locurile cunoscute, voinţa zeilor schimbase satul întreg într-un lac negru, care sclipea tăcut sub lună, închizând taina-n apa sa[7] .

Priveliştea i-a-ndurerat pe cei doi soţi, şi lacrimi le-au ţâşnit din ochi.

— De ce aţi scufundat tot satul? a spus bătrânul Filemon. Chiar dacă unii dintre ei greşiseră faţă de voi, ceilalţi erau nevinovaţi.

— Taci, Filemon, a rostit Zeus. Osânda noastră, cum o fi, este întotdeauna dreaptă. Priviţi mai bine spre coliba în care voi ne-aţi ospeţit...

UN STEJAR MÂNDRU, CE PARCĂ-MBRĂŢIŞEAZĂ UN TEI ÎN FLOARE

ÎNTR-ADEVĂR, CĂTÂND BĂTRÂNII înspre coliba lor cea veche, n-au mai văzut-o. Însă pe locul unde fusese ea-nainte, se ridicase-o insulă. Pe insulă era un templu din marmură în care Zeus avea o statua de aur. Porţi mari, sculptate,-nchideau templul. Grădini pline de flori şi rodii se întindeau în jurul său.

— Voi o să locuiţi în templu, a glăsuit solemn stăpânul. Vreau să vă dau şi o răsplată, pentru că i-aţi cinstit pe zei. Spuneţi o singură dorinţă. Poate vreţi aur, tinereţe sau frumuseţea mult râvnită, putere, slavă sau mărire? Spuneţi ce vreţi, şi vă voi da.

Filemon a privit spre Baucis. Ea către el, cu înţeles. Se deprinseseră cu timpul să îşi grăiască fără vorbe, numai privindu-se în ochi.

— Nu, mare Zeus, nu vreau asta, a dat răspuns

Filemon. Aurul mult se risipeşte. Puterea scade. Tinereţea trece cu anii, negreşit. Pacea şi dragostea în care am vieţuit cu buna-mi Baucis sunt lucruri de nepreţuit. De-aceea, dacă vrei să faci unor bătrâni sărmani un dar, îngăduie să-nchidem ochii, amândoi, în aceeaşi clipă. Să nu-mi vadă soţia rugul pe care îmi vor arde trupul. Nici eu pe-al ei nu vreau să-l văd, căci m-ar îndurera prea tare...

— Numai atâta vă doriţi?

— Darul acesta ni-i destul... a dat din cap bătrâna Baucis.

— Bine. Fie pe voia voastră...

Şi Zeus a făcut un semn. Amândoi zeii au pierit. N-au mai rămas, acolo-n munte, decât bătrânii.

Filemon şi iubita-i Baucis s-au coborât până la templu. S-au aşezat în tinda lui, dorind să stea-n aceleaşi locuri, în care vieţuiseră încă de când erau copii.

Anii s-au scurs pe îndelete. Cei doi s-au gârbovit mai mult. Ochii li s-au înceţoşat; nu mai vedeau nici la un pas.

Şi-aşa, precum spune legenda, şedeau bătrânii, într-o zi, pe trepte-n faţa templului. Nişte drumeţi îi întrebau despre-ntâmplarea petrecută odinioară în coliba unde se odihnise Zeus. Ei povesteau, cu vorbă moale, tremurătoare, tot ce-a fost: cum le-a schimbat coliba Zeus în acel templu aurit.

Pe când vorbea aşa, bătrânul a simţit că îl înfăşoară o scoarţă rece, pe la tălpi. Scoarţa creştea şi către mijloc, şi se urca spre gât, spre cap.

Baucis simţea acelaşi lucru. Înţelegând că i-a sosit sfârşitul aşteptat, a spus uşor lui Filemon:

— Soţul meu scump, a sosit ceasul!... îţi spun adio...

— Adio!... a grăit şi dânsul, şi-a sărutat-o lin pe frunte. Îţi mulţumesc pentru credinţa ce mi-ai purtat-o până la ultima suflare!

Şi poate că şi-ar fi spus cei doi bătrâni şi alte vorbe de-adio şi de mângâiere; dar gurile le-au amuţit.

În preajmă s-a făcut tăcere. Cei care se-ntâmplaseră să se găsească lângă ei priveau înmărmuriţi. Bătrânul nu mai era om, ci se făcuse-un stejar falnic. Baucis, în schimb, era un tei subţire, alb, cu flori micuţe, dar cu mireasmă-ameţitoare.

Legenda spune despre templu că s-a sfărâmat, bătut de vânturi; dar multă, foarte multă vreme, s-ar fi văzut încă acolo cei doi copaci: un stejar mândru şi puternic, ce-mbrăţişa cu ramurile sale un tei cu trunchiul alb şi plin de floare...

Note

1. Pentru prima oară, legenda stejarului de la Dodona – oraş antic din Epir – a fost scrisă de Herodot, „părintele istoriei”, cum a fost numit. Mai târziu legenda a căpătat şi alte variante. Şi în folclorul nostru, bineînţeles sub altă formă, anumiţi eroi populari ascultă deseori glasul codrului, murmurul izvorului, şi află de la aceste elemente ale naturii primejdiile ce-i aşteaptă. Natura se solidarizează cu cauza lor dreaptă şi îi ajută. Motivul legendar al stejarului de la Dodona se găseşte astfel, mult înnobilat, şi în creaţiile noastre artistice populare. Nu este însă vorba, ca în legenda greacă, de un stejar sau un izvor prin care stăpânul lumii îşi trimite asprele lui porunci.

2. Între toate templele clădite în cinstea lui Zeus, cel mai vestit era cel din localitatea Olimpia, din ţinutul Elidei. Urmele acestui templu, blocuri enorme şi colosale se mai pot vedea şi astăzi. În acest templu măreţ, sculptorul Fidias crease o statuie a lui Zeus, care era una dintre cele şapte minuni ale lumii antice. Era făcută din aur, abanos şi fildeş şi era aşezată pe un piedestal enorm. Zeus ţinea în mâna dreaptă o statuetă, care întruchipa Victoria, făcută din aur şi fildeş. În mâna stângă avea sceptrul, care purta în vârf un vultur. Pe frunte, Zeus avea o cunună splendidă din cotinos, măslin sălbatic, cum se punea pe frunţile învingătorilor, la renumitele olimpiade. Se povestea în legendă că Zeus însuşi ceruse să aibă loc aceste olimpiade, în amintirea unor concursuri, la care luaseră parte fiii săi: Apolo, Hermes şi Ares. La aceste concursuri biruise fiul său cel mai iubit, Apolo. De bucurie, Zeus l-a încununat pe Apolo şi a hotărât ca, în cinstea şi pe locul acelei isprăvi, să se alcătuiască concursuri, jocuri şi mari serbări, numite olimpiade, din patru în patru ani. În realitate, cei care au pus la cale, odinioară, aceste jocuri vestite, au vrut să le dea mai multă greutate, născocind legenda, după care însuşi Zeus va fi fost iniţiatorul lor. Mai târziu, elinii au început să socotească timpul după olimpiade.

Astfel ei spuneau: „În al atâtelea an de la a patra sau a cincea olimpiadă, s-a petrecut cutare şi cutare lucru...” Aceste concursuri, numite olimpiade, au căpătat atâta faimă în lumea antică, încât ele dăinuiesc, precum se ştie, până astăzi, şi au loc tot din patru în patru ani.

3. Scena aceasta – ca şi legenda următoare: Filemon şi Baucis – este povestită admirabil de poetul latin Ovidiu, cel stins pe meleagurile ţării noastre, din urgia lui August, împăratul Romei. Apoi legendele au fost reluate de mulţi alţi scriitori.

4. Numele Licaon înseamnă, dealtfel, în limba elină, lup.

5. Frigia era un străvechi ţinut din Asia Mică.

6. Legenda despre Filemon şi Baucis a fost cântată şi de renumitul fabulist francez La Fontaine. Pe aceeaşi temă s-a compus o operă comică de Gounod.

7. Motivul acoperirii cu apă a unor sate, oraşe, castele, biserici, grădini, de către duhuri, vrăjitoare, vraci etc. supăraţi pe oameni, este frecvent în toată literatura populară. Nenumăratele lacuri din ţara noastră, ca: Tekirghiolul – cu apa lui sărată, lacul Ursului de la Sovata, lacul lui Ovidiu de lângă ţărmul mării, lacul Sf. Ana din creierii munţilor şi altele au legende asemănătoare.

POTOPUL

Zeus se-napoiase nespus de mâniat din lunga sa călătorie de pe pământ. Tot ce văzuse în Frigia şi în Arcadia îi dovedise, neîndoielnic, că oamenii nu îl iubesc, nici nu-l respectă de ajuns. Se tem numai de el, şi-atât...

Deci, întorcându-se în Olimp, Zeus a poruncit lui Hermes:

— Adună-mi, de îndată, zeii!

Vocea lui Zeus tremura, privirea sa era ca marea când se dezlănţuie furtuna, pe frunte i se aduna mânia-n cute-ntunecate, ce nu vesteau nimica bun.

Hermes, cu aripi la picioare, la umeri şi la pălărie, zbura prin cer şi striga tare:

— Veniiiţi!... Veniiiţi!... Cât mai degrabă... Stăpânul... Zeus... porunceşte să v-adunaţi. Veniţi în sala de ospeţe. Zeus se şi găseşte-acolo!...

Cum auzeau porunca adusă de pristav, zeii săreau, şi lăsând toate laoparte: petreceri, jocuri sau concursuri, porneau în goană spre palat.

Lui Zeus nu-i plăcea zăbava, şi repede-şi ieşea din fire. Atunci nu mai cruţa pe nimeni, chiar de era un fiu al său.

Calea pe care veneau zeii, după poveştile eline, este aceea ce se vede şi azi pe cerul mătăsos, atunci când noaptea e senină; noi o numim Calea lactee.

Palatul marelui stăpân, clădit de fiul său, Hefaistos, din aur şi aramă, era cu porţile deschise, şi zeii au intrat grăbiţi. Era un freamăt şi o zarvă în tot Olimpul, ca atunci când Zeus îşi pregătise lupta cu titanii.

Lângă palatele lui Zeus erau strânşi zeci de slujitori, de zei mai mici, aceia care alcătuiau cortegiile şi-i însoţeau pe-olimpieni. Şi ei se frământau, cuprinşi de teamă. Îşi şopteau tainic la urechi:

— Să fi reînceput titanii războiul cu Olimpul nostru?...

STĂPÂNUL LUMII CERE PIEIREA OAMENILOR

ÎN VREMEA ASTA, zeii cei mari, zeii-olimpieni, se adunaseră în sala unde îi aştepta stăpânul. Zeus şedea

pe tronul său, cu fulgerele-n mâna dreaptă, şi-n mâna stângă purtând sceptrul. Vulturul cel cu pene sure, vulturul care zbura zilnic, să-l sfâşie pe Prometeu, era acolo, lângă dânsul.

Stăpânul şi-a clătinat capul şi pletele-i nepieritoare. Marea, pământul, stelele, cerul întins s-au zguduit, ca bântuite de cutremur, şi au fost gata să se sfarme, să se prăvale peste Tartar.

Fraţi şi surori şi fii şi fiice s-au îngrozit şi şi-au şoptit:

— Ce e cu tatăl[1]?! Ce se-ntâmplă? Atât de tare-i supărat, cum n-a fost încă niciodată.

Hermes, şiretul, ştia taina. El însoţise pe stăpân în lunga lui călătorie. Cunoştea gândul, supărarea şi planurile tatălui, dar nu spusese nimănui. Păstra secretul pentru el. Şi-acum zâmbea, văzând pe ceilalţi cum se frământă şi-şi şoptesc, neliniştiţi, îngrijoraţi.

— Ascultaţi bine, olimpieni!... a tunat Zeus către ei. A venit vremea ca să stingem nesuferita seminţie a fiilor lui Prometeu[2], aceia care împânzesc câmpiile, pădurile, munţii şi ţărmurile mării...

— Cum? ce tot spune?-ntrebau zeii. Vrea să distrugă oamenii?

— Băgaţi de seamă, a urmat Zeus, zvâcnindu-şi braţele în sus, eu n-am avut atâta grijă pentru Olimpul fericit, în care noi hălăduim, nici când au năvălit giganţii şi înfiorătorul Tifon. Oamenii-s mai primejdioşi. Ei seamănă cu noi, cu zeii. Mintea lor e prea ageră. Într-o zi se vor răscula. Eu singur i-am văzut pe oameni, în Frigia, nepăsători când rosteau numele lui Zeus. Iară un rege, Licaon, a vrut să îmi întindă-o cursă şi plănuia să mă răpună. Aflaţi însă că regele a şi fost pedepsit de mine. L-am prefăcut în fiară, lup...

— Dar frigienii?

— Înecaţi... Tot satul lor l-am scufundat. N-au rămas decât doi bătrâni, pe nume Filemon şi Baucis. Ceilalţi s-au dus în fundul apei...

— Dreaptă răsplată le-ai dat, Zeus... au glăsuit toţi olimpienii.

— Dreaptă! a strigat iarăşi Zeus, tăindu-le c-un semn cuvântul. Dar a căzut numai un sat, şi dincolo un singur om. Şi nu de-un sat, şi nu de-un om îmi este mie grijă, ci de toţi ceilalţi la un loc. Dacă-ntr-o zi le vine pofta să urce în Olimp, la noi? Să nu mai recunoască cerul şi să se-nscăuneze ei stăpânitori peste pământ? Atuncea, zei, ce ne vom face?...

— O!... Asta nu se poate. Nu. Oameni să urce în Olimp? Şi să se cârmuiască singuri?! Mai bine piară de pe-acum! Să-mpiedicăm această crimă şi să dispară acest neam de muritori prea îndrăzneţi, care ne-ameninţă domnia! a zis la rândul său Poseidon.

— Însă, mă-ntreb, a spus Atena, cine o să ne-aducă jertfe? Cine o să ridice temple şi-o să le umple cu ofrande? Libaţii cine ne va face? Noi ne-am deprins să fim slăviţi. Chiar de n-o fac cu bunăvoie, oamenii tot ne mai slujesc. Ce zici de acest lucru, Zeus?

— Hm!... Asta o să mai vedem... Ne vom gândi să-ţi dăm răspuns mai la sfârşit, a rostit Zeus. Acuma nu vrem altceva, decât să-i pedepsim pe oameni.

— Să-i pedepsim!... Să-i pedepsim!... Loveşte-i tu, cu fulgerul... Să ardă-n flăcări tot pământul! s-a repezit neghiobul Ares.

— Am cugetat şi eu la asta, a grăit Zeus, către Ares. Însă mi-am amintit că-n timpul cât a fost lupta cu giganţii, era să se aprindă slava, unde se află cerul

nostru. Şi eu mai ştiu de la Uranus că s-ar putea să vie-o zi când va lua foc însuşi eterul[3] . N-am vrut s-aleg această cale... Am cugetat că e mai bine să-i înecăm...

— Dar bine, cum? a întrebat zeiţa Hera.

— Nu-i greu deloc, a răspuns Zeus. Strâng nori de ploaie din tot cerul. Şi plouă, plouă, până când dispar, cu toţii înecaţi, toţi oamenii lui Prometeu...

Vuia Olimpul de urale.

Stăpânul a lăsat să treacă uralele pân-la sfârşit. Când s-a făcut din nou tăcere, a dat cu sceptrul în podea.

PLOILE SE DEZLĂNŢUIE

SĂ-NCEAPĂ, AŞADAR, POTOPUL!... Tu, Hermes, fugi până la Hades şi îl vesteşte că-n curând vor sosi umbre cu duiumul. Umbrele celor morţi vor sta grămezi, grămezi în jurul porţii ce duce în ţinutul său, ţinutul groazei şi al morţii... Voi, zeii Ares şi Apolo, ieşiţi afară şi vedeţi de sunt acolo Boreu, vântul de miazănoapte, şi toate celelalte vânturi, care, suflând, pot risipi norii cei buluciţi a ploaie. Luaţi-i cu voi, ţineţi-i bine... Artemis, cheamă pe Eol, vestitul rege peste vânturi!...

Şi toţi care-ncotro fugeau să-i împlinească vrerile, cât mai cu sârg, şi cât mai bine.

Zeii acelor vânturi care împrăştie adesea norii au fost luaţi grămadă de Eol şi duşi departe-n nişte margini, zăvorâţi într-o peşteră, la gura căreia a pus doi monştri-naripaţi de strajă, să nu poată scăpa

nicicum.

În schimb, Eol a poruncit, la cererea stăpânului, să vie Notul, vântul care aduce cu el nori şi ploi, vântul cel cald de miazăzi.

Zeus l-a cercetat, privindu-l pe zeul-vânt din tălpi în creştet. Pe fruntea lui sta împletită negura, care mohorăşte văzduhul înaintea ploii. Din penele aripilor întinse peste-un sfert de lume, având culoare vânătă, ca şi sânul său păros şi încărcat cu umezeală, curgea în juru-i numai rouă. Mai mult, când apăsa cu mâna norii care pluteau în juru-i, până la mare depărtare, se auzea zgomotul ploii, ce răpăia necontenit. Ţinându-se de el, veneau şi alte numeroase vânturi, înaripate şi purtând burdufuri mari, pline cu apă.

— Porniţi deasupra astei lumi şi înecaţi-o pe de-a-ntregul, a răbufnit spre vânturi Zeus.

Notul a început să zboare, urmat de celelalte vânturi aducătoare de furtuni. Ploi nesfârşite se vărsau deasupra lumii, în şiroaie, în timp ce Zeus arunca, şi el, cu fulgerele-n oameni.

Iris[4] – zeiţa curcubeu, zeiţa cu aripi de aur – sugea apa din mări şi lacuri, şi-umplea burdufurile norilor, secate dup-atâtea ploi.

Ploaia cădea, cădea, tot mai avană peste oameni, peste pământ, peste câmpii. Semănăturile pe-ogoare fuseseră-n noroi trântite. Speranţa muritorilor de-a se hrăni prin munca lor, de pe ogoare, se pierdea, şi deznădejdea cuprinsese mulţimile. Munca-ndârjită dintr-un an pierea pe câmp fără folos.

RÂURILE ŞI MAREA ÎNCEP SĂ SE REVERSE

DAR ZEUS NU SE MULŢUMEA numai cu apele din ploi. A poruncit fratelui său, Poseidon cel stăpân pe mări, să îl ajute. Acesta a chemat la sine, într-un palat clădit în mare, din marmură verde şi-albastră, pe zeii ce-şi aveau sălaşul sub albiile fluviilor.

— Daţi drumul forţelor pe care le-aveţi în stăpânirea voastră, a spus Poseidon zeilor, de cum au intrat în palat. Astfel ne porunceşte Zeus. Deschideţi deci zăgazurile şi lăsaţi libere să curgă puhoaiele, ca-ntr-un vârtej, peste pământ şi peste oameni.

Poseidon îşi sfârşise vorba. Zeii priveau nedumeriţi. Ar fi-ntrebat: „de ce?” şi „cum?” Dar la un semn al lui Poseidon au trebuit să se retragă, să plece spre mătcile lor. S-au îndreptat către izvoare. Le-au deschis, larg, gurile reci. Apele au ţâşnit bogate şi-au năvălit, urlând, pe văi.

În acest timp, zeul Poseidon îşi luase furca cu trei dinţi, bătută în mărgăritare, şi o izbise de o stâncă, cu sunet înfiorător. Pământul se cutremurase. Stânca se despicase-n două. Vinele apelor, plesnite de violenţa izbiturii, scrâşniseră ca nişte lanţuri rupte de-o mână de uriaş. Apele tăinuite-acolo se repeziseră afară, sărind nebune peste stânci, în lungi pâraie zgomotoase, cu coame albe pe spinare, ca nişte cai

înspăimântaţi.

Râuri şi fluvii, prea umflate, se şi vedeau săltând din mătci. Se năpusteau peste câmpii şi nimiceau semănături, smulgeau copaci din rădăcini şi luau cu ele oameni, vite, case şi aşezări întregi.

Toate-ar fi fost cum ar fi fost, dar când şi-nvolburata mare a început să se reverse, să-şi zvârle apa ei sărată în lungi torente peste ţărmuri, răspândind moarte şi prăpăd, sorţi de scăpare n-au mai fost pentru sărmanii pământeni.

Purtând în clocote turbate tot ce mai era viu prin lume, apa se întindea mereu. Hotare nu mai avea marea. Nici nu se mai zăreau limanuri negre sau verzi pentru scăpare. Zadarnic se tot trudeau unii, în bărci sau plute uşurele, să mai răzbească prin puhoi, sfârşitul lor era aproape.

Pe câmpuri, unde mai-nainte culegeau roade muritorii, în sate, unde se jucau copii cu râsete zglobii, era acum domnia mării. Prin crengile copacilor înalţi, semeţi, odinioară cu frunţile scăldate-n soare, lunecau peştii argintii. Frumoasele nimfe-ale mării, fiicele zeului Nereu[5], purtând în păr mărgăritare, la gât şiraguri de mărgean, şi pe veşminte flori de mare, şi scoici, şi fluturi de sidef, treceau înot peste podgorii şi prin livezi, sau se plimbau pe străzile oraşelor. Delfinii cutreierau codrii, s-avântau sprinteni printre crengi. Leilor, galbeni ca nisipul, tigrilor şi mistreţilor, şi altor fiare sângeroase nu le mai era de folos puterea mare ce-o aveau. Păsări cu aripile-ntinse străbăteau zile întregi văzduhul, căutând să-şi afle un locşor, unde să poată poposi. Căutau zadarnic, şi la urmă cădeau în ape, fără vlagă, ca nişte frunze veştejite dintr-un copac

bătut de vânt.

Imensa revărsare-a mării acoperea întreg pământul şi pentru-ntâia oară valul se legăna pe vârf de munte.

Cei mai mulţi oameni au pierit. Alţii, puţini, scăpaţi cu zile, pe câte-o creastă mai înaltă, slăbiţi de foamea nemiloasă şi îngheţaţi de frig s-au stins, de-asemeni, şi-au căzut în ape.

Numai o barcă mai plutea, o barcă mare, construită parcă anume să înfrunte nebuna furie-a apelor. Şi-adevărat, precum se spune, barca fusese pregătită cu vreme multă înainte...

POTOPUL ÎNCETEAZĂ

PROMETEU, TATĂL OMENIRII, avea el însuşi un fecior, pe Deucalion, ce era rege la Ftia, în Tesalia. Şi el era căsătorit cu fiica lui Epimeteu şi a Pandorei: o copilă plină de haruri, ce purta numele de Pira.

După ce tatăl, Prometeu, a fost înlănţuit de Zeus, Deucalion şi soţia lui s-au dus să-i mângâie durerea. Iar Prometeu, care-avea darul prevestirii, ca şi bunicul său, Uranus, i-a spus aşa lui Deucalion:

— Ia seama, fiule, că Zeus vrea să înece tot pământul sub un potop nemaivăzut şi să distrugă oamenii. Planul lui nu va izbândi, dacă tu ai să mă asculţi! Să-ţi faci o barcă zdravănă, de lemn, să-nfrunte apa şi furtuna. Pune într-însa hrană multă şi apă de băut, din plin. Când vor începe ploile – prin ploi vrea Zeus să înece pământul nostru! – tu te urcă îndată pe

corabie. Vâsleşte ne-nfricat cât timp ploile-acelea vor dura. Iar cerul când s-o limpezi, cată în zări şi vei vedea un singur vârf semeţ de munte, ce nu va fi cuprins de ape. Acel munte este Parnasul[6]. Îndreaptă-ţi barca într-acolo! Şi ce va fi vei mai vedea...

Ascultând sfatul tatălui, Deucalion şi-a pregătit barca, de cum s-a-napoiat acasă. Şi, când s-au pornit ploile, şi-a luat pe draga lui soţie, s-au urcat amândoi în barcă, gata de drum către Parnas. Apele au crescut întruna. Elada s-a acoperit, pe tot întinsul ei, de valuri. Numai o barcă mai plutea... Era barca lui Deucalion[7].

Ploaia mai încetase parcă. După aproape nouă zile de necurmată scurgere, norii erau secătuiţi, oricât îi tot adăpa Iris, şi cerul se mai limpezise. Deucalion a zărit Parnasul şi a vâslit mai încordat, luptându-se din greu cu marea, până ce a ajuns acolo.

Vântul şi marea i-au izbit în nişte stânci barca de lemn. Şi barca i s-a sfărâmat. Fiul lui Prometeu şi-a luat sub braţul stâng soţia dragă, şi doar cu dreapta a-notat, până ce a ajuns la mal.

Scăpat din valuri, Deucalion privea, încă înspăimântat, pustiul verde-al apelor. La pieptul său strângea pe Pira, înfrigurată şi flămândă, dornică de un adăpost.

ZEIŢA TEMIS INTERVINE

LEGENDA SPUNE CĂ, DIN SLAVĂ, i-ar fi zărit pe cei doi oameni zeiţa Temis[8], titanida, împărţitoarea de

dreptate. Temis s-a apropiat de Zeus, şi arătându-i tot pământul scufundat sub noian de ape, a glăsuit:

— Măreţe Zeus, dreptate ţi-ai făcut destulă. La Hades morţii vin şirag, şi nu se mai sfârşesc la poartă. Din mii şi mii de oameni, câţi vieţuiau până acum, au mai rămas pe lume doi... Pentru un sat de frigieni şi-un rege din Arcadia, ce te-au nemulţumit pe tine, plătit-au mult prea mulţi şi-aşa... Lasă-i pe-aceşti doi în viaţă...

— Cine sunt ei şi cum se cheamă? a-ntrebat Zeus, în sfârşit.

— Se cheamă Deucalion şi Pira. El este rege tesalian. Norocul le-a surâs, şi iată-i, se află-n muntele Parnas. Au suferit şi ei destul. Deci, pentru numele dreptăţii, te voi ruga-n genunchi să-i ierţi!...

Zeus, ascultând-o pe Temis, s-a îmblânzit. Şi după nouă zile şi nouă nopţi, în cea de-a zecea s-a îndurat să facă semn. La acest semn, s-a repezit Eol până la peştera unde-l ţinuse pe Boreu, şi i-a dat drumul de îndată.

Boreu, când s-a văzut scăpat din peştera întunecoasă, s-a avântat în largul său. Suflând voios, a risipit norii la mare depărtare, şi într-un ceas sau poate două, cerul s-a-nseninat de tot.

Aflând că ploaia s-a oprit, Poseidon şi-a lăsat din mână tridentul său cel fermecat, şi în aceeaşi clipă marea şi-a încetat tot zbuciumul. Pe urmă, a chemat la sine pe-un fiu ce se chema Triton[9], un monstru-al apelor marine, căruia i-a cerut să sune înapoierea apelor în mări, în fluvii şi în lacuri.

Triton a luat o scoică mare şi a sunat din ea prelung. Apa, supusă, a-nceput să vie către matca sa. Colinele au răsărit de sub povara undelor, şi-n timp ce apele

scădeau, pământul parcă se-nălţa, de undeva, dintr-un fund. După aceste nouă zile, pădurile îşi arătau din nou coroanele-nverzite deşi frunzele mai păstrau încă nămolul apelor.

DEUCALION ARE UN VIS CIUDAT

SE LINIŞTISE IARĂŞI LUMEA. Râuri şi fluvii se scurgeau în albiile lor, tihnite, de parcă n-ar fi fost tot ele acelea ce-necaseră atâţia oameni pe pământ. Marea se legăna domoală şi visătoare-n matca sa, şi parcă nu-ţi venea a crede că ea, haină şi turbată, se năpustise peste ţărmuri, urlând şi făptuind prăpăd.

Privind până departe-n zări, peste pământul fără viaţă şi fără oameni, Deucalion-a simţit că-i curg lacrimi amare pe obraz. Şi el i-a spus soţiei sale:

— Numai tu, Pira, ai rămas în lume, singură cu mine. Dar mă gândesc: ce inimă ai fi avut, iubită Pira, dacă şi eu mă înecam? Cum îndurai atâta frică? Cine-ţi mai mângâia durerea? Eu, cel puţin, dacă destinul făcea să pieri-naintea mea, te-aş fi urmat. M-aş fi zvârlit în valurile spumegânde. Bine c-am scăpat amândoi, deşi suntem atât de singuri... De ce nu am şi eu putere ca înţeleptul Prometeu, părintele meu chinuit pe stânca din muntele Elbrus? De ce nu pot şi eu să fac, din apă şi pământ, alţi oameni?

Vorbind, se coborau pe coasta muntelui Parnas. Când, iacătă, zăresc în cale apele râului Cefis.

— Semn bun! a glăsuit bărbatul. Râul cel sfânt ne-a

tăiat drumul. Să ne spălăm în unda lui de rele şi necurăţenii[10], şi poate drumul mai departe ne-o fi mai lin şi mai cu spor.

Rostind cuvintele acestea, Deucalion şi soţia lui s-au cufundat în unda rece. După ce s-au spălat pe trup, pe plete, şi şi-au stropit veşmintele, cum era datina străbună, au pornit veseli iar pe cale.

Nu prea departe de Cefis era templul zeiţei Temis. Preoţi nu mai erau acolo. Focul n-avea deci cum să ardă. Pe zidul templului creştea, în voia lui, muşchiul cel verde.

Deucalion şi soţia-i, Pira, au curăţat zidul de muşchi, au aprins focul pe altar şi-au făcut cele de cuviinţă, pentru ca Temis să se simtă îndeajuns de mulţumită[11] . Dar în acelaşi timp cei doi au căzut în genunchi pe trepte şi, sărutând marmura rece, au implorat-o pe zeiţă:

— Tu, care eşti bunica noastră şi ocroteşti dreptatea-n lume, tu, ce hălăduieşti în slavă şi stai lângă stăpân, ascultă... Milostiveşte-te, zeiţo, învaţă-ne ce putem face, ca să se umple iar pământul cu oameni şi-alte vietăţi...

Coborându-se apoi noaptea, cei doi soţi s-au culcat în templu. Deucalion a văzut-o-n vis pe Temis, venind lângă el.

— În zorii zilei, i-a spus Temis, părăsiţi templul şi porniţi amândoi unde vă duc ochii.

— Dar focul cine-l va păstra? a întrebat, prin vis, bărbatul.

— Focul va arde de la sine!

— Şi oameni noi cum vom aduce pe-acest pământ acum pustiu?

— Să luaţi, a spus zeiţa Temis, oasele străbunicii voastre. Mergând de-a lungul fluviilor, să zvârliţi oasele-i în urmă, şi oamenii vor răsări...

DIN PIETRE SE NASC NOI OAMENI

SPUNÂND CUVINTELE ACESTEA, zeiţa a pierit din vis. Deucalion s-a trezit îndată. Şi a strigat soţiei sale:

— Pira! În vis, în timpul nopţii, mi s-a ivit bunica Temis. M-a învăţat ce-i de făcut ca să-i reînviem pe oameni...

Numai că povestind soţiei cele pe care le visase, aceasta a-nceput să plângă:

— Oasele străbunicii noastre? Ar fi o crimă neiertată să risipim aceste oase, zvârlind cu ele peste tot...

— Dar stai!... s-a luminat bărbatul. Nu-i Gheea străbunica noastră?

— Ba da, s-a bucurat femeia. E Gheea, e pământul însuşi. Oasele ei sunt pietrele...

— Atunci, totul e limpede.

Deucalion şi soţia sa au luat în braţe multe pietre, apoi, mergând de-a lungul văilor, le azvârleau în urma lor.

Unde cădeau aceste pietre, ele se prefăceau în oameni. Cele pe care le aruncase Deucalion se schimbau în bărbaţi puternici, iar celelalte, azvârlite de mâna moale a soţiei, deveneau nişte fete mândre.

Astfel, pentru a doua oară – prin Deucalion şi soţia lui – s-au ivit oamenii pe lume.

Iară în humă era viaţă, erau seminţe rodnice. Căldura soarelui făcea seminţele să încolţească. Din ele s-au născut pe urmă, cum spun legendele străvechi, vieţuitoare, mii de spiţe, de plante şi de animale.

Lumea s-a înmulţit din nou, mai mult decît la început.

Deucalion şi-a făcut o casă, vieţuind cu soţia lui în pace, respectat de toţi. În casa asta i-a născut Pira soţului său un fiu, pe care l-au numit Elen.

Acesta e, după legendă, strămoşul grecilor, numiţi în vremurile vechi: elini.

Note

1. Zeus era numit adeseori „tatăl zeilor din cer”, pentru că majoritatea zeilor îi erau fii şi fiice. Pe ceilalţi: Poseidon, Hades, Hestia., Demetra şi Hera, el îi salvase din pântecul lui Cronos, dându-le viaţă a doua oară. În sfârşit, mai este numit „tată” sau „părinte al zeilor şi al lumii”, pentru că el pretindea că oblăduieşte totul, pe zei şi pe oameni, ca un adevărat părinte, adică plin de bunătate şi înţelegere. Basileii sau regii elini se intitulau şi ei părinţi ai oraşelor sau ţinuturilor pe care le cârmuiau.

2. Din pricină că legendele arătau pe Prometeu drept creator al oamenilor, ei sunt numiţi uneori fiii lui.

3. Cei vechi socoteau că din haos s-a despărţit pământul de cer, uscatul de apă, şi aerul, pe care-l respiră oamenii, de eterul cel subţire şi curat.
Sus de tot era eterul, dedesubt aerul obişnuit, jos pământul, despărţit de apă.

4. Iris cea cu aripi de aur, sau curcubeul, era în mitologia elinilor socotită drept o crainică a zeilor, după cum Hermes era pristavul lui Zeus. Ea zbura cu iuţeala vântului. Era în acelaşi timp şi o zeiţă a norilor. Sugea apele din râuri şi mări şi încărca norii sleiţi după ploi. Iris era fiica lui Taumas, un zeu marin, a Electrei, fiica lui Ocean, având deci, de la amândoi părinţii, origine acvatică. Taumas era fiul Gheei, din căsătoria ei cu Pontul, un alt zeu al mărilor. Dând această complicată genealogie, prin legende pline de poezie, îşi explicau elinii faptul că după ploaie apare curcubeul, în culorile lui atât de minunate.

5. Zeul Nereu, reprezentat în mitologia elinilor ca un bătrân

venerabil, era considerat tot un fiu al zeiţei Gheea – pământul – şi al Pontului. Dealtfel, zeii mărilor erau mai mulţi, dar Poseidon era cel mai mare dintre ei, stăpân olimpian al tuturor apelor. Nereu, căsătorit cu oceanida Doris, avusese cincizeci de fiice. Ele erau cele cincizeci de nimfe nereide. Imaginea fabuloasă a acestor nimfe a pătruns în mai toate basmele popoarelor sub forma unor zâne ale mării, aşa cum apar şi în creaţiile noastre populare. Adeseori, aceste zâne ale mării sunt numite în basme: sirene. Cei vechi îşi închipuiau însă sirenele ca pe nişte fete cu trupurile jumătate păsări, ce locuiau numai într-o insulă a lor, aflată între Capri şi coastele Italiei.

6. Muntele Parnas, situat în vechea Grecie, între Dorida şi Focida, înalt de 2459 m, era locul unde sălăşluiau zeul Apolo şi cele nouă muze. Celor vechi li se părea muntele acesta nespus de înalt. Poetul Ovidiu, ale cărui minunate „Metamorfoze” au stat adesea la baza alcătuirii unora dintre aceste legende, spune în cântecele lui că Parnasul îşi înalţă două dintre vârfurile sale până la stele. Era deci firesc să-şi închipuie că acesta a fost singurul refugiu în timpul potopului.

7. Legenda potopului este comună aproape tuturor popoarelor, până în Africa şi America de Sud, dovadă că în timpuri foarte, foarte depărtate, păstrate în amintirea oamenilor numai prin poveşti, au avut loc mari ploi torenţiale, cutremure şi scufundări. Locuri uscate au fost acoperite de ape, şi alte ţinuturi marine au devenit pământuri fertile. Biblia narează şi ea legenda despre un potop, din care s-a salvat Noe cu arca lui, sfătuit de Dumnezeu. La elini, locul lui Noe îl ţine Deucalion, sfătuit de Prometeu, tatăl său. Coincidenţa este izbitoare. Interesant este însă faptul că Deucalion, noul părinte al omenirii – spre deosebire de Noe – se salvează împotriva voinţei divinităţii supreme.

8. Titanida Temis fusese, după unele legende, soţia titanului Iapet, deci mama lui Prometeu şi a lui Epimeteu. Era deci firesc ca ea să intervină în favoarea nepoţilor săi, Deucalion şi Pira.

9. Despre Triton vom mai aminti când va fi vorba în amănunt de zeul Poseidon. El simboliza urletul valurilor şi era reprezentat printr-un zeu marin cu coadă de peşte, ţinând la gură o scoică din care suna, făcând furtuna să se dezlănţuie sau să înceteze.

10. Râurile – apele curgătoare din izvoarele de munte, apele care fertilizează pământul, adapă oamenii şi vitele şi spală necurăţeniile – se bucurau la elini de un respect deosebit şi erau socotite sfinte. Ei credeau că apa poate spăla uneori nu numai necurăţenia, ci şi relele, necazurile. Ca pe toate celelalte elemente ale naturii, elinii personificau şi râurile, socotindu-le fiii şi fiicele lui Ocean, de unde izvorau şi unde se reîntorceau. Ele erau reprezentate, de cele mai multe ori, prin nişte oameni cu trupuri de tauri, purtând şi coarne, semnul puterii. Ca un omagiu faţa de apele curgătoare, în lucrarea lui „Munci şi zile”, Hesiode recomandă călătorului ajuns pe malul unui râu să-şi spele mâinile, să se purifice, altfel riscînd să-şi atragă mânia zeilor. La cei vechi, unele râuri aveau sanctuare şi altare proprii şi în cinstea lor se organizau serbări. Tradiţia aceasta naivă s-a păstrat la unele popoare, ca o mulţumire a binefacerii pe care o aduc râurile. Aceasta mai cu deosebire în ţările cu climă secetoasă, unde apa lipseşte adesea, ca în Egipt, Spania, Italia etc. Şi în folclorul nostru, apele ocupă un loc deosebit. Multe râuri, ca: Oltul, Mureşul etc. au balade şi legende legate de numele lor.

11. Tot aşa cum Deucalion şi Pira curăţă templul lui Temis, vedem şi-n basmele noastre pe eroii populari ajungând în peregrinările lor la sfânta Miercuri, sfânta Vineri, cărora trebuie să le aducă apă, să le facă focul, să le cureţe casa şi grajdurile, primind în schimb o răsplată. Sfânta Vineri, de pildă, nu este altceva decât Venera sau Venus – numele latin al zeiţei Afrodita. Numele de sfânta Miercuri vine de la zeul Mercur sau Hermes, după cum marţi vine de la zeul Marte – sau Ares – şi joi de la Joe (Jupiter) sau Zeus.

ÎNŞELĂCIUNILE LUI ZEUS

Trecuse, în sfârşit, urgia potopului dezlănţuit. O lume nouă se năştea. De-o parte se aflau elinii, din neam de zei, neam de titani[1]. De alta erau ceilalţi oameni – câţi se născuseră din pietre.

Zeus era iar mulţumit.

Într-un sfat tainic îi spunea fiului său, Hermes, pristavul:

— Acuma toate-mi sunt pe plac. Aş vrea să sorb, la nesfârşit, ce e mai bun şi mai gustos: ambrozie, nectar divin, fructe de pe pământ şi vinul cel înmiresmat, dulce şi gros, pe care-l beau toţi muritorii cu nesaţ... Eu sunt stăpân şi fac ce vreau. Mi-am luat zeiţe de soţii[2] . Dar văd, acolo, pe pământ, nimfe[3] şi fete pământene, uneori mai fermecătoare decît zeiţele din cer. Am să fac, Hermes, şi-alte nunţi... Mie îmi este-ngăduit să calc

şi legile cereşti, chiar dacă sunt orânduite de mine însumi...

... Şi Zeus, împlinindu-şi vorba, căta nesăţios prin lume. Căta mai mult către ţinutul udat de fluviul Asopos[4], din pricină că zeul fluviu avea cam douăzeci de fete, una mai mândră decât alta. Dar dintre ele o-ndrăgise pe cea mai mică, pe Egina.

O FLACĂRĂ STRĂLUCITOARE

ZEUS, PRECUM SE POVESTEŞTE, s-a preschimbat în flacără, o flacără strălucitoare, care s-a coborât din cer, într-un vârtej ameţitor, pe malurile fluviului. El a furat-o pe Egina, a-nvăluit-o-n flacără şi, într-o clipă, a purtat-o în nişte locuri tăinuite, să nu o mai găsească nimeni. Numai că zeul fluviu, tatăl, nu s-a lăsat batjocorit. S-a ridicat din matca sa şi a pornit în lumea largă să-l afle pe, răufăcătorul care-o furase pe Egina.

A mers, a mers, pân-a ajuns într-un regat numit Corint. Regele locului, Sisif, era nespus de necăjit. În ţara lui bântuia foamea, fiindcă fusese lipsă de apă în tot anul şi grânele nu se coceau, păşunile erau uscate şi în livezi nu se vedea decât, ici-colo, câte-o fructă.

Aflând atâta sărăcie, Asopos s-a înduioşat şi, cu puterea lui de zeu, a făcut să ţâşnească apa dintr-un izvor de mult secat. Ţinutul s-a înveselit. Iarba a început să crească. Oamenii au ieşit la câmp, să facă noi semănături.

Drept mulţumire fluviului, Sisif i-a spus unde se află Zeus, ascuns, cu prada lui. Ba i-a mărturisit că fata avea acuma un copil, ce purta numele Eac.

Asopos a fugit s-o caute. Era atât de mânios, că Zeus – cât e el de Zeus – s-a cam temut să nu păţească în acea ziuă vreo ruşine. Mai ales nu-i era pe plac să i se dovedească fapta. Atunci, şi-a prefăcut iubita într-o bucată de pământ, pe care a zvârlit-o-n mare[5].

Fluviul n-a mai avut ce face; a trebuit să se întoarcă în albia lui părăsită. Fata a rămas insulă, scăldată de albastrul mării. Iar fiul ei, micul Eac, crescut acolo-n insulă, de nişte oameni milostivi, a ajuns rege mai tîrziu.

Lui Zeus nu i-a fost destul.

— Dar fluviul are şi-alte fete, îi spunea el zeului Hermes. Cea mai frumoasă-i Antiopa, şi ea va fi soţia mea...

Precum a zis a şi făcut. S-a preschimbat într-un satir[6] – într-un satir încornorat, dar cu chip ademenitor – şi a pândit-o pe-Antiopa, când adormise-ntr-un umbrar. Şi fata, neavând ce face, a trebuit să se-nvoiască. A devenit soţia lui.

Copiii ei au fost doi gemeni, Zetos şi Amfion, pe nume: strămoşi ai regilor din Teba.

O NIMFĂ DIN CORTEGIUL ZEIŢEI ARTEMIS

ASOPOS ÎŞI PLÂNGEA DESTINUL. Dar Zeus hohotea

în slavă şi îi spunea pristavului:

— Hermes, ce fată crezi tu, oare, că merită cinstirea-naltă de a-mi pleca ochii spre ea?

— Ştiu eu, stăpâne? zicea Hermes. îmi pare mie, sau aşa e? Nu cred că-i alta mai frumoasă decât Calisto[7], nimfa care o însoţeşte în cortegiu pe Artemis, la vânătoare...

— Privirea ta e ageră, a râs cu hohote stăpânul. Eşti gând din gândul meu, băiete. Într-adevăr, nu-i alta care să merite, mai mult ca dânsa, cinstea de-a-mi deveni soţie...

— Bine, dar nimfele acestea au jurat fiicei tale, Zeus, că vor rămâne ne-ntinate. Zeiţa Artemis ucide nimfele sale din cortegiu, dacă îşi calcă jurământul... Calisto nu o să primească a-ţi fi soţie. Îi va fi teamă.

— Nu, Hermes, te înşeli, te-asigur, i-a spus pristavului stăpânul. Nimfei nici n-o să-i fie teamă. Iată ce fac...

Şi, într-o clipă Zeus a luat înfăţişarea copilei sale, Artemis. Pe umeri ţinea, ca şi dânsa, un arc măiestru de argint şi-o tolbă plină cu săgeţi. Mergând cu pas uşor, prin munţi, i-a tăiat calea lui Calisto. Cu voce limpede, de fată, i-a poruncit nimfei să vină la pieptul său şi-a sărutat-o. Calisto, nebănuitoare, se bucura că-i strânsă-n braţe şi sărutată de zeiţă.

Deodată, Zeus şi-a luat chipul său majestuos, impunător, şi a rostit către Calisto:

— De azi vei fi soţia mea. Fiul tău o să-ntemeieze regatul din Arcadia!

Când a-nţeles înşelăciunea, nimfa a început să ţipe şi a fugit ca o nălucă, plângând, spre inima pădurii. Artemis cea adevărată, auzind ţipetele fetei, a trimis

nimfele s-o cheme. Calisto s-a înfăţişat tremurătoare, înlăcrimată, i-a căzut în genunchi zeiţei şi a rugat-o să o ierte. Se ruga biata să o ierte, deşi nu avea nici o vină.

Artemis se uita la nimfă, având o cută-ntre sprâncene. Fără să dea nici un răspuns, a cerut arcul şi-o săgeată şi a ţintit-o pe Calisto.

Zeus, care era acolo ascuns în dosul unor arbori, a vrut să-şi scape victima de sub săgeata fiicei sale. Făcând un semn, a preschimbat-o pe Calisto într-o ursoaică. Ursoaica a-ncercat să scape şi să se urce-ntr-un copac. Atâta numai că zeiţa arareori îşi greşea ţinta. Fata a fost lovită-n piept. Gemând, s-a prăbuşit in iarbă şi sângele nevinovat a înroşit pădurea toată. S-a chinuit aşa un timp. Mai înainte de-a muri a născut un fecior, pe Arcas.

Sfârşindu-şi fata zilele, trupul său a fost pus pe rug. Şi moartă ea era frumoasă. Ca să-i păstreze frumuseţea, Zeus a luat-o de pe rug şi a zvârlit-o între stele, ivind o nouă constelaţie, ce se numeşte Ursa mare.

Fiul său, Arcas, după cum îi prevestise însuşi Zeus, a-ntemeiat Arcadia, ţara cea mai încântătoare ce se afla în acel timp, după cum spun legendele. A vieţuit el multă vreme, însă, simţind că i se-apropie ceasul din urmă, l-a rugat pe tatăl său ceresc, pe Zeus, să-l ducă lângă mama lui. Zeus i-a împlinit dorinţa schimbându-l, de asemenea, în altă constelaţie care se cheamă Ursa mică.

IO E PRESCHIMBATĂ ÎN JUNINCĂ

CALISTO ESTE SUS, PE BOLTĂ. Egina-i insulă în mare. Destinul a voit ca eu să mi le pierd pe amândouă, glăsuia Zeus către Hermes.

— Necazul n-are nici un drept să mohorască fruntea ta. Sunt flori pe lume câte vrei. Îţi poţi afla alte soţii, îi răspundea şiretul Hermes.

Şi mai trăia pe-atunci, în Argos[8], oraş vestit, înfloritor, o preoteasă-n templul Herei, ce purta numele de Io.

Tatăl acestei fete, Io, era alt fluviu zeu, Inahos, ce uda ţara Argolidei.

Zeus o văzuse pe Io când se scălda în zorii zilei. Din cer o urmărise lacom, cum se rotea domol prin unde şi se ivea deasupra apei, ca o petală de argint.

Fecioara Io, terminându-şi scăldatul într-o dimineaţă, se îndrepta spre ţărm, storcându-şi cosiţele bălaie, lungi, ridicând braţele spre soare. Zeus, neostoitul Zeus, ce o pândea din slava lui, s-a repezit-naintea fetei.

Io s-a-nspăimântat de moarte. A fugit iute, ca o ciută, pe şesul înroşit de soare. Voia să se-întoarcă-n fluviu. La adăpostul tatălui, era mai greu s-o prindă Zeus. Dar Zeus şi-a-ncruntat privirea, şi peste fluviu s-a lăsat un nor mai negru decât noaptea. Io s-a rătăcit prin beznă. Zeus s-a apropiat de ea şi-a-mbrăţişat-o cu de-a sila.

În acest timp, zeiţa Hera îşi căuta soţul peste tot.

„Unde o fi plecat iar Zeus?” se-ntreba ea şi cerceta cu ochii lumea-n lung şi-n lat.

Pământul era luminat de soare, ca în orice zi, numai în Argos se lăsase un întuneric nepătruns. Zeiţa, cam bănuitoare, a poruncit să i se-aducă un nor de aur şi, pe loc, s-a coborât în Argolida.

Ajunsă tocmai lîngă fluviu, Hera a început să strige:

— Stăpâne!... Zeus!... Unde eşti?...

N-a răspuns nimeni, se-nţelege. Zeus tăcea, în întuneric, sperând că nu va fi zărit. Dar Hera, bănuind, pesemne, că Zeus totuşi este-acolo, a poruncit norilor negri să se împrăştie-n văzduh.

Norii s-au ridicat în sus şi s-au împrăştiat ca fumul. Atâta că şiretul Zeus, ca să nu fie prins, schimbase fata-ntr-o junincă şi sta, nevinovat, alături.

— De unde e juninca asta? l-a iscodit zeiţa Hera.

— Nu ştiu. A ieşit din pământ. E o junincă fermecată! a trântit Zeus o minciună.

— De e aşa, să mi-o dai mie! a rostit Hera, ascuţit.

— Ţi-o dau, cum nu! a răspuns Zeus, dornic să-i stingă bănuiala soţiei sale din Olimp.

MONSTRUL ARGUS ÎNCEPE S-O CHINUASCĂ PE IO

HERA N-A AŞTEPTAT să-i dea Zeus încă o-ncuviinţare. A luat pe fiica lui Inahos – astfel schimbată în junincă. I-a pus de gât un lanţ de-aramă şi-a-ncredinţat-o unui monstru, un slujitor de-ncredere, ce-avea tot corpul presărat cu zeci de ochi

pătrunzători. Monstrul acesta, numit Argus[9], vedea în toate părţile: sus, jos, în părţi şi-n spate, vedea şi-n bezne şi în apă. Nici o mişcare nu scăpa ochilor săi veşnic la pândă. Abia dacă în timpul nopţii câte doi ochi se odihneau, unul în faţă, altu-n spate, pe rând, o clipă fiecare; dar ceilalţi rămâneau de strajă, băgau de seamă orişice.

Acestui monstru i-a dat Hera pe fiica fluviului Inahos şi i-a grăit în acest fel:

— Argus, să iei juninca asta. Eu bănuiesc că e o fată. Tu să mi-o duci cât mai departe, să n-o mai poată vedea Zeus. Acolo să mi-o chinuieşti, cât te-i pricepe tu mai bine...

Monstrul a luat de lanţ juninca şi a purtat-o peste munţi, peste câmpii şi peste ape. Nu îi dădea voie să pască decât o iarbă vestejită, frunze pălite şi amare, iar apă nu putea să bea decât din bălţi cu sărătură, înnămolite, putrede. Noaptea, o aducea să doarmă pe locuri cât mai umede, mai îngheţate, mai bătute de vânturile cele reci, lăsând-o pradă frigului.

Io vărsa lacrimi amare. Ştia că e nevinovată. Zeus, din cer, o oropsise. Şi-n loc să dobândească milă, cum se cuvine aceluia ce suferă, Hera o urgisea mai rău. Şi tot ducând-o monstrul Argus, prin lumea largă, pe copilă, au ajuns, într-o bună zi, în ţara fluviului Inahos.

Tocmai atunci erau pe ţărmuri bătrânul fluviu zeu, Inahos, şi cu surorile-i iubite. Vorbeau cu toţii despre ea.

— Unde-o fi Io a noastră? se tânguia încet bătrânul. Simt că mă sting, mă sting cu zile. Ea îmi era căldura vieţii şi mângâierea clipelor de bătrâneţe ce m-apasă...

— Surioara noastră dulce, blândă, ce-nveselea

întreg palatul cu râsetele ei zglobii, care cânta din zori în noapte, pe unde-o rătăci, sărmana? se întrebau şi fetele.

Io era la depărtare de câţiva paşi şi-i auzea.

— Eu sunt... Eu sunt Io a voastră... Priviţi-mă cum am ajuns... mugea copila-ndurerată.

Văzând că tatăl şi surorile n-aveau cum să o înţeleagă, ea şi-a zgâriat, cu multă trudă, pe ţărmul nisipos al apei, numele – Io – cu copita.

— Juninca asta-i fermecată! au strigat toate fetele. Ştie să scrie cu copita. Hai să citim şi noi ce-a scris.

— Io!... Da, da, da, Io scrie... a rostit fluviul zeu, Inahos. Bătrânul se şi repezise de gâtul fetei sale dragi. Plângând cu ţipete, Inahos îi mângâia pielea rănită de lanţurile de aramă.

— Aduceţi leacuri, oblojeli!... Aduceţi iute!... striga dânsul. Păstorule nelegiuit, zeii au să te pedepsească, fiindcă loveşti un animal sub care se ascunde-o fată...

Cât timp s-au petrecut acestea, monstrul cel de credinţă-al Herei se aruncase-n apa rece ca să-şi împrospăteze trupul. Auzind însă pe Inahos că îl blestemă-n acest fel, s-a săltat repede din unde:

— Fereşte-te, bătrâne,-n lături, a răcnit el. N-o mânia cumva pe Hera, ce ocroteşte-acest ţinut, pentru că s-ar putea să-ţi schimbe toate copilele la fel...

A tras apoi tare de lanţ, târând juninca-n urma lui. Tatăl se aruncase jos, lovindu-şi fruntea, hohotind:

— E dusă mângâierea mea... Duse îmi sunt orice nădejdi... Fetele îşi smulgeau şi ele părul din cap şi se jeleau:

— Io!... Iubita noastră soră! Eşti osândită pe nedrept. Şi noi,cât vom trăi pe lume, vom lăcrima în

urma ta...

ZEUS HOTĂRĂŞTE MOARTEA LUI ARGUS

ARGUS NU S-A UITAT ÎN URMĂ. N-a ascultat plânsetul lor. A dus juninca mai departe, până ce a găsit, în drum, nişte păşuni cu iarbă arsă. Aici a legat-o pe Io de un ţăruş, cu lanţu-i greu. El însă s-a urcat pe-un munte, umbrit de arbori rămuroşi. De-acolo priveghea în zare, să nu se-apropie nici un om, ce ar putea să-i dea lui Io vreun ajutor oricât de mic.

Erau atâta de departe şi-atât de bine-o ascundea Argus pe Io-n acel loc, încât abia de-o vedea Zeus.

,,E prea destulă suferinţă pe care o îndură Io, nevinovată precum e!... a cugetat în sine Zeus. A venit vremea s-o ajut. M-a blestemat fluviul Inahos. Îmi fac iarăşi prea mulţi duşmani...”

A chemat deci pe zeul Hermes şi i-a cerut să plece-n grabă spre locul unde era Io.

— Ai să-l ucizi pe monstrul Argus, i-a poruncit Zeus lui Hermes. Cum? Te priveşte. Eşti viclean şi priceput în treburi de-astea...

Şi-a pus Hermes aripile la pălărie, şi la umeri, şi la picioarele-i mai iuţi decât e vântu-n vijelie. A pus sub haină secera de diamant cu care Cronos îl sfârtecase pe Uranus, în bătălia dintre ei. A luat în mână caduceul şi a zburat ca un vârtej...

A tot zburat, a tot zburat, până ce a ajuns în locul unde monstrul zeiţei Hera păzea pe fiica lui Inahos

cu-atât de mare străşnicie.

Sosind acolo, zeul Hermes şi-a dat deoparte-aripile şi a lovit cu caduceul într-un tufiş de bozie. Cum a lovit cu caduceul, tufişul s-a schimbat pe loc în douăzeci de capre roşii şi douăzeci de iezi bălţaţi, având pe lângă ei un ţap cu părul negru, păcură. Hermes şi-a scos din sân un nai. A început să-şi mâne turma, cântând din nai, fermecător.

De pe-nălţimea unde sta, Argus l-a şi văzut pe Hermes.

— Cine eşti, măi? i-a strigat el.

— Sunt un sărman păstor de capre, nu vezi? i-a dat răspunsul Hermes.

— Frumos mai cânţi, ia vino-ncoace!... Acolo iarba e pălită, aici e grasă... Şi-s izvoare, să-ţi tot adăpi căpriţele. Urcă-te sus! E şi răcoare. Şi tu poţi să te odihneşti. Iar mie-mi vei cânta din fluier. Dar vai, ce fluier e acela? N-am mai văzut. Făcut din trestii?... Frumos mai ştii să cânţi, băiete!...

Hermes se face-ntâi că nu vrea să urce-n munte, lângă Argus; până la urmă se-nvoieşte. Încet-încet îşi urcă turma, cântând mereu, mereu, din nai. Lui Argus i se închid ochii. Asta şi urmăreşte Hermes. S-adoarmă monstrul ce păzeşte pe fiica fluviului Inahos, şi să-l ucidă. Asta vrea. Monstrului i se închid ochii, sub cântecul duios din nai. Nu încă toţi. Mai sunt de strajă, ici-colo, câte unul.

— Spune-mi, păstorule iubit, rosteşte Argus moţăind, cine a născocit unealta din care cânţi aşa frumos?

Păstorul prefăcut îi spune, cu glas domol, adormitor, despre un zeu, pe nume Pan. Şi-i spune Hermes, îi tot

spune, cum zeul a-ntâlnit o nimfă; şi... zeul Pan s-a-ndrăgostit...

Vocea lui Hermes e ca vântul, când suflă prin frunzişuri vara.

Argus a adormit de tot. Pentru întâia oară Argus nu are nici un ochi deschis. Sforăie-n tihnă şi visează. Visează despre zeul Pan şi despre o unealtă nouă, pentru cântat, numită nai. Hermes îşi duce caduceul peste tot trupul monstrului. Iar caduceul mângâie ochii lui Argus, ca s-adoarmă tot mai adânc, ca-ntr-un mormânt. Puterea lui este sfârşită. Hermes îşi schimbă uitătura cea plină de bunăvoinţă şi se încruntă ucigaş. De sub veşmântul de păstor îşi scoate arma ascuţită. Îşi scoate arma şi loveşte grumazul gros al monstrului.

Capul s-a despărţit de trunchi, rostogolindu-se pe văi.

Hermes împinge cu piciorul şi trunchiul celui ce fusese străjerul de credinţă-al Herei. Capul şi trunchiul se zdrobesc. Muntele s-a-nroşit de sânge. Ochii lui Argus s-au desprins şi de pe cap şi de pe trunchi, şi-s risipiţi mai peste tot.

IO ÎŞI RECAPĂTĂ VECHEA ÎNFĂŢIŞARE

ZEUL PRISTAV NU STĂ PE GÂNDURI şi rupe lanţul de aramă, care o priponea pe Io. Juninca liberă, scăpată de sub cumplita priveghere,porneşte-n goană către

casă, în timp ce Hermes îşi aşază la loc măiestrele-i aripi şi se ridică-n zbor spre Zeus, ca să-i arate ce-a făcut.

Nici nu zburase bine Hermes şi s-a ivit zeiţa Hera. A strâns ochii monstrului Argus, căzuţi pe văi, căzuţi pe coaste. I-a strâns în poala ei pe toţi.

— Dar ce să fac acum cu ei? se întreba zeiţa Hera. Gândeam s-o urmăresc pe Io. Nu vreau să-mi scape fata asta!

Voia să-i pună pe o stâncă, dar a zărit jos, in câmpie, trecând o pasăre: păunul. Coada păunului, rotată, i-a plăcut mult zeiţei Hera.

„E numai bună de-ncrustat coada păunului, cu ochii cei risipiţi ai monstrului!” a cugetat zeiţa Hera.

Ea a luat ochii strânşi în poală, i-a prins de coada cea rotată, ca nişte pietre nestemate, şi a rostit către păun:

— Pentru că porţi ochii lui Argus, ochii ce m-au slujit pe mine, tu ai să fii pasărea mea...

Şi-ntr-adevăr, din acea clipă, legendele ne spun că Hera n-a avut pasăre mai dragă decât păunul cel rotat, cu coada lui strălucitoare.

Numai că-ndată după-aceea, zeiţa Hera s-a pornit s-o urmărească pe junincă, să nu poată ajunge-n ţara unde se afla tatăl său.

Ea porunceşte unei furii[10] să se transforme într-o streche. Strechea o-nţeapă pe junincă. Parcă o taie c-un cuţit. De spaimă, Io trece-n goană printr-o pădure, pe-o câmpie, şi peste văi, şi peste dealuri. Se rătăceşte. Uită drumul. Şi fuge, fuge, înţepată necontenit de acea streche. Ea ocoleşte tot pământul. Sciţii o văd prin ţara lor. Prometeu, fiul de titan,

înlănţuit de zei pe Elbrus, o vede şi îi dă curaj.

Prin Asia goneşte Io şi se aruncă-n apa mării să-şi răcorească trupul ars de-nţepătura furiei, în valurile reci şi repezi. Străbate mările înot şi-ajunge-n ţara egipteană.

Nilul, cu apa lui mâloasă, curgea – oglindă-mpurpurată de asfinţitul soarelui. Pe ţărmul său aleargă Io. Cade-n genunchi, fără puteri. Ridică fruntea către cer. Mugeşte-adânc, şi-n limba ei cere lui Zeus îndurare. Mai bine zeii să-i ia viaţa; de mii şi mii de ori era mai bine, dacă se îneca în valuri, decât să îndure atâta, nevinovată, pe pământ.

Din cer, însuşi stăpânul, Zeus, vede că răzbunarea Herei e mult prea mare, şi a-ntrecut orice măsură. Cu carul său de aur, Zeus coboară grabnic în Egipt. Îi pune mâna grea pe spate junincii albe şi... minune!... părul de animal îi cade, se vede pielea mătăsoasă; coarnele i se rup din frunte; pe spate, într-un val de aur, cosiţele i se revarsă, umede, ca în ziua-n care Zeus căta din cer la ea. cuprins de gânduri pătimaşe.

Io, încă înfricoşată, se saltă repede din tină. Picioarele şi mâinile îi sunt aşa precum erau în vremea când sălăşluia la tatăl său, fluviu] Inahos. Îi vine greu parcă să creadă că nu mai este animal. Vorbeşte, strigă, râde, cântă şi, uluită, îşi ascultă glasul şi hohotul senin.

Totul era ca mai-nainte.

Şi, pentru că-i venise ceasul, dânsa s-a tras lângă un mal. Acolo a născut un fiu lui Zeus, tatălui ceresc. Feciorul s-a numit Epaios.

Regele din Egipt, Osiris[11], văzând-o pe frumoasa Io, s-a-ndrăgostit nebun de ea şi a cerut-o de soţie. Astfel

a devenit regină Io în ţara egipteană. După ce ei s-au stins din viaţă, preoţii le-au făcut altare, numind-o pe regină: Isis.

Pe tron, ca rege în Egipt, a fost urcat fiul lui Io. Când a murit şi el, de-asemeni preoţii i s-au închinat şi l-au slăvit, zicându-i Apis

RĂPIREA EUROPEI

ÎN TIMPUL CÂND SĂRMANA Io era încă târâtă-n lanţuri de Argus, monstrul ne-ndurat, Zeus îşi aplecase ochii spre altă fată pământeană. Era o tânără prinţesă, fiica lui Agenor, un rege care domnea-n Fenicia[12] .

Prinţesa se juca-ntr-o zi, cu prietenele sale bune, pe-o pajişte, la ţărmul mării. În cântece se povesteşte că fetele strângeau în coşuri trandafiri roşii din boschete, pentru altarul Afroditei, mândra zeiţă-a dragostei.

Cântând voioase şi zburdând, ele nici n-au băgat de seamă când s-a ivit un taur falnic, cu păr galben ca aurul şi ochi albaştri cum e bolta senină a Feniciei.

Zeus se preschimbase-n taur. Se-amestecase-ntr-o cireada, care păştea pe malul mării. Dar, mai-nainte, poruncise fiului său, pristavul Hermes, să se prefacă în păstor şi să gonească vitele spre pajiştea unde era ceata de fete feniciene.

Înghesuindu-se-n cireada mânată de pristavul Hermes, Zeus s-a apropiat, pe-ncetul, de locul de-unde culegea Europa trandafiri roşii pentru altarul Afroditei.

Hermes a mânat mai departe cireada, către o

pădure. Nu a rămas pe pajişte decât stăpânul din Olimp, schimbat în taurul de aur.

În acea clipă l-au văzut mai multe fete şi-au strigat:

— Europa, vino să te miri... N-ai mai văzut astfel de taur. Părul lui e ca aurul, ochii ca bolta cea senină, pe fruntea lată poartă coarne încovoiate, tot de aur, şi-o pată de argint luceşte pe creştetu-i strălucitor.

Fata de rege s-a grăbit să vină până lângă taur.

— Aşa e, s-a mirat şi dânsa. Ochii acestui animal par ochi de om, parcă grăiesc. Ce vrea să spună nu-nţeleg. Însă, de bună seamă, iată-l, ne face semn să ne urcăm pe preaputernica-i spinare... şi să ne plimbe. Asta vrea...

— Da, da! au spus şi celelalte copile, într-un singur glas. Cu capul face semn spre noi, să ne urcăm şi să pornim cu el pe ţărmurile mării. Numai că nouă ne e frică. Cum? Tu, Europa, îndrăzneşti?

— Eu îndrăznesc, a răspuns dânsa. Priviţi-l doară ce blând e. Din botul lui se-mprăştie miros de flori, ba... parcă... staţi!... mireasmă de ambrozie.

Şi, fără nici o chibzuială, Europa saltă graţioasă pe taurul înşelător. Acesta se ridică-ndată, pornind cu paşii-i majestuoşi, întâi încet, apoi mai iute, apoi în goană, şi-n sfârşit se-aruncă-n valurile verzi. Se-aruncă... şi înoată, înoată, mai către larg, mai către larg...

Europa, când se vede-n valuri, plânge şi ţipă-nfricoşată:

— Vai, ce mă fac, surorilor? Nu mă lăsaţi să pier în mare! Vestiţi pe tata, să trimită corăbiile-n urma mea şi să mă scape de la moarte...

Dar taurul cu păr de aur, mugind cu glas de

trâmbiţă, îşi purta prada mult mai iute decât puteau corăbiile regelui Agenor să zboare pe-ntinsul verde-al apelor.

Zadarnic au purces corăbii şi oameni vrednici după fată. Taurul luneca pe ape, repede, repede ca vântul. Poseidon, zeul mărilor, înconjurat de nereide, îmblânzea marea-n calea lor. Vântul îi mângâia copilei părul bălai şi inelat. O muzică tulburătoare se răspândea jur împrejur, iar taurul, Zeus, mugea, strigându-şi tare biruinţa.

Fata era înspăimântată. Plutiseră întreaga zi, şi-abia acuma, pe-nserate, vedea un ţărm, în depărtări.

Către ţărmul acesta, Zeus îşi duce prada şi o lasă la poalele unui stejar. Apoi, dispare ca prin farmec.

Nu trece mult şi se iveşte, acolo, sub copac, un tânăr. Tânărul vine lângă dânsa. Are un chip atrăgător şi-o vorbă ademenitoare.

— Cine eşti tu? întreabă el, în ochi c-un zâmbet victorios.

(Dar tînărul acela era tot Zeus. îşi luase altă înfăţişare, numai şi numai ca să-nşele şi pe copila feniciană.)

— Numele meu este Europa, răspunde ea. Un taur m-a răpit din ţara părintelui meu, Agenor, care se află-n Asia şi, înotând spre asfinţit, m-a dus în locurile astea... Spune-mi tu, tinere voinic, poţi să îmi fii de ajutor? Poţi să mă ocroteşti cumva?

— Cum să nu!... grăieşte el. Sunt regele ţinutului. Nimeni ca mine n-ar putea să-ţi dea atâta ajutor. Numai că-n schimb, îţi cer şi eu să-mi fii soţie, preafrumoaso!...

Fără părinţi şi fără rude, lipsită şi de orice prieteni,

Europa plânge.

— Primesc, şopteşte încet ea. Sunt singură şi fără sprijin... Zeus o prinde de mijloc:

— Vei fi regina insulei, îi spune, pentru că insulă mi-e ţara mi-e ţară[13]. În noaptea asta vom dormi aici, lângă stejar, dar mâine-am să te duc, Europa, în oraşul unde domnesc, unde-i palatul meu regal...

AFRODITA ÎÎ ADUCE MÂNGÂIERE COPILEI LUI AGENOR

TÂRZIU, TÂRZIU, SPRE DIMINEAŢĂ, trezindu-se din somn, Europa vede că a fost părăsită de tânărul care spunea că e regele insulei.

Dorul de casă, de părinţi, începe să o mistuie. Inima ei e-ndurerată. Priveşte cerul sângeriu şi marea vânătă,-nspumată. Priveşte, plânge şi suspină:

— Pe unde sunt?... Ce să mă fac? Voi fi o roabă preaumilă a cine ştie cărui rege... Ruşinea, jalea mă doboară. Mai bine vreau să pier din lume. Uite, aici este stejarul. Am să m-anin cu cingătoarea de ramurile sale lungi, sau nu, mai bine urc pe stâncă, iată, pe stânca înnegrită, care se pleacă peste apă... iar apa fierbe dedesubt. De-acolo nu mai pot scăpa...

Europa se şi ridicase, gata să urce pe o stâncă şi să s-azvârle-n apa mării. Deodată, simte lângă dânsa o adiere parfumată şi-un zvon de cântece duioase. Se-ntoarce iute şi zăreşte, într-o lumină orbitoare, pe

Afrodita, pe zeiţa ce ocroteşte dragostea.

Zeiţa îi opreşte pasul, îi pune palma pe cosiţe şi-o mângâie, dându-i curaj.

— Nu plânge, draga mea, îi spune. Taurul care te-a răpit a fost însuşi stăpânul lumii. Şi tânărul ce te-a cerut, să-i fii soţie, e tot el. Deci bucură-te, dragă fată! Tu-i eşti nevastă pe pământ, aşa precum îi este Hera, la noi, în muntele Olimp. Numele tău o să rămână nemuritor, fiindcă pământul pe care Zeus te-a adus o să poarte, în viitor, numele tău... pe lângă Asia bătrână, va fi Europa tânără[14] .

Astfel a glăsuit zeiţa către Europa şi, apucând-o lin de mijloc, a dus-o către un oraş, ce se afla nu prea departe-n insulă. Europa i-a născut lui Zeus doi fii vestiţi. Unul va fi regele Cretei[15], iar celălalt, judecător al umbrelor de sub pământ[16].

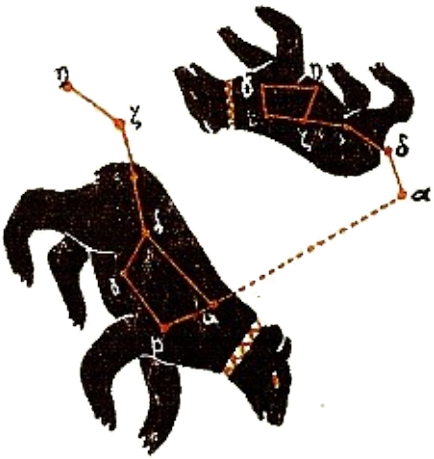

Note

1. Corăbiile elinilor au cutreierat mările din timpuri foarte, foarte vechi Ei debarcau în toate cele trei continente cunoscute pe atunci: bătrâna Asie, Africa şi Europa. Dând lupte îndârjite cu localnicii, elinii luau în stăpânire pământuri noi şi clădeau oraşe înfloritoare, în care adunau aur şi nenumărate bogăţii: cirezi de vite, grâne, obiecte preţioase şi sclavi, mai ales sclavi, pe care îi vindeau în toată lumea. Astfel de oraşe au fost întemeiate, ca un lanţ, şi pe ţărmurile patriei noastre: Tomis, Calatis, Istria etc. Când popoarele asuprite îi întrebau cu ce drept îi năpăstuiesc, războinicii şi neguţătorii elini le răspundeau că ei au toate drepturile, fiindcă fac parte dintr-un neam ales. Atunci îşi desfăşurau strălucita, dar imaginara lor origine, afirmând că prin Elen, Deucalion şi Prometeu se trag din lapet, deci direct din titani, ca şi Zeus, care era fiul lui Cronos. Iar Cronos şi lapet se ştie că erau fraţi. Astfel elinii se socoteau, ca şi olimpienii, sământă bună din titani. Iar pe băştinaşii ţărmurilor, unde acostau corăbiile eline, îi considerau născuţi din pietrele aruncate de Deucalion şi Pira. Băştinaşii trebuiau, deci, să li se supună elinilor fără şovăire.

2. Dacă întregul popor elin era atât de nobil, trăgându-se din titani, regii elini voiau să fie şi mai nobili. De aceea, ei îşi alcătuiau o genealogie cât mai aleasă, întemeiată, bineînţeles, pe vechile legende. În acest scop, arătau că un zeu olimpian îşi alesese pe o anumită strămoaşă a lor de soţie. Ei se trăgeau din aceste pământene înşelate. La ospeţele din palatele lor, regii chemau pe cântăreţii rătăcitori, pe aezi, să cânte, între altele, isprăvile amoroase ale zeului respectiv, dovedind astfel „neîndoielnic” că se înrudesc cu acel olimpian. Dar cum regii doreau cel mai adesea să fie înrudiţi direct cu stăpânul Olimpului, s-au născocit în decursul veacurilor zeci şi chiar sute de astfel de „înşelăciuni” ale lui Zeus.

3. Nimfele erau zeităţi feminine, mai puţin importante, reprezentate prin nişte tinere fete, care locuiau pe pământ, în fântâni, izvoare, fluvii, în copaci, păduri, câmpii, dealuri şi munţi. Aproape nu era loc din natură să nu aibă, după imaginaţia

vechilor greci, nimfele sale. Nimfele slujeau şi pe zei, mai ales pe zeiţele olimpiene: Hera, Afrodita, Artemis etc. În basmele noastre, ele se confundă cel mai ades cu zânele.

4. În Elada erau patru râuri care purtau numele de Asopos. Cel despre care este vorba în povestirea noastră uda ţinutul Beoţiei.

5. Insula Egina, situată în golful cu acelaşi nume, se află între Peloponez şi Atica. Se pare că oraşul Egina a fost în antichitate un concurent serios al Atenei. Oraşul era întemeiat, după legende, de Eac, fiul frumoasei Egina, cea înşelată de Zeus. Şcoala de sculptură din acest oraş a fost celebră. În 1811 s-au descoperit aici nişte faimoase sculpturi în marmură.

6. Satirii erau fiinţe imaginare – jumătate oameni, jumătate animale. Ei purtau coarne şi urechi ascuţite, ca nişte ţapi. Picioarele păroase aveau, de asemenea, copite de ţapi. Locuiau mai ales prin păduri şi însoţeau aproape întotdeauna cortegiul zeului vinului, Dionisos.

7. Numele de Calisto se tălmăceşte din limba elină prin „preafrumoasa”.

8. Argos era capitala străvechii Argolida. Prin Argolida se înţelegea ţinutul aşezat în jurul golfului Argolic, fiind mărginit la vest de munţii Ar-cadiei, şi separat, la nord, de Corint, printr-un alt şir de munţi. Argosul era aşezat la vest de fluviul Inahos. Acest fluviu, fiu al lui Ocean, era, după legende, chiar întemeietorul oraşului.

9. Hera reprezintă, de fapt, cerul. De aceea, monstrul ei de credinţă, Argus, are atâţia ochi, care simbolizează stelele. Stelele par a veghea noaptea din înalt, după cum şi Argus străjuia pe Io pe un munte. Herrnes, care întrupa uneori şi răsăritul zilei, taie capul lui Argus, făcând să i se închidă ochii. La fel, stelele nopţii se sting şi ele în zori. Sângele monstrului

scurs pe stâncă este lumina roşie ce însoţeşte zorii zilei şi colorează parcă munţii. Tot ca un simbol al stelelor de pe cer, elinii i-au închinat zeiţei Hera păunul, a cărui coadă pare presărată cu nişte ochi deschişi. Asociaţia poetică dintre păunul cu coada lui splendidă şi ochii monstrului Argus este una dintre cele mai interesante din mitologie.

10. Furiile erau nişte genii răzbunătoare din ţinutul cel întunecos al lui Hades. Ele aveau bice cu şerpi şi loveau pe cei vinovaţi de a fi supărat pe zei. Furiile se puteau transforma şi ele, ca majoritatea zeităţilor. În povestea despre Io, furia chemată în ajutor de Hera se transformă într-o insectă – numită streche – care atacă de obicei vitele: boi, cai, oi. Muşcate de această insectă, animalele fug pe câmp, fără ţintă.

11. Osiris este în mitologia egipteană zeul-soare, şi Isis, zeiţa-lună. Epafos s-a confundat, după cum arată unele legende, cu Apis, boul sfânt, animalul atât de venerat de vechii egipteni.

12. Vechea Fenicie se întindea pe coasta mării, în Asia, între Siria şi Liban. Regele Agenor, pe care-l cântă Moshos în „Idilele” sale, domnea în oraşul bogat – Sidon.

13. Este vorba de insula Creta. Aceasta era, după legendă, insula unde se născuse şi crescuse Zeus, pe ascuns, înainte de a da lupta cu titanii. Tot aici a fost unul dintre cele mai vechi centre de cultură, nu numai ale Greciei antice, ci ale Europei.

14. Prin această legendă elinii urmăreau să explice numele continentului pe care locuim noi.

15. Acesta este regele Minos.

16. Radamante, care împreună cu Minos şi un alt fiu al lui Zeus, Eac, erau judecătorii morţilor ajunşi la Hades. În unele legende, Europei i se atribuie şi un al treilea fiu: Sarpedon.

HERA ŞI COPIII EI

Cu toate astea, în Olimp domnea o singură zeiţă, mândra şi preafrumoasa Hera, soţia marelui stăpân. Când Hera pătrundea-n Olimp, toţi ceilalţi zei se ridicau şi-o salutau plini de respect.

Mânia ei stârnea furtună, ca şi-a lui Zeus, glas de tunet. Putea să dea – tot ca şi dânsul – porunci stihiilor. Şi de se frământa în jilţ, Olimpul se cutremura.

PEDEPSIREA CHELONEEI

DESPRE CĂSĂTORIA EI CU ZEUS se povesteau destule lucruri. Fusese-o nuntă în Olimp, mai mare ca oricare alta. La nuntă au fost poftiţi zeii şi semizeii, ba

şi genii şi nimfe, care mişunau şi pe pământ, ca şi în ape. Toţi le-au adus daruri de preţ. Numai o nimfă, Cheloneea, n-a vrut cu nici un chip să vină. Locul ei, hotărât la masă, se vedea gol.

Zeus a poruncit lui Hermes să plece grabnic după nimfă şi s-o aducă negreşit. Dar nimfa tot n-a vrut să vină, ba a mai râs chiar şi de miri.

— Zeus? Câte mirese-o să mai aibă? se pare c-ar fi grăit nimfa, batjocorindu-l pe stăpân. Mai bine stau la mine-acasă...

Zeus s-a mâniat cumplit, pentru că Hera se-ncruntase, auzind astfel de răspuns, şi a grăit către meseni:

— Ca o pedeapsă, Cheloneei să i se curme, pe loc, graiul. Graiul cu care a-ndrăznit să spună despre mine vorbe nesăbuite şi prosteşti. Casa să-i cadă în spinare şi astfel să şi-o poarte veşnic... Să se prefacă într-o broască. Broască ţestoasă[1]. Poruncesc!... Iar noi, ceilalţi, să urmăm nunta...

Hera s-a-nveselit din nou, şi nunta a urmat în voie, în timp ce nimfa, Cheloneea, se prefăcuse într-o broască, ce-şi purta casa în spinare, precum îi hotărâse Zeus.

Sfârşindu-se apoi cu masa, au pornit toţi către palatul unde avea să locuiască zeiţa Hera, în Olimp. În acea zi, i-a dat stăpânul voie Herei să meargă înaintea lui, deoarece urma să-i fie soţie pentru totdeauna.

Cortegiul se-ncepea cu Hera, având în mâna dreaptă sceptrul[2]. Zeus venea în urma ei, având şi el în stânga sceptrul şi-n dreapta fulgerele lucii, pe care le strângea-n mănunchi, semnul puterii de stăpân.

Sceptrul soţiei sale, Hera, avea în vârf un cuc micuţ.

Cucul fusese pus acolo, nu numai pentru că vesteşte lumii mult aşteptata primăvară, şi înflorirea, şi speranţa, ci fiindcă... se mai povestea...

ZEUS A ÎNŞELAT-O ŞI PE HERA

SE POVESTEA, ÎNTR-O LEGENDĂ, că Zeus şi-o făcuse soaţă pe Hera printr-o-nşelătorie. În timpul unei ierni geroase, Zeus s-a prefăcut în cuc. Cucul, ţipând şi tremurând, se apropiase de fecioară. Se prefăcea că-i este frig. Ea s-a înduioşat de cuc şi l-a vârât repede-n sân, dar Zeus s-a făcut bărbat şi i-a cerut a-i fi soţie.

Atuncea Hera s-a-nvoit să facă nunta cu stăpânul, nunta cea mare din Olimp.

Ca dar, la nuntă, a primit de la bărbatul său izvorul care a fost numit Canatos, şi se găsea în Nauplia[3] . Aici avea dreptul zeiţa să vie-n fiecare an şi să se scalde-n apa clară. Scăldându-se, zeiţa Hera sporea mai mult în frumuseţe.

Legenda spune despre Hera că îşi ungea, după scăldat, trupul său alb, încântător, cu o esenţă-mbătătoare, ai cărei aburi parfumaţi se-mprăştiau în toată lumea, la cea mai mică adiere. În jurul frunţii îşi strângea cosiţa-i lungă, mătăsoasă. Pe sân îşi aduna veşmântul, făcut cu multă măiestrie, de cea mai bună ţesătoare, Palas-Atena, în Olimp, şi şi-l prindea cu o agrafă din aurul cel mai curat. Urechile-i micuţe, roze, erau şi ele-mpodobite cu cercei scumpi şi şlefuiţi de meşterul Hefaistos. Iar pe umăr îşi punea un

văl, mult mai strălucitor decât e soarele-n amiaz.

Văzând-o cât e de frumoasă, soţul ei, Zeus, sta-mpietrit şi îşi spunea, străfulgerat de o simţire-nflăcărată:

— O!... Niciodată... niciodată inima mea n-a fost mai plină de dragoste pentru vreo fată sau vreo femeie, zeiţă, nimfă, muritoare, cum este astăzi pentru tine...

Zeiţa Hera se mândrea adeseori cu-aceste vorbe, pe care i le spunea Zeus. Ţinea la frumuseţea ei, şi dacă i-o nesocotea vreo muritoare, pe pământ, o pedepsea îngrozitor.

Aşa a pătimit o fată, cu numele de Antigona, ce se lăudase, într-o zi, că are părul mai frumos. Zeiţa a schimbat în şerpi cosiţele lungi ale fetei. Alte copile, care-au spus că feţele lor sunt mai albe decât ale zeiţei Hera, şi-au văzut tinerii obraji mâncaţi, până la os, de lepră[4] .

GELOZIA ÎŞI ARATĂ COLŢII

ZEIŢA, DUPĂ NUNTA SA, spunea celorlalţi zei că are o căsnicie fericită. Ea trebuia să spună astfel, fiindcă era ocrotitoarea familiei, copiilor, fetelor ce se logodeau şi a femeilor măritate. Trebuia, deci, să fie pildă. Dar oricât s-ar fi lăudat Hera că peste căsnicia ei nu se abate nici o umbră, lumea ştia, aflase totul... Ştia de purtările lui Zeus. Cine nu auzise, oare, că Zeus. o-nşela mereu, fugind într-una după nimfe şi după fete pământene, când n-alerga după zeiţe?...

Hera le urmărea, dealtminteri, cu ura ei neîmpăcată, pe toate fetele acestea. Ba încă se mai povesteşte că, înfuriată rău pe Zeus şi necredinţa lui, Zeiţa şi-a părăsit cândva căminul şi a fugit pe-un nor de aur tocmai în insula Eubeea.

Ca să o poată-ntoarce-acasă pe soţia sa, fugara Hera, Zeus a poruncit îndată fiului său, Hefaistos, să-i dăltuiască-n lemn o fată. A pus această statuie, acoperită toată-n văluri, într-un car măiestrit din aur şi, stând alăturea de ea, se preumbla-n toată Elada.

— Mă-nsor cu fata ce se află alăturea de mine-n car! spunea Zeus tuturor.

Hera, aflând această veste, roasă în inimă de ciudă, a pândit carul când trecea. S-a repezit în car, cu furie, smulgând veşmintele de văluri, ce-mpodobeau trupul de lemn.

Zeus râdea cu hohote, şi Hera a-nţeles, desigur, că a fost numai păcălită. Aşa s-au împăcat din nou.

Alteori însă, gelozia ducea la certuri zgomotoase, care durau timp îndelung. Zeus îi repeta zeiţei că nu i-a dat feciori pe plac, şi de-asta-i necredincios, fiindcă mai vrea şi alţi copii. Numai că Hera-i amintea că mai avea şi două fete. Una din ele, Ilitia, se îngrijea de toţi copiii, atunci când se iveau pe lume. Cealaltă, Hebe[5], graţioasă, era paharnică în cer, fiind şi zeiţa tinereţii.

— Degeaba spui că-i graţioasă Hebe a ta, răspundea Zeus. Uiţi că-ntr-o zi s-a-mpiedicat, tocmai când ne servea la masă, şi zeii au pufnit în râs? Chiar pentru asta am s-o schimb din slujba de paharnică, şi-am s-o-nlocuiesc c-un tânăr, un fiu de rege: Ganimede[6] .

Precum a spus, a şi făcut. Zeus a-nlocuit pe Hebe cu fiul regelui din Troia, spre marele necaz al Herei.

HERA PUNE LA CALE SĂ-L RĂSTOARNE PE ZEUS

ÎNSĂ NICI HERA N-A RĂMAS DATOARE.

La rândul său, înverşunată pentru atâtea umilinţe, s-a înţeles cu zeii Poseidon, Apolo şi Atena, şi toţi au pus la cale să-l doboare pe Zeus. Ba chiar să-l şi închidă în Tartarul lui Hades..

Doar o zeiţă, Tetis, care aflase taina, a chemat un gigant cu o sută de braţe, pe nume Briareu, să vină-n ajutorul lui Zeus în Olimp. Iar Briareu, gigantul, cu forţa lui uriaşă, s-a repezit în cer, mişcându-şi dintr-o dată toate cele o sută de braţe ale sale, răcnind şi-amenințând.

Zeii înspăimântaţi au şi părăsit lupta. Răzvrătirea pusă la cale a fost zădărnicită.

Ca răzbunare, Zeus i-a gonit pe Poseidon, stăpânul mărilor, şi pe zeul Apolo, din muntele Olimp. A iertat-o pe-Atena, faţă de care el avea o slăbiciune. În schimb, a pedepsit-o pe Hera cu asprime, înlănţuind-o zdravăn şi-agăţând-o de boltă, cu două nicovale mari prinse de picioare. Au trebuit să vie toţi zeii şi să-l roage aproape în genunchi ca s-o ierte pe Hera. Dar numai dup-o vreme destul de-ndelungată şi după rugăminţi multe, stăruitoare, Zeus s-a-nduplecat, slobozind pe Hera din lanţuri, pocăită. I-a iertat şi pe ceilalţi.

UN DAR AMĂGITOR

HEFAISTOS, ÎN TIMPUL CÂND SE AFLA la Tetis, în adâncimea mării, îşi arătase totuşi talentul deosebit în multe meşteşuguri. Vreme de nouă ani, cât locuise-acolo, făcuse nimfelor podoabe minunate: brăţări încolăcite, agrafe pentru rochii, inele preţioase, cheutori la veşminte, salbe, centuri, mărgele şi câte şi mai câte.

Crescând ceva mai mare, a îndrăznit să plece din apa verde-a mării. S-a întors în Olimp şi-a adus mamei sale un dar lucrat de dânsul.

Era un jilţ de aur, făcut cu măiestrie.

Hera, nespus de încântată, l-a primit. S-a aşezat pe jilţ, ca să se odihnească.

Dar când a vrut zeiţa să se ridice iarăşi – pas să mai izbutească. Parcă era lipită, parcă bătută-n cuie.

Hefaistos, isteţul, se răzbunase straşnic pe mama sa, pe Hera, care îl aruncase în valurile mării şi care-l schilodise, fiindcă tot ea-l născuse atâta de urât.

Hera ameninţase, ţipase, se zbătuse. Fără folos, căci zeul Hefaistos plecase nepăsător acasă şi se-ncuiase bine în fierăria lui.

Atunci Hera,-nfuriată, i-a poruncit lui Ares să se lupte cu şchiopul şi să dezlege vraja, care-o ţinea legată de acel jilţ de aur.

Şchiopul l-a primit însă în uşa fierăriei pe Ares preafălosul, aruncându-i în faţă tăciuni aprinşi şi spuză, şi-aşa l-a izgonit înapoi, în Olimp.

Hera sta ţintuită pe scaun şi se jelea. Ares privea la dânsa fără nici o putere. Şi ceilalţi zei, de-asemeni, se cam temeau să-ncerce o luptă cu fierarul, căci zeul dovedise destulă iscusinţă şi mult curaj în luptă, aşa şchiop cum era.

Noroc c-a venit tocmai la timp Dionisos, zeul viţei de vie, un alt fiu al lui Zeus...

HEFAISTOS CERE O RĂSPLATĂ MARE

ZEUL DIONISOS A ÎNCĂRCAT CU VIN o amforă de aur şi a bătut la uşa fierarului, în Lemnos. I-a rostit vorbe bune, şi astfel l-a-mblânzit. I-a dat după aceea să soarbă puţin vin. Puţin... încă puţin... O cupă... încă una... Până ce făurarul s-a ameţit de tot.

Dionisos, văzând că zeul fierăriei s-a-nveselit deodată, căpătând chef de glumă, l-a luat frumos de braţ, şi hai cu el, şontâc... şontâc, în cer.

Hera şi cu toţi zeii s-au bucurat nespus când i-au văzut venind. Şi care mai de care îl ruga pe fierar s-o scape pe zeiţă şi să dezlege vraja.

Dar el se ţinea tare.

— Îi dau drumul, de-mi cereţi, le răspundea hazliu, făcându-le cu ochiul. Dar... ea m-a oropsit... M-a aruncat din cer... şi trebuie să plătească. Un preţ... care-l vreau eu...

— Ce preţ vrei?... Ce pofteşti?...

— Eu vreau să-mi daţi ca soaţă pe dalba Afrodita...

— Ce spui!... Glumeşti, pesemne...

— Ba nu glumesc deloc. Eu doar atâta cer...

Toţi zeii-au rămas muţi. Cum? însăşi Afrodita, zeiţa frumuseţii şi-a dragostei, divina, pe care o iubeau mai toţi nemuritorii, să fie-acuma soaţa fierarului cel slut, ce-asudă şi trudeşte, murdar, în fierărie?

SLUTUL SE ÎNSOARĂ CU ZEIŢA FRUMUSEŢII

STIU CE GÂNDIŢI ÎN TAINĂ: „Hefaistos e slut!...” Ei şi? Ce e cu asta?... a rostit fierarul. Ce dacă sunt aşa?... Din vina mea sunt oare? Sau dintr-a lor?... Ce spuneţi?

Şi-a arătat cu mâna sa aspră, noduroasă, pe Zeus şi pe Hera, silindu-i să-şi aplece ochii către pământ.

— Dar eu muncesc, urmează şi mai tare Hefaistos. Am făcut pe Pandora, fata aceea vie, pe care mi-a cerut-o chiar tatăl nostru, Zeus; şi-un câine de argint, de strajă unui rege; şi tauri care varsă foc şi scântei pe nări... Şi-un gigant de-aramă; şi arme pentru toţi. Iar mie, două fete de aur, ce se mişcă şi îmi ascultă voia, de parcă ar fi vii, şi mă ajută-n mers... Căci sunt schilod, aşa e... M-a azvârlit chiar Hera în hău, când a văzut că mă născuse hâd...

Uimiţi ascultă zeii cuvintele acestea şi clatină din umeri, plini încă de mânie.

Dar dânsul le mai spune:

— Vedeţi şi voi că munca pereche e cu arta, deci şi

cu frumuseţea. Munca sunt eu – eu, cel hulit de voi – şi frumuseţea-i dânsa, divina Afrodita. Pe ea o vreau de soaţă şi voi o să mi-o daţi, căci mie mi se cade. Altfel, rămâne Hera aşa, pe veşnicie...

Ce murmure!... Ce zgomot!... Ce vuiet fără noimă!...

Hefaistos sta însă ca stânca în furtună, în neclintirea lui, şi Hera se-nvoieşte, nemaiavând ce face. Iar Zeus – ce să spună? – a-ncuviinţat şi el.

De cum au făcut nunta Hefaistos, fierarul, cu dulcea-i Afrodita, s-a dezlegat şi vraja ce-o ţintuia pe Hera, şi s-a desprins regina din jilţul fermecat.

S-a-ntors apoi fierarul la meşteşugul său. Şi-avea zeul Hefaistos atâtea fierării! Una era în Lemnos, în insula pietroasă, unde-l zvârlise Zeus, când avusese cearta cu soaţa lui, cu Hera. Acolo lucra zeul, cu fiii săi, cabirii[7], şi c-un pitic, Chedalion. În insula Lipari şi sub muntele Etna mai avea încă două straşnice fierării legate între ele printr-un drum subteran. Şi sub vulcanul Etna, după străvechi legende, se spune că sta Tifon, monstrul pe care Zeus îl doborâse-n luptă şi îl înlănţuise, răsturnând peste dânsul povara unui munte. Când se mişca gigantul, strivit sub apăsarea colosului de piatră, el gâfâia, ş-atuncea, din vulcan, ţâşneau flăcări şi magmă clocotită. Vulcanul erupea.

Ca nu cumva gigantul să scape din prinsoare, zeul îşi aşezase prea greaua-i nicovală chiar pe grumazul lui.

Pe-această nicovală, ajutat de ciclopi, lucra de zor arama, aurul şi argintul, făurind, cu migală, zeci de minunăţii.

În sfârşit, cea din urmă, dar şi cea mai vestită din fierăriile în care muncea zeul era chiar în Olimp. Aici a

făcut dânsul armele lui Ahile şi ale lui Enea, sceptrul lui Agamemnon[8], sculpturile cu care era împodobit palatul soarelui şi multe alte lucruri.

Numai că, aşa vrednic precum era, zeul acesta, care-ntruchipa focul şi munca măiestrită, avea mereu necazuri...

TICĂLOŞIA LUI ARES

CHIAR SOAŢA, AFRODITA, zeiţa frumuseţii, îşi bătea joc de el. Mai mult, îl înşela, făcând ochi dulci lui Ares. El a băgat de seamă şi-a făurit o plasă cu fire nevăzute; s-a făcut apoi că pleacă de acasă. Cum a plecat fierarul, s-a ivit zeul Ares acolo-n fierărie. A luat-o pe zeiţă în braţe, s-o sărute; dar plasa fermecată le-a căzut în spate şi i-a prins pe-amândoi. Nu mai puteau să facă o singură mişcare. Hefaistos s-a-ntors atunci şi a strigat, chemând zei şi zeiţe să vadă-nşelăciunea frăţânelui nemernic:

— O, Zeus prea puternic şi voi, nemuritori, veniţi, veniţi mai iute, ca să-i vedeţi şi voi şi să-i dispreţuiţi!... Pentru că sunt beteag, frumoasa Afrodita a socotit cu cale să mă batjocorească şi l-a-ndrăgit pe Ares, care este mai chipeş, dibaci, dar ticălos...

Zeii, venind în grabă, au început să râdă... Şi-au râs... au râs... văzându-i pe Ares şi-Afrodita, care se zvârcoleau ca peştii într-o vârşe, până când făurarul i-a dezlegat, la urmă, în hazul tuturor.

Zeiţa, ruşinată, a fugit să s-ascundă-ntr-o insulă, Cipru. Iar Ares a pornit spre Tracia, o ţară sălbatică şi

rece, să scape de ocară.

Note

1. Chelone înseamnă, în limba greacă, broască ţestoasă. Acesta este încă un exemplu de felul cum poetizau elinii procesul natural de apariţie a multor specii de animale, născocind legende pline de fantezie.

2. Pe amforele arhaice sau în basoreliefuri, cum sunt acelea din vila Albani, de la Roma, se văd cortegiile nupţiale care aveau loc înainte şi după săvârşirea căsătoriei. Hera este reprezentată cu sceptrul, pentru că prin căsătoria cu Zeus devenea regină a cerului. În această calitate, ca şi în aceea de protectoare a căsniciei, cum şi-o închipuiau cei vechi, Herei i se ridicaseră mai multe temple. Oraşul zeiţei era Argosul. Aici, în heraion – templul Herei – artistul Policlet făcuse o statuie de aur şi fildeş, închinată reginei cerului. Statuia era tot atât de renumită ca şi aceea pe care o ridicase Fidias din aur, abanos şi

fildeş, lui Zeus, în templul din Olimpia. Alte statui de piatră sau de lemn (xoane) se ridicau şi în alte oraşe: în Samon, Sparta, Nauplia etc.

3. Nauplia era un oraş şi port în antica Argolidă, în Peloponez.

4. Bolile se tâlcuiau, cel mai adesea, în vechime, ca fiind pedepse date de zei.

5. Despre Hebe se spunea, de fapt, că fusese născută de Hera, fără ca Zeus să-i fie tată. Ea se născuse în urma faptului că Hera mâncase nişte lăptuci, cu care o servise Apolo la o masă.

6. Se povestea că Zeus a văzut într-o zi pe păstorul Ganimede, fiul regelui Troiei. Atât era de frumos păstorul, că Zeus s-a preschimbat într-un vultur şi l-a răpit în cer, făcându-l paharnic în locul zeiţei Hebe.

7. Cabirii erau nişte genii vulcanice, închipuiţi ca nişte fierari, care ţineau ciocane în mâini sau pe umeri. Unele legende afirmau că aceste genii, în număr de trei, erau fiii lui Hefaistos.

8. Ahile, Agamemnon şi Enea sunt faimoşi eroi din multcântatul război troian.

PALAS ATENA

Aezii de-altădată spuneau că într-o vreme ar fi fost, în Olimp, o ceartă-ntre toţi zeii.

Acest prilej de ceartă s-ar fi iscat din faptul că un rege, Cecrops, pusese temelie unui oraş vestit, în ţara Aticii[1].

Iar zeii se sfădeau, care din ei anume va fi ocrotitorul acestui nou oraş, deci cui i se cuvine să i se facă temple, să i se-aducă daruri de către muritorii ce locuiau aici.

S-au certat multă vreme, dar, până la sfârşit, a rămas să s-aleagă între zeul Poseidon şi zeiţa Atena.

Atunci, zeul Poseidon a ridicat tridentul, furca sa cu trei dinţi, şi-a lovit într-o piatră.

În locul unde zeul mărilor şi-al furtunii înfipsese tridentul, stânca s-a despicat şi s-a ivit un cal vânăt, cu

coamă lungă şi albă cum e valul.

Calul, această fiinţă pe care-o dăruia furtunosul Poseidon celor de pe pământ, era încă sălbatic, bun doar să ducă-n lupte războinicii, pe şale. Sforăia cu mânie şi necheza puternic, izbind copita-n pietre, ori sălta, plin de furie, şi-şi rotea ochii-n frunte, arzători ca tăciunii.

A mai lovit o dată Poseidon cu tridentul, şi-a ţâşnit un izvor cu undele sărate, învolburate-n spume, la fel cu apa mării.

Poseidon a privit mândru în jurul său şi a grăit astfel:

— Dăruiesc două lucruri de mare însemnătate supuşilor lui Cecrops: calul, pentru războaie şi apa, s-o colinde... Eu le urez, adică, să fie luptători, dar şi navigatori, ce vor străbate marea. Vor debarca pe ţărmuri... şi le vor stăpâni, înfrângând alte neamuri... sporindu-şi bogăţia... Tu ce le dai, Atena, fecioară-nfumurată?...

ATENA ÎMBLÂNZEŞTE CALUL ŞI DĂRUIEŞTE OAMENILOR MĂSLINUL

ATENA A-NTINS MÂNA, fără nici un cuvânt, spre calul cel sălbatic, ce tropotea furios şi sforăia spre zare, ca vânturile mării, când urzesc vijelia şi sapă gropi de apă şi-nalţă munţi de valuri, urlând înverşunate.

Calul, ca prins de vrajă, a-ncetat nechezatul. S-a apropiat de-Atena. Ea i-a netezit coama şi i-a prins, pe

grumaz, un căpăstru de piele.

Calul, ce-l dăruise Poseidon pentru luptă, era domesticit. Puteau să-l folosească oamenii şi la muncă, nu numai la războaie.

Apoi şi-a-ndreptat lancea cu vârful spre pământ.

Acolo unde boldul cel ascuţit al lancei doar a atins pământul, a ieşit un vlăstar, care a crescut iute, făcându-se un trunchi cu ramuri mlădioase şi frunze ca argintul sub prăfuirea vremii. Şi, printre frunze, pomul avea fructe verzui, ca nişte nestemate topite în lumină.

Copacul plin de fructe rotunde, aromate, pe care-l hărăzise Atena supuşilor lui Cecrops, a fost numit măslinul.

— Acesta-mi este darul! Poporul să aleagă pe cine preţuieşte mai mult!... a zis Atena. Unu-i dă bogăţia, prin aventuri pe mare, prin lupte şi măceluri, aşa cum le câştigă doar zvânturatul Ares, iar altul v-o aduce prin roade dobândite din muncă-n timp de pace.

Cecrops şi-a strâns supuşii. Şi i-a pus să aleagă: „Ce soartă vor să aibă? Şi cum doresc să fie? Navigatori, războinici? Sau doar agricultori, meşteşugari cu tihnă, plăsmuitori de artă şi buni neguţători?”

Bărbaţii, laolaltă, s-au adunat în pripă. Cu ochii către mare, plini de nesaţ, au spus:

— Poseidon să ne fie ocrotitorul nostru... Ne dăruieşte lupta, puterea, bogăţia. Noi îl dorim cu toţii ocrotitor pe valuri. De mâine vom pleca!...

Dar spiţa femeiască se grămădise-alături: soţii, copile, mame şi într-un glas ziceau:

— Amar greşesc bărbaţii! Prea-s însetaţi de lupte şi ochii prea le joacă spre valurile mării. Noi nu-i lăsăm să plece. Îi vrem mai bine-acasă; îi vrem muncind în pace,

şi nu pândiţi de moarte. Noi vrem să stea acasă... Noi o dorim de-aceea pe-Atena!... Da. Pe-Atena...

Făcându-se la urmă şi o numărătoare – pentru că pân-atuncea erau deopotrivă, în drepturi, bărbatul şi femeia – s-a văzut că acelea ce o doreau pe-Atena fuseseră cu una mai multe ca bărbaţii.

Şi regele, la rându-i, a spus după dreptate:

— Femeile-s cu una mai multe decât noi... Cetatea nou-clădită se va chema Atena[2] – cu numele zeiţei ce-o să ne ocrotească.

— Atena!... O, Atena!... Ce bună eşti, fecioară!... Îţi datorăm atâtea! Bărbaţii-or să rămână acasă, în cetate, şi-ţi vom aprinde facle, şi-ţi vom aduce jertfe! Prinoase-ţi vom aduce din rodul muncii noastre tihnite şi senine... strigau femei şi fete.

ATICA ESTE INUNDATĂ DE ZEUL MĂRILOR

CUM A AFLAT POSEIDON de-alegerea făcută, s-a ivit dintre valuri, în mâini avea tridentul şi-n ochii verzi ca fierea o ceaţă de-ntuneric. Nisip avea în barbă şi scoici purta în plete.

A făcut semn spre ape, şi ele-au clocotit ca un cazan cu smoală. Şi-a îndreptat tridentul spre Atica, cu vârful ţintuit către Atena, oraşul lui Cecrops.

Aici, în vremea asta, treceau fecioare-n cete, pe o colină-naltă, Acropola[3], spre-altarul unde cinsteau pe

fiica iubită a lui Zeus, Atena, înţeleaptă. Treceau, în văluri albe, cu facle-aprinse-n mâini. Şi altele cu daruri.

Dar ce să vezi? Urgia de ape răvăşite la semnul lui Poseidon trecuse peste ţărmuri şi pătrunsese-n ţară. Se îndreptau năvalnic către noul oraş şi potopeau în cale văi, ţarini şi livezi, şi nu cruţau nimica din tot ce întâlneau.

— Un alt potop?... O, Zeus!... Femeile-s de vină!... Prin ce pedeapsă dată femeilor să-l îmblânzim pe zeul purtător de trident? strigau în cor bărbaţii.

Şi fiind ei mai puternici, au hotărât pe dată să le ia orice drept, în viitor femeia nu mai putea să fie egală cu bărbatul[4]. Ea nu mai avea voie să vie-n adunări sau să-şi spună părerea, necum să hotărască în treburi privitoare la ţara sau oraşul în care locuia.

Aflând cu ce osândă le-au urgisit bărbaţii pe fete şi femei, puternicul Poseidon s-a potolit. Puhoaiele de ape s-au mai retras; dar tot erau sub valuri oraşe şi câmpii. Şi, ca să-l mulţumească pe zeu îndeajuns, au ridicat bărbaţii pe-Acropolă, din piatră, un altar lui Poseidon, numindu-l „al Uitării”. Rugau astfel pe zeul furtunilor şi-al mării să-şi uite supărarea pe-Atena şi pe ei, şi îi făgăduiau că-l vor cinsti cu sârg. Vor fi plugari şi meşteri, dar şi năieri spre larguri bogate în ispite, şi-or merge şi la luptă, precum dorise zeul.

Poseidon s-a-mpăcat. Apa s-a liniştit, s-a întors spre ţărmuri. Totul s-a refăcut cu sprijinul Atenei, deoarece oraşul era tot al zeiţei cu ochii azurii. Zeiţa i-a-nvăţat pe-atenieni – se spune în vechile legende – arte şi meşteşuguri: sculptura, arhitectura, pictura, măiestria de-a face broderii şi ţesături de mână.

Atena era însăşi o ţesătoare bună şi le făcea

veşminte zeilor din Olimp. Tot ea i-a mai deprins pe harnicii-atenieni să cultive măslinul, ba a şi hotărât că o ramură verde din pomul de măslin va fi simbolul păcii. Femeile eline, când înceta războiul, ascultându-i porunca fluturau în mâini ramuri şi frunze de măslin.

În cântece se-arată că ea, Palas-Atena, i-a învăţat pe oameni să mânuiască roata olarului, mistria, cuţitul de dulgher şi să facă corăbii cu trei rânduri de vâsle: trireme ateniene ce-au plutit apoi, din ţărm în ţărm, pe-ndepărtate ape, purtând pe punţi eroii. Pe-aceşti eroi Atena îi învăţa să fie viteji, dar şi prudenţi. Căci nu vine izbânda, oricâtă vitejie ai arăta în luptă, de n-ai înţelepciune şi dacă n-ai prudenţă[5], îi sfătuia zeiţa. Pentru aceste daruri şi sfaturi preţioase, cei vechi ne povestesc că şi Palas-Atena, fiind mare olimpiană şi fiică a lui Zeus, cerea închinăciuni, supunere deplină.

Nu-ngăduia pe nimeni care-o nesocotea, ori nu i se pleca, sau nu îi slăvea harul, virtuţile, puterea şi arta la ţesut.

ATENA PIZMUIEŞTE PE FATA LUI IDMON

ÎNTR-O LEGENDĂ VECHE se spune că trăia cândva, într-un oraş, un vopsitor de lână, în purpură, Idmon. Şi el avea o fată, pe nume Arahneea, căreia-i plăcea lucrul cu igliţa şi fusul, mai mult decât orice.

Ştia copila asta să ţese, să brodeze pânze, ca nimeni

alta. în Lidia[6], în ţara de baştină a lui Idmon, ca şi peste hotare, se răspândise faima acestei măiestrii.

Regii de prin oraşe veneau să-i ceară fetei pânze de preţ şi stofe.

Dar ce spun eu că regii!... Veneau şi zeităţi. Nimfele de pe munte, din văi, din apa mării, se grămădeau în casa micuţă-a lui Idmon, s-o vadă pe copilă brodând sau ţesând pânza, şi nu se săturau privind graţia, arta pe care le punea, în lucrul migălos, fecioara lidiană. Când ea depăna lâna sau începea să tragă fire lungi şi subţiri, albe, moi şi uşoare ca norii din văzduhuri, când îşi răsucea fusul, nimfele se mirau şi începeau să spună:

— Atena te ajută în ţesătura asta, altminteri nu se poate, copilă-a lui Idmon!... Ea, zeiţa măiastră, care-a ţesut şi Herei vălul său de mireasă, e îngăduitoare şi-ţi dăruieşte har. S-ar cuveni acuma să-i mulţumeşti şi tu în templul de pe coastă. Du-i jertfe şi te pleacă pe lespedea de piatră, după ce-aprinzi miresme în vasele de lut.

— Nu, nimfelor!... Greşeală!... Pe mine nu Atena m-a învăţat ţesutul, ci tatăl meu, Idmon. Lui îi dau mulţumire, le răspundea copila. La drept vorbind, zeiţei nu-i datorez nimic.

— Taci, taci că te ajunge blestemul ei! Zeiţa nu poate să ierte, de mai vorbeşti aşa, strigau nimfele-n cor. Chiar dacă tu nu ştii, tot dânsa te ajută. Căci straiele purtate de preamăreţul Zeus numai ea le croieşte, şi toţi nemuritorii socotesc cinste mare că le e dat să poarte haine de mâna ei – şi tu o-nfrunţi? Nebuno! Nu mânia pe zei! Şi mai ales pe-Atena. Ea a zdrobit cu mâna-i divină pe-un gigant, Encelade, şi-a

răsturnat un munte de piatră peste el. Pe Ares, zeul luptei şi-al răzbunării crude, l-a-nfrânt şi l-a rănit. Tu ce gândeşti? C-Atena îţi va cruţa trufia? Taci!... şi te umileşte în faţa-i, fără glas.

Fata nu s-a lăsat, şi le-a răspuns astfel:

— O fi aşa cum spuneţi. O fi ţesut veşminte; dar eu lucrez la fel, de nu cumva mai bine... Voi înşivă-aţi văzut. Şi... am doar o dorinţă: s-o-ntrec chiar pe Atena în meşteşugul ei!

Cum a rostit copila şi vorbele acestea, nimfele au fugit, strigând în gura mare:

— Vai!... Vai!... Vai, ce blestem!...

Atena auzise sfidarea Arahneei şi-a simţit că o taie mânia, ca o lamă de sabie, în piept. A vrut s-arunce lancea spre fată, s-o ucidă.

Dar cum Palas-Atena era mult chibzuită, a socotit că-i bine să se răzbune altfel.

A luat înfăţişarea unei biete bătrâne, cu părul alb ca neaua, uscată, gârbovită, fără un dinte-n gură.

Aşa s-a coborât ca un nor pe pământ, chiar în oraşul unde locuia Arahneea. A ciocănit la uşă şi, cu o voce slabă, i-a cerut adăpost. Copila a primit-o. Şi-apoi, din vorbă-n vorbă, zeiţa a-ntrebat-o de meşteşugul ei. Şi ea, fără de teamă, i-a povestit bătrânei ce-i spuneau nimfele.

Zeiţa prefăcută în babă i-a răspuns:

— Nimfele au dreptate. Ascultă-mă ce-ţi spun!... Tu eşti o ţesătoare cum nu mai e nici una în Lidia mănoasă, chiar şi-n întreaga lume... Eşti printre muritoare întâia la brodat. Dar, în Olimp, nu ştii că e Palas-Atena? Nu cuteza s-o-nfrunţi. Aruncă-te mai bine cu capul în ţărână şi cere-i îndurare, că ai grăit aşa.

Zeiţa-i milostivă şi poate să te ierte...

— De ce să-i cer iertare, când ştiu că n-am greşit. Că pot lucra şi eu – nu-i crimă, mi se pare! Şi dacă se-ndoieşte Atena de iscusinţa mea, eu o aştept să vie... Oricând ar vrea, sunt gata să mă întrec cu dânsa...

— Eşti gata?... Am venit!... a spus răstit Atena, luându-şi dintr-o dată chipul său olimpian.

Se spune că atuncea nimfele s-au întors s-o preamărească-n imnuri pe zeiţa Atena.

Doar fata, Arahneea, nu a fost prea mişcată c-o vedea pe Atena. O vagă-mpurpurare i-a luminat obrajii, ca raza aurorii-n faptul dimineţii, dar, sigură de sine, a stăruit să-nceapă întrecerea pe loc[7] .

ARAHNEEA SE IA LA ÎNTRECERE CU ZEIŢA

SE-AŞAZĂ FIECARE din ele-n câte-un colţ şi-ncep cu grabă lucrul.

Cu degetele iuţi ţes stofă străvezie şi fină ca o ceaţă.

Amestecă în vase vopsele preparate de meşterii din Tir şi colorează stofa în sute de nuanţe, cum numai curcubeul mai are, uneori.

Aurul şi argintul sclipesc mai pretutindeni, dând stofei scânteteri! Nimeni n-a văzut încă asemeni ţesătură şi astfel de culori.

Zeiţa-ntruchipează, pe stofa ei, o stâncă. Este

Areopagul[8], unde s-au întrunit zeii odinioară, să judece gâlceava dintre ea şi Poseidon.

Şi tot pe-această stofă, înconjurând pe Zeus, cei doisprezece zei se văd şezând pe jilţuri, şi fiecare poartă însemnele prin care e cunoscut de oameni. Iar Zeus se desprinde dintre dânşii, semeţ, atotputernic, ca un stăpân al lumii. Poseidon, drept în faţă, loveşte cu tridentul o stâncă, şi dintr-însa sare un cal cu coama şi nările în vânt. Alături e Atena. Cu lancea doar atinge pământul, şi din el răsare viu măslinul, cu fructele verzui.

Astfel s-arată stofa ţesută de zeiţă. Dar ca să-i prevestească fecioarei lidiene cele ce vor urma, pentru c-a îndrăznit cu ea să se măsoare, Atena-nfăţişează şi alte întâmplări, în cele patru colţuri.

Într-un ungher ea ţese pe Hemus şi Rodope, odinioară oameni, care s-au luat la harţă şi-ntrecere cu-Olimpul, şi-s transformaţi în munţi în alt colţ se arată păţania reginei pigmeilor, schimbată de Hera într-un cocor. În altu-i Antigona, căreia pletele-i s-au prefăcut în şerpi, fiindcă a cutezat să spună, într-o zi, că are păr mai mândru decât soţia lui Zeus. Şi, în sfârşit, în colţul al patrulea, zeiţa arată pe Cinira, o mamă urgisită, căzând pe nişte trepte dintr-un templu al Herei. Din ochii ei curg lacrimi pe treptele acelea, în care-s preschimbate frumoasele ei fete. Mama a fost lovită pentru c-a îndrăznit să-i înfrunte pe zei cu vorbe de ocară.

Zeiţa Atena mai brodează, cu fire colorate, jur împrejurul stofei, şi nişte rămurele vinete de măslin.

În acest timp copila, isteaţa Arahneea, îşi ţese măiestrit, în stofă, alte lucruri, cu mult mai grăitoare,

un şir de nedreptăţi săvârşite de zei. Ba chiar pe Zeus însuşi îl arată răpind-o pe fecioara Europa. El e schimbat în taur. Şi marea parcă-i mare într-adevăr pe stofă. Să juri că-i simţi mireasma sărată şi amară. Talazurile parcă se zbuciumă într-una şi se izbesc de ţărmuri, zdrobindu-se aievea în cioburi lucitoare, cu licăriri de stele, smaralde şi safire. Taurul fuge-n tropot. Suratele Europei o strigă, o jelesc. Şi fata, tremurândă, abia se poate ţine de coarnele de aur şi plânge desperată.

Îl mai arată, apoi, pe Zeus, ca satir, ademenind-o pe blânda copilă Antiopa; ca flacără, furând-o pe sora ei, Egina; ca păstor, înşelând-o pe mândra Mnemosina; ca vultur şi ca şarpe, răpind neprihănite fecioare, pretutindeni.

La fel înfăţişează şi pe zeul Poseidon: când taur, când berbece, ori cal, ori şoim, ori peşte, înşelând alte fete.

Nici Dionisos – Bachus – şi nici zeul Apolo nu sunt cruţaţi defel. Sunt arătaţi şi ei, când prefăcuţi în struguri ispititori, pe coarde de viţă-nşelătoare, când în păstori, sau fiinţe ce zboară prin văzduh. În jurul ţesăturii, copila zugrăveşte un chenar înverzit de iederă în floare.

Aşa minunăţie nu mai văzuse nimeni şi nici măcar Atena...

ZEIŢA O PREFACE PE FATĂ ÎN PAIANJEN

ZEIŢA CERCETEAZĂ AMARNIC oţărâtă lucrarea săvârşită de fata lui Idmon. Îi e cu neputinţă să-i găsească cusururi. Talentul Arahneei întrecuse cu mult pe-acela al zeiţei.

Şi-Atena, îndârjită, uitându-şi chibzuinţă şi toată înţelepciunea, n-a mai putut să-ndure dârzenia copilei şi – cum ţinea suveica în mână – a lovit-o şi i-a spus vorbe grele. Apoi i-a deşirat întreaga ţesătură. Îndurerată, fata a luat iute un şnur şi-a vrut să se anine de grindă, să-şi ia viaţa.

Atâta că zeiţei, părându-i prea uşoară această ispăşire, a azvârlit spre ea un suc înveninat.

— Aşa vei sta, în veacuri, pe grindă spânzurată, ţesându-ţi fără preget afurisita pânză. Iar oamenii-ţi vor rupe această ţesătură, copilă-a lui Idmon!...

Copila osândită de zeiţa Atena s-a preschimbat pe dată într-o fiinţă mică – păianjenul[9] – care îşi ţese veşnic pânza sa subţirică din fire argintii şi toţi i-o rup. Iar ea şi-o ţese iară... şi iară...

Şi totuşi, pe Atena, chiar dacă săvârşise asemenea ispravă, elinii au cinstit-o mai mult decât pe-alţi zei.

Credeau că ea inspiră poeţii, muzicienii şi le arată calea spre piscurile artei. Credeau că ea-i învaţă pe poeţii Eladei să-şi drămuiască-n versuri belşugul de imagini, cu multă chibzuinţă. Poezia, ce-i lipsită cumva de-nţelepciune, e rostită-n zadar. Mintea nu o culege. Inima n-o păstrează. E ca un fum în vânt.

Şi tot dânsa, Atena, era zeiţa care mai ocrotea cu grijă, pe lângă arte, ştiinţa. Aşa cântau aezii, în antica Eladă, pe-Atena[10].

Nu pe-Atena!... Cântau înţelepciunea, gândul pătrunzător ca lancea ascuţită, ce o purta zeiţa. Cântau destoinicia, arta şi meşteşugul ce ea le-ntruchipa...

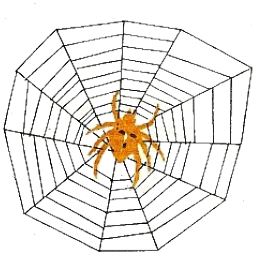

Note

1. Străvechea Atică se afla în Peloponez, în faţa insulei Eubeea, având capitala la Atena. Cuvîntul „atic” se tălmăceşte metaforic: „plin de graţie şi de delicateţă”, fâcându-se prin el o aluzie la rafinamentul spiritului atenian.

2. Nici un oraş n-a fost mai renumit în Grecia antică decât Atena, oraşul închinat zeiţei înţelepciunii. Aici, din patru în patru ani, se organizau mari serbări la care se îmbulzeau participanţii la concursuri şi alergări, dar şi dansatorii, muzicanţii şi poeţii. Serbările se numeau Panatenee – după numele zeiţei. La Atena au fost rostite şi apoi transcrise versurile bătrânului poet orb Homer. Aici, într-un faimos amfiteatru de marmură, Odeonul, răsunau minunate cântări, ce dezmierdau urechile mulţimii însetată de artă.

3. Acropola era citadela străvechiului oraş Atena. Multe oraşe aveau dealtfel o acropolă (în greceşte acropolă înseamnă oraşul de sus) unde se afla citadela de rezistenţă în primejdii şi războaie. Tot aici erau construite, de obicei, templele zeilor, în care se păstrau obiectele cele mai de preţ.

4. Legendele eline, precum arată Friedrich Engels, păstrează în ele multe amintiri din perioada matriarhatului, a perioadei când femeia juca rolul precumpănitor în familie. În legenda despre Cecrops se menţionează trecerea de la matriarhat la patriarhat, adică la perioada când bărbatul începe să aibă în familie rolul principal. Ca toate celelalte fenomene istorice şi sociale, este justificat şi acesta, în mitologia elinilor, printr-o întâmplare legată de zei.

5. Simbolul prudenţei e şarpele, iar cel al înţelepciunii este bufniţa. Şarpele şi bufniţa se văd aproape întotdeauna lângă zeiţă, în vechile opere de artă.

6. Lidia, ţară vestită în antichitate, în Asia Mică, era situată între Misia, Frigia şi marea Egee. În istorie este celebru bogatul rege al Lidiei, Cresus.

7. Vechea legendă elină a fost minunat povestită de Ovidiu în „Metamorfoze”, şi după el preluată de scriitorii moderni.

8. Areopag înseamnă stânca lui Ares. Pe această stâncă, legenda spune că a fost disputa dintre zei asupra dreptului de protector al oraşului Atena. Mai târziu, sfatul arhonţilor, care conducea oraşul Atena, a căpătat numele de Areopag.

9. Păianjenul se cheamă Arahne în greceşte (De-aici familia zoologică a arahnidelor).

10. În şcolile romane, portretul sau statua Minervei – cum se numea Atena la ei – era la loc de cinste şi dedesubt sta scris:

„Minerva fuit Dea literarum, scientiarum et omnium artium”, adică: „Minerva este zeiţa literaturii, a ştiinţelor şi a tuturor artelor”.

Noi avem Ateneul – lăcaşul de arte şi de ştiinţă. Astfel de atenee mai sunt şi astăzi în multe ţări, căci Atena a rămas un simbol al culturii şi înţelepciunii.

Poetul roman Horaţiu a scris o carte cu versuri iscusite, numită „Ars poetica”, o carte despre arta creaţiei poetice. În ea grăieşte astfel către poeţii vremii, cerându-le să pună şi un dram de înţelepciune în orice poezie:

„Tu n-ai să poţi spune nimica şi n-ai să izbuteşti, dacă nu vei ţine seamă de Minerva” sau:

„Tu nihil invita dices faciesve Minerva”.

STRĂLUCITORUL APOLO

Când peste ţărmurile însorite ale Eladei porneau să bată vânturile toamnei, ducând cu ele frunze vestejite, ca nişte păsări roşii, fără viaţă, purtate de şuvoaie către mare, când cerul i-nvelea în falduri de nori şi ceaţă vineţie, aezii-nălţau imnuri lui Apolo.

„Tu eşti lumina, cântau ei. Tu eşti căldura scumpă muritorilor. cum ne părăseşti şi pleci către ţinuturile hiperboreene, să duci şi-acolo marea-ţi strălucire, poezia şi-armoniile divine, ce ne-ncântară până azi pe noi...”.[1]

Şi-n imnurile lor aezii îl proslăveau pe fiul Letei, zeiţa nopţii înstelate. Reaminteau, în primul rând, cum zeul, cu un arc pe spate, având în mâna stângă lira, păşise falnic în Olimp.

Zeus şi toţi nemuritorii, văzându-l pe Apolo atâta de frumos în veşmântul de aur, parfumat cu esenţe, ţinând în braţe lira, nu ştiau ce s-admire mai mult: înfăţişarea lui mândră, sau cântecul sublim ce-i răsuna din liră.

Ridicaţi de pe jilţuri, afară doar de Zeus, de Hera şi de Leto, zeii l-au aplaudat. Când s-a sfârşit cântarea, însăşi zeiţa Leto i-a luat lira de aur şi arcul cu săgeţi şi i le-a agăţat de o coloană-naltă. Iar Zeus, tatăl său, i-a oferit o cupă umplută cu nectar.

Cele nouă zeiţe, care sunt cunoscute sub numele de muze, s-au adunat în juru-i şi l-au recunoscut ocrotitorul lor. Spre slava lui Apolo sau Febus, cum s-a mai numit zeul, ele au rostit imnuri care au dezmierdat urechile cereşti, în timp ce Afrodita şi casta Artemis s-au luat de braţ cu Hebe, zeiţa tinereţii, cu horele voioase şi cele trei charite, începând să danseze. Şi-n hora graţioasă s-au grămădit şi zeii: Hermes,

neobositul, şi Ares, violentul, dând jocului îndată mai multă vioiciune.

Apolo îi privea. Şi fruntea lui divină era încercuită de raze în cunună.

Văzînd această horă, blonda zeiţă Leto a căutat către Zeus, şi Zeus către dânsa. Şi amândoi părinţii au fost cuprinşi pe dată de-o mare bucurie.

APOLO ÎŞI CAUTĂ LOC DE TEMPLU

ZEUL – DUPĂ ACEEA – a coborât în lume şi a cutreierat prin ţări nenumărate, căutându-şi loc de templu. Şi, tot umblând pe drumuri, Apolo a ajuns în nişte locuri stranii, stâncoase, mohorâte. Pasămite sosise în muntele Parnas. Aici sunt nişte vârfuri de piatră cenuşie, ce parcă stau să cadă într-un abis de smoală clocotitor de vuiet. Şuvoaiele de aer – un aer cald şi umed – ţâşnesc necontenit şi vorbele rostite se-ntorc iute-n ecouri, sunând din stâncă-n stâncă[2] .

Pădurea-i misterioasă. Frunzişul ei şopteşte. Un izvor îşi prăvale apa sa cristalină spre valea-nnegurată, sărind peste pripoare.

Şi-n munte-i o strâmtoare afundă, mocirloasă, unde trăia atuncea – precum spunea legenda – un şarpe numit Piton. Trupul acestui monstru era lung cât un munte, cu-o sută de grumazuri şi o sută de guri, care azvârleau flăcări, duhori înecăcioase.

Duhorile acestea înţesau tot văzduhul şi oameni, fiare, gâze, păsări sau alte fiinţe, dacă treceau pe acolo, se stingeau, otrăvite.

Şarpele se născuse dintr-o mocirlă verde. Mocirla rămăsese din apele vărsate acolo, prin potopul orânduit de Zeus.

Piton primise-n taină poruncă de la Hera să-l pândească pe-Apolo, când va trece prin munte, şi să-i răpună viaţa. Hera-l ura pe fiul cel nou-născut al Letei, pentru că soţul său, preaputernicul Zeus, ţinea mai mult la dânsul decât la fiii ei: Hefaistos şi Ares.

Când a ajuns Apolo în muntele Parnas, dihania uriaşă s-a avântat spre dânsul, dornică să-l ucidă. Dar zeul şi-a întins arcul. A tras prima săgeată. Erau doar patru zile de când văzuse lumea, şi-ntâia lui săgeată a şi nimerit monstrul.

E drept că şi săgeata fusese făurită de fierarul din Lemnos, Hefaistos, schilodul, cu mare meşteşug. Cum i-a pătruns săgeata în carnea mucedă, şarpele a simţit că i-a venit sfârşitul. A încercat să scape şi să se furişeze într-o peşteră adâncă. Dar n-a mai izbutit...

Chinuit de dureri, Piton s-a zvârcolit prin verzile mocirle în care vieţuia. A sărit în nisipul cel galben de pe maluri şi a lunecat iară, cu şuiere cumplite, în putreda băltoacă, în vreme ce veninul i se scurgea din boturi.

Monstrul s-a zvârcolit tot mai încet în apă. Ochii i s-au lăsat. S-au cufundat pe-ncetul, de tot, în întuneric. Aşa s-a prăpădit. Iar trupul său, lungit pe zeci şi zeci de stânjeni, i s-a uscat cu timpul, sub razele de soare ...[3]

Şi locurile acestea unde-a răpus Apolo pe fiorosul monstru au fost numite Delfi.

— În Delfi se vor pune temelii unui templu şi-unui vestit oracol, a hotărât Apolo. Oamenii vor putea să-ntrebe şi să afle răspuns la întrebări, prin preoteasa

mea, Pitia, înţeleaptă. Ea se va aşeza pe un trepied de aur, învăluit în pielea lui Piton cel răpus, deasupra unei grote adânci şi fumegânde, ce duce până-n ţara lui Hades, mohorâtul... Prin ea voi da răspunsuri. Dar oamenii datori sunt să-mi dăruiască aur şi scule preţioase şi zeci de bogăţii, răsplată pentru mine şi preoţii din templu[4] ... Mai poruncesc, de-asemeni, să aibă loc, în cinstea luptei mele cu monstrul, jocuri, serbări, concursuri, şi cântece, şi dansuri[5] ... Să fie veselie, iar eu să fiu slăvit...

După aceea zeul, pătat încă de sânge – de sângele lui Piton – a pornit să se spele, să-şi purifice trupul, în micul râu Tempe.

NIMFA DAFNE SE PREFACE ÎNTR-UN COPAC

CUM S-A SPĂLAT ÎNSĂ DE SÂNGE, Apolo a prins chef de viaţă, de dragoste şi desfătare... El şi-a pus ochii pe o nimfă, nimfa Dafne, copila râului Peneu.

Atâta că micuţa nimfă ceruse tatălui său, râul, dreptul de-a sta nemăritată, deşi mulţi regi şi mari eroi şi-ar fi dorit-o de soţie.

Ba, chiar un prinţ, pe care dânsa îl izgonise deseori, era atât de-ndrăgostit, încât şi-a lăsat părul lung, s-a îmbrăcat în straie de fată şi, izbutind să se apropie de-ncântătoarea Dafne, se mulţumea s-o vadă zilnic.

Apolo însă a aflat, şi-a hotărât s-ademenească, într-o zi, pe-acest prinţ la scaldă, şi-n acest fel să dea-n vileag că e un tânăr, nu o fată.

Prinţul cu plete lungi, de aur, a fost silit să se dezbrace, să intre-n apa râului.

Înşelăciunea prinţului a fost pe loc dezvăluită. Dafne, speriată, a fugit, plângând amar, să se ascundă. Iar nimfele ce o-nsoţeau au sărit la sărmanul prinţ, l-au doborât cu lăncile şi i-au zvârlit trupul în râu.

Apolo s-a veselit straşnic, văzând că prinţul a pierit, şi-a plecat în căutarea nimfei. N-a căutat mult, şi-a aflat-o într-un desiş umbros de fagi. Dafne, zărindu-l, a fugit să se ascundă şi mai bine, în timp ce zeul o urma, strigând mereu în urma ei:

— Fiică frumoasă-a lui Peneu, opreşte-te... opreşte-te... Nu-i un duşman bărbatul care aleargă azi pe urma ta... Ci sunt îndrăgostit de tine, eu, zeul care-mi logodesc adeseori glasul cu lira şi îi desfăt pe-olimpieni...

Dar nimfa nu-i asculta vorba, nici jurămintele fierbinţi. Fugea, ca-n zbor, peste coline. Părea o biată ciocârlie, care cântase pân-atunci şi se rotise în văzduh, dar şoimul cel mereu flămând îi auzise cântecul, şi-acum vroia s-o sfâşie pe cântăreaţa cerului...

Vălul căzuse de pe fată... Doar pletele o mai fereau de ochii zeului Apolo, pletele lungi până-n pământ. Teama îi da puteri s-alerge copilei râului Peneu; dar zeul îşi înteţea fuga şi era gata s-o ajungă...

Simţind în ceafă răsuflarea aceluia ce-o urmărea, şi fiind sleită de puteri, după o goană-atât de lungă, fata îi strigă râului:

— Ajută-mă acum, o, tată. Deschide-ţi apa să mă-nghită, sau schimbă-această frumuseţe, care-mi aduce nenoroc...

Abia-şi sfârşeşte fata ruga, c-o toropeală o pătrunde, şi-o scoarţă rece i se-ntinde pe sân, pe trupul delicat. Părul i se preschimbă-n frunze. Braţele iau înfăţişarea de ramuri lungi, tremurătoare. Picioarele prind rădăcini pe malul nisipos al apei. Din toată frumuseţea nimfei rămâne numai frunza verde şi sclipitoare în lumină.

Apolo o cuprinde-n braţe pe Dafne, prefăcută-n trunchi. Sub învelişul nou se simte cum bate încă inima înfricoşată a copilei. Zeul sărută trunchiul rece. Dar nici aşa, schimbată-n arbore, pe malul râului Peneu, ea nu-i primeşte sărutarea şi îi răneşte buzele, cu scoarţa

aspră de copac.

— Chiar dacă tu nu vrei, Dafne, rosteşte zeul, vei fi de azi copacul meu. Frunzele tale au să-mi fie podoabă pletelor şi lirei şi tolbei mele cu săgeţi.

Copacul parcă îl ascultă şi-şi clatină frunzişul proaspăt, sub adierea liniştită a vântului de miazăzi.

Iar zeul încă mai sărută scoarţa cea aspră şi rosteşte:

— Pentru învingătorii-n lupte, semnul de cinste o să fie cununi din frunzele de laur! ...[6]

FÂNTÂNA CASTALIEI

ÎNCUNUNAT APOI CU LAUR, Apolo a plecat prin lume. N-a trecut însă vreme lungă şi a-ndrăgit pe alte fete. Dar, ca un demn fiu al lui Zeus, le-a părăsit, la rând, pe toate. Fiii lor au întemeiat multe oraşe, în Elada. Numai că vestea necredinţei zeului faţă de soţii se răspândise pretutindeni şi fetele fugeau de dânsul, cătând să scape de ruşinea de-a fi şi ele amăgite şi părăsite rând pe rând.

Era însă pe acea vreme o tânără, Castalia, fiică a regelui din Delfi. Fata avea un har: cânta, cum nu putea să cânte alta. Cânta şi se juca pe munte cu fetele de vârsta ei.

Zeul, văzând-o, a-ndrăgit-o şi a cerut-o de soţie.

Castalia iubea pe altul, pe un păstor care-şi mâna cirezile acolo-n munte. Şi ei se întâlneau ades şi îşi juraseră credinţă, până la moarte, amândoi. Zeul Apolo ştia totul, ura pe tânărul păstor şi într-o zi

l-a-ntâmpinat cu ochii-n flăcări şi i-a spus:

— Te chem la luptă, fecioraş!... Eu trag cu arcul, tu cu lancea. Am auzit cum te-ai lăudat că poţi ţinti la fel ca mine... Şi mai-nainte ca flăcăul să fi putut ridica lancea, zeul a şi tras o săgeată.

Păstorul a căzut în brânci, apoi pe spate, şi-a murit. Zeul Apolo a chemat un cârd de corbi să-l ciugule şi a plecat să caute fata.

Castalia tocmai venise să ia apă dintr-o fântână. Zeul s-a apropiat de dânsa, spunându-i în acelaşi timp:

— Iubitul tău piere pe munte. L-am izbit cu săgeata-n piept. Acum poţi fi soţia mea. Eşti liberă... Vei fi a mea...

Şi-a vrut s-o şi cuprindă-n braţe. Dar ea n-a stat să se gândească. A sărit în adâncul apei.

Zeul n-a mai putut s-o scape; dar a rostit îndurerat:

— Apa în care te-ai zvârlit, Castalia, va căpăta numele tău. Pitia însăşi n-o să poată afla viitorul nimănui, de nu îşi va spăla-nainte trupul în apa limpede... Iară poeţii, de vor vrea să spună stihuri măiestrite, să cânte imnuri zeilor, vor trebui să se adape întâi de-aici, şi-apoi să pună mâna pe liră, ca să dea glas strunelor, în viers vrăjit ...[7]

El însuşi, zeul, a rămas acolo timp îndelungat, rostind în amintirea fetei cântări bogate-n armonii, şi alinându-şi astfel dorul de fata regelui din Delfi.

APOLO AFLĂ O VESTE NEPLĂCUTĂ

DEALTMINTERI, ZEUL ERA TARE MÂNDRU de lira lui.

— Nu-i nimeni mai presus de mine, glăsuia muzelor adesea.

Nu-i nimeni?... Nu era...

Pentru că, iată, muzele au adus din Frigia o veste. Tânărul Marsias, cutezătorul, a făcut o unealtă nouă de cântat, numită flaut. Şoapta lui e duioasă, alinătoare.

Când punea Marsias la buze noua unealtă de cântat, freamătul vieţii contenea. Nimfele şi satirii se-adunau şi ascultau, fără de glas, cântarea lină şi sunetele nemaipomenite.

Se povestea că-n Frigia, odată, se năpustiseră duşmanii peste ţară, ca frunza şi ca iarba, împovăraţi de arme şi de ură.

Ţara era aproape-nfrântă şi desperarea năvălea, nebună. Femeile-şi smulgeau de la sân pruncii şi-i ucideau, decât să cadă pradă duşmanului sălbatic, nemilos.

În clipele acelea, când părea că-i dusă ultima nădejde, s-a ivit Marsias în luptă.

— Bine-ai venit! strigau oştenii. Cu flautul tău vei mângâia pe cei care-şi dau viaţa pentru ţară...

Marsias le-a zâmbit, şi ducându-şi unealta nouă de cântat la buze, a suflat cu putere într-însa, făcând să izbucnească-o melodie. Iar degetele îi jucau pe flaut, parcă săltau nişte voinici în horă.

Sunete tânguioase au ţâşnit. Duşmanii şi-au contenit pasul. Lăncile le-au alunecat. Din mâini le-au căzut

săbiile-ascuţite, şi scuturile peste ele, făcând zgomot. Săgeţile făceau îndată cale-ntoarsă.

Iar râurile ţării se-nălţau din matca lor cu vuiete grozave şi se uneau, alcătuind o mare cu valuri crâncene, urlând turbate. Năvălitorii au fost luaţi de ape, izbiţi de arbori şi striviţi de pietre. Nici unul nu s-a întors acasă, să-şi mai revadă soţia şi copiii. Marsias a cântat necontenit, până-au pierit cu toţii, luaţi de apă...

— O, Marsias! au grăit frigienii. Ce mulţumire ţi-am putea aduce ţie, ce ne-ai scăpat de moarte, de jaf şi de robie ruşinoasă?

— Nu-mi trebuie nimic, a spus flăcăul. Nu eu, ci cântecul de flaut a scăpat ţara...

Şi auzind Apolo că flăcăul cântă cu atâta iscusinţă, s-a-ntunecat de supărare. Urcându-se în carul său de aur, a purces către Frigia, şi ajungând acolo, a trimis să-l cheme pe Marsias şi l-a-ntrebat:

— Ce instrument cântă mai minunat?... Răspunde!...

— Tu crezi că lira, şi eu – flautul... a rostit Marsias.

— Atunci să te întreci cu mine! a poruncit zeul Apolo.

— Primesc, dar îi cer drept judecători pe-acei ce locuiesc pământul: oamenii, nimfele, satirii.

— Nu! Nu mă învoiesc, a mai spus zeul. Toţi sunt nepricepuţi ca tine. Doresc să vie cele nouă muze, al căror oblăduitor sunt eu.

Zeul a făcut apoi semn spre slavă, şi muzele s-au şi înfăţişat.

— Acela care o să-nvingă are dreptul să-l pedepsească pe celălalt cum o pofti!... a rostit ultimul cuvânt Apolo.

Şi-ndată a-nceput concursul...

MARSIAS ESTE ÎNVINS PRIN VICLENIE

ÎNTÂIUL A-NCEPUT APOLO cu lira sa. Atât de dulce suna lira, că muzele l-au aplaudat:

— Fiul zeiţei Leto o să-nvingă!...

Dar Marsias şi-a dus flautul la gură, pornind să-şi cânte melodia. Iar cântecul ţâşnea din flaut atât de cald, atât de straniu, încât părea un vis, o taină, care se furişa în suflet şi-l fermeca...

— O, ce frumoasă este cântarea lui! au strigat cele nouă muze. Întrece lira lui Apolo...

— Întrece lira mea? a spus Apolo, cu vocea ameninţătoare. O, muzelor, nu ştiţi ce spuneţi! Mă mâniaţi cu vorba asta. Să mai cântăm încă o dată... Primeşti flăcăule?...

— Primesc!

Numai că de-astă dată zeul şi-a însoţit lira cu glasul. Şi cântul lui era divin. Muzele toate, bucuroase, au spus că el e-nvingătorul. Marsias, însă, s-a-mpotrivit, spunând că lupta a fost prea bine hotărâtă, de la-nceput, doar între liră şi flaut.

— Ce caută glasu-n lupta asta? El aparţine altei arte.

— Ba nu, şi tu te foloseşti de gură, când sufli-n flaut, a grăit zeul. Deci pot să cânt şi eu cum vreau, la fel ca tine, Marsias! Ba, chiar mai mult. Vezi lira mea? Eu cânt dintr-însa, când dintr-o parte, când dintr-alta. Să cânţi şi tu la fel, din flaut.

— Cu lira ta văd că se poate, a spus flăcăul, dar eu nu pot să suflu-n celălalt capăt al flautului, ştii foarte bine. Asta e doar o viclenie, ca să mă-nvingi – căci nu poţi altfel...

Concursul a-nceput din nou. Zeul şi-a pus tot meşteşugul în cânt cu lira şi cu vocea, iar Marsias s-a întrecut pe sine în cântecul duios de flaut.

Patru din cele nouă muze erau de partea lui Apolo. Patru-i lăudau însă rivalul. Mai era una: Caliope, muza poemelor, şi dânsa îl îndrăgise pe Apolo. Ea i-a dat votul zeului. Astfel, nedreptul olimpian a câştigat acest concurs şi l-a înfrânt pe Marsias. Şi zeul necăjit la culme pe Marsias că-l înfruntase şi era gata să-l întreacă, de nu i-ar fi venit în sprijin frumoasa muză Caliope, a pus la cale o osândă de o cruzime fără seamăn. Legându-l pe Marsias de-un pin, l-a jupuit de toată pielea, cu mâna lui, însângerându-l.

— Îţi ceri iertare? îi striga.

Flăcăul n-a cerut iertare; i-a spus doar zeului atâta:

— Fiu al lui Zeus, m-ai înfrânt cu ajutorul Caliopei; dar nu m-ai întrecut, viclene, şi nu mă tem deloc de tine. Cântecul meu din flaut va fi de-a pururi cinstit şi neuitat de oameni, de toţi aceia care-nfruntă voinţa zeilor tirană...

Şi şi-a dat sufletul, viteazul...

Sângele lui s-a scurs în tină, roşu şi gâlgâind cu spume. S-a prefăcut, se povesteşte, într-un râu neobişnuit. Un râu cu unda purpurie, căruia oamenii i-au dat numele cântăreţului ucis. Oamenii, nimfele, satirii l-au plâns, l-au plâns vreme-ndelungată. Flautul lui drag, purtat de valuri, a colindat prin toată lumea şi, după cum spune legenda, el cânta singur, peste ape,

imnul cel aspru-al răzvrătirii.

Atâta doară că Apolo, temându-se ca muritorii să nu înveţe acest cântec, a cules flautul de pe ape, l-a dus în templul său din Delfi şi l-a-nchinat, să facă pace cu umbra celui ce pierise...

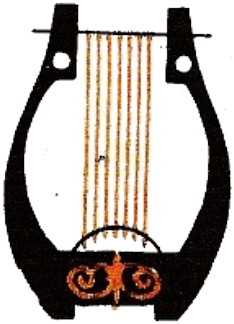

Note

1. Cântau în acest fel, pentru că Apolo simboliza, în primul rând, lumina şi căldura soarelui. De aceea Apolo se mai numea şi Febus, cuvânt care semnifică lumina. Lumina şi căldura nu mai aveau putere către sfârşitul toamnei. Iarna şi mai puţin. Se întorceau primăvara, în revărsări de aur, verdeaţă, bucurie şi cântece de păsări.

Poeţii slăveau atunci înapoierea zeului luminii, ce trecea prin văzduh, într-un car de aur, tras de lebede ca neaua. În toată vremea asta, a iernii friguroase, umbrite, întristate, grecii credeau că zeul luminii se află undeva, la marginile lumii, dincolo de palatul de gheaţă al lui Boreu, vântul de miazănoapte, în locuri numite de aceea hiperboreene. Naşterea lui Apolo din Leto, zeiţa nopţii, în insula Delos (insula luminoasă), era alegoria izbucnirii, în zori, a luminii albe din trupul negru al nopţii. Hera, soţia lui Zeus, ce întruchipează cerul, s-a împotrivit cu ură naşterii lui Apolo. A prigonit-o pe Leto. Vroia să ţină noaptea pe loc; dar n-a izbutit, căci zeul s-a născut, lumina s-a ivit, şi Temis, zeiţa ordinei şi dreptăţii, i-a înfăţişat pe un talger, micuţului Apolo, merindele cereşti: ambrozia şi nectarul. Cum a gustat Apolo bucatele divine, s-a făcut un flăcău cu buclele pe umeri, frumos ca ziua scăldată în lumină, când totul străluceşte şi te îmbie la cântec. Săgeţile din

arcul zeului înseamnă chiar razele de soare, iar lira e cimbolul cântării. Când vine primăvara, când se iveşte ziua, după noapte, păsărelele zboară şi ciripesc prin arbori, iar omul, când e vesel, când are lumină în suflet, cântă bucuros.

2. Locul acesta din muntele Parnas, numit de elini Delfi, este situat în aşa fel, încât orice vorbă rostită este răsfrântă în zeci de ecouri. Călătorul din antichitate, sosind aici, era cuprins de groază. Avea impresia că zeii îi sunt în preajmă şi vorbesc cu dânsul.

3. Piton, şarpele învins de Apolo, se pare că ar întruchipa molima ce se întinde în locurile umede, calde şi întunecate. Lupta lui Apolo simbolizează acţiunea razelor de soare, care usucă pământul după ploi îndelungate, făcând să piară boala şi germenii ei tenebroşi. Puţine poetizări ale fenomenelor naturale sunt atât de frumoase ca aceasta. Dealtfel, un mare artist grec – Calamis, după unele presupuneri – a imortalizat această legendă. El a cioplit o statuie, înfăţişându-l pe Apolo după ce a dat drumul săgeţii care l-a răpus pe monstru. Zeul zâmbeşte, în statuie, rece şi dispreţuitor. Nările sale freamătă de mânie, dar fruntea lui rămâne senină, olimpiană, cu toată încordarea prin care a trecut.

4. Oracolele, aşa-zisele prevestiri ale lui Apolo, erau date printr-o preoteasă ce se chema Pitia. Numele ei pare că vine tot de la Piton, monstru răpus de Apolo. Pitia se aşeza pe un trepied de aur, învăluit în pielea unui şarpe, deasupra unei grote din care ţâşneau gaze şi un fum înecăcios. Ameţită de gaze şi fum, preoteasa bolborosea cuvinte fără înţeles. Cuvintele acestea erau considerate drept răspunsuri ale lui Apolo la orice întrebare. Preoţii le orânduiau în aşa fel, ca înţelesul lor să fie dublu, să iasă bine oricare ar fi fost situaţia. După aceea dânşii, în schimbul unor daruri: aur, pietre scumpe, obiecte, vite, interpretau răspunsul după cum le convenea mai bine. Oracolul acesta era celebru. El era consultat de către toţi regii şi oamenii de stat, în împrejurări grele, în schimbul unor daruri bogate.

Astfel s-au adunat în templul din Delfi atâtea comori. Locul acesta era cel mai bogat din toată Elada antică.

5. Jocurile în cinstea lui Apolo se numeau (tot de la Piton) pitice. La ele participa toată floarea tineretului din oraşele greceşti.

6. Laurul sau dafinul se cheamă Dafne în limba greacă. Iar pentru poeţi, Dafne mai e şi palida lumină a aurorii, care se pierde sub revărsarea vie a luminii din miezul dimineţii.

7. Fântâna Castaliei se află lângă Delfi. Pe vremuri, aezii poposeau de multe ori la această fântână, sorbind apa răcoroasă. În clipocitul apei din fântână, li se părea că aud ecouri din melodia pe care o cântase Apolo în amintirea fetei. Aceste şoapte tăinuite pe care nu le puteau auzi decât poeţii şi muzicienii, cum se credea, îi inspirau pe aceştia să facă versuri sau să îmbine notele pe strune.

ARTEMIS

Artemis, sora lui Apolo, era zeiţa vânătoarei. Ea-i ocrotea pe pământeni – cum socoteau vechii elini – când înstrunau, la vânat, arcul.

Şi, după cum zeul Apolo era lumina ce ţâşneşte din astrul sclipitor al zilei, Artemis se spunea că este lumina palidă a nopţii[1] .

Aezii povesteau că ea, îndată după naştere, s-a-nfăţişat tatălui său, i-a îmbrăţişat genunchii sacri şi a grăit:

— Dă-i, tată, dă-i copilei tale dreptul de-a rămâne fecioară... Ca lui Apolo, dă-mi şi mie un arc şi-o tolbă cu săgeţi. Dar ce spun eu?... N-ai să mă înarmezi chiar tu. Ciclopii înşişi s-or grăbi să-mi făurească-o tolbă bună şi mi-o vor umple cu săgeţi. Mai dă-mi, te rog, încă şi dreptul de-a duce-n mână o făclie şi de-a

mă-nveşmânta într-o tunică, ce nu va fi mai lungă de genunchi, să nu mă stânjenească la vânat. Doresc să mă urmeze, în cortegiu, şaizeci de fete de-ale lui Ocean. Şi dă-mi şi douăzeci de nimfe, să mă slujească-n vremea când nu voi mai doborî râşii şi cerbii. Să-mi aibă grijă de încălţăminte, ca şi de câinii credincioşi. Pune sub ocrotirea mea doar un oraş, care-l vrei tu, căci eu arareori voi poposi într-însul... Voi locui mai mult în munţi...

Zeus a ascultat în linişte ruga zeiţei, apoi, zîmbind în barbă, i-a grăit:

— Fie precum vrei tu, copilă!... Îţi împlinesc dorinţa ta. Şi-a dat poruncile de trebuinţă.

ARTEMIS PORNEŞTE PRIN MUNŢI

IAR ARTEMIS, urmată de cortegiul de fecioare, a şi pornit prin munte, la vânat.

Urcând pe culmile umbroase, pe stâncile semeţe, bântuite de vânturile reci, zeiţa vâna, din zori şi până-n noapte, tot felul de sălbăticiuni.

Îi cam plăcea să vadă sânge, să vadă fiarele cum se zbăteau în cruda agonie-a morţii.

Întindea bărbăteşte arcul şi, când trăgea, nimica nu putea să-i scape. Săgeata ei pornea ca vântul, din arcul bine înstrunat. Fulgera fiara, fără greş. Sălbăticiunea nimerită se-mpleticea, oprindu-se în fugă. Întorcea capul spre zeiţă. Gemea uşor, ca o-ntrebare, şi luneca în ţara morţii. Departe de-a

se-nduioşa, zeiţa chicotea de bucurie şi, ridicându-şi fruntea-naltă spre cerul cel senin, zicea:

— Nu poate fi, în toată lumea, un alt ţintaş mai priceput decât zeiţa vânătoarei...

Nimfele îi dădeau dreptate. Însă tot ele-i povesteau că ar fi fost un fiu de rege, pe nume-Acteon, care vâna tot ca şi dânsa, umplând pădurile de sânge. Ba încă el s-ar fi lăudat că e mai meşter ca zeiţa.

Auzind vorbe ca acestea, Artemis se întuneca. Şi, terminând cu vânătoarea, zeiţa Artemis pornea, urmată de alaiul ei, spre o poiană minunată. Creşteau acolo chiparoşi şi pini, ce-mbălsămau împrejurimea. Iar într-un loc, săpată-n stei, era o boltă răcoroasă. Din ea ţâşnea un izvoraş.

În acest loc venea zeiţa în fiecare zi, să stea şi să se scalde-n apa rece, înviorându-şi trupul feciorelnic, după plăcuta trudă-a vânătoarei.

Da unei nimfe lancea, arcul şi tolba plină cu săgeţi. Alta o ajuta să se dezbrace şi două nimfe-i scoteau iute încălţămintea prăfuită. O altă nimfă-i strângea părul zbârlit şi răvăşit de vânt. I-l înnoda, să nu se ude, şi cu cinci urne de aramă, umplute la izvor cu apă, alte fecioare se sileau s-o răcorească pe zeiţă.

MÂNIA CUPRINDE INIMA ZEIŢEI

ATUNCI, PRECUM SE POVESTEŞTE, Artemis le mai întreba:

— Cine e acel fiu de rege? Şi oamenii ce spun de el?

— Spun că-i un vânător destoinic, neîntrecut de

nimeni încă în meşteşugul vânătoarei, chicoteau nimfele. Şi-i mândru, frumos la chip, înalt şi zvelt...

— Astea sunt lucruri fără noimă, zicea zeiţa. Mai degrabă aş vrea să ştiu dacă se spune că dânsu-i mai dibaci la vânătoare chiar decât mine... Spuneţi drept!

— De... Unii spun şi dintr-acestea... Zeiţă, nu te supăra... Sunt vorbe goale, fără rost.

Vorbele-acestea s-or plăti!... se pare c-ar fi spus zeiţa.

Nu a trecut mult timp de-atuncea şi, într-o bună zi, porni Acteon cu soţii săi de vânătoare, şi cincizeci de ogari, prin munţi. Şi tot cutreierând ţinutul, ajunse-n locurile unde hălăduia mai des zeiţa.

Unii socot că tânărul sosise-aici din întâmplare; dar alţii au temei să creadă că, înciudată, însăşi zeiţa orânduise să-l atragă pe vânător prin acel loc. Căci ea vroia să-l dea pierzării.

Acteon a simţit deodată că este prins de oboseală. O oboseală ne-nţeleasă...

— Ciudat!.. le-a spus el soţilor. Mă simt trudit. Ajunge goana. Luaţi arcurile şi porniţi către palatul regelui... Eu singur mai rămân pe-aici o vreme, cu haita mea de câini. Curând vă voi urma pe cale...

Soţii i-au ascultat porunca şi, luându-şi armele şi prada, s-au îndreptat către palat.

Acteon, singur în pădure, doar cu ogarii lângă dânsul, privea nedumerit în preajmă.

,,Ce e cu mine oare? se gândea. Sunt obosit. Simt o chemare... Ba parcă simt şi-un fel de teamă, ce mă străpunge ca un bold. De ce-s neliniştiţi ogarii? De ce schelălăie mereu? Ce e pe-aici? Ce se întâmplă?”

Şi, fiindcă-alături se zărea un pârâiaş lucind prin

iarbă, Acteon a băut cu sete. Apa o fi avut vreo taină, căci fiul regelui, ca tras de-un fir de aţă nevăzută, urmat de toţi ogarii săi, a luat-o-ncet de-a lungul văii...

A mers ce-a mers... şi s-a trezit în locul unde se aflau zeiţa şi cu nimfele. Aici Acteon s-a oprit. În faţa ochilor avea cel mai încântător tablou ce şi-l putea închipui.

Artemis, goală, se scălda. Din urnele de-aramă apa curgea-n şuviţe străvezii, dar atingând corpul zeiţei, prindeau pe dată scânteieri, ca mii şi mii de diamante, ca nişte flăcări ce jucau şi luminau toată pădurea.

Flăcăul îşi pierduse mintea şi nu se sătura privind.

— O, ce frumoasă eşti, zeiţo, glăsuia el ca ameţit. Mai lasă-mă să stau o clipă...

Dar nimfele strigau spre prinţ:

— Fugi, fugi, Acteon, nu privi!... O lege a lui Cronos spune că muritorii ce-i privesc pe zei, fără de voia lor, plătesc cumplit... Fugi, fugi, Acteon!... Nu privi...

Acteon însă nu lua seama la vorba lor, şi sta vrăjit, cu ochii ţintă spre zeiţă.

Nimfele au alergat în grabă. Cu trupurile lor căutau s-acopere dalba mândreţe a zeiţei.

— Nemernice, i-a spus zeiţa, tu, care te-ai înfumurat că eşti mai meşter decât mine, ai merita să fii ţintit în inimă cu o săgeată... Dar ai să ispăşeşti cumplit.

Şi luând din urnele de-aramă doi pumni cu apă a zvârlit-o în ochii fiului de rege.

ACTEON E SFÂŞIAT DE CÂINII SĂI

CUM L-A STROPIT CU APA FERMECATĂ, Acteon s-a făcut un cerb. El a pornit în goana mare, urmat de câini, de câinii lui, ce nu-şi mai cunoşteau stăpânul.

„Ce-am să mă fac?” se gândea prinţul, căci îşi păstrase judecata şi se văzuse în pârâu, în noua lui înfăţişare.

Anume îi lăsase zeiţa Artemis gândirea, ca suferinţa ce venea să şi-o-nţeleagă pân-la capăt.

— Eu sunt Acteon! ţipa dânsul câinilor care-l hăituiau.

Însă în loc de orice vorbă, din botul său nu răsuna decât un muget surd, de spaimă.

Câinii din nou se repezeau, şi bietul cerb fugea prin locuri unde vânase mai-nainte, trăgând cu arcul, cu suliţa, izbind cu piatra, sau înfigând, până-n prăsele, cuţitul scurt de vânătoare...

Şi câinii lui îl încolţesc.

— Eu sunt Acteon, vrea să spună greu osânditul prinţ. Nu mă muşcaţi! Lăsaţi-mă. Eu sunt stăpânul...

Câinii însă îl muşcă şi-l doboară. Lătrând îl cheamă pe Acteon, să vadă cerbul biruit şi să se bucure şi el.

Lor, câinilor preacredincioşi, nu are cine să le spună că mult iubitul lor stăpân e însuşi cerbul ce le zace acolo,-n faţă, şi-i priveşte cu ochii umezi şi sticloşi.

URIAŞUL ORION

ACTEON ÎŞI PLĂTISE VINA de a fi fost mai priceput în mânuitul arcului decât zeiţa Artemis. De-acum înainte nimeni n-avea să-i mai ştirbească faima de cea mai iscusită în meşteşugul vânătoarei castei copile a lui Zeus.

Umblând mereu prin munţi, zeiţa nu avea timp de dragoste, şi măritişul c-un bărbat îi părea mai nesuferit decât orice pe lumea

asta. Chiar nimfele ce-o însoţeau nu aveau voie să iubească vreun bărbat, să se mărite şi, de-i călcau această lege, le ucidea fără cruţare, ţintindu-le pe loc cu arcul.

Cu toate astea, unii povesteau că şi zeiţa Artemis, o dată, ar fi iubit pe un voinic; dar dragostea i-a fost nefericită.

Iară aezii depănau legenda-n chipul următor:

Se zice c-a trăit pe vremuri alt vânător, pe nume Orion, feciorul unui rege, Hirieu. Feciorul regelui crescuse însă-nalt, atât de-nalt, că fruntea lui trecea de scama norilor, şi de intra în valurile mării, să se scalde, în locul unde-i apa mai adâncă, pieptul îi rămânea afară.

Acest uriaş, acest flăcău, din câte meşteşuguri sunt pe lume, doar unul îndrăgise: vânătoarea. Avea şi-un câine fermecat, zis Sirius, şi împreună colindau, la vânătoare, departe, peste mări şi ţări. Zeul stăpân al mărilor, Poseidon, îi dăruise tânărului harul de a putea

umbla şi peste ape, la fel ca pe uscat. Îi dăruise acest har fiindcă, odată, Hirieu îl ospeţise-n ţara sa cu cinste, cum îi plăcea trufaşului Poseidon.

Însă, la vremea când se-ncepe povestea noastră, Orion făcuse destule fapte de ispravă, lăudate straşnic pe pământ. Fusese, între altele, chemat de regele din Chios[2], să-l ajute. Insula cea frumoasă, Chios, fusese năpădită de dihănii. Viteazul Orion plecase-n luptă şi nimicise pân'la una toate dihăniile-acelea, care prăduiau ţinutul.

În schimbul faptei sale, vânătorul ceruse pe fata regelui de soaţă. Dar regele – nevrând să-i dea copila – l-a îmbătat, prin viclenie, pe îndrăzneţul Orion şi, pe când el dormea adânc, i-a scos amândoi ochii cu cuţitul ascuns, din timp, sub haina lui regală.

Uriaşul s-a trezit în dureri mari. A vrut să-l prindă pe duşman şi să-l răpună, dar, bâjbâind fără să vadă, s-a-mpiedecat şi, cât era de lung, s-a prăbuşit pe ţărmul mării, cu capul său pletos căzut în valuri.

Dar tot nu s-a lăsat. S-a ridicat, şi, ascultând mai bine ce se-ntâmplă, a desluşit în depărtări un zgomot. Băteau ciocane mari pe nicovală.

A înţeles atunci că Lemnos – insula unde făurarul Olimpului, Hefaistos, lucra de zor cu un pitic, Chedalion – este pe undeva pe-aproape. Uriaşul a pornit prin mare, călăuzindu-se întruna după zgomot, până ce a ajuns în Lemnos. Acolo, s-a rugat de zeul cel şchiop, Hefaistos, să-i vină-n ajutor; şi zeul s-a milostivit. Printr-un oracol, făurarul l-a sfătuit pe Orion să şadă, în zorii fiecărei dimineţi, când se iveşte Eos – aurora – cu ochii către răsărit, şi-o să se vindece cu vremea. Dânsul i-a ascultat povaţa, şi-n fiecare zori de ziuă îşi

lua pe umeri un copil. Acesta-l îndrepta cu faţa spre răsăritul rumenit şi, cum era de-nalt, şi razele cădeau întâi pe chipul lui, încet, încet, s-a lecuit de suferinţă. Ochii-i au început să vadă, întâi uşor şi slab, ca printr-o sită, apoi din ce în ce mai bine, până ce iar i-a fost vederea lui Orion ca la-nceput.

Atâta doară că, în vremea cât el căta spre răsărit ca să-şi aştepte vindecarea, l-a tot zărit zeiţa Eos şi dânsa s-a îndrăgostit de prea-voinicul Orion.

DOUĂ ZEIŢE SE CEARTĂ PENTRU UN MURITOR

MAI MULT, ZEIŢA AUROREI atât de tare l-a-ndrăgit pe vânătorul cel voinic, încât a săvârşit o vrajă şi l-a răpit la dânsa-n cer.

Cum l-au văzut şi celelalte zeiţe pe vânătorul Orion, se pare c-au bătut cam tare şi alte inimi pentru el... Şi dintre toate, cel mai mult s-a-ndrăgostit însăşi zeiţa Artemis. Şi-n gelozia ei pe Eos, era să săvârşească, poate, o faptă cam necugetată... Şi zeii s-or fi luat de gânduri: „Cum? Ea, zeiţă olimpiană, vrea să i-l smulgă altei zeiţe pe-un muritor şi să şi-l facă bărbatul său?”

— Ni se ştirbeşte slava noastră, glăsuia Zeus către ceilalţi, dacă vom sta nepăsători. Nu! n-am să las astfel de faptă să se petreacă în Olimp. S-o-mpiedecăm deci cât mai grabnic!...

— Dar cum?... Dar cum?... întreba Hera. Şi cine se

va-ncumeta?...

— Mă-ncumet eu! a spus Apolo. E sora mea şi sunt dator s-o apăr, până la sfârşit, de dragostea nesocotită pentru un simplu muritor.

Şi chiar în ziua ce urma, în revărsat de zori, Apolo l-a şi chemat pe Orion. I-a poruncit să plece grabnic şi să vâneze multe păsări, din cele ce zburau în stoluri deasupra mării lui Poseidon. Pe urmă să vâneze fiare, dintr-un ţărm îndepărtat...

Porunca zeului Apolo trebuia iute-ndeplinită. Orion şi-a şi luat măciuca, arcul şi tolba, şi un paloş. Pe umeri şi-a zvârlit o blană a unui leu răpus pe vremuri. Şi-a mai strigat şi câinele, pe Sirius, şi au pornit numaidecât la vânătoare.

Apolo îl privea cum pleacă. Privirea-i aspră scânteia...

O NOUĂ CONSTELAŢIE

SE DEPĂRTASE VÂNĂTORUL. Abia se mai vedea deasupra mării, cât un punct mic, pierdut în zare. Atunci Apolo a strigat-o pe sora sa, pe Artemis, cu voce blândă, prefăcută:

— Surioară, vino iute-ncoace!... Ai spus de-atâtea ori că-n vânătoare nu-i nimenea pe lume să te-ntreacă. Azi aş dori să-mi dai şi o dovadă. De-o fi cumva să izbuteşti, sunt gata să-ţi recunosc şi eu întâietatea, şi chiar să spun că eşti mai pricepută în tragerea cu arcul decât mine. Te învoieşti?

— De bună seamă, frate. Care-i ţinta?... Să-mi iau doar arcul... şi să trag cu grijă.

Şi Artemis şi-a-ntins îndată arcul. A pus în strună o săgeată.

— Ia uită-te acolo! Vezi, surioară, un punct micuţ şi palid, care-i gata, aproape gata, să dispară?...

— Îl văd. I-o pasăre, pesemne...

— Poţi s-o ţinteşti?...

— Glumeşti, Apolo! a zis zeiţa, sigură de dânsa. Să nu ating astfel de ţintă?... De-ar fi mai mică – o părere; de-ar fi departe, peste lume, tot o lovesc. Priveşte-aicea!...

Ochind, zeiţa-ntr-o clipită şi-a slobozit săgeata ei spre punctul mişcător din zare, ce-abia-abia se mai vedea în depărtările albastre.

Săgeata a străpuns văzduhul strălimpede al dimineţii şi s-a înfipt de-a dreptu-n ţintă.

S-a auzit un răcnet groaznic şi Orion s-a prăbuşit.

Marea s-a-mpurpurat de sânge şi-n slăvi a prins să se jelească Eos, cu voce ascuţită:

— Artemis, mi-ai ucis iubitul!...

Artemis, fără să-i răspundă, s-a avântat pe-un nor de aur. S-a repezit spre locul unde zăcea în valuri vânătorul şi l-a cuprins în braţe-ndrăgostită. Şi, copleşită de durere, i-a implorat lui Zeus învoirea să-l urce între constelaţii, pe dragul ei, pe Orion, ca să nu piară cu desăvârşire, să poată ea să-l vadă, zilnic.

Zeus, stăpânul, s-a-nvoit, văzând atâta întristare, şi l-a urcat pe vânător pe boltă. E constelaţia ce se numeşte, după legendă, Orion. Ea se iveşte la-nceputul verii şi piere aproape de sosirea iernii, când prind să cadă ploile pe mare. Aceste ploi sunt poate lacrimi,

precum se cântă în poeme. Lacrimi vărsate de zeiţe...

Ca să nu fie singur Orion pe boltă, Artemis s-a rugat de Zeus să-i dea tovarăş, lângă el, pe câinele ce-l însoţise, în timpul vieţii, la vânat. Aşa se face că e-n cer şi Sirius, stea sclipitoare, ce se zăreşte bine vara, în constelaţia Câinele mare.[3]

COPILA LETEI DEVINE NECRUŢĂTOARE

ARTEMIS A RĂMAS NEMĂRITATĂ. Inima ei s-a asprit mai tare decât fusese înainte. Nu mai avea nici o cruţare faţă de cei care-i greşeau; dar cel mai greu s-a răzbunat pe o regină, Niobeea.

Astă regină, Niobeea, era nespus de fericită. Soţul său, Amfion, din Teba, era un bărbat bun şi vrednic. Cu el avea, în căsnicie, şapte băieţi şi şapte fete: copii frumoşi şi tare dragi.

— Nu-i nimenea, în lumea asta, mai fericit decât sunt eu, spunea adesea Niobeea. Fiii mei strălucesc când poartă armele în mâini, iar fetele mai mândre-s ca zeiţele...

Tocmai venise sărbătoarea zeiţei Leto şi aceasta ceruse jertfe tuturor.

— De ce să mă închin eu Letei, să-i aduc daruri? Pentru ce? Cu cât e mai presus ca mine? Copii am eu mai mulţi ca ea, şi nu-i nici unul mai urât decât sunt Artemis şi-Apolo. Soţul său, Zeus, nu îi este şi n-o să-i fie credincios. Pe când iubitu-mi Amfion ochi n-are

decât pentru mine. De ce să mă închin eu Letei şi pentru ce să-i aduc daruri? Fiindcă-i zeiţă? Nu. Nu vreau...

Auzind vorbe ca acestea, multe femei n-au mai vroit nici ele să-i aducă daruri zeiţei nopţii şi au spus:

— Aşa e! Este drept ce spune regina noastră Niobeea...

Şi pe altarele zeiţei ofrandele s-au micşorat.

Putea însă zeiţa Leto să-ndure astfel de ocară? Pot oare zeii să audă că muritorii nu-i slăvesc?

Zeiţa nopţii, mâniată, l-a vestit iute pe Apolo, zeul săgeţilor de aur, şi pe zeiţa vânătoarei, Artemis pururea fecioară.

Artemis,care îl pierduse pe Orion de scurtă vreme,a spus fratelui său aşa:

— M-ai îndemnat să-mi zvârl săgeata în cel pe care îl iubeam. Acum priveşte: o femeie, o muritoare, Niobeea, nesocoteşte o zeiţă, pe mama noastră, şi pe noi doi... Ce ai să faci? Cum vei plăti?

— Cum voi plăti?... a spus Apolo. Îi voi ucide toţi băieţii cu care se făleşte-atât...

— Şi eu copilele, de care e atît de mîndră... a glăsuit Artemis cruntă.

Zeul Apolo şi-a luat arcul.

Doi dintre fiii Niobeei mânau un car în faţa Tebei. Cât ai clipi au fost străpunşi. Alţi doi se aflau la palestre[4] . Au fost şi dânşii săgetaţi. Mai erau trei. Dar nici aceştia n-au avut mult de aşteptat. Zadarnic unul dintre dânşii mai implora încă pe zei sa înceteze-acest măcel. Sângele lor uda ţărâna.

Regina, ce era de faţă, s-a repezit peste feciorii cu trupurile fără vlagă. Şi-a rupt veşmintele regale şi

pletele. Şi-a zgâriat faţa. S-a dat cu fruntea de pământ şi, hohotind, având pe faţă lacrimi amare, în şiroaie, striga spre toţi:

— Iacătă zeii... Priviţi-i cum ne asupresc, când nu ne umilim destul. Asta-i dreptate olimpiană!...

Şi ridica pumnii spre cer.

Soţul ei, Amfion, văzând această crimă fără seamăn, se-ndurerase-atât de mult, că îşi rupsese firul vieţii, vârându-şi paloşul în piept.

Fetele se aflau cernite, lângă sălaşul unde fraţii aşteptau focul rugului. Mulţimea suspina pe lături. Nu era mamă să nu plângă durerea bietei Niobeea.

ZEIŢA SĂGETEAZĂ ŞI FETELE NIOBEEI

DOAR ARTEMIS PRIVEA DIN SLAVĂ şi nu se-nduioşa deloc.

— Aceasta-i numai începutul, murmura ea. O să priveşti tu, Niobeea, şi cele care vor urma...

Apoi şi-a-ntins zeiţa arcul.

A tras în cea dintâi copilă, care s-a prăbuşit, gemând, peste unul din fraţii săi. A doua îşi mângâia mama. Săgeata însă i-a oprit şoapta duioasă ce-o rostea. Una căta să se ascundă în dosul unui trunchi de pin; dar trunchiul n-a putut feri corpul fecioarei cât de cât, Alte trei au pierit la rând. Şi lângă mamă n-a rămas decât copila cea mai mică.

Regina îi acoperă trupul cu hainele-i cernite şi roagă, în genunchi, zeiţa:

— Artemis, mi-aţi ucis copiii! Nu mai trăieşte decât una dintre odraslele iubite, şi este cea mai mititică. Fii bună, Artemis, mi-o lasă... Atât mai am pe astă lume... Fii bună, Artemis... Te-ndură..,

Da-n timp ce dânsa înc-o roagă şi lacrimile i se varsă pe faţa galbenă, pierită, Artemis pune iar săgeata în struna cea zbârnâitoare. Pune săgeata şi ţinteşte. Inima fetei se opreşte sub vârfu! ascuţit ce vine şi se înfige nemilos, scurtându-i zilele puţine[5] .

Mama n-a mai putut să plângă. Lipsită de băieţi, de fete, de soţul său, de Amfion, dânsa se culcă între-aceia care-i fuseseră prea dragi. Atâta chin o împietreşte. Faţa-i îşi pierde strălucirea. Ochii-i rămân, de asemeni, orbi şi nemişcaţi sub fruntea pală. Nimic din ceea ce dă viaţă unei făpturi nu se mai vede. Se-nvârtoşează limba-n gură şi sângele-i îngheaţă-n vine. Nici capul nu poate să-l mişte sau braţele să şi le-ndoaie. Picioarele-s înţepenite. Nu vor mai duce trupul niciodată. Căci ea s-a prefăcut în stană rece. Doar lacrimi limpezi îi mai curg din ochii-atât de bucuroşi odinioară.

Deodată se porneşte o furtună ce o-mpresoară pe regină şi-o duce-n zbor, în ţara ei, în ţara unde se născuse[6] . Aici e aruncată pe un munte; dar şi acolo mama tot mai plânge. Din ochii ei de piatră ţâşnesc lacrimi, care se scurg ca un izvor.

Aşa s-a isprăvit osânda dată de zei reginei Niobeea, pentru c-a fost prea fericită...

Aezii povesteau că multă vreme s-a mai putut vedea trupul de piatră al reginei, pe acel munte, până ce

ploile şi vântul l-au măcinat şi l-au făcut să piară...

Totuşi, deşi era atât de aspră şi de necruţătoare, după moartea iubitului său Orion, chiar Artemis, zeiţa vânătoarei, se sătura câte-odată de măceluri.

Atunci, încredinţându-şi arcul nimfelor sale credincioase, Artemis se ducea la Delfi. O întîmpina Apolo şi, îmbrăcată graţios, cu părul ridicat pe ceafă şi pieptănat cu îngrijire, sălta în fruntea celor trei charite, într-un danţ plin de voioşie. Apoi cânta cu cele nouă muze, în cinstea mamei sale Leto şi a puternicului Zeus.

Cu toate astea, una dintre plăcerile de seamă ale zeiţei era aceea de a privi la marile serbări vânătoreşti. Oamenii din acele timpuri ţineau la meşteşugul vânătoarei. Hăituiau fiarele prin munţi. Se desfătau ţintind cu arcul sau zvârlind lăncile-ascuţite, vânând necontenit sălbăticiuni.

Spre seară, vânătorii-ncetau goana. Câinii se grămădeau lângă stăpâni. Cornul de vânătoare suna straniu, parcă plângea, parcă spunea ceva... Chema pe vânători pe lângă focuri. Şi vânătorii cântau veseli. Lăncile, încă umede, luceau trântite-n ierburi lângă dânşii. Şi sus, pe cer, se ivea luna, ca o făclie de argint, dusă de-o mână nevăzută.

Stele clipeau nerăbdătoare. Şi aşteptau... Ce va urma?...

Urma povestea nelipsită, povestea care o cânta pe fata Letei şi-a lui Zeus, sora măreţului Apolo, zeiţa Artemis cea castă.

Urmau şi imnuri şi serbări, jertfe şi daruri ce-ncântau trufaşa fire a zeiţei, ce-i ocrotea pe vânători ...[7]

Numai în clipe ca acestea Artemis, mândra Artemis, putea uita pe Orion, şi-n inima-i necruţătoare pacea se cobora din nou...

Note:

1. Zeul Apolo se mai numea şi Febus, după cum am văzut, semnificând lumina soarelui. El se confunda adeseori cu însuşi Helios – soarele propriu-zis... De asemeni, sorei lui Apolo, Artemis (sau Diana, la romani), i se mai zicea şi Febe, deoarece reprezenta lumina argintie a lunii. Zeiţa Artemis se confunda cu Selene – luna. Săgeţile din tolba ei par a fi razele argintii de lună.

2. Chios este o insulă din Arhipelag, vestită prin vinurile ei. Este unul dintre ţinuturile unde se bănuieşte că s-ar fi născut cel mai mare poet al Greciei antice, Homer.

3. Orion, a cărui imaginară transformare a fost povestită în legendele greceşti, este una dintre cele mai frumoase stele ale nopţilor de vară. Sirius, de asemeni, este o stea strălucitoare.

Elinii credeau că steaua Sirius are influenţă asupra turbării câinilor, pentru că Sirius se vede cel mai bine în miezul verii, în toiul căldurilor, vreme când unii câini capătă această boală.

În artele plastice, Orion este prezentat ca un uriaş înveşmântat în piele de leu, purtând în mână o măciucă. Sirius este înfăţişat ca un câine gata să muşte.

4. Palestra se numeau şi locul unde se făcea gimnastică, şi exerciţiile înseşi.

5. Poate pentru astfel de fapte crude zeiţa era sărbătorită în Sparta, în fiecare an, printr-o ceremonie a flagelării, adică a biciuirii.

Băieţi spartani, de vârstă fragedă, erau aduşi într-un sanctuar al zeiţei. O preoteasă lua în braţe xoana – statuia de lemn care o înfăţişa pe Artemis. Şi slujitorii templului începeau să-i biciuiască pe băieţi, şi-i biciuiau până ce sângele curgea în râuleţe prin sanctuar. Băieţii nu scoteau un geamăt. Unii mureau sub flagelare. Când preoteasa se plângea că trupul de lemn al lui Artemis i s-a îngreunat în braţe, era un semn că flagelarea trebuie-nteţită, şi slujitorii loveau mai tare. Băieţii care îndurau tot chinul, şi nu leşinau, erau glorificaţi. Se ştia că aceştia nu aveau să fugă din lupte niciodată, chiar de-ar fi fost, cumva, răniţi de moarte.

6. Ţara de baştină a Niobeei era, după legendă, Lidia, deşi regina domnea în Teba. Deci ea ar fi fost dusă din Teba, unde îndurase nenorocirea, tocmai în Asia Mică. Aici, pe muntele Sipilus (cum se numea, de fapt, unul dintre feciorii mijlocii ai reginei), se spune că, într-adevăr, ar fi fost în antichitate o piatră ciudată. Piatra semăna cu trupul unei femei îngenuncheate, din ochii căreia curgeau lacrimi. Stânca aceasta s-ar fi numit şi ea: Niobeea.

7. Alături de Apolo, Artemis a fost destul de mult sărbătorită de vechii greci. Ea, care ducea în mână şi o făclie de argint, era tot o zeiţă a luminii. Elinii socoteau că putea să-i ajute pe

navigatori să-şi ducă triremele şi să-i călăuzească în timpul nopţii. De aceea, marinarii îi zideau temple de-a lungul coastelor şi-n porturi. Astfel, în Efes i se ridicase zeiţei un templu

Colosal. Un templu care era socotit drept una dintre cele şapte minuni ale lumii.

Dar cel mai mult era slăvită Artemis ca zeiţă a vânătoarei, pentru că vânătoarea era un meşteşug de bază la vechii elini, pentru unii chiar o artă. Aproape toţi regii şi eroii au fost şi vânători destoinici, căci fiarele umpleau pământul pe acea vreme şi ajungeau adeseori primejdioase.Multe opere de seamă: statui, tablouri, monumente au fost cioplite, zugrăvite sau înălţate în cinstea aceleia ce întruchipa meşteşugul de a vâna cu iscusinţă. Fidius, Praxitele şi alţi mari sculptori, cioplind cu măiestrie piatra, au înfăţişat zeiţa cea virginală a vânătoarei.Din tot ce a mai rămas, celebră este însă marmura intitulată „Diana de la Luvru”, despre care, în „Pseudo-kynegheticos” sau „Fals tratat de vânătoare”, scriitorul Alexandru Odobescu vorbeşte astfel: „A fost fără îndoială un vânător inspirat şi a ştiut să mânuiască bine arcul şi săgeţile artistul sub a cărui daltă s-a mlădiat statuia Dianei de la Luvru, acea mândră şi sprintenă fecioară de marmură, care s-avântă, ageră şi uşoară, sub creţurile dese ale tunicei ei spartane, scurtă în poale şi larg despicată la umeri”.

HERMES

Când vechii greci veneau acasă de prin cetăţi îndepărtate, unde făcuseră negoţuri cu sclavi, cu lucruri preţioase, cu ţesături sau cu bucate, şi se umpluseră de aur, îi aduceau zeului Hermes jertfe şi libaţiuni[1] din plin, în chip de caldă mulţumire. Şi îl cinsteau, pentru că el le da puterea de a străbate întinsul mărilor albastre şi-i ocrotea în grea restrişte. Şi-l mai cinsteau, pentru că tot el le da vorbirea iscusită, bună la încheiat negoţuri.

În slava lui cîntau aezii la mesele îmbelşugate.

Şi-aveau ce povesti aezii...

Hermes era fiul lui Zeus. Îndată ce-l născuse Maia, fiica titanului Atlas, sărise repede din leagăn, zvârlise scutecele-n lături şi săvârşise o ispravă... De mic se arătase dornic să umble, să călătorească. Ieşise

repede-n poiană. Dar cum era desculţ băiatul s-a apucat să rupă ramuri de mirt şi tamarisc, mlădii. Din ele şi-ampletit sandale, născocind, deci, încălţămintea.

Se încălţase şi pornise pe coasta muntelui Cilene, căci în Arcadia văzuse lumina zilei zeul Hermes.

Pe când umbla pe drum, o broască – broască ţestoasă – şontâc, şontâc, i-a tăiat calea. Ce s-a gândit atuncea Hermes, văzându-i ţestul? L-a luat şi şi-a făcut o liră. Şi-a început din ea să cânte povestea dragostei lui Zeus cu mama sa, gingaşa Maia.

UN MIC TÂLHAR

PLECASE-APOI PESTE POIENE. Zărind nişte cirezi, pe care Apolo le păzea cu grijă, i le fură pe nesimţite.

Apolo însă-i prinse urma... Căci îl pârâse un moş, Batos, pe zeul cel dibaci, pe Hermes. S-a dus Apolo, deci, la Hermes, să-i ceară boii înapoi.

Dar Hermes, care ascunsese cirezile într-un loc sigur şi se-ntorsese apoi acasă, făcându-se că doarme-n leagăn, a început să ţipe tare:

— Nu vezi că sunt un prunc abia-nvelit în faşă?... Cum aş putea să săvârşesc asemenea năzbâtie?

Iar când Apolo îl aduse în faţa tatălui său, Zeus, învinuindu-l de hoţie, Hermes, dibaciul, îi răspunse:

— Apolo minte! Minte!... Minte!... Jur pe cereştile portice că nu sunt vinovat, o, tată...

Şi-aşa de bine a ştiut să glăsuiască şi să-şi acopere hoţia feciorul cel născut de Maia, că Zeus a-nceput să

râdă.

De atunci Zeus a hotărât că Hermes o să fie zeul născocitorilor de lucruri, al oratorilor, al hoţilor şi-al celor care călătoresc în lumea largă.

Dar mai cu seamă în hoţie se arătase iscusit, furând frumosului Apolo nu numai boii, ci şi arcul cu tolba plină de săgeţi. Hefaistos, fierarul şchiop, pierduse cleştele de-aramă. Iar lui Poseidon îi furase – închipuiţi-vă! – tridentul, în timp ce mândrei Afrodita îi şterpelise-un brâu de aur.

Dorind să sugă de la Hera lapte divin – să poată astfel să-şi dobândească nemurirea – îşi luă-ntr-o zi înfăţişarea lui Ares, fiul drag al Herei, din vremea când era copil. Porni apoi să gângurească. Regina slăvii, amăgită, crezând că-ntr-adevăr e Ares pruncul care plânge cu foc, îl luă la piept pe fiul Maiei, rivala sa.

Descoperind înşelăciunea, Hera l-a izgonit, ce-i drept, dar el supsese nemurirea de la zeiţa cerului. Pe urmă, Hermes ar fi vrut să şterpelească, de la Zeus, fulgerul cel îngrozitor, dar de-astă dată se temuse de tatăl său răzbunător şi se lipsise... însă greu, căci mult îi mai plăcea să fure, să râdă, să batjocorească pe toţi aflaţi în preajma sa.

În schimb se apucase de negoţuri. Vânzându-i lui Apolo lira, îşi cumpărase caduceul, un băţ vrăjit, pe care Hermes nu-l mai lăsă nicicând din mână.

De-aceea, Zeus a mai spus că Hermes va oblădui negoţul şi înşelăciunea şi, folosindu-şi caduceul, va duce morţii sub pământ, întunecatului zeu Hades.

UN ZEU BUN LA ORICE TREABĂ

AVÂND LA TOATE-NDEMÂNARE de necrezut, Zeus l-a făcut şi curier în ceruri şi i-a mai dat apoi în seamă gimnastica şi tinereţea. Iar unii spun c-ar fi primit în grija lui şi sănătatea.

În acest fel, din prima zi când se născuse, Hermes făcuse treburi cu duiumul şi-n toate-şi arătase isteţimea.

Dar cum se-ntâmplă deseori cu-aceia care se pricep să facă multe, primise Hermes fel de fel de sarcini. El mătura prin sala de banchete. Pregătea cupele pe mese. Mai aşeza şi jilţuri şi covoare, şi răspândea poruncile lui Zeus. Iar morţii îi ducea lui Hades, la judecată, toată noaptea.

Şi-n zori o lua din nou cu treaba...

Cum se vedeau la vreo ananghie, zeii îl şi chemau pe Hermes.

Chiar Zeus îi cerea lui sprijin, când trebuia îndemânare, repeziciune şi-ndrăzneală în lucruri mai anevoioase.

Hermes îl ajutase şi pe Ares, zeul războiului, învins cândva de doi uriaşi şi cetluit în lanţuri grele. Îi ajutase şi pe Gheea, Apolo, Hera, Afrodita, Hefaistos, Hades, Poseidon, Demetra şi Dionisos.

Dintre eroi, i-a sprijinit în lupte şi pe Perseu şi pe Heracle, pe Odiseu şi pe mulţi alţii.

Chiar oamenii ţineau la Hermes. Era viclean, ce-i drept, dar tare harnic. Obişnuia să fure şi să mintă, dar nu se da-napoi nici de la luptă. Cunoştea vorba iscusită (fără de ea negoţul nu se poate) şi născocise câte şi mai câte ...[2]

PAN

LOCUL CEL MAI IUBIT de zeul Hermes era meleagul său natal, Arcadia – Munţii Cilene. Tot aici dânsul s-a îndrăgostit de o frumoasă nimfă, Driops.

Dar nimfele fugeau de zei. Pentru că zeii le minţeau adeseori, le părăseau cu pruncii-n braţe.

Ştiind această taină, Hermes s-a prefăcut într-un păstor, ce-avea o turmă de mioare, şi, fluierând domol prin munţi, s-a apropiat de nimfa Driops. Nu ştim ce i-o fi spus, dar nimfa a fost, desigur, amăgită. Zeul a luat-o de nevastă.

După un timp, frumoasa nimfă s-a simţit mamă şi a dat viaţă unui prunc. Dar ce mai prunc!... Un prunc cum nu se mai văzuse!...

Avea picioarele de ţap, păroase, negre, cu copite. Pe cap avea un păr zburlit. Purta pe frunte nişte coarne tăioase, mici şi răsucite şi-avea şi-o barbă încâlcită.

Da, da... avea ş-o barbă deasă, deşi era doar un copil.

Când l-a văzut, sărmana nimfă s-a-ngălbenit şi s-a-ngrozit:

— Vai, ce copil! Ce pocitanie! E un blestem, se jelea nimfa. M-au pedepsit pesemne zeii...

Punându-şi mâinile pe ochi, a izbucnit frumoasa nimfă în hohote de plâns amar şi, ruşinată, a fugit.

S-a dus pe unde s-o fi dus, lăsând pe bietul copil singur, azvârlit jos şi de pripas, jucându-se ca un ieduţ.

Dar Hermes a aflat curând de fuga nimfei şi-a venit. A luat copilul şi a râs. Lui îi plăcea acest copil atât de neobişnuit. Prinzând pe loc un iepure, l-a jupuit de blana moale. În blană l-a-nvelit pe prunc. L-a luat cu sine în Olimp.

ZEUL CEL ÎNCORNORAT VREA SĂ TRĂIASCĂ ÎN ARCADIA

CÂND L-AU VĂZUT, zeii din cer s-au minunat şi au strigat:

— Ce e cu ţapul ăsta mic? De unde-l ai?...

— E fiul meu şi-al nimfei Driops, a rostit Hermes. E un copil ciudat, e drept, însă să ştiţi că e drăguţ. Nu behăie cum credeţi voi. Şi e isteţ. O să vedeţi... Pe drum, venind cu el, cânta... Ia cântă, fiule!... Ia zi-i...

Pruncul bărbos, încornorat şi cu picioarele de ţap, cânta şi dănţuia prin cer, râzând, cu chipul său urât, către trufaşii olimpieni. Iar zeii, urmărindu-i jocul, nu conteneau deloc din râs:

— Ce mai copil ai dobândit!... E caraghios... şi e urât... Zău... Hermes, cine l-a născut?... Cum, nimfa Driops?... Şi-a fugit?... E şi firesc!... Aşa copil... De mic bărbos şi cu picioarele de ţap... Mai bine l-ai zvârli şi

tu...

— Nu. Nu-l azvârl. Şi pentru că a râs de el tot cerul azi, eu îi dau numele de Pan[3] .

Zeii Olimpului râdeau, dar Hermes a mai glăsuit:

— Ia spune, fiule, cum vrei? Să stai aicea, în Olimp? Să-l rog pe Zeus să rămâi? Sau ţi-ai dori să pleci, cumva, să locuieşti jos, pe pământ?

Feciorul s-a oprit din danţ şi a rostit tatălui său:

— Nu mă simt bine în Olimp. Eu... înţeleg că sînt urât. Am să fiu veşnic râsul tuturor. Doresc mai bine să cobor. Să vieţuiesc printre păstori sau printre nimfe şi satiri, în munţii unde m-am născut.

— Arcadia e ţara ta!.. a răspuns Hermes.

— În munţii ei am să mă duc!

Şi, azvârlindu-se-n văzduh, în salturi sprintene de ţap, a şi ajuns, cât ai clipi, în munţii-Arcadiei. Apoi a început s-alerge pe munţi şi prin păduri, cântând, danţând, râzând voios, precum era şi tatăl său.

FIUL LUI HERMES FĂUREŞTE NAIUL

PENTRU CĂ ACEST ZEU GLUMEŢ, şăgalnic, era şi el focos din fire, îi plăceau nimfele sprinţare, care hălăduiesc prin munţi. Şi că-i plăceau n-ar fi nimic. Dar uneori le fugărea. Sărea într-un picior pe pajişti, şi se ivea, pe negândite, în faţa nimfelor speriate, cu părul

lui zburlit pe frunte şi barba toată răvăşită de goana prin livezi şi crânguri.

Şi totuşi, Pan se-ndrăgostise numai de-o nimfă. Nimfa Sirinx. O nimfă tare drăgălaşă, copila unui fluviu, Ladon.

Zeul o urmărea pe nimfă printre copaci. Venea ca umbra şi se târa prin buruiene şi nu se sătura privind-o.

Dar nimfa, cum dădea cu ochii de el, o şi pornea la fugă şi-l ocolea, înspăimântată.

Dar, iată, într-o zi sta nimfa pe marginea unui izvor, visând: care-i va fi ursita? Pe sus, în soarele amiezii, pluteau cinteze, rândunici, tăind, în cântece, tot cerul. Deodată, se ivi un uliu, ca o săgeată prin văzduh, şi-un tril de pasăre tăcu, sub ciocul aprigului uliu.

Sirinx se deşteptă din vis. Auzi zgomot pe aproape. Privi în jur, şi ce să vezi? Dintr-un tufiş, cu ochii-n flăcări, Pan o privea încremenit.,

Nimfa sări-n picioare iute. Pan o porni pe urma ei.

Copitele băteau pământul. Sirinx fugea, ţipând de groază. Striga pe nimfe, pe oricine, şi plânsul ei umplea dumbrava. Şi nimfele o auzeau. Dar cine îndrăznea să iasă în calea zeului cornut?

Picioarele i se muiau. Se clătina de oboseală.

Şi, cum gonea, văzu o apă: râul Ladon.

Nu mai putea micuţa nimfă să se întoarcă spre pădure şi nici s-alerge înainte.

Iar zeul – uite-l! – e aici. Mai sunt doi paşi, şi-o va cuprinde. Copita lui e-n mâlul apei. Îi simte-n ceafă răsuflarea.

— O, tată, zei, nimfe, surioare, nu mă lăsaţi!... Nu vreau să fiu soţia zeului cornut... se tânguieşte nimfa

Sirinx şi-şi plânge-n hohote destinul.

Dar, ca prin farmec, dintr-o dată mlădiul trup al nimfei Sirinx se prefăcu-ntr-o plantă verde. O trestie pe malul apei[4] . Zeul se aplecă spre ea.

— Sirinx a mea!... Unde e nimfa ce mă-ncânta odinioară cu glasul ei cel plin de vrajă, cu joaca ei neostenită, cu trupul ei frumos de fată? Nu-i zeu pe toată lumea asta aşa nenorocit ca mine!...

Şi-ar mai fi spus şi alte vorbe zeul bărbos şi cu copite, dar trestiile-şi foşneau frunza, şi foşnetul părea o şoaptă, sub adierea înserării ce-nvăluia încet pământul. Şi Pan, oprindu-se din plâns, rupse, degrabă, bucăţele – nepotrivite ca lungime – din trestiile fermecate. Le strânse cu o legătură şi le lipi apoi cu ceară.

Suflă în trestii şi din ele ieşi un cânt plăcut şi tainic. O murmurare ca de ape. Un zvon de vânt, pierdut în frunze. Un freamăt dulce de suspine.

Tot ce vroia să spună Pan rosteau, în cântec, trestiile, căci dânsul născocise naiul[5] .

— Deşi n-ai vrut să-mi fii mireasă, totuşi vei fi mereu cu mine, tu, neuitată Sirinx! zicea zeul. Şi-am să-ţi ascult întruna glasul, pe care ţi-l păstrez în trestii. Şi-aşa mi-oi alina durerea.

NIMFA PITIS

ZEUL S-A TRAS DUPĂ ACEEA într-o pădure -ntunecoasă. Lăsase nimfele în pace.

Cânta necontenit din nai. I se părea că stă de vorbă cu draga lui, cu nimfa Sirinx.

Nimfele îi aud cântarea şi sunt mişcate de durerea care îl macină pe Pan şi de credinţa ce i-o păstrează nefericitei sale Sirinx.

Vin din desişuri, furişate, şi-l văd cum sade pe un trunchi şi suflă-n nai, slăvind pe nimfa care se prefăcuse-n trestii.

Sub cântul lui, nimfele toate se prind de mijloc şi danţează.

Când Pan porneşte trist spre munte, în pâlcuri nimfele-l urmează, purtând în plete flori şi frunze şi cântă-n cor, ca altădată.

Mai ales buna nimfă Pitis s-apropie cel mai mult de el şi-n-cearcă să-i aline dorul. Îi mângâie obrazul aspru şi lacrimile i le şterge din barba deasă şi-ncâlcită.

La început din milă numai.

Tot ascultând într-una naiul, îi creşte-n suflet o simţire şi înţelege că ar putea să vieţuiască alături de acest zeu, atât de straniu şi de hâd. Când nimfele danţează sub cântecul de nai, prin crânguri, frumoasa Pitis e în frunte. Dar uneori rămâne singură, cu Pan, şi-atuncea el îi povesteşte despre isprăvile lui Hermes, acela ce uimise cerul din prima zi când se născuse. Ce născocise, ce furase şi câte treburi mai făcuse! .. Şi Pitis râde-nveselită.

După aceea-i cântă ei. Nimfa-l ascultă-nfiorată. Pan o priveşte şi-nţelege că rana i se lecuieşte şi-o altă flacără se-aprinde.

Încet, îşi dă şi dânsul seama ce dragă-i e frumoasa Pitis şi c-o doreşte de soţie.

Se hotărâse chiar să-i spună această taină, mai

degrabă.

În acea zi, spune legenda, Pan se urcase sus, pe Cilene, pe cel mai semeţ pisc de piatră, ca să-l asculte lumea-ntreagă rostindu-şi viersul de iubire.

Cum cânta el duios din nai, l-aude, fermecată, Pitis. Sărind din piatră-n piatră, nimfa se urcă iute pân-acolo şi se aşază lângă zeul încornorat şi cu copite.

El o zăreşte şi îşi lasă alături, pe o piatră, naiul. Îi spune dorul ce-l frământă şi chiar o cere de nevastă.

Atunci, i-ar fi zărit, se spune, zeul Boreu, vântul turbat de miazănoapte. Boreu râvnea de multă vreme, şi el, pe Pitis de soţie. Încrâncenat de gelozie, Boreu s-a năpustit, cu furie, spre nimfa Pitis şi i-a dat brânci să cadă-n hăuri, răcnind năprasnic peste culme.

— N-ai vrut să fii a mea, o, Pitis, dar nici a lui nu vei rămâne... Să pieri pe stânci, necredincioaso!...

Vijelios urla Boreu.

Nimfa s-a prăvălit, izbindu-se din stâncă-n stâncă, pierind în negrele genune.

Pan se uita cu ochii tulburi. Privea şi nu-i venea să creadă... Pe urmă a fugit spre vale, strigând mereu pe nimfa Pitis:

— Pitis!... O, Pitis, dragă fată! Iubita mea... Soţie scumpă... Dar cine, cine să-l audă pe bietul Pan, îndureratul?...

Şi zeul se izbea cu capul de toate pietrele din munte.

— De ce-s nemuritor?... O, tată, eu vreau ori să trăiesc cu Pitis, ori să sfârşesc cu ea odată... Dar asta ştiu că nu se poate. Sunt zeu, şi nu pot să-mi dau moartea. Şi-aşa, te rog pe tine, Gheea, strămoaşa tuturor, pământul, tu care faci să iasă viaţa din sânul

tău fertil şi darnic, ai milă de gingaşa Pitis... Ajută-mi dragostea, o, Gheea!...

În timp ce-o mai ruga pe Gheea, din locul unde zăcea Pitis s-a înălţat o tulpiniţă. Ea a crescut şi s-a făcut un trunchi cu ramuri verzi, un pin[6] .

Nefericitul zeu îşi rupse din arbore mici rămurele. Apoi, mâhnit peste măsură, cu rămurele verzi în plete, cântând din nai, plecă pe vale, urmat de un alai de nimfe.

Cântecul lui, din acea vreme, răsuna noaptea prin păduri, prin locurile necălcate şi singuratice din munte. Înduioşaţi îl ascultau păstorii din Arcadia. Duceau şi ei la gură naiul, şi viersul zeului cornut îl purta vântul mai departe... tot mai departe... mai departe... Durerea lui suna spre zare, până la marele Ocean.

Şi-aeasta era mângâierea zeului care purta coarne şi-avea copite despicate.

Atâta doar mai avea Pan!...

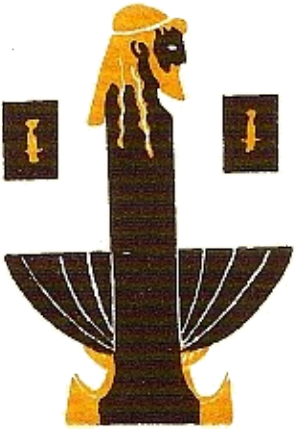

Note:

1. Libaţiunile făceau parte din ritualul de închinare în faţa zeilor. Se turna vin sau apă, şi uneori lapte, pe altarele zeilor sau pe carnea animalelor, jertfite. Mai târziu, libaţiuni s-au numit şi beţiile, care se făceau în cinstea zeului Dionisos sau Bachus.

2. Zeul Hermes se bucura de multă simpatie la vechii greci, mai ales pentru că era zeul călătoriilor. Elinii erau dornici să-şi ridice pretutindeni oraşe, în care să facă negoţ şi să adune aur. Iar Hermes, după cum socoteau ei, putea să-i călăuzească pe mare şi pe uscat. El nu avea temple multe în Elada. În schimb, pe drumuri, mai ales la încrucişări şi pe lângă poduri, îi ridicau nişte coloane dreptunghiulare, numite herme, care aveau în vârf chipul lui Hermes. Aceste herme ţineau loc de indicatoare sau tăbliţe, cum sunt astăzi. Cu vremea, aceste herme au fost aşezate la graniţe şi la porţile oraşelor.

Ca să-l cinstească pe Hermes, sculptorii l-au dăltuit în piatră, în marmură, sau chiar în lemn. Cea mai frumoasă operă din toate este aceea pe care însuşi Praxitele a dăltuit-o în marmură de Paros, înfăţişându-l ca pe un efeb cu trupul zvelt, cu chip surâzător, strălucitor de frumuseţe şi vigoare.

O altă operă vestită e o statuie de bronz, în care Hermes, înfăţişat cu aripi la picioare, stă în repaus doar o clipă. Şi-l vezi că aşteaptă să primească numai o poruncă de la Zeus şi să pornească iar pe cale...

3. Pan pe greceşte înseamnă tot. Romanii l-au numit Faun pe zeul Pan. Se pare că panică e un cuvânt care vine de la Pan, de la spaima pe care o stârnea nimfelor ce-l întâlneau. Panică

înseamnă teamă, fugă dezordonată. Legenda spune că, provocând panică între perşi, zeul i-a ajutat pe atenieni să învingă la Maraton şi-n alte bătălii.

4. Trestiile de pe malul apelor, cu foşnetul lor misterios, au aţâţat în mod deosebit fantezia elinilor. Ei au născocit această legendă, prin care îşi explicau, în acelaşi timp, într-un chip poetic, şi apariţia instrumentului mult iubit de păstorii elini, atât de popular astăzi la noi – naiul.

5. Naiul în limba elină se cheamă Sirinx, după numele închipuitei nimfe.

6. Pinul pe greceşte se cheamă Pitis, altă pildă de felul cum îşi imaginau cei vechi apariţia diferitelor specii de plante şi copaci. El era un arbore funerar, în amintirea legendarei Pitis. Ramuri verzi şi cununiţe de pin se puneau la uşile caselor îndoliate. Această tradiţie a fost preluată de mai multe popoare. La noi chiar, mai ales în Ardeal, sunt multe locuri unde se pun ramuri de pin sau brad la înmormântări.

AFRODITA

Viaţa împodobită de farmecul iubirii este mai fericită. Dragostea îmblânzeşte firea şi duce focul vieţii într-una mai departe.

Aceea care primise în grijă de la Zeus iubirea, frumuseţea şi viaţa, era zeiţa Afrodita. Şi nimfele-i cântau:

— În faţa ta, zeiţă, se depărtează norii şi vânturile fug. Pământul îţi aşterne covoare felurite de flori viu colorate, cerul se-nseninează, se umple de lumină, şi mii de păsărele, ce împânzesc văzduhul, mărturisesc prin cântec puterea-ţi nesfîrşită. Atunci când se vesteşte o zi de primăvară, Zefirul, pân-atuncea ascuns şi amorţit, îşi reînsufleţeşte fecunda adiere... Turmele dau năvală peste păşunea grasă sau trec fluviile repezi. În mare şi în munte, în râuri

tumultuoase sau în cuiburi de păsări, şi-n iarba din livadă, tu vrăjeşti orice inimi, orice vieţuitoare. Le dăruieşti iubirea, năvalnica dorinţă de-a se-nmulţi mereu...[1]

Apoi cântau puterea zeiţei Afrodita de a pătrunde-n inimi, făcând să încolţească într-însele iubirea, căci oamenii şi zeii erau zeiţei pradă.

Puţini zei sunt aceia ce pot să-i stea-mpotrivă. Doar Hestia, Atena şi Artemis erau netulburate de flacăra iubirii. Ba, chiar şi despre ele legendele spuneau că-n mare, mare taină, aproape fiecare avea un dor anume.

Atena avusese cândva o înclinare pentru titanul, care zăcea acum pe Elbrus, greu ferecat în lanţuri. Zeiţa vânătoarei, Artemis, era să se mărite c-un uriaş, Orion. Iar Hestia, pesemne, o fi avut şi ea vreo taină.

Chiar Zeus... cât e Zeus de mare şi puternic... cât poate el supune pe ceilalţi zei cu pumnul cel încărcat de fulger... şi totuşi, Afrodita i-a tulburat simţirea. L-a făcut şi pe dânsul, stăpân atotputernic, să-şi părăsească tronul şi, ameţit s-alerge, din Olimp, preschimbat în taur, vultur, cuc sau alte animale, de-a râs o lume-ntreagă.

ZEUS INSPIRĂ AFRODITEI O DRAGOSTE NESĂBUITĂ

EI BINE, PENTRU ASTA ZEUS îi purta pică zeiţei Afrodita şi, ca să se răzbune, să poată şi el râde de

slăbiciunea ei, i-a hărăzit dorinţa să se îndrăgostească de-un simplu muritor.

Zeiţa, după voia cerescului său tată, a îndrăgit pe-un tânăr ce se chema Anhise. Din dragostea aceasta s-ar fi născut Enea. Şi-acest voinic, Enea, c-o mână de viteji, va-ntemeia cetatea cu nume mare: Roma.

În acest chip, romanii se făleau spunând că sunt urmaşii zeiţei Afrodita[2] . Dar, după cât se pare, ea nu se bucura de înrudirea asta. Vroia să îşi ascundă dragostea cu Anhise, un simplu muritor.

— Din vina ta, spunea ea troianului Anhise, eu îndur umilinţe. Căci zeii se temeau, mai înainte vreme, de ce puneam la cale. Puterea mea divină îi subjuga pe toţi, pentru că, rând pe rând, eu unisem pe zei cu fete pământene. Acum însă – vezi bine – că nu mai am cuvânt! Nu pot s-aduc aminte toate aceste lucruri, căci eu însumi greşit-am, şi chiar mai mult ca ei. Simţirea mea zeiască a fost, la fel, târâtă de-o oarbă rătăcire, şi nici n-am îndrăznit să pomenesc de ea...

Zeiţa, căindu-se de faptă, s-a despărţit de tânăr, spunându-i la plecare:

— De vei vorbi, vreodată, troianule Anhise, ori de te vei lăuda că eu ţi-am fost nevastă, Zeus o să se-nfurie şi te va fulgera!... El nu îngăduie celor de jos să ştie că zeii pot greşi!...

Şi, poruncind zeiţa să i s-aducă grabnic rădvanul din petale de flori de trandafiri, purtat de porumbiţe, îl părăsi pe-Anhise.

Plecă prin lumea largă, urmată de cortegii, de hore şi charite, şi de un copil, Eros.

Copilul se născuse din dragostea cu Ares, zeul neghiob şi ţanţoş al crudului război. Purta în mână

arcul şi pe spinare tolba umplută cu săgeţi. Zeiţa Afrodita îl sfătuia pe Eros când să întindă arcul şi-n cine să lovească.

Săgeţile lui Eros erau de două feluri: unele făurite din aur, înmuiate cu vârfu-n foc şi miere, iar altele de plumb, cu vârfu-rile negre, mânjite cu otravă.

Iar zeul, bun de joacă, la stăruinţa mamei îşi arunca săgeata cu miere sau otravă în inimi de fecioare sau de flăcăi voinici.

Năstruşnicul adesea trăgea la întâmplare şi-mprăştia iubirea: cu miere, fericită; cu fiere – în dureri, stropită mult cu lacrimi.

Ba, uneori, feciorul acesta zvânturat nu vrea să ţină seamă nici cel puţin de zei. Nici de părinţii lui.

Pe Zeus îl ţintise. Pe Ares, tot la fel. Şi chiar pe Afrodita...

ADONIS

LEGENDA POVESTEŞTE C-ODATA AFRODITA a vrut să-mbrăţişeze pe fiu-i alintat. Cum s-a plecat zeiţa, căci Eros era mic, nu ştiu cum o săgeată, ce se ivea din tolbă, a atins sânul mamei. Puţin, puţin de tot. Însă a fost destul ca dânsa să se simtă, pe dată, străbătută de un fior ciudat. Iubirea-i pătrunsese în inimă, fierbinte.

A-nchis o clipă ochii, şi când şi i-a deschis, i-a apărut în faţă un flăcăiandru chipeş, un vesel vânător, cu numele Adonis.

Era aşa de chipeş vânătorul Adonis, încât – precum spun unii – îl întrecea pe-Apolo, zeul cel mai frumos. Iar între pământeni nu se găsea nici unul să-i fie deopotrivă.

L-a îndrăgit zeiţa atât de mult pe-Adonis, încât a părăsit de dragul lui Olimpul şi templele măreţe... şi jertfele aduse de pământeni. Şi tot... Tot ce avea lăsase... Şi l-a urmat pe-Adonis.

Adonis, de asemeni, s-a-ndrăgostit de dânsa. Mai ştii? – ţintit de Eros, sau poate fermecat de brâul plin de taine şi plin de amăgiri, pe care îl purta zeiţa Afrodita[3] .

Numai că, de-astă dată, Adonis poruncea. Lui nu-i plăcea găteala, şi i-a cerut zeiţei să-şi zvârle cununiţa din pletele ei blonde, brâul cel fermecat, spinulele de aur, agrafele, cerceii, brăţările rotunde, şiragurile scumpe şi vălurile albe – podoabele pe care i le-admirau toţi zeii. I-a mai cerut să-şi puie un strai simplu de tot, un peplon sau un hiton, cum îmbrăca zeiţa cea castă-a vânătoarei când alerga prin munţi[4] .

Iar blonda Afrodita l-ascultă pe Adonis şi face tot ce-i cere, fără de nici un murmur. Îşi leapădă din plete podoabele de aur şi îmbracă un hiton scurt până la genunchi.

Ea, care-odinioară îşi petrecea tot timpul doar ca să se gătească şi să-şi pieptene părul, cutreieră acum pădurile umbroase pe urma lui Adonis şi-i veşnic temătoare, să nu i se întâmple, cumva, vreo vătămare, ori vreo nebănuită primejdie să-l pască pe preadragul ei soţ. Adesea-l sfătuieşte pe-Adonis, vânătorul:

— Iubitule, fereşte-ţi de fiare fiinţa scumpă. Eşti muritor, şi fiara, cu ghearele-i grozave, cu colţii

ascuţiţi, te poate sfâşia. Fii curajos cu iepurii, cu cerbii. Nu te lupta cu leii, cu urşii sau mistreţii. Nici vârsta ta, nici chipul nu pot să îmblânzească pe fiarele acestea sălbatice, haine, nu pot să-ţi scape viaţa. Fereşte-te, iubite. Te roagă Afrodita. Nu te vârî-n primejdii...

CRIMA LUI ARES

ADONIS ÎNSĂ RÂDE. Pe faţa lui zeiţa zăreşte nepăsare. Şi nici nu se gândeşte să fugă de pericol. Ba, parcă se-ndârjeşte şi vrea să-i dovedească iubitei, Afrodita, puterea, voinicia de care e în stare. Porneşte prin pădure, ţinând în mâna dreaptă o secure tăioasă, şi-n stânga, lunga-i lance.

Trecând printre desişuri îi iese-n cale-o fiară. Un porc mistreţ. Adonis s-avântă după el.

Cam mare e mistreţul!... Şi colţii lui sunt parcă pumnale răsucite!...

Iar fiara îl priveşte cu ochii mici şi roşii de ură şi de sânge. Fugind, l-ademeneşte prin umbrele pădurii, departe mult de locul- unde se-afla zeiţa. Oprindu-se din goană, mistreţul se întoarce şi-l înfruntă furios. Adonis îşi ridică lancea şi îl loveşte. Dar nu izbeşte poate îndeajuns de bine. Mistreţul, grohăind, se repede la tânăr şi îl trânteşte jos. Cu colţii lui năprasnici, îl rupe-n bucăţele.

Zeiţa Afrodita abia se despărţise de tânărul ei soţ, pornind prin slăvi cu carul cel tras de păsări albe. Deodat-aude vuiet. Aude cum răcneşte Adonis, când

mistreţul îi vâră colţii-n piept, şi-ndreaptă iute carul spre locul bătăliei, să-i vină într-ajutor preadragului Adonis. Din văzduh vede locul. Coboară ca săgeata. Sărind din car îşi pierde sandalele de aur, se-mpiedică-ntr-o tufă de trandafir sălbatic, şi sângele-i ţâşneşte... dar uită de durere. Cu ţipete de spaimă aleargă către trupul însângerat, ce zace lipsit de viaţă-n ierburi. Apucă doar să vadă mistreţul cum dispare... Apucă doar să vadă... însă zeiţa ştie că mistreţul e Ares.

Da. Ares se schimbase într-un mistreţ hidos. Era gelos pe-Adonis, ştiind că-i luase locul în inima zeiţei. Vroia să-l nimicească. De-aceea-l amăgise pe tânărul Adonis, la luptă, în pădure, unde îl ucisese.

— O, blestemat fii, Ares! ţipa, frângându-şi trupul pe pieptul lui Adonis, zeiţa Afrodita. Fii blestemat de-a pururi, tu, cel flămând de sfadă şi însetat de sânge, tu, cel ce nu ai milă!...

Dar Ares n-aşteptase blestemele zeiţei. Târându-şi după sine scutul cel greu de-aramă şi suliţa sa lungă, pornise în Olimp, rânjind cu mulţumire. Isprava-i izbândise şi îi era destul.

— Sărmanul meu Adonis, ţi-e stinsă tinereţea, se jeluia zeiţa şi se lovea cu pumnii tremurători în frunte. Adonis!... Nu se poate. Nu vreau s-ascult de legea lui Zeus pentru oameni. N-am să te las să pieri. Vei dăinui de-a pururi, ca vie amintire a suferinţei mele!...

S-a tot jelit zeiţa pe trupul lui Adonis, mai mult de două zile, şi lacrimile sale, picurate-n poiană, s-au prefăcut în flori, precum spune legenda, în flori de anemone.

Când s-a-nţepat zeiţa c-un spin de trandafir, fugind

către Adonis, i-a curs sânge din rană. Şi sângele-i divin a colorat cu roşu imaculata floare. Până în acea ziuă, floarea de trandafir fusese numai albă. Acum era şi roză, şi roşie ca macul. Era şi parfumată.

Şi ca să nu se uite vreodată de Adonis, a hotărât zeiţa serbări mari, fastuoase, în fiecare an, vreme de două zile, atâta cât plânsese şi dânsa în poiană. Serbări numite-adonii[5] .

Într-adevăr, aezii cântau că niciodată nu a putut să-l uite pe soţul său, Adonis, şi-n cinstea lui, adesea ocrotea pe cei tineri, când le-nfloreau în inimi simţirile alese şi-o dragoste curată.

SCULPTORUL SIHASTRU

ŞI VIEŢUIA, SE SPUNE, într-un oraş din Cipru[6], pe vremuri, un artist ce făurea cu dalta chipuri de zei şi oameni, din marmură şi fildeş, din piatră sau din lemn. Iar sculptorul acesta era frumos şi tânăr. Avea o casă mare, grădini pline de roade şi flori înmiresmate. Dar el trăia sihastru, cu câţiva sclavi ai săi, căci nu avea soţie. Nici nu voia să aibă, deşi, trecând pe uliţi, îi aruncau ochiade copilele din Cipru, iar mamele cu fete de măritat îi tot dădeau târcoale şi îl pofteau la mese şi la alte petreceri.

Dar Pigmalion, artistul – căci astfel se numea – nu da nici un răspuns. Şi rămânea tot rece, tot singur, în tristeţe.

Văzuse că în Cipru bunele obiceiuri, rămase din

trecut, erau tot mai uitate. Fetele, altădată harnice, iubitoare de casă şi modeste, căutau acum ospeţe cam nelalocul lor, şi straie deşucheate, şi danturi zgomotoase. Virtutea şi credinţa erau înlocuite de nestatornicie şi de uşurătate. Graţia se pierduse. În schimbul ei găsea privire îndrăzneaţă, vorbă gălăgioasă şi lipsă de ruşine.

Purtările acestea îl mâhneau pe artist, şi visurile sale despre o fiinţă pură, gingaşă, devotată, pe care s-o îndrăgească şi care să-i rămână soţie toată viaţa, se spulberau pe rând.

ARTISTUL CIOPLEŞTE O FECIOARĂ DIN FILDEŞ

CA SĂ-ŞI ALINE DORUL de-o astfel de copilă, artistul se închise la în atelier şi, luând în mână dalta, se-apucă să cioplească, din fildeş, o fecioară, aşa cum şi-o visase[7] .

Veneau la uşă prieteni, artişti tot ca şi dânsul, şi-l întrebau:

— Ce tot faci, Pigmalion, mereu închis în casă?...

— Îmi tălmăcesc în fildeş un vis încântător, le răspundea artistul.

Şi nu deschidea uşa. Lucra fără-ncetare, făcând din noapte zi.

Sfârşind apoi cu munca, el însuşi, Pigmalion, a privit

cu uimire la statuia cioplită din fildeşul lucios. Căci statua aceea înfăţişa chiar fata pe care şi-o dorise. Însă mult mai frumoasă decât în visul său. Pe fruntea ei senină citeai neprihănirea. Gura-i părea o floare, zâmbind în zori de zi sub raza purpurie, şi corpul de zăpadă, ovalul lin al feţei şi blânda mlădiere cu care se pleca fecioara către dânsul erau desăvârşite. cum nu se mai văzuse.

Pigmalion alergă şi-i cumpără veşminte. Îi luă şi giuvaere. Aduse din grădină flori roşii, îmbălsămate, şi-i aşternu covoare şi perne peste tot.

Ba-i dete chiar şi-un nume copilei ce-o crease cu mâna lui, spunându-i frumoasa Galateea.

Şi nu mai era singur. Era cu Galateea. Ei îi spunea acuma tot ce gândea, şi fata îi surâdea sfios, cu gura tăiată fin în fildeş, de parcă-l pricepea. Iar când lucra, artistul o întreba mereu:

— Tu ce spui, Galateea? Mai poate să cioplească dalta mea o minune aşa precum eşti tu?..,

Lui îi părea că fata-i răspunde:

— Da, iubite...

Şi, ascultând răspunsul, artistul se-ncorda. Mâna lui mult dibace cioplea lucruri de artă ce nu aveau pereche... Dragostea-i da putere şi aripi ca să zboare pe culmea creaţiunii.

Toţi admirau acum ce dăltuia în piatră, în fildeş sau în lemn, neîntrecutul sculptor...

STATUIA PRINDE VIAŢĂ

VENISE PRIMĂVARA. Iezii săreau zburdalnici. Pe câmpuri viţeluşii gustau întâia oară din iarba cea mustoasă şi mii de zburătoare înveseleau văzduhul cu ciripitul lor.

Oamenii începeau să strângă-n coşuri mere şi rodii şi naramze, căci se-apropia serbarea zeiţei Afrodita. Iar fetele, gătite cu văluri lungi şi albe din pânză străvezie, împleteau, în ghirlande, crengile lungi de mirt şi agăţau în ele trandafiri şi anemone.

Tobele băteau tare, asurzitor, şi flautul se pornise să sune tânguios, chemând la sărbătoare toţi oamenii din Cipru.

Şi iată-l! – în mulţime, întâia oară iese şi-artistul Pigmalion. Se-ndreaptă spre altarul de marmură-al zeiţei. Jertfeşte un berbece şi cade în genunchi.

— Zeiţă! zice el. Tu-ntruchipezi iubirea, puterea suverană ce face să-ncolţească, şi dintr-o piatră, viaţa. Eu am pe Galateea cu inima de fildeş. Azvârle-i o scânteie, şi eu i-o voi aprinde, să ardă-n vâlvătăi...

Îşi spuse rugămintea. Se-ntoarce şi porneşte înfrigurat spre casă. Se-nghesuie-n mulţime, cuprins de-o presimţire. Începe să alerge.

Sosind, trânteşte uşa şi intră ca furtuna în sihăstria lui.

Acolo-i Galateea. Se află tot pe soclu, la fel de nemişcată. E tot cum o lăsase în ceasul când plecase spre-altarul Afroditei.

Dar el o ia în braţe. Nu vrea să ţie seama că trupul ei e rece, şi îi sărută faţa şi îi şopteşte vorbe curate de iubire:

— Tu ai să-mi fii soţie, îi spune Galateei. Nici una nu-i ca tine de castă şi gingaşă. Eu te-am purtat în suflet şi te-am creat din fildeş.

În timp ce-i spune astfel, cuprins de-nflăcărare, deodată Galateea întredeschide ochii şi inima ei bate. Iar pielea ei se face mai moale ca mătasea. Cosiţele-s de aur şi ochii de cicoare, surâsul îl pătrunde în inimă pe tânăr, şi ea-i cuprinde gâtul:

— Mult am dormit, iubite!...

Iar Pigmalion ridică povara lui cea scumpă cu braţele-amândouă şi strigă cu putere:

— Trăieşte Galateea!... Îţi mulţumesc, zeiţo!... Îţi mulţumesc, iubire...

Pe urmă, se-nţelege, s-a prăznuit şi nunta, la care-au fost poftite mulţimile din Cipru.

A fost o nuntă mare... Veniseră artiştii din tot cuprinsul ţării, toţi sculptorii Eladei, poeţii, muzicanţii.

A fost şi Afrodita, cu feciorul său Eros. Chiar au danţat la nuntă...

A fost o veselie cum nu se poate spune...

Aşa zice legenda.

Şi-au trăit împreună ani lungi, zile ferice. Cât? Nu mai ştie nimeni.

I-a ocrotit zeiţa, frumoasa Afrodita. I-a ocrotit iubirea, ce şi-o păstrau cu grijă.

Feciorul Galateei a fost regele Pafos, ce-a stăpânit în Cipru. El a clădit oraşul, ce poartă-acelaşi nume, şi-unde se află templul frumoasei Afrodita. Un templu fără seamăn şi cel mai drag zeiţei. Artiştii, dup-aceea,

au slăvit pe-Afrodita, iubirea creatoare, în cânt, în danţ, şi-n piatră[8] ... Iubirea ce-i cântată şi astăzi de poeţi...

Note:

1. După versurile poetului latin Lucreţiu.

2. Afrodita-Venus – sau Venera la romani – era fiica lui Uranus, cel dintâi zeu al cerului. Ea se născuse din spuma mării. Iar spuma se ivise din sângele lui Uranus, scurs în apa mării, în urma loviturii date de fiul său, titanul Cronos, cu secera de diamant. Afrodita se trăgea din prima dinastie de zei, pe când olimpienii, în frunte cu Zeus, erau din neamul lui Cronos, adică din a doua dinastie, aceea a titanilor. Tot dintr-un titan, din Iapet (prin Prometeu şi fiul său Deucalion), se trăgea, după legendă, şi neamul elinilor. Deci, în vreme ce elinii se mulţumeau să arate că ei, ca şi olimpienii, se trag din titani (olimpienii din Cronos, şi elinii din Iapet), romanii aveau pretenţii mai mari: ei afirmau că, prin Afrodita, se trag direct din Uranus, părintele tuturor zeilor. Legenda ticluită de poeţi cu atâta meşteşug, din ordinul împăraţilor romani, arăta că romanii, fiind dintr-un neam mai bun şi mai vechi, au mai multe drepturi decât elinii să stăpânească lumea. Mai mult, ei pretindeau că fiul lui Enea, nepot al Afroditei, Ascaniu sau Iuliu – cum îl numeau romanii – era întemeietorul familiei imperiale a Iuliilor, din care făcea parte şi Cezar, şi August. În acest fel justifica familia Iuliilor dreptul de a stăpâni Roma, şi Romei, dreptul de a-şi întinde ghearele ei de vultur pestre întreg pământul.

3. Se spune că zeiţa purta un brâu fermecat. Acest brâu avea darul de a o face mai frumoasă şi-i da puterea să subjuge inimile bărbaţilor.

4. Peplonul era o tunică- feminină, fără mâneci, prinsă cu o agrafă pe umeri, iar hitonul, o haină de lână albă, scurtă până la genunchi.

5. Adoniile, serbările în cinstea lui Adonis, aveau loc în Asia, Elada, şi mai târziu la Roma. Ele se prăznuiau primăvara, cu mare însufleţire, vreme de două zile.

Prin Adonis, vechii greci înţelegeau vremea călduroasă, când înfloreşte glia. Înţelegeau belşugul de roade felurite, care îndestulau ogorul, livada şi grădina.

Zeiţa Afrodita întruchipa şi ea, dealtminteri, natura roditoare.

Iar moartea lui Adonis însemna chiar sfârşitul verii, când iarba se vestejeşte şi poamele cad, în vreme ce frunza sângerie este purtată în vârtejuri de vânturile toamnei.

Ares, care îl răpune sălbatic pe Adonis, însemna, la rândul său. războiul. Războiul prăpădeşte şi pârjoleşte totul. Dar Ares mai este în acelaşi timp şi furtuna sau vremea ce se schimbă. Căci Ares este feciorul Herei, adică al cerului. Vremea se înrăieşte către începutul toamnei, aduce pustiirea în arbori, pe câmpie şi-n florile ce-şi scaldă petalele în lumină. Atuncea este vremea care aduce moartea comorilor grădinii...

Astfel se tălmăceşte şi crima săvârşită de Ares cel crud asupra lui Adonis, şi jalea Afroditei.

6. Ciprul este o insulă din Mediterana răsăriteană, unde, după legendă, fusese purtată Afrodita de Zefir, atunci când se născuse.

7. S-a mai arătat această temă la Prometeu: dorinţa omului de a atinge suprema creaţiune, de a schimba materia neînsufleţită în fiinţe vii. În legendele eline se sublinia că numai omul înflăcărat de o mare pasiune va putea săvârşi acest lucru.

8. Praxitele, unul din cei mai mari sculptori ai antichităţii, a dăltuit adevărate poeme în piatră, spre slava Afroditei, aceea care întruchipa, pentru elini, dragostea şi frumuseţea. Marmure vestite sunt: Afrodita de Medicis şi mai ales cea din Milo. Aceasta din urmă a fost aflată de un ţăran în Milo, o insulă din roiul de Ciclade, pe când îşi săpa ogorul. Se pare, că această statuie ar fi opera unui alt mare sculptor grec, Scopos. Aflată astăzi la Luvru, ea stârneşte uimirea tuturor prin perfecţiunea cu

care a fost creată.

EROS ŞI PSIHEEA

În basm[1] se povesteşte c-ar fi trăit de mult, de mult, în Creta, un rege şi-o regină care aveau trei fete. Dar orişicâte haruri aveau primele două, cea mai mică, Psiheea, le întrecea cu mult.

Locuitorii ţării şi chiar străini de locuri se grămădeau s-o vadă pe fata cea mai mică a regelui din Creta, lăudându-i frumuseţea, în vreme ce poeţii se adunau acolo, rostindu-i pe-ntrecute fermecătoare versuri:

„De-ai fi printre zeiţe, ele-ar păli de ciudă... căci tu le-ntreci, frumoaso, pe toate laolaltă. Chiar mândra Afrodita ar fi pe lângă tine o floare vestejită, ar fi un strop de apă lângă un lac de munte, ce-şi arde limpezimea sub soarele amiezii... Tu eşti mult mai frumoasă. De-aceea, o, copilă, tu ne vei fi zeiţă... Noi nu mai vrem pe alta”...

Aşa grăiau poeţii, nedumeriţi, fireşte, că poate să existe o astfel de minune.

Nici nu puteau să fie ochi mai adânci, mai galeşi. Obrajii-i erau rumeni. De-o rumeneală dulce, cum are trandafirul involt, plin de parfumuri. Şi buzele!... Ce buze!... Ca rodiile coapte. Şi dinţii: stropi de lapte, din proaspătă mulsoare, în botişor de ciută, ce suge-ntâia oară. Iar graiul ei, un cântec, o muzică divină ce farmecă urechea şi-alină suferinţa, ca un ceresc balsam.

Din pricina Psiheei, pământenii uitau s-o mai sărbătorească pe mândra Afrodita şi lăsau să se stingă pe-altarele ei focul. Podoabele de aur, smulse de pe coloane, din temple şi sanctuare, din dumbrăvile sfinte, erau în schimb aduse ca daruri pentru fată.

Când a aflat zeiţa, s-a necăjit amarnic şi-a început să strige:

— Asemenea ocară?... Cum de o rabdă cerul? Şi darurile mele, flori, jertfe, fructe – toate – să-mi fie smulse oare de fetişcana asta?... De-o fată muritoare?... Cum îndrăzneşte ea să fie mai frumoasă ca mine, Afrodita?

Şi, înfuriată groaznic, zeiţa Afrodita l-a şi chemat pe Eros[2], copilul năzdrăvan, ce-avea aripi de aur, o torţă şi un arc cu săgeţi fermecate:

— Tu, ce-mi asculţi porunca fără de şovăire, i-a rostit Afrodita cu voce tremurândă, te rog de astă dată să te repezi în Creta şi s-o cauţi pe Psiheea. O vei găsi uşor, căci oamenii, nătângi, se strâng s-o tot admire. Tu însă fă – prin vrajă – să n-o iubească nimeni...

— Atâta ţi-e porunca?...

— Nu. După treaba asta, mai picură-i în suflet

Psiheei şi-o iubire nebună pentru-o fiinţă cu totul decăzută, un osândit de soartă, sau cine crezi cu cale... Vreau s-o hulească lumea şi să râdă de ea, c-a îndrăgit un monstru şi, astfel, răzbunarea zeiţei Afrodita va fi îndestulată... Îmi împlineşti voinţa, copilul meu iubit?...

— Da, mamă!... Şi feciorul şi-a-ntins aripi de aur[3] . A zburat prin văzduhuri şi-a poposit în Creta, odată cu-nserarea. Tiptil-tiptil, ştrengarul s-a strecurat în taină, chiar în iatacul fetei. Noaptea era senină şi-o rază de lumină – trecută prin frunzişul cel des de la fereastră – o săruta pe pleoape, pe genele ei lungi. Şi Eros a vrăjit-o pe fata regelui, precum făgăduise zeiţei Afrodita. Dar dibuind prin tolbă, să caute o săgeată cu care s-o ţintească, s-a cam zgâriat la deget. Iubirea pentru fată l-a şi cuprins pe Eros. Lăsându-şi tolba-ncolo, o privea pe Psiheea nesăţios, gândind:

,,E săvârşită vraja: n-o mai pot dezlega. Dar n-am să trag săgeata cu fiere şi otravă, căci fiinţa mi-e robită de chipul tău, Psiheea!”

Şi, suspinând, copilul cel drag al Afroditei s-a întors în Olimp.

Era-n Olimp, dar gândul îi rămăsese-acolo, în palatul din Creta, la fecioara Psiheea, pe care o iubea...[4]

PALATUL FERMECAT

S-A SCURS O SĂPTĂMÂNĂ... o lună... sau un an... şi, precum hărăzise zeul iubirii, Eros, flăcăii ce-nainte nu conteneau s-o ceară de nevastă, acum o priveau reci.

Parcă vedeau o piatră, o marmură cioplită cu mare iscusinţă de-un sculptor cu renume şi, totuşi, fără viaţă şi fără de simţire.

Părinţii mândrei fete erau nedumeriţi, căci celelalte fete, surorile mai mari, găsiseră miri vrednici. De, cam bătrâni, nu-i vorbă, dar totuşi nişte miri de rang înalt: doi regi.

Ce bucurie mare ar fi avut părinţii, dacă şi-a treia fiică şi-ar fi găsit un rost. Atâta doar că nimeni nu mai călca palatul în chip de peţitor...

Atunci, bătrânul rege s-a dus la un oracol, să-ntrebe pe Apolo ce are de făcut. Apolo i-a răspuns, prin preoţii din templu:

— Nu mai spera, tu, rege, ca ginere, un om. O fiinţă fără seamăn, un monstru rău şi crud, ce zboară prin văzduhuri, purtând cu sine focul şi-o armă ucigaşă, de care însuşi Zeus se teme uneori, va fi bărbatul fetei. Deci du-o pe Psiheea în vârful unui munte şi las-o părăsită, ca monstrul să-şi ia prada, şi nu-ncerca, bătrâne, să te împotriveşti poruncii zeilor, căci vei fi osândit...

Vă-nchipuiţi ce-adâncă, ce neagră întristare l-a cuprins pe bătrânul părinte al Psiheei. Dar nu-ndrăznea sărmanul să calce-o hotărâre pe care o luau zeii. Şi-n ziua hotărâtă, într-un cortegiu jalnic – de moarte, nu de nuntă – regele şi regina au dus-o pe Psiheea pe vârful unui munte. Aici au părăsit-o, cum poruncise zeul, şi s-au întors acasă, cu vaiete cumplite, ştiind că lasă fata drept pradă unui monstru.

Rămasă singurică, prinţesa sta cu spaimă şi tremura ca frunza când vine vijelia, tot aşteptând pe monstru să vină să o-nhaţe...

Deodată dânsa simte că bate-o adiere... Vântul de-apus, Zefirul, o luase pe copilă pe aripile lui, s-o ducă peste piscuri, în locuri neştiute de oameni până-atunci, lăsând-o-ntr-o poiană cu ierburi ca mătasea şi flori îmbălsămate.

În preajmă dă cu ochii de un palat măreţ.

Păşind fata cu frică, pe o potecă-ngustă, pătrunde în palat, şi-acolo – ce să vadă? O boltă minunată, sculptată cu migală în lemn scump de lămâi, şi-n fildeş, şi-n aramă. Coloanele înalte, care o susţineau, erau turnate-n aur. Şi mii de animale – părând însufleţite – făcute din argint, împodobeau pereţii, în vreme ce podeaua părea ca înstelată cu mii de nestemate, mărgăritare albe, cu luciu stins, rubine, focoase diamante şi alte multe pietre, puse în mozaic şi-nchipuind din ele figuri parcă pictate.

Fata privea uimită, păşind tot mai departe, pe scări monumentale, prin încăperi, în care erau îngrămădite comori nemăsurate de aur, pietre scumpe, veşminte şi podoabe.

O fiinţă nevăzută, călăuzindu-i paşii, îi glăsuia copilei:

— Tot ce zăreşti în juru-ţi, frumoasa mea stăpână, să ştii că e al tău. Poţi da orice poruncă. Poţi spune orice voie. De vrei, poftim, te-aşteaptă o baie minunată, ce-o să te răcorească după atâta zbucium...

Psiheea nu aşteaptă prea multă îmbiere, şi se cufundă-n baie...

Ce bine e în apa fierbinte, în care sclave cu chipuri nevăzute au picurat esenţe plăcut mirositoare!

Şi-o masă-mbelşugată, vinuri întăritoare, dulciuri, fructe gustoase: rodii, chitre, naramze îi sunt întinse-n

faţă.

După ce se-ospătează, Psiheea e condusă într-o-ncăpere mică, tăcută, primitoare, cu pat curat şi alb, cu aşternuturi moi.

Fiinţele nevăzute o culcă pe fecioară în acest pat de aur şi suflă în făclia ce pâlpâia alături.

— Dormi fără nici o grijă, îi spune iar o voce. Soţul tău o să vină şi-o să te-mbrăţişeze prin somn, copilă dragă. Să nu ai nici o teamă. I-e blândă sărutarea. Dar să nu-ncerci să-l vezi, căci te pândesc primejdii.

SE IVESC CELE DOUĂ SURORI

ASTFEL S-A SCURS ŞI NOAPTEA. A mai trecut o zi. Şi altele pe urmă...

Psiheea devenise soţia unei fiinţe ce venea numai noaptea, şi-n zori – când prima rază se strecura-n cămară – dispărea fără urmă.

Nu ştia cum arată, nu ştia cum îl cheamă, de are înfăţişare frumoasă sau de monstru.

În timpul zilei, fata se răsfăţa în voie prin multele-ncăperi ce le avea palatul, ori cobora-n poiană. N-avea decât să-şi spună dorinţa cea mai mică, şi totul se-mplinea. Coruri, muzici alese îi desfătau auzul! Dar nu vedea pe nimeni. Vorbea numai cu umbre. Se hârjonea cu ele, fugind printr-o pădure, culegând flori şi fructe sau dănţuind mereu...

Neobosită, vremea curgea pe nevăzute făgaşe, ca-nainte.

Dar într-o zi, când fata ieşi ca să se plimbe pe munte, prin poiene, a auzit din vale nişte voci cunoscute. A stat puţin pe gânduri. Cine să fie oare? A!... da!... Sunt ele, surorile mai mari. O strigă şi o caută:

— Psiheea, unde eşti? Regele, tatăl nostru, trimisu-ne-a pe noi, să te căutăm, surioară, căci el şi cu regina s-au ferecat în casă... Nu vor să vadă cerul şi nici lumina zilei, cât timp nu pot să afle nimic de soarta ta...

Psiheea le aude şi-ar vrea să le răspundă; dar fiinţele din preajmă îi poruncesc să tacă. O vorbă să nu spună. Intâi să-i ceară voie slăvitului ei soţ.

Cu câtă nerăbdare aşteaptă dânsa noaptea! Iar când soţul soseşte, ea plânge şi-l dezmiardă, şi-l roagă, stăruieşte. Până ce el, în fine, se-nduplecă. Îngăduie ca-n ziua următoare Zefirul să aducă acolo, în palat, pe cele două fete, care umblau prin munte, căutând-o pe Psiheea.

— Mai înainte-i spune:

— Ştiu că surorile or să te sfătuiască lucruri nechibzuite. Nu le da ascultare. Mai ales nu uita că, orice-ar fi pe lume, să nu-ncerci să mă vezi...

— Am să-ţi împlinesc voia. Să nu ai nici o teamă! îi răspunde Psiheea. Toate vor fi, stăpâne, aşa precum doreşti...

PSIHEEA ÎL PIERDE PE EROS

ÎN ZIUA URMĂTOARE, Zefirul se porneşte pe văi şi, dintr-o dată, vede pe cele două surori ale Psiheei. Le-aduce la palat, pe aripile sale.

Ce-mbrăţişări! Ce lacrimi! Ce chicoteli! Ce râs!... Psiheea le arată palatul fermecat şi sălile în aur şi arginturi, grădinile, pădurile şi toată avuţia ce se afla acolo. Ba, le şi povesteşte că ei i se-mplinesc toate dorinţele, afară de aceea de a-şi vedea bărbatul; şi cum el i-a cerut, cu aspru jurământ, să nu-ncerce să-l vadă. Surorile se miră şi vor s-o iscodească, dar nu au timp prea mult, căci mesele-s întinse şi muzica le cântă. Sclavele nevăzute le-n-treabă de porunci. Şi nu sfârşesc prea bine să spună ce doresc, şi braţe nevăzute aduc bucate, haine, mingii, cercuri de aur, coşuri cu flori, colane, cercei sau pietre scumpe. Mă rog, orice poftesc l

Surorile Psiheei, la-nceput bucuroase c-o revedeau pe fată, încep să fie roase de o invidie din ce în ce mai neagră.

— Ce zici?... Neruşinata!... îşi şoptesc amândouă, când nu-i de faţă dânsa. Noi o credeam pierdută. Şi ea? Ce bogăţie... Tocmai ei? Cea mai mică?... Bărbatul său, pesemne, o fi vreo zeitate. O fi voinic şi chipeş. Şi noi, cu soţii noştri bătrâni, neghiobi şi şubrezi, ne mâncăm tinereţea. Ba, n-o vezi ce se-ngâmfă? Ne-arată toate cele, de parc-ar fi regină, iar noi nişte sărmane şi umilite sclave... Mai bine să-i dăm sfatul să-şi calce jurământul faţă de soţul său şi să-ncerce să-l vadă noaptea, pe când el doarme. Căci el o să se-nfurie şi o s-o pedepsească. Aşa, surioara noastră va pierde din trufie... Ha, ha... E straşnic planul...

Şi cele două scorpii o sperie pe Psiheea. Îi spun că

nişte oameni i-ar fi văzut bărbatul. Acesta-i un balaur. În fiecare seară vine dintr-o pădure şi trece înot râul, iară în zori se-ntoarce. Sigur c-o s-o mănânce şi pe soţia sa, când o să aibă poftă. Ca să se-n-credinţeze, s-aprindă o lămpiţă noaptea, când doarme el, şi să-i privească faţa.

Psiheea,-nfricoşată, ascultă şi promite să le urmeze sfatul.

Şi scorpiile pleacă, iar sora cea mai mică rămâne la palat.

Şi, hăt, târziu, în noapte, când soţul doarme dus, Psiheea ia în mână lămpiţa cu ulei şi, uşurel, pe vârfuri, se-apropie de el şi-i luminează chipul.

Acel ce s-odihneşte-naintea ei, pe perne, e monstrul cel mai dulce şi mai frumos din lume. E-naripatul Eros, cu-obrajii ca bujorul, cu bucle lungi de aur pe umerii de nea. Alături are arcul şi tolba cu săgeţi. Ea îi atinge arcul şi tolba, şi-o săgeată o zgârie la un deget. Şi dragostea o prinde cu vie-nvâlvorare pentru divinul Eros.

Se uită cu ardoare la el şi se apleacă, dornică să-l sărute. Atunci, o picătură încinsă de ulei se scurge din lămpiţă. Îl atinge pe zeu, făcându-i o arsură pe pielea delicată.

El, Eros, se trezeşte. O vede pe Psiheea plecându-se asupră-i; e gata să-l sărute cu buzele fierbinţi, în vreme ce cu ochii îl roagă de iertare.

Dar el se saltă sprinten şi zboară pe fereastră. S-a dus pe totdeauna...

Palatele de aur, grădinile, pădurea, izvorul, tot, dispar,

Psiheea-nmărmurită aude numai glasul lui Eros,

care-i spune:

— Mi-ai fost atât de dragă! Dar prin nechibzuinţă, acuma m-ai pierdut... căci nu sosise timpul ca să mă poţi vedea...

— Nu, nu vreau, strigă fata, căci te iubesc... şi... Eros... eu... voi avea un prunc.

Numai că el zburase şi n-o mai auzea. Silit de legi divine, zeul intra-n Olimp şi mândra Afrodita îi ieşise înainte şi îl certa cu asprime:

— Necredincios!... Viclean!... Duşmana mea de moarte ai luat-o de soţie?... Aşa ne-am înţeles? Ei bine, pentru asta te voi închide-n casă. Dă-mi arcul, dă-mi şi tolba... aripile... făclia... însemnele puterii... Nu mai eşti zeu, ci sclav!

PSIHEEA PORNEŞTE ÎN CĂUTAREA SOŢULUI

PE CÂND FRUMOSUL EROS era închis în casă, Psiheea şi pornise pe munte... şi plângea:

— Ce-am să mă fac, o, Eros?... Unde te pot găsi?... Sunt singură, mâhnită... şi te iubesc atât...

Şi, năzuind un sprijin, aleargă-n templul Herei, căci dânsa ocrotea familia, căminul. O roagă pe zeiţă. Imploră şi pe-alţi zei. Dar nimeni n-o ascultă, nu-i ia durerea-n seamă.

— Tu eşti o muritoare, şi dânsul e un zeu. Nu ştii că

însuşi Zeus a părăsit atâtea şi-atâtea pământene? Nu mai gândi la el, căci n-o să-l mai revezi... îi răspundeau mai toţi.

Psiheea nu se lasă, ba încă socoteşte să plece spre zeiţa iubirii, Afrodita. Ea doar ocroteşte dragostea pe pământ.

Şi plecă... merge, merge... îndură suferinţe, şi frig, şi foame, sete şi piedici cu duiumul... Ajunge la palatul zeiţei Afrodita şi-i spune umilită:

— Tu eşti, zeiţă, mama lui Eros, soţul meu... Peste puţină vreme şi eu am să fiu mamă... Fii bună deci, zeiţă, pe cât eşti de frumoasă...

Zeiţa Afrodita priveşte spre Psiheea. Dar după-atâta trudă, tot fata-i mai frumoasă. De ură-nverşunată, zeiţa se încruntă, rostindu-i printre dinţi:

— Vrei să mă faci bunică, pe mine, Afrodita, zeiţa frumuseţii? Vrei să mă faci bătrână? Tu, ce eşti vinovată că te-ai născut frumoasă, poate mai mult ca zeii, poate mai mult ca mine?... Să vină două sclave: Grija şi Întristarea!... Luaţi-o şi biciuiţi-o... Dar ştiţi, cum se cuvine!

Sclavele o înşfăcară şi-o biciuiră straşnic. O-nvineţiră toată. Dar nici aşa zeiţa nu se milostivi, şi luă ea însăşi biciul. Îi sfâşie veşmântul, o trase de cosiţe şi o bătu la sânge.

Apoi, însângerată, o puse şi la muncă. Îi dete o movilă înaltă de seminţe. Erau acolo boabe de mac, fasole, linte, grâu, orz şi alte feluri şi-i spuse să le-aleagă grămezi, grămezi, pe soiuri...

Când se sfârşi cu munca, îi porunci să plece într-o pădure deasă, unde păştea o turmă de oi – turbate toate – ce-i omorau pe oameni, şi să-i aducă lână.

(Lâna era de aur.)

Pe urmă o trimise în vârful unui munte, păzit cu străşnicie de sute de balauri. Pe-aici trecea un fluviu care curgea spre Tartar. Şi-i porunci s-aducă un şip umplut cu apă.

Dar dragostea, dorinţa de-a-l mai vedea pe Eros i-au dat Psiheei vlagă să treacă prin primejdii, să biruiască totul şi să-mplinească voia geloasei Afrodite...

CĂLĂTORIA ÎN ŢINUTUL LUI HADES

NEÎMPĂCATĂ ÎNCĂ, ZEIŢA îi mai cere să plece şi-n ţinutul lui Hades, sub pământ.

— Te du-n regatul morţii cel cârmuit de Hades, îi spune Afrodita, şi cere-i Persefonei, gingaşa lui soţie, să-ţi umple cu balsam cutia asta mică. Balsamul mă va face pe mine mai frumoasă... Catã să vii degrabă, căci plec la un ospăţ...

Porneşte iarăşi fata. Se luptă îndelung să intre în regatul cel misterios al morţii. Străbate peste fluviul, pe unde treceau morţii. Şi trece chiar de Cerber, de câinele lui Hades, cel cu trei capete, ce străjuia cu colţii lui cumpliţi acest ţărm al tristeţii, domolindu-l pe monstru cu nişte turte dulci.

Se spune despre Gheea, strămoaşa tuturora, că ea era zeiţa ce-o ajuta pe fată să treacă prin primejdii. Şi

cum, necum, copila ajunge şi la tronul zeiţei Persefona.

Şi-o roagă:

— Dă-mi, zeiţo, balsamul ce ţi-l cere, în cutioara asta, mama soţului meu, frumoasa Afrodita!

Persefona primeşte să-i umple cutioara cu balsamul cerut, şi pleacă iar Psiheea, să-l ducă Afroditei. Zeiţa, la plecare, o sfătuise bine:

— Să nu deschizi capacul. Balsamul din cutie e numai pentru zei...

„E pentru zei, ştiu bine, se frământa Psiheea, călătorind pe drumuri, şi cerceta cutia. O, de-aş putea şi eu să folosesc balsamul! Puţin. Cât de puţin. Să mă fac mai frumoasă decât mă ştie Eros, şi-apoi să caut mijlocul ca să pătrund la el. Am băgat eu de seamă unde l-a-nchis zeiţa. Iar el, văzându-mi chipul, să mă-ndrăgească iarăşi...”

Şi tot gândind în sine, aproape fără voie, mânată de iubire, Psiheea-ntredeschide capacul, binişor.

Numai că din cutie – aşa cum uneltise zeiţa Afrodita – iese un abur negru, şi fata cade jos. Aburul o-mpresoară şi el aduce somnul cel fără de sfârşit.

ZEUS HOTĂRĂŞTE...

DAR EROS, CE VĂZUSE PRIN VRAJĂ toate astea, nu mai aşteaptă mult, şi cum aflase locul unde-i ţinea zeiţa aripile şi arcul, le smulge şi s-avântă printr-o

fereastră-afară.

Ajunge la Psiheea. Adună în cutie aburii grei ai morţii şi fata se trezeşte:

— Iubite... Tu eşti oare!... Deci m-ai iertat?... Mai stai... Mai stai, să te privesc... Căci am atâtea lucruri să-ţi spun, de-atâta vreme de când ne-am despărţit...

— Şi eu, Psiheea dragă, rosteşte zeul Eros, dar nu-i timp de pierdut... Mama mea, Afrodita, este pe urma noastră. Tu du-te cu balsamul. Eu plec către Olimp.

Şi zboară zeul Eros drept în Olimp şi spune:

— O, Zeus, tu ce lumea o cârmuieşti din slavă, îndură-te de mine şi de iubita mea...

— Nu, nu... strigă din urmă zeiţa Afrodita, sosită în rădvanu-i din flori de trandafir. Nu-ngădui, stăpâne! Psiheea nu-i zeiţă, şi-un zeu, cum este Eros, nu poate face nuntă cu ea – o muritoare...

— Ba da, răspunse Zeus. Nu te mâhni, frumoaso, şi-ncearcă să surâzi. E vremea să astâmperi pe-acest copil zburdalnic, care-a făcut şi face atâtea nebunii... E vremea să-l însori. Şi ca să fie demnă Psiheea de un mire ceresc, cum este Eros, eu am s-o fac zeiţă.

Şi Zeus porunceşte lui Hermes să adune, în sala de consiliu, pe zei şi pe zeiţe. Să vină şi Psiheea. Şi-i dă fetei să soarbă din cupa lui de aur esenţele divine: ambrozie şi nectar.

— Rămâneţi împreună necontenit de azi, le glăsuieşte dânsul. Iar voi, zei şi zeiţe, puteţi să-ncepeţi nunta şi să vă veseliţi... Vă porunceşte Zeus!...

Şi Eros cu Psiheea au făcut astfel nunta, rămânând amândoi fericiţi în Olimp...[5]

Note:

1. Basmul despre Eros şi Psiheea a fost povestit cu multă vervă şi fantezie – probabil după o veche legendă elină – de către scriitorul Apuleius, în opera sa „Măgarul de aur”. Tema a fost reluată de către alţi scriitori şi, sub diferite variante, a pătruns în folclorul multor popoare.

2. Eros, dragostea, la început era, pentru grecii vechi, numai forţa universală, care uneşte fiinţele perechi, perechi, făcându-le să se înmulţească. El a unit-o pe Gheea, cea dintâi zeiţă, cu Uranus, cel dintâi zeu. Mai târziu, poetizând legenda, grecii şi l-au închipuit pe Eros ca un tânăr înaripat, dându-i drept părinţi pe Afrodita, zeiţa dragostei, şi pe Ares, zeul luptelor nesăbuite. Întruneau astfel în dragoste, în chip poetic, frumuseţea Afroditei cu dorinţa de cucerire a lui Ares, vrând adică să sugereze că dragostea cea frumoasă trebuie cucerită. De aceea vechii meşteri îl înfăţişau adesea pe Eros călare pe un leu, ţinând în mână o liră. Arătau în acest fel că simţămintele, reprezentate

prin liră, pot îmblânzi o fiinţă oricât de cruntă.

3. În Capitoliul din Roma se află o statuie cioplită din marmură pentelică de faimosul Praxitele. Opera, un giuvaer de piatră, a fost răpită de romani din Elada. Aici Eros, Cupidon sau Amor – cum îi spuneau romanii – este înfăţişat ca un tânăr cu pletele încreţite şi aripile pe umeri. El are un arc, din care este gata tocmai să tragă o săgeată, poate muiată în miere şi foc, poate în otravă şi venin. Lui Eros însă nici că-i pasă de cele care vor urma. Un zâmbet şăgalnic îi luminează faţa şi toată frumuseţea ce i-a fost dăruită de Afrodita. Alte opere îl reprezintă pe Eros în mână cu o torţă – torţa care trebuia să înflăcăreze dragostea oamenilor, după ce el îi ţintea cu săgeţile.

4. Tot în Capitoliu se găseşte un preaminunat grup de marmură care-i înfăţişează pe Eros şi Psiheea îmbrăţişaţi. Fără îndoială că această operă, săvârşită de un artist necunoscut, a inspirat nu numai pe poeţi, ci şi pe pictori şi pe muzicieni, într-atât este de armonioasă marmura dăltuită.

5. Această alegorie are un tâlc, şi anume că dragostea nu poate dăinui, dacă nu e însoţită şi de o simţire adâncă. Psiheea, în limba greacă, se tâlcuieşte prin suflet. Dar şi sufletul se înalţă prin dragoste, prin Eros, şi ajunge în Olimp, adică în locul unde se găsea fericirea desăvârşită, pe care o gustau numai zeii, cum credeau elinii.

Într-un frumos tablou, care se găseşte la Luvru, pictat de artistul Louis Gérard, este înfăţişată această poetică alegorie. Eros, înaripatul, cuprinde pe Psiheea, pe draga lui soţie, ca s-o urce în Olimp.

POSEIDON ŞI AMFITRITA

Palatul lui Poseidon[1], zeul care purta în mâna lui triena[2] -, se ridica-n Egeea[3] . Însă de-acolo zeul pleca adeseori în carul său de aur, tras ca o vijelie de zeci de cai sălbatici. În urma lor săltau cetele de delfini şi alte animale din apele marine.

Fiindcă zeul Poseidon crease cândva calul[4], îl îndrăgea nespus. Dar şi mai mult iubea delfinul, delfinul care zburdă mereu voios prin valuri şi saltă şi se joacă şi face giumbuşlucuri. Aproape nu-i poveste legată de Poseidon fără să fie vorba, cumva, despre delfin. De-altminteri în legende se spune că Poseidon şi-a cucerit soţia cu ajutorul unor preacredincioşi delfini.

Odată, pe când zeul se preumbla pe mare, văzuse

într-o ceată de nimfe nereide o tânără fecioară, numită Amfitrita. Nimfele nereide, în număr de cincizeci, erau nişte copile de-o bunătate rară. Mama lor era Doris, o nimfă oceanidă, şi tatăl lor, Nereu, alt zeu bătrân al mării, care-şi avea palatul în apele Egeei.

Iar când zeul Poseidon cutremura adâncul de ape mişcătoare şi îneca sub valuri triremele eline, nimfele nereide plângeau înduioşate şi, lunecând prin valuri, se avântau cu toate să scape corăbierii. Ele-i purtau pe braţe şi-i aruncau pe ţărm...

Când se trezeau sărmanii şi se vedeau trăind, ştiau că-şi datoresc această fericire nimfelor nereide. Le mulţumeau cucernici şi le zvârleau ofrande în valurile mării.

URMĂRIREA NIMFEI

ACUM ÎNSĂ POSEIDON zărise pe-Amfitrita cu toate celelalte surate ale ei. Copilele danţau într-o insulă Naxos, şi zeul se oprise, vrăjit de melodia ce o cântau în cor.

„Ce cântec!... Ce visare!... şi-a spus în sine zeul. Ce fete are Nereu! Mai ales Amfitrita... Ia stai s-o mai privesc...”

Şi se uita la fată cu ochii lui albaştri, tăioşi cum e oţelul.

Pesemne, însă, barba-i zburlită şi-nţesată de alge şi de scoici şi fruntea-ntunecată şi pletele-i albastre s-or fi zărit cumva. Căci nimfele, deodată, au contenit din

danţ şi au sărit în mare.

...Şi zeul a zâmbit:

Cred că a venit vremea să-mi aduc o regină, la mine, în palatul de aur din Egeea!... Iar nimfa cea frumoasă e fata lui Nereu... De mă însor cu dânsa, îmi întăresc domnia... şi asta va fi bine!”

Şi, cum s-a-ntors Poseidon la dânsul la palat, a trimis peţitori, dar fata nici n-a vroit s-audă:

— Cum? Eu să fiu soţie acestui zeu, ce este atât de mânios, c-o fire-atât de aspră şi-un glas răsunător?... Tridentul lui mă sperie de câte ori îl văd, căci îi cunosc puterea. Şi caii lui la fel, când tropotesc prin valuri şi-aleargă şi nechează... Nu... Nici prin gând nu-mi trece... Nu... Nici nu vreau să-l văd...

Şi ca să scape, fata a fugit într-o peşteră albă, de marmură, vrâstată cu vine de argint. Aici veneau noroade de vietăţi marine, ce-i aduceau, ca danii, scoici, alge mlădioase şi pietre de mărgean şi o cinsteau pe nimfă. Iar ea, blândă din fire, le ocrotea pe toate aceste vietăţi ce locuiau prin mări.

Dar zeul din Egeea, Poseidon, o căuta şi, ca să-i dea de urmă, puse doi delfini, ce înotau prin ape şi-i întrebau pe toţi:

— N-aţi văzut-o pe nimfă? Nu ştiţi pe unde e? Pe unde se ascunde copila lui Nereu? Răspundeţi, căci stăpânul e supărat cumplit... Voi nu vedeţi cum marea se zbuciumă de-atunci? Poseidon o loveşte cu furca sa mereu... Şi-o zguduie, izbind-o neîncetat de stânci, şi sfarmă, între valuri, puzderii de corăbii. Răspundeţi... Căci altminteri stăpânul va aduce prăpădu-asupra voastră...

MÂNIA ZEULUI SPOREŞTE

POATE MAI MULT DE FRICĂ, cineva a vorbit – un şarpe, o meduză, un peşte, careva... şi-a spus unde e fata şi că-şi are sălaşul în peştera aceea de marmură, vrâstată cu vine de argint.

Delfinii, credincioşi, au şi pornit înot, să aducă iute ştirea. Poseidon, aflând vestea, s-a-nveselit nespus. Şi-a pus pe umeri haina de purpură brodată cu aur şi argint. A ridicat tridentul, ca să-şi pieptene părul albastru, încâlcit. Şi-a curăţat şi barba de scoici şi de nisip. Iară pe fruntea arsă de vânturi şi furtuni şi-a aşezat coroana, pornind spre ascunzişul copilei lui Nereu.

Dar poate Amfitrita a fost şi ea vestită că zeul îi aflase locul de adăpost, şi s-a ascuns mai bine, într-un cotlon al mării. Încât zeul Poseidon venise în zadar.

În zadar o căuta, căci nu dădea de dânsa, şi nimeni nu ştia unde şedea pitită. Poseidon, de mânie, aşa-şi trântea tridentul, încât se zguduiau şi apele şi munţii şi Tartarul cel negru, unde domneşte Hades, şi se părea că totul s-apropie de sfârşit. Jivinele din apă, noroade-notătoare de peşti şi raci şi broaşte şi scoici şi câte toate se ascundeau în grote, se pitulau de spaimă prin pietre şi nisip. Nu li se vedeau ochii şi îşi aşteptau moartea.

Abia târziu, în noapte, când hăurile mării primiseră atâtea corăbii călătoare, şi apa acoperise ţărmul, s-a potolit Poseidon pentru puţină vreme...

Numai că-n zorii zilei pornise iar s-o caute pe nimfa Amfitrita şi, nici de data asta neizbutind s-o afle, a scufundat din nou, sub furia lui, corăbii, insule şi maluri, părăduind ţinuturi şi înecând sub ape oameni nenumăraţi.

Atunci, delfinii ageri s-au hotărât din nou s-o caute pe Amfitrita. Ba chiar s-o şi peţească...

DELFINII O PEŢESC PE AMFITRITA

ŞI AU PÂNDIT ŞIREŢII când nimfa – mulţumită că zeul a plecat – ieşea pe ţărmul mării să se-nsorească o clipă.

Jucându-se, delfinii s-au apropiat de coasta unde – în iarba verde – se odihnea fecioara. Ea ridicase capul, vrăjită fără voie de jocul cel zburdalnic, de tumbele ghiduşe, de salturile repezi ce le făceau delfinii.

Privind astfel spre dânşii, deodată se trezeşte c-o piatră azvârlită de un delfin, în iarbă. Era, precum se spune, un mărgăritar mare, c-o strălucire vie, ce-mprăştia lumină pe toată coasta mării şi o umplea de vrajă. Nedumerită încă, fecioara nereidă aude pe delfini:

— O, preafrumoasă nimfă, stăpânul nostru este, după stăpânul Zeus, cel mai bogat din lume. Palatele

de aur, cleştar şi diamante, aflate în Egeea, au munţi de avuţii, şi tot ce vrea din lume Poseidon dobândeşte. Puterea lui e mare, şi ea nu-i întrecută decât de dragostea ce-o are pentru tine. Căci el te vrea soţie. Şi ce fecioară oare nu s-ar simţi-ncântată să-i fie lui domniţă, stăpână peste ape? Asemenea iubire nu mai găseşti în lume... Ascultă-l deci, copilă, şi fă cu dânsul nunta. De nu primeşti, Poseidon, îndurerat, sfă-râmă şi insule, şi ţărmuri şi numai tu, fecioară, ai să fii vinovată faţă de zei şi oameni de-o astfel de năpastă... Blestemele-or să cadă asupra ta, să ştii...

Auzind vorbele ce le rosteau delfinii, frumoasa nereidă, de spaimă pentru dânsa, de milă pentru oameni – pe cât spune povestea – s-ar fi înduplecat.

Delfinii l-au vestit îndată pe Poseidon că nimfa se-nvoieşte a fi soţia lui.

Zeul s-a repezit spre peştera în care s-adăpostea mireasa şi, cu glasul tunător, a-anbiat-o să vie alăturea de el[5] .

Ea sa urcat în carul tras de-o sută de monştri, carul de sărbătoare cu care trecea zeul peste aria mării. Poseidon, plin de fală şi plin de mulţumire, a strâns în mână frâul, şi monştrii au pornit.

În jurul lor săltau nimfele nereide, ţinând în braţe lire, cântând cu toate-n cor, în cinstea Amfitritei, în vreme ce cortegiul avea în fruntea lui pe oceanida Doris, purtată tot de-un monstru. Dânsa ducea în mână făclia cununiei. Astfel au mers cu fală şi-au intrat în palatul puternicului zeu, unde s-a făcut nunta.

Sfârşindu-se cu nunta, au venit la Poseidon cei doi delfini isteţi ce peţiseră fata.

— Mărite, au spus dânşii – în limba lor, desigur –

când ne-ai trimis în lume, să găsim locul unde se-ascundea Amfitrita, ai zis cu voce tare că ne vei da la nuntă răsplata cuvenită... Acum o aşteptăm. Căci uită-te, mărite, mireasa-i lângă tine...

— Cuvântul mi-l voi ţine, a glăsuit Poseidon. Răsplata o veţi primi pe loc.

Şi şi-a întins tridentul. A prins pe el delfinii şi i-a zvârlit în cer, ţintuindu-i pe boltă, şi i-a strigat lui Zeus:

— Îngăduie, slăvite, o nouă constelaţie: a celor doi delfini!

— Să fie precum vrei, i-a dat răspuns îndată trufaşul său fârtat.

Aşa spuneau elinii că s-a ivit pe boltă frumoasa constelaţie a celor doi delfini.

Pe urmă Amfitrita i-a născut lui Poseidon un fecior cam ciudat, ce se numea Triton. Triton era ca zeii, din creştet până-n brâu, doar părul i-era verde şi-ncununat cu trestii. De la mijloc încolo feciorul lui Poseidon era ca un balaur. Şi el avea o scoică mare şi răsucită. Dacă sufla în scoică, marea se-nvolbura, urla înverşunată, sau, alteori, furtuna se potolea pe loc.

Triton a fost acela care, suflând în scoică, a rechemat la matcă puhoaiele hoinare din râuri şi din mări, când s-a sfârşit potopul.

În acest zeu, elinii vedeau însăşi furtuna, marea dezlănţuită, ce geme mânioasă, lovindu-se de ţărmuri. El era, pentru zeul stăpânitor al mării – ca Hermes pentru Zeus – pristavul de credinţă. De-aceea locuia, alături de-Amfitrita şi tatăl său, Poseidon, în palatul de aur, cleştar şi diamante, din apele Egeei.

CICLOPUL POLIFEM

ASTFEL ŞI-A VĂZUT ZEUL stăpânitor al mării dorinţa împlinită, făcându-şi-o soţie pe fata lui Nereu, pe nimfa Amfitrita.

Fireşte, după nuntă, Poseidon, ca toţi zeii, nu i-a păstrat credinţă frumoasei Amfitrita. Ca Zeus, ca Apolo şi ca atâţia alţii, dânsul a mai avut şi-alte zeci de soţii, dintre zeiţe, nimfe şi mai ales copile de simpli muritori.

Din încuscrirea asta s-au născut regi, eroi şi-alteori nişte monştri. Dintre monştrii aceştia cel mai cunoscut este uriaşul Polifem.

Poseidon dobândise pe-acest fecior cu-o nimfă, ce se numea Toosa. El era de-o mărime de-a dreptul uimitoare. Pitici păreau uriaşii pe lângă Polifem. Dacă intra în mare, apa îi ajungea abia la mijloc. Avea o faţă neagră şi mare cât o casă şi-un singur ochi în frunte, ce parcă scânteia. Era urât ca moartea. În mâini purta ciclopul un trunchi enorm de pin, ce-i slujea de măciucă. Cu-a-ceasta-şi mâna turma, vâna sălbăticiuni şi-i omora pe oameni. Căci n-avea nici o milă uriaşul Polifem. Avea numai o lege: poftele lui, şi-atât!...

Monstrul acesta groaznic voia să se însoare c-o soră-a Amfitritei, o fiică-a lui Nereu. Legenda ne arată că fata, Galateea – căci astfel se numea – era mult mai frumoasă chiar decât Amfitrita. Atât că Galateea iubea, de mult, pe-un tânăr, pe Acis, un păstor, şi se ferea de

monstru, de crudul Polifem[6] . Dar fiul lui Poseidon, îndrăgostit de nimfă, silindu-se să-i placă, îşi pieptănase părul – ce-i spânzura în viţe sălbatice şi negre – cu grebla lui uriaşă. Şi-şi retezase barba murdară, încâlcită – plină toată de spini – c-o seceră-ascuţită. Iar faţa lui hidoasă şi-o oglindea într-una în ape cristaline. Vroia să pară chipeş, să o ademenească pe mândra Galateea.

Din-naltul munte Etna se desprinde-o colină, ce intră până-n mare. Şi-n locurile-acestea, la poalele colinei, se-ntâlneau Galateea şi cu păstorul Acis. Stăteau ades de vorbă şi-şi făureau tot felul de planuri minunate...

Numai că, într-o zi, Polifem se coboară din munte pe colină. Îşi pune la o parte toiagul său enorm. Din sân îşi scoate naiul, pe care şi-l făcuse dintr-o sută de trestii, şi începe să cânte... Vuiau în zare munţii, şi marea, zbuciumată, fierbea de-atâta larmă.

Nimfa însă era tocmai atunci cu Acis la poalele colinei. Vedeau şi-auzeau totul.

Polifem nu ştia că nimfa e pe plajă, o socotea în mare, ascunsă undeva. De-aceea, lăsând naiul, a început să strige spre valurile mării:

— Mai albă eşti, fecioară, ca floarea de măslin şi mult mai dezmierdată ca rodul din grădini. Mai zveltă ca aninul... Eşti mai îmbietoare decât soarele iarna sau decât umbra vara. Mai rumen ţi-e obrazul ca mărul pârguit şi eşti mai majestuoasă ca trunchiul de platan. Mai proaspătă ca gheaţa. Mai dulce ca un strugur. Mai moale decât puful de lebădă... Dar tot tu, Galateea, eşti mai nepăsătoare decât aceste stânci. Mai surdă decât marea... Ah, dacă m-ai cunoaşte mai bine, ai pricepe că ai greşit, fugind din calea mea mereu... Căci

partea cea mai mare din aceşti munţi e-a mea... În ei se află peşteri ce sunt tot ale mele, unde nu simţi căldura în vara arzătoare, nici frig în toiul iernii. Şi-n pomii mei sunt fructe ce-atârnă greu pe ramuri, aproape să le frângă. Am vii care dau struguri ca aurul de galbeni. Tu însăţi vei culege, cu mâna ta, şi fragii ce se află-n pădure şi coarna ce se coace în toamna-mbelşugată şi prunele zemoase, care-mi umplu livada şi licăresc prin arbori. De vrei să-mi fii soţie, nu-ţi va lipsi nimica. Pomii cei plini de roade vor fi numai ai tăi, şi turmele, ce umplu păşunea şi pădurea sau sunt închise-n peşteri, vor fi tot ale tale. Ridică-ţi dară capul din valuri, Galateea! Nu mă dispreţui... Eu mă cunosc mai bine. Doar mi-am văzut icoana în unda verde-a apei şi mi-a plăcut de mine. Nici Zeus n-are, poate, un trup atât de falnic şi nişte plete dese, care îmi cad pe umeri, parc-ar fi o pădure. Nu te gândi că părul ce-mi creşte pe tot trupul ar fi o urâciune. Copacul fără frunze nu are frumuseţe, nici calul fără coamă. Am doar un ochi în frunte, dar el îmi e destul. Ce? Soarele din ceruri nu este numai unul? Şi nu le vede toate?... Să-ţi mai adaug că zeul Poseidon îmi e tată şi că-ţi va fi şi ţie, dacă vei fi soţia lui Polifem, uriaşul?... Ascultă-mi rugămintea... Dispreţul tău mă arde mai rău decât un fulger... şi fii soţia mea!...

Apoi, sfârşindu-şi vorba, ciclopul Polifem îşi ia din nou toiagul şi porneşte pe ţărm. Deodată, îi vede pe cei doi. Îi vede şi răcneşte:

— Aici eraţi? Mişei!... şi eu care credeam că nimfa mă ascultă... De-acolo, de pe ţărm, râdeaţi de mine... voi... Dar e ultima oară când vă găsiţi alături... Acuma

s-a sfârşit!...

El prinde-n braţe-o stâncă şi o ridică-n sus. Nimfa se zvârle-n apă. Acis strigă cu groază:

— Ajutor, Galateea!...

Numai că Galateea nu cuteza să iasă din mare, să-l ajute. Cine-ar fi cutezat să-nfrunte pe uriaş?

Şi stânca îl zdrobeşte pe bietul păstoraş şi sângele lui curge, fierbinte, printre pietre.

Ce-a plâns sărmana nimfă. Şi-a implorat pe zei, ca să-şi pogoare mila peste sărmanul tânăr zdrobit de Polifem.

Şi-atunci, legenda spune c-a ţâşnit cu putere, din stâncă, un izvor... şi-n jur au crescut trestii. Şuvoaiele-mpletite s-au transformat în râu, un râu cu apă rece, numit de nimfă: Acis, în amintirea celui ucis de Polifem şi-a dragostei pierdute...

Note:

1. Marea, cu apa ei albastră sau verde-vineţie, cu forţa ei nemărginită, i-a înfricoşat şi i-a atras întotdeauna pe elini. Marea scălda pământurile lor din toate părţile, parcă le îmbrăţişa. Ea îi purta pe valurile sale, spre aventuri şi fapte glorioase. Dar tot ea le zdrobea corăbiile, pe vreme de furtună, izbindu-le de stânci şi învăluindu-le în giulgiul nemăsuratelor genuni. Desigur, sus, în cer, după credinţa lor, se afla Zeus, veghind cu fulgerele în pumni asupra muritorilor. Însă acolo, lângă ei, se afla marea. „Şi cine cârmuieşte oare marea? se întrebau de multe ori elinii. Cine dezlănţuie deasupra ei noianul vânturilor despletite? Cine o zguduie până în adâncuri şi o năpusteşe peste ţărmuri? Cine ridică insulele din valuri, sau cine este acela care le cufundă?” După puterea cerului, fără îndoială, nu era alta mai teribilă decât a mării. Această forţă a mării trebuia înduplecată. De aceea, elinii au personificat-o, născocind pe zeul Poseidon. Numele lui vine – după unele păreri – din sanscritul Idaspati, care înseamnă stăpânul apelor. Romanii l-au numit pe acest zeu: Neptun.

2. Tridentul este de fapt o denumire latină a trienei. Cu tridentul sau triena Poseidon putea să dărâme şi munţii, el fiind şi zeul cutremurelor, aşa după cum îl numeşte Homer în versurile sale. Dar în acelaşi timp Poseidon putea să şi zidească, nu numai să dărâme. În urma răzvrătirii lui Poseidon, care se alăturase Herei, cândva, împotriva stăpânului Olimpului, zeul mărilor fusese osândit să zidească o cetate, Troia. Această legendă nu este altceva decât poetizarea acţiunii mării, care poate construi tărâmuri noi, prelungind coastele, prin depunerea de nisipuri, provenite din sfărâmăturile pietrelor aduse de curenţi.

3. Marea Egee se află în partea de răsărit a Mediteranei. Egeea a intrat şi în unele legende marine româneşti, dar aici a căpătat chipul unei bătrâne şi rele vrăjitoare.

4. Calul simbolizează, prin saltul său, izvorul care ţâşneşte vesel din clinele muntoase. Coama lui răvăşită de vânt, în goană, se aseamănă cu valul. Nechezatul lui e ca ţipătul furtunii care aleargă, parcă în tropot, peste aria mării. Are în el parcă şi rezonanţe din ţipetele păsărilor şi ale oamenilor, când marea se înfurie şi îşi răscoleşte adâncurile, urlând, zbătându-se între maluri, de parcă ar vrea să scape din nişte lanţuri nevăzute.

5. Pe o friză din altarul lui Neptun de la Roma şi într-un mozaic de la Pompei se vede scena nunţii zeului mărilor cu fiica lui Nereu, Amfitrita.

6. Această legendă este povestită tot în „Metamorfozele” lui Ovidiu. Despre Polifem, acest fiu al lui Poseidon, se va mai vorbi, pe îndelete, în legenda lui Odiseu sau Ulise. Dealtfel, zeul Poseidon a avut şi alţi feciori monstruoşi la chip sau la fire. Ei simbolizau pentru elini relele pe care le pot săvârşi apa sau unele fiinţe din adâncurile ei.

HADES ŞI PERSEFONA

Legende nu sunt multe despre Hades. Oamenii nu-l iubeau deloc. Chiar numele i-l pronunţau în silă, pentru că Hades era zeul ne-ndurătoarei morţi şi-al umbrelor muncite, în neguri, sub pământ.

Zeus, când împărţise lumea cu cei doi fraţi ai săi, îi dăruise marea lui Poseidon, păstrându-şi pentru dânsul cerul. Iar pentru Hades rămăsese locul întunecat şi trist, numit Infernul[1], ţinutul misterios al morţii. De-aceea, poate, Hades, era cel mai posac şi mai nesuferit din rândul zeilor.

În timp ce zeii, în Olimpul lor, cântau şi dănţuiau în râs şi glume, posomorâtul Hades pe tronul lui de aur, din marele-i regat subpământean, nu avea altă grijă decât să cerceteze şi să însemne bine fiece greşeală

pe care-o săvârşeau acei de pe pământ.

Venea odată vremea când orice muritor – cum credeau grecii – urma să se coboare în Infern. Şi-acela care-i supărase mai deseori pe zei pleca în Tartar[2], să-şi capete osânda necurmată. Ceilalţi porneau – cum vom vedea – spre Insulele fericirii, ale norocului şi păcii, numite şi Câmpiile-Elizee, un fel de paradis al desfătărilor şi bucuriei.

UN ZEU MEREU LA PÂNDĂ

CA SĂ-I PÂNDEASCĂ, NEVĂZUT, pe muritori, ursuzul Hades avea o cască fermecată[3]. Dacă-şi punea pe frunte această cască albăstrie, cum sunt văzduhurile-n zări, nu mai putea să-l vadă nimeni, şi zeul, ajutat de genii[4] şi de zeiţe-ntunecate, putea să-şi împlinească voia, şi-i pedepsea pe muritori. Geniile îi căutau pe-aceia care nesocoteau Olimpul. Pe urmă cercetau şi pe-alţii: pe cei lipsiţi de omenie, care nu ospeţeau drumeţii sau cerşetorii sau străinii, duşi de nevoie prin Elada. Căutau pe criminali, sperjuri, pe trădătorii din războaie, şi-i urmăreau cu multe rele, nenorociri şi griji şi boale... Le insuflau adesea patimi ce-i împingeau către pieire şi îi izbeau fără cruţare, până ce-i nimiceau cu totul... Atuncea se ivea Tanatos, purtând o mantie ca smoala, pe umeri două aripi negre şi-o sabie în mâna dreaptă. Tanatos era moartea însăşi[5]. El smulgea umbra celui dus. Iar umbra o lua zeul Hermes, crainicul tatălui ceresc[6], s-o ducă-n tristele adâncuri ale lui

Hades.

Drumul către tărâmul morţii trecea prin nişte peşteri negre şi mlaştini verzi, ce răspândeau miasme grele şi-i ameţeau pe călători. Pe acest drum se aflau genii tăcute, hâde, răutăcioase, ce-aduceau lumii jalea, teama, bătrâneţea, grijile, boala, sărăcia, foamea şi chinul, şi războiul. Ele i-opreau pe călători şi le spuneau cuvinte grele sau îi loveau cum le plăcea. Dar Hermes nu întârzia. Zeii nu se temeau de genii. Şi ajungea numaidecât la graniţele întunecatului tărâm, înconjurat de râul Stix[7], de nouă ori, ca într-un ghem.

În calea lui, către palatul zeului Hades, mai trecea şi peste râul Aheron[8]. Dar umbrele nu puteau trece, decât dacă plăteau lui Haron, luntraş bătrân, un ban de aur, sau de argint sau de aramă. Morţii-şi ţineau în gură banul. Iar cel ce nu-l avea cu dânsul mai zăbovea pe-aceste maluri un veac întreg, ba şi mai bine...

Ceilalţi, de cum treceau de apă, zăreau o poartă larg deschisă către palatele lui Hades, palate despre care credeau grecii că-s făurite din argint. Şi, lângă poartă, se-afla Cerber, monstrul cel cu trei capete. Pe capete se foiau şerpi, ce şuierau necontenit şi-şi ridicau spre călători gâtlejuri vinete, solzoase. Câinele îi lăsa să intre pe poarta mare, larg deschisă; dar cine pătrundea acolo nu mai putea, în veci, să iasă, căci Cerber îi sărea în cale şi-l alunga iar înlăuntru.

Şi încă mai spuneau elinii că umbra unui mort, trecând de locul străjuit de Cerber, venea în faţa judecăţii, cât timp sta Hermes în Infern.

Cei ce erau învinuiţi de zeul Hades c-ar fi călcat poruncile vreunui mare olimpian, şi mai ales ale lui Zeus, erau pe loc zvârliţi în Tartar.

Iar ei cădeau de-a rostogolul, pe-o cale tot atât de lungă, cât e din cer pân'la pământ. Aici, înconjuraţi de ziduri şi-un râu de foc şi de scântei, închişi cu-o poartă, făurită din diamantul cel mai tare, ce nu putea fi sfărâmată, gemeau în chinuri osândiţii.

Acolo se găsea Tantal[9], un rege care, aflându-se odată la un ospăţ, pe muntele Olimp, se mâniase, fiindcă zeii aveau ambrozia şi nectarul şi-l păstrau numai pentru ei. Ca să răzbune nedreptatea, luase merindele cereşti şi le dusese pe pământ, dându-le muritorilor. El mai dezvăluise încă şi din secretele lui Zeus, şi-i vestise pe pământeni despre ce se punea la cale pe seama lor, sus, în Olimp, aşa ca ei să se ferească.

Pentru toate aceste fapte, Tantal a fost silit să-ndure foamea care sfâşie trupul, setea ce pârjoleşte pieptul şi spaima cea nimicitoare. Călăii l-au vârât în apă, într-un lac limpede şi rece, până la brâu. Să vadă apa şi să-i fie sete. Au coborât pe lângă dânsul ramuri din pomii de pe ţărmuri. Ramuri cu rodii şi naramze, mere, şi pere, şi smochine. Să simt-aroma că-l îmbată. Să-i crească foamea fără margini.

Dar cum se apleca spre apă, să-şi ude buzele uscate de setea care-l mistuia, apa se retrăgea spre maluri. Şi cum căta să-ntindă mâna, să ia o fructă de pe ramuri, să-şi potolească puţin foamea, de veacuri lungi neostoită, toţi pomii îi piereau din faţă.

O stâncă grea şi colţuroasă sta doar oleacă agăţată deasupra lui, gata să cadă şi să-l strivească sub povară.

Bătrân, cu barba colilie, străvechiul rege sta în apă, sub întreita suferinţă, bătut cu bicele de genii, zgâriat

cu gheare ascuţite, batjocorit şi zi, şi noapte... şi frica-i măcina puterea, doar cât privea puţin spre stâncă. Şi el striga mereu lui Hades:

— Zeu blestemat, ajungă-ţi chinul!

Dar Hades, încruntat pe tronu-i, nici nu se ostenea s-audă...

IXION ŞI SISIF

ŞI TOT ÎN TARTAR mai era un rege din Tesalia, cu numele de Ixion. El îndrăznise să-şi înalţe ochii către zeiţa Hera şi să îi spună c-o iubeşte.

— O cutezanţă nemaipomenită!... Cum să-şi ridice ochii către Hera un simplu muritor? I-o crimă ce se cade pedepsită în mod pilduitor! strigaseră toţi zeii.

— De ce? îi întrebase Ixion. Voi, zeii, nu alergaţi după soţii şi după fete de muritori? Nu le minţiţi?... Şi însuşi Zeus, cât e el de mare, n-a înşelat atâtea pământene?...

— A!... Dacă Zeus ar fi vrut să aibă în braţele-i nemuritoare pe soaţa ta, i-au răspuns zeii, era o cinste şi o fală, şi pentru ea, şi pentru tine... Dar tu, un om de rând, să caţi spre slavă, spre o zeiţă olimpiană? Netrebnice, ai să plăteşti amarnic!

Şi l-au zvârlit în Tartarul lui Hades, l-au ţintuit pe-o roată de aramă, încinsă bine-n flăcări, şi l-au legat, în loc de lanţuri, cu şerpi oribili, reci şi umezi ce-l otrăveau muşcându-i trupul. Iar roata se-nvârtea întruna, în timp ce Ixion, sărmanul, ţipa şi se zbătea de

groază.

Se mai găsea-n acele locuri Sisif, regele din Corint, cel care îi dezvăluise lui Asopos fapta lui Zeus: crima de-a-i fi răpit copila ce purta numele Egina.

De ciudă şi mânie, Zeus, aflând, că este dat de gol, l-a azvârlit pe Sisif în Tartar. Cei trei judecători, pe care îi avea Hades în Infern, l-au osândit să se trudească pe veşnicie. El trebuia să urce-o stâncă pe-un munte-nalt, nespus de-nalt. Cu trudă şi cu suferinţe urca sărmanul până sus; da'ndată ce-ajungea pe culme, o eumenidă se ivea, îi smulgea stânca şi-o azvârlea la poalele acelui munte. Şi iar pornea Sisif s-o urce cu osteneli ne-nchipuite. Sudoarea îi curgea-n şiroaie. Trupul îi tremura ca varga. Abia putea să mai respire, dar nu-ndrăznea să se oprească, pentru că genii infernale învârteau bice făurite din zeci de şerpi încolăciţi şi îl izbeau necontenit. Sângele îi curgea şiroaie, din trupul vlăguit de trudă.

Desigur că pe lângă-aceştia mai erau mii şi mii de umbre, ce îndurau pedepse crunte, cum hotărau judecătorii, sub ochiul ager al lui Hades.

E drept că unii dintre oameni: cei ce slăviseră pe zei, ca şi cei drepţi, viteji şi vrednici, erau trimişi pentru odihnă în nişte locuri minunate. Hades îi răsplătea anume, ca să le fie la toţi pildă şi să-mplinească pământenii, cu umilinţă şi cu teamă, legile aspre, hotărâte de către Zeus, pentru toţi.

Pe-aceştia îi duceau cu cinste în Insulele fericirii, ale norocului şi păcii, numite de cei vechi Câmpiile-Elizee[10].

Aici, la marginea lumii, era o ţară-ncântătoare. Nu era frig, nici cald, nu bătea vântul. Abia de respira

Zefirul, împrospătând mereu văzduhul. Şi umbrele se desfătau în cântece şi danţ şi lupte, pe pajiştile-nmiresmate. Durerea nu se cunoştea. Tot ce fusese întristare aici era de mult uitat. Nu stăpânea decât plăcerea şi bucuria şi răsfăţul...

HADES VREA SĂ SE ÎNSOARE

DAR SĂ NE-NTOARCEM IAR la Hades... Legendele ne-arată despre dânsul că se simţea-ntr-o vreme singur şi hotărâse să se-nsoare. Şi fiind el zeu atât de mare, frate cu Zeus şi Poseidon – având a treia parte-a lumii-n stăpânire – a dat de ştire pretutindeni că-i dornic să-şi găsească o soţie.

A aşteptat un timp... Însă degeaba!... Nici o zeiţă nu voia să plece de bună voie în regatul sumbru, pe care-l stăpânea, cu fală, Hades. Nici o zeiţă n-ar fi vrut să vadă mereu, pe lângă ea, chipul lui Hades: bărbos, posomorât şi rece. Şi, dându-şi seama zeul morţii c-aşteaptă – fără nici o speranţă – atâta vreme, s-a hotărât să-şi fure o mireasă.

Şi-a trimis slugile să cerceteze cam ce zeiţă a rămas nemăritată. Care e mai frumoasă şi mai blândă? Care e demnă să ajungă stăpână-ntr-un ţinut atât de mare?

N-a trecut mult şi-a venit ştirea că sora mijlocie a lui Zeus, zeiţa holdelor, Demetra[11], ar fi având o fiică minunată. Se cheamă Cora şi-i frumoasă, mai-mai s-ajungă pe-Afrodita... La fire este potolită. Este

cuminte, înţeleaptă. E numai bună de stăpână într-un ţinut unde se află tristeţea cu tăcerea laolaltă, sub apriga domnie a lui Hades.

Zeul nici n-a mai stat pe gânduri. Ştia prea bine că Demetra, zeiţa holdei însorite, n-o să i-o dea pe Cora de nevastă. Şi-atuncea i-a cerut-o lui Zeus, care era părintele fecioarei, născută din iubirea cu Demetra.

— Mi-ai dat acest ţinut subpământean, o fi spus Hades, în care oamenii nu vin cu bucurie... Zeii la fel... De-aceea nu-mi găsesc soţie. Şi s-ar cădea, la o nevoie, să-mi dai un ajutor. N-ai vrea să mi-o dai de nevastă pe fiica ta şi a Demetrei?...

Zeus o fi zâmbit pesemne, auzind vorbele lui Hades, şi-o fi răspuns:

— Ţi-o dau, desigur, căci îmi eşti frate şi-un zeu vrednic... Numai de poţi s-o iei. Demetra pururea veghează asupra ei ca o tigroaică.

— N-ai grijă în privinţa asta, o fi grăit iar zeul Hades. Destul că nu-mi stai împotrivă tu, tatăl ei...

Şi Hades a şi pus la cale cum s-o răpească pe fecioară.

Se povesteşte că-ntr-o zi frumoasa fată se afla cu nişte nimfe prin livadă şi culegea zambile, roze, flori de şofran şi violete.

Deodată, Cora mai zăreşte şi un narcis, o plantă mândră, cu-nfăţişare uimitoare. Narcisul răsărit acolo avea o sută de tulpine şi fiecare avea flori cu un parfum atât de tare, că năpădise tot pământul, întreaga mare şi chiar cerul.

Cora, uimită de narcisul atât de neobişnuit, s-a îndreptat spre el, să-l rupă. Dar când şi-a-ntins zglobie mâna spre acea floare minunată, pământul s-a deschis

în faţă-i. În tropot au ţâşnit afară caii cei negri ai lui Hades, târând un car măreţ de aur. Din car, cu braţele-i vânjoase, a prins-o, ca-ntr-un cleşte, Hades. Şi carul, ocolind livada, a pierit iarăşi în adâncuri. Se petrecuse totul iute, cât scăpărarea unui fulger. Nimfele ce erau de faţă nici n-apucaseră să-l vadă pe răpitorul mândrei Cora, scumpa copilă a Demetrei.

Se auzise doar un strigăt:

— Săriţi!... Săriţi voi, zei sau oameni!...

Şi ţipete... plâns cu suspine... Apoi un geamăt lung de groază... Pământu-şi închisese bolta. Pierise carul ca năluca.

„Cine fusese? Cine? Cine?...” N-aveau de unde să mai afle. Şi nimfele plângeau:

— Demetra!... Îţi dăm o veste dureroasă. Copila ta gingaşă, Cora, a fost răpită... Blânda fată... De cine? Unde? Nu se ştie!... A fost însă furată Cora...

În deznădejdea ei, Demetra şi-a pus pe umeri un văl negru şi, luând toiagul drumeţiei, a şi plecat în lumea largă, doar-doar o va găsi pe Cora.

I-a întrebat pe zei, pe oameni. Dar nimeni nu aflase taina. Iar Zeus se ferea s-o spună. Şi nouă nopţi şi nouă zile a colindat pe văi şi dealuri, prin grote şi pe creste sure, în insule, păduri umbroase, livezi, păşuni, câmpii cu grâne. Ea lumina aceste locuri cu două torţe mari: doi brazi, aprinşi cu vâlvătăi în Etna.

Însă n-a dat de urma Corei...

Şi negăsind-o nicăieri pe fiica ei, s-a mâniat atât de tare, încât a pustiit tot rodul ce-l dase glia-n acel an.

Cădeau şi grânele uscate, şi pomii îşi pierdeau belşugul; şi tot ce se afla-n grădină, şi chiar păşunea vestejise, iar turmele piereau, flămânde.

— Nimica n-o să mai rodească... Oamenii vor muri de foame... şi zeilor n-o să le-aducă nici rugi, nici sacrificii, nimeni!... zicea zeiţa, îndârjită.

Văzând că nu e glumă, Zeus l-a trimis repede pe Hermes s-o potolească pe Demetra. Să vadă ce e de făcut, cum s-o împace pe zeiţă.

— Cât timp eu n-am să-mi văd copila, pământul n-o să mai rodească!... a spus Demetra, neclintită.

Iar Zeus s-a temut.

— Rămânem fără sacrificii... Să zbori până la Hades, Hermes, şi cere-i să-i dea drumul Corei, să se întoarcă la Demetra.

CORA SE ÎNTOARCE LA DEMETRA, DAR...

S-A COBORÂT HERMES la zeul morţilor, rugându-l s-o lase liberă pe Cora. Şi Hades n-a avut ce face, a trebuit să se supună. Dar el a dat Corei să guste – mai înainte de-a pleca – din jumătatea unei rodii[12].

Mâncând-o, Cora se legase să se-ntoarcă iar la Hades. Şiretul zeu ţinea s-o aibă pe mândra Cora, să n-o piardă în nici un chip, ca să-i însenineze viaţa în mult prea tristele-i ţinuturi.

Călăuzită deci de Hermes, Cora s-a-ntors cu voie bună la mama sa, sus pe pământ. Mama şi-a strâns copila-n braţe, dar, bântuită de un gând ce-o-nspăimântase mai de mult, a întrebat-o de îndată:

— Nu cumva-ntunecatul Hades ţi-o fi dat fructul unei rodii, să guşti dintr-însul la plecare?

Fata nu prea vroia să spună. I-era ruşine... I-era teamă... dar până la sfârşit a spus. N-ar fi putut s-ascundă taina aceleia ce-i era mamă.

Aflând Demetra despre fapta ce-o săvârşise iarăşi Hades, i s-a dus toată bucuria şi-a început să se jelească:

— Aşadar tot vei fi pierdută, copila mea?... De tine tot n-o să am parte! Însă – s-a învolburat zeiţa – dacă-i aşa, să afle Zeus că nici Demetra nu se lasă... Pământul tot nu va da roadă şi or sa rămână pustiite păşuni, ogoare şi livezi... şi toate fiinţele-or să piară... Şi am să văd dacă-i dă mâna lui Zeus, Zeus olimpianul, ca-n templul lui să nu mai fie nici foc, nici jertfe şi nici preoţi...

— Nu!... Nu te mânia, zeiţă, s-a auzit atunci o voce. Grăia din slavă însuşi Zeus. Şi află ce am hotărât eu: fata va sta la soţul său, la Hades, numai o parte, o treime din timpul cât durează anul. Restul – două treimi din an – va fi cu tine, cu noi toţi...

— Va sta alături de mine două treimi din an, stăpâne?... Doar o treime lângă Hades? Îţi mulţumesc. Eşti stăpân drept şi tare vrednic...

Îndată a făcut zeiţa un semn cu mâna spre ogoare, şi totul a-nverzit ca-n farmec, şi-a înflorit, a dat şi roadă. Iar oamenii au prins s-adune belşugul grânelor din holde, şi animalele flămânde nu pridideau să se hrănească, după-ndelungata ajunare. În temple s-au aprins iar focuri, să ardă jertfele aduse, şi fumul s-a-nălţat spre slavă, în stâlpi tremurători şi palizi, purtând miresmele plăcute în cer, la nările lui Zeus. Şi

el, simţind fumul din jertfe, privea zâmbind către Demetra, ce îşi strângea în braţe fata şi-o săruta cu foc pe frunte şi pe obrajii ca bujorul.

Şi-astfel, cum hotărâse Zeus, de-atunci, în fiecare an, Cora stătea pe lângă mamă, de primăvara până toamna, şi iarna cobora la Hades[13]...

Demetra s-a-nvoit să facă nuntă copilei ei cu Hades. Legendele nu povestesc, dar fără nici o îndoială că o fi fost o nuntă mare, căci Hades se asemuia şi cu Poseidon şi cu Zeus în măreţie şi putere faţă de zei şi pământeni.

După această întâmplare, Corei i s-a mai dat un nume: Demetra i-a zis Persefona[14] . Iară lui Hades i s-a spus, nu numai Hades, ci şi Pluto[15], adică zeul cel bogat. Era bogat, având pe Cora. El care nu găsise-o nimfă să-l însoţească sub pământ, avea pe Cora – Persefona – chiar dacă nu stătea-n Infern decât o parte dintr-un an. El, zeul morţilor şi-al groazei, era acum la rând cu toţi. Era bogat şi mulţumit, la fel ca zeii din Olimp...

Note:

1. Deşi denumirea de Infern, dată ţinutului lui Hades, este de origine latină, totuşi o folosim în povestirea noastră, fiind mult prea cunoscută.

2. Tartarul este asemeni iadului, despre care se vorbeşte în legendele noastre, în care geniile infernale au fost transformate, după cum se ştie, în draci.

3. Când grecii l-au născocit pe Hades, au vrut, de bună seamă, să întruchipeze prin el tot ce se află în adâncimile pământului. Ei auzeau venind de-acolo zgomote surde, ameninţătoare, şi nu aveau de unde să ştie că sub pământ se află magmă, gaze şi ape subterane ce îşi căutau ieşirea din închisorile de piatră. Atunci, elinii îşi spuneau cu teamă: „Ce se aude şi ce-ar putea să fie în străfunzimi, sub scoarţa pământească? Cu siguranţă că mai este acolo o altă lume neştiută nouă!”

Mai observaseră că orice vietate care murea era cu timpul putrezită şi transformată în ţărână. Părea că o fiinţă nevăzută le absoarbe trupul în adâncimile negre. Şi au numit pe acest zeu: Hades.

Hades însemna: nevăzutul. Ca să justifice şi faptul că Hades este nevăzut, au creat şi legende prin care arătau că fratele lui Zeus primise în dar, de la ciclopi – în vremea luptei cu titanii – casca lui fermecată, albăstruie.

4. Geniile Infernului erau: harpiile, eriniile şi eumenidele hidoase, care purtau în pletele zburlite şerpi veninoşi, şi bice-n mâini.

În tragediile care ne-au rămas din antichitate, cum sunt: „Edip” a lui Sofocle, „Oreste”de Euripide etc, se văd adeseori aceste genii necruţătoare, care îi urmăresc pe oameni şi îi nimicesc până la urmă.

5. Elinii îşi închipuiau moartea sub chipul unui bărbat tânăr, cu barbă. Legendele noastre populare, în schimb, ne-o înfăţişează sub forma unei bătrâne oribile, sau, cel mai adesea, ca un schelet, cu o mantie neagră pe spate, purtând, în loc de sabie, coasa cu care retează firul vieţilor omeneşti.

6. Zeul Hermes cel înaripat s-a transformat, în legendele noastre şi ale altor popoare, sub influenţa religiei, în îngerul care duce morţii până la porţile raiului sau ale iadului, după cum sună poruncile lui Dumnezeu.

7. Pe rîul Stix se jurau zeii. Acest jurământ era cel mai grozav din Olimp. Cine-şi călca jurământul pe râul Stix, chiar dacă ar fi fost Zeus în persoană, trebuia să stea, un an întreg, într-o stare asemeni morţilor, şi alţi nouă ani nu avea voie să se amestece cu ceilalţi zei, nici să ia parte la consilii sau ospeţe. De fapt râul Stix, numit mai târziu Mavronero, este un râu obişnuit care, provenind din trei izvoare, se aruncă în Cratis şi apoi se varsă în golful de Corint. Râul curgea printr-un ţinut arid, pietros, misterios şi înfricoşător (astăzi, de bună seamă, mult schimbat de oameni) şi se precipita din înaltul unor stânci de granit roşu, asemeni unui şuvoi negru, într-un fel de gură ca de vulcan. De aceea elinii, cu fantezia lor bogată, au născocit legenda că râul se ducea sub pământ şi înconjura de nouă ori Infernul. Ei credeau că acela care sorbea din acest râu era cuprins de îngheţul morţii.

8. Celelalte trei râuri ale Infernului erau: Aheronul – râul spaimelor, Piriflegetonul – râul de foc, şi Cocitul – râul plânsetelor. Aceste râuri curgeau în mlaştinile Aherusiade, unde umbrele îndurau suferinţe, după mărimea vinovăţiei lor faţă de zei. Doar cei socotiţi prea vinovaţi erau de fapt aruncaţi în Tartar, locul groazei, în cele mai afunde tainiţe ale Infernului, de unde nu mai ieşeau niciodată.

9. Tantal era legendarul rege al oraşului Sipilos, din Lidia –

Asia Mică. De la numele şi suferinţele lui a rămas expresia de chinuri tantalice, adică suferinţe fără seamăn.

10. Câmpiile-Elizee pot fi asemuite cu raiul sau paradisul din legendele noastre şi ale altor popoare.

11. Demetra se chema la romani Ceres, zeiţa holdelor şi a bogăţiei de cereale.

12. Rodia era fructul iubirii, după cum socoteau elinii. Soţiile dădeau soţilor lor jumătatea unei rodii, când plecau în lume după aventuri războinice sau negoţuri, sigure fiind că ei le vor păstra statornici credinţa şi se vor înapoia acasă. Tot aşa face şi Hades la plecarea Corei pe pământ.

13. Zeiţa Cora întruchipa pentru cei vechi sămânţa care încolţeşte şi dă roadă, ea fiind fiica Demetrei – holda cea bogată – şi a lui Zeus – cerul care dă ploaia, căldura şi lumina. După strângerea recoltei, sămânţa este vârâtă în pământ, pe timpul iernii, până primăvara, când va încolţi din nou. Elinii au poetizat acest fenomen, spunând că zeiţa Cora este adăpostită iarna în adâncul negru al pământului, adică în tărâmul lui Hades. Este timpul când Cora stă la soţul său.

14. Numele Persefonei se pare că ar însemna în limba greacă veche: „cea pierdută prin moarte”, pentru că Demetra o pierduse la început pe fiica ei, când fusese răpită de zeul stăpân peste morţi. Romanii i-au spus Proserpina. Tema mamei care îşi caută copilul răpit a intrat apoi în folclorul tuturor popoarelor, sub diferite variante, mai ales la popoarele slave, latine şi chiar germanice. Opere plastice au fost de asemeni create pe această temă. Bătrânul Pliniu ne povesteşte despre o „Răpire a Proserpinei”, zugrăvită de Nicomahos, un pictor din antichitate. Alte două frumoase picturi sunt ale lui Rubens şi Tizian. Ne impresionează mai ales pictura lui Tizian, în care caii cei negri, înhămaţi la carul lui Hades, par vii, încât aştepţi parcă să sară de pe pânză, ca-n versurile lui Ovidiu: „Răpitorul porneşte-acum

carul său cu toată iuţeala. Şi telegarii şi-i mână în goană, strigându-i pe fiecare, pe nume...”

Mai cunoaştem un grup de marmură, de o negrăită frumuseţe, sculptat de Girardon. În acest grup o vedem pe Cora-Persefona – răpită de zeul Hades. Florile pe care zeiţa le culesese abia din livadă au căzut jos, şi zeul calcă brutal pe ele. Fata plânge şi îşi înalţă mâinile spre cer, strigându-şi în ajutor nimfele surate, pe mama sa şi pe tatăl său, Zeus. Aşa cum este aici înfăţişată, ea exprimă, mai bine decât orice, simbolul elin al vegetaţiei pălită de vânturile repezi ale toamnei.

15. Într-o pictură veche, de pe un vas, îl vedem pe Hades-Pluto – ducând în mână cornul abundenţei. Numele Pluto, împrumutat şi de latini, înseamnă bogătaşul. Aceasta pentru că Hades nu era numai zeul nevăzut şi misterios din adâncuri, care primea morţii. El găzduia şi plantele, sub formă de seminţe, iarna. Mai avea în spinare şi toată avuţia de minerale şi metale. Iată în ce consta bogăţia lui Hades-Pluto. De la ultimul lui nume s-au creat cuvintele plutocrat – cel puternic prin bogăţia lui – şi plutocraţie, adică domnia unei mâini de bogătaşi asupra celor mulţi şi obidiţi.

HESTIA ŞI DEMETRA

Dintre copilele lui Cronos, Zeus pe Hera şi-o făcuse soaţă. Demetra se-ngrijea de holde şi de livezi şi de grădini. Iară Hestia[1] păzea focul. Nu focul slăvilor înalte, ţâşnind în fulgere spre oameni. Nici focul clocotelor surde, arzând pământul în adâncuri, ci focul caldelor cămine, focul pe care ardeau jertfe. Focul, care-n-semna iubirea din mijlocul aceleiaşi familii, credinţa pe care şi-o datorau întotdeauna părinţii şi copiii, între ei.

Toate acestea se întrupau cu măreţie în cea dintâi copilă a lui Cronos: Hestia.

Îndată după doborârea zeului Cronos, Hestia, fiind eliberată, ceruse fratelui său dreptul de a rămâne-n veci fecioară, deşi Poseidon, şi mai târziu zeul Apolo, ar fi dorit-o de soţie.

Zeus încuviinţase ruga sorei sale mai mari, căci farmecele Afroditei nu au atras-o niciodată pe-această fată a lui Cronos. Şi, pentru-această puritate, zeiţa mai primise dreptul de-a fi slăvită-n orice templu, şi-n fiecare casă din Elada. Mai înainte de a se face vreun sacrificiu oricărui zeu, oamenii trebuiau să săvârşească o libaţiune, cântând-o pe Hestia, sau focul ce urma să ardă jertfa.

La ceasul de odihnă al amiezii sau seara, osteniţi de muncă, bărbaţii şi femeile se adunau cu toţii-n jurul vetrei, în care focul pâlpâia voios, şi cel mai vârstnic dintre dânşii făcea o libaţiune cu vin, ulei, sau măcar apă, vărsând câteva picături pe vatră.

— Ţie ne închinăm, Hestia, şopteau cu toţii. Păstrează-ne uniţi, în fericire, feriţi de boale şi alte rele...

Şi se plecau smeriţi spre flăcări.

Iar când se-nfiripa o casă nouă, când un fecior se însura, el lua din vatra părintească scântei cu care-aprindea focul pe vatra lui abia zidită[2], după poruncile zeiţei.

Alte poveşti despre Hestia nu se cunosc. Ea a rămas neprihănită, precum jurase-n prima zi, curată cum e însuşi focul de care dânsa se-ngrijea...

DEMETRA LA ELEUSIS

ÎN SCHIMB, VOI DEPĂNA povestea despre Demetra[3], zeiţa soră mijlocie. Legendele ne spun că ea a brăzdat cea dintâi ogorul şi l-a silit să înverzească. S-a folosit

însă de-un om. De Triptolem.

Pe vremea când zeiţa umbla, căutând pe scumpa ei copilă, se spune că ar fi ajuns prin acel loc care se cheamă Eleusis[4] .

Acolo vieţuia, pe vremuri, un om bătrân numit Celeu, vestit de harnic şi cinstit, dar necăjit peste măsură.

Zeiţa îşi schimbase chipul, să n-o cunoască nimeni, şi se făcuse o bătrână zbârcită la obraz şi gârbovită. Pe cap şi pe umeri se-nvelise cu o maramă veche, neagră. Şi-aşa umblând, îl întâlnise în calea sa chiar pe Celeu, pe când se îndrepta spre casă, ducând în spate nişte vreascuri. Într-o basma strânsese ghindă şi în cofiţă nişte mure.

Pe lângă el mergea o fată, fata lui cea mai mărişoară, mânând din urmă două capre.

Văzând copila pe zeiţă că umblă singură şi tristă şi gârbovită, s-a oprit şi i-a grăit în acest fel:

— Unde te duci, măicuţă dragă? Uite, acum se lasă seara şi locurile-s cu primejdii...

— Mă duc în lume, a spus zeiţa, dar unde, n-aş putea s-arăt.,. Tu bucură-te, fată dragă, că poţi rosti cuvântul: tată. Părintele ţi-e lângă tine. Dar eu... eu mi-am pierdut copila... N-ai să-nţelegi tu niciodată cu cât e soarta ta mai bună decât a mea...

Şi-a dat să plece mai departe, să nu se vadă că pe gene i se ivise o picătură arzătoare.

— Ia stai... Dar cum ţi-ai pierdut fata? a întrebat-o şi bătrânul. Demetra i-a răspuns în dodii, să nu se afle că-i zeiţă. Totuşi i-a povestit că fiica i-a fost răpită de un zeu şi c-a pornit pe jos s-o caute...

Bătrânul s-a-ntristat şi dânsul, auzind întâmplarea

asta. Fata la fel. Erau miloşi, cu inimi bune. Aveau şi ei o suferinţă, dar nu s-au mai gândit la asta şi au chemat-o pe Demetra să se-odihnească în coliba care se şi vedea în zare, la poalele unei coline.

— Poate nu e pierdută de tot copila ta, a zis bătrânul. Oricum ar fi, vino, sărmano!... Pofteşte în coliba noastră. Odihna ţi-o aduce, poate, o alinare cât de slabă...

Zeiţa ar fi vrut să plece, dar la atâta stăruinţă şi bunătate omenească, s-a-nduplecat până la urmă şi au pornit tustrei agale, către coliba lui Celeu. Pe drum a început bătrânul la rândul său să-i povestească mâhnirea ce-l rodea în taină. Băiatul cel mai mic din casă căzuse greu bolnav, de-o vreme.

— Leac nu-i găsesc, zicea Celeu, şi înţeleg că va să moară... Ce pot să fac?... şi ce pot spune?... Aşa doreşte poate Hades...

Mergând astfel, tot povestindu-şi, s-au pomenit lângă colibă.

Cum a intrat aici, Demetra a fost izbită de durerea ce stăpânea în încăpere. Copilul cel bolnav, de care îi povestea pe drum Celeu, zăcea pe pat şi chipu-i palid purta pe el pecetea morţii.

Iar biata mamă – Metanira – căzuse în genunchi zdrobită şi spaima parcă o-mpietrise. N-avea putere să mai plângă.

Mişcată de atâta jale, zeiţa, care cunoştea ce e durerea de a-ţi pierde un copilaş iubit, a-mpins-o pe Metanira la o parte şi s-a plecat către băiat. L-a sărutat domol pe buze.

În acea clipă, copilaşul s-a-mbujorat la chip ca mărul şi sângele-i a prins s-alerge din nou prin vinele secate.

Şi Triptolem – cum se numea băiatul – s-a ridicat, plin de vigoare, din patul său de suferinţă.

Demetra îi umpluse pieptul cu răsuflarea ei divină.

— Mi-e foame, mamă, şi mi-e sete!... Vreau să mă joc!... zicea băiatul.

Şi toţi, Celeu şi Metanira, şi fata lor săltau în juru-i. Nu ştiau cum să-i mulţumească bătrânei care săvârşise o vindecare fără seamăn şi-atâta de miraculoasă.

S-au aşezat apoi la masă şi s-a servit, cu voie bună, tot ce strânsese gospodina în casa ei: lapte-nchegat, fructe şi miere, o miere dulce ca nectarul.

Ai casei au mâncat cu poftă. Numai zeiţa n-a gustat din cele ce erau pe masă. Dar cum băiatul, Triptolem, cerea mâncare, i-era foame, Demetra i-a dat lapte cald, în care strecurase însă nişte seminţe fermecate[5] .

DEMETRA SE ARATĂ ÎN ADEVĂRATA EI ÎNFĂŢIŞARE

VENISE NOAPTEA. S-au culcat cu toţii. Mii, mii de stele scânteiau pe boltă, iar purtătoarea de făclie, luna, îşi revărsa lumina argintie peste coliba lui Celeu.

Demetra se culcase-n preajma copilului tămăduit.

La miezul nopţii, pe când somnul şi liniştea domneau în casă, zeiţa s-a sculat în taină. L-a luat pe Triptolem în braţe, l-a mângâiat uşor pe frunte, trecându-şi palma de trei ori pe pielea-i netedă şi albă. A mai şoptit cuvinte, pe care gura omenească n-ar fi ştiut să

le rostească – cuvinte magice, desigur! – şi apropiindu-se de vatra în care mai erau tăciuni, a învelit sub jar tot trupul copilului abia-nsănătoşit.

Nu ştiu cum s-a-ntâmplat, dar tot atunci s-a deşteptat din somn şi Metanira. A auzit, pesemne, zgomot... Şi, cum sunt mamele, cu grijă, a fost îndată în picioare şi s-a-ngrozit de ce-a văzut. Bătrâna, care-l vindecase pe Triptolem, îl afunda, tot ea, sub jarul ce licărea roşu pe vatră.

— Copilul meu!... Ce faci, bătrâno? a strigat tare Metanira. Şi, cât ai răsufla o dată, mama a şi fost lângă vatră. L-a smuls pe Triptolem, cu spaimă, din jar şi flăcări şi din mâna în care îl ţinea zeiţa.

— Sărmano, i-a grăit Demetra. Iubirea, grija ta de mamă, ce te-au împins să-mi smulgi copilul, nu au avut urmare bună. Vârând pe Triptolem în flăcări, am vrut să îl purific, să-l fac asemenea cu zeii: nemuritor şi plin de fală. Acuma totul se sfârşeşte.

— Mă iartă... n-am ştiut! a rostit mama, cu glasul tremurător.

— Şi totuşi, eu am să fac din fiul tău, a glăsuit din nou Demetra, întâiul om care să ştie cum trebuie arat ogorul... Cel dintâi care va cunoaşte unealta mea cea nouă: plugul. Pentru că, iată, este vremea să aflaţi toţi. Eu sunt Demetra, cea încărcată de foloase şi pentru zei, şi pentru oameni!...

Şi şi-a schimbat înfăţişarea, făcându-se din nou zeiţă, de-o frumuseţe uimitoare. Din vălurile sale albe se răspândeau în tot văzduhul miresme dulci şi-mbătătoare. Iar părul galben, cum e spicul cel auriu din miezul verii, îi luneca pe gât şi umeri şi strălucea ca o lumină.

— Bătrâne, a grăit zeiţa către Celeu, cheamă poporul. Clădiţi acolo, pe colină, un templu mare. Eu însămi vă voi da poveţe asupra-nchinăciunii ce se va-ndeplini în templu, ca să-mi aducă alinare tristeţii c-am pierdut-o pe Cora. Şi vă voi iniţia, drept preoţi, în nişte taine sau mistere, care se vor numi-n Elada misterele eleusine...

Şi cum a poruncit zeiţa, Celeu a şi chemat poporul, şi-au construit un templu mare, templul vestit din Eleusis.

TRIPTOLEM RĂSPÂNDEŞTE AGRICULTURA

TIMPUL A ÎNCEPUT SĂ TREACĂ. Triptolem[6] s-a făcut flăcău, şi-atunci Demetra i-a cerut să plece-n lume şi să-nveţe pe oameni ce este-agricultura, un meşteşug atât de spornic.

Şi ca să vânture pământul mai repede ca rândunica, Demetra i-a dăruit carul ce o purta pe ea-n Olimp. Era un car tras de balauri.

Iar Triptolem trecea cu carul cel zburător din ţară-n ţară, şi-i îndruma cu-nţelepciune, în tainele agriculturii, pe toţi cei ce doreau să aibă o viaţă mai îmbelşugată.

Odată, totuşi, Triptolem se pogorâse-n Sciţia. Aici domnea un rege aspru, ce purta numele de Lincos. De cum a poposit flăcăul în ţara asta, s-a îndreptat către palatul regelui, să-i spună ce gânduri l-au adus. Dar

Lincos, om hain, din ură şi din invidie pe tânăr, a pus la cale să-l ucidă.

— Am să-i iau carul său şi plugul şi am să mă mândresc eu însumi c-aş fi născocitorul acestui meşteşug pe care îl răspândeşte Triptolem!... îşi spunea regele în barbă.

S-a făcut că-l primeşte bine. L-a ospătat şi l-a culcat într-o-ncăpere mai ferită. Noaptea, pe când dormea flăcăul, s-a apropiat cu paşi de tigru ce vrea să-nşface o vietate şi, cu o suliţă, pe care şi-o pregătise de cu seară, a dat să-mpungă pe flăcău. Şi-a hohotit plin de cruzime:

— Ha, ha!... Acuma-vei pieri!...

Demetra însă, ce-l veghease pe ocrotitul său, prin vrajă – deşi la mare depărtare – n-a lăsat regelui răgazul să-i ia viaţa lui Triptolem. L-a prefăcut pe acest rege într-o dihanie complită, al cărei ţipăt parcă-i hohot. L-a făcut fiara cunoscută sub numele de linx sau râs[7].

Cu ţipătul său, crudul Lincos l-a şi trezit pe Triptolem. El a prins suliţa scăpată de regele schimbat în fiară şi a voit să-nceapă lupta. Dar linxul, hohotind sălbatic, s-a năpustit, nebun, pe uşă şi a pierit către pădure.

Scăpat de moartea plănuită de Lincos împotriva lui, flăcăul a pornit spre casă, părăsind Sciţia, o ţară unde fusese rău primit[8]. Şi Triptolem, dorind s-arate recunoştinţa sa zeiţei, a pus la cale în Elada nişte serbări strălucitoare, serbările eleusine[9] . Aici veneau agricultorii şi îi cereau sorei lui Zeus, Demetra cea cu păr bălai, să-i ocrotească pe ogoare şi să le umple casele cu grâne: orz, secară, mei...

REGELE TESALIEI DOBOARĂ UN STEJAR AL ZEIŢEI

CINE NU SE RUGA SMERIT, în temple, pentru belşugul pe ogoare sau în grădini sau în livezi, o supăra rău pe zeiţă. Astfel se spune că, odată, un bătrân rege tesalian, ce se numea Erisihton, ar fi-nfruntat-o pe Demetra.

Într-o pădure tesaliană Demetra avea un stejar. Un stejar falnic, rămuros, cu o coroană mult mai largă decât era toată pădurea, în trunchiul lui trăia o nimfă. O nimfă dragă a zeiţei. Şi oamenii, ca s-o slăvească pe mândra soră a lui Zeus, veneau ades lângă copac. În ramurile-i înverzite agăţau panglici şi buchete de flori bogate în parfumuri. Iară poeţii spuneau versuri scrise pe table ceruite.

Erisihton însă oprise ca oamenii să mai cinstească acest stejar, plăcut zeiţei. Dar a aflat cu supărare că mulţi nesocotesc porunca, şi-a hotărât să-i pedepsească şi să reteze-ntreg stejarul.

A chemat câţiva sclavi cu sine şi au plecat către pădure.

— Tăiaţi-l!... le-a poruncit dânsul. Numaidecât. În faţa mea?

Dar nici un sclav n-avea curajul să dea întâia lovitură. Atunci Erisihton, cu furie, a prins în mână o

secure, strigând spre cei aflaţi de faţă:

— Puţin îmi pasă că zeiţei i-e drag acest stejar semeţ. Şi de-ar fi dânsa în persoană, în trunchiul lui, tot îl dobor... Cununa lui, atât de largă, va săruta curând pământul.

Şi a lovit cu-nverşunare.

Trunchiul atunci a scos un geamăt şi frunza lui s-a făcut pală. Iar de sub scoarţa despicată a început să curgă sânge.

— Stăpâne!... Nu mai da. Ajunge... a cutezat un sclav să-l roage.

— Ce-ai spus?... Tu, sclav, îmi dai poruncă?... a zis Erisihton, cu ciudă. Primeşte dar ce ţi se cade...

Şi cu securea-nsângerată i-a retezat îndată capul.

N-a trecut mult şi a sunat cea de pe urmă lovitură. S-a prăbuşit în tină trunchiul. Căzând, s-a auzit o voce blândă, tăiată de suspine:

— Ascultă! îţi vorbeşte nimfa ce-a locuit în trunchiul ăsta nevinovat, tăiat de tine... Află însă că, pentru-această faptă, vei suferi şi tu, tirane...

Şi nimfele de prin pădure fugeau cernite spre Demetra.

— Zeiţă, tu, prea darnică, cea mai iubită dintre nimfe şi-a pierdut viaţa sub securea călăului Erisihton...

Zeiţa-ndată şi-a scos fruntea din holdele aproape coapte. A clătinat puţin din plete şi toate holdele acelea s-au scuturat în tot regatul.

— O foamete-nspăimântătoare va bântui-n aceste locuri, unde chiar regele doboară stejarii mei! a zis zeiţa.

Şi-a dat poruncă unei nimfe să plece-n Sciţia pustie, unde domnise crudul Lincos. Acolo nu mai creşteau

grâne, nici fructe nu mai dădeau pomii. Şi-n Sciţia se afla Foamea, făptura cu obrajii galbeni şi ochii-n fundul capului, cu buze vinete, uscate, dinţii mâncaţi ca de rugină, părul zburlit şi pielea aspră.

— Să vie Foamea, care-mi este de obicei vrăjmaşă mie, a spus Demetra mâniată. Să-l nimicească pe călăul Erisihton şi tot ţinutul pe care-l stăpâneşte dânsul...

Şi nimfa a pornit pe dată spre Sciţia, să cheme Foamea. Iar Foamea s-a săltat pe-o pală de vânt uscat şi secetos, pornind înspre Tesalia mănoasă.

Regele, care săvârşise fapta, dormea adânc în acel ceas. Era cam spre sfârşitul nopţii şi Foamea, fără multă vorbă, a pătruns în palat, la rege, şi l-a-nvelit, ca într-un giulgiu, cu aripile sale negre, şi a suflat asupra-i fiere, ce i-a pătruns în măruntaie.

METRA SE SACRIFICĂ PENTRU TATĂL SĂU

CUM I-A SUFLAT PE GÂT OTRAVA, regele s-a trezit din vise şi a început să strige tare:

— Aduceţi-mi bucate multe... din toate felurile... Multe...

Slugile s-au pornit în fugă, purtând mâncări nenumărate: fructe şi lapte, carne fiartă, fripturi din fel de fel de păsări şi animale. Merinde care-ndestulau, mai înainte, toată ţara, nu-i ajungeau acestui rege să-i sature grozava foame. De ce mânca, i-era mai foame. Cerea mereu alte bucate... şi tot mai multe, tot mai multe... Mănâncă avuţia ţării... Mănâncă tot ce se găseşte, cu gura lui nesăţioasă, şi sărăceşte tot regatul, înfloritor mai înainte. Cu timpul, însă, nu mai are ce să mănânce, ce să vândă, ca să-şi mai capete bucate. Atunci pune ochii pe Metra, copila lui cea mai frumoasă.

— O vând ca sclavă, zice dânsul, şi-mi cumpăr iar bucate multe, să-mi potolească focul gurii.

Dar Metra, bănuindu-i gândul, merge pe ţărmurile mării şi îl imploră pe Poseidon:

— Tu, zeule atât de mare, cel mai puternic după Zeus, ajută-mă să nu fiu sclavă, scapă-mă de-aşa ruşine...

Zeul Poseidon se îndură şi-i dă prinţesei o putere de-a se preface, după voie, în orice animal din lume.

Fata îşi schimbă-nfăţişarea. Se face cal. Regele-l vinde şi-şi ia pe preţul său mâncare.

Metra se schimbă-atunci în câine. Erisihton îl vinde iute. Dar Metra scapă de sclavie prin noua ei înfăţişare. Fugind de la stăpân, se-ntoarce la tatăl său, ce-o vinde iarăşi.

Ea-i singurul câştig ce-l are Erisihton, să se hrănească.

Dar hrana, astfel dobândită, nu-i mai ajunge regelui. Foamea îi creşte fără margini şi îl cuprinde deznădejdea. Şi-atunci, se spune în legendă că

preanenorocitul rege şi-a sfâşiat propria carne, împuţinându-şi astfel trupul.

Până la urmă a pierit.

Aşa s-a răzbunat zeiţa belşugului şi a recoltei pe regele Erisihton[10], care-i nesocotea puterea şi nu lăsa să crească-n voie stejarii falnici din păduri...

Note:

1. Hestia, sau Vesta – la romani – întruchipa pentru cei vechi focul. Focul cel blând din vetre, pe care ei îşi găteau hrana. Focul purificator de molimi. Focul ce le da în timpul nopţilor lumină şi iarna îi ocrotea de geruri. Cum este flacăra de pură, aşa urma să fie şi căminul: curat şi neatins de intrigi, înşelăciuni sau duşmănie.

2. Vatra sau căminul îi unea în jurul ei pe membrii aceleiaşi familii. De aceea, elinii au socotit că oraşul se cădea să aibă o vatră a sa, un pritaneu, cum se numea, unde să ardă focul sacru. Focul acesta sacru trebuia să fie simbolul unităţii între locuitorii aceluiaşi oraş. La romani, acest foc era păzit de nişte preotese, numite vestale, care trebuiau să rămână fecioare nemăritate. În pritaneu erau primiţi solii străini sau ambasadorii. Tot de aici luau vechii greci tăciuni aprinşi, când se duceau la luptă. În tabere aprindeau focul din aceşti tăciuni şi simţeau numaidecât patria alături de ei. La fel, când porneau cu corăbiile să cucerească ţinuturile îndepărtate şi să întemeieze oraşe noi,

aduceau cu ei flăcările sfinte şi se simţeau în noul oraş ca în patrie. Această dăinuire a focului însemna, după unii mitologi, chiar viaţa, pentru că oriunde se află oameni ei aprind focul în vetre. Poate din pricina aceasta, zeiţa este reprezentată, uneori, ţinând în mână sceptrul, emblemă a suveranităţii, cum poartă numai fraţii săi: Zeus şi Hera. În opere vestite, cum este statuia intitulată Giustiniani, aflată într-un muzeu de la Roma, o vedem pe Hestia sau Vesta, înveşmântată într-un dublu hiton, cu falduri-lungi, cu văl pe plete şi pe umeri. Ea are o înfăţişare calmă şi chiar puţin severă. Cu indexul arată către slăvile înalte. Artistul grec care a sculptat-o pare că a vrut să spună, prin acest gest, urmaşilor săi: „Năzuiţi întotdeauna numai spre ceea ce este înalt şi veşnic, plin de curăţenie!”. Poate că simbolul ar putea fi asemuit cu acela al renumitei „coloane fără sfârşit”, creată de marele nostru sculptor Brâncuşi.

3. Demetra sau Ceres, întruchipând în legende pământul fertilizat de oameni, de cei dintâi plugari, însemna trecerea de la păstorie la treapta superioară a muncii în agricultură. Această trecere era însoţită de aşezări stabile, de oarecare siguranţă în colectivitate. Este reprezentarea legendară a dorinţei oamenilor de a dobândi o viaţă tihnită şi îmbelşugată.

4. Eleusis din Atica a devenit mai târziu un vestit loc de adorare a zeiţei agriculturii, Demetra.

5. Seminţele aşa-zise fermecate, cu putere adormitoare, sunt seminţele de mac.

6. Cuvântul Triptolem înseamnă, dealtfel, cele trei munci de seamă din meşteşugul plugăriei: aratul ţarinei, semănatul şi secerişul.

7. Ţipătul acestei fiare se aseamănă cu un hohot de râs. După legendă, însuşi Lincos, în clipa când a fost preschimbat de zeiţă, hohotea de bucuria izbânzii. Aşa îşi explicau elinii existenţa acestei fiare, pe care poporul nostru o numeşte,

dealtfel, râs.

8. Astfel justificau, în chip poetic, elinii, faptul că în Sciţia nu s-a făcut multă vreme agricultură.

9. Serbările din Eleusis, pe lângă jocuri şi întreceri de gimnastică sau muzică, cuprindeau şi o serie de practici religioase, ce imitau, de fapt, chiar munca pe care o fac pe câmp plugarii. Premiile distribuite la aceste serbări constau de obicei din grâne, mai ales orz. Aceste grâne erau recoltate pe o câmpie învecinată cu Eleusis, numită Raria. Aici, pe câmpia Rariei, se spunea că arase întâia oară pământul Triptolem, părintele agriculturii.

10. Legenda aceasta are altă semnificaţie decât cele dinainte. Elinii, în general, erau în luptă cu forţele naturii care puteau să le facă rău: cerul, cu fulgerele şi trăsnetele lui, marea cu furtunile sale nimicitoare, soarele însuşi, când era prea arzător, dar se simţeau apropiaţi de aşa-zişii zei htonici, adică zei pământeni, cum erau Demetra, care asigura belşugul de roade, şi Dionisos, zeul viţei de vie, zeii naturii îmbelşugate, am putea spune noi. Prin fapta lui Erisihton, grecii îi osândeau pe aceia ce făceau stricăciuni naturii, care distrugeau copacii, plantele, ogoarele sau păşunile, fără vreun scop şi fără milă. Erisihton, pe cât se pare, mai este în acelaşi timp şi pământul nefertil, adică duşmănos zeiţei, care întruchipează abundenţa. Pe acest pământ nefertil se pustieşte totul: holda, grădina sau pădurea. Nu mai pot vieţui nici animalele. Deasupra lui bântuie foamea şi el însuşi, uscat, se sfărâmă, se risipeşte în nisipuri şi praf, pe care-l duce vântul. Acesta ar fi tâlcul legendei lui Erisihton – Demetra rămânând belşugul.

În operele plastice, Demetra este reprezentată de obicei cu mare pompă. Ea are în jurul frunţii spice de grâu, flori de mac şi alte ornamente vegetale. În mâna dreaptă ţine o torţă – torţa cu care şi-a căutat copila – şi în cea stângă un coş, cum se purtau în Eleusis. Alteori ea are o ţinută simplă, demnă, fără podoabe, având numai o bentiţă peste păr. Când este astfel reprezentată,

Demetra se aseamănă mult cu sora ei mai mare, cu Hestia.

VESELUL DIONISOS

Multe făcuse năzdrăvanul Zeus. De-atâtea ori se supărase Hera. Şi totuşi, parcă niciodată dânsa n-a fost atât de îndârjită ca în ziua când stăpânul a făcut nuntă cu Semele, copila regelui din Teba.

Cum a silit-o să-i devină soaţă, sau cum a amăgit-o, nu se ştie, dar nunta s-a făcut, pe cât se crede, chiar în palatul de la Teba al tatălui copilei, Cadmos.

Mult s-a mai mâniat zeiţa Hera, aflând această nouă necredinţă! Şi, dornică să se răzbune, s-a prefăcut într-o bătrână, luând chipul doicei lui Semele, cu pas şovăitor şi fruntea încununată de şuviţe mai albe decât neaua iernii.

A poruncit, după aceea, să i s-aducă-un nor de aur.

Norii aceştia învăluiau mereu Olimpul. Şi a pornit pe el zeiţa, către palatele din Teba. S-a dus îndată la Semele şi a-nceput s-o dojenească cu glas tremurător:

— Copilă... Cum te-ai lăsat ademenită? Acela care s-a lăudat că e stăpânul din Olimp e un amăgitor, desigur... Mulţi se pretind că-s zei, pătrund prin case, ca să înşele fetele prostuţe. Aşa socot c-ai păţit tu...

Şi-a sfătuit-o, şi-a-ndemnat-o pe fata regelui din Teba să ceară soţului dovada că este zeu într-adevăr.

— Îl rogi, de-i Zeus, precum spune, să ţi s-arate în veşmântul şi cu puterea lui cerească. Aşa cum se înfăţişează soţiei sale din cer, Hera...

Semele-ar crede şi n-ar crede ce-i spune prefăcuta doică. Dar bănuiala tot o-nghimpă în inimă şi nu-i dă pace. Şi seara când coboară Zeus şi se apropie s-o sărute, prinţesa-l roagă, mângâioasă:

— De eşti tu Zeus, şi nu altul, aş vrea să-mi împlineşti o vrere...

— Îţi jur pe Stix, rosteşte Zeus, că tot ce-mi ceri se împlineşte numaidecât...

Şi fata rîde bucuroasă:

— Atunci, să mi te-arăţi, slăvite, cum are dreptul să te vadă numai soţia ta din ceruri, în strălucire şi putere, cu fulgerele-n pumni şi faţa...

— Taci!... Taci!... a vrut să spună Zeus. Dar vorbele fuseseră rostite şi se împrăştiau prin aer. Zeus jurase chiar pe Stix să-i împlinească voia. Nu mai avea nici o putere să se împotrivească faptei ce-o ticluise bine Hera.

El se înalţă într-o clipă către palatele-olimpiene. Îşi clatină bogata-i chică şi cheamă-n jurul său furtuna cu nori, cu tunete cumplite şi fulgere strălucitoare. Îşi

pune hainele de aur. Ia-n mână sceptrul greu de rege peste pământ şi peste ceruri, şi se pogoară iar în Teba, chiar în clipita următoare.

Semele, cum urzise Hera, apucă numai să-l zărească pe soţul său şi vrea să-i spună cât este ea de mulţumită că-i împlineşte rugămintea. Însă abia deschide gura, şi focul, care-l însoţea pe Zeus în fulgerele-i orbitoare, o-ncinge iute pe copilă. Palatul însuşi se aprinde şi ar fi ars în întregime, de n-ar fi fost în preajmă Gheea – pământul larg şi bun – aceea ce e strămoaşa tuturora. Şi Gheea a făcut să crească perdele verzi de iederă peste coloane, peste ziduri, peste podele şi-n tot locul. O iederă plină de sevă, ce-a-năbuşit şi a stins focul.

UN COPIL NĂSCUT DE DOUĂ ORI

SEMELE A PIERIT în flăcări... Doar fiul ce-l purta în sânu-i Semele cea nefericită a fost scăpat prin voia Gheei, când potolise pârjolirea palatului regelui Cadmos.

De fapt, din flăcări, l-a smuls Zeus pe băieţaşul lui Semele, căci băieţaş era copilul. L-a strâns în braţe ca un tată şi i-a rostit înduioşat:

— Feciorul meu, ţi-ai pierdut mama, totuşi, tu ai să vieţuieşti...

Şi, printr-o taină cunoscută numai de el, Zeus l-a luat şi l-a închis în coapsa lui, la fel ca-n sânul unei mame.

Au râs puţin de dânsul zeii, când au aflat că Zeus poartă pruncul închis în coapsa sa. Dar Zeus şi-a văzut de treabă, şi chiar la vremea cuvenită, la care-ar fi născut Semele, l-a scos frumos, şi el, din coapsă.

Iată de ce Dionisos[1] a fost numit şi Ditirambus[2] – sau cel născut de două ori. Căci el o dată se născuse din mama lui pieritã-n flăcări, şi-a doua oară-l adusese pe lume Zeus, tatăl lui.

Şi Zeus l-a chemat pe Hermes şi-a grăit:

— Să duci, pristave, pruncul ăsta, la Teba cea cu şapte porţi. Socrul meu, Cadmos, a murit, dar Atamas e-n locul lui, ca ginere şi ca urmaş. Soţia sa, regina Ino, e soră bună cu Semele. Îi dai lui Ino băieţaşul şi-i porunceşti să mi-l păstreze într-o odaie-ntunecoasă, ferită de lumina zilei. Să nu mi-l afle, cumva, Hera...

A luat în braţe Hermes pruncul şi a zburat cu el în Teba. Iar Ino, soră cu Semele, l-a primit plină de-ncântare pe-acest copil orfan de mamă. Abia de-o zi, şi ea născuse un copilaş, pe Melicerte. Se nimerise numai bine. Le da la amândoi să sugă din sânul ei bogat în lapte[3]. De îngrijit, îl îngrijea o sidoniană vrăjitoare, ce purta numele de Mistis[4]. Şi sidoniana vrăjitoare a pus la cale pentru zeul cel nou-născut serbări nocturne, dionisiace, zgomotoase. Ca-nchinătorii să n-adoarmă, a creat tobe şi ţimbale cu sunete răscolitoare şi-a aprins torţe luminoase, care s-alunge umbra nopţii. A născocit apoi tiasul, un danţ frenetic, ce se joacă în strigătele de „Evoe!”... Ea i-a dat zeului şi tirsul, toiag şi armă totodată, ce are-n vârf un con de pin şi e-nvelit în flori şi frunze de iederă căţărătoare. Tot ea a-ncercuit şi fruntea şi buclele strălucitoare ale acestui zeu frumos şi vesel, cu verzi

ghirlande-mbălsămate şi struguri aurii şi dulci.

GENII ÎNTUNECATE SE NĂPUSTESC ÎN PALATUL DIN TEBA

N-A TRECUT ÎNSĂ MULT, şi Hera, prin iscodiri şi vicleşuguri, a aflat că trăia copilul, şi-nverşunată ca o fiară s-a coborât pe loc în Tartar.

Erau acolo nişte furii, geniile rele-ale lui Hades.

— O!... Răzbunaţi-mă, voi genii, a glăsuit zeiţa Hera, şi glasul ei vuia în Tartar. Regele Atamas şi Ino m-au supărat, crescând în casă pe-un fiu nelegiuit, ce-l are Zeus cu-o fată pământeană. Nu le-ajungea c-aveau ei înşişi alţi doi copii, pe Melicerte şi pe Learh... şi l-au primit la dânşii-n casă şi pe micul Dionisos. Porniţi, deci, una dintre voi... Tu, Tisifone, eşti mai cruntă!... şi varsă peste ei otravă, foc, spaimă şi nelegiuiri. Faceţi-i pe aceşti părinţi – ca o osândă meritată – să-şi piardă cei doi fii iubiţi, pe Melicerte şi Learh. Mai mult, chiar ei să şi-i ucidă... şi astfel să se-nveţe minte toţi oamenii că nu e bine să supere, cumva, pe Hera...

De cum a dat porunci zeiţa, îngrozitoarea Tisifone şi-a luat în mână o făclie muiată-n sânge şi-n otravă. Şi-a pus pe spate o mantie cruşită, tot la fel, în sânge. Mijlocul şi l-a strâns în chingă de şerpi, de vipere lucioase. Şi a pornit în zbor, urmată de un cortegiu fără seamăn. Zburau cu ea, urlând turbate: Ura cea neagră, Nebunia, Crima şi Jalea şi Teroarea, şi alte genii nemiloase.

Cum au ajuns, zice legenda că s-a cutremurat palatul. Porţile grele de aramă s-au zguduit, căzând în lături. Soarele, ce din cer zărise cruntul alai al Tisifonei, s-a depărtat, să nu mai vadă ce crimă se punea la cale.

Dar Tisifone-a călcat pragul palatului lui Atamas. Plină de ură, ea şi-a smuls, cu mâna-i neagră şi ciumată, doi şerpi din pletele zburlite şi a zvârlit unul spre Ino, altul spre regele-Atamas. Iară cu falca-nsângerată a făcut semne de blestem.

În şerpii-aceia Tisifone vârâse spuma nebuniei şi a dorinţei de măcel...

REGELE ŞI REGINA ÎŞI PIERD MINŢILE

ŞI ATAMAS, PIERZÂNDU-ŞI MINTEA, văzând-o pe soţia lui, care-şi ţinea la sân copiii, a început să ţipe-aşa:

— Ce caută în palat leoaica şi puii ei? Săriţi!... Săriţi!... Întindeţi laţurile voastre şi prindeţi fiara!... şi-o stârpiţi!

În nebunia-i, dată de şarpele care-l muşca, sărmanul Atamas crezuse că soaţa lui este o fiară, şi pruncii săi – pui de leoaică.

Şi-n timp ce furia, mulţumită că-şi atinsese ţelul, zbura din nou vârtej spre Tartar, regele Atamas trăsese pe cel mai mic dintre feciori, Learh, ce încă gângurea, din braţele măicuţei sale, şi-l aruncase într-un zid, ca

piatra dintr-o praştie.

Ino – neştiind nici ea ce face, sub muşcătura veninoasă – se repezise pe o stâncă cu celălalt copil în braţe, prea drăgălaşul Melicerte. Şi de pe stâncă s-aruncase în valurile vinete.

Nimfe şi prietene şi slugi, care trăiau pe lângă Ino, se şi grăbiseră s-o scape. Dar Hera, ce privea din ceruri, şezând pe jilţul ei de aur, făcuse semn, şi toate-acestea s-au prefăcut pe dată-n păsări, în pescăruşi, care şi astăzi zboară şi ţipă peste valuri, cum spun legendele eline, căutându-i pe Ino şi pe prunc.

FIUL LUI ZEUS SCAPĂ CU VIAŢĂ

VĂZÂND, DIN SLAVA LUI, stăpânul ce se întâmplă pe pământ, i-a şoptit repede lui Hermes:

— Fugi!... Zboară-ndată către Teba şi scapă-mi fiul din primejdii...

Noroc că-n toată vremea asta Dionisos era cu Mistis, în încăperea-ntunecată.

Hermes l-a luat pe micul zeu şi a plecat cu el în zbor, în timpul nopţii următoare. A zburat el, a tot zburat şi a ajuns în insula unde trăia o nimfă, Nisa[5] .

— Să îngrijeşti de acest zeu, fiul Semelei şi-al lui Zeus, mai mult decât de fiinţa ta, i-a poruncit pristavul nimfei.

— Voi îngriji, a răspuns Nisa, şi l-a ascuns în peştera cea mai umbroasă-a insulei, l-a învelit în vălu-i alb şi

l-a împodobit cu flori.

Aici, în Nisa, s-a-nălţat zeul ferit de ochii Herei.

Şi crescând el mai mărişor, Zeus i-a dat ca-nvăţător pe un satir bătrân: Silen[6]

Satirul era gras şi vesel. Umbla întotdeauna beat, dai cu-o beţie inspirată, căci la beţie el putea să prevestească şi viitorul. Iar de cânta-n păduri satirul, până şi fiarele jucau. Codrul îşi clătina frunzişul. Chiar zeii se săltau adesea din jilţurile lor de aur, danţând cuprinşi de veselie, prin muntele cel 'nalt, Olimp.

PENTEU

CUM S-A FĂCUT BĂRBAT ÎN LEGE, Dionisos pornise-n lume să-mprăştie viţa de vie.

El colinda din ţară-n ţară. Umbla-ntr-un car tras de pantere, de lei, de tigri şi-alte fiare[7], urmat de un cortegiu vesel, format din nimfe şi satiri. Pe un măgar venea, alături, prietenul său, Silen, beţivul. Nimfele care-l însoţeau purtau numele de bacante şi, împreună cu satirii – demoni cu coarne şi copite, ce semănau cu nişte ţapi – danţau mereu, neobosite, în jurul lui Dionisos, băteau din tobe şi ţimbale, şi altele sunau din flaut Iar vinul... vinul curgea gârlă... Şi toţi făceau atâta larmă, că oamenii se-nfricoşau şi se plecau către cortegiu, aduceau jertfe – mai des ţapi – şi-l aclamau neîncetat.

Cine nu se pleca-nainte-i urma să fie pedepsit...

Aşa se povestea, de pildă, că zeul, colindând

pământul, s-ar fi-ndreptat cândva spre Teba, spre ţara unde se născuse. Acolo se afla pe tron un rege nou, numit Penteu.

Mulţi dintre oameni, aflând vestea că s-apropia Dionisos, se grămădeau să-i iasă-n cale, ştiind că zeilor le place să te supui fără zăbavă. Îl aclamau pe acest zeu, care venea cu carul său tras de pantere şi de lei, urmat de nimfe şi satiri şi-având în preajmă pe Silen.

Deodată iese din palat regele Tebei, strigînd tare:

— Staţi!... Nu vă grămădiţi în calea acestui zeu, ce nu cunoaşte nici armele, nici vitejia. Bătrânilor, nu ţineţi minte că neamul nostru ni se trage din zeul cel puternic, Ares? Voi, tineri ce-aţi ajuns la vârsta de-a purta suliţe şi scuturi, puneţi-vă pe creştet coifuri, nu foi de viţă şi ghirlande. Zvârliţi încolo tirsurile, ce amintesc de moleşeală şi de beţia ruşinoasă, şi nu vă mai plecaţi urechea la cântecele de bacante. Nu vă mai prindeţi nici în danţul ce-l tropăie satirii beţi. O, nu vă istoviţi puterea, sorbind licoarea blestemată, pe care ne-o aduce zeul. De e sortită Teba noastră să cadă-nvinsă, bine, fie, însă prin luptă glorioasă. Nu vreau să fie Teba pradă acestui zeu atât de tânăr şi dezmăţat, lipsit de vlagă, ce umblă cu beţivii-n roiuri şi-i parfumat, cu flori în plete, ca o femeie, ca o nimfă, din cele care îl urmează...

Şi-şi cheamă slugile Penteu. Le porunceşte să alerge în goana mare, să găsească pe noul zeu, să-l lege-n ştreanguri. Dar ca să nu se piardă vremea, el însuşi urcă pe Citeron. (Un munte unde se-adunase mulţime de femei şi nimfe, să săvârşească pentru zeu mistere şi închinăciuni, iar printre ele se găseau: Agave, propria lui mamă, surorile şi alte rude.)

Însă Dionisos – se zice – aflând de fapta lui Penteu, a început să râdă-n hohot.

— Rege nebun, a grăit zeul, gândeşte el că mă va-nvinge? Că va opri cultul lui Bachus?... Silen!... Aşteaptă, am să fac o glumă, să râdem amândoi cu poftă.

Şi-a-nălţat tirsul spre bacante, mai mult spre mama lui Penteu. Acestea s-au pornit să sară şi mai vârtos, ca-ntr-un vârtej, când bate vântul şi răscoleşte tot nisipul cel galben de pe malul mării.

Tocmai venea din văi Penteu şi se mâhnea auzind cântul şi ţipetele deşucheate.

Agave cea cu păr cărunt îl vede cea dintâi cum urcă. Sub vraja lui Dionisos, nu ştie că e fiul ei. Ci-l socoteşte un mistreţ.

— Surorilor, grăieşte dânsa către bacantele din munte. Priviţi-acest mistreţ oribil, ajuns pe pajiştile noastre. Eu vreau ca prima să-l lovesc...

Şi ea se-ntoarce mânioasă, lovind cu tirsul în Penteu, iar ceata aprigă s-avântă spre rege, care stă uimit privind la mama lui, Agave, ce-l socotise un mistreţ.

În vîrful muntelui e zeul şi râde-n hohot cu Silen:

— Ce zici, bătrâne, bună-i gluma?

— E bună, râde şi Silen.

Penteu pricepe însă totul.

— Dionisos, îl strigă dânsul, în timp ce lăncile-l lovesc, zeu ce aduci pierzania şi-acuma crima, mă învingi... Dar tot n-am să mă-nchin puterii tale, zeu viclean...

Şi-ar mai fi spus, ar fi strigat şi l-ar fi blestemat pe zeu, dar nimfele, înfierbântate, s-au repezit la el

grămadă şi l-au ucis cât ai clipi...

În acest fel, bietul Penteu, vroind să-mpiedice ca-n Teba să se împrăştie beţia[8], căzu atunci zeului pradă.

Note:

1. Dionisos era tot un zeu pământean, htonic, ca şi Demetra, un zeu al belşugului de roade, de aceea era plăcut elinilor. El era zeul viţei de vie şi ocrotea pe viticultori, după cum Demetra îi ocrotea pe agricultori. Pe lângă aceasta, Dionisos era socotit drept zeul cel mai vesel şi mai popular, pentru că elinilor le plăceau cântecul şi danţul. La petreceri se sorbea vin, şi vinul aducea veselie, le turna foc în vine, le aprindea chiote în gâtle), le aţâţa picioarele la danţ. De aceea elinii mai numeau pe acest zeu şi Iachos sau Bachos, cuvinte care au acelaşi tâlc: gălăgiosul, acela care face larmă, pentru că petrecerile lui Dionisos erau pline de zgomot. Tot de aici s-a tras şi numele roman: Bachus.

2. În timpul marilor dionisii: serbările organizate la Atena, în cinstea zeului Dionisos, se cântau nişte imnuri: ditirambii. Cântăreţii şi danţatorii erau îmbrăcaţi, cu acest prilej, în blănuri de ţapi. De aici a luat fiinţă tragedia – în greceşte: cântecul ţapilor – (tragos însemnând ţap, şi oda cântec). La micile dionisii, care erau organizate în sate, mai ales în centrele viticole, aceste cântece şi danţuri aveau, de cele mai multe ori, un caracter comic. De aici s-a născut comedia,

3. Se spune că Dionisos, când era copil, sugea laptele cu multă poftă. Când se oprea din supt, striga: „Evoe”... Aşa lămureau grecii faptul că la serbările dionisiace acest cuvânt răsuna adesea în mijlocul veseliei generale.

4. De la numele sidonianei Mistis vine cuvîntul „mistic”, adică un lucru misterios, neînţeles, săvârşit de fiinţe supranaturale, cu puteri vrăjitoreşti. Grecii pretindeau că misterele dionisiace, ritualurile săvârşite la serbările zeului, fuseseră iniţiate de către nimfa Mistis, cu talentele ei vrăjitoreşti. Ea organizase serbările noaptea, pentru ca, ferite de lumina zilei, să nu poată fi observate de Hera, duşmana de moarte a lui Dionisos, fiul nelegitim al lui Zeus.

5. Insula Nisa (după legendă) îşi căpătase numele de la nimfa care trăia acolo. Unii mitologi cred că Nisa este tot una cu insula Naxos, din Arhipelag, unde era pe vremuri un loc vestit de închinăciune al zeului Dionisos.

6. Satirul Silen întruchipează butoiul, căci în butoi se toarnă mustul toamna (mustul simbolizând pe Dionisos tânăr). Cu vremea mustul se învecheşte şi se preschimbă în vinul cel tare, la fel cum zeul vinului crescuse mai apoi, sub privegherea lui Silen, şi se făcuse un zeu puternic.

7. Faptul că acest car al lui Dionisos era tras de fiare, pare a fi o aluzie la faptul că beţia poate transforma pe om într-o fiară.

8. Alegoria aceasta ne arată că oamenii din antichitate, văzând puterea băuturii, s-au cam temut şi au vrut să o stăvilească. Băut cu cumpătare, vinul e bun, plăcut, întăritor. Unii artişti chiar socoteau că vinul poate să-i inspire în versuri, muzică sau danţ. Dar când ai întrecut măsura, vinul devine ucigaş. În el se află ascunsă crima. Beţivul este grosolan, nu mai are nici ruşine şi nu mai ştie a chibzui. De-aici şi multele aluzii, din legendele antice, cu privire la oameni care înnebunesc din pricina zeului Dionisos: Ino, Atamas, Agave şi alţii, despre care nu s-a mai vorbit aici.

Dorind să-i imblânzească firea acestei forţe de temut, grecii i-au ridicat altare zeului care o întruchipa, şi-l dăltuiau frumos, tânăr, cu trupul zvelt, înfăşurat în blană moale de panteră, strânsă cam neglijent pe bust. Molatic, sprijinit de tirs, zeul avea

pe fruntea albă cunună verde, de viţă, iederă şi flori. În cinstea zeului acesta ciudat, puternic, aveau loc nişte serbări – numite de elini orgii, şi bachanale, de latini. Se făceau procesiuni, se înălţau imnuri – ditirambi – şi se rosteau, în dialog, versuri vesele sau triste, cântându-se legende de demult. Din ele se vor naşte, aşa cum s-a mai spus, prearenumite tragedii, drame satirice şi comedii, adică însuşi teatrul grec.

ALEXANDRU MITRU

LEGENDELE OLIMPULUI

EROII

Alexandru Mitru

Legendele olimpului

Lucrare distinsă cu premiul „Ion Creangă”
al Academiei Române

eroii

Volumul 2

EX LIBRIS
I D
Pro ARTE

Versiune electronică realizată
după ediţiile 1978-1983

EX LIBRIS
I D
Pro ARTE

PERSEU

În cântecele vechi[1] se povesteşte că ar fi vieţuit odinioară, în preavestitul oraş Argos[2], un rege care se numea Acrisiu. Şi regele avea o fiică de-o frumuseţe uimitoare. Copila se chema Danae. Poeţii o slăveau în versuri şi regii îi trimiteau daruri. Numărul peţitorilor era atât de mare, încât palatul lui Acrisiu nu dovedea să-i mai cuprindă. Şi regii, care mai de care erau mai falnici, mai puternici. De ar fi fost unul ales, se supărau, desigur, ceilalţi. S-ar fi iscat poate războaie. De-aceea regele Acrisiu stătea mereu în cumpănă şi-i amâna pe fiecare cu vorbele-i meşteşugite, să treacă timpul, să se mai gândească.

Mai avea regele şi-o supărare. Se făceau grâne prea puţine, deşi pământul era bun. Ploua prea rar, şi râul[3] ce străbătea întreg ţinutul seca mereu în timpul verii. Poporul nu avea bucate.

Era nevoie de-un flăcău să ţină frâiele puternic. Supuşii deseori cârteau, pentru că-n casa lui Acrisiu erau bucate din belşug, iar pruncii lor piereau de foame. Şi regele era bătrân. N-avea pe nimeni ajutor. Copila lui era prea slabă, şi-apoi urma să se mărite, să plece din ţinutul Argos. Îi trebuia deci regelui braţ de bărbat pe lângă casă. Vroia să aibă un fecior.

S-a dus atunci regele-Acrisiu la un oracol[4]. A dăruit acolo aur, a făcut jertfe şi libaţii, şi a cerut zeilor sfat:

— Cum aş putea, preamăriţi zei, să dobândesc încă un prunc, dar nu o fată – fată am! – ci un băiat, un fecior vrednic, care să-mi fie de-ajutor şi la greutăţi şi la necaz?

Oracolul i-a dat răspunsul:

— Tu nu vei căpăta, Acrisiu, nici un flăcău; eşti prea bătrân; dar fiica ta, mândra Danae, va fi-n puţină vreme mamă… Odrasla ei va fi băiat.

O! Cum s-a bucurat Acrisiu. A socotit că fiica sa va face nuntă în curând, îşi va găsi un mire bun şi o să aibă un copil.

— Va fi băiat? îmi pare bine… Atunci… atunci, nu mai am grijă. Nepotul meu o să m-ajute şi îmi va ţine loc de fiu…

Însă oracolul acela a mai grăit:

— Va fi ce ţi-ai dorit: fecior. Atâta că acest urmaş te va răpune într-o zi… Tu vei pieri de mâna lui… Deci, nu te bucura zadarnic.

— Mă va ucide el pe mine, bunicul lui? a strigat regele Acrisiu. Şi cum?… Şi când?… Grăiţi, voi, zei nepieritori, cum să împiedic crima asta?…

— Nu poţi s-o-mpiedici, au spus zeii. Tu vei muri, într-un amurg, de mâna fiului Danaei!…

ZEUS SE-NDRĂGOSTEŞTE DE DANAE

S-A-NSPĂIMÂNTAT REGELE-ACRISIU şi s-a întors în ţara sa, cu ciudă-n suflet pe copila ce îi era-nainte. dragă. Şi ca să-mpiedice ursita, a dat poruncă să se facă o închisoare sub pământ. Aici a dus-o pe Danae. A-nchis-o bine sub zăvoare şi-a-ncredinţat-o unei sclave. (O sclavă ce-i fusese doică.)

— Aici va sta ascunsă fata, până la moartea mea târzie, a rostit regele Acrisiu. Să nu o poată vedea nimeni, cât voi trăi. Că-i prea frumoasă şi prea blândă, şi s-ar putea s-o îndrăgească vreun prinţ, sau poate chiar vreun zeu... şi să mi-o ceară de soţie. Sau, mai rău, să-mi răpească fata, fără măcar să-mi ceară voie. Fără de soţ, ea n-o să poată să aibă nici copii. Şi, neavând fecior Danae, nu sunt primejdii pentru mine...

Atât că-nspăimântatul rege uitase că-n Olimp sta Zeus cel cu puteri nemărginite. Zeus putea să vadă fata şi-n închisorile de piatră.

Şi aducându-i Hermes vestea că fata regelui din Argos a fost închisă sub zăvoare, Zeus a şi căutat spre ea. I-a cercetat înfăţişarea. Iară Danae era albă, cu pielea caldă, de mătase, cu ochii verzi ca valul mării şi părul roşu ca văpaia. Într-un cuvânt era frumoasă... Şi Zeus s-a aprins pe dată.

— Danae, fata lui Acrisiu, va fi soţia mea chiar

astăzi!... a grăit Zeus către Hermes.

— Dar cum vei izbuti, o, Zeus? a-ntrebat Hermes cu mirare. Danae este zăvorâtă în temniţa de sub pământ, bătută-n plăci grele, de bronz, şi, nu ştiu, zău, cum vei pătrunde...

— N-ai teamă, fiule!... a zâmbit Zeus. Nunta ce vreau s-o săvârşesc va fi altfel decât socoţi. Tu du-te-acum... Întoarce-ţi faţa şi cată de păstrează taina!

Şi Zeus s-a schimbat, vicleanul, nu-n taur, flacără sau cuc[5], ci într-o ploaie aurie, care-a căzut peste oraşul lui Acrisiu. Iar ploaia asta aurie a străbătut, după voinţa marelui Zeus, printre pietre şi printre plăcile de bronz; şi a ajuns în încăperea unde sta sub zăvor Danae. A-nvăluit-o pe copilă ca-ntr-o fierbinte-mbrăţişare[6]

ACRISIU DESCOPERĂ CRIMA

DANAE A DEVENIT astfel soţia lui Zeus, olimpianul.

Lunile-au început să treacă, şi chiar la timpul cuvenit copila regelui Acrisiu a dobândit un fiu bălai, frumos ca soarele din slavă şi fără seamăn de voinic, căruia ea i-a zis Perseu.

Nu ştia, biata, cum s-ascundă această crimă a lui Zeus. Pruncul, ca toţi copiii lumii, râdea, plângea şi se juca. Dar, într-o zi, tatăl Danaei trecu pe lângă locul unde era închisă fata lui. Şi dinlăuntru s-auzea glas de copil şi râs zburdalnic.

Repede, tatăl smuci uşa, care fusese zăvorâtă. Trase

pe doică la o parte... (deşi sărmana încercase s-arunce-un văl peste copil) – şi ce văzu? Danae, fata ce fusese închisă să n-o vadă nimeni, ţinea la sânul ei un prunc.

— Doica să fie spânzurată! a zis Acrisiu spre ostaşii care stăteau la uşi de pază. Iar tu, netrebnică Danae, mă vei urma pe loc în templu. Şi ai să-mi juri cine e tatăl acestui prunc nelegiuit...

Dusă de plete până-n templul lui Zeus, care se ridica în mijlocul cetăţii, Danae-a trebuit să spună că regele din cer i-e soţul şi tatăl pruncului Perseu.

— Minţi, ticăloasă fără seamăn, a grăit regele Acrisiu. Şi tare-aş vrea să te ucid cu mâna mea, aici, în templul marelui Zeus, olimpianul, pe care tu-l năpăstuieşti. De ţi-ar fi soţ, cum spui, nebuno, el ţi-ar veni într-ajutor. Dar uite-l... Uite-l!... Stă pe soclu şi te priveşte neclintit...

— Răspunde, Zeus, îţi sunt soaţă?... Nu ai pătruns la mine tu, sub chipul unei ploi de aur, în acea zi de neuitat, şi-apoi te-ai preschimbat în zeu, spunându-mi singur cine eşti?... Răspunde, Zeus!... zicea fata, şi pletele şi le smulgea şi se bătea în piept cu pumnii.

Însă măreţul olimpian privea tot neclintit la fată. Privea cu ochii lui de piatră. Nu îndrăznea să scoat-o vorbă, pentru că se temea de Hera. Ea şi aflase de-ntâmplare, stătea în cer, pe-un nor albastru, şi asculta ce se vorbea.

... Şi văzând regele Acrisiu că Zeus stă tot nemişcat, a chemat iute nişte meşteri. A poruncit să i se facă o ladă mare, aurită, un fel de cufăr zăvorât.

În acest cufăr a-nchis fata şi pe micuţul ei Perseu. Le-a dat merinde: nişte fructe şi-o amforă plină cu apă.

Şi-a zvârlit cufărul în valuri fără s-asculte cum striga biata Danae hohotind:

— O, tată, rege, fie-ţi milă... Nevinovată sunt, îţi jur! ... De nu vrei să te-nduri de mine, fii bun măcar cu acest prunc venit pe lume fără voie... Nepotul tău e, tată drag...

Dar valurile au luat lada şi au purtat-o, îndelung, deasupra verzilor genuni unde sălăşluia Poseidon[7].

Zeus privea din cer cu grijă, dar nu putea să îi ajute, pentru că Hera-i sta alături şi-l priveghea bănuitoare.

PESCARUL DICTIS AFLĂ PE MARE LADA

ŞI-A TOT PLUTIT ÎN VOIE LADA, pe valurile înspumate, trântită-n gropniţe de ape, lovită uneori de stânci, până când dusă de furtuni a nimerit între Ciclade[8]. Iar înlăuntrul ei şedeau, flămânzi şi însetaţi, Danae şi pruncuşorul ei, Perseu. Erau şi uzi până la piele, şi tremurau, pătrunşi de frig. Nu mai aveau nici o nădejde şi aşteptau să se cufunde sicriul plutitor, în care îşi trăiau ultimele clipe.

S-a întâmplat însă că-n ziua când a ajuns între Ciclade lada zvârlită de Acrisiu, să iasă un pescar pe mare. Acel pescar se numea Dictis. Pescarul şi-a întins năvodul. Dar, când să tragă de frânghii, simte c-atârnă ceva greu. În năvod se găsea o ladă. Trage la ţărm această ladă şi o desface c-un topor. Şi dinlăuntru i s-

arată o biată mamă şi-un copil.

Când o zăreşte pe Danae, pescarul Dictis stă-nlemnit. El nu văzuse încă-n viaţă ochi mai senini, mai blânzi, mai verzi. Nici trup mai mlădios, mai zvelt. Nici păr să aib-aşa culoare de flacără cu vâlvătăi. Şi nici nu auzise încă un glas atât de mqngâios.

Fără să stea deloc pe gânduri, fără s-o-ntrebe cine e, pescarul îi aşterne fetei un pat de ierburi verzi şi moi şi îi aduce peşte proaspăt, fiert în căldare de aramă, şi fructe dulci: curmale, rodii şi-ntr-un pocal îi toarnă vin.

Pruncului său i-aduce lapte, de la o capră ce păştea pe lângă casa lui, pe coastă. Pe coasta insulei Serifos, unde trăia pescarul Dictis.

Înzdrăvenită, după hrană şi băutură mai ales, Danae-i povesteşte totul. Şi el, adânc înduioşat, o roagă, plin de bunătate, să fie oaspetele său.

— Eu sunt pescar, i-a grăit Dictis. Sunt om sărac, însă cinstit. În casa mea poţi fi stăpână. Te rog să fii soţia mea. Şi dup-atâtea suferinţe mă voi sili să-ţi făuresc o viaţă cât mai fericită…

Ea a primit. Pescarul Dictis era un om plăcut şi bun.

Iar anii s-au pornit să curgă prea repede pentru ei doi, ce vieţuiau în fericire. Perseu creştea şi el, grăbit, şi se făcuse-un flăcăiandru isteţ, voinic şi priceput la pescuit şi vânătoare.

Numai că-n insula aceea, unde-şi avea pescarul casa, domnea pe-atuncea Polidecte, un rege lacom şi hain. Deşi era frate cu Dictis, regele-acesta îl ura şi-l izgonise din palate. Şi se temea nespus de el, să nu-i râvnească cumva tronul. Cu-atât mai mult cu cât poporul era sătul de Polidecte, care îl asuprea grozav.

Iar răul rege Polidecte, trecând prin insulă cu carul,

văzu-ntr-o seară pe Danae.

REGELE INSULEI SERIFOS URZEŞTE UN PLAN

O ASTFEL DE SOŢIE ARE DICTIS, pescar sărac şi amărât, ce-şi ţine zilele cu trudă?... Nu merită aşa ceva”!... şi-a zis în barbă Polidecte. „Asta-i femeie pentr-un rege, nu pentr-un nevoiaş ca el... „

Aflând apoi că bunul Dictis era din zori la pescuit, regele a intrat în casă.

— Frumoasa mea, i-a rostit el, ungându-şi glasul cu dulceaţă, este păcat să te păleşti într-o căsuţă amărâtă, îngrijind de un biet pescar... Eu sunt un rege plin de fală. Şi am palate – cred că ştii! – şi bogăţii nemăsurate. Te fac regină, dacă vrei, stăpână peste-aceste locuri... Şi orice voie ţi-o-mplinesc, dacă primeşti să-mi fii nevastă...

— Nu vreau!... Nu ţin să fiu regină!... a spus Danae regelui. Soţul meu e blajin şi harnic. Îl îndrăgeşte pe Perseu. Nu pot să-i fiu necredincioasă... Te rog, ne lasă şi te du...

S-a mâniat rău Polidecte. Şi-a vrut s-o prindă pe Danae şi să o tragă cu de-a sila până la carul său regal. Noroc c-atunci venea călare, pe malul mării, şi Perseu[9]. Auzind ţipetele mamei, s-a repezit într-ajutor. Şi-mbrâncindu-l pe Polidecte, a eliberat-o pe Danae din mâinile ce-o pângăreau.

Regele insulei Serifos ar fi putut să poruncească

slugilor sale de credinţă să-i ia îndată viaţa tânărului ce-i sta-mpotrivă. Însă n-a vrut s-o îndârjească mai rău pe frumoasa Danae.

A mai lăsat să treac-anume câteva săptămâni sau luni. Şi a trimis după Perseu, zicând că are să-i vorbească.

— Flăcăule, i-a grăit el. Am auzit că povesteşti celor se vor să te asculte că tatăl tău ar fi chiar Zeus. I-aşa? Ori nu-i aşa? Răspunde!

— Aşa e, rege! Tatăl meu este însuşi măreţul Zeus!

— De este astfel, precum spui, ar trebui să fii viteaz... Zeus este stăpânul lumii. Şi-n lume bântuie trei fiinţe îngrozitoare şi hapsâne. Sunt cele trei surori gorgone, care-au ucis sute de oameni. Două surori, cele mai mari, sunt, precum ştii, nemuritoare. Însă a treia, cea mai mică şi cea mai rea, zisă Meduza, are o fire muritoare... Nu vrei să pleci tu, s-o răpui?...

— Da, Polidecte, voi pleca... Ştiu că de fapt îmi doreşti moartea. Şi totuşi voi porni la luptă, pentru că vreau să scap pe oameni de mişeliile Meduzei... şi când mă-ntorc vom mai vedea...

Regele a rânjit în barbă de bucurie şi speranţă că fiul frumoasei Danae o să se piardă-n lupta asta. Şi-a mai rostit, în încheiere:

— Danae va rămâne-aicea, ostatică, până vii tu... De nu-ţi păstrezi făgăduiala, de nu-mi aduci capul Meduzei, Danae va plăti cu viaţa...

Perseu s-a înclinat spre rege, în semn că totul se va face aşa precum i-a poruncit, şi a plecat întâi spre templu. Aici şi-a ars pe altar jertfa şi l-a rugat pe tatăl său:

— Tu m-ai adus pe lume, tată... Puterea ta-i

nemărginită... Îţi cer acum să mă ajuţi în lupta grea ce vreau s-o-ncep...

Îndată a vuit din slavă un zgomot lung peste pământuri şi peste ape, până-n Tartar. Şi lângă tânărul Perseu s-a ivit însuşi zeul Hermes, purtând o sabie întoarsă, cu lama bine ascuţită.

SFATUL ZEULUI HERMES

FRATE PERSEU, A GRĂIT ZEUL, căci frate mi-eşti tu, după tată... Zeus m-a trimis din Olimp să-ţi dau în mână arma asta. Să-ţi mai destăinui şi o taină...

Flăcăul a luat arma-n mână şi-a ascultat ce-i spunea Hermes.

— Gorgonele-nspăimântătoare au braţe lungi, roşii, de-aramă; gheare tăioase, de oţel; aripi de aur, şi pe cap le-atârnă plete de aramă, în care-s încâlciţi mulţi şerpi. Dinţii lor ca de porc mistreţ, de o albeaţă uimitoare, sfâşie pe-orice muritor ce se abate pe la ele. Sub frunte au ochi mari, rotunzi. Dacă privesc pe cineva cu ochii lor sclipind de furie, omul acela împietreşte. Dar tu să nu te temi, Perseu. Şi ca să poţi să te apropii, fără primejdie, de ele, Atena iată ce-ţi trimite...

Şi Hermes i-a întins un scut strălucitor, făcut din aur.

— Când ai s-ajungi lângă gorgone şi vei dori să porneşti lupta, a mai spus Hermes lui Perseu, să nu te uiţi în ochii lor... Să caţi în scut, ca-ntr-o oglindă. Şi doar prin scut să le priveşti. Astfel vei fi ferit de

moarte!… Pe trupuri sunt acoperite cu solzi albaştri, de oţel. Aşa-s de tari solzii aceia, că nici o sabie sau lance nu le-ar putea pătrunde carnea. Doar sabia ce ţi-o-mprumut, lucrată de zeul Hefaistos, şi care l-a răpus pe Argus, are puterea de-a tăia şi solzi, şi oase, cu-nlesnire… Avqnd această armă-n mână, pleacă pe cale, fără grijă, mereu spre asfinţit, spre ţara unde sălăşluiesc zeul Tanatos[10] şi Nix, zeiţa-ntunecată, ce ţine-n braţele ei noaptea. Caută în drum pe trei bătrâne, trei vrăjitoare ale mării, ce poartă numele de graie[11]. Ele ştiu drumul cel mai scurt până la locul unde stau necruţătoarele gorgone… Fii priceput şi fii viteaz. Atena, sora ta cerească, şi eu te vom călăuzi… [12]

Perseu i-a mulţumit lui Hermes. A luat şi scutul lat, de aur, trimis de sora sa, Atena, şi, fără teamă a plecat pe calea lungă, către ţărmul unde aflase că trăiau cele trei graie ale mării.

Şi-a mers… A mers prin ţări destule, şi peste ape-nvolburate, şi peste munţi cu creste sure, şi prin zăpezi, şi prin arşiţe… Dar, într-o seară, a ajuns în locul unde se aflau cele trei graie ale mării – surori cu cele trei gorgone.

Toate bătrânele acestea aveau însă un singur ochi, pe care-l foloseau cu schimbul, câte trei zile fiecare, în vremea cât stăteau de -strajă pe acel drum către gorgone.

Perseu s-a pitulat într-un tufiş. Alături şi-a săpat o groapă. Ştia că babele aveau şi-un dinte fermecat, de forma unei suliţi lungi, cu care-i omorau pe oameni, când îi zăreau pe malul mării – şi trebuia să stea ferit.

PERSEU RĂPUNE MEDUZA

A STAT DE VEGHE cam trei zile. Însă în cea de-a treia noapte, Perseu s-a furişat prin beznă, până aproape lângă ele. Şi a pândit când o bătrână îşi scotea ochiul din orbită, ca să-l întindă celeilalte. Atunci s-a repezit ca uliul şi le-a smuls ochiul, într-o clipă, din ghearele-nfricoşătoare.

Ochiul ardea ca un tăciune. Perseu l-a azvârlit în groapă, punând deasupra lui pământ, şi s-a ascuns iar în tufiş.

— Cine-i tâlharul?... Unde-i ochiul?... strigau, cu gemete de spaimă, cele trei graie, umblând oarbe pe ţărmurile-ntinsei mări.

Perseu le-a spus atunci că este fiul lui Zeus şi-al Danaei, şi le-a cerut să jure toate, pe Stix, pe râul din Infern, că îl vor ajuta s-ajungă la cele trei surori gorgone... Numai aşa le dă iar ochiul. Altminteri vor rămâne oarbe.

Văzând că nu mai au ce face, cele trei graie au jurat să îl ajute pe flăcău. Ba chiar l-au învăţat să meargă, în primul rând, la nişte nimfe, care păstrau într-un palat casca zeului Hades – Pluto. Casca[13] aceasta, făurită de trei ciclopi, avea un har. Acel ce şi-o punea pe cap se făcea-ndată nevăzut. Tot nimfele păstrau la ele două sandale-naripate şi-un sac de piele fermecat. În acel sac putea să-ncapă, după nevoie, doar o nucă (atuncea sacul se strângea) şi tot la fel, putea cuprinde,

lărgindu-se, o casă-ntreagă.

Perseu aude toate astea. Dă graielor înapoi ochiul şi se porneşte către nimfe. Ajunge la palatul lor. Şi – poate învăţat de Hermes – grăieşte-atâta de frumos, că nimfele îi împrumută sandalele înaripate, sacul de piele fermecat, casca lui Hades, nevăzutul, şi îl îndrumă mai departe cum să găsească pe gorgone.

Acuma da, putea să lupte, cu cele trei surori hapsâne! Perseu îşi pune la picioare sandalele înaripate şi se înalţă în văzduh. Porneşte-n zbor, ca o furtună, către ţinutul unde stau preafioroasele gorgone…

Chiar soarele se minunează, văzând sub bolta cea senină pe fiul ager al lui Zeus.

„Unde se duce? „ se întrebă marele Helios, în sine, şi-l cercetează cu privirea, căci tare-i mai plăcea să ştie şi să vegheze-n lume totul.

Îl vede pe flăcău cum zboară spre-o insulă din piatră albă, ce se afla-n mijlocul mării. Gorgonele tocmai dormeau. Şerpii din pletele de-aramă se mişcau amorţiţi de somn. Pe-o stâncă dreaptă ca un pat, pe aşternuturi de mătase, gorgonele stăteau întinse. Iar solzii-albaştri de oţel, ghearele roşii, de aramă, şi-aripile lor lungi, de aur, luceau cu scânteieri pe stâncă, gata aproape să-l orbească. Perseu s-avântă ca năluca lângă gorgonele ce dorm. Cu-nţelepciune se apropie, privindu-le nu drept în faţă, ci oglindindu-le în scut. Cu sabia lui ascuţită, retează, dintr-o izbitură, capul Meduzei cel hidos. Prinde de pletele de-aramă capul şi îl aruncă-n sac. Iar cu piciorul îi împinge trupul în apă, rostogol.

Meduza, ce fusese una din soaţele zeului mării, se

zice c-a născut atuncea, din gâtul retezat, un cal. Un cal cu aripi la picioare, numit Pegas de-olimpieni. Calul s-a înălţat ca gândul şi a pierit în înălţimi[14]. Însă zburând, a nechezat. Şi-a nechezat atât de tare, c-a răsunat până la cer. Gorgonele nemuritoare, de zgomot, s-au trezit din somn, şi glasurile lor de-aramă au ţipat înfricoşător, văzând-o pe Meduză-n valuri.

Cu ele nu putea să lupte fiul Danaei şi-al lui Zeus. Şi, ascultând-o pe Atena, voinicul şi-a-ndesat pe frunte casca albastră a lui Hades, devenind astfel nevăzut. A luat în mână sacul unde vârâse capul plin de şerpi, şi cu sandalele-i vrăjite s-a ridicat iute spre cer.

Gorgonele, pline de furie, auzeau vuietul prin aer, dar nu puteau zări nimic. Şi, înălţându-se şi ele, bătând cu-aripile de aur văzduhul străveziu şi rece, au cercetat mai peste tot.

Însă Perseu, în vremea asta, zbura nestingherit spre zări mai azurii şi mai senine…

LA TITANUL ATLAS

TRECUSE PESTE MĂRI şi ţări, şi munţi, şi râuri cristaline… Plutea deasupra Africii…

Se povesteşte că, în cale, din sacul său ar fi curs sânge, câteva picături, în mare. Din ele s-a făcut mărgeanul – despre care cei vechi ziceau c-aduce-ntotdeauna lacrimi.

Alţi picuri roşii, curşi din sacul unde era capul Meduzei, au nimerit peste pământul cel ars de soare-al

Libiei. Picurii s-au schimbat în şerpi. Iar şerpii-aceia veninoşi s-au înmulţit peste măsură, au ucis mii de animale, şi Libia s-a pustiit[15].

… Şi, tot zburând, fiul lui Zeus a ajuns, spre lăsatul-serii, deasupra unei ţări de vis. În revărsarea purpurie a razelor din asfinţit se vedea-n vale o grădină plină de roade şi de flori, şi-n ea sclipea un măr uriaş, cu fructele numai de aur.

Aici, în Mauritania, stăpânea regele Atlas, fiul titanului Iapet şi frate bun cu Prometeu[16].

Acum Perseu plutea deasupra acestei ţări mari şi bogate. Şi-n-flămânzit de drum şi lupte, s-a hotărât să se coboare şi să mănânce nişte fructe, să soarbă şi puţină apă şi să-şi urmeze apoi zborul…

Numai că regelui Atlas îi prezisese un oracol că, într-o seară, va să vie fiul vrăjmaşului său, Zeus, ca să-i ia merele de aur. Şi cunoscând acest oracol, Atlas s-a mâniat nespus.

Şi, coborându-se flăcăul în acea ţară desfătată, cu gând să ceară de mâncare. s-a pomenit în piept cu pietre şi pălmuit fără cruţare cu vorbe grele, de ocară.

— Ce vrei?… Ce cauţi?… striga titanul. Vrei poate merele de aur? Pleacă de-aici, că te ucid… Netrebnic fiu al celui care mi-a pus povara asta-n spate…

Şi l-a lovit cu-atâta ură, încât Perseu, până la urmă, n-a putut să se stăpânească.

— Eşti un titan bătrân şi prost, a glăsuit fiul lui Zeus. Tatăl meu te-a năpăstuit; dar eu nu-i seamăn în nimica. M-am luptat numai pentru oameni, şi am răpus-o pe Meduză. Vream să mă lupt şi cu alţi monştri. Tu m-ai lovit însă cu ură, deşi eram nevinovat. Nu-ţi doream merele de aur. Îţi ceream doar o-

mbucătură, şi cel mult un căuş de apă. Şi fiindcă nu vreau să lovesc pe fiul marelui Iapet, am să-ţi plătesc insulta altfel…

Şi-a scos, din sacul fermecat, capul oribil al Meduzei. L-a pus în faţa lui Atlas. Iar el – cum a cătat spre cap – a împietrit numaidecât. Oasele lui s-au făcut stânci. Umerii s-au schimbai în creste. Barba şi perii de pe cap s-au preschimbat, ca prin minfune, în arbori deşi, păduri întregi, întunecoase şi-ncâlcite. S-a făcut muntele Atlas, purtând încă pe umeri cerul, cu stelele-i nenumărate.

Spatele lui s-a-ncovoiat sub apăsarea dureroasă a bolţii grele, înstelate. Cu deznădejde s-a-ncordat, să-şi mai păstreze-nfăţişarea de titan. S-a sprijinit pe talpa stângă şi pe genunchiul drept. Zadarnic!… Soarta i-a fost pecetluită. Trupul i-a fost pietrificat[17].

DEASUPRA ETIOPIEI

ŞI, ÎNTRISTAT DE ÎNTÂMPLARE, Perseu s-a hotărât să plece din ţara regelui Atlas. A luat din pomi câteva fructe, s-a adăpat la un izvor şi s-a-nălţat din nou în slavă, cu-naripatele-i sandale.

A tot zburat întreaga noapte peste pământul Africii. În zori, cum povesteau aezii în cântecele de demult, s-a pomenit că se găseşte sub cerul Etiopiei[18].

„S-a făcut ziuă, şi-a spus el. De zbor mai cu temei acum, şi nu mă rătăcesc pe cale, până la noapte sunt acasă… „

Dar nu şi-a isprăvit tot gândul şi a zărit pe malul mării ceva cam neobişnuit. O fată tânără, gingaşă, era urcată pe o stâncă. Trupul ei, jumătate gol, se zbuciuma, legat în lanţuri, şi lacrimi i se prelingeau, în lungi şiroaie arzătoare, pe chipul alb, fermecător. O groază fără de pereche se oglindea în ochii săi, ce-aveau culoarea viorelei.

Iară pe mal gemeau părinţii, regele ţării şi regina. Şi sus, pe zidurile sure ale oraşului regal, stătea mulţimea-ncremenită, şi mulţi plâigeau înduioşaţi.

Ce se-ntâmplase?

Soţia regelui Cefeu, Casiopeea, se luase într-o zi la ceartă cu nişte nimfe nereide.

Dintr-una într-alta, cum e cearta, Casiopeea se lăudase că faţa ei e mai frumoasă şi ochii-i mai străpungători decât ai nimfelor din mare.

Nimfele mării, supărate, s-au plâns zeiţei Amfitrita, soţia zeului Poseidon, care era tot o copilă a zeului marin Nereu.

Zeiţa şi-a vestit bărbatul. Şi el a poruncit să plece către regatul lui Cefeu, cel mai teribil dintre monştri, pe care îi ţinea în grajduri de marmură, în fundul mării. Să pustiască-ntreaga ţară, şi-n acest fel să le răzbune pe-acele nimfe nereide.

Monstrul s-a ridicat din valuri şi-a pustiit tot ţărmul mării. A mâncat oameni, vite, păsări. Nici un pescar nu mai putea să iasă-n largul apelor, şi nici un vas nu mai sosea în porturile lui Cefeu.

Văzând nenorocirea asta, regele a plecat îndată la un oracol al lui Zeus şi l-a-ntrebat ce-i de făcut.

— Zeul Poseidon îţi trimite osânda asta meritată, a răspuns Zeus, prin oracol. Ci, dacă vrei să-l

îmblânzeşti, nu poate fi decât o cale. Să dai pe dulceaţi Andromeda, copila ta cea mult iubită, acestui monstru, s-o mănânce, în ziua când ajungi acasă…

— S-o dau pe fată?… Pe-Andromeda?… Asta îmi e peste putinţă! a spus Cefeu, cu glasul stins.

— Ba ai s-o dai, a cerut Zeus. Altminteri monstrul o să-nghită toţi oamenii de prin oraşe, şi blestemele au să cadă asupra ta, rege Cefeu…

PERSEU CUNOAŞTE PE FIICA LUI CEFEU

ÎNCOVOIAT DE-ASEMENEA DURERE, regele s-a întors acasă. A chemat sfetnicii de taină şi le-a mărturisit deschis poruncile date de Zeus. Iar ei, speriaţi, l-au sfătuit să o jertfească pe copilă.

— Nu, rege… Nu mai sta pe gânduri, au grăit sfetnicii cu grabă. Oare tu vrei să-ţi pierzi puterea? O altă fată poţi s-o capeţi. Eşti încă tânăr… şi regina ţi-e încă-ndeajuns de dragă… Dar alţi supuşi de unde-ţi iei, de ţi-i mănâncă pe toţi monstrul?… Şi, fără de supuşi, puterea-ţi se stinge ca o flacără. Deci nu mai sta şi socoti. Sacrific-o pe Andromeda…

Şi regele, ascultând sfatul, a dat poruncă unor sclavi să o aducă pe copilă.

Sclavii s-au repezit îndată în încăperea luminoasă, unde fecioara, Andromeda, şedea cu prietenele sale, brodând o haină pentru rege. Au smuls-o ca pe-o

mieluşică, care e dusă la altar, să înroşească piedestalul cu sângele-i nevinovat. Au smuls-o şi-au purtat-o-n braţe până la malurile mării.

În acest timp, aflând poporul de soarta ce se pregătea copilei regelui Cefeu, se grămădise sus, pe ziduri.

— Să n-o lăsăm!... glăsuiau mulţi. De ce au osândit-o zeii pe ea, nu pe Casiopeea?... Casiopeea-i vinovată. Să moară ea, nu Andromeda...

Sfetnicii însă şi oştirea îi îmbrânceau pe acei oameni. Îi goneau înapoi, pe ziduri.

— Poruncile, pe care Zeus se-ndură să ni le trimită, nu le putem noi cumpăni, răspundeau ei. Noi avem numai datoria să le-mplinim cât mai curând. Casiopeea ar fi vrut să se jertfească bucuroasă în locul fetei sale dragi, dar Zeus nu s-ar fi-nvoit...

Sclavii-au legat-o pe fecioară pe-o stâncă ce ieşea din apă. I-au pus, pe braţele mai albe ca marmura albă de Paros, lanţuri mâncate de rugină, lanţuri ce zornăiau cumplit.

Şi-au aşteptat să vină monstrul. Să se ivească dintre valuri şi s-o înhaţe pe copilă.

Cum au legat-o pe-Andromeda, s-au văzut nimfe nereide scoţându-şi pletele de aur din valurile înspumate şi chicotind de mulţumire.

— În sfârşit, iată, ziceau ele, Zeus, din ceruri, ne răzbună cu mult mai bine ca Poseidon...

Însă tocmai atunci, prin aer, s-a arătat, zburând, Perseu. El a zărit-o pe fecioară. Lăsându-se domol pe stâncă a întrebat-o cu glas lin[19]:

— O, tu, care deloc nu meriţi să porţi aceste lanţuri grele, fii bună, spune-mi cine eşti, pentru ce te-au

înlănţuit?

Întâi, frumoasa Andromeda nu îndrăznea nici să privească de-a dreptu-n faţă un bărbat, şi se sfia să-i şi vorbească. A, dac-ar fi avut atuncea mâinile libere, desigur şi-ar fi ascuns fruntea sfioasă în palmele-i micuţe, reci. Ochii i s-au umplut de lacrimi: un şuvoi proaspăt şi amar. Atât i-era îngăduit. Dar, nevroind să pară astfel că-i vinovată cu ceva, a deschis gura şi-a grăit. I-a povestit flăcăului tot ce dorise el să afle.

N-a apucat s-asculte totul, că valurile înspumate au început să fiarbă-n clocot şi să vuiască din adânc, şi dintre ele a ţâşnit un monstru fără de pereche, acoperind cu trupul său o mare-n-tindere de ape. El a pornit, săltând, spre stâncă…

MONSTRUL LUI FINEU ESTE RĂPUS

FRUMOASA ANDROMEDA PLÂNGE. Tatăl nenorocit şi mama, sub biciuirea disperării, jelesc şi gem îndureraţi. Mai ales mama e zdrobită!… Dar ei nu pot să o ajute. Plângând, aleargă lângă fată şi-i dau ultima-mbrăţişare.

Perseu atuncea le rosteşte:

— Eu sunt Perseu, fiul lui Zeus… Tot eu mai sunt şi-nvingătorul Meduzei cea cu şerpi în plete… Şi, după cum aţi văzut singuri, călătoresc doar prin văzduh, având sandale-naripate. Sunt gata să mă lupt cu

monstrul, călcând voinţa zeilor, pentru că hotărârea lor este nedreaptă şi hapsână. Vă rog numai un singur lucru: dac-o salvez pe Andromeda, să mi-o daţi mie de soţie.

Părinţii îi făgăduiesc mâna copilei lor iubite. Şi îl imploră să se lupte. Ba îi promit că-i vor mai da şi tot avutul lor ca zestre…

Atuncea, tânărul erou se-nalţă repede-n văzduh. Umbra lui lunecă pe apă. Monstrul se-agită-nnebunit. Îşi uită drumul către stâncă. Vrea să-l ucidă pe flăcău…

Perseu, ca vulturul lui Zeus, se năpusteşte din văzduh şi vâră, până în prăsele, sabia sa cea arcuită, în trupul monstrului uriaş.

Rănit, monstrul se saltă-n aer, ca să ajungă la Perseu, şi iar s-afundă-n apa mării şi se roteşte ca un lup când este încolţit de câini.

Dar cu aripile-i uşoare, Perseu pluteşte-n jurul lui şi-i ocoleşte muşcătura. În schimb îi tot dă lovituri, de câte ori îi vine bine, în cap, în spate şi în coaste.

Monstrul împroaşc-acuma apa, şi-un sânge negru şi vâscos curge din botul său oribil. Sângele-acesta se îmbibă în încălţările de piele pe care le poartă Perseu. Aripile de la sandale se moaie, nu mai au putere să îl înalţe pe erou. Dar el, luptând, sare pe-o stâncă al cărei vârf iese din apă… Cu mâna stângă se apucă de vârful stâncii colţuroase, iară cu dreapta îşi înfige sabia lui cea ascuţită, de trei sau patru ori, în monstru.

… Şi viaţa monstrului se curmă. El piere-n apele adânci, urmat de nimfele speriate, care priviseră-n tăcere uluitoarea bătălie.

Iar strigătele de izbândă umplu de astă dată ţărmul. Oamenii toţi se bucură. Ecoul lor s-aude-n ceruri, până-

n palatele lui Zeus. Stăpânul zeilor priveşte cu încruntare pe pământ. Ba pune mâna chiar pe-un fulger ca să-l azvârle în eroul care-i nesocotea porunca. Dar o zăreşte pe-Andromeda, cu lanţurile sfărâmate, strânsă în braţe de Perseu. Şi-şi aminteşte o prevestire făcută de zeul Uranus. Perseu urma să se însoare, după această prevestire, cu-o fată ce-o scăpa de moarte. Era, desigur, Andromeda. Iară din spiţa lui Perseu şi-a Andromedei, soaţa lui, urma să se ivească-n lume cel mai mare dintre eroi, purtând numele de Heracle. Şi-acest Heracle trebuia să-l apere pe însuşi Zeus, într-o vestită bătălie, dată cu groaznicii giganţi.

De-aceea Zeus şi-a lăsat din mâini ucigătorul fulger, iertând de moarte pe erou, în timp ce regele Cefeu şi soaţa lui, Casiopeea, pregăteau nunta fiicei lor cu îndrăzneţu-i salvator[20].

LUPTA CU FINEU

EROS, ZEUL IUBIRII, şi Himeneu, zeul căsătoriei, îşi aprinseseră şi-şi înteţeau torţele lor strălucitoare, ca dragostea ce îi lega pe tineri să fie trainică, fierbinte. Flăcări – arzând esenţe aromate – luceau pe margini, în trepiede. Casa era împodobită cu flori, în culori vii, îmbălsămate, şi sunete de lire şi de flaute se auzeau până departe. Uşile la palat erau deschise, şi oaspeţii se grămădeau la mese, care gemeau de bunătăţi. Ospăţul nunţii începuse…

Peste vreun ceas sau două când mesenii, înveseliţi

de vin, râdeau mai tare şi vocile se-amestecau voioase, toţi l-au rugat pe tânăr să le spună marile întâmplări ce le trăise, şi-n primul rând să povestească, pe îndelete, cum nimicise pe Meduză.

Nu apucase el să termine ce-avea de spus, şi uşile palatului s-au zguduit... În pragul lor s-a arătat crudul Fineu, frate cu regele cetăţii şi unchi miresei, Andromedei. Fineu ceruse mai-nainte pe fată de soţie, şi-acum venise să şi-o ia. În urma lui foiau oştenii mulţi, mulţi ca frunza şi ca iarba.

— Iată-mă-s! strigă el cu ură. Eu sunt aici să pedepsesc trădarea. Trădarea care mi-a răpit mireasa de multă vreme hărăzită mie... Şi nici sandalele lui Hermes, nici Zeus, tatăl tău, mişele, nu vor putea să-ţi scape viaţa!...

Şi îşi ridică suliţa spre mire. Face şi-un semn către oşteni, să sară cu armele lor la eroul ce-i este mire Andromedei.

— Stai, nu lovi, spune Cefeu, oprindu-l. Mireasa nu ţi-a luaţ-o el. Pierdut-a fost ea pentru tine, de când era înlănţuită, ca jertfă monstrului din ape. Tu n-ai sărit, n-ai vrut s-o aperi, nici ca logodnic, nici ca rudă. Şi-acum, când altul a scăpat-o şi-a dobândit-o, prin izbândă, cu ce drept vii tu s-o mai ceri?

Fineu nu scoate nici o vorbă. Ochii-i sunt cufundaţi în sânge. Aruncă lancea spre Perseu. Însă flăcăul se fereşte, şi lancea se opreşte-n jilţ. Perseu apucă iute lancea din lemnul găurit de ea şi o întoarce spre Fineu. Fineu, la rându-i, se apleacă, şi fierul aprig se înfige într-un oştean, al cărui trup cade însângerat pe-o masă. Lupta se-ncinge îndârjită. Perseu înşfacă cupe grele de bronz şi aur, de pe mese, pline cu vin, şi le

azvârle către oştenii care-l înconjoară. Apucă şi trepiede fumegânde, şi ţestele trosnesc zdrobite.

Dar tot mai mulţi vrăjmaşi de-afară vin împotriva lui Perseu. Chiar cântăreţul, ce sunase din lira lui atât de dulce, la nunta fetei lui Cefeu, este lovit de-un fier în tâmplă, şi cade jos rănit, gemând, şi degetele i se-agaţă de coardele melodioase, ce dau un vaier trist, pierdut.

— Mergi în Infern! zice-un oştean. Tu, care ai cântat la nunta vicleanului Perseu, sfârşeşte-ţi acolo, sub pământ, cântarea!...

Şi râd oştenii lui Fineu.

Fiul lui Zeus vede totul. Stă sprijinit de o coloană. Luptă din greu, căci este singur. Oştenii sunt prea mulţi. Au arme. Şi în şirag se-ndreapt-acum, cu ochii încruntaţi, spre el. Fineu e-n frunte, blestemând, cu gura strâmbă de turbare.

Perseu se simte istovit. Şi-atunci, c-o singură mişcare, îşi prinde sacul ce-l avea pe-o laviţă, mai la o parte.

Scoate din sac capul Meduzei şi îl îndreaptă spre oşteni.

— N-am vrut să mă slujesc de el, dar mă siliţi... strigă Perseu. În schimb, voi, care-mi sunteţi prieteni, daţi-vă-ndată la o parte... Ascundeţi ochii... Vă feriţi!...

— Ha, ha, rânjeşte un oştean. Caută-ţi pe alţii să se teamă de-un cap ce nu are suflare.

Numai că râsul îi îngheaţă. Toţi câţi privesc capul Meduzei rămân pe lespezi, împietriţi. Fineu îi cheamă iar la luptă. Le-atinge trupurile reci, ce nu mai fac nici o mişcare; căci fiecare a rămas statuie dreaptă, neclintită: unul cu sabia în sus, altul cu lancea prinsă-n

mână.

De frică-acum laşul Fineu cade-n genunchi şi îl imploră pe vajnicul erou Perseu:

— Tu ai învins, Perseu, ascunde capul acesta fioros. Nu mai am ură, nici dorinţa de a domni-n acest ţinut. (De-aceea doar am pornit lupta!) Am să-ţi dau totul, ce doreşti, pe Andromeda şi averea… Lasă-mi atâta, te rog, viaţa…

Zadarnic îşi fereşte ochii; fiindcă, fără voia lui, tot îşi azvârle-o uitătură spre capul ce-l ţinea Perseu. Şi se preface într-o stană strâmbă, chircită, odioasă, având încă în ochii tulburi invidia ce îl rodea.

ÎNTOARCEREA ÎN ARGOS

DUPĂ ACEASTĂ BIRUINŢĂ, Perseu a plecat spre Serifos, având alături pe iubita lui Andromeda, ca soţie.

Însă cum au ajuns acolo, locuitorii insulei l-au şi vestit că mama sa se ascunsese de mult timp în templul închinat lui Zeus. De-acolo nu-ndrăznea să iasă. Stăpânul insulei Serifos, hainul rege Polidecte, voise iarăşi s-o răpească, şi ea fusese nevoită să-şi caute adăpost în templu, să stea acolo ocrotită.

Auzind veştile acestea, Perseu s-a dus drept la palat.

— Ei, ţi-am adus capul Meduzei, a spus Perseu lui Polidecte. Şi-i vremea să ne socotim…

— Minţi… Minţi… Nu cred o iotă din tot ce spui… a ţipat regele cu ură. Şi am să te ucid pe tine, ca şi pe

mama ta, Danae...

— Dacă eu mint, acesta ce e?... a glăsuit fiul lui Zeus şi-a ridicat capul Meduzei.

Pe loc, preacrudul Polidecte a împietrit, s-a făcut stană, pe tronul lui înalt de aur, bătut în pietre nestemate. Şi, după cum cântau aezii, veacuri întregi stana de piatră a stat acolo nemişcată, până s-a năruit palatul, iară pământul l-a-nghiţit. În locul lui, a ajuns rege, în insula Serifos, Dictis.

După aceea, cum se spune, Perseu i-a-napoiat lui Hermes sabia lui cea răsucită; nimfelor, sacul fermecat şi-naripatele sandale; lui Hades, coiful său vrăjit, şi-Atenei, scutul ei de aur. Şi tot Atenei, ca dobândă, i-a dăruit capul Meduzei, pe care şi l-a pus zeiţa pe platoşa ce-i ferea pieptul.

... Şi s-au urcat, după aceea, pe o corabie, cu toţii: Perseu, Danae şi-Andromeda, şi au pornit voioşi spre Argos. Credeau că-i duc o bucurie regelui cel bătrân: Acrisiu. Dar el, temându-se, pesemne, de-oracolul care-l vestise că moartea lui o să se tragă din mâna fiului Danaei, şi-a lăsat tronul şi-a fugit într-un oraş numit Larisa. Acolo sta-n haine schimbate, ascuns şi neştiut de nimeni. Tocmai erau puse la cale aci, -n Larisa, nişte jocuri, unde erau poftiţi toţi regii şi toţi vitejii din Elada. Perseu, noul rege din Argos, a fost, de-asemeni, invitat.

Şi a-nceput întâi concursul. Perseu era înscris şi el. Au început s-arunce suliţi. Au urmat alergări şi curse cu caii înhămaţi la care. Perseu a câştigat mereu. Venea apoi întrecerea cea mai de seamă în Larisa, întrecerea la zvârlit discul. Au aruncat unii şi alţii. A venit rândul lui Perseu. El a luat discul, l-a-nvârtit şi, când l-a

aruncat în slavă, s-a dus ca vântul până-n nori. Şi, din văzduhuri, ca un trăsnet, a căzut jos, izbind în creştet pe un bătrân ce sta-n mulţime şi căta mut la concurenţi. Când s-a uitat la el mai bine, bătrânul mort era Acrisiu. L-a cunoscut însuşi Perseu.

Degeaba-şi aruncase-Acrisiu fiica şi pe nepot în valuri!... Degeaba, pe ascuns, fugise din ţara lui, ţinutul Argos[21]!...

... Şi, amărât că-şi ucisese fără de voia lui bunicul, Perseu n-a vrut să se întoarcă pe tronul regelui Acrisiu.

S-a înţeles cu un alt rege – regele din Tirint – să-şi schimbe tronul între ei.

Astfel a luat în stăpânire Perseu regatul din Tirint. Aici s-a aşezat cu soaţa, şi-au vieţuit în armonie. Cel dintâi fiu al Andromedei, după legendă, a fost Perses, strămoşul neamului de perşi.

Iară când a murit Perseu[22], Zeus a hotărât să-l urce pe bolta cerului albastru şi l-a făcut o constelaţie. Şi, tot spre cinstea lui Perseu, s-au preschimbat în constelaţii şi Andromeda lui cea dragă, ca şi părinţii ei: Cefeu şi soaţa lui, Casiopeea.

Note:

1. Povestea tristă a fiicei regelui Acrisiu, ca şi copilăria eroului Perseu ne sunt cântate în elegia poetului liric elin din Ceos, Simonide, în oda a XVI-a din cartea a III-a a poetului latin Horaţiu, şi în versurile altor poeţi de mai târziu.

2. Oraşul Argos se află în Poloponez. Numele său se tâlcuia prin câmpie, în limba vechilor localnici. Oraşul se afla în ţinutul Argolidei, în faţa golfului cu acelaşi nume. Prin Argos, însă, grecii, şi chiar romanii (aşa cum se vede din versurile lui Virgiliu), înţelegeau uneori tot ţinutul argolic, alteori chiar întreg Peloponezul. Oraşul Argos s-a făcut vestit prin eroii care au vieţuit pe tărâmul său.

3. Este vorba de râul zeu Inahos, care uda Argolida şi era socotit, după legende, întemeietorul ţării. La drept vorbind, pe malurile sale par a fi fost cele dintâi aşezări, încât grecilor, cu fantezia lor bogată, nu le-a fost deloc greu să-i atribuie lui Inahos calitatea de părinte al argienilor.

4. După unele legende, Acrisiu s-a dus la oracolul lui Zeus, după altele la acela al lui Apolo.

5. Se cunosc amănuntele, din cuprinsul primului volum, unde se vede că Zeus luase diferite înfăţişări de animale, păsări sau elemente ale naturii, ca să poată cuceri zeiţe, nimfe sau muritoare.

6 Într-un desen pe un vas antic, ce se află la marele muzeu de artă din Leningrad, Danae stă pe un pat de aur, şi ploaia

cade asupra ei. Iar ea priveşte către slavă. Pe aceeaşi temă a pictat şi Rembrandt un tablou.

Copila regelui Acrisiu simbolizează, după unii învăţaţi, tot ca şi Cora-Per-sefona, sămânţa îngropată în timpul iernii, în pământ. Cum trec zilele friguroase şi se apropie primăvara, totul se umple de lumină şi ploi de aur cad din cer, făcând să încolţească sămânţa aflată în pământ. Holdele rodesc atunci bogate. Tot astfel, fata lui Acrisiu a căpătat şi ea un prunc, care a devenit apoi legendarul erou Perseu.

7. Tema aceasta, a copilului aruncat pe ape, uneori singur, alteori însoţit de mama lui, este frecventă şi în mitologia altor popoare din Asia şi Europa. O găsim şi în legenda biblică despre Moise, şi în cea romană despre Romulus şi Remus. Basmele româneşti au preluat, de asemeni, această temă, în câteva variante, câteodată copilul fiind aruncat de tatăl său, sau de bunicul său, sau de mama vitregă.

8. Cicladele sunt un roi de insule în Marea Egee. Între ele se află şi Serifos, insula unde se povesteşte c-ar fi ajuns până la urmă Danae.

9. Perseu în plinătatea voiniciei tinereşti ne este înfăţişat atât într-un bust celebru aflat în muzeul comunal din Roma, cât şi într-un altul, sculptat în marmură de Paros de un artist din şcoala elină antică a lui Scopos, şi care se află acum în galeriile de artă din Cracovia.

10. Tanatos, zeul înaripat al morţii, era fiul întunecatei Nix, zeiţa nopţii.

11. Graie înseamnă în limba greacă tot bătrâne.

12. Variante ale legendei despre Perseu se află în folclorul şi mitologia multor popoare. În folclorul nostru, de pildă, episodul cu graiele şi gorgo-nele se găseşte, bineînţeles sub altă formă, în numeroase basme, ca de pildă în „Harap-Alb”. Aici însă, în

locul Meduzei se află cerbul, căruia viteazul Harap-Alb îi retează capul bătut cu pietre scumpe şi ai cărui ochi aveau puterea să ucidă pe oameni.

13. În multe basme româneşti eroii dobândesc câte o căciulă, pălărie sau tichie fermecată, pe care, punându-şi-o pe cap, devin nevăzuţi ca şi Perseu din legenda elină.

14. Într-o metopă din templul de la Selinonte – sud-vestul Siciliei – o fost înfăţişată artistic clipa în care Perseu a răpus pe Meduză. Atena este alături, ca să-l ajute. În metopă se vede şi Pegasul, calul născut în ceasul morţii din grumazul acestei hidoase fiinţe, despre care vom mai vorbi, când vom ajunge cu povestirea la eroul Belerofon. Această scenă mitologică l-a inspirat, dealtfel, şi pe artistul italian din secolul al XVI-lea, Benvenuto Cellini, pictor, sculptor şi bijutier. Acesta a făurit, turnând în bronz, o capodoperă de artă ce se găseşte la Florenţa, în marea Loggia dei Lanzi. Este reprezentată aici victoria lui Perseu, care a nimicit Meduza şi ţine în mâna stângă capul ei retezat. Cu piciorul îi calcă trupul, pe care-l va zvârli apoi, imediat, în mare. Figura lui e luminată de bucuria biruinţei. Statuia este atât de bine întruchipată de Cellini, încât Perseu crezi că respiră, şi aştepţi parcă din clipă-n clipă să sară de pe soclu şi să s-avânte în văzduh.

15. Aşa îşi explicau poetic vechii elini faptul că în Libia de odinioară erau prea puţini oameni şi animale, iar prin pustiuri foiau şerpii.

16. Mauritania, adică ţara maurilor, pământul ce se întinde în Africa septentrională, între Maroc, Algeria, Mali, Senegal şi Oceanul Atlantic. Atlas este şi el numit de obicei în legende titan. El era pedepsit de Zeus să poarte pentru veşnicie bolta cerului în spinare, pentru că se aliase cu Cronos în lupta împotriva noilor zei olimpieni.

17. Într-o statuie cioplită de un artist necunoscut din secolul I

al erei noastre, aparţinând muzeului din Neapole, îl vedem pe Atlas susţinând povara cerului, probabil în clipa când, după legendă, trupul său lua înfăţişarea unui munte, muntele Atlas, din Africa.

18. Elinii socoteau că Etiopia era la marginea de miazăzi o pământului.

19. Întllnirea celor doi tineri este cântată admirabil în „Metamorfozele” poetului latin Ovidiu.

20. Legenda aceasta palpitantă a fost înfăţişată în numeroase opere antice. Salvarea Andromedei o vedem într-un vestit relief la Roma, în muzeul Capitoliului, într-o pictură din Herculanum şi într-un fragment de pictură decorativă, ce se găseşte în muzeul de artă din Cracovia. Pe urmă au zugrăvit-o Rubens, Pietro di Cosimo, Noel Coypel şi alţi artişti, iar Pierre Puget a dăltuit-o în marmura ce se găseşte astăzi la Luvru, în Paris. De asemeni Corneille a scris o tragedie intitulată „Andromeda”, fără să mai amintim versurile cântate în veac de atâţia şi atâţia poeţi.

21. Ideea unei soarte hotărâte dinainte de o putere supranaturală a fost născocită de aceia care vroiau să-i facă pe cei asupriţi să creadă că trebuie să se supună aşa-zisului destin, să se împace cu suferinţele. Ca să-şi atingă acest scop, se foloseau de legende ca aceea despre Perseu şi Acrisiu, arătând că bătrânul rege din Argos nu putuse scăpa de soarta orânduită de zei. Prin astfel de amănunte, căutau să întunece adevărul că eroii luptau pentru binele oamenilor, din dragoste pentru cei oropsiţi, întărind în schimb ideea unui imaginar destin şi a unor zei atotputernici, cărora muritorii de rând trebuiau să li se supună, în orice împrejurare, fără şovăire.

22. Pe seama lui Perseu, elinii puneau şi alte isprăvi. Astfel, povesteau că el ar fi zidit faimosul oraş Micena, din Argolida, cu ajutorul ciclopilor. Ruinele oraşului Micena, din blocuri mari, grele, de piatră, se văd în Grecia şi astăzi. De aici a pornit

căpetenia aheilor, regele Agamemnon, în marele război troian, după cum se va vedea mai târziu, în povestirile noastre.

HERACLE

Se mai spunea-n legende că Zeus cel puternic, purtătorul de fulger, hotărâse odată să aibă un fecior cu totul deosebit, un erou fără seamăn, care să-i fie sprijin la vreme de nevoie[1]. Şi-a-ndreptat deci privirea către pământul larg, unde erau atâtea femei încântătoare. Şi a zărit-o pe Alcmena.

Prin frumuseţea feţei, prin mlădierea taliei, prin gingăşia ei, precum cântau poeţii, Alcmena întrecea toate femeile. Din pletele-i bogate şi pleoapele-

adumbrite se desprindeau o vrajă, o graţie sublimă, mult asemănătoare celei a Afroditei cu podoabe de aur. Zeii şi muritorii îi lăudau frumuseţea. Atâta că Alcmena, în tainicele-adâncuri ale inimii sale, îi păstra soţului o dragoste fierbinte. Pentru că ea, Alcmena, era căsătorită. Soţul său era rege, pe nume-Amfitrion, şi locuia la Teba[2].

Zeus însă n-a vrut să ţină seama de dragostea femeii, şi-a aşteptat o vreme când bărbatul Alcmenei tocmai pornea la luptă. Cum l-a văzut că pleacă, a coborât în Teba. A făcut semn cu mâna, şi-n urmă-i s-a ivit o oaste numeroasă. S-a preschimbat la chip, luându-şi înfăţişarea bărbatului Alcmenei. A pătruns în palat, în sunete de tobe, făcându-se că este chiar el Amfitrion şi că se-napoiase mai repede din luptă.

— M-am reântors, iubito, a glăsuit el vesel. Duşmanul l-am învins la porţile cetăţii…

— Bine-ai venit, stăpâne, s-a bucurat Alcmena, plecându-se-nainte-i şi desprinzându-i coiful, şi pavăza, şi scutul.

Iar el a-mbrăţişat-o pe soaţa credincioasă a lui Amfitrion.

ZEUS VESTEŞTE SOSIREA PE LUME A FIULUI SĂU

CÂND S-A-MPLINIT SOROCUL şi-Alcmena a fost gata ca să devină mamă, Zeus, plin de mândrie, i-a adunat

pe zei în palatul de aur, rostind în acest fel:

— O, zei, şi voi, zeiţe, ascultaţi-mă bine ce am să vă destăinui, aşa cum mă îndeamnă cugetul meu divin. Chiar astăzi se va naşte, din spiţa lui Perseu[3], cel mai mare erou. Un erou fără seamăn. Acesta va domni ca rege-n Argolida, în cetatea Micena. Iar celelalte rude, toţi, îi vor fi supuşi. Vor trebui s-asculte de el, ca de-un stăpân. Aşa hotărăsc eu, ce stăpânesc Olimpul, şi astfel va rămâne…

Auzind vorba asta, Hera – care aflase de noua-nşelăciune a soţului său, Zeus – arsă de gelozie, a spus cu îndârjire:

— De vrei să ai crezare, jură-ne chiar acuma pe râul din Infern, întunecatul Stix, că-ntr-adevăr copilul ce se va naşte azi, din spiţa lui Perseu, va fi rege-n Micena, iar ceilalţi sclavii săi…

— Atâta vrei? Ei bine, a dat răspunsul Zeus, dacă-mi ceri numai asta, îţi jur cu bucurie… Mă jur pe râul Stix că hotărârea luată va fi de neclintit!…

O! Cum a mai râs Hera, văzând că soţul său alunecase-n cursă… Şi, fără de zăbavă, s-a avântat pe-un nor, plutind spre ţara Argos, spre cetatea Micena.

Aici luase domnia alt fiu al lui Perseu, ce se numea Stenelos[4]. Iar soaţa lui Stenelos urma să fie mamă peste vreo două luni.

Hera, fără zăbavă, a săvârşit o vrajă şi a făcut ca soaţa stăpânului Micenei să nască mai curând. În schimb, tot printr-o vrajă, a silit-o pe-Alcmena să nască mai târziu, poate cu-o zi sau două.

S-a-ntors după aceea, cu grabă, în Olimp, şi a rostit lui Zeus:

— Tu ai jurat că fiul care s-o naşte astăzi din neamul

lui Perseu va fi rege-n Micena. Află dar, o stăpâne, că el s-a şi născut. E fiul lui Stenelos. Se cheamă Euristeu.

Trăsnetul greu, ce-l poartă în pumn măreţul Zeus, să-l fi lovit în frunte, nu l-ar fi zguduit mai mult ca ştirea asta.

— Ce-ai spus? a răcnit el.

— Am spus ce-ai jurat tu, i-a dat răspunsul Hera. Flăcăul prevestit a şi venit pe lume… Însă nu e odrasla pe care-o aşteptai în palatul din Teba, nu e feciorul tău şi-al reginei Alcmena, pe care-ai amăgit-o. Nu. Nu e cum credeai.

— Cum? Hera!… îndrăzneşti? a tunat iarăşi Zeus. Dar Hera a urmat:

— Cel care s-a născut şi o să fie rege se cheamă… Euristeu. Iacătă-l în Micena… E fiul lui Stenelos din ţara Argolidei. Ha, ha, ha, ha… Zeus, păcălitul eşti tu!…

S-a mâniat stăpânul, s-a clătinat Olimpul sub furia lui cumplită, a azvârlit mănunchiul de fulgere în lume, făcând prăpăd şi moarte, dar n-a schimbat nimica. Făcuse jurământul ce nu-l putea călca. Feciorul lui Stenelos urma să fie rege, şi fiul său un sclav.

ALCMENA DEVINE MAMĂ

IAR LA PUŢINĂ VREME, în palatul din Teba al lui Amfitrion, scăpată de sub vrajă, năştea în chinuri grele şi-Alcmena doi feciori. Erau doi feciori gemeni… Unul avea ca tată pe Zeus, olimpianul, şi se chema Alcide[5], şi celălalt, Ificle – fiul lui Amfitrion.

Cum s-a născut Alcide, s-a auzit un glas:

— De n-ai s-asculţi, Alcmena, poruncile divine, vei suferi amarnic. Copiii-ţi vor pieri. Soţul tău o să cadă răpus în bătălie, şi tu o să te-afunzi în Tartarul lui Hades, fiindcă ai mâniat-o pe Hera din Olimp. De vrei să scapi de toate, azvârle-l pe Alcide!... Du-l pe un câmp pustiu şi-acolo părăseşte-l!...

Alcmena, -nspăimîntată, a luat copilu-n braţe şi a-ncercat să fugă.

Vocea o urmărea.

— Azvârle-l pe Alcide... Tot n-ai să-l poţi scăpa...

Şi ea, strângându-şi fiul la piept, s-a dus pe o câmpie şi, deznădăjduită, vărsând lacrimi amare, l-a părăsit acolo.

Ştia cât era Hera de neîndurătoare, când îşi dorea ceva şi când era pătrunsă cumplit de gelozie.

Numai că din văzduhuri mai priveghea şi Zeus. El auzise glasul. O văzuse pe-Alcmena ducându-şi copilaşul pe acel câmp pustiu. Iară fiul Alcmenei trebuia să trăiască şi să-l ajute-n lupte. Şi, repede, din slavă, a poruncit să vină pristavul de credinţă, fiu-i înaripat, prea isteţul zeu Hermes.

— Te du, a rostit Zeus, şi ia din câmp copilul. Adu-mi-l In Olimp şi fă tu cum vei face, ca să-l aşezi la pieptul soţiei mele, Hera, fie doar pentru-o clipă. Aşa, ca el să sugă laptele nemuririi chiar de la sânul ei.

Hermes n-a aşteptat să-i spună-a doua oară. Punându-şi la picioare cele mai repezi aripi, a coborât în locul unde se-afla copilul. L-a luat cu el în grabă. S-a întors în Olimp. S-a apropiat de Hera, care tocmai dormea, şi i l-a pus la sân.

Alcide, mititelul, flămând precum era, a început să

sugă, cu poftă, licoarea parfumată.

Când s-a trezit zeiţa l-a smuls. L-a aruncat. A vrut să-l şi ucidă. Atâta că prin voia părintelui său, Zeus, ca şi prin isteţimea fratelui vitreg, Hermes, noul născut supsese laptele nemuririi.

Faptul era-mplinit.

În cântece, poeţii ne povestesc că Hera, când l-a smuls pe Alcide, vrăjmaşă, de la sân, mai multe râuleţe de lapte-ar fi ţâşnit. Aceste râuleţe s-au risipit în cer şi s-au schimbat în stele scânteietoare, albe, numite de elini, cum ştim: Calea lactee sau Calea laptelui[6].

LUPTA CU ŞERPII ZEIŢEI HERA

AŞA FIUL LUI ZEUS scăpă nevătămat din cel dintâi pericol, şi Hermes îl întoarse la mama sa, Alcmena.

Nici nu-i venea să creadă că-l are lângă ea, că nu-i mâncat de fiare, şi povestea adesea:

— Feciorul meu, acela ce l-am jelit atâta, acum i-acasă iar. Ss joacă. E voinic. În fiecare seară îl îmbăiez cu grijă, la fel ca pe Ificle, pe celălalt copil, şi le întind blăniţe de iepure, molcuţe, pe-un scut larg, de aramă, de-al lui Amfitrion, şi-i leagăn, şi-i adorm în cântece duioase... Vai, nu e mulţumire mai mare pentru-o mamă decât să-şi vadă pruncii că-s cufundaţi în somnul cel lin, odihnitor, şi nu-i pândesc nici rele, nici inimi duşmănoase...

Astfel grăia Alcmena. Şi-aşa trecură-n tihnă vreo şapte sau opt luni.

Părea că trec în tihnă!... Căci în Olimp sta Hera. Ea cerceta-ncruntată palatele din Teba şi socotea în sine: „Cum pot să-l fac să piară pe-acest fiu al Alcmenei? El ar putea să fie mai îndrăzneţ ca Ares, mai îndrăgit de Zeus decât feciorii mei. I-adevărat c-a supt laptele nemuririi; dar sunt încă mijloace... „

Tot cugetând, zeiţa zăreşte-ntr-o pădure doi şerpi. Nu şerpi, balauri. Încolăciţi pe-o ciută, o strângeau de grumaz şi-i strecurau otrava prin colţii veninoşi.

Şi-ndată porunceşte şerpilor să pornească spre palatul din Teba, unde pe-un scut de-aramă dormeau cei doi copii: Alcide şi Ificle. Cam pe la miezul nopţii şerpii-au ajuns la Teba. Amândoi monştrii, lacomi de sângele cel tânăr, se târau pe pământ, şi-n încolăcituri se-ndreptau către scutul unde dormeau copiii. Din ochii lor aprinşi ţâşneau scântei verzui şi-n guşă prefirau un venin negricios.

Se apropiau întruna, şi limbile-otrăvite le jucau printre colţi.

Pe negândite însă, fiul drag al Alcmenei s-a deşteptat din somn. (Poate-l trezise Zeus care vedea din slavă tot ce se petrecea!) Şi o lucire vie a luminat palatul. Orbit de-aşa lumină, Ificle a sărit şi el din aşternut. Şi-a zărit, plin de groază, cei doi şerpi monstruoşi, ajunşi chiar lângă scut. Văzând colţii oribili şi limbile-ascuţite, a ţipat cu putere şi a luat-o la fugă. În timp ce el fugea cu lacrimi pe obraz, ţipând prin tot palatul, fiul lui Zeus s-a săltat în genunchi şi a prins în mânuţe grumazurile reci şi înfricoşătoare ale celor doi şerpi. Le-a strâns ca într-un cleşte. Şerpii au încercat cu mii de-ncolăciri să scape de strânsoare şi să cuprindă trupul micuţului băiat care îi sugruma. Dar

mâinile acelea, care-i strângeau puternic, erau parcă din fier. Şi el i-a strâns atâta, până ce monştrii Herei au pornit să-şi desfacă inelele-albăstrii…

Când au venit părinţii, treziţi de gălăgia făcută de Ificle, au început să strige de teamă şi uimire. Şi pruncul ce-nfrânsese dihăniile, c-un strigăt de izbândă, a arătat Alcmenei şi lui Amfitrion monştrii fără de viaţă, zvârlindu-i la picioare[7].

AMFITRION ÎL TRIMITE PE ALCIDE SĂ ÎNVEŢE MEŞTESUGUL ARMELOR

SE ZICE CĂ ALCMENA, după această primă victorie-a lui Alcide, a chemat pe-un proroc – Tiresias pe nume – şi i-a cerut să-i spună viitorul ce-o să-l aibă preadragul ei copil.

Tiresias, prorocul, i-a dat răspunsul astfel:

„Fiul tău o să fie un erou neînvins la vârsta bărbăţiei. El o să împlinească douăsprezece munci, o să distrugă monştrii şi o să biruiască războinici renumiţi. Apoi o să se-nalţe spre bolta înstelată, urcându-se cu cinste în palatul lui Zeus… „

Aflând această veste, bunul Amfitrion a cugetat că-i bine ca tânărul Alcide să-nveţe meşteşugul cel aspru-al armelor.

— De trebuie să lupte, să dea piept cu primejdii, vreau ca acest fecior să-şi învingă duşmanii! a spus Amfitrion, şi mama s-a-nvoit.

Alcide a-nvăţat, în anii ce-au trecut, să-nfrunte pe oricine, în lupta corp la corp, cu pumnii sau cu arcul, cu sabia şi lancea. Amfitrion, de-asemeni, l-a deprins să conducă în goana cea mai mare carul de bătălie şi să vâneze fiare. Şi s-a silit Alcide cu-atâta vrednicie să-şi însuşească arta cea grea a luptelor, să-şi sporească puterea, încât, în scurtă vreme, şi-a întrecut tatăl, şi pe prietenii săi, războinicii din Teba[8].

GELOASA HERA ÎL LOVEŞTE DIN NOU CRUNT PE FIUL ALCMENEI

ERA ACUM ALCIDE UN FLĂCĂU MINUNAT, de optsprezece ani: frumos, voinic şi ager, şi drept, şi înzestrat cu alte multe haruri. Ducea o viaţă simplă. Nu-i plăcea să îmbrace veşminte-mpodobite, ca alţi feciori de regi. Se hrănea-n timpul zilei cu fructe şi legume; seara, cu carne friptă; şi-arareori bea vin. Era de-o vitejie nemaivăzută încă. Odată înfruntase el singur o oştire – ce năpădise-n Teba, şi-o jefuia de aur, şi luase mii de sclavi – doar cu-o măciucă-n mână. Şi izgonise oastea şi pe regele ei.

Creon, regele Tebei, acela ce-i ţinea la el în ospeţie pe-Amfitrion, Alcmena, Alcide şi Ificle, era nespus de vesel. „Iată că şi feciorul seamănă tatălui, îşi spunea el în gând, şi-mi va fi de folos”. Şi, fiind regele Creon atât de mulţumit de biruinţa asta, a făurit un plan. Avea şi el o fată, ce se chema Megara. N-ar fi putut găsi un

ginere mai bun decât mândrul Alcide. Ştia că de-i va fi urmaş la tron Alcide, scăpa de orice grijă. L-a chemat deci la sine pe voinicul Alcide şi l-a rugat să-i fie ginere şi urmaş.

Tânărul s-a-nvoit.

— Măreţe rege Creon, a glăsuit Alcide, ne-ai găzduit şi prieten ne-ai fost întotdeauna. Voinţa ta-i poruncă. Mă-nsoţesc cu Megara. Să ne gătim de nuntă…

În anii ce-au urmat, Megara a avut trei prunci de la Alcide. Eroul îi iubea, le cânta cântece sau îi purta pe cal, în goana cea mai mare. Alteori se juca alături de ei, prin ierburile verii, râzând şi chiuind, privegheaţi de Megara.

Dar iată că-ntr-o zi, când se jucau cu toţii, şi hohotele lor răsunau în văzduh, Hera îşi lasă ochii către cetatea Teba. Îl vede pe Alcide, fiul rivalei sale, Alcmena cea frumoasă. Şi-n inima zeiţei se-aprinde o mânie atât de-ncrâncenată, încât nu ţine seama de bieţii copilaşi fără de nici o vină.

Cere unei zeiţe, Mania, fioroasa, ce păstra o otravă într-o cupă de aur, s-alerge pe pământ. Să-i rătăcească mintea eroului Alcide.

Zeiţa nebuniei, Mania, a zburat şi-a-mprăştiat veninul asupra lui Alcide. I-a insuflat dorinţa să îşi răpună fiii şi tânăra-i nevastă.

Atunci, bietul Alcide, cu mintea răvăşită, a socotit că pruncii şi soaţa sa, Megara, ar fi nişte ciclopi. Numai c-o lovitură i-a răpus pe tuspatru. Apoi s-a prăbuşit cu fruntea în ţărână, cu sufletul zdrobit[9].

LA ORACOLUL DIN DELFI

CÂND S-A TREZIT SĂRMANUL, a vrut să se azvârle de pe o stâncă-naltă. Gemea, îmbrăţişându-şi copiii, pe Megara; se blestema amarnic pentru grozava-i faptă. Dar s-a ivit Atena, sora sa din Olimp, zeiţa-nţelepciunii, şi l-a oprit, zicându-i:

— Nu te pripi, Alcide. Tu nu ai nici o vină. I-o răzbunare-a Herei. Erai prea fericit. Ea a orânduit ca să-ţi loveşti copiii şi să fii nevoit să ispăşeşti o crimă care nu e a ta. Deşi nu este drept, deşi eşti fiu lui Zeus, ceilalţi zei din Olimp vor fi de partea Herei, căci e răzbunătoare şi toţi se tem de ea. Nimeni nu-i stă-mpotrivă. Chiar Zeus însuşi tace de-atâtea ori molcom, căci Hera e şireată şi poate să-şi lovească şi soţul uneori. Doar eu am să te-ajut, căci n-o iubesc pe Hera. E prea înfumurată... Şi poate zeul Hermes, pristavul tatălui. Acuma părăseşte Teba cu şapte porţi. Te du până la Delfi şi purifică-ţi trupul, cum porunceşte legea hotărâtă de Zeus. Puternicul Apolo o să-ţi aducă ştire ce trebuie să faci...

Cu fruntea în pământ, cu umerii plecaţi, a părăsit Alcide Teba regelui Creon, şi s-a-ndreptat spre Delfi.

În templul de la Delfi, Apolo l-a vestit pe feciorul Alcmenei că este osândit de zeii-olimpieni – aşa cum cerea Hera – să-şi ispăşească fapta, slujind în chip de sclav regelui din Micena.

— Va trebui, ca sclav, a glăsuit Apolo prin gura Pitiei,

marea sa preotească, să-i împlineşti cu sârg regelui Euristeu toate poruncile – douăsprezece-s toate – primejduindu-ţi viaţa.

Tot el i-a dat acuma numele de Heracle, ştiind că o să-nvingă, cu glorie deplină, toate primejdiile pe care Hera i le va pune-n cale.

Heracle a primit această ispăşire şi a plecat în lume, mergând către Micena.

TÂNĂRUL ALEGE DRUMUL VIRTUŢII

MERGÂND EL ZBUCIUMAT, îngândurat şi trist, pe drumurile vieţii, a întâlnit deodată, la o răspântie, două femei ciudate[10]. Una era boită, cu ochii vineţii, gătită în veşminte de stofă ţipătoare; avea brăţări, inele, podoabe, şi pe plete văluri trandafirii, şi, chicotind, zvârlea zâmbete deşucheate oricui îl întâlnea. Cealaltă era demnă, într-o haină ca neaua. Avea o frunte dreaptă; semăna cu Atena. Privirea sa senină te cerceta în faţă. În mână ea purta o cunună de laur.

— Îţi cauţi drumul, voinice? l-a-ntrebat cea dintâi, văzându-l pe Heracle.

— Nu ştiu care-i mai drept, i-a dat răspuns flăcăul.

Atuncea ea, grăbită să-l şi cuprindă-n mreje, a mai rostit mieroasă:

— Pot să-ţi arăt o cale lipsită de greutăţi. Urmează-mă pe mine...

— Eu nu fug de greutăţi, a glăsuit Alcide. Doresc să merg în viaţă fără de ocoliş şi să slujesc dreptatea, binele şi pe oameni… Dar cine eşti, femeie?

— Cine sunt? a spus ea c-un glas amăgitor. Eu aduc fericirea, cu toate că adesea mulţi îmi spun… Desfrânarea. Urmându-mă pe mine, poţi trândăvi în voie, poţi dobândi belşugul din munca altora, şi nu ai altă grijă decât să te desfeţi… Haide, urmează-mă! L-a apucat de mână şi a vroit să-l tragă pe drumurile ei. Dar cealaltă femeie le-a răsărit în cale şi-a glăsuit aşa:

— Stai, nu pleca, voinice. Pe drumul Desfrânării, plăceri – e drept – sunt multe. Însă acela care se dăruieşte lor devine un nevolnic, dispreţuit de toţi, şi bătrâneţea lui e tristă, ruşinoasă. Drumul meu e mai greu, e presărat cu lupte, cu trudă şi primejdii. Dar la capătul lui se află biruinţa.

— Tu cine eşti?

— Virtutea. Eu însoţesc vitejii ce luptă pentru oameni, şi cinste, şi dreptate. Îi ajut să zdrobească relele-n a lor cale şi să triumfe astfel binele pe pământ.

Heracle, auzind-o, s-a smuls din mâna celei ce îl târa pe calea plăcerilor uşoare.

— Şi eu, deşi puternic, a glăsuit Heracle, sunt urgisit de Hera să fiu sclav unui rege nevolnic, din Micena. Zeii m-au osândit, după dorinţa Herei. Eu nu mă tem de soartă şi nu m-aş fi supus; dar vreau să ispăşesc îngrozitoarea-mi crimă, făcută fără voie, luptând neînfricat şi preschimbând tot răul, urzit acolo-n slăvi, în bine pentru oameni… Tu-mi poţi fi de folos?

— Ţi-am spus-o, ţi-o repet, a glăsuit Virtutea. Urmându-mă pe mine, vei fi victorios, iar după moartea ta, numele lui Heracle va fi slăvit pe veci.

— Mai bine dăruieşte-ţi viaţa numai plăcerii, l-a-mbiat Desfrânarea. Vei fi mai mulţumit…

— Eu te aştept, Heracle, pe drumul gloriei, a spus din nou Virtutea.

La vorbele acestea, Heracle a pus mâna pe greaua lui măciucă. S-a-ntors spre Desfrânare şi i-a rostit cu silă:

— Josnică Desfrânare, nu mă poţi amăgi!… Am să mă lupt cu Hera şi, când o voi înfrânge, am să fiu fericit. Aleg drumul Virtuţii…

Din clipele acelea – cum au cântat poeţii – fără de şovăire, Heracle n-a urmat decât drumul cel aspru, arătat de Virtute, oricâte piedici, lupte şi primejdii cumplite i-au aşternut în cale necruţătoarea Hera, regele Euristeu, alţi regi, monştri şi fiare, duşmanii mii şi mii…

SOSIREA LA MICENA

ŞI A PLECAT HERACLE spre regele Micenei, cel sprijinit de soaţa puternicului Zeus. A ajuns la cetate, la Poarta leilor, într-un amurg de vară. Tocmai în acea vreme feciorul lui Stenelos aducea sacrificii pe un altar al Herei. Cu mâinile întinse spre cerul roşietic, în fumul jertfelor, Euristeu glăsuia:

— Îţi mulţumesc, zeiţă cu braţele ca neaua! Prin voia ta sunt rege în splendida Micenă. Şi osândit de tine, Heracle-i sclavul meu. El trebuie să-mplinească douăsprezece munci, şi într-una dintre ele să piară

negreşit. Ţi-o jură Euristeu!...

Nu îşi sfârşise vorba, şi-un sfetnic, alergând, a ajuns la altar:

— Slăvite!... Mare rege!... Heracle a sosit...

— Heracle?... Unde este?... a rostit Euristeu, lăsându-şi braţele să-i cadă fără vlagă.

— E dincolo de ziduri, la Poarta leilor. Vrea să intre-n oraş...

— Să intre?... Nu se poate... a mai spus Euristeu cu glasul răguşit. Daţi-i porunci la poartă. Să plece, să ucidă pe leul din Nemeea, fiul monstrului Tifon şi-al viperei Ehidna.

Şi tremura fricosul. Ar fi fugit, desigur, de nu ar fi ştiut că-i e de sprijin Hera.

— Nu! Nu mă tem de dânsul! striga el ascuţit. Eu sunt stăpân, el sclav...

— Adevărat, stăpâne, glăsuiau sfetnicii. Puterea ţi-e divină. Supuşii tăi nevrednici datori sunt să te-asculte, fără de nici un murmur.

— Să plece de îndată!... striga iar Euristeu. În ţinutul Nemeei zac munţi de oseminte. Câţi s-au încumetat să dea lupta cu leul, acolo-au putrezit. Heracle, n-o să scape nici el din lupta asta!...

— Nu. N-o să scape! Nu! îi ziceau sfetnicii. Fii liniştit, stăpâne...

Şi toţi râdeau cu poftă, fiind siguri c-o să piară Heracle, sfâşiat de colţii leului.

Iar el mergea întins spre ţinutul Nemeei[11], unde-ntr-o peşteră şi-avea culcuşul leul.

Poeţii povestesc că feciorul Alcmenei a aflat văgăuna, dar n-a găsit pe leu. Şi-a aşteptat un timp, până ce cruda fiară s-a reîntors sătulă. Mâncase-n acea

ziuă o turmă şi-un păstor.

Heracle a văzut-o săltând printre coline. Fiara era uriaşă. Avea nişte ochi mari, roşii şi plini de sânge. Colţii săi ascuţiţi erau ca nişte săbii şi străluceau în soare. Răgea-nfiorător. Întinzând bine arcul, a tras prima săgeată. Săgeata a zburat şi l-a lovit pe leu; dar s-a izbit de el ca de un zid de piatră. Nu i-a putut clinti măcar un fir de păr.

RĂPUNEREA LEULUI DIN NEMEEA

HERACLE S-A MIRAT cum n-a pătruns săgeata în trupul leului. Şi a ţintit mai bine. A tras încă o dată. Şi iar s-a dus săgeata vâjâind prin văzduh, s-a lovit ca de-o stâncă şi a lunecat jos.

Leul răgea cumplit, şi cu coama zbârlită, cu ochii-nsângeraţi, se pregătea să sară către voinicul nostru.

Heracle nu s-a-nspăimântat. A mai tras o săgeată; dar s-a-ntâmplat la fel. Nici ultima săgeată nu l-a rănit pe leu.

Putea să tragă el şi-o mie de săgeţi. Pielea acestui leu, fiu al monstrului Tifon[12] şi-al viperei Ehidna, era de nepătruns. Nici sabia sau lancea n-ar fi putut străbate în trupul leului. Pielea i-era vrăjită. Chiar Tifon i-o vrăjise, cu învoirea Gheei.

Dar după ultima săgeată, leul s-a repezit, într-un salt, la Heracle, răgind atât de tare, că s-auzea în cer.

Din jilţul său de aur, stăpânul zeilor privea această luptă, neîndrăznind să-i vină-n vreun fel în ajutor

viteazului Heracle, pentru că lângă el sta aşezată Hera. Preaputernicul Zeus îşi lăsa astfel fiul să-nfrunte moartea singur. Atâta că voinicul nu lupta pentru zei. Dornic să-şi ispăşească fapta cea-ngrozitoare, făcută fără voie, se lupta pentru oameni, să nimicească fiara care făcea prăpăd, vărsând atâta sânge în ţinutul Nemeei.

Văzând eroul nostru că leul se repede, a ridicat măciuca şi l-a lovit în creştet. Puterea lui Heracle era-nspăimântătoare. De-ar fi izbit o casă, cumva, atât de tare, casa s-ar fi sfărâmat în mii de bucăţele. Leul s-a clătinat, dar pielea lui vrăjită l-a apărat şi-acuma. Măciuca lui Heracle s-a rupt de la mijloc. Fără să stea pe gânduri, voinicul s-a săltat spre gâtul leului, să-l prindă, să dea lupta. Numai că de-astă dată leul s-a-nfricoşat. Urlând, s-a întors pe labe, mai că s-a răsturnat, fugind spre peşteră, şi s-a ascuns acolo.

Fiara, ce răpusese atâtea mii de oameni, vedea că i-a sosit acum şi ei sfârşitul.

Peştera leului avea două intrări. Fiul marelui Zeus a smuls din munte o stâncă şi-a zăvorât cu ea una din intrări. Apoi, fără de arme, a pătruns înăuntru. Călcând peste mormane de oase omeneşti, Heracle a intrat tot mai adânc în bezna acestei peşteri mari. Deodată a zărit două făclii aprinse. Aşa i s-au părut eroului, în beznă, ochii sticlind de ură ai leului uriaş. Iar urletele sale clătinau stâncile. Labele lui zgâriau pereţii peşterii. Colţii albi străluceau.

— Aicea eşti? Hai, vino! a glăsuit Heracle.

Leul la rândul său, cu botul larg căscat, a sărit la Heracle.

Ce-a fost nu ştie nimeni. A fost o-nvălmăşeală cum

nu s-a mai văzut. Cât a durat? O zi, poate chiar două, trei. Dar până la sfârşit, Heracle a cuprins leul strâns de grumaz.

L-a strâns atât de tare, până l-a-năbuşit.

Leul, atunci, răpus, a căzut la pământ[13]. Sub bufnitura lui pământul s-a crăpat. Apucându-l de ceafă, învingătorul său l-a tras îndat-afară, cu gândul să-l despoaie de blana lui roşcată.

„Din blana ăstui leu, ce n-o poate străpunge, în veacuri, vreo săgeată, sau sabie, sau lance, am să-mi fac eu veşmântul, a cugetat Heracle. Şi ţeasta lui de fier, am să mi-o pun pe cap. Nu-s platoşe sau coifuri mai bune decât ea”.

A tras însă zadarnic de piele s-o desprindă. Cât era de puternic, n-ar fi putut Heracle, muncind luni, poate ani, să-l jupoaie pe leul ce fusese vrăjit de fiorosul Tifon.

Atâta că Heracle nu era doar puternic, îndrăzneţ şi viteaz. Era şi înţelept. Şi cugetând mai bine, şi-a dat repede seama că sabia sau cuţitul nu-i erau de folos. Şi a-ncercat flăcăul să jupoaie de piele îngrozitoarea fiară chiar cu ghearele ei.

Şi-aşa a izbutit.

Cu ghearele tăioase, întoarse în fel şi chip, Heracle a reuşit să-l desfacă de piele. Să-i desprindă şi ţeasta. Şi, precum hotărâse, s-a-nveşmântat cu pielea, iar pe cap şi-a pus ţeasta.

Prin vitejia lui îşi dobândise în luptă o platoşă şi-un coif, prin care nu puteau să pătrundă săgeata, nici sabia sau lancea.

Aşa înveşmântat, a plecat la Micena.

SPRE MLASTINILE LERNEI

AUZIND EURISTEU DE-ACEASTĂ BIRUINŢĂ n-a mai îngăduit eroului Heracle să vină nici la poarta Micenei cea bogată. Atât i-era de teamă. Mai ales că aflase cum oamenii de Argos, poporenii de rând, îl urmau în şiraguri şi îi strigau voioşi:

— Îţi mulţumim, Heracle! Tu ne ajuţi pe noi, acei ce ne luptăm adeseori cu fiare şi monştrii-ncrâncenaţi. Regele te-a trimis la moarte, în Nemeea. Dar tu ai biruit. Noi suntem lângă tine. Cheamă-ne, şi venim să te-nsoţim la luptă.

Şi, ca să nu-l mai vadă pe eroul Heracle, regele Euristeu i-a poruncit s-aştepte poruncile regale, trimise printr-un crainic, în oraşul Tirint.

— Să plece, să ucidă, de astă dată, hidra care sălăşluieşte în mlaştinile Lernei[14], spusese Euristeu. Este tot ca şi leul, odraslă a lui Tifon şi-a viperei Ehidna. De-a nimicit pe frate, să răpună şi sora. Ea pustieşte turme, cirezi, holde de grâu, şi-i omoară pe oameni. Nici unul n-a scăpat din câţi au vrut s-ajungă la mlaştinile Lernei. Nu cred c-o să mai scape acum fiul lui Zeus şi-al frumoasei Alcmena…

— Nici noi nu credem!… Nu!… râdeau toţi sfetnicii înconjurând slugarnic jilţul lui Euristeu.

— Să plece deci la Lerna! glăsuise stăpânul. Şi să nu se întoarcă decât biruitor sau mort, adus pe scut…

… Şi s-a gătit Heracle să plece către Lerna.

Vrusese să pornească pe jos, ca de-obicei. Dar tânărul Iolau, feciorul lui Ificle, a cerut învoire tatălui să-l conducă pe eroul Heracle cu carul, până-n Lerna.

Îl iubea pe Heracle mai mult decât pe-oricine, şi-l admira nespus.

— Atâţia oameni vor să fie lângă el în ceasurile grele, spusese lui Ificle. În numele mulţimii, vreau să-l însoţesc eu. Şi vreau să-l cruţ măcar de truda drumului. Să-l duc până la Lerna, în goana cailor…

Tatăl a-ncuviinţat; dar eroul Heracle n-a vrut să se-nvoiască.

— Nu pot să-l iau cu mine, spusese lui Ificle. Iolau e mult prea tânăr, şi-n Lerna sunt primejdii ce pot să-l coste viaţa!…

Numai că îndrăzneţul flăcău al lui Ificle atâta se rugase de unul şi de altul, atâta stăruise, pregătise şi caii, şi carul pentru drum, încât până la urmă Heracle a primit să meargă cu Iolau.

Şi-au plecat împreună. S-au dus până la Lerna, în goana cailor. Din zare se vedeau aburi verzi, otrăviţi, care se ridicau din mlaştina întinsă, unde stăpânea moartea.

LUPTA CU HIDRA

HIDRA DORMEA la ceasul când au sosit cei doi. În jurul ei erau mormane fără număr de fiinţe omeneşti, răpuse şi târâte până-n sălaşul său. Nu le putea mânca, atât erau de multe, şi putrezeau prin mlaştini,

umplând întreg văzduhul c-un miros otrăvit.

Heracle şi Iolau s-au apropiat încet, purtând în spate lemne şi-o grămadă de fân. Iolau a aprins focul. Apoi fiul lui Zeus a început să-ncingă săgeţile în foc şi să tragă cu ele în hidra adormită.

— Te scoală, blestemată odraslă a lui Tifon, a glăsuit eroul, ţintind-o iar pe hidră cu câteva săgeţi, în vârful cărora legase şomoioage de fân aprins în foc.

Împunsă de săgeţi, dihania uriaşă s-a ridicat din mlaştini. Avea nouă gâtlejuri şi nouă capete – şi-unul mai gros ca toate: capul nemuritor. Din boturile-i hâde, ca nişte flăcări verzi, ţâşneau limbi otrăvite şi şuiera cumplit. Fără să piardă vreme, Heracle a sărit la ea cu ghioaga-n mână. Întâia lovitură a şi făcut să-i zboare unul din capete. Numai că-n locul unde fusese un singur cap creşteau acuma două.

Mult s-a mirat voinicul şi a lovit din nou. Dar orişicât lovea, în locul fiecărui cap smuls de pe gâtlej, se-nălţau altele. Încât, în loc de nouă, se ridicau acum verzi, mucede, hidoase, cu boturi plescăind şi colţii ca pumnale de fier, cincizeci de capete.

Cu-aceeaşi isteţime, pe care-o dovedise şi-n lupta din Nemeea, Heracle i-a strigat flăcăului Iolau:

— Adu-mi lemne aprinse şi arde fiecare gâtlej, de unde smulg căpăţânile hidrei.

Iolau s-a repezit, şi cu bucăţi de lemn, care ardeau în flăcări, a împlinit porunca. În acest fel, curând n-au mai putut să crească alte noi capete.

În vremea asta însă, hidra îşi răsucise coada ei de balaur peste picioarele eroului Heracle. Iar un crab monstruos, mare cât un viţel, răsărit de sub mlaştini la şuierele hidrei, încerca să-i reteze, cu cleştii lui tăioşi,

unul dintre picioare.

Îi sfâşiase carnea şi-i tăia poate osul, de nu sărea Iolau c-un bolovan în braţe şi nu-i sfărâma trupul, cufundându-l în mlaştini.

Lupta durase din zori până-n amiaz. Şi încă-a mai durat până către amurg.

În acel ceas târziu, Heracle-a izbutit să-i zdrobească odraslei lui Tifon şi-a Ehidnei capul nemuritor, care era mai sus ca toate celelalte şi pe-un grumaz mai gros, în care gâlgâia venin negru-verzui. L-a zdrobit cu măciuca; dar chiar aşa, zdrobit, capul împrăştia miasme otrăvite, colţii puteau să muşte, şi ochii lui aprinşi azvârleau încă flăcări. Şi-atunci a-mpins Heracle şi-a răsturnat deasupra-i o stâncă grea şi-naltă, care se ridica în mijlocul mocirlei, lângă sălaşul hidrei.

— Aici, sub stânca asta, a glăsuit Heracle flăcăului Iolau, capul nemuritor va sta pe veşnicie, fără nici o putere. În schimb eu am să-mi moi toate săgeţile în sângele acesta înveninat al hidrei…

— Va fi vai de duşmanii pe care-i vei ţinti, i-a dat răspuns Iolau.

Heracle şi-a muiat toate săgeţile în sângele-otrăvit al hidrei de Ja Lerna.

Le-a pus apoi în tolbă şi s-a urcat în car, alături de Iolau, pornind către Tirint.

PĂSĂRILE STIMFALIENE

DAR NICI NU APUCASE să-şi odihnească trupul Heracle, la Tirint, că i-a venit poruncă să plece iar la drum. Trebuia să se lupte c-un soi de păsări mari, cu mult mai mari ca omul, care sălăşluiau în nişte smârcuri negre, pe ţărmurile mării, lângă un oraş, Stimfalos[15]. Iar păsările-acestea aveau ciocuri de-aramă şi aripe de bronz. Din aripe zvârleau pene ca nişte lănci. Doborau animale şi oameni deopotrivă. Luau oamenii în gheare. Se urcau în văzduh, şi-acolo îi mâncau în timpul zborului. Cursese-atâta sânge în toată-mprejurimea oraşului Stimfalos, încât locuitorii îl părăsiseră, înfricoşaţi de moarte. Se pustiise locul.

Nimeni nu îndrăznea să se lupte cu ele, pentru că păsările-acelea slujeau cruntului Ares, zeul războiului. Şi el se desfăta, auzind gemete, sau când vedea-n Stimfalos sângele şiroind.

— De va scăpa de păsări, nu o să-l ierte Ares, socotea Euristeu, trimiţând pe Heracle în smârcuri, la Stimfalos. Teafăr tot n-o să iasă din încercarea asta…

Şi a plecat Heracle către golful argolic, unde se afla smârcul. Câţi îl vedeau pe cale, îl îndemnau să stea sau să se-ntoarcă-acasă.

— Euristeu vrea să pieri! îl sfătuiau ei toţi. Cum poţi tu să te lupţi cu monştrii zburători, ce trimit din înalt lănci tari din aripe? Ares le ocroteşte. N-am încercat şi noi? Iar locul e deschis, n-ai unde te feri… Mult au mai

pătimit oamenii din Stimfalos şi din împrejurimi. Cu miile s-au stins. Nu vrem să mori şi tu… Tuturor ne eşti drag. Tu ne-ai scăpat de cele două-nfricoşătoare odrasle-ale lui Tifon.

— Am să gonesc acum şi-aceste păsări negre, le răspunse Heracle. Poate să fie Ares oricât de mânios.

— Să te-nsoţim şi noi, îl rugau oamenii.

— Nu, nu… voi merge singur. Eu mă pot apăra cu blana mea de leu. Voi însă aţi pieri…

Şi mergea mai departe.

Ducea cu el voinicul două timpane mari, făcute din aramă. Ajuns la ţărmul mării s-a urcat pe un deal, ce era lângă smârcuri. A început să bată puternic în timpane. La zgomotul acesta s-au ridicat în stoluri păsările lui Ares, mii, mii şi zeci de mii.

Cerul se-ntunecase de-atâta păsărime, şi ţipetele lor umpleau întreg văzduhul. Le-auzeau Euristeu şi sfetnicii-n Micena.

— Aha! îşi spuneau ei. Auziţi ce se-ntâmplă! Acesta e sfârşitul feciorului Alcmenei…

Şi nu ştiau că el, învăluit în blana de leu, nepătruns, având coiful pe cap, nu se temea de păsări. Trăgea din arc săgeţi, ce străbăteau deodată câte-o sută de păsări, ba poate şi mai bine. Azvârlea şi cu lancea. Lovea şi cu măciuca, de-i era la-ndemână. Şi, nu în lungă vreme, în smârcuri se scăldau cu aripile negre, întinse, fără viaţă, mormane mari de păsări.

Tot locul se-nvelea, ca într-un giulgiu negru, cu păsările-acestea. Puţine rămâneau. Însă, de frica morţii, zburau ţipând cu grabă spre portul Euxin[16], într-o insulă mică, ridicată din ape de Tetis, la dorinţa preacrudului zeu Ares.

Ba, după cât se spune, dornic de răzbunare, Ares s-ar fi ivit c-o sabie-n mână în faţa lui Heracle. Însă eroul nostru şi-a ridicat măciuca, gata să îl lovească. Şi Ares, sângerosul, a fost cuprins de frică numai văzându-i ochii cu care îl ţintea şi a luat-o la goană. A pierit în văzduh. Dar s-a jurat s-ajute pe Hera totdeauna în contra lui Heracle.

Astfel s-a isprăvit şi-această încercare – a treia, după număr.

Heracle-a luat cu sine un trup de pasăre, străpuns de-o săgeată, să-i fie mărturie, şi-a plecat spre Tirint.

Pe drum se întâlnea cu oamenii în cete, oameni ce se-ntorceau spre oraşul Stimfalos. Şi ei îi mulţumeau cu lacrimi pe obraz, fericiţi că puteau să-şi regăsească iar căminul părăsit, fără primejdie pentru copiii lor.

CĂPRIOARA ZEIŢEI ARTEMIS

NUMAI CĂ INIMA HAINĂ a regelui Micenei nu se îndestula nicicând cu suferinţa eroului Heracle. Şi, fără să-i mai dea răgaz să se-odihnească, l-a trimis să-i aducă, din munţii Arcadiei, o iute căprioară a sorei lui Apolo, zeiţa Artemis. Căprioara aceasta avea coarne de aur şi picioare de-aramă. Fusese hărăzită de zeiţa fecioară să facă pagube în livezi şi pe-ogoare, şi-aşa să-i pedepsească pe bieţii muritori. Se mâniase tare pe ei zeiţa vânătoarei, fiindcă nu-i aduceau destule jertfe-n templu. Şi oriunde dădeau rod livada sau ogorul,

grădina sau păşunea, căprioara sosea, la porunca zeiţei. Călca-n picioare totul, lovea cu coarnele şi părăduia rodul. Degeaba o rugau oamenii pe zeiţă să nu-i mai pedepsească, ea nu se îndura.

Acum pleca Heracle să prindă căprioara, s-o aducă legată în oraşul Tirint.

— Pe-această căprioară n-o poate nimeni prinde. Fuge ca o săgeată... râdeau toţi sfetnicii strânşi lângă Euristeu... Şi-apoi chiar de-o va prinde, s-adună duşmănia zeilor olimpieni. Pe lângă zeul Ares, îl va urî şi-Artemis. Toate sunt ticluite să-i grăbească sfârşitul feciorului Alcmenei...

— Aşa e! Va pieri! scrâşnea şi Euristeu, cu ochii mici de ură. Şi-abia atuncea, prieteni, am să fiu mulţumit şi am să fiu pe plac ocrotitoarei mele, marea zeiţă Hera.

Într-adevăr, Heracle, după ce colindase prin desele păduri ale Arcadiei, aflase anevoie sălaşul căprioarei cu coarnele de aur. Însă cum a zărit-o, i-a şi pierit din ochi. Nu părea că aleargă sau c-atinge pământul. Semăna c-un vârtej care alunecă, cu vuiet, pe-o câmpie, se-ntoarce, stă o clipă şi iarăşi se porneşte, ca să-l şi pierzi din ochi.

Era o căprioară cum nu se pomenise. Numai că nici Heracle nu se lăsa învins. Şi se spune-n legendă că, fără de odihnă, adesea fără hrană, sau apă, sau chiar somn, a urmărit-o-ntruna. Ea s-a-ndreptat, în goană, întâi spre miazănoapte, ajungând în ţinutul zis hiperborean, la marginile lumii, unde izvora Istrul, după străvechi legende[17]. Aici era s-o prindă; poposise o clipă, doar cât a răsuflat. Dar ea, făcând un salt, a şi ţâşnit din nou, pornind spre miazăziuă. Au fugit amândoi, aşa, un an de zile. Oamenii îi vedeau trecând

cum trece vântul. Ar fi vrut să-l ajute pe dragul lor Heracle. Atât că nici o fiinţă, de pe întreg pământul, nu mai putea s-alerge atât de repede cum fugea căprioara, urmată de Heracle.

Alergând amândoi, pe când se-mplinea anul, au ajuns la un râu, albastrul râu Ladon. Şi dincolo de râu era templul zeiţei. Şi dacă apuca să pătrundă în templu, căprioara zeiţei era la adăpost. Heracle nu putea s-o mai scoată de-acolo.

Pân-atunci se ferise să folosească arcul. Văzând că peste-o clipă căprioara zeiţei o să ajungă-n templu, Heracle a ţintit-o, din fugă, cu-o săgeată, în piciorul ei stâng. Animalul rănit s-a oprit locului. Heracle, din doi paşi, a şi fost lângă ea şi a prins-o de coarne. I-a scos grabnic săgeata din piciorul său ager. Legând-o c-un curmei de celelalte trei picioare de aramă, a luat-o pe spinare.

— Unde te duci, Heracle? i-a strigat Artemis, de pe o culme înaltă. Dă-i drumul căprioarei. I-ai supărat pe Hera, pe Ares, şi acuma mă mânii şi pe mine?

— Nici nu mă gândesc, zeiţă! i-a-ntors răspuns voinicul. Este porunca Herei, dată prin Euristeu, basileul din Argos. Cere-i ei socoteală. Eu sunt doar mulţumit că i-am scăpat pe oameni de-atâtea stricăciuni pe care căprioara le-aducea câmpurilor.

Şi-a plecat mai departe, lăsând-o pe zeiţă să strige cât poftea[18].

MISTREŢUL DIN ERIMANT

STĂPÂNUL CEL NEVOLNIC trăgea acum nădejde că viteazul Heracle, după atâtea lupte: cu leul din Nemeea, cu hidra de la Lerna, păsările lui Ares, şi goana necurmată, mai bine de un an, pe urma căprioarei zeiţei Artemis, a obosit de-ajuns.

— Îl voi trimite dară, spunea celor din jur, în munţii Erimant[19], să-mi aducă de-acolo, viu şi nevătămat, mistreţul fioros, care părăduieşte codrii deşi ai Psofidei[20], distrugând aşezări şi nimicind pe oameni. Să plece deîndată!

— Să plece deîndată! strigau toţi sfetnicii.

Şi iar pleca Heracle – deşi abia sosise – săvârşind calean-toarsă către Arcadia.

Pe când mergea, eroul a întâlnit în cale pe centaurul Folos[21]. Centaurul acesta avea o fire blândă. Fiind prieten cu Heracle, l-a poftit la un ospăţ şi-o oră de răgaz, după atâta trudă. Ba, vrând a-i fi pe plac, a mai desfundat Folos şi un butoi cu vin, pe care îl primise de la Dionisos, zeul viţei de vie.

Era un vin din care nu sorbeau decât zeii. Aroma lui era atât de-mbătătoare, încât s-a răspândit peste tot muntele, ameţindu-i pe oameni, pe monştri şi pe fiare. Cei dintâi au simţit aroma-mbătătoare fraţii centaurului. În tropote grozave, au alergat cu toţii spre peştera în care Folos îl găzduia pe voinicul Heracle.

— De ce ai desfundat butoiul fără noi? au răcnit ei

spre Folos. Nemernicul acesta, sclavul lui Euristeu, a băut vinul nostru?

Şi, fără să aştepte răspunsul fratelui, s-au repezit cu stânci şi trunchiuri de copaci să-l omoare pe fiul reginei de la Teba. Unul i-a aruncat o stâncă mare-n frunte, altul l-a izbit straşnic cu un trunchi de stejar. De nu era Heracle atâta de puternic, ar fi pierit îndată.

Atunci, s-a ridicat preavoinicul Heracle, cum sare o scânteie din focul cel uriaş, care cuprinde-un rug. Uşor ca rândunica, dar îndârjit ca leul când e rănit de moarte, s-a avântat Heracle la cel dintâi centaur şi, lovindu-l cu pumnul, l-a şi răpus pe loc. A pus mâna pe ghioagă, pe ghioaga lui cumplită, sfărâmând ţeste, piepturi şi şale de centauri, culcându-i la pământ. Centaurii, cu spaimă, câţi mai erau în viaţă, s-au năpustit afară din peştera lui Folos.

Heracle, fugărindu-i, i-a ţintit cu săgeţi. Nici unul n-a scăpat.

Încă nepotolit de-această supărare, s-a dus în Erimant, căutându-l pe mistreţ. L-a aflat cu greutate, ascuns într-un desiş. Avea nişte colţi albi, lungi de un stat de om, tăioşi ca nişte lănci.

Văzându-l pe Heracle, mistreţul – ce fusese vestit de Artemis că vor veni primejdii – s-a zvârlit într-un trunchi înalt, gros, de stejar. Cu râtul lui enorm l-a smuls din rădăcină, trântindu-l spre erou.

Heracle s-a ferit. A vrut să ia el trunchiul care căzuse jos, să-l zvârle spre mistreţ. Însă şi-a amintit că trebuie s-aducă mistreţul viu şi teafăr crudului Euristeu.

Mistreţul ar fi vrut să fugă către vale; dar Heracle, strigând şi aruncând cu pietre, l-a silit să se urce spre vârful Erimant. Căzuse peste munte zăpadă proaspătă.

Mistreţul luneca sau se împotmolea, gâfâia tot mai mult. Nu mai putea să fugă. Isteţ, sprinten, voinicul s-a repezit pe-o culme. De-acolo a sărit de-a dreptul peste fiară. A lovit-o în ceafă de i-a tăiat suflarea, şi fiara s-amblânzit.

A luat-o pe spinare şi-a pornit spre Micena.

Auzind Euristeu că a ajuns Heracle cu fiara la Micena, că a intrat pe poartă şi vine la palat, a început să strige spre sfetnici să-l oprească. Dar nimeni nu-ndrăznea să i s-arate-n cale.

De frică, laşul rege a fugit, s-a ascuns într-un butoi de-aramă şi, tremurând, ţipa:

— Omoară-l sau dă-i drumul să plece unde-o şti! Nu-mi trebuie mistreţul. Pleacă de-aici cu el... Nu uita că-mi eşti sclav, şi-aşa îţi poruncesc...

— Am primit să-ţi slujesc, nu fiindcă preţuieşti în ochii mei ceva, i-a dat răspuns Heracle. Datina noastră cere ca pentru orice faptă de sânge să plăteşti, stând un timp în sclavie. Şi eu m-am supus ei. Dar află, Euristeu, că eu orişice muncă nu o fac pentru tine, ci o fac pentru oameni, pe care îi iubesc. Pentru ei am plecat, să-i scap de-această fiară, pe care-o port în spate...

— Fă cu ea tot ce vrei, dar lasă-mă să ies din butoiul de-aramă, se tânguia fricosul.

Şi nu s-a liniştit decât când a văzut mistreţul jupuit şi carnea lui încinsă în frigare de-aramă.

GRAJDURILE LUI AUGIAS

ATUNCI A PRINS CURAJ, a ieşit din butoi şi-a început să spună cu-ameninţări în glas:

— Du-te acum în Elida, la regele Augias, fiul lui Helios, puternicul zeu soare. Iar regele Elidei are trei mii de boi, din care-o parte au picioarele ca neaua, alţii-s în întregime albi, parcă-s lebede, şi alţii-s purpurii, ca stofa sidoniană. Şi între toţi aceştia un taur, Faeton, se-aseamănă c-o stea de aur sclipitor. În grajdurile sale, gunoiul vitelor, neridicat de veacuri, s-a înălţat ca munţii. Şi vitele acelea, ce-s date în păstrare regelui chiar de soare, nu mai au loc în grajd. Du-te deci la Augias şi curăţă gunoiul…

— Mă duc, a spus Heracle, fiindcă ştiu prea bine câţi sclavi au fost ucişi de regele Augias, pentru că n-au putut să cureţe gunoiul. Ştiu câţi ar mai pieri…

Şi a plecat Heracle la regele Augias, să-mplinească porunca.

— Regele Euristeu te-a trimis pentr-un an, i-a glăsuit Augias, văzându-l pe Heracle. Eu cred că nici în zece, poate nici într-o viaţă, nu ai să izbuteşti să-mi cureţi grajdurile. Şi de nu izbuteşti, să ştii c-ai să-ţi pierzi viaţa aicea, în Elida…

— O, rege, a zis Heracle, omul are şi minte, nu numai braţ de fier. Ce-ai zice tu, de pildă, dacă eu aş putea să-ţi curăţ într-o zi gunoiul tot din grajduri, şi nu-

ntr-o viaţă-ntreagă?…

— Atunci ţi-aş da răsplată, din cirezile mele, trei sute de boi buni. Dar nu e cu putinţă aşa ceva, Heracle. Nici zeii n-ar putea, dar tu, un muritor… Gândeşte-te ce spui.

— Să încercăm?

— Fireşte, dacă te încumeţi!…

— Şi-ţi ţii făgăduiala?

— Fac chiar şi-un jurământ.

— Bine. Atunci, priveşte!…

Şi isteţul Heracle a scos vitele-afară, ducându-le-ntr-un câmp. A pus mâna pe ghioagă. A lovit cu putere în zidul cel înalt, din fundul grajdurilor, făcând două spărturi. Din dreptul fiecărei spărturi făcută-n zid, a săpat după-aceea câte o albie, spre cele două râuri aflate-n apropiere: Alfeul şi Peneul. Apa a intrat pe albiile acestea, pe urmă, prin spărturi, în grajdul lui Augias. Heracle avusese grijă, mai înainte, să spargă şi în faţă zidul cel gros la fel. Apa intra prin fundul acelui grajd uriaş şi se vărsa prin faţă, ducând cu ea gunoiul.

Nici nu venise seara, şi grajdul lui Augias fusese curăţat, găurile din ziduri astupate la loc. Alfeul şi Peneul curgeau iarăşi în mătci, iar albiile noi, umplute cu pământ, nu se mai cunoşteau.

— Ce zici acum, Augias? l-a întrebat Heracie. M-am ţinut de cuvânt? Hai, ţine-te şi tu!…

Dar şiretul Augias, văzându-şi împlinită dorinţa ce-o avea, s-a răzgândit îndată.

— Eşti sclav şi împlineşti poruncile primite, a glăsuit el aspru. Pleacă spre Euristeu. Faţă de sclavi, un rege nu este nevoit să-şi păstreze cuvântul.

— După datina veche, acel ce nu-şi păstrează

cuvântul va să piară! i-a dat răspuns Heracle. Când am să ajung liber, mă voi lupta cu tine, rege fără cuvânt, şi am să te răpun.

— Pleacă, îţi poruncesc! a rostit regele.

Heracle a plecat, dar, după cum se spune, s-a-ntors când a fost liber. S-a luptat cu Augias şi i-a învins oştirea care îl apăra. Regele a căzut. Eroul, după luptă, a răsădit acolo trei sute de măslini şi a statornicit serbările vestite, numite olimpiade, în cinstea biruinţei dobândite de el, spre slava fără moarte a celor îndrăzneţi, puternici şi cinstiţi[22].

TAURUL LUI POSEIDON

DUPĂ CE A CURĂŢAT şi grajdul lui Augias, Heracle a primit o nouă însărcinare, mult mai primejdioasă. Euristeu l-a trimis afară din Elada, în regatul lui Minos, ce se afla în Creta, insula minunată, unde copilărise odinioară Zeus, ascuns de mama sa şi de bunica-i, Gheea.

Acolo se afla un taur alb ca spuma, trimis de zeul mării, Poseidon furtunosul. Şi taurul acesta era, spune legenda, turbat ca vijelia. Ochii-i ardeau văpaie, din bot îi curgeau bale, mugea-n-fiorător. Străbătea toată Creta, călcând-o sub copite. Muşca oameni şi vite. Cu coarnele strica locuinţe şi grajduri, livezi, grădini şi holde. Chiar regele din Creta, Minos, fiul lui Zeus şi-al frumoasei Europa, stătea-nchis în palat, înfricoşat de

taur. Nici el, nici sfetnicii şi nici oştenii lui nu cutezau să lupte cu taurul turbat al zeului Poseidon.

Ci, iată că soseşte Heracle cu o barcă.

Porunca îi suna să-l aducă pe taur în Argos, viu şi zdravăn.

Ca să-l poată supune, fără să-i ia şi viaţa, Heracle şi-a făcut din fire de oţel o plasă, cum sunt cele cu care se prind peşti. A pornit după taur, l-a aţâţat la luptă cu strigăte şi pietre. Iar când s-a repezit, cu coarnele plecate, taurul lui Poseidon a nimerit în plasă. Heracle i-a strâns botul în pumnii lui de fier. I-a-ncovoiat grumazul.

Şi în puţină vreme, taurul lui Poseidon fusese îmblânzit. Îi asculta porunca viteazului Heracle. Stătea cu fruntea-n jos şi-n-genunchea-nainte-i, mugind încetişor, parcă-şi cerea iertare.

Luându-şi deci rămas bun de la regele Minos şi de la poporenii din insula lui Zeus – ce-l binecuvântau că-i scăpa de urgie – Heracle s-a urcat pe taur, ca pe-un cal. Ţinându-l strâns de coarne, a-ndreptat taurul spre valurile mării. Taurul a intrat în marea lui Poseidon, şi-a înotat cu sârg până-n Peloponez. De-aici, prins într-un şţreang, l-a dus fiul Alcmenei până-n ţinutul Argos şi l-a închis în grajdul regelui Euristeu.

Şi iarăşi Euristeu s-a ascuns în butoi, strigând înfricoşat slujitorilor săi ca să desfacă poarta la grajduri şi să lase taurul lui Poseidon să fugă unde-o şti.

Taurul lui Poseidon, când s-a văzut scăpat, a fugit ca năluca. S-a dus în Atica, pe câmpul Maraton, unde-l va doborî un alt erou, Tezeu.

PLECAREA SPRE TRACIA

DUPĂ CE S-A ÎNTORS HERACLE şi din Creta, Euristeu a-ntrebat-o pe stăpâna sa, Hera, unde să-l mai trimită.

Hera i-a amintit că este-n Tracia un fecior al lui Ares, stăpân peste bistoni, pe nume Diomede. Regele Diomede are grajduri de-aramă, şi-n ele se găsesc nişte cai fără seamăn. Sunt negri ca tăciunii, gonesc ca nişte vulturi când zboară prin văzduh. Dar sunt legaţi în lanţuri, pentru că se hrănesc numai cu carne vie. Orice străin ajunge în Tracia e prins de crudul Diomede şi dus, târâş, la grajduri; e zvârlit cailor, care-l sfâşiendată, flămânzi ca nişte lupi.

— A scăpat el de multe, glăsuia Euristeu, auzind sfatul Herei, dar de caii aceştia nu cred c-o să mai scape. Îi vor veni de hac. Aceasta-i munca a opta. Socot că-i ultima. Regele Diomede este fiul lui Ares. Ares o să-l înveţe pe fiu-i, Diomede, ce trebuie să facă, să nu poată scăpa din nou teafăr Heracle.

Şi-a plecat iar voinicul. Euristeu îi dăduse o corabie mare, în frumosul port Argos, cum ceruse Heracle, s-aducă pe ea caii – dacă-i va putea lua.

În drum, prins de furtună, a poposit o vreme pe ţărmul tesalian. Aici domnea, în Fera, prietenul său, Admet. Heracle s-a gândit că n-ar putea să treacă pe lâng-oraşul Fera, fără să se oprească la regele Admet.

Atâta că la vremea când a sosit Heracle, în casa lui Admet intrase nenorocul. Hades cel mohorât trimisese să-l ia pe regele Admet în negrul lui sălaş.

— Găteşte-te, Admet, spusese solul morţii. Am venit

să te iau. Totuşi ai mai putea să vieţuieşti un timp, de s-ar găsi o fiinţă care îţi este dragă să vie-n locul tău, jos, sub pământ, la Hades.

S-a îngrozit Admet. Cine se învoieşte bucuros să pornească înspre tărâmul morţii, când este încă tânăr şi-i însetat de viaţă?

A întrebat Admet cine ar vrea să plece în locul lui, la Hades. Nimeni nu a primit. Nici părinţii, şi nici bunicii, cât erau de bătrâni, nici slugile, supuşii, nici prietenii cei buni. Nimeni n-a vrut să plece. Ba da, a vrut o fiinţă, şi cea mai dragă lui – preatânăra-i soţie. Aceasta, auzind ce glăsuise solul mohorâtului Hades, fără a fi-ntrebată, fără să stea pe gânduri, s-a hotărât să plece ea însăşi în Infern, în locul lui Admet.

BIRUINŢA ASUPRA MORŢII

SOŢUL MI-E MULT PREA DRAG, a spus ea solului. Ţin la zilele lui mai mult decât la mine. Singura mea durere e că n-o să-l mai văd. Altminteri, eu sunt gata să plec, fără zăbavă, jos, sub pământ, la Hades, doar să trăiască el.

Iar solul, zeul morţii, Tanatos, cel ce are o sabie tăioasă, s-a învoit s-o ia pe tânăra Alcesta, în locul lui Admet. S-a apropiat de ea, cu sabia în mână, tăindu-i o şuviţă din părul mătăsos. Cum i-a tăiat şuviţa, Alcesta a-nchis ochii, scoţând doar un suspin:

— Admet, rămâi cu bine. Eu te-am iubit nespus…

A lunecat pe lespezi. Trupul i s-a răcit.

Vă-nchipuiţi ce jale a potopit palatul! Inima lui Admet s-a sfâşiat de chinuri, văzând pe cea mai bună şi cea mai credincioasă dintre soţiile ce-au trăit pe pământ pierind sub ochii lui.

— Mai bine muream eu, zicea, plângând, Admet. Cum să se ducă ea, atâta de frumoasă, atât de tânără? Cum să-şi jertfească ea zilele netrăite, doar ca să trăiesc eu? Nu-mi trebuie nici mie viaţa fără de ea.

Tocmai când aveau loc întâmplările-acestea în palatul din Fera, a sosit şi Heracle. Admet, care-l iubea şi-l preţuia nespus pe eroul Heracle, n-a vrut să-l întristeze cu suferinţa sa.

Şi nu i-a spus nimic din chinul ce-l rodea. A poruncit să fie Heracle ospătat cu tot ce-avea mai bun: bucate, băuturi şi fructe din grădini. I-a-ntins o masă mare.

Atâta că Heracle, în timp ce sta la masă, a şi băgat de seamă că toţi aveau şiroaie de lacrimi pe obraz.

A întrebat pe-o slugă, a întrebat-o pe-alta, şi până la sfârşit a aflat adevărul.

„O, preabunul meu prieten, a cugetat Heracle, n-ai vrut să mă mâhneşti! Numai că am aflat. Mă voi lupta cu moartea ce ţi-a răpit soţia, şi am s-o smulg lui Hades.”

Noaptea, când toţi dormeau, Heracle s-a sculat uşor din aşternut. Ştia că-n prima noapte, după ce-nchidea ochii oricare muritor, venea zeul Tanatos ca să ridice umbra trupului adormit.

S-a furişat Heracle, în taină, spre lăcaşul unde zăcea Alcesta. Potrivit datinei, nu avea voie nimeni să stea prin apropiere când trebuia să vină zeul morţii, Tanatos. Însă eroul nostru s-a aşezat la pândă. A aşteptat un timp, şi-a auzit deodată fâlfâitul de aripi al

zeului Tanatos. Atunci s-a repezit şi l-a cuprins pe zeu în braţele-i vânjoase. S-au luptat toată noaptea. Spre ziuă l-a trântit Heracle pe Tanatos cu pieptul la pământ şi l-a legat în ştreanguri. Moartea fusese-nvinsă[23].

— Nu-ţi mai dau de-aici drumul, iar sabia ţi-o sfarm, i-a glăsuit Heracle, dacă nu redai viaţa soţiei lui Admet şi dacă n-ai să juri că şi prietenul meu va rămâne în viaţă.

Nemaiavând ce face, Tanatos a jurat. A-ntors-o iar la viaţă pe tânăra regină; l-a lăsat şi pe Admet să vieţuiască-n tihnă.

ADUCEREA CAILOR LUI DIOMEDE

ERA SPRE DIMINEAŢĂ când au intrat Heracle şi-Alcesta în palat. Admet se hotărâse să-şi ridice viaţa cu un pumnal de fier şi să-şi urmeze soaţa în ţinutul lui Hades. Văzând-o pe Alcesta vie, surâzătoare, tânără şi frumoasă, nu ştia ce să creadă.

— E vis sau e aievea? glăsuia el, strângând-o la piept pe soaţa dragă.

— Aievea e, Admet, îi răspundea Alcesta. Heracle, pentru noi, l-a biruit pe zeul ce taie firul vieţii. Îţi mulţumim, Heracle!

— Îţi mulţumim, Heracle! glăsuia şi Admet, dezlipindu-şi obrazul de cel al dragei sale.

Dar feciorul Alcmenei nu mai era. Plecase. Lăsase fericire în palatul din Fera şi pornise din nou, să-şi împlinească slujba.

Plutise iar pe mare, şi-n sfârşit ajunsese la cruntul Diomede, regele bistonian, pe care zeul Ares îl vestise din vreme. Şi debarcând acolo, se văzuse pe dată încercuit de sute şi sute de războinici. Totuşi, până la urmă i-a biruit pe toţi. A luat din grajduri caii, legându-i peste boturi cu lanţuri de aramă, şi i-a pornit spre ţărm, să-i suie pe corabie. Tot atunci, regele, cu o altă oştire de călăreţi armaţi cu săbii, lănci şi arcuri, l-a atacat din nou.

S-a luptat iar, trei zile. În cea de-a treia zi, oştenii bistonieni, câţi mai erau în viaţă, au trebuit să fugă. Regele Diomede a căzut însă prins în mâna lui Heracle. El l-a suit pe punte; dar caii flămânziţi, pe drum, l-au sfâşiat. Mânia zeului ce-aţâţă la războaie a sporit şi mai mult; dar Ares n-a-ndrăznit să se arate iar şi să-l cheme la luptă pe feciorul Alcmenei.

Întorcându-se-n Argos, Heracle-a adus caii în oraşul Micena.

Regele Euristeu, aflând că Diomede a fost mâncat, pe drum, de propriii lui cai, iarăşi s-a-nspăimântat şi-a sărit în butoi. Heracle a-nchis caii în nişte grajduri largi, dar regele Micenei a poruncit din nou slujitorilor săi să le deschidă poarta, să fie lăsaţi liberi. Aceştia au fugit. În goana lor nebună au ajuns în pădurea ce-mprejmuia Olimpul, muntele cel înalt. Zeus s-a mâniat şi-a trimis nişte lupi, care i-au încolţit şi i-au mâncat pe toţi.

CINGĂTOAREA HIPOLITEI

DE OPT ORI A SCĂPAT până acum Heracle, şi-a rostit Euristeu, dar trebuie să vie şi ziua aşteptată. Odată şi odată soarta îl va lovi, cum îi urzeşte Hera. O! Cât am să mă bucur, când am să-l văd pe rug!... „

Şi l-a trimis s-aducă o cingătoare scumpă, dăruită cu vrăji de zeii olimpieni, pe care o avea regina Hipolita.

Viteaza Hipolita şi mândra Antiopa – copilele lui Ares, zeul războiului – domneau peste poporul de femei luptătoare, numite amazoane, care sălăşluiau la Pontul Euxin[24].

Câţiva eroi vestiţi, ca Tezeu din Atena, Peleu şi Telamon, ştiind ce îndurase Heracle pân-atunci, n-au vrut să-l lase singur în ţara amazoană. S-au adunat în Argos. Au stăruit să-i fie şi ei însoţitori. Heracle s-a-nvoit. Şi s-au urcat cu toţii pe o corabie, plutind neîntrerupt, până ce au ajuns în Pontul Euxin.

Au debarcat pe ţărmul cel larg şi nisipos, străjuit de amazoane, femei războinice, călărind pe cai iuţi, purtând pe spate arcuri şi-n mâini lănci ascuţite.

I-a-ntâmpinat la ţărmuri preamândra Hipolita. Ea a rămas uimită de chipeşii flăcăi ce coborau pe ţărm. I-a întrebat ce vor. Heracle i-a răspuns cu glas blând, arătându-i că vine din Micena, trimis de Euristeu, să-i ceară cingătoarea, semnul ei de regină.

— Eu îţi cer cingătoarea, după porunca Herei. Fata lui Euristeu, care e preoteasă chiar în templul zeiţei, doreşte să o aibă, i-a mai rostit Heracle. O dai de bună voie? Sau trebuie să ţi-o smulg, luptându-mă cu tine şi cu oştirea ta?

— O dau de bunăvoie, i-a glăsuit regina. Nu vreau să lupt cu voi.

LUPTA CU AMAZOANELE

DIN CER, ÎN VREMEA ASTA, priveghea însă Hera. Ea a văzut că-i pace şi că fiul Alcmenei dobândea prea uşor, prin vorba-i iscusită, splendida cingătoare. Regina era gata s-o scoată de pe mijloc s-o dea, fără zăbavă, eroului Heracle.

Atunci s-a prefăcut şi ea în amazoană, călare, înarmată. A sărit în mijlocul femeilor strigând:

— Minciună ne rosteşte acest fiu al Alcmenei! El nu vrea altceva decât să ne omoare şi să ne ia regina, nu numai brâul ei.

Şi a vorbit zeiţa atât de-nverşunată, încât războinicele femei s-au şi aprins. S-au pregătit de luptă. Lăncile au lucit. Din arcuri a ţâşnit o ploaie de săgeţi.

Degeaba Hipolita încerca să le ţină. Nimeni n-o asculta. Toate intrau în luptă, repezindu-se, dârze, s-arunce lănci, săgeţi sau pietre, în eroi.

Dar şi fiul Alcmenei, şi toţi ceilalţi eroi nu s-au înspăimântat. Au tras roi de săgeţi şi lănci spre amazoane.

Când a intrat Heracle în luptă, mai ales, părea că se abate furtuna într-un lan. Ca spicele cădeau vestitele-amazoane, trântite la. pământ, cu caii lor cu tot.

Au căzut prizoniere frumoasa Antiopa şi-o căpetenie, pe nume Menalipa. Regina Hipolita ţinea nespus de mult la fecioara aceasta. Şi – fiindcă Menalipa plângea şi se zbătea sub braţul lui Heracle – regina Hipolita i-a

dăruit, în schimbul libertăţii fecioarei, scumpa ei cingătdare, plină toată de vrăji, să o ducă Admetei, fiica lui Euristeu, preoteasă a Herei. Frumoasa Antiopa a rămas însă pradă eroului Tezeu.

VACILE LUI GERIONE

CEA DE-A ZECEA ISPRAVĂ săvârşită cu cinste de eroul Heracle s-a petrecut departe, în asfinţitul lumii.

— Te vei duce, Heracle, i-a poruncit din nou regele Euristeu, la marginile lumii, unde seară de seară coboară Helios – strălucitorul soare, ca să se odihnească. Acolo vei afla pe-un uriaş, Gerione, într-o insulă mică, numită Eritia. Uriaşul Gerione, un nepot al Meduzei, are cirezi bogate de vaci roşii ca focul dăruite de zei. Tu să mi le aduci pe toate la Micena, şi, de nu eşti în stare, te voi scurta de cap, cu legea-mi de stăpân.

Şi-a trecut Heracle marea în Africa, cu-o plută săvârşită de mâna lui, pe ţărm, dintr-un copac uriaş. De-aici, prin Libia, a sosit după multă, prea multă oboseală, străbătând tot pustiul, chiar la capătul lumii[25]. Acolo-i o strâmtoare, unde se întâlnesc Oceanul nesfârşit, Africa şi Europa. Pentru că acest drum îl istovise mult, Heracle-a vrut să lase, pe veci, o amintire a suferinţei sale. Şi-atunci a smuls din coaste două stânci mari, albastre. Le-a aşezat cu grijă, de-o parte şi de alta, în strâmtoarea aceea care unea Oceanul cu Africa şi-Europa. Stâncile din strâmtoare s-

au numit de-atunei „Coloanele lui Heracle” [26].

Insula Eritia, ţinta eroului, se găsea însă-n larg. Nu era nici un mijloc s-ajungă pân-acolo. Pe ţărm nu se vedeau copaci să-şi facă-o plută.

Venise însă seara, şi zeul Helios se cobora cu carul înflăcărat din slavă.

Din razele ce-ardeau pe fruntea zeului se răspândea dogoare atât de nemiloasă, încât bietul Heracle n-a mai putut s-o-ndure. Şi, supărat amarnic, a pus mâna pe arc. Era gata să tragă în zeul Helios, crezând că vrea anume să-i pârjolească trupul. Dar zeul Helios, mişcat de voinicia eroului teban, l-a îndemnat să-şi lase armele la o parte:

— Lasă arcul încolo, căci eu sunt Helios, zeul ce încălzesc pământul şi pe oameni. Şi, fiindcă ştiu că vrei s-ajungi în Eritia, uite, îţi împrumut barca mea cea rotundă, făcută de Hefaistos din aur şi argint, a rostit Helios. Însă-o să-ţi fie greu să lupţi cu Gerione. El nu are un trup, ci trei, prinse din mijloc. Are trei capete şi şase mâini enorme. La fel, şase picioare. Luptând, el te izbeşte cu câte trei săgeţi şi trei lănci dintr-o dată. Mai bine nu pleca.

Totuşi, fiul Alcmenei nu s-a înfricoşat. A şi sărit în barca rotundă, fermecată, vâslind spre Eritia. La ţărm s-a arătat alt uriaş, Eurition – ciobanul ce păzea cirezile de vaci ale lui Gerione – şi câinele său, Ortos.

Ortos avea şi el două capete hâde şi era frate bun cu câinele lui Hades, paznicul din Infern.

După ce-a biruit pe cioban şi pe Ortos, Heracle-a fost silit să dea piept cu stăpânul cirezilor de vaci, uriaşul Gerione.

Lupta n-a fost uşoară, Heracle-a fost lovit; dar vitejia

lui şi ghioaga cea grozavă l-au ajutat să-nvingă. El a suit în barca de aur cea rotundă a soarelui cireada de vaci nemaivăzute, şi a plecat spre casă.

Trecuse în Europa şi îşi mâna cireada prin munţii Pirinei, prin Galia, pe urmă prin Italia. Aici zeiţa Hera i-a răzleţit o vacă, ce s-a pornit înot până-n Sicilia. A trebuit s-o caute, să lupte pentru ea c-un fiu al lui Poseidon, care o ascunsese într-o cireadă-a lui. A ajuns dup-aceea la Marea Ionică. Aici, zeiţa Hera a semănat turbarea în toate vacile. Lovite de turbare, s-au rătăcit prin lume, în cele patru colţuri. Iar le-a căutat voinicul. Cu greu le-a adunat şi le-a adus pe toate regelui Euristeu.

Numai că Euristeu a poruncit să fie vacile înjunghiate şi carnea lor jertfită ocrotitoarei sale, soaţei lui Zeus, Hera.

ÎN ŢINUTUL LUI HADES

SE SPUNE CĂ, DE CIUDĂ, regele Euristeu s-a dus pe urmă-n templul zeiţei şi, plângând, îi glăsuia astfel:

— Cum? Nu e nici un mijloc să-l răpun pe Heracle? Nu este nici un monstru să-l facă bucăţele? O, Hera, tu mă-nvaţă unde să-l mai trimit? În tine mi-e speranţa. Tu ai făcut, prin vraja ca să ajung pe lume eu înaintea lui, şi astfel să fiu rege iar el numai un sclav. Ajută-mă şi-acuma! Nu mă lasă zeiţo Mi-e teamă de Heracle, căci el e prea puternic, şi eu sunt prea slab. Şi cum să lupt cu el? Aş vrea... aş vrea, zeiţă, să-l văd odată-

nfrânt. Şi să respir în voie, scăpat de marea teamă că se va răzbuna…

— Nu plânge, zicea Hera. De-asta te-am înălţat pe tronul din Micena, ca tu să te jeleşti? Iar el să biruiască un monstru după altul, făr-a păţi nimic? Ascultă, Euristeu. Nu pierde nici o clipă. Trimite-l dar la Hades, să-ţi aducă pe Cerber, câinele lui de pază, cel cu trei capete. Aşa se va sfârşi!…

— Pe Cerber?… Cum?… La Hades?… Cum de nu m-am gândit?… Îţi mulţumesc, zeiţă!

Şi-ndată-a dat poruncă regele din Micena sclavului său, Heracle, să plece în ţinutul cel negru al lui Hades. Să-i aducă pe Cerber, teribilul dulău, cu capete de-aramă, cu inimă de piatră şi şerpi încolăciţi, în gheme, pe grumaz.

— Să mi-l aduci, dar iute… s-a răstit Euristeu. De nu pătrunzi la Hades şi nu-l răpeşti pe Cerber, s-a terminat cu tine, ştii moartea ce te-aşteaptă!… Ştii că eşti blestemat chiar prin voinţa Herei!…

Şi eroul Heracle a pornit iar pe cale. A unsprezecea muncă ştia că e mai grea ca toate celelalte.

RĂPIREA CÂINELUI CERBER

ŞI-A MERS, A CĂUTAT LOCUL, o peşteră adâncă, prin care se putea pătrunde în Infern. Infruntând genii, monştri, care-i stăteau în cale, ajunge pân'la Hades. Umbrele din Infern, cum îl zăresc, aleargă şi s-ascund prin cotloane. Pentru că şi Heracle era-nfiorător, mai ales la mânie. Şi ghioaga lui uriaşă, şi chiar pielea de leu purtată pe spinare îl făceau mai cumplit.

Pe-o stâncă stă în lanţuri, greu osândit, Tezeu, acel care-l urmase la Pontul Euxin, în ţara amazoană, pe viteazul Heracle. Era înlănţuit pentru că încercase s-o fure pe soţia regelui din Infern, pe Cora-Persefona, pentru prietenul său, regele Piritou

Heracle-i rupe lanţul doar cu o smucitură, îl trage de pe stâncă şi îi arată calea de-ntoarcere acasă prietenului Tezeu.

Pe urmă se îndreaptă către tronul lui Hades şi-i glăsuieşte tare:

— Venit-am pân'aci ca să ţi-l iau pe Cerber, paznicul tău şi-al morţii. Şi nu te-mpotrivi. Căci îl voi lua oricum...

Hades a înţeles, la fel ca zeul Ares, că lupta cu Heracle nu ar fi fost uşoară. N-a îndrăznit să-i stea prea tare împotrivă, dar i-a răspuns viclean:

— Poţi să mi-l iei, Heracle, dacă te simţi în stare să mi-l dobori pe Cerber, fără să lupţi cu arme.

— Las ghioaga la o parte, nu folosesc nici arc, nici

paloş şi nici lance. Cu mâna ţi-l dobor! a mai rostit Heracle.

Şi s-a şi repezit. L-a înşfăcat pe Cerber, temeinic, de grumazuri, şi l-a strâns ca-ntr-un cleşte. Şerpii lui şuierau şi încercau să-l muşte. Coada i se zbătea. Însă era-n zadar. L-a strâns atât pe Cerber, atât l-a gâtuit, până ce şi-acest monstru s-a prăvălit ca mort.

— Lasă-l! a strigat Hades. Lasă-l! L-ai biruit. Poţi să mi-l iei, Heracle, numai nu-mi omorî pe bietu-mi câine, Cerber.

Şi-atunci, eroul nostru l-a aruncat pe-un umăr pe câinele lui Hades, şi-a pornit spre Micena, spunându-i la plecare zeului din Infern:

— Nu fi mâniat, Hades, că ţi-am înfrânt pe Cerber. Şi moartea uneori o putem birui, dacă o înfruntăm, dar pe un biet căţel, care-i paznicul ei!…

Pe drum, pe cât se spune, din gurile lui Cerber a picurat venin, şi de pe trup o spumă. Era sudoarea lui. Unde au căzut spuma sau verdele venin, au crescut buruiene: cucută, mătrăgună… Tot ce-i otrăvitor. Şi-aşa, după legendă, s-au ivit plantele veninoase

Auzind Euristeu că a sosit Heracle cu Cerberul pe, spate, înspăimântat de moarte şi tremurând ca varga, a sărit în butoi. În butoiul de-aramă, unde se ascundea de câte ori Heracle aducea câte-un monstru – tot din porunca lui. Şi de-acolo ţipa:

— Du-l înapoi, Heracle… Du-l înapoi, te rog… A fost numai o glumă. Ce să fac eu cu Cerber? Nu am câini destui? Du-l înapoi lui Hades. Te rog acum ca prieten. Nici nu-ţi mai sunt duşman.

S-a-ntors din nou Heracle în Infernul lui Hades şi i-a zvârlit dulăul în peştera de piatră unde sălăşluia.

ÎNFRÂNGEREA LUI NEREU

DAR, CUM S-A VĂZUT LIBER de spaimă şi primejdii, regele Euristeu şi-a schimbat iarăşi glasul:

— Bine. Până acum, Heracle, ai împlinit mereu poruncile primite. Adică unsprezece. Mai este încă una. Douăsprezece-s toate. Şi de vei izbuti, s-a oţărât tiranul, vei fi eliberat. De nu… Ştii tu prea bine… Te-aşteaptă… ai să vezi… Deci ia-ţi din nou măciuca şi pleacă să-mi aduci merele fermecate. Da, merele de aur, despre care aud că s-ar găsi-n grădina nimfelor hesperide[27]… Pe unde-o fi grădina nu ştiu, nu mă priveşte… Dar să-mi aduci trei mere… Porneşte! Poruncesc…

S-a dus din nou Heracle pe căile robiei, şi iar a colindat lumea toată de-a rândul, cum cerea Euristeu, cel sfătuit de Hera.

Şi unii spun c-Atena i-ar fi destăinuit eroului Heracle că drumul spre grădina cu merele de aur îl ştie doar Nereu – un bătrân zeu al mării. Atâta că Nereu nu-l va mărturisi decât silit prin luptă.

A trebuit s-aştepte, pe ţărmurile mării, Heracle, multă vreme, până ce l-a zărit pe zeul cel bătrân, când a ieşit odată, să stea puţin la soare. Şi, fără multă vorbă, eroul i-a sărit îndată în spinare şi s-a luptat cu el. Era dibaci bătrânul şi-avea muşchi de oţel.

S-au luptat mult acolo, pe prundurile mării, s-au

prăvălit în ape, s-au ridicat pe ţărm şi, în sfârşit, Heracle l-a strâns peste mijloc cu mâinile-ncleştate şi l-a legat burduf. Zadarnic zeul mării a luat înfăţişări de taur şi de cal, berbece şi chiar câine – n-a mai putut să scape.

Silit, zeul Nereu a spus unde-i grădina: la marginile lumii, în locul unde Atlas ţine pe umeri cerul. Iar grădina se află sub paza unor nimfe – numite hesperide – nişte nimfe-ale serii – şi-a unui monstru, Ladon, c-un ochi neadormit.

De va putea Heracle s-ajungă pân-acolo, să-l învingă pe monstru, să treacă şi prin vraja nimfelor hesperide, va putea să culeagă din fructele de aur. Dar calea spre grădină nu o ştie nici el, cu toate că e zeu.

— Şi cine-o ştie oare? l-a strâns tare Heracle.

— O ştie unul singur, însă el e-nălţat din porunca lui Zeus pe-o piatră colţuroasă, pe Elbrus, în Caucaz, şi-un vultur îi sfâşie ficatul ne-ncetat…

— Acesta-i Prometeu, părinte-al omenirii, a glăsuit Heracle. Nu-i nimeni ca să fie mai preţuit de mine în toată lumea asta. S-a jertfit pentru oameni. Zace de-atâta vreme în lanţuri pe nedrept, greu osândit de Zeus. De când râvnesc la cinstea de a-l elibera…

— Să nu cutezi, Heracle, a spus zeul Nereu. Pe nimeni nu urăşte mai mult marele Zeus decât pe-acest titan, ce-a îndrăgit pe oameni, supărându-i pe zei…

— Încotro este drumul spre Elbrus? a-ntrebat, cuprins de nerăbdare, fiul mândrei Alcmena.

— Încolo! i-a răspuns Nereu cu încruntare, arătându-i cu mâna spre răsăritul lumii. Dar stai, nu te pripi…

Însă fiul Alcmenei nici nu-l mai asculta. Cu pas grăbit pornise voios spre răsărit.

ELIBERAREA LUI PROMETEU

ŞI-A MERS, A MERS HERACLE, străbătând mări şi ţări, şi s-a luptat pe drumuri cu un uriaş, Anteu, un alt fecior al Gheei. Acest uriaş vestit chema pe trecătorii prin ţara lui la luptă, şi toţi erau învinşi.

De fapt, Anteu, uriaşul, avea o taină-n luptă. El fiind feciorul Gheei, cât timp atingea ţărâna, pământul ce-l născuse, era nebiruit. Pământul larg – chiar Gheea – îi da din nou puteri.

Şi cum trecea Heracle prin Libia[28], uriaşul l-a strigat:

— Voinice, vino-ncoace să ne-ncercăm puterea, şi care-o fi învins să i se stingă viaţa. Te învoieşti?

— Fireşte!... a-ncuviinţat Heracle.

În acest fel s-au prins la luptă îndârjită. Dar feciorul lui Zeus – şi voinic, şi isteţ – a cam băgat de seamă că ori de câte ori îl ridica pe-Anteu, iute-i slăbea puterea. Şi, cum îl trântea jos, cum atingea uriaşul doar talpa de pământ, iarăşi se-nviora.

Dornic să nu-i mai scape, l-a prins de subţiori, l-a ridicat în sus şi l-a ţinut aşa o vreme-ndelungată, strângându-l tot mai tare, zdrobindu-i os de os.

Nemaiputând s-adune putere din pământ, Anteu, sleit cu totul, s-a prăvălit, învins.

S-a mai luptat pe urmă eroul şi cu-alţi regi, căci era calea lungă. Dar până la sfârşit, tot a ajuns pe munte, pe Elbrus, în Caucaz.

Aici zăcea feciorul titanului Iapet, cel osândit de Zeus la chin pe veşnicie, pentru că dăruise celor de pe pământ focul răpit de zei. El sta în lanţuri cu mâinile la spate şi un piron în piept. Şi vulturul lui Zeus, flămând necontenit, cu ghearele înfipte în trupul său slăbit, îi scormonea ficatul cu ciocu-nsângerat, fiindcă nici o clipă titanul osândit nu s-a plecat lui Zeus şi n-a cerut iertare.

Dar Prometeu, titanul, de mii şi mii de ani înlănţuit pe stâncă, privea tot ne-nfricat spre cer şi spre pământ.

— Aşadar tot aicea te afli, Prometeu? a glăsuit Heracle, când a ajuns acolo şi s-a urcat pe munte, luptându-se cu vântul ce aducea cu sine grindini biciuitoare.

— Tu cine eşti, voinice? a murmurat titanul, văzându-l pe viteaz în vârful muntelui.

— Heracle mă numesc. Sunt fiu de pământeană. Tu suferi pentru oameni. Şi-un om te va salva.

— Dar nu te temi de Zeus şi de mânia lui?

— Nu. Nu mă tem de nimeni. Tu singur ne-ai dat pildă. Ai ridicat din tină pe muritori, titane. Le-ai dăruit puterea de-a înfrunta pe zei.

Din cer, în acea clipă, s-a auzit un ţipăt şi-un vâjâit de spaimă. Venea, dinspre Olimp, chiar vulturul lui Zeus, cu aripile-ntinse, cu ochi roşii, de foc, cu ciocul de oţel. Se rotea împrejurul acelei stânci înalte, ţipând cu-ameninţare, gata să se repeadă către cei doi eroi, gata să-i pedepsească în numele lui Zeus.

— Fereşte-te, Heracle! a rostit Prometeu, în timp ce vântul aspru urla peste Caucaz. E vulturul lui Zeus, cu ciocul de oţel, cel care îmi sfâşie ficatul zi de zi…

— E vulturul lui Zeus? a hohotit Heracle. De azi nu va mai fi. Şi şi-a pus o săgeată, muiată în veninul hidrei ucisă-n Lerna, îi arcul său temut. Şi-n timp ce-naripatul trimis al cerului se avânta spre ei, a ţintit plin de grijă. Coarda a zbârnâit. Săgeata şi-a luat, zborul, şi vulturul lui Zeus, cu aripile-ntinse, dând ţipătul de moarte, s-a prăvălit străpuns, în marea furtunoasă.

Se spune că atuncea vântul s-a înteţit. Prometeu se zbătea în lanţurile sale, dar ele, cetluite de zeii olimpieni, erau cu mult prea tari pentru puterea lui, atât de mult sleită în veacurile lungi de când sta osândit.

Însă fiul Alcmenei şi-a proptit un picior în colţuroasa stâncă şi, când a tras de lanţuri, le-a rupt numaidecât. A smuls apoi pironul gros şi lung, de-aramă, din pieptul celui care suferea pentru oameni.

Furtuna şi mai tare s-a înteţit atunci. Cerul s-a despicat. Bubuituri grozave au sunat din Olimp. Valuri de grindină i-au izbit pe eroi cu pietre mari cât oul. Muntele cel înalt se clătina şi el, încât părea că este o plută frământată de valuri, pe ocean.

— Olimpul clocoteşte de ură şi mânie că m-ai eliberat, a mai spus Prometeu…

— Zadarnică mânie, a rostit liniştit sclavul lui Euristeu. Coboară-te, titane… Sprijină-te pe mine…

Şi fiul lui Iapet, deşi sleit de chinuri, s-a coborât încet, dar maiestuos, din munte, sfruntând cu ochii cerul, în mijlocul acelei cumplite vitejii. Marele Prometeu uitase cum se umblă, şi greu putea păşi.

Spun unele legende că Zeus ar fi vrut să-şi ucidă feciorul în clipele acelea de groaznică mânie, văzându-l pe Heracle că a eliberat, din lanţuri, de pe munte, pe

duşmanu-i de moarte, pe dârzul Prometeu. L-a domolit Atena, ce i-a reamintit că, după prevestirea bătrânului Uranus, puteau să se ridice din nou feciorii Gheei, giganţii fioroşi, la luptă contra lui şi-a olimpienilor. Şi-atunci şi-ar pierde tronul însuşi marele Zeus, de n-ar putea să aibă pe fiul său, Heracle, alături, în război. Mai bine să-i dea pace.

— Prometeu a scăpat din lanţurile sale. Dar e prea ostenit. Nu mai poate lupta. Şi fiindcă el a fost osândit să rămână înlănţuit de-o piatră, să facă făurarul, Hefaistos cel şchiop, un inel, o, verigă. La ea să pună-o piatră. Iară acel inel să-l poarte Prometeu. Eu însămi i-l voi da. Pe mine mă va crede că nu-i un vicleşug. Aşa rămâne totul în lume neschimbat. Nici Heracle nu piere, şi-ţi poate ajuta la vreme de nevoie, iar Prometeu păstrează lanţul – acea verigă legată de o piatră – precum ai jurat tu.

Şi atunci se zice că s-a făcut inelul cu piatră nestemată, ce se poartă şi astăzi în amintirea celui ce-a fost înlănţuit.

După această faptă, Prometeu a plecat într-o insulă mică de la capătul lumii – unde sălăşluia bătrânul zeu Uranus, cel doborât de Cronos – să-şi odihnească trupul atât de chinuit.

HERACLE ADUCE MERELE DE AUR

EI S-AU ÎMBRĂŢIŞAT, şi Prometeu, titanul, l-a-nvăţat pe Heracle, în ceasul despărţirii, ce drum urma s-apuce, ca să ajungă grabnic în ţara hesperidă:

— Acolo, în grădina nimfelor hesperide, a rostit Prometeu, cresc merele de aur. E toată avuţia pământului furată şi-nchisă într-o grădină de zeii olimpieni. Tu du-te şi le-o smulge. Adu-o întregii lumi.

— Voi fi tare ca tine… a glăsuit Heracle şi a pornit la drum. N-a trecut mult, şi sclavul regelui din Micena a ajuns la Atlas, în ţara hesperiană. Aici şedea Atlas cu picioarele-n mare, şi pe umeri purta larga boltă cerească. Mai departe de el, se întindea grădina în care străluceau, prin frunzele de aur, merele fermecate, bogate în parfum.

Când a sosit Heracle, a rostit lui Atlas:

— Bătrân slăvit, sunt fiul Alcmenei şi-al lui Zeus, trimis de Euristeu să-mi dai câteva mere…

— Eu am să-ţi dau ce-mi ceri, a glăsuit titanul, da-n schimb să ţii tu cerul cât timp le voi culege.

— Ţi-l ţin, a spus Heracle.

— Bolta-i nespus de grea!

— Nu-mi pasă, tot o ţin, a glăsuit Heracle.

Şi fiul lui Iapet i-a trecut lui Heracle bolta, uşor, pe umăr. Era atât de grea, că muşchii lui Heracle s-au îngroşat ca munţii. Sudoarea-i curgea-n râuri. De şale se plecase aproape de pământ.

Atlas, în vremea asta, s-a dus şi a cules numai câteva mere. S-a-ntors apoi şi-a spus:

— Te-ai înşelat, Heracle… Te voi lăsa aici, în locul meu, pe veci. M-am săturat să port povara blestemată, pe care însuşi Zeus mi-a pus-o pe spinare… Te las aici cu bine. Iar eu plec la Micena cu merele de aur.

Şi, hohotind de râs, Atlas a vrut să plece.

Heracle, pentru o clipă, n-a ştiut ce să facă, pe urmă i-a răspuns:

— Desigur, ai dreptate, ai îndurat destul… Dar eu nu sunt ca tine sămânţă de titan… şi umărul mă doare. Aş vrea să-mi pun pe umăr blana asta de leu, să-mi fie mai uşor… deci ia-ţi înapoi, Atlas, bolta, numai atât cât îmi aştern pe umăr blana moale, de leu.

Atlas era şiret; dar nu şi înţelept. A pus merele-alături şi-a luat pe umăr bolta.

— Hai, potriveşte-ţi blana, a spus el lui Heracle.

Însă Heracle a râs:

— Aşa te socoteai, bătrânule Atlas, că poţi să mă înşeli? Dar una-i socoteala şi alta e isprava… Rămâi deci tu, cu bine… Îmi pare rău de tine, dar nu-ţi pot ajuta…

Şi luând acele mere, de-unde erau lăsate de titanul Atlas, Heracle a pornit cu ele spre Micena.

Euristeu le-a primit negru de supărare.

Nici cea din urmă muncă nu i-a fost de folos şi n-a putut s-aducă pieirea lui Heracle.

Nemaiavând ce face, regele Euristeu a trebuit să spună, înaintea tuturor, că eroul Heracle a împlinit cu cinste douăsprezece munci. Poate să plece liber din oraşul Micena.

Scăpase deci Heracle de cruntul Euristeu[29], dar în Olimp zeiţa cea nemiloasă, Hera, tot îl mai urmărea şi nu vroia să-l ierte că s-a ivit pe lume, din dragostea lui Zeus cu regina Alcmena.

ÎNŞELĂCIUNEA LUI NESUS

ŞI-A TREBUIT HERACLE să intre-n alte lupte... Să-nfrunte şi alţi monştri, şi fiare, şi alţi regi... Nici nu pot fi descrise, atâtea sunt de multe aceste întâmplări. L-a ajutat pe Zeus să-nvingă pe giganţi. A pedepsit pe-un rege, Laomedon din Troia, care îl înşelase. S-a războit cu Ares şi cu feciorii lui; şi i-a înfrânt în luptă. S-a bătut cu Apolo şi-a-nfrânt pe Ahelou, un fluviu zeu puternic, fecior al lui Ocean. Acesta îşi pusese privirea însetată pe o copilă dalbă, mândra Deianeira, pe care şi-o dorea Heracle de soţie. Biruind pe-Ahelou, Heracle s-a-nsurat cu frumoasa fecioară.

Plecând apoi spre casă, Heracle şi cu soaţa au întâlnit alt fluviu cu apele umflate. Aici sta un centaur cu numele de Nesus.

Centaurul acesta ajuta călătorii, în schimbul unei plăţi, să treacă peste fluviu.

Ajungând şi Heracle cu tânăra-i soţie prin locurile-acestea, Nesus s-a îmbiat să treacă pe mireasă pe malul celălalt. Heracle s-a-nvoit, ba i-a mai dat şi plată. Atunci Deianeira s-a urcat pe spinarea centaurului Nesus. Urma ca mai apoi să-l treacă pe Heracle.

Atâta doar că Nesus şi el se-ndrăgostise de frumoasa mireasă.

De cum a trecut râul, a vrut s-o ia la fugă, să răpească mireasa, să piară prin păduri. Însă Deianeira a început să ţipe.

Heracle-auzind glasul iubitei lui soţii, deşi năvălea râul cu unde învârtejite, s-a năpustit înot. Sosind apoi pe ţărmul care-i sta împotrivă, a pus săgeata-n arc – săgeată ce avea vârful muiat în fierea dihăniei din Lerna.

Iar centaurul Nesus s-a prăvălit în tină, cu sângele curgându-i şuvoi otrăvitor.

Dar nici centaurul n-a vrut să-şi dea sfârşitul făr-a se răzbuna. Fiind sfătuit de Hera, Nesus, în ceasul morţii, a strâns tot acel sânge într-un vas de pământ, l-a dat Deianeirei, învăţând-o aşa:

— Tu, preafrumoasă fată, eşti cea din urmă fiinţă pe care o trec râul şi, fiindcă te-am iubit, doresc să-ţi fac şi-un dar. Uit ura pe Heracle. Trăieşte fericită. Dar ia sângele-acesta, care-mi curge din rană. Adună-l într-un vas şi tăinuieşte-l bine. Dacă nu păstrezi taina, sângele-şi pierde vraja. Şi dacă vreodată Heracle şi-o răci dragostea pentru tine, îmbibă-i puţin haina în sângele-mi jertfit, şi el se va întoarce. Nici o altă femeie nu va mai izbuti atunci să-i fie dragă... Păstrează însă taina, a mai murmurat Nesus, cu ultimul suspin, şi-ncrede-te în mine.

Mândra Deianeira s-a lăsat amăgită, cu gândul să-şi păstreze dragostea lui Heracle. Copilă fără minte, s-a încrezut în Nesus. Aproape fără voie, a luat vasul cu sânge şi l-a vârât sub haină.

Tocmai venea Heracle. El l-a împins pe Nesus în apă cu piciorul. Luând-o pe soaţa sa de mână, cu iubire, au pornit împreună spre casă, mai departe.

HERA URZEŞTE EROULUI NOI SUFERINŢE

PĂREA ACUM CĂ TOTUL, în sfârşit, va fi bine. Deianeira, soaţa frumoasă, iubitoare, i-a dăruit şi-un prunc. Un băiat dolofan, care se numea Hilos. Tare-i mai îndrăgea Heracle şi pe soaţă şi pe flăcăul lui!

Numai zeiţa Hera, cu ura ei nestinsă, nu se mai potolea. Şi-ntr-o zi, când Heracle şedea cu un bun prieten, Ifite, sus, pe zidul cetăţii din Tirint, vorbind de câte toate, l-a zărit iar zeiţa ce îl ura de moarte. Şi ce i-a dat prin gând? A fost Heracle sclav la regele Micenei, dar a scăpat cu bine. Hai să-l robească iarăşi şi să-i pricinuiască alte noi suferinţe. Şi a trimis o furie, un geniu al lui Hades, să-i rătăcească mintea. Heracle a simţit o fierbinţeală-n piept, ochii i s-au făcut ca la un lup turbat, braţul împins de Hera l-a lovit pe Ifite fără de pricină, şi el a căzut jos, izbindu-se la frunte, rămânând mort pe loc.

După legea cea veche, urma a ispăşi pentru-o astfel de faptă, şi pedeapsa era vinderea lui ca sclav oricui, în lumea largă.

Aşa, fiul Alcmenei s-a pomenit iar sclav. L-a cumpărat Omfala, o regină trufaşă, bogată, capricioasă, stăpâna Lidiei. L-a luat pentru trei ani.

În timpul cât Heracle a fost sclavul Omfalei a-ndurat umilinţe. O, ce mai umilinţe...

Regina îl silea pe voinicul bărbat să se-nveşmânteze-n văluri, ca fetele de casă. Să toarcă pe fus lână. Să ţese la război pânzeturi pentru ea, cu mâna lui deprinsă numai în luptă grea. Iar ea-şi punea în schimb blana cea fioroasă, ce se târa pe jos, şi lua în mână scutul, şi îşi punea armura, şi se juca cu ghioaga ce nimicise-n luptă şi monştri şi balauri.

Astfel se străduia să-l facă de ocară pe voinicul Heracle.

Şi el, cu moliciune, uitându-şi bărbăţia, privea la ea oftând, căci şi-acolo-n robie, Hera tot nu-i da pace. Trimisese pe Eros să-i săgeteze pieptul, să-i tulbure simţirea, făcând să-i izvorască o dragoste nedemnă de un erou ca el, pentru acea regină din ţara Lidiei, care îl umilea.

Dar au trecut şi anii cei negri de sclavie. Deianeira, soaţa, îl aştepta plângând. Ştia c-o să sosească acasă, lângă ea. Nu mai avea răbdare. Ieşea mereu la porţi şi cerceta în zare.

Când, iată-i vine veste că-n drumul către casă, însoţit de tovarăşi viteji, tot ca şi el, s-ar fi luptat c-un rege, care-l batjocorise. Că regele acela ar fi căzut în luptă, şi fiica lui, Iola, o preagingaşă fată, se afla între robi. Mai mult, chiar se zvoneşte că eroul Heracle a-ndrăgit-o pe fata regelui doborât şi-o va lua de soţie.

— Cum? Eu l-am aşteptat atât de credincioasă, jelea Deianeira. şi el m-a şi uitat? A îndrăgit pe alta?…

Dar vestea o dăduse din nou zeiţa Hera, în ura ei nebună, căci, fără îndoială, nici nu era aşa. Heracle se gândise că va-nsura pe Hilos, fiul său mult iubit, cu gingaşa Iola.

Atunci Deianeira, prinsă de deznădejde, şi-a amintit

de sfatul ce i-l dăduse Nesus, în ceasul când pierise. A luat pe loc o haină. A îmbibat-o-n sânge. În sângele lui Nesus, otrăvit de săgeata ce fusese-nmuiată în verdele venin al hidrei de la Lerna. Şi a trimis veşmântul iubitului Heracle, socotind că prin farmec îşi va recâştiga dragostea lui pierdută.

APOTEOZA LUI HERACLE

ACEST TRIMIS AL SOAŢEI a sosit la Heracle tocmai când se serbau biruinţele sale şi când se pregătea să se întoarcă-acasă. Şi în semn de cinstire pentru Deianeira, Heracle-a vrut să-mbrace haina abia primită. Însă, punând eroul veşmântul pe spinare, a simţit o arsură, şi stofa s-a lipit şi i-a pătruns în carne. Parcă-l bătea în cuie. Parcă-l frigea cu jar.

A vrut să-şi smulgă haina, dar cum trăgea de stofă, i se rupea şi pielea. Carnea se sfâşia şi îl durea mai tare.

— O!... a-nceput să spună Heracle. E prea mult. Cad, în sfârşit, din voia preaduşmănoasei Hera. Tu, Zeus, care ştii că nu am nici o vină, fiindcă ţi-am fost fecior, primeşte-acum ofranda!... Iată, sunt jertfa ei...

Şi el a dat poruncă să fie dus pe-o targă de ramuri, sus, pe muntele Eta, lângă oraşul Trahis. Aici să se ridice un rug, ca pentru morţi.

Cu ultimele forţe, în chinuri mai cumplite ca ale lui Tantal – căci tot mai mult otrava îi pătrundea în sânge – Heracle s-a urcat pe rugul pregătit.

— Unde-i Deianeira? a întrebat eroul. Unde e soaţa

mea?

— Soaţa ta şi-a vârât în inimă un paloş, aflând că vei muri, au răspuns cei din preajmă.

— Dar Hilos unde e?

— El este lângă tine şi se va însura cu prinţesa Iola, precum ai hotărât.

— Atunci totul e bine. Să se aprindă rugul… Aprindeţi! Poruncesc!… Cum? Nu-ndrăzneşte nimeni?…

— Nu, nu putem, Heracle, au răspuns toţi bărbaţii ce erau lângă el. Cine să îndrăznească să dea foc unui rug, care va arde trupul celui mai viteaz om, celui mai bun din lume?… Tu, ce-ai distrus pe monştri şi-ai luptat pentru oameni, să pieri de mâna noastră? Heracle, nu putem…

— Aprindeţi iute rugul… Mă chinuiesc prea mult… a mai rostit Heracle.

Înduioşat pesemne, Filoctet, un bun prieten, care îl însoţise în lupte deseori, a scăpărat amnarul şi a vârât scânteia sub rugul cel înalt.

Focul a prins să ardă, şi trupul lui Heracle s-a-nvăluit încet în flăcări orbitoare.

Plângeau toţi cei de faţă, gemând cu întristare. Numai el nu gemea. Sta neclintit în giulgiul de flăcări ce îl învăluia.

În clipita aceea, legendele ne spun că s-a despicat bolta, şi trăsnete-au căzut, şi fulgere mai albe ca neaua de pe munţi.

Un car făcut din aur s-a coborât din cer, şi-n el se aflau Hermes, Atena şi Nike, zeiţa biruinţei. Nike conducea carul. Iar Hermes şi Atena l-au ridicat îndată pe erou între ei. L-au purtat spre Olimp. Acolo, însuşi Zeus la-ntâmpinat la porţi şi, după-atâta trudă şi-

atâtea suferinţi, pe care le-ndurase în viaţa sa Heracle, s-a-nduplecat şi Hera.

În cântece voioase Zeus a poruncit ca eroul Heracle să rămână-n Olimp; şi-n semn de-mpăcăciune, Hera i-a dăruit pe fiica ei de soaţă, pe graţioasa Hebe, zeiţa tinereţii[30].

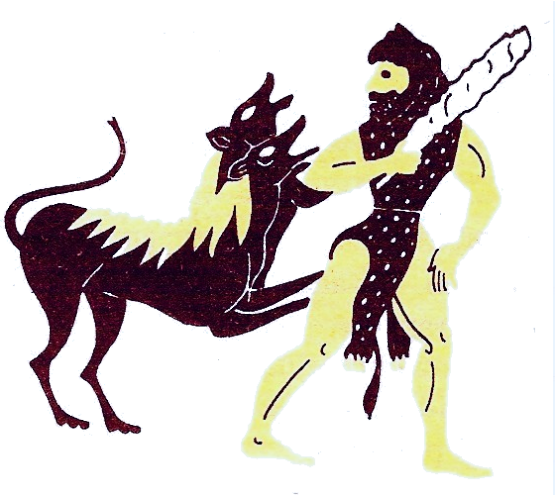

Note:

1. Zeus ştia, aşa cum s-a mai arătat, de la bunicul său, Uranus, cel dintâi zeu al cerului, că în anumite lupte, cum au fost bunăoară cele date cu giganţii, n-ar fi putut să învingă fără ajutorul unui pământean. De aceea hotărâse ca pământeanul care trebuia să-l ajute în aceste lupte să fie un fecior al său.

2. Regele Micenei, Electrion, o făgăduise pe fiica sa, frumoasa Alcmena, de soţie, aceluia care-l va scăpa de urgia unor triburi vecine, ce-l jefuiau de aur şi cirezi şi-i uciseseră feciorii. Amfitrion îl scăpase de primejdie pe regele Micenei şi, drept răsplată, o primise pe Alcmena de soţie. Dar, dintr-o întâmplare nenorocită, fără să vrea, Amfitrion îşi lovise socrul, pe regele Electrion. După datini, trebuise să-şi răscumpere vina, părăsind Micena. Se stabilise, împreună cu Alcmena, la Teba, fiind primit cu mare cinste de către regele Creon căruia îi plătea ospeţia, apărându-l cu armele de duşmani. Zeus se înflăcărase de dragoste pentru Alcmena într-un astfel de răstimp, când soţul ei era plecat la război.

3. Regele Electrion – tatăl Alcmenei cea frumoasă – era fiul eroului Perseu şi al Andromedei. După ce întemeiase Micena, eroul Perseu îl făcuse regele oraşului pe fiul său, Electrion. Deci fiul Alcmenei, Alcide sau Heracle, se trăgea din spiţa lui Perseu, fiind un strănepot al acestui erou.

4. Stenelos era cel de-al doilea fiu al lui Perseu şi al Andromedei. După Electrion, el urmase pe tronul de mare basileu al Micenei.

5. Numele de Alcide, dat odraslei lui Zeus şi a Alcmenei, pare că înseamnă „Vigurosul”.

6. Aceasta întâmplare a fost pusă pe pânză de Tintoret şi

Rubens, doi pictori renumiţi. Iar poetul romantic, Alfred de Musset, a zugrăvit-o în versuri nespus de delicate.

7. Într-o statuie, care se află la Roma, în Capitoliu, este înfăţişat Alcide-Heracle – copil – când nimiceşte şerpii. Pe unul îl ridică la înălţimea ochilor, privindu-l fără teamă. Iar celălalt se află aproape mort, pe scut. Între ruinele oraşului Pompei, în Italia, s-a aflat, de asemenea, pe ziduri, o pictură cam asemănătoare. Aici este însă de faţă şi Alcmena, trezită de Ificle, cu plânsetele lui. Este şi Amfitrion cu sabia în mână. Privesc amândoi, înmărmuriţi, cum un copil răpune doi monştri ca aceia ce fuseseră trimişi de Hera.

8. Apolodor, poet măiestru din Atena, şi alţi cântăreţi din vremea lui povesteau că Heracle ajunsese de o forţă şi o grandoare neobişnuită. Era înalt şi falnic. Ochii îi scânteiau. Când trăgea cu arcul sau când azvârlea lancea, pământul se zguduia. Nu se întâmpla niciodată să-şi greşească ţinta.

9. Scena este zugrăvită impresionant pe un vas antic. Heracle îşi ucide copiii. Megara încearcă să fugă. Totul se petrece sub ochii îngroziţi ai Alcmenei şi ai prietenului său, Iolau, sub blestemele zeiţei nebuniei, Mania. Pe această temă au mai scris două piese şi marele poet elin Euripide şi scriitorul latin Seneca.

10. Despre această întâmplare ne povesteşte Xenofon, discipolul filozofului Socrate, reluând unele legende mai vechi. Artele plastice au ilustrat din plin această povestire.

11. Văgăuna leului legendar se vede şi astăzi în Grecia, lângă urmele fostului oraş Nemeea, din Argolida.

12. Tifon, cel mai puternic gigant, feciorul Gheei, avea şi el, într-un anumit fel, puteri divine. Se luptase cu Zeus, şi la început îl învinsese. Abia târziu, şi greu de tot, a fost şi el învins.

13. Scena luptei cu leul a fost cântată de nenumăraţi poeţi, între care şi de Apolodor din Atena. Pictorii au zugrăvit această luptă cel mai des pe vasele eline, dintre care unele au ajuns până la noi. La muzeul de artă al României se află una dintre cele mai renumite pânze ale lui Rubens, pe această temă, ca şi o copie după cunoscuta operă sculpturală a lui Antoine Bourdelle: Heracle arcaş, Heracle trăgând prima săgeată în leul din Nemeea. Leul din Nemeeă o fost urcat, după legendă, de Zeus însuşi pe boltă. O constelaţie a căpătat numele lui. În cinstea acestei biruinţe s-au organizat în Argolida celebrele jocuri nemeice, sărbătoare care avea loc din doi în doi ani, unde participau tineri din toate colţurile Eladei. Biruinţa eroului asupra leului reprezintă în mitologia elină lupta grea, dar victorioasă, a omului cu fiarele monstruoase şi de mărimi colosale, ce populau pâmântul în timpurile geologice, primejduind existenţa omenirii. Iată de ce artiştii au cântat cu atâta patos această legendară ispravă a lui Heracle.

14. Lerna se află în preajma golfului Argos. Era un loc mlăştinos, în care bântuiau întotdeauna molimile. Dealtminteri, pentru vechii greci, hidra din Lerna se pare că semnifica tocmai molimile ce iau naştere în locurile umede şi mocirloase. Ea era tot fiica monstrului Tifon şi a viperei Ehidna, din care cei vechi pretindeau că s-ar fi născut o mulţime de alte fiinţe monstruoase la înfăţişare şi răufăcătoare pentru oameni. Heracle a fost la început un mit solar. El reprezenta însă nu strălucirea soarelui, ca zeul Apolo, ci puterea lui. Soarele usucă mlaştinile cu razele fierbinţi şi face să piară molima, tot aşa cum Heracle, cu săgeţile lui încinse în foc, nimiceşte teribila şi ucigătoarea hidră din Lerna. În locurile uscate – scăpate de sub domnia hidrei, ucisă de Heracle – au putut trăi apoi oamenii şi s-au putut întinde holdele cu grâne. Poetizarea acestei forţe solare de către oameni este una dintre cele mai interesante din întreaga mitologie a elinilor. Pentru a slăvi această biruinţă, cei vechi au dat numele hidrei de la Lerna unei constelaţii ce se află, dealtfel, chiar lângă constelaţia Heracle. Tema aceasta este frecventă şi în majoritatea basmelor noastre, unde voinicii

înfruntă şi răpun fel de fel de balauri, monştri zburători sau subpământeni.

15. Păsările stimfaliene simbolizează, după unii mitologi, ploile cu grindină, care cădeau cu prisosinţă, în timpuri foarte, foarte vechi, şi nimiceau vegetaţia, omorând animalele şi chiar oamenii. Soarele, încălzind atmosfera, făcea să nu mai cadă astfel de ploi. Aici este o nouă aluzie la Heracle ca putere solară.

16. Legenda spunea că puţinele păsări stimfaliene, scăpate cu viaţă pe ţărmul golfului argolic, s-ar fi refugiat într-o insulă necunoscută din cuprinsul Mării Negre.

17. Elinii socoteau că Dunărea – Istrul, cum o numeau ei – izvorăşte din marginea de miazănoapte a pământului.

18. Căprioara zeiţei Artemis, căprioara cerinitică, aşa cum se mai numea – după locul unde îşi avea sălaşul: Cerineia, în Arcadia – se pare că simbolizează sălbăticiunile atât de numeroase în vechime, care distrugeau semănăturile şi grădinile oamenilor. La Pompei, între ruinele îngropate sub lavă, a fost găsită o statuie de bronz, înfăţişându-l pe Heracle prinzând căprioara zeiţei Artemis. Eroul este prezentat cu un genunchi pe trupul animalului, ţinându-l cu mâinile de coarne. Şi citeşti în atitudinea ei nobilă setea de libertate. Îi vezi parcă picioarele tremurând de încordare. Îi simţi răsuflarea întretăiată, după goana istovitoare. Această operă de o rară măiestrie se găseşte acuma în muzeul de artă din Palermo. Altă lucrare vestită este un mozaic de marmură, ce se găseşte în galeriile de artă ale Cracoviei.

19. Muntele Erimant se află între vechile ţinuturi ale Arcadiei şi Elidei. Era un munte bântuit de fiare. Mistreţii, mai ales, se pare că ar fi fost nenumăraţi şi distrugători în codrii deşi ai Erimantului. Lupta lui Heracle cu mistreţul mitic din Erimant simbolizează, neîndoios, şi de această dată, efortul omului de apărare împotriva fiarelor din perioadele foarte îndepărtate ale

istoriei.

20. Psofis era tot un oraş arcadian. Ţinutul din jur purta numele de Psofida.

21. Centaurii erau nişte fiinţe ciudate, jumătate oameni – până la brâu – şi jumătate cai. Ei se pare că reprezentau, în imaginaţia celor vechi, furtuna care se dezlănţuie pe munte. Atunci când izbucneşte vijelia în pădurile munţilor, când bolovanii se prăbuşesc în prăpăstii, iar copacii se agită, iz-bindu-şi coroanele, pare uneori că aleargă în tropot herghelii întregi de cai, nechezând şi sforăind. Se prea poate ca de la aceste zgomote să se fi născut personificarea fabuloşilor centauri ai mitologiei eline.

22. Se ştie că jocurile olimpice, după unele legende, reeditau luptele lui Heracle, făcându-se întreceri de alergare, de curse cu carul, aruncări cu discul şi lancea şi trageri cu arcul. Învingătorilor li se puneau pe frunte cununi din rămurele verzi de măslin şi primeau cele mai mari onoruri. În timpul serbărilor olimpice, orice certuri sau războaie încetau între oraşele greceşti, pentru ca atleţii cei mai de seamă să poată veni în Elida.

23. În folclorul nostru se găseşte, de asemenea, motivul prinderii şi legării morţii de către un flăcău îndrăzneţ. Mitul acesta reprezintă dorinţa de totdeauna a oamenilor de a se lupta cu moartea şi a o birui.

24. Amazoanele aveau, după legendă, o ţară pe ţărmurile Mării Negre, unde cârmuiau numai femeile. O dată pe an, ele se însoţeau cu vecinii lor, gargareenii. Dintre pruncii care se năşteau, păstrau numai fetele. Le tăiau însă sânul drept, ca să poată ţinti bine cu arcul. Le învăţau să călărească şi să lupte, spre a deveni războinice temute.

25. Grecii vechi credeau că marginile lumii sunt coasta de

asfinţit a Africii şi, în răsărit, Caucazul. La miazăzi era Libia, iar la miazănoapte aşa-zisele ţinuturi hiperboreene.

26. Este vorba de strâmtoarea Gibraltar. Se spunea că Heracle a fixat stâncile uriaşe, ce domină de-o parte şi de alta această strâmtoare. Multă vreme aceste stânci au purtat numele de „coloanele lui Heracle” (sau Hercule, aşa cum îl numeau romanii).

27. Ţara hesperidă, sau ţara înserării, se pare că era pentru cei vechi occidentul Africii. Elinii, plutind pe Marea Mediterană, vedeau acolo, în zare, muntele Atlas. Aşa le-a venit, probabil, gândul că muntele de piatră sprijină cerul. Dincolo de munte vedeau, în fiecare seară, cum soarele asfinţeşte, lăsând în urma lui valuri de foc şi nori poleiţi, ca o grădină, minunată cu fructe de aur. Îşi închipuiau că acolo este ţara nimfelor hesperide. Deşi Atlas fusese prefăcut în munte, în legenda lui Perseu, îl regăsim ca titan în legenda lui Heracle. Cei vechi îşi permiteau de multe ori astfel de ciudăţenii şi contradicţii în legendele povestite de ei.

28. Într-o povestire, Anteu apare chiar ca rege al Libiei.

29. Legenda arată că regele Euristeu şi-a primit mai târziu pedeapsa pentru suferinţele pricinuite lui Heracle. Într-o luptă, pe care Euristeu ar fi dat-o în oraşul Atena, a fost învins de heraclizi, urmaşii lui Heracle. Regele a fost luat prizonier de nepotul şi tovarăşul de luptă al lui Heracle, Iolau. A fost adus ca sclav la Atena. Acolo, Alcmena, mama lui Heracle, l-a răzbunat pe fiul ei, scoţându-i ochii lui Euristeu şi poruncind apoi să fie ucis.

30. Căsătoria lui Heracle cu Hebe, în Olimp, simbolizează că biruinţele sunt aproape întotdeauna legate strâns de tinereţe. Soarele însuşi, pentru grecii vechi, era întotdeauna tânăr. Heracle care – aşa cum am arătat mai sus – reprezenta şi soarele în putere, a luptat contra Herei, a cerului umed, înnorat.

Norii dimineţii, lungi, semănând cu şerpii, par a fi, dealtfel, alegoria şerpilor, monştrilor, pe care el i-a sugrumat când era copil. Heracle, ca forţă tânără solară, a combătut tot ce era nesănătos. A ars capetele hidrei, simbolul molimii în teren mlăştinos. A biruit pe Cerber, paznicul morţii, şi moartea însăşi. Apoi, după ce a făcut să piară atâţia monştri, a sfâşiat haina îmbibată cu sânge, ca norii purpurii în asfinţitul zilei, şi a dispărut din vârful acelui munte, Eta, într-un vârtej de flăcări. În cinstea lui Heracle, a puterii solare, grecii au orânduit serbări heracleene în Teba, Sicione, Maraton, Atena, unde aveau loc jocuri şi lupte fastuoase. Marii poeţi Sofocle, în piesa „Trahinienele”, Euripide, în piesa „Heraclizii” (unde se vede moartea dată lui Euristeu de mama lui Heracle), Apolodor din Atena, romanul Ovidiu şi alţi artişti de seamă l-au cântat pe Heracle în versurile lor.

În plastică, de asemenea, figura lui Heracle a generat veacuri de-a rândul atâtea monumente şi opere de artă, cum n-au avut nici zeii olimpieni şi nici un alt erou. Isprăvile lui au fost pictate pe zeci, sute de vase, în nenumărate tablouri, au fost săpate în metope, pe frize, pe frontoane, pe marmure votive, pe stele funerare, monede şi efigii. În afară de cele două lucrări amintite mai înainte – tabloul lui Rubens: „Lupta cu leul” şi „Hercule arcaş” de Bourdelle – într-un tablou, aflat tot în galeriile de artă ale Palatului Regal din Bucureşti, pictorul spaniol Ribera ne înfăţişează lupta lui Heracle cu centaurul. O altă operă, pe aceeaşi temă, era odinioară la galeriile din Dresda, realizată de pictorul Silvestre. A fost distrusă de urgia războiului. La Ermitajul din Leningrad se mai găseşte o statuie a lui Heracle matur. Iară la Belvedere, în Roma, se află un tors de o mare perfecţiune. Heracle stă în repaos şi, din toată ţinuta pe care o are, se degajă un simţământ de linişte şi pace. Este chiar simţământul pe care-l dă conştiinţa puterii fără seamăn. Totuşi, se crede că statuia „Hercule Farnesse” este desăvârşită. Statuia e cioplită de marele artist Glicon, din Atena. Se pare că Heracle este înfăţişat în clipa când se întoarce cu merele de aur la regele Micenei. Stă sprijinit pe ghioagă. În mâna dreaptă ţine fructele dobândite după atâta trudă. Statuia înfăţişează idealul

de forţă, cum îl visau cei vechi; forţa care înfrânge obstacolele şi relele iscate de natură; puterea omenească mare, triumfătoare, care civilizează şi aduce progresul prin efort necurmat. Parcă ar fi un imn de slavă închinat de artist puterilor umane, eroice, uriaşe şi binefăcătoare, ce domină pământul şi – apoteozate – pătrund şi în Olimp.

TEZEU

Se povesteşte că un rege-al Atenei, numit Egeu, era foarte, foarte mâhnit. Fusese însurat de două ori şi de la nici una dintre cele două soţii nu căpătase vreun urmaş.

Ce n-a făcut? Pe unde nu s-a dus? Pe la oracole, la oameni înţelepţi, la prieteni. S-a sfătuit. I-a întrebat. A adus jertfe zeilor şi i-a rugat în fel şi chip. Dar n-a fost

cu putinţă să aibă vreun copil.

… Şi, amărât, regele-Atenei s-a dus în ospeţie la un prieten al său, ce domnea-n Argos, şi-anume la regele Piteus, în oraşul Trezena.

— Eu nu mai sunt prea tânăr, şi fratele meu, Palas, un om hain şi crud, are cincizeci de fii, la fel de răi ca el, a glăsuit Egeu regelui din Trezena. Ar vrea să-i vadă regi în oraşul Atena. Are de gând să-mpartă între aceşti feciori şi tronul, şi oraşul. Cu toţii-au pus la cale – după cum am aflat – să-nceapă un război şi, luându-mi viaţa, să se-nscăuneze ei. Acum mai am putere. Pot să-i înfrunt în luptă. Dar ce fac mai târziu? îmi trebuie un fecior, sprijin la bătrâneţe. Cum să mi-l dobândesc? …

Regele din Trezena a stat un timp pe gânduri. Pe urmă i-a răspuns:

— Uite, iubite prieten, eu am o fiică: Etra… Ţin foarte mult la ea. Şi tu mi-eşti drag. De-aceea, gândindu-mă-ndelung, am socotit că-i bine să ţi-o dau de soţie… Spune-mi, te învoieşti?…

— O, preadevotat prieten, s-a bucurat Egeu, cinstea e mult prea mare… Tu vrei să-mi salvezi viaţa, şi tronul, şi oraşul… Şi vrei să-mi dai de soaţă, astăzi, pe fiica ta, pe Etra… Ei bine, mă-nvoiesc cu multă bucurie…

— Ţi-o dau, a spus Piteus, însă te rog ceva… E singura-mi copilă, şi eu sunt cam bătrân. Să nu mi-o iei cu tine. Să stea aci-n Trezena, până ce voi muri… Pe urmă în Atena va locui mereu…

— Ruga ta-i o poruncă… Să fie precum vrei!… a glăsuit Egeu.

Aşa s-a pus la cale nunta între fecioara din oraşul

Trezena şi regele Atenei.

Atât că-n apa mării sta de veghe Poseidon. El o-ndrăgea pe Etra, copila lui Piteus. Şi-o dorea de soţie. Ceva mai mult, făcuse şi anume semne, prin care îl vestea pe regele Trezenei că va fi socrul său.

Dar bătrânul Piteus, din marea prietenie ce-o purta lui Egeu, n-a vrut să ţină seama de zeul mărilor, şi a hotărât nunta copilei sale, Etra, cu regele Atenei.

— Vai vouă, a zis Poseidon, aflând această ştire. Vai Etrei, lui Egeu şi regelui Piteus! Nemernici muritori, care nesocotiţi, cu-atâta îndrăzneală, dorinţa unui zeu…

Dornic să se răzbune, Poseidon a ieşit din valurile mării; pândind-o pe mireasă, când făcea sacrificii, pe un altar la ţărm.

Puternic ca toţii zeii, Poseidon a cuprins-o la pieptul său pe Etra, fără să ţină seama de gemetele ei, de rugăminţi şi lacrimi… Şi-n timpul cuvenit, prinţesa din Trezena a născut lui Poseidon un prunc de-o frumuseţe de neînchipuit.

MICUL TEZEU ÎL CUNOAŞTE PE EROUL HERACLE

EGEU, CARE N-AFLASE CRIMA ce-o săvârşise zeul atunci, pe ţărmul mării, căci Etra, din ruşine şi teamă,

nu-i spusese, s-a bucurat nespus şi-a trimis la Atena solie, precum că are-un prunc.

— Fiul meu se numeşte Tezeu[1], vestise el, prin crainici, tot poporul. Are cine-mi urma la tron, când mă voi stinge… Nu mă mai tem de Palas, nici de feciorii lui…

Curând, chemat de treburi, a fost silit să plece şi el către Atena. Mai înainte însă, luând-o cu el pe Etra la marginea Trezenei, i-a arătat o stâncă mai grea decât o casă. Egeu era voinic. A săltat puţin stânca şi şi-a vârât sub ea sandalele şi-o spadă.

— Când o să crească mare feciorul tău, Tezeu, i-a spus mâhnitei soaţe, să vină la Atena. Dar ca să-l recunosc, să poarte în picioare sandalele acestea, şi peste mijloc spada, ce le-am ascuns aici, aşa cum ai văzut…

Îmbrăţişându-şi apoi soţia şi feciorul, regele a pornit cu carul spre Atena.

Şi-a început să treacă vremea, cum trece de-obicei, când te grăbeşti, alene, şi, dimpotrivă, iute, când vrei să zăbovească…

Tezeu se-nălţa însă mai repede ca alţii, căci era fiu de zeu.

Crescuse cam de-o şchioapă, când s-auzi-n Trezena că va veni Heracle, eroul renumit, ce răpusese fiare şi monştri fără număr. Într-adevăr, Heracle se arătă pe drum. Iar regele Piteus îi ieşi înainte cu dregătorii săi şi-l rugară să intre în marele palat cu porţile de-argint, care se ridica în oraş, pe-o colină, şi-l poftiră la masă.

I se fripsese-anume un bou, doar pentru el, şi i se adusese şi un butoi cu vin.

Mai înainte însă, sclavii s-au grămădit să-l spele pe

erou şi să-i împrospăteze trupul trudit de lupte şi de atâta cale.

Heracle şi-a scos blana de leu cea fioroasă, ce o purta pe spate, şi-a azvârlit-o-n lături, ca sclavii să-şi golească vasele lor de apă pe trupul dezvelit.

Copiii ce prin preajmă îl priveau pe erou, văzând această blană, au crezut că-i un leu ce are încă viaţă, şi-nspăimântaţi la culme, cu ţipete şi lacrimi, au zbughit-o la fugă care-ncotro putea.

Numai Tezeu, micuţul fecior al lui Poseidon, s-a repezit afară, a-nşfăcat o secure şi s-a întors îndată să dea lupta cu leul.

Cu toţii-au râs cu poftă, dar cel mai mult Heracle, care-a glăsuit mamei:

— Puţini or să-i stea-n faţa fiului tău, Tezeu, şi multe biruinţe va dobândi în viaţă. Sunt sigur că odată elinii-l vor cinsti şi-i vor înălţa temple…

Astfel a dat copilul întâia lui dovadă – în faţa lui Heracle – că va fi un viteaz.

DOBÂNDIREA SABIEI ŞI SANDALELOR LUI EGEU

AEZII POVESTEAU APOI cum a crescut Tezeu în casa lui Piteus, până ce-a împlinit cam şaisprezece ani, vârsta de bărbăţie, cum s-a deprins să lupte cu sabia şi

lancea, să-şi încordeze arcul, cu praştia să tragă, să mânuiască ghioaga şi să-şi conducă-n goană caii-nhămaţi la car[2].

Era, spuneau aezii, un flăcău zvelt şi-nalt. Avea ochii albaştri, şi părul în inele îi luneca pe umeri, negru, strălucitor.

Când Etra a văzut că Tezeu a ajuns la vârsta bărbăţiei, că e voinic, viteaz şi priceput în lupte, i-a arătat şi stânca sub care se-ascundeau sandalele şi spada soţului său, Egeu.

Se spune că-n Trezena unii cunoşteau taina ce-o rostise Egeu soţiei la plecare. Poate-o spusese vântul, sau soarele din ceruri, sau poate c-o şoptise vreo nimfă, vreun satir... Destul e că mulţi tineri şi-au încercat puterea, silindu-se s-apuce sandalele şi spada, şi-avându-le să plece spre oraşul Atena, dându-se drept Tezeu, ca să ia moştenirea bătrânului părinte.

Ei s-au silit să-mpingă stânca aceea mare oleacă mai deoparte. S-au unit câteodată şi doi, trei sau mai mulţi, fără să izbutească... Stânca sta neclintită, parcă era un trunchi răsărit din pământ.

Dar într-o ziuă Etra l-a chemat pe Tezeu la marginea Trezenei şi i-a povestit totul.

Flăcăul s-a apropiat de colosul de piatră. S-a încordat o dată, l-a ridicat în mâini şi l-a zvârlit în vale, şi-n locul unde stânca stătuse pân-atunci era – scânteietoare ca soarele amiezii – sabia lui Egeu, cu prăsele de fildeş, bătută-n nestemate. Şi-alăturea de ea, sandalele regale.

Toţi câţi erau de faţă s-au minunat de forţa ce o avea Tezeu. Etra l-a strâns în braţe, l-a sărutat pe frunte şi i-a rostit duioasă:

— Feciorule, e vremea să pleci către Atena, spre regele Egeu, ce sigur că te-aşteaptă… Urcă-te pe-o triremă, căci calea peste mări este mult mai uşoară. Pe drumuri sunt tâlhari ce jefuiesc pe oameni, şi-i lovesc, şi-i ucid…

— Am să plec spre Atena, a hotărât Tezeu, dar nu plutind pe mări… Nu caut calea uşoară, ci drumul cel mai greu şi cel mai plin de lupte…

PRIMELE LUPTE ALE FECIORULUI ETREI

ORICÂT AU VRUT PITEUS ŞI ETRA să-l silească să plece cu-o triremă, pe care vâsleau sclavi, Tezeu n-a vrut s-audă, şi a plecat pe jos, spre Atica, spre-Atena – prin istmul de Corint.

Numai că-n vremea asta preavoinicul Heracle căzuse în sclavie – cum îi urzise Hera – la regina Omfala, departe, -n Lidia. Şi mulţi tâlhari şi monştri, aflând despre sclavia eroului Heracle, bântuiau prin Elada, săvârşind multe crime.

Şi tocmai de aceea pleca pe jos Tezeu, prin istmul de Corint. Vroia să-i nimicească pe toţi acei tâlhari şi monştri nemiloşi, ce-i asupreau pe oameni.

Aşa s-a şi-ntâmplat, c-abia plecat, Tezeu a fost silit să lupte c-un fiu al lui Hefaistos, pe nume Perifete. El oprea toţi drumeţii, zdrobindu-i cu o ghioagă teribilă, de-aramă, făcută-n fierăria Olimpului de zeul cel meşter, tatăl său.

— Ia stai, drumeţule, l-a strigat Perifete. Ce te grăbeşti atâta? Viaţa tot ţi-e sfârşită – eşti doar în mâna mea…

Şi şi-a ridicat ghioaga să arunce cu ea. Dar Tezeu s-a ferit. Arma a fulgerat pe lângă el cu zgomot, a frânt câţiva copaci şi s-a-nfipt în pământ adânc, la câţiva stânjeni.

Până ce Perifete s-o poată ridica, Tezeu n-a pierdut vremea. I-a sărit de grumaz...

Perifete, uimit că un flăcău ca el cutează să-l înfrunte, a dat un răget groaznic. S-a trântit la pământ, căutând să-şi afle ghioaga de unde-o azvârlise. Însă Tezeu, cu sete, l-a tot împuns cu lancea, până ce l-a răpus.

După victoria asta, feciorul lui Poseidon şi al frumoasei Etra a plecat mai departe, prin istmul de Corint, purtând în mâna dreaptă ghioaga lui Perifete[3]

Trecea cântând un imn, când, dintr-o pădurice, i-a ieşit înainte preafiorosul Sinis.

Sinis era o fiinţă cu trei ochi, cu cocoaşă, picioare răsucite şi-o forţă fără seamăn. Oprind şi el drumeţii, întâi îi jefuia, pe urmă apropia doi pini unul de celălalt, lega pe călător de cele două vârfuri ale copacilor, în straşnice curmeie, şi, hohotind sălbatic, le dădea iarăşi drumul. Pinii, scăpaţi din mâna monstrului Sinis, se şi-ndreptau la loc, smucindu-se puternic şi sfâşiind în două pe bietul călător.

Sinis îi taie drumul şi strigă îndîrjit:

— În dimineaţa asta n-am vărsat încă sânge. Bine c-ai venit tu...

Ba, dă să-l şi înşface pe voinicul Tezeu, dar el, cu arma nouă pe care-o dobândise, ghioaga lui Perifete, îl miruieşte zdravăn.

Şi-i dă...

Şi-i saltă-n mână ghioaga cea năzdrăvană, parcă-i o nuieluşă.

Sinis însă-i răspunde cu bolovani şi trunchiuri, zvârlindu-le spre el cu multă-nverşunare.

Lupta s-a purtat aprig, din zori până spre seară; dar,

în cele din urmă, flăcăul l-a culcat pe Sinis la pământ. A aplecat, la rându-i, două trunchiuri de pin şi l-a cetluit bine de vârfurile lor. De unul dintre vârfuri l-a legat de picioare, de altul – de grumaz. Şi le-a dat apoi drumul trunchiurilor de pin din zdravănă strânsoare, lăsându-le să-l rupă în două, din mijloc. Astfel a răzbunat mii, mii de călători ucişi nevinovaţi de acest tâlhar crud, care înfricoşa tot istmul de Corint[4].

SCIRION ŞI PROCUST

CÂND S-A AFLAT DE MOARTEA monstruosului Sinis, a răsuflat tot istmul.

După ce i-a scăpat pe oameni de fiorosul Sinis, Tezeu a plecat iar. Drumul către Atena ducea pe malul mării, deasupra unor stânci drepte, prăpăstioase, şi la poalele lor marea se zvârcolea gemând, vuind cumplit.

Aici hălăduia un rege numit Sciron. El pretindea, drept plată, celor care treceau prin locurile lui, să-l spele pe picioare. Însă când călătorul se apleca să-l spele, Sciron îi da un brânci şi-l prăvălea în mare. În apă vieţuiau nişte broaşte ţestoase enorme şi flămânde. Iar preacruntului Sciron îi plăcea să mănânce numai broaşte ţestoase. Pentru ca broaştele să aibă carnea mai fragedă, mai bună, el le hrănea cu oameni, cu bieţii trecători ce-i arunca în valuri.

Aşa a-ncercat Sciron să-l azvârle şi pe fiul prinţesei din Trezena şi-al zeului Poseidon. Dar el, băgând de

seamă că nu-i lucru curat, s-a prins bine de glezna pe care i-o spăla răului rege Sciron şi, când l-a-mbrâncit, Tezeu s-a ţinut strâns. Apoi s-a ridicat şi, luând vasul de aur, unde-i spăla piciorul, i l-a trântit în cap.

În lupta-nverşunată, care s-a dat pe ţărm vreme de două zile, Sciron a fost înfrânt şi aruncat în mare broaştelor să-l mănânce.

Dreptatea s-a făcut!…

Şi s-a luptat, pe urmă, Tezeu şi cu alţi regi la fel de nemiloşi…

Cea de pe urmă luptă a dat-o cu Procust, pe malul unui râu ce se numea Cefis.

Procust, tot un tâlhar, pândea ades pe calea ce ducea spre Atena. Când vedea un drumeţ, îl oprea duşmănos:

— Cum îndrăzneşti să treci pe plaiurile astea, fără de voia mea?

Drumeţul se oprea şi îşi cerea iertare. Îi dăruia averea, şi hainele, şi carul, ba-i mai făgăduia şi plată, mai târziu, doar să-l lase cu viaţă.

Procust era înalt şi-avea o faţă neagră, păroasă, încruntată. Cum să nu pieri de spaimă şi cum să nu-i cerşeşti lui Procust îndurarea?

Dar el nu se-ndura…

— Uite, mai rostea Procust, cu voce tunătoare, ca să te iert, te culcă pe acest pat de-aramă. Dacă eşti lung cât patul, te las şi poţi pleca…

Călătorul, sărmanul, tremurând, se culca pe patul de aramă, însă rar se-ntâmpla să fie de-o măsură cu patul lui Procust.

Şi când era mai lung, îi tăia cu-o secure picioarele şi capul; şi când era mai scurt, zicea că-l alungeşte,

zdrobindu-i os de os cu un ciocan de-aramă.

Dar, iată că acuma trecea pe lângă râu preaveselul Tezeu.

Procust îi sare-n faţă c-un răget, şi-l opreşte:

— Stai! Nu te mai mişca!…

Şi-i spune ce doreşte. Să se lungească-n pat, ca el să-i ia măsura.

Nestând însă de vorbă, Tezeu îi sare-n piept şi-ncepe-o luptă grea cu uriaşul Procust.

Se luptă ei trei zile. Alunecă-n Cefis. Se vâră prin nămoale. Se bat. Se răsucesc. Ajung din nou în iarbă şi, până la sfârşit, Procust, cu toată forţa uriaşă ce-o avea, a trebuit să recunoască, în faţa lui Tezeu, că este biruit..

Eroul îl sileşte să se urce pe pat, să-i ia şi el măsura, aşa precum o lua şi Procust, de-obicei.

Patul, de bună seamă, era cu mult prea mic pentr-un uriaş ca el, şi-atunci Tezeu ridică sabia lui tăioasă şi-l spintecă pe mijloc, ca să-l facă mai scurt.

Astfel s-a stins din viaţă şi ultimul tâlhar ce chinuia drumeţii spre porţile Atenei.

Auzindu-se vestea că Procust a pierit, s-a adunat mulţimea: bărbaţi, femei, copii. Toţi erau fericiţi că au scăpat de groaza uriaşului Procust.

Apoi, înconjurat de un alai măreţ, Tezeu s-a îndreptat către templul lui Zeus, aflat chiar lângă râu.

Vărsase pe drum sânge şi nu putea intra cu trupul pângărit în oraşul Atena.

După legea străveche, Tezeu şi-a spălat trupul şi-a săvârşit trei slujbe cerute după datini şi s-a purificat[5]. Acum, purificat, putea să calce pragul tatălui adoptiv, al regelui Egeu, în oraşul Atena[6].

INTRAREA ÎN ATENA

SOARELE, HELIOS CU FAŢA LUI ÎMPURPURATĂ, ca un disc roşu, de aramă, se cobora în apa mării – după credinţele străvechi – la ceasul când Tezeu, fiul prinţesei Etra, intra cu pasul sigur în Atena. Ce-i drept însă – pe cât ne spun poeţii – nici chipul său, nici toată înfăţişarea nu-l arătau că este un erou. Şi asta pentru că Tezeu era frumos şi delicat ca o fecioară. Părul său negru – strâns altminteri în conci, să nu-l împiedice în luptă – şi-l slobozise de-astă dată, în valuri lucitoare, peste umeri. Purta o haină lungă, ionică, în falduri. Iară cu ochii săi albaştri cerceta toate clădirile măreţe din Atena.

Tocmai trecea prin faţa unui templu ce se zidea în cinstea lui Apolo. Mai mulţi artişti, care ciopleau în piatră chipuri de zei, văzându-l pe Tezeu că trece cu pasul graţios, au început să râdă între dânşii:

— Priviţi colea!... Ăsta-i băiat?...

— Ba nu, i-o fată!... Voi nu vedeţi că are părul lung şi desfăcut, să-l vadă lumea?... Iar haina lui în falduri se târăşte şi mătură tot praful de pe uliţi...

Tezeu s-a încruntat puţin auzind râsul. Nu le-a răspuns însă nimic, ci s-a-ndreptat mai lângă templu, unde era un car cu boi. În car se adunase piatră şi marmură. Dejugând boii cu iuţeală, el a-nşfăcat în braţe carul. I-a făcut vânt şi l-a zvârlit, ca pe o minge,

peste templu.

Speriaţi, sculptorii au fugit ca nişte iepuri prin Atena, temându-se că-i paşte moartea. Însă flăcăul din Trezena a râs şi şi-a văzut de drum… şi, întrebându-i pe unul, pe-altul, iată-l ajuns degrabă şi la palatul lui Egeu.

În vremea asta, regele Egeu primise în palat pe-o vrăjitoare, despre care vom mai vorbi-n alte poveşti. Numele ei era Medeea. Ea îi făgăduise lui Egeu – cam gârbovit de ani şi lupte – c-o să-i întoarcă tinereţea.

Egeu se tot temea că Palas, fratele său, îi va lua tronul. Ca să se apere de Palas şi cei cincizeci de fii ai lui, vroia să fie iar voinic. De-aceea se şi învoise să o primească pe Medeea, care ştia atâtea vrăji şi îi spusese că-l va face, la trup şi fire, ca atunci când avea douăzeci de ani.

Cine n-ar vrea să fie tânăr, când oboseala bătrâneţii îl încovoaie spre pământ?

EGEU ÎŞI DESCOPERĂ FIUL

DAR, ÎNTRE TIMP, sosise la poarta regelui Egeu voinicul tânăr din Trezena.

— Cine eşti tu? îl întrebase o strajă pe Tezeu. De unde vii?

— Sunt un drumeţ. Sosesc din Creta. Ştiu să şi cânt. Vreau să-l desfăt pe regele Egeu, rostindu-i versuri şi cântându-i imnuri.

— Atunci, străine, calcă-i pragul!… zisese straja spre

drumeţ.

Tezeu intrase în palate şi se plecase regelui şi, după datina cea veche, bătrânul rege îl poftise pe oaspetele său la masă, neîntrebându-l cine este. Şedeau la masă el, Medeea şi tânărul abia sosit.

Însă Medeea, cu puterea de vrăjitoare ce-o avea, aflase că era Tezeu. Şi se temuse că bătrânul – de-o şti că i-a venit feciorul – să nu se lepede de ea. De-aceea-i strecurase lui Egeu, în şoaptă, că tânărul ce sta la masă era un criminal trimis de fratele său, Palas, să-l omoare. Ba-i mai dăduse, pe furiş, şi-un suc să-l toarne lui Tezeu în vin. Un suc făcut din floare de cucută, ce ucidea fulgerător.

Egeu, înspăimântat, umpluse cu vin pocalul lui Tezeu, şi-n el turnase sucul de cucuta.

Tocmai atunci feciorul Etrei scosese sabia de la brâu, să-şi taie o bucată de friptură, din hălcile de carne de pe masă.

Văzând această sabie, Egeu strigase tare:

— Stai!… Nu sorbi din vin, băiete…

Şi-şi aruncase ochii spre sandale.

— Tu eşti Tezeu, zisese el, feciorul soaţei mele, Etra. Te recunosc. Porţi în picioare sandalele ce le-am ascuns sub stâncă, acuma şaisprezece ani. Şi sabia strălucitoare, pe care-o ţii în mână e a mea. Medeea, vrăjitoarea cea hapsână, m-a pus la cale să îţi dau otravă… Fugi, vrăjitoare blestemată… Fugi, cât nu pun să ţi se toarne pe gât pocalul cu cucută…

Şi-a izgonit-o pe Medeea. L-a strâns la sânu-i pe Tezeu şi a-nceput să-i povestească despre Palas că uneltise să-l ucidă.

— În curte-s tocmai vestitori care mi-anunţă despre

Palas că s-a pornit către Atena cu cei cincizeci de fii ai săi!... a spus bătrânul lui Tezeu. Tu ce gândeşti? Putem noi oare să-i înfruntăm, să-i alungăm?...

— O, tatăl meu, a zis flăcăul. De vreme ce-am ajuns aici, fii bun şi lasă-mi mie cinstea să mă lupt singur, să-i înving...

Fără a aştepta răspunsul, Tezeu, strângându-şi armele în pripă, a părăsit îndată masa şi a pornit să-ntâmpine duşmanul.

S-a dat o luptă crâncenă lângă Atena. Fiii cei răi ai unchiului său Palas s-au pregătit să-l înconjoare şi să-l lovească din trei părţi.

Însă Tezeu – aci trăgând cu arcul, aci-nfigându-şi lancea în vrăjmaşi, tăind cu sabia, izbind cu ghioaga – s-a luptat vitejeşte şapte zile şi şapte nopţi...

La capătul celor şapte zile, nici un vrăjmaş nu mai trăia. Erau cu toţii-ntinşi pe ruguri. Iară femeile-i boceau.

— Trăiască tânărul de la Trezena!... Să fie preamărit în veci!... striga mulţimea-nsufleţită, mirată de-ndrăzneala mare şi de puterea lui Tezeu. Dar n-ar putea tot dânsul, oare, să scape lumea şi de taur? De taurul adus din Creta, odinioară, de Heracle, din ordinul lui Euristeu?...

— Vorbiţi de taurul pe care l-a scos Poseidon dintre valuri?

— De el vorbim. Acum e liber şi pustieşte Atica, mai ales câmpul Maraton... Nu vrei să-l răpui tu, voinice?...

— Bine – am să încerc! a spus Tezeu.

Şi a plecat spre Maraton, pe unde vieţuia în voie taurul zeului Poseidon.

A dat cu el o luptă dârză. L-a prins de coarne; l-a

plecat cu fruntea albă în ţărână, şi dup-aceea l-a-njunghiat, scăpând lumea de înc-un monstru.

PLECAREA ÎN INSULA CRETA

VENIND TEZEU IAR ÎN ORAŞ – după o biruinţă-atât de mare – s-a cam mirat că atenienii nu se înflăcărau deloc. Nu-l aplauda aproape nimeni. Ba, dimpotrivă, era jale. Femeile plângeau în hohot lângă palatul lui Egeu. Iară bărbaţii, cu mâhnire, cătau spre ele şi tăceau.

— Ce s-a-ntâmplat?... De ce-i atâta tristeţe în oraş? L-a-ntrebat dânsul pe tatăl adoptiv, Egeu.

Şi regele, plin de durere, i-a povestit că mai de mult venise la Atena fiul regelui Minos de la Creta – ca să ia parte la nişte concursuri. Şi la concursurile acelea, fiul lui Minos, luptând straşnic, i-a biruit pe toţi flăcăii care s-au întrecut cu el la jocurile din Atena.

— Atunci, beat de succes, fiul regelui Minos a jurat tare către prieteni că este gata să doboare şi taurul din Maraton. Taurul alb al lui Poseidon, răpus acum de tine! a spus bătrânul rege lui Tezeu. Numai că planul său, făcut cu uşurinţă, a dat îndată greş...

— Taurul l-a ucis, pesemne?

— Da. L-a ucis... L-a luat în coarne. Şi ca pe-o zdreanţă l-a purtat până aproape de Atena... Ajuns aici, l-a aruncat doar ca să-l calce în copite... şi bietul tânăr a murit...

— Iar voi l-aţi îngropat, fireşte...

— L-am ars pe rug şi l-am cinstit… Dar Minos, regele din Creta, auzind vestea, a venit cu arme. Ne-a asediat şi ne-a lovit, zicând că noi suntem de vină… Noi l-am trimis la Maraton… Iar Zeus, ce ţinea cu Minos – ştii doar că el îi e fecior!… – ne-a trimis foametea şi ciuma. În acest fel am fost înfrânţi… şi, drept tribut plătim cu jale, în fiecare an, lui Minos, şapte băieţi şi şapte fete…

— Ce face el cu aceşti tineri?

— Vai nouă! a grăit Egeu. Pe toţi îi vârâ-n labirint[7], un palat mare de la Cnosos, cu zeci, sute de coridoare, de unde nu mai pot ieşi… Acolo îi sfâşie-o fiară… O fiară zisă Minotaur, ce-i de la brâu în jos ca omul, iar de la brâu în sus e taur…

— Dacă-i aşa, dă-mi voie, rege, să plec şi eu când dai tributul, şi să-l înfrunt pe Minotaur. Socot că am să-i vin de hac şi am să curm această crimă, pe care-o săvârşeşte Minos asupra tinerilor noştri…

— Nu. Nu pleca!… a spus bătrânul. Nu pot să mai conduc Atena, decât având sprijinul tău. Povara anilor m-apasă şi forţele mi s-au sleit. Te-am aşteptat atâta vreme, şi vrei iar să mă părăseşti?…

— N-ai teamă, tată drag… Ascultă… îmbrăţişează-mă mai bine, de bun rămas…

Şi cum la ţărm era trirema gata să pornească-n larg, Tezeu s-a dus întâi în templu şi-a adus jertfe Afroditei, i-a strâns apoi pe ceilalţi tineri, care alcătuiau tributul, şi le-a grăit voios aşa:

— Veniţi cu mine, n-aveţi frică!… I-am adus jertfe Afroditei şi m-am legat să o slujesc întotdeauna după plac, dacă şi ea o să ne-ajute. Puterea dragostei întrece, de-atâtea ori, pe-a altor zei. E cea din urmă oară, prieteni, când pleacă tineri din Atena. Iar noi ne

vom întoarce-acasă, învingători şi sănătoşi…

— Dacă te-ntorci cu biruinţă, să pui triremei pânze albe, a rostit regele Egeu. Acuma iată-s agăţate pânze de doliu, sus, pe stâlpi. Şi eu, de astăzi înainte, spre depărtări am să privesc… Te-oi aştepta şi zi, şi noapte, să-mi vii, băiete, înapoi…

— Prea bine, tată… şi, să ştii, la-napoiere, pânza neagră va fi schimbată de cârmaci cu pânza albă-a veseliei… Adio… Voi veni curând.

LA ZEUL MĂRILOR POSEIDON

AŞA PLECAT-AU, CĂTRE CRETA, Tezeu şi ceilalţi atenieni: şase băieţi şi şapte fete. Au plutit mult, pe mări senine şi pe furtuni, dar au ajuns…

Şi intrând în oraşul Cnosos s-au dus de-a dreptul la palatul lui Minos cel neîndurător.

Minos şedea pe-un tron de piatră, între curteni, şi lângă el era o fată frumoasă, dulce şi duioasă, ce Ariadna se numea.

— Voi sunteţi? a glăsuit Minos, cercetându-i pe atenieni.

— Noi suntem!… i-a răspuns Tezeu.

— Plecaţi-vă pe lespezi fruntea!…

— Nu vrem, căci noi nu suntem sclavi!… a dat din nou răspuns Tezeu.

— O să vedem, când veţi ajunge acolo, jos, în labirint… Iară pe una dintre fete… pe ea… (şi-a arătat cu mâna pe o copilă, Eriboia) pe ea o iau de soaţă eu,

pentru trei zile. Doar atât. Pe urmă... Ha!... Am s-o ucid... V-o trimit tot în labirint...

— Să n-o jigneşti pe Eriboia, a zis Tezeu cu îndrăzneală. Este fecioară ne-ntinată şi-i fiica regelui Megarei.

— Tu cum cutezi, măi, băietane, să-mi stai aşa trufaş în faţă? Eu nu sunt rege ca oricare, ci sunt fecior de olimpian...

— Şi eu sunt tot la fel ca tine, a spus Tezeu, fără de teamă, căci tată bun îmi e Poseidon...

— Îţi e Poseidon?.. Ce minciună!... Dacă-i aşa, azvârl în valuri acest inel cu piatră scumpă. Tu sări în mare şi te du la zeul apelor, Poseidon... şi să ţi-l dea el înapoi. De nu-l aduci, îţi retez capul...

— Mă duc, şi am să-ţi dovedesc că sunt feciorul lui Poseidon. Tu poţi să mă ucizi, de vrei, dar nu ai dreptul să mă insulţi...

Aşa a spus Tezeu, voinicul, şi s-a şi repezit în mare. Apa a făcut vălurele şi l-a-nghiţit într-o clipită.

— S-a dus, şi nu va mai veni!.. a glăsuit regele Minos.

— S-a dus!... S-a dus frumosul tânăr. O tată, eşti prea nemilos!... a început să hohotească gingaşa fată a lui Minos.

Căci Afrodita – care-i da sprijin lui Tezeu, fiindcă-i jurase s-o slujească – îi insuflase Ariadnei o dragoste nemărginită pentru preachipeşul erou.

Minos s-a necăjit, desigur, văzând că fata, Ariadna, e-ndrăgostită de Tezeu, şi-a poruncit:

— Am să te pedepsesc, să ştii, făptură fără ruşine, îndrăgostită de un sclav, ce zace-acum pe fundul mării, sfâşiat poate de rechini...

Atâta că, în apa mării, când se zvârlise cu curaj, Tezeu simţise că e prins de cineva necunoscut. Era Triton cel monstruos trimis de tatăl său, Poseidon, să-l ia cu sine pe Tezeu. Şi, pân-a-şi da mai bine seama de ce se petrecea cu el, Tezeu văzuse-n faţa sa un palat mare, de cleştar. Aici, pe-un jilţ înalt de aur şi pietre scumpe, sta Poseidon. Iar lângă el se afla dalba şi minunata lui soţie.

— O, ce frumos e fiul tău! a spus zeiţa Amfitrita. Ce voinic e! Parcă-i un zeu… Să mi s-aducă o cunună…

Trei nimfe s-au şi repezit în tăinuitele cămări şi au adus stăpânei lor cununa cea mai măiestrită, din aurul cel mai curat, şi ea i-a pus-o peste plete:

— S-o porţi cu fală, fiul meu!…

Iară Poseidon poruncise în astă vreme unor peşti să afle unde e inelul pe care-l aruncase Minos, şi i l-a-ntins, dându-i învăţ:

— Îţi dau acest inel de aur. Cu el tu poţi să dovedeşti că mama ta mi-a fost soţie… şi tu mi-eşti fiu, aici, în ape… însă pe ţărmuri ţi-e Egeu, bătrânul vrednic din Atena… Şi încă vreau să-ţi spun, Tezeu: pe viitor să te fereşti să cazi cumva în apa mării. Numai o dată poţi scăpa. A doua oară, nici Triton, nici Amfitrita, nici chiar eu nu mai putem să-ţi salvăm viaţa…

Făcând un semn către Triton, apele s-au învolburat. Din ochii lui Tezeu s-au stins palatul mare, de cleştar, nimfele mării nereide, zeii, pe tronul lor de aur, şi totul ce-i înconjura… şi s-a văzut din nou pe coastă.

TINERII SUNT SALVAŢI

MINOS PRIVEA ŞI NU CREDEA... Tezeu îi întindea inelul, şi Ariadna, prăbuşită jos, la picioarele lui Minos, plângea. Plângea, dar nu de spaimă. De bucurie hohotea!

— Vezi, tată?... Vezi că-i fiu de zeu?...

Dar regele a luat inelul şi mânios a poruncit ca-n dimineaţa următoare Tezeu şi ceilalţi atenieni să fie-nchişi în labirint.

Atâta că în timpul nopţii, fiica lui Minos, Ariadna, s-a strecurat în cămăruţa unde sălăşluia acela care zidise labirintul, un arhitect numit Dedal.

— Dă-mi ajutor!... i-a grăit dânsa. Dă-mi ajutor să-l scap de moarte pe tânărul iubit de mine. Ajută-mă, fii bun, Dedal!...

Acesta a-nvăţat-o-n taină să-i dea voinicului Tezeu un ghem ceva mai gros de aţă. Să-i dea şi un pumnal tăios.

Fata s-a furişat prin beznă şi, dându-i dragului Tezeu ghemul de aţă şi pumnalul, s-a-ntors tiptil în încăperi.

Spre dimineaţă i-au luat sclavii pe atenieni, mai mult în brânci, şi i-au împins în labirintul unde stătea înfometat preaodiosul Minotaur.

Tezeu a prins chiar la intrare, de-un stâlp al porţii, un cap de aţă, şi ca să nu se rătăcească pe coridoarele-ncâlcite, a început să desfăşoare ghemul

cel gros, pe-unde mergea. Deodată le-a ieşit în cale îngrozitorul Minotaur. Tezeu şi-a ridicat pumnalul şi, când dihania aceea s-a repezit spre-atenieni, flăcăul l-a împuns în coastă. Fiara s-a-ntors mugind spre el.

Toţi erau înlemniţi de spaimă. Numai Tezeu, cutezător, l-a apucat pe Minotaur de-un corn şi l-a ţinut aşa, lovindu-l fără încetare în ochi, în coaste, sau în piept, şi fiara care mânca oameni s-a prăvălit răgind cumplit[8].

Tinerii s-au pornit să sară în chiote de bucurie. L-au sărutat pe-nvingător şi, urmărind firul de aţă desfăşurat prin labirint, au ieşit toţi, teferi, afară.

S-a-ncins apoi o horă mare. O horă nemaipomenită, cu chiote de bucurie, de care s-a vorbit mult timp şi-a fost cântată de aezi[9].

Cât timp s-a tot danţat acolo, Tezeu s-a înţeles, pesemne, cu fata regelui din Creta şi, chiar în noaptea următoare, fata lui Minos, Ariadna, s-a strecurat pe nesimţite până la ţărmurile mării. Aici o aştepta Tezeu. Iar tinerii ce-l însoţeau spărseseră cu grabă mare toate corăbiile lui Minos. Numai trirema atenianã se legăna încă pe valuri.

Şi-aşa, precum spune legenda, ei au plecat nestingheriţi… Tezeu şedea vesel la cârmă şi-n braţe îşi ţinea iubita. Iar ea, nespus de fericită, căta duioasă-n ochii lui.

Dar zeii sunt geloşi pe oameni. În calea lor s-a ivit zeul beţiilor destrăbălate, Dionisos, fiul lui Zeus. Nu l-a văzut decât Tezeu, şi tot doar el a auzit glasul acestui zeu, rostind:

— Fata lui Minos, Ariadna, e hărăzită, din Olimp, să-mi fie soaţă numai mie… Chiar Afrodita s-a-nvoit. Deci

tu cată s-o părăseşti, făcând popas, acolo-n Naxos, insula ce se vede-n zări. De n-ai să laşi copila-n Naxos, ca s-o iau eu, nu-ţi mai vezi casa, nici tu, nici soţii tăi de drum… pentru că vă prefac în broaşte…

Şi zeul vinului, cu tirsul, a făcut semn de-ameninţare către toţi tinerii-atenieni.

TEZEU AJUNGE REGELE ATENEI

TEZEU, CUPRINS DE DEZNĂDEJDE, a cătat către soţii săi. Făgăduise să-i aducă teferi şi sănătoşi la ei acasă.

„Eu i-am scăpat de Minotaur, şi-acum tot eu să-i nimicesc? I-aşteaptă mame-nlăcrimate. Am oare dreptul să-i ucid? Trebuie să-mi jertfesc iubirea”.

Cu moartea-n inimă-a lăsat-o pe Ariadna lui în Naxos – pe când dormea, la miezul nopţii – şi el, suindu-se cu ceilalţi, iar, în triremă, au fugit[10].

Când s-a trezit spre dimineaţă, fata lui Minos a plâns mult fuga iubitului Tezeu. Dar zeul vinului s-a-nfăţişat plin de splendoare şi a cerut-o de soţie. Ea n-a-ndrăznit să-i stea-mpotrivă, şi nunta s-a făcut pe loc. Astfel prinţesa Ariadna a devenit şi ea zeiţă. Deşi în suflet – cum se pare – l-a păstrat veşnic pe Tezeu.

În vremea asta atenienii, purtaţi de vânturile bune, pluteau mereu, neosteniţi, şi se-apropiaseră de Atena.

Atâta doar că-n tulburarea ce-i cuprinsese, părăsind-o pe Ariadna, ei au uitat să dea jos pânza neagră, de doliu, ce era prinsă de cel mai-nalt catarg.

Egeu, ce-i aştepta pe coastă, văzând că pânza nu e

albă, a socotit că au pierit toţi tinerii plecaţi în Creta. Că a pierit deci şi Tezeu.

Îndurerat prea mult, bătrânul s-a aruncat în apa mării. Iar valurile l-au izbit de stâncile din ţărm, zdrobindu-l.

De-atunci şi marea, unde el şi-a sfârşit viaţa, a luat numele de Egeea.

Când a ajuns Tezeu pe ţărm şi a aflat ce s-a-ntâmplat, a vrut şi el să se omoare. Însă mulţimea adunată l-a dus cu sila la palat. L-a-ncununat şi i-a grăit:

— Tu ne-ai scăpat de-atâtea fiare şi de tributul ruşinos… De aceea te alegem rege.

Tezeu nu s-a împotrivit. A rămas rege în Atena. Dar a trimis un car să-i vină mama sa, Etra, din Trezena, să nu mai fie-atât de singur, de trist şi de nemângâiat.

Şi mulţi artişti de la Atena, din Argos sau din alte părţi, au început să dăltuiască sau să picteze toate-ntâmplările acestea.

PIERDEREA ANTIOPEI

TEZEU N-A FOST NICICÂND UN TRÂNDAV, precum se ştie că sunt regii. Cât a domnit el în Atena n-a pierdut vremea la ospeţe, ci s-a-nsoţit cu alţi viteji şi a pornit spre Calidon, unde a fost o vânătoare vestită-n lumea de-altă dată. Pe urmă a plecat cu Iason şi-argonauţii să găsească lâna berbecului de aur[11].

Alături de celălalt voinic, fiul Alcmenei de la Teba, s-

a dus în ţara amazoană, pe ţărmurile Mării Negre. Iar amazoanele, învinse, au trebuit să lase pradă biruitorilor pe mândra şi preafrumoasa Antiopa.

Heracle, vrând să-l răsplătească pe prietenul de la Atena, i-a-ncuviinţat s-o ia ca sclavă pe-această fiică a lui Ares, sora reginei Hipolita.

Însă Tezeu, cum aţi aflat, era şi chipeş, şi voinic. Era, cum îl cântau aezii, cu fruntea lată şi senină. N-avea statură herculeană, însă era mai graţios.

Şi ea, frumoasa Antiopa, deşi fusese luată pradă, s-a-ndrăgostit de-nvingător. Şi el de ea. În acest fel, s-a făcut nunta la Atena.

Au mai trecut, spune povestea, un an întreg, ba şi mai bine... şi, din iubirea asta mare, care-i lega pe amândoi, s-a născut un fecior bălai, numit de mamă Hipolit.

Numai că în puţină vreme, oştirile de amazoane – nemulţumite că Antiopa fusese luată de Tezeu – au pornit marşul spre Atena. Ele au înconjurat oraşul şi i-au silit pe atenieni să se retragă pas cu pas, până pe-Acropolă. Acolo i-au asediat câteva luni.

Lipsiţi de hrană, atenienii, în frunte avându-l pe Tezeu, porneau din când în când la luptă şi atacau colina lui Ares[12], unde stăteau de luni de zile teribilele amazoane.

Pe lângă soţul său lupta, ca să respingă pe-amazoane, însăşi regina Antiopa. Da. Ea – aceea ce fusese învinsă de elini, dată ca pradă lui Tezeu – lupta acuma să nu fie eliberată din sclavie. Pentru că ea uitase totul, pe credincioasele-amazoane şi viaţa ei de-odinioară. Îndrăgostită peste fire, nu mai avea altă dorinţă decât să stea mereu alături de preaiubitul ei

Tezeu.

Dar într-o zi, se povesteşte c-a fost o mare-ncăierare acolo, pe areopag…

În fruntea oştii-ateniene, Tezeu lupta nebiruit, şi lângă el sta Antiopa.

Deodată scânteiază-o lance. Parcă-i o flacără-n văzduh…

O amazoană îl ţintise cu îndrăzneală pe Tezeu.

Era – cât să fi fost?… o clipă… şi lancea l-ar fi nimerit. Şi-atunci… Atunci… Zei!… ascultaţi!… s-a repezit în faţa lancei, cu pieptul gol, ea, Antiopa.

Lancea i s-a înfipt în piept.

— Tezeu!… Eu mor… a spus regina.

Ochii i s-au înceţoşat şi, scăpând suliţa din mână, a căzut jos, şoptind uşor:

— Ai grijă doar de Hipolit!…

Lupta a încetat pe dată. Şi toţi războinicii s-au strâns – şi amazoane şi elini. Au înălţat un rug uriaş. Ţimbalele-au ţipat a jale şi trâmbiţele au sunat tristul sfârşit al bătăliei.

Pacea s-a încheiat, fireşte, dar prea târziu… mult prea târziu… Frumosul trup al Antiopei se preschimbase într-o mână – fierbinte încă – de cenuşă… şi amazoanele-au plecat spre ţara lor cea depărtată de lângă Pontul Euxin.

Tezeu a rămas trist şi singur lângă mormântul Antiopei.

O UNELTIRE A ZEIŢEI AFRODITA

CA MÂNGÂIERE-I RĂMĂSESE numai micuţul Hipolit. Şi el creştea sub privegherea tatălui său şi a bunicii, regina Etra din Trezena.

Crescând mai mare, Hipolit prinsese gustul vânătoarei, şi timpul tot şi-l petrecea colindând codrii deşi ca peria, umblând după sălbăticiuni. De-aceea, dânsul se pleca zeiţei Artemis, fecioara ce ocroteşte vânătoarea. Şi, tot ca ea, nu vrea să-audă de legătura căsniciei. Iar la-mbierile-Afroditei sta rece şi nepăsător.

— Zeiţa Afrodita este prea dezmăţată, zicea el, iar fiul ei, smintitul Eros, îşi bate joc de muritori, trăgând săgeţi la întâmplare... Ah!... sunt besmetici amândoi...

... Şi, oricât s-au silit zeiţa care dă patima iubirii şi fiul ei, arcaşul Eros, nu l-au clintit din hotărârea pe care-o luase Hipolit de-a nu iubi nici o femeie. Şi, supărată rău, zeiţa a hotărât să se răzbune. În acest timp Minos murise. În locul lui, pe tron, în Creta venise rege Deucalion.

— Vreau să am pace cu vecinii... şi-n primul rând cu atenienii, spusese noul rege-al Cretei. Vreau să se stingă vechea vrajbă...

Ca să se facă-mpăcăciunea, el a pornit către Atena. A stat de vorbă cu Tezeu şi l-a rugat să-i facă cinstea şi să primească de soţie pe sora lui, numită Fedra. Mai trebuie spus că Ariadna, întâia soaţă-a lui Tezeu, cu Fedra şi cu Deucalion, erau toţi fraţi.

Tezeu a stat puţin pe gânduri... Dacă primea s-o ia de soaţă, pacea-ntre Atica şi Creta s-ar fi statornicit deplin.

Înăbuşindu-şi dară jalea, ce încă îl mai mistuia, după regina Antiopa, Tezeu a-ncuviinţat ca nunta să aibă loc cât mai curând.

A spus însă că face nunta, numai dacă frumoasa Fedra jură că va fi mamă bună fiului său, ce-l dobândise odinioară cu-Antiopa.

Mireasa a jurat în templul zeiţei Hera c-o să fie într-adevăr o mamă bună şi, isprăvindu-şi jurământul, nunta îndată s-a pornit...

— Ei, iată c-a sosit şi vremea să-l pedepsesc pe Hipolit, care mă tot nesocoteşte, a spus zeiţa Afrodita, aflând această întâmplare.

Chemând la sine pe arcaşul cel zburător, tânărul Eros, i-a poruncit să-şi pună-n arc săgeata cea mai otrăvită şi s-o ţintească pe mireasă, umplându-i inima de fiere şi dragoste nelegiuită pentru feciorul lui Tezeu. Iar Fedra s-a simţit, pe dată, îndrăgostită nebuneşte de vânătorul Hipolit.

— Cum îl iubesc!... îşi spunea ea.

Şi-nveninată de săgeata preauşuraticului Eros, Fedra, cu mintea rătăcită, îl implora pe Hipolit:

— Hai să fugim, lăsând uitate şi-Atena cea cu cer senin, şi pe Tezeu, Să ne aruncăm pe o triremă şi să plutim spre depărtări – până la marginile lumii.. Să ne ascundem fericirea... Hai, vino, vino, Hipolit...

Dar Hipolit, cu ochii-n flăcări, o izgonea, zicând aşa:

— Femeie fără de ruşine... Tu pângăreşti tot ce-i mai sfânt: respectul meu de fiu, şi chiar iubirea ce-o datorezi soţului tău. De mai rosteşti doar un cuvânt,

scot paloşul din cingătoare şi ca pe-o fiară te ucid…

Iar Fedra a-nceput să ţipe şi să-l blesteme pe flăcău:

— O!… M-ai jignit… Cum m-ai jignit… Dar pentru asta, Hipolit, ai să plăteşti şi tu cu viaţa…

Şi-a alergat până la rege, s-a zvârlit în genunchi, pe lespezi, şi a strigat spre el, plângând:

— Soţul meu drag, stăpân şi rege, mi-a fost dat astăzi să îndur cea mai amarnică insultă. Uitând cât sunt de credincioasă, nesocotitul Hipolit m-a conjurat să fug cu el, să făptuiesc, în acest fel, cea mai grozavă dintre crime. Răzbună-mă, căci altfel mor!…

Aşa grăia, minţind anume, regina Fedra, mâniată că Hipolit o alungase. Aşa grăia şi nu ştia că vorbele i le şopteşte, de fapt, în taină, la ureche, răzbunătoarea Afrodita.

TRAGICUL SFÂRŞIT AL LUI HIPOLIT ŞI-AL FEDREI

LOVIT CA DE-O MĂCIUCĂ-N CREŞTET, Tezeu a rămas nemişcat un timp destul de lung pe tronu-i. El auzea vorbele Fedrei. Vorbele ce-l învinuiau atât de tare pe feciorul cel mult prea drag, pe Hipolit, şi totuşi nu-i venea să creadă.

Dar Fedra hohotea acolo şi-l implora cu glasul stins:

— Răzbună-ţi soaţa, o Tezeu!…

Atunci Tezeu s-a ridicat, păşind încet spre malul mării. Mergea ca orb. Se clătina. Ajuns pe prunduri, a

rostit:

— Tată!... Poseidon!... Eu nu pot să-mi pedepsesc feciorul drag. Te rog pe tine. Fă dreptate şi loveşte-l pe Hipolit pentru insulta odioasă adusă Fedrei, soaţa mea! ...

Tocmai gonea pe ţărmul mării, către Micena, Hipolit. El se urcase într-un car. Şi la car înhămase, zdravăn, doi cai sălbatici, ce-l duceau ca vântul, să se răcorească de jarul care îi frigea inima lui nevinovată.

Tatăl nu s-a uitat spre el; dar în clipitele acelea, din apa mării s-a ivit – prin hotărârea lui Poseidon, la rugămintea lui Tezeu – un monstru mare cât un munte, cu şapte capete, trei cozi şi cu colţi lungi ca nişte suliţi. Iar caii s-au speriat de el. Neascultându-şi vizitiul, caii s-au avântat pe stânci şi, sfărâmând în bucăţi carul, l-au omorât pe Hipolit.

Regina Fedra ce-l urmase pe soţul său, Tezeu, pe ţărm, văzând pe Hipolit cu fruntea făcută ţăndări, între stânci, deodată şi-a venit în fire. Vraja zeiţei Afrodita s-a risipit.

— Vai, ce-am făcut! a rostit ea, trecându-şi mâna peste tâmplă şi, cuprinsă de remuşcări, a început să strige tare:

— Nu! Nu-i adevărat, Tezeu!... Hipolit n-a fost vinovat. Ci eu, doar eu am fost aceea care l-am ispitit – să ştii!... Eu, numai eu sunt ticăloasa!...

A alergat către palat: şi-a pus pe gâtul alb un ştreang. Şi astfel, Fedra şi-a dat moartea cumplită, prin spânzurătoare.

Din cer, zeiţa Afrodita văzuse totul şi zâmbea. Dorinţa ei se împlinise. Pedeapsa ei căzuse grea.

E lesne de-nţeles durerea ce l-a-ncercat iar pe

Tezeu.

O!... Cât l-a plâns pe Hipolit... [13]

ÎNLĂNŢUIREA DIN INFERN

DAR TIMPUL CARE TRECE poartă cu el uitarea, cel mai divin balsam. El şterge suferinţa şi face să renască, tânără şi voioasă, în inimă, speranţa – dorinţa de-a trăi.

Deci, socotind curtenii că prea e lung amarul regelui lor, Tezeu, au început să-i spună, cu vorbe iscusite, că omul e o fiinţă ce nu poate trăi doar în singurătate. I-au amintit că n-are nici un urmaş pe tron. Hipolit a murit. Cine o să-i ia locul? Apoi i-au povestit că regele din Sparta are o fată mândră, ce se cheamă Elena.

Ba chiar l-au îndemnat să meargă s-o răpească, căci regele din Sparta nu vrea s-o dea de soaţă nimănui.

Ascultând glasul lor, Tezeu s-a hotărât să-şi ia o nouă soaţă, să aibă un fecior. Şi fiindcă i-au vorbit de frumuseţea fetei regelui din Sparta, s-a pregătit de drum.

— De e atâta de frumoasă Elena, copilul ce s-o naşte va fi la fel cu ea, a cugetat Tezeu.

Mergând însă pe cale s-a întâlnit c-un prieten, rege peste lapiţi, pe nume Piritou. Şi el vroia să aibă o soaţă-ncântătoare, precum era Elena.

S-au înţeles atunci să se ajute-n luptă, răpind-o pe fecioară. S-o ducă la Atena şi aici s-arunce zarul. Cui or să-i cadă sorţii – s-o aibă pe Elena. Iar cel ce-o câştiga-o în acest fel, la sorţi, să-l sprijine pe celălalt să-şi

găsească o soaţă tot la fel de frumoasă.

Zis şi făcut. Voinicii, cum au călcat în Sparta, au aflat pe Elena, ce tocmai dănţuia la nişte mari serbări în cinstea lui Artemis. Dând ei o luptă grea cu oastea de la Sparta, au răpit pe Elena. Au suit-o-ntr-un car şi-au dus-o la Atena.

Pe drum au tras la sorţi. Şi cel ce-a câştigat-o a fost însuşi Tezeu, regele din Atena. Gingaşă era fata, şi bucuria mare pe rege şi curteni… Dar rămânea acuma, potrivit învoielii, ca Tezeu să-l ajute pe prietenul lapit să-şi afle o soţie la fel de minunată.

Iar regele lapit i-a cerut lui Tezeu să-şi părăsească soaţa, prima zi după nuntă, şi să meargă cu el pe tărâmul lui Hades.

— Ce să facem acolo? l-a întrebat Tezeu.

— S-o furăm pe nevasta lui Hades, Persefona… şi să mi-o fac regină în ţinutul lapit…

Nu ar fi vrut Tezeu să-şi părăsească soaţa prima zi după nuntă, şi-apoi să se coboare în regatul lui Hades. Dar n-a grăit nimica. Făcuse jurământul să-l ajute pe prieten, şi nu-l putea călca.

Lăsându-şi dară soaţa în grija mamei sale, buna regină Etra, Tezeu s-a îndreptat cu regele lapit spre tărâmul lui Hades.

Printr-o peşteră-adâncă, ce se găsea în Argos, au intrat în Infern; şi-au mers drept spre palatul măreţ, de-argint, unde locuia zeul cel veşnic mohorât.

— Ce vreţi?… Cum aţi intrat pe tărâmul acesta, fără de vrerea mea? i-a-ntrebat, rece, Hades.

— Iat-am venit la tine să-mi dai pe Persefona, s-o iau eu de soţie!… a răspuns Piritou. Am sprijin la nevoie pe eroul Tezeu. Deci nu-ncerca, bătrâne, să mi te-

mpotriveşti. Noi ştim să ne luptăm… şi nu ne este teamă de tine nici atât…

Şi-a început să rîdă.

Hades s-a mâniat pentru aşa-ndrăzneală, dar chipul i-a rămas la fel de neclintit, rece şi mohorât.

— Bine! a glăsuit. Dar fiindcă aţi venit până-n Infern, la mine, vă rog să staţi puţin şi să vă odihniţi pe acel jilţ de piatră…

Piritou, fără frică, Tezeu, prevăzător – s-au aşezat pe jilţ. Dar cum s-au aşezat pe jilţul fermecat, au şi rămas lipiţi. Şi n-a putut Tezeu să-şi salte multă vreme, cu tot zbuciumul său, trupul lipit de piatră. Ba, l-a legat şi-n lanţuri zeul cel mohorât.

A trebuit să vină Heracle în Infern, ca să-l elibereze pe eroul Tezeu, smulgându-l de pe stâncă.

Şi s-a întors acasă Tezeu, după atâţia ani… Ca rege-a găsit însă pe-un duşman, Menesteu. Iar mama şi soţia răpite de spartani.

Mâhnit s-a hotărât să se retragă-n Scira, o insulă frumoasă, să vieţuiască-n pace, dar şi-aci l-a urmat ura lui Menesteu – care tot se temea că eroul Tezeu va cere-napoi tronul. Şi printr-un vicleşug, Tezeu a fost urcat pe-o stâncă de la Scira. Iar de sus, prin trădare, el a fost prăvălit în genunea de ape. Eroul s-a izbit cu fruntea sa senină de colţuroase stânci. Dar valurile mării l-au aruncat la ţărm. Braţele lui vânjoase, ce-au apărat Atena, au rămas fără vlagă, şi ochii săi albaştri cercetau mustrători Olimpul depărtat.

Oameni necunoscuţi l-au adunat din ape; i-au pus, pentru odihnă, oasele în mormânt.

Aici a stat, în Sciron, uitat, destule veacuri, până ce

a venit un trimis al Atenei şi i-a aflat mormântul.

Când a venit trimisul, un vultur din văzduh s-a coborât în Sciron, scormonind o movilă cu ciocul său de fier[14].

Tezeu, spuneau aezii, fusese luat în slavă şi făcut semizeu, pentru faptele sale, de zeii olimpieni, cum le ceruse însuşi stăpânul mărilor, ce îi era părinte.

Săpându-se movila, pe care se lăsase vulturul din văzduh., s-au găsit oseminte, lângă ele un paloş şi-o lance ascuţită. Osemintele-acestea au fost duse-n Atena. Iară peste mormântul cel gol, lăsat în Sciron, a fost zidit un templu eroului Tezeu[15].

Note:

1. Tezeu ocupa în vechile legende ale elinilor, alături de Heracle, un loc de frunte. Aceşti viteji, Heracle şi Tezeu erau, dealtminteri, socotiţi un fel de eroi naţionali, adică ai tuturor elinilor, pe când toţi ceilalţi au mai mult caractere regionale, locale. Fiecare basileu dorea să se tragă dintr-un anumit erou, şi fiecare ţinut vroia să se mândrească cu vitejii săi. Întâmplările prin care trec Heracle şi Tezeu sunt însă de multe ori asemănătoare. Heracle era, bunăoară, fiul lui Zeus, şi Tezeu, fiul lui Poseidon, fratele lui Zeus. Amândoi zeii se însoţiseră cu mamele celor doi eroi, fără de voia acestora.

2. Cel care povesteşte viaţa lui Tezeu, după cântecele vechi ale aezilor, este cunoscutul scriitor Plutarh, născut în Beoţia, către anul 46 al erei noastre, autorul marei lucrări „Vieţi paralele”, unde sunt evocate şi alte figuri istorice, ca Licurg, Solon, Temistocle, Pericle etc.

3. Pe temeiul acestei legende, voinicul Tezeu este şi el înfăţişat de multe ori pe vase şi în sculpturi, purtând în mână o măciucă sau o ghioagă de aramă – ghioaga cucerită de la hainul Perifete, fiul lui Hefaistos.

4. De la numele monstruosului Sinis cred unii că ar veni cuvântul sinistru – ceva sau cineva care provoacă spaimă, oroare. Ca şi Heracle, Tezeu este un nimicitor al monştrilor şi răufăcătorilor, care bântuiau odinioară lumea. În amintirea biruinţei asupra lui Sinis, chiar pe locul unde se zicea că ar fi fost el răpus, au fost organizate, după legende, de însuşi Tezeu, aşa-numitele jocuri istmice, în cinstea zeului Poseidon. Biruitorii în concursurile la suliţă, disc, alergări cu carul sau în lupte, erau încununaţi cu ramuri verzi, de pin. Jocurile aveau, pare-se, valoarea unui simbol al luptei împotriva răului.

5. Pare foarte curios că mulţi dintre monştrii doborâţi de Tezeu erau socotiţi fiii lui Poseidon. Alegoria pare că vrea să amintească de timpurile acelea când pământul Eladei, zguduit de vulcani, se tot cutremura şi se prăbuşeau coaste sau insule, în mare. Iar valurile tulburi năpădeau peste ţărmuri şi părăduiau aşezările, nimicind pe oameni. Toţi aceşti monştri întruchipează relele pe care le poate face marea. Tezeu este şi el un fiu al lui Poseidon, deci tot un fecior al mării. Însă mama lui este Etra. (Etra se tâlcuieşte prin „cerul cel senin”.) Grecilor le plăcea să spună că pământul Eladei răsărise din mare, sub cerul cel albastru. Tezeu este în acest caz simbolul poporului Eladei, vieţuind între cerul albastru şi senin şi marea nesfârşită, cu valurile sale verzui; poporul care luptă cu urgia naturii: cutremure, furtuni, revărsări de ape, pustiiri şi cu monştri zămisliţi în apele marine. Iniţial deci, Tezeu a reprezentat, ca şi Heracle, forţele omeneşti, care biruie toate relele ce le stau în cale. Mai târziu, aristocraţii au impus transformarea mitului său popular în acela de erou al aristocraţiei gentilice, şi apoi chiar al aristocraţiei funciare sclavagiste, ce cârmuia Atena. Astfel i-au atribuit împărţirea populaţiei în trei clase (nobili, agricultori şi meseriaşi) şi hotărârea ca toate funcţiile statului să fie ocupate numai de nobili. Despre el se povestea că instituise serbările Panatenee, poate cele mai mari şi mai fastuoase serbări din Elada. În general, de mitul nobil al lui Tezeu s-a folosit mult aristocraţia sclavagistă, cu scopul de a-şi întări stăpânirea asupra poporului. Prin legendele născocite despre el se stabileau avantajele aristocraţilor.

6. În tragedia „Tezeu”, poetul francez Quinault, din secolul al XVII-lea (pe muzică de Lulli) ne cântă sosirea fiului Etrei şi al lui Poseidon, în triumf, la Atena.

7. Despre labirint, un palat cu multe culoare încâlcite, în care se afla monstrul Minotaur, şi despre Dedal, constructorul său, se povesteşte mai pe larg în legenda următoare.

8. Scena a fost zugrăvită, între altele, pe un vas antic, aflat la muzeul din Berlin.

9. Hora de la Cnosos, după biruinţa lui Tezeu, a fost cântată de însuşi Homer în „Iliada” *:

Tineri acolo şi fete bogate în boi o mulţime
Joacă-mpreună în cerc şi cu mâinile prinse de-olaltă.
Fetele toate au gingaşe rochii de in şi flăcăii
Bine ţesute veşminte ce scânteie blând ca oleiul.
Ele au conciuri pe cap, frumoasă podoabă de aur,
Dânşii au săbii de aur la chingă de-argint atârnate.
Joacă ei toţi. Şi aci-ndemânateci şi iute s-avântă
Hora învârtind ca o roată ce-o mişcă, de-o-ncearcă cu mâna-i
Meşter olarul, aci în şiraguri se saltă-mpotrivă.
Lumea-ndesită înconjură hora cea plină de farmec
Şi se desfată privind. De zei luminat cântăreţul
Zice din liră-ntre ei. Şi-n vreme ce cântecul sună,
Se îmvârtesc doi ghiduşi, se dau tumba în mijlocul gloatei.

10. Nemuritoare este o marmură ce o înfăţişează pe Ariadna adormită, în timp ce atenienii fug. Pe faţa încântătoare a fetei s-a aşternut un zâmbet blând. Zâmbetul ei de fericire. Visează, cu siguranţă, la Tezeu. Iar privitorul îşi închipuie durerea care o să brăzdeze chipul acesta când, în curând, se va trezi şi va vedea că a fost părăsită.

11. Este vorba de faimoasa călătorie o argonauţilor, despre care se povesteşte mai departe, în paginile acestei cărţi.

12. Colina lui Ares sau areopagul.

13. Durerea lui Tezeu răsună încă şi astăzi în tragediile celebre scrise de Euripide, Seneca şi Racine.

Legenda lui Hipolit şi a Fedrei a fost zugrăvită pe un vas aflat la muzeul din Berlin. Tot acolo, artistul antic pune alături şi pe zeiţa Afrodita. Însă rar poate fi văzut ceva mai frumos decât

* „ Iliada”- în româneşte de G.Murnu , E.S.P.L.A. 1955

întreaga legendă a lui Hipolit şi a Fedrei, aşa cum o fost înfăţişată de un sculptor din vechime, pe un sarcofag care se găseşte la Ermitajul din Leningrad.

14. Legenda cu vulturul coborât din slavă peste mormântul lui Tezeu – care nici nu ştim dacă o fi existat vreodată, sub acest nume sau sub altul – a fost născocită de aristocraţi. Ei urmăreau să dea un nimb de divinitate lui Tezeu, pentru a-şi întări (aşa cum arătam şi mai sus) măsurile şi legiuirile asupritoare pentru popor, alcătuite de ei, la adăpostul legendei despre Tezeu. Acela care se spune că i-a adus osemintele lui Tezeu la Atena a fost aristocratul Cimon.

15. Templul închinat lui Tezeu se numea Tezeion. În Tezeion putea, dealtfel, să găsească azil oricine, chiar aceia care erau urmăriţi de puternicii zilei, chiar sclavi sau condamnaţi. Ajunşi în acest templu, ei erau ocrotiţi. Nu putea să-i mai atingă nici un aristocrat, nici un stăpân de sclavi, câtă vreme se găseau la adăpostul templului. Compatrioţii lui Tezeu, atenienii, l-au mai cinstit pe eroul lor, organizând serbări, când mulţimea striga:

„Nimic fără Tezeu!... El este apărătorul oraşului Atena, al doilea Heracle!.. „

După unele legende, în marea bătălie dată la Maraton, se spune că în ceasul cel mai greu, s-ar fi ivit pe câmpul de luptă Tezeu, ca o umbră ce purta în mâna dreaptă o lance, şi în cea stângă un scut, şi el ar fi luat conducerea oastei de viteji atenieni, până ce aceştia au biruit.

În artă, Tezeu a fost zugrăvit pe vase în culori roşii, de către artiştii Hahrilion şi Eufroniu. A fost pictat de Micon şi Poligonte. Iar alţii l-au sculptat în marmură şi lemn sau l-au turnat în bronz. Înfăţişarea sa, din aceste sculpturi, seamănă uimitor cu a unui alt erou, renumitul Perseu, feciorul lui Zeus, născut în Argos de frumoasa Danae.

DEDAL ŞI ICAR

Zeus se prefăcuse odată-n taur şi o răpise pe Europa, copila unui rege fenician. Pornind înot prin apa mării, stăpânul a purtat-o pe fecioară până într-un tărâm îndepărtat. Această parte-a lumii avea să poarte, mai târziu, numele ei[1]. Iar coasta unde-a poposit cu fata Zeus era a unei insule. Insula Creta[2].

Din dragostea lui Zeus cu fata feniciană, cu Europa, s-au născut doi feciori. Minos a fost întâiul. Al doilea: Radamante.

Dar Zeus, părăsind-o pe tânăra-i soţie – cum avea obiceiul – ea s-a căsătorit, a doua oară, cu regele din Creta: Asterios, pe nume.

Nu peste multă vreme, Asterios s-a stins. Şi, murind el, poporul s-a adunat la Cnosos, oraşul cel mai mare

din vremurile-acelea, s-aleagă un nou rege.

Atunci, precum se pare, Minos a luat cuvântul şi a rostit semeţ:

— Tronul, pe care-l lasă pustiu azi vechiul rege, mi se cuvine mie. Nu doară fiindcă mama a fost aici regină… E vremea să dezvălui acum o taină mare. Asterios nu-i tatăl copiilor Europei. El nu e tatăl nostru… Zeus ne-a zămislit pe mine şi pe fratele meu, ce e aici de faţă. Dar eu sunt cel mai mare, primul născut de mama. Şi Zeus, ştiţi prea bine, s-a născut tot în Creta. Creta e ţara lui. Urmaşii săi se cade să ia în stăpânire insula şi poporul. Poate nu vă-nvoiţi?…

— Ba ne-nvoim, fireşte, au răspuns toţi cretanii, dacă ne dovedeşti că tatăl tău e Zeus.

— Mărturie mi-e mama, a grăit iară Minos.

— Asta nu-i de ajuns, au spus unii bătrâni. Noi vrem altă dovadă…

— Şi ce dovadă vreţi?

— Uite, au zis bătrânii, dacă-i eşti fiu lui Zeus, într-adevăr, cum spui, zeii or să te-asculte… Cere-i tu lui Poseidon, să vedem, împlineşte o rugăminte-a ta?… Roagă-l să scoată-ndată, din valurile mării, un taur fermecat…

— Nu cere, a spus Europa feciorului său Minos. S-ar putea ca Poseidon să nu vrea să te-asculte. Şi-atunci cobori ocara grea şi pe capul meu…

— Ba, totuşi am să-ncerc, a mai dat răspuns Minos. E fratele lui Zeus, şi el o să-mplinească, desigur, ce-l rog azi.

Minos – cu un cortegiu de fete şi femei – s-a dus către un templu închinat lui Poseidon şi s-a rugat de zeu să-i împlinească voia şi să scoată un taur din apa

verde-a mării.

— Iar taurul acesta, prin care tu vei face dovadă că sunt fiul lui Zeus, ţi-l voi jertfi tot ţie, preaputernice zeu!… a făgăduit Minos zeului mărilor.

TAURUL LUI POSEIDON IESE DIN MARE

DE CUM ŞI-A SFÂRŞIT RUGA MINOS, cu-aceste vorbe, marea s-a-nvolburat şi s-a pornit să geamă. Apele au crescut. Valuri albe de spumă s-au repezit spre ţărm şi au adus cu ele un taur fermecat[3].

Nici nu se mai văzuse un astfel de-animal. Avea un trup uriaş. Ochii ca de safir şi părul mai bălan decât petala albă a unei flori de crin.

Cu pasul maiestuos, taurul s-a-ndreptat către fiii lui Zeus. Ajuns în faţa lor, s-a plecat de genunchi. Mai ales către Minos.

— O, e adevărat!… au glăsuit bătrânii cei neîncrezători în vorbele lui Minos. Europa, fii slăvită, ai fost soaţa lui Zeus şi i-ai născut feciori! Pe unul dintre ei ţi-l facem astăzi rege. Pe Minos… Tu, ce spui?

— Asterios s-a dus… Cenuşa lui e rece. Sunt trei zile din ceasul când l-am urcat pe rug. Ne trebuie alt rege, a glăsuit Europa, şi feciorul meu Minos e cel mai potrivit…

— Să fie dară rege!… au glăsuit bătrânii.

— Să fie!… au strigat toţi.

Astfel a ajuns rege peste insula Creta feciorul cel mai mare al frumoasei Europa. Dar cum s-a văzut rege, nu a mai vrut s-aducă jertfa făgăduită. Taurul ce ieşise din valurile mării era mult prea frumos şi s-a gândit că este mai bine să-l păstreze.

… Şi, precum i-a fost gândul, a săvârşit şi fapta. A dus într-o pădure taurul lui Poseidon, şi-acolo l-a ascuns, legat între copaci. În schimb a dus, drept jertfă, un animal ca toate, din cirezile lui.

Când a văzut Poseidon înşelăciunea asta, s-a mâniat grozav şi a vrut să-l ucidă pe mincinosul rege, lovindu-l cu tridentul; dar şi-a adus aminte că Minos e feciorul olimpicului Zeus. Şi-a cugetat că-i bine să-l pedepsească altfel. Nu chiar aşa făţiş. Ca Zeus să nu afle că i-a lovit odrasla şi să nu se răzbune.

A mai lăsat o vreme, până când noul rege a vrut să se însoare şi aflat că el şi-a ales ca mireasă pe, dulcea Pasifae, o fată-a soarelui.

— Aha!… a spus Poseidon. Iacătă şi sorocul. De când îl aşteptam…

Într-o lună sau două s-a pregătit şi nunta. La nuntă-au fost poftiţi eroi şi regi şi zei. Printre ei şi Poseidon, alături de-Afrodita şi Helios, părinte al gingaşei fecioare, Selene şi mulţi alţii. Cine poate să ştie câţi or fi fost cu toţii?!…

A început ospăţul, a avut loc şi danţul. S-a râs. S-a petrecut zile nenumărate.

Poseidon a glumit cu oaspeţii, cu Minos şi chiar cu Pasifae; dar n-a uitat o clipă că el venise-acolo doar spre a-şi împlini dorinţa de răzbunare.

Iar când a fost să plece – având şi ajutorul frumoasei Afrodita – zeul stăpân al mării a săvârşit o vrajă. Şi mândra Pasifae, sub vraja asta cruntă, şi-a simţit ochii tulburi şi inima pierdută şi gândul răvăşit. Nu mai ştia să vadă cele din jurul ei, precum, erau aievea. I se părea, de pildă, că taurul cel alb, scos de zeul Poseidon din valurile mării, este-un tânăr viteaz, frumos, voinic şi falnic. Iar pe soţul ei Minos îl vedea ca pe-o fiară ce-ar vrea să o sfâşie. Osândă mai cumplită dată de olimpieni unei tinere fete ne-ntinată la suflet, în ziua ei de nuntă, nici că s-a mai văzută

REGINA ODRĂSLEŞTE PE MINOTAUR

ŞI NU I-A FOST NICI ASTA DE-AJUNS zeului mării. A făcut, tot prii vrajă, ca tânăra regină să odrăslească – biata! – un monstru fără seamăn. Monstru-nfiorător.

Trupul ciudatei fiinţe era de om, fireşte, dar cap avea de taur… cu bot, cu păr, cu coarne. Şi ochi avea, sub frunte, răi, înecaţi în sânge.

Dihania aceasta – numită Minotaur[4] – nici nu dorea să sugă, cum se hrănesc copiii când sunt încă micuţi. Nici nu poftea să pască la fel ca viţeluşii. Ci vroia să sfâşie, ca lupul, numai carne. Şi-n primul rând, de om.

Îndurerată, Pasifae jelea înfricoşată, înţelegând c-a fost lovită de Poseidon, ca şi de Afrodita. Iar regele, tăcut, îşi ascunsese fruntea în palmele-amândouă,

gândindu-se mereu:

„Unde-ar putea să fie ascunsă fiara asta atât de sângeroasă, pe care o născuse regina Pasifae? Unde-ar putea s-o ducă, să nu-i mai vadă chipul atât de monstruos? Şi să nu-i mai audă răgetul său de foame, care umple palatul, răsună peste tot şi-ncarcă de ruşine pe regele din Creta. O!… zei, ce-i de făcut? „

În marea disperare care îl cuprinsese, Minos şi-a amintit că locuia în Creta artistul atenian, ce se numea Dedal.

El făptuise lucruri cu totul minunate. Legendele ne spun c-a inventat securea, burghiul, ferăstrăul, cleştele şi ciocanul şi chiar firul cu plumb. Şi, tot după legende, acest artist a fost primul sculptor de vază şi primul arhitect.

Înainte de dânsul statuile-ar fi fost, precât se povesteşte, numai butuci de lemn, ciopliţi puţin, ici-colo… Artistul le-a dat formă de trupuri omeneşti butucilor de frasin, de fag sau de stejar. El a cioplit cu dalta picioarele, mijlocul, şi braţele, şi gâtul, şi a săpat în lemn trăsăturile feţei: nasul, gura şi ochii. Xoanele diforme, statuile de lemn din timpurile vechi – când erau măiestrite de mâna lui Dedal – păreau că-s în mişcare, că râd sau glăsuiesc. Precum se povesteşte, când au zărit cretanii cele dintâi statui cioplite de Dedal, le-au zăvorât în beciuri sau le-au legat cu sfori, ca nu cumva să fugă. Socoteau că sunt vii. Chiar voinicul Heracle, trimis de Euristeu să prindă taurul, a văzut o xoană creată de Dedal. Socotind că-i o fiinţă ca toate celelalte – luând-o chiar drept duşman – s-a repezit furios şi s-a luptat cu ea, spre hazul tuturor – până s-a dumirit că-i neînsufleţită, fiindcă s-a sfărâmat

în mii de bucăţele, sub pumnul lui grozav.

Şi iată că acuma regele trimisese nişte slugi de credinţă să-l cheme pe Dedal.

— Să-mi faci, a rostit Minos artistului Dedal, un palat măiestrit. Nu ştiu cum... dar să-l faci aşa, c-un meşteşug... Cine-o intra acolo să fie bun intrat. Să nu poată ieşi, oricât s-ar strădui...

— Îţi trebuie curând?

— Curând?... Ha!... şi mâine... şi astăzi de-ai putea.

— S-ascunzi pe Minotaur?...

— Pe Minotaur, da. Nu mai pot să-l aud. Nici nu mai pot să-l văd. Aş vrea să-l şi ucid, dar s-a născut, cum ştii, la mine în palat... îmi este deci fecior, prin voia lui Poseidon... Dacă-l ţin în palat, îmi sfâşie supuşii; vrea doar carne de om. Trebuie să-l închid...

— Şi cu ce-l vei hrăni?

— Cu prinşii din război şi cu cei condamnaţi. Dar asta-i treaba mea... Tu eşti dator să-mi faci clădirea poruncită. De nu vei izbuti, tu însuţi vei fi dat drept hrană-acestui monstru născut de Pasifae. Ai înţeles, Dedal?

— Prea bine, tot, stăpâne... Mă duc să-mi înjghebez un plan pentru palat la marginea grădinii...

— Te du... şi te aştept cu planul pregătit, să vii cât mai curând.

DEDAL CONSTRUIEŞTE LABIRINTUL

ŞI A PLECAT DEDAL. S-a apucat de lucru şi în puţină vreme a făcut un palat cum nu se mai văzuse în lume nicăieri. Era clădit din piatră. Era înalt, înalt; dar neacoperit. În el se-ntortocheau zeci, sute de culoare, de săli şi chiar de scări. Toate se-ncrucişau, urcau sau coborau într-un astfel de chip, încât te năuceau. Dacă intrai acolo, te-ncurcai pe culoare, şi, vrând să ieşi, de pildă, te afundai mai rău. Şi oricât te sileai nu mai nimereai drumul. Nu mai puteai ieşi.

În acest larg palat, în acest labirint[5] – cum l-a numit Dedal – a-nchis regele Cretei pe fiara Minotaur. Şi ca să-i ţie viaţa hidosului său fiu, Minos îi aducea în negrul labirint pe prinşii din războaie şi pe alţi condamnaţi. Când n-avea prizonieri, îi azvârlea acolo păsări sau alte fiinţe şi faguri de albine, cu miere-nmiresmată.

Însă stăpânul Cretei era rege războinic, şi supunând popoare, ţinuturi, peste tot, îi silea pe aceia care erau învinşi să-i plătească tribut. Dar ce tribut? În sânge. Fecioare şi flăcăi ca jertfă pentru fiara ascunsă-n labirint.

… Şi, tot luptând prin lume, Minos a biruit cândva şi pe-atenieni şi, după obiceiul pe care şi-l făcuse, i-a silit şi pe ei să-i trimită tribut, în fiecare an, câte şapte fecioare şi alţi şapte flăcăi.

Au plătit atenienii de două ori tributul, fără de nici un murmur, însă a treia oară, între cei hărăziţi ca hrană pentru fiara închisă-n labirint, a venit şi Tezeu. Iar buna Ariadna – cu sfatul lui Dedal – şi-a ajutat iubitul. El a doborât fiara şi a fugit din Creta.

Şi cine să plătească? Cine să ispăşească şi pentru Minotaur, şi pentru că Ariadna fugise cu Tezeu?

Regele a aflat că artistul Dedal a dat sfat Ariadnei şi ea l-a ajutat pe iubitu-i Tezeu. L-a chemat pe Dedal şi i-a strigat aşa:

— Tu le-ai dat ajutor?... Tu... câine atenian? Şi-ai socotit, pesemne, că scapi neosândit?

— Eu le-am dat, da, stăpâne, a glăsuit Dedal. Ai omorât atâţia tineri nevinovaţi din ţinuturi călcate de tine în picioare. Atâţia osândiţi de tine pe nedrept, chiar din insula Creta, au fost mâncaţi de fiară, crudule basileu. Nu mai puteam să-ndur. Fâptuieşti numai crime. Ucide-mă acuma, de vrei, nu mă-nspăimânt...

— Nu. N-am să te ucid, căci mintea ta isteaţă, harul tău de artist îmi sunt de trebuinţă. Dar am să te închid – a spus regele Minos – în schimb, în labirint, cu fiul tău Icar. Să nu-ţi treacă prin minte, cumva, să-ncerci să fugi...

CĂDEREA LUI ICAR

ŞI, LA SEMNUL LUI MINOS, sclavii s-au repezit. L-au înşfăcat de umeri, şi-aşa, mai mult târâş, l-au purtat prin grădină până la labirint.

Alţi sclavi, în vremea asta, i-au adus şi feciorul, ce se numea Icar, pe care-l dobândise dintr-o căsătorie cu-o sclavă a lui Minos. El se uita-ngrozit la zidurile-nalte.

Tatăl şi-a luat feciorul în braţe şi-a grăit:

— Dacă regele Cretei ne-a-nchis drumul pe ape şi drumul pe pământ, a mai rămas văzduhul...

— Cum, tată, să zburăm?... Dar ce suntem noi,

păsări? a întrebat Icar.

— Da, dragul meu copil! Astăzi a sosit vremea ca să-i învăţ pe oameni să zboare prin văzduh. Nutream de mult în mine un gând de acest fel. Ce-i drept, nu socoteam că am să fiu silit atâta de curând să fac astfel de aripi ca să scăpăm cu ele din ghearele lui Minos... Să ne-apucăm de lucru. Ajută-mă şi tu...

Şi-ndat-a luat bătrânul, ajutat de fecior, pene, oase de păsări, rămase-n labirint din timpul cât trăise preahâdul Minotaur, şi le-a legat cu fire din haina lui desprinse şi le-a lipit cu ceară, făcând patru aripi[6].

Două şi le-a pus sieşi, prinzându-le-n curmeie făcute din veşminte, şi celelalte două i le-a pus lui Icar. S-au urcat sus, pe ziduri.

Chemându-l pe Icar aproape, lângă sine, l-a învăţat să zboare:

— Priveşte cum se-nalţă vulturul prin văzduhuri! Vâsleşte rar din aripi. Nu sta nici prea aproape de valurile mării, ca apa să nu-ţi ude aripile uşoare, i-a dat sfaturi bătrânul; dar, în aceeaşi vreme, nu te-nălţa prea tare şi fără chibzuială. Nu te-apropia de soare. Aripile acestea nu am avut mijloace, aici în labirint, să le alcătuiesc aşa cum aş fi vrut, şi ceara se topeşte. Aripa se desprinde şi-ai să te prăbuşeşti. Să te iei după mine. Bagă de seamă... Şi-acuma să zburăm spre dulcea libertate

— Hai să zburăm, hai, tată, a glăsuit Icar, cuprins în inimă de-o aprigă dorinţă de-a spinteca văzduhul şi-a se-nălţa spre cer.

Şi au vâslit din aripi. S-au ridicat spre boltă şi au pornit în lume. Creta era în urmă, abia se mai vedea. De pe ţărmuri păstorii, pescarii şi alţi oameni se uitau,

cu mirare, cum nişte pământeni puteau zbura ca zeii. Nu le venea să creadă. Trecuseră de Delos şi de insula Paros, cea plină de miresme.

În depărtări s-arată şi fermecata Samos. Când fiul lui Dedal, îmbătat de vârtejul acelui zbor înalt, bate din aripi tare. Se ridică mai sus.

— Icar, îi strigă tatăl, nu uita ce ţi-am spus şi fii prevăzător!

Numai că el n-ascultă. Simte că se înalţă ca vulturul în slavă. Îi vine să şi cânte, să chiuie, să strige. Şi zboară, se ridică, mai sus, mai sus, mai sus... Parc-ar vrea să se smulgă din trup, uşor ca gândul şi slobod să plutească până-n nemărginiri.

Dar Helios, din ceruri, gelos pe pământenii care zburau ca zeii, a început să ardă, să dogorească tare. Era către amiază. Helios trimitea valuri, valuri de flăcări.

— Icar, opreşte-te! îi strigă tatăl care, simţind căldura, se apropia de ape, ca să se răcorească.

Însă Icar, în zboru-i, nici nu-l mai auzea. El se-nălţa întruna, înconjurat de flăcări de aur, ca un nimb. Avântul lui spre ceruri nu-l mai putea opri cu strigătu-i Dedal. Se-apropia sfârşitul urzit de Helios.

Ceara care lipea aripile uşoare a prins să se topească, să curgă încetinel. Penele s-au desprins. Degeaba da din braţe feciorul lui Dedal, nu-l mai ţinea nimica sub cerul arzător.

De la acea-nălţime, c-un ţipăt disperat, Icar s-a prăbuşit în valurile mării.

Apa l-a înghiţit pe loc. L-a dus la fund[7].

Dedal, auzind glasul, s-a-ntors îngrijorat şi şi-a strigat feciorul:

— Icar!... Pe unde eşti?... Unde eşti?... Unde eşti?...

LA REGELE COCALOS

DAR NU I-A RĂSPUNS NIMENI. Icar nu mai era. Dedal, îndurerat,. n-a mai avut ce face. A zburat mai departe, până-n Sicilia, la regele Cocalos, şi ajungând la el, i-a cerut adăpost. Tocmai se auzise zvonul că dinspre Creta s-ar apropia şi Minos, cu oaste, să-l găsească pe bătrânul artist şi să-l închidă iarăşi la el, în labirint.

Cocalos, rege paşnic, s-a-nvoit să-l ascundă pe bătrânul Dedal. Cine n-avea nevoie de un artist ca el?

... Şi l-a adăpostit într-o clădire mică, chiar de pe malul mării, unde sălăşluiau şi copilele lui.

Au trecut doar trei zile, şi iacătă şi Minos coboară cu oştirea în faţă la palat. Cocalos îl pofteşte la el în ospeţie, şi Minos îl întreabă:

— N-ai auzit, tu, rege, cumva de-un sclav al meu, bătrân, care-a zburat, cu aripi făurite de mâna lui isteaţă, peste mări şi pământuri?

— N-am auzit, vezi bine, a dat răspuns Cocalos. Poate s-a rătăcit... sau a căzut în mare... Mai ştii ce s-a întâmplat!...

— Ei bine, nu-i nimica, a rostit iarăşi Minos, de nu ştii ce-i cu sclavul, eu nu m-oi supăra... Dar între timp, ascultă... Am să te-ntreb ceva. Nu-i mare lucru... însă nu ştiu cum aş putea să vâr un fir lung, de mătase, în scoica răsucită a unui melc de mare. Firul să intre tot, iar scoica să rămână întreagă, nesfărâmată. Ce zici tu,

s-ar putea?...

— Să vâri un fir de aţă într-o cochilie, fără ca s-o sfărâmi? Stai că-ţi aduc răspunsul...

Şi regele Cocalos, bietul, nu prea deştept, a lunecat în cursa dibace a lui Minos. A fugit la Dedal şi l-a-ntrebat pe el.

— E lucru foarte simplu, a glăsuit Dedal, ce-avea răspuns la toate. Legi firul de mătase cu grijă de-o furnică. Îi dai după aceea drumul furnicii-n scoică. Ea intră să s-ascundă. Târăşte cu ea firul. Scoica rămîne-ntreagă. E simplu, precum vezi...

— Am şi dezlegat taina, a glăsuit Cocalos către vicleanul Minos ce sta şi-l aştepta în sala tronului. Facem aşa şi-aşa... Şi-a spus ce-l învăţase înţeleptul Dedal.

— Ai dezlegat tu asta?

— Desigur. Se-nţelege...

— Nu. Nu-i adevărat, a rostit iară Minos, privind cu-ameninţare. Numai un singur om putea să născocească un astfel de răspuns. Se numeşte Dedal. Se află-aici, la tine. De nu mi-l dai, Cocalos, eu poruncesc oştirii să-ţi ardă-ntreg oraşul...

La astfel de cuvinte şi regele Cocalos s-a-nduplecat, fireşte. Atâta l-a rugat pe feciorul lui Zeus: să mai rămână-o seară acolo, în palat, şi să se odihnească. Să stea cu el la masă şi să se veselească după atâta cale.

Înainte de masă, regele l-a poftit să se şi îmbăieze. Dar bătrânul Dedal, care aflase totul, s-a şi grăbit spre beciuri. A oprit repede apa care curgea către sala de baie, cea mare, pentru oaspeţi. Şi-a-ncălzit în cazan, în loc de apă, smoală.

Când a intrat în baie prearăul rege Minos, a început

să curgă, în loc de apă caldă, o smoală clocotită care l-a-năbuşit şi l-a fiert ca pe-un rac.

Aşa a scăpat lumea de regele din Creta[8]. Dar după moartea sa, Zeus l-a coborât în ţinutul lui Hades. Acolo l-a făcut, ca şi pe Radamante, celălalt fiu al Europei şi-un alt fecior al său, ce se numea Eac, mare judecător. Cu toţii hotărau destinul celor care, după ce se stingeau, veneau, aduşi de Hermes, la Hades, în Infern.

Note:

1. Ştim că numele continentului nostru s-a dat – după legendă – de la acela al frumoasei prinţese feniciene răpită de Zeus sub chip de taur şi dusă în Creta.

2. În cântecele „Odiseei” *, isteţul Ulise, în haine preschimbate, întors în patrie, după călătorii îndelungate, grăieşte astfel Penelopei:

„... I-o ţară
Ce-i zice Creta, mândră, roditoare,
Cu ape-n jur, că e-n mijlocul mării,
Şi oamenii foiesc în ea puzderii.
Pe-ntinsul ei sunt nouăzeci de-oraşe
Cu fel de fel de limbi: ahei, şi mândri
Eteocreţi, cidonieni alături
De dorieni războinici şi de oameni
Dumnezeieşti, pelasgi. Între oraşe
E unul mare, Cnosos, unde Minos
Fu împărat la nouă ani şi cel mai
Apropiat de Joe... „

3. Este vorba de taurul care, turbând mai târziu din porunca lui Poseidon, pustia toată Creta. Cunoaştem din legendele anterioare că taurul a fost îmblânzit de Heracle şi adus la Micena, dar aici lăsat liber de Euristeu, care se temea să nu facă stricăciuni. Mai târziu, celălalt erou, Tezeu, l-a prins pe câmpul Maraton şi l-a răpus.

4. Am amintit despre acest Minotaur, ca şi despre Dedal şi Ariadna, încă din legenda anterioară despre Tezeu.

---

* „Odiseea” , în româneşte de G.Murnu , E.S.P.L.A , 1956

5. Labirintul construit de Dedal era considerat una dintre cele şapte minuni ale lumii.

6. Legenda aceasta antică are, fără îndoială, multă legătură şi cu legenda românească despre „Meşterul Manole”. Locul unde legenda spune că ar fi căzut în acea zi Icar este Marea Icariană, lângă insulele Samos. Se povestea că mai târziu i s-ar fi găsit trupul şi ar fi fost înmormântat chiar în insula Samos. În artă, legenda lui Icar a fost des ilustrată. A fost cântată mai ales de Ovidiu.

7. Icar pare a fi simbolul dorinţei omului de a se depăşi pe sine, de a se ridica, în zborul său spre libertate, cât mai sus. Iar prăbuşirea sa se datoreşte, pe de o parte lipsei sale de experienţă în îndepărtatul trecut istoric, pe de alta acelor forţe dominatoare, care doresc să împiedice progresul, urcuşul omului spre cele mai înalte culmi.

Într-un splendid basorelief din secolul al doilea înaintea erei noastre, şi pe un vas pictat de un artist cretan, îl vedem pe Dedal făurind aripi pentru el şi Icar. Drama căderii lui Icar o găsim înfăţişată în picturi murale nespus de expresive, aflate sub lava din Pompei. Iar în plastica modernă se află o operă celebră a sculptorului francez Rodin.

8. În Creta se mai află şi astăzi multe urme ce amintesc de legendarul Minos. Aşa este palatul descoperit la Cnosos, zugrăvit în zeci de culori. Nu ştim dacă povestea despre labirint, desigur mult transformată de-a lungul veacurilor, nu se referă chiar la acest palat. Mai sunt şi alte ruine, la Festos, la Hagia-Triada şi-n alte părţi. Se mai găseşte şi un jilţ regal, despre care s-a spus că e tronul lui Minos. Mai sunt şi multe vase în culori minunate. Taurul se pare că era un simbol al soarelui pe vremuri – cum e la egipteni taurul care poartă un astru între coarne. Oamenii din Creta îşi puneau la sărbători şi jocuri, pe frunte, câte o mască, întruchipând un taur, să aibă înfăţişarea soarelui adorat. Aşa se găseşte o statuetă arhaică de bronz – un

amulet probabil – ce se află acum în muzeul din Luvru, înfăţişând o fiinţă cu trup omenesc, dar cu cap de animal. Când s-a distrus regatul străvechilor cretani, s-au găsit multe statuete şi vase dintr-acestea, care prezintă oameni cu capete de taur. Probabil că astfel s-a creat legenda despre un mare taur din regatul lui Minos – adică un Minotaur – care s-ar fi născut sub nişte blesteme divine, în palatul din Cnosos – legendă care a fost apoi înflorită în cântecele aezilor.

CASTOR ŞI POLUX

În ţara mândră a Laconiei, pe valea râului Eurot, trăia cândva regele Tindar. Soţia lui se numea Leda[1].

Pe ţărmurile râului Eurot creşteau mirţi înfloriţi şi sălcii cu ramuri lungi, plecate peste ape. Dar, mai cu seamă, vieţuiau în cârduri lebede graţioase, albe. Mai albe uneori decât Taigetul, muntele care se-nălţa în zare şi-avea pe fruntea lui semeaţă, în timpul iernii, cununi de gheaţă orbitoare. La miazănoapte de Eurot, puternică, nebiruită, era cetatea ce se numea Lacedemonia sau Sparta.

... Şi, dacă Tindar era vrednic, aezii nu ştiau să spună... Nu cunoşteau nici ei prea multe... În schimb, ştiau că acest rege-o dispreţuia pe Afrodita. Nu-i aprindea focuri în templu... Nu-i aducea pe altar jertfe... Şi, supărată, Afrodita a hotărât să-l

pedepsească pe Tindar, regele din Sparta. Cum? Aţâţându-l pe însuşi Zeus la dragoste nelegiuită faţă de soaţa regelui, frumoasa Leda.

ZEUS SE PREFACE ÎN LEBĂDĂ

IAR ZEUS S-A PREFĂCUT, cântau aezii, în lebădă cu pene albe – o lebădă strălucitoare, cu ciocul roşu ca mărgeanul şi ochii scânteind ca jarul – şi a chemat-o pe Afrodita:

— Tu ai să iei înfăţişarea de vultur care urmăreşte... o biată lebădă prin aer... Şi lebăda am să fiu eu!... a râs cu hohot olimpianul. Să mă goneşti în aşa chip, încât s-ajung pe lângă Leda, la ceasul când se scaldă-n râu.

— Am înţeles, slăvite Zeus, i-a dat răspunsul Afrodita.

Şi s-a schimbat pe loc în vultur, cu ciocul umezit de sânge, ce-a început să-l izgonească pe Zeus, lebăda măiastră.

Gonindu-l prin văzduh, zeiţa, care se preschimbase-n vultur, a-ndreptat lebăda, pe Zeus, chiar înspre râul unde venea, seară de seară, regina Spartei să se scalde.

Era către amurg, când râul pare tot poleit cu aur, când prin frunzişul din platani îşi cântă vântul melodia, iar pe Taiget răsare luna cu fermecata ei făclie. Regina, ca întotdeauna, venise singură la râu. Zvârlindu-şi vălul sub un mirt, se afundase-n apa rece.

Deodată vede prin văzduhuri venind o lebădă spre ea. În urma lebedei, un vultur zbura cu aripile-ntinse. Lebăda se părea că-i cere soţiei regelui s-o scape de vulturul urmăritor.

Leda – uimită de albeaţa acestei păsări maiestuoase, cu ciocul roşu ca mărgeanul şi ochi de flăcări, ce-i grăiau cu o privire rugătoare – sare din râu. Fuge pe ţărm şi-ntinde mâinile spre ea, să-i dăruiască ocrotire.

Pasărea albă se preface că-i este frică şi s-azvârle în braţele reginei Leda, în timp ce vulturul se-ntoarce în slăvile îndepărtate şi-şi ia din nou înfăţişarea obişnuită de zeiţă.

Soţia regelui spartan mângâia lebăda cu gândul că va să-i potolească spaima. Iar Zeus, bucurându-se că se găsea la sânul ei, o-mbrăţişează pe regină.

Şi Leda a adus pe lume în timpul cuvenit – ca păsările – două ouă. Dintr-un ou s-au ivit atuncea Polux şi sora lui Elena – de-o frumuseţe fără seamăn; iar, din cellalt, s-au ivit Castor şi o copilă, Clitemnestra.

Polux şi sora lui, Elena, erau odraslele lui Zeus. Iar Castor şi cu Clitemnestra lui Tindar îi erau copii[2].

ELIBERAREA ELENEI DIN TROIA

ÎN ACEST FEL AU VĂZUT LUMEA cei doi băieţi: Castor şi Polux. Şi ei s-au luat îndată-n braţe, şi-au început să gângurească şi să se joace împreună.

Zeus ar fi vroit – se pare – să-şi ia pe fiul său, pe

Polux, şi să şi-l crească după voie. Gândea să-l facă un erou, poate asemeni lui Heracle. Însă, văzându-i pe băieţi jucându-se doar împreună, s-a răzgândit să-i mai despartă. A poruncit zeului Hermes să-i ia pe unul şi pe celălalt, să-i ducă înspre miazănoapte, într-un ţinut îndepărtat[3]. Aici, sub aspră priveghere, Hermes i-a învăţat să lupte cu iscusinţă, fără teamă.

Aezii povesteau că Polux lupta neîntrecut cu pumnii şi arunca greutăţi, departe, cât nici nu se vedea cu ochii. Castor, în schimb, fugea mai bine şi călărea ca o nălucă; iar carul lui zbura pe ţărmuri, ca rândunica în văzduhuri.

Au mai deprins şi meşteşugul de-a naviga pe mări, cu plute şi în corăbii înzestrate cu pânze şi cu vâsle bune.

Ba, după cum se povesteşte, cutreierau în vremurile-acelea nişte piraţi pe marea largă, ardeau oraşele pe ţărmuri, jefuiau pe neguţători şi-i ucideau fără cruţare. Nu mai puteau pluti corăbii. Şi-atunci, cei doi flăcăi şi-au spus că-i datoria lor să plece şi să-i răpună pe tâlhari, să scape oamenii de rele, de moarte, jafuri, de urgii.

Însoţiţi doar de câţiva prieteni, s-au îmbarcat pe o triremă şi s-au luptat cu toţi tâlharii – piraţii, care bântuiau apele din arhipelag. I-au nimicit până la unul.

Crescuseră acum feciorii destul de mari, ca să se-ntoarcă la vatra părintească-n Sparta. Aveau cam treisprezece ani. Mai ales că se zvonise despre Elena, una din cele două fete, c-a fost furată de Tezeu.

Fata era de-o gingăşie cum încă nu se mai văzuse. De pe atunci se auzise în lumea-ntreagă despre ea. Iar Tezeu, regele Atenei, venise şi răpise fata, pe când

dansa la o serbare; apoi o luase de nevastă[4].

Fără a sta în cumpănă, voinicii-ncalecă pe cai, urmaţi de oştile spartane, şi se pornesc către Atena, ca să dea lupta cu Tezeu şi să-şi elibereze sora.

Din fericire pentru ei, Tezeu, de cum făcuse nunta, plecase în Infern, la Hades.

Vroia s-ajute pe un prieten, care domnea peste lapiţi, să şi-o răpească din Infern pe blânda Cora-Persefona.

În timp ce el era-n Infern, intră şi fraţii, dioscurii, cu oastea lor în Atica. Zdrobesc armata atenianã. Cuceresc sate şi oraşe şi-Atena cea cu temple multe. Dar cruţă, plini de-nţelepciune, grădinile lui Academos[5], unde se adunau adesea, să stea de vorbă, filozofii.

Cătând după aceea bine, Castor şi Polux izbutesc să afle locul unde sta închisă sora lor, Elena, păzită de prinţesa Etra, mama eroului Tezeu.

Când o găsesc – ce bucurie!... Nici nu o cunoşteau destul, cu toate că le era soră; căci ei crescuseră departe, în Macedonia muntoasă, pe când Elena rămăsese lângă părinţii săi, în Sparta.

Se-ntorc deci toţi, cu voie bună, ducând cu ei, ca sclavă Spartei, pe Etra, mama lui Tezeu.

La-ntoarcere au fost primiţi cu ospeţe şi veselie şi sărbători strălucitoare... Au petrecut ce-au petrecut şi s-a curmat de la o vreme şi bucuria revederii. Cine e vrednic n-o să şadă mereu la danţuri şi la mese... E însetat să săvârşească fapte de glorie şi cinste!...

SPRE ALTE ISPRĂVI

TOCMAI SE PREGĂTEA-N ELADA – la Calidon, într-o regiune rău pustiită de-un mistreţ, o vânătoare renumită. Vitejii se porneau acolo. Unii-şi aveau drumul prin Sparta şi povesteau despre mistreţ şi lupta ce se pregătea. Şi auzind, Castor şi Polux n-au stat pe gânduri nici o clipă. S-au gătit repede de drum şi, însoţindu-i pe ceilalţi, au luat parte la vânătoare.

Pe urmă fraţii dioscuri au plecat cu argonauţii, să dobândească, din Colhida, lâna berbecului de aur, şi-au săvârşit isprăvi de seamă ce i-au făcut nepieritori[6]. Corabia, numită Argo, plutea pe mări de multă vreme, purtată de un vânt prielnic. Era pe lângă Tracia. Deodată s-a stârnit furtuna, cu trăsnete-nfricoşătoare. Marea, cu colţii ei de spumă, părea o fiară îndârjită, care urla plină de ură şi era gata să-i înghită. Gropi mari de apă se căscau. Corabia cădea în ele, cu trosnituri de lemnărie, şi iarăşi valul o sălta până la bolta înnegrită, ce atârna deasupra mării, sau o izbea de stânci cumplite... Nu mai era nici o nădejde. Zadarnic se trudeau eroii, Iason, Heracle şi mulţi alţii, să ţină vâslele în mâini, în timp ce fraţii dioscuri vroiau să sprijine catargul, ce se frânsese între stânci... Zadarnic încerca să cânte Orfeu[7] din lira lui divină, gândind să îmblânzească zeii... Furtuna se dezlănţuia tot mai avană şi mai cruntă...

Şi-atunci, precum cântau aezii, Castor şi Polux au

chemat pe Zeus, stăpânul din cer:

— Tu, cel ce ne-ai răpit de-acasă şi l-ai trimis pe zeul Hermes să ne înveţe meşteşugul cel viforos al armelor şi navigaţia pe mări, de ce opreşti acuma drumul corăbiei, care ne poartă spre ţara unde se găseşte lâna de aur mult dorită?… De ce, o tată – ne răspunde?…

Dacă ar fi să dăm crezare poemelor din alte vremi, Zeus, care vroia să fie vestit şi prin feciorii săi, ar fi răspuns atunci c-un tunet, şi două flăcări aurite au lunecat peste catarg. S-au prefăcut în două stele, ce-au luminat pe dioscuri. Furtuna a-ncetat pe dată.

Cu toţii s-au mirat nespus de o asemenea minune şi, de atuncea, corăbierii, de câte ori erau furtuni, rugau pe zei şi dioscuri să le dea sprijin, să-i salveze. Pe dată înceta furtuna şi se zăreau aceleaşi flăcări, ce parcă lunecau din cer[8].

Tot în acea călătorie Castor şi Polux s-au luptat cu doi uriaşi. Unul, feciorul lui Poseidon, un rege neospitalier, pe care îl chema Amicos. Altul, un monstru de la Creta, cu piept de foc şi de aramă, ce purta numele de Talos. Aceşti uriaşi nu-i ospeţeau pe-aceia ce-şi căutau, pe ţărmuri, un adăpost şi-un pic de hrană. Îi ucideau pe corăbieri şi scufundau vasele-n apă. De-aceea fraţii dioscuri i-au nimicit, făcând dreptate.

În sfârşit, dup-atâtea lupte, Castor şi Polux s-au întors la casa părintească-n Sparta. Mama lor, Leda, tatăl Tindar şi Clitemnestra şi Elena i-au primit plini de bucurie. Iară regina le-a grăit, îmbrăţişându-i cu mândrie:

— Bine că v-aţi întors acasă. Regele-a cam îmbătrânit şi n-avem sprijin la nevoie… Să vă-nsuraţi,

feciorii mei, să împărţiţi pământul între voi. Să-l stăpâniţi cu braţ vânjos...

Fraţii au râs:

— Prea bine, mamă... Ne vom căuta nişte soţii... şi vom avea un trai tihnit...

CEARTA CU FII LUI AFAREU

PĂREA CĂ TOTUL SE AŞTERNE senin, frumos, în viaţa lor. Numai că, în puţină vreme, s-a întâmplat ca dioscurii să se certe cu nişte veri. Verii erau Linceu şi Idas, odraslele lui Afareu – care era cu Tindar frate.

Unii pretind că toată cearta s-ar fi pornit pentru că verii i-ar fi-nşelat pe dioscuri cu nişte boi dintr-o cireada adusă din Arcadia. Şi ei nu-ngăduiau pe nimeni ca să-i înşele cu ceva... Dar alţii spun că pricina ar fi iscat-o, de fapt, Eros. C-ar fi trăit atunci, pe lume, două fecioare-ncântătoare, fiicele regelui Leucip. Una Hilera; alta Feba. Iar micul Eros, într-o zi, vrând să se joace, a pus în arc patru săgeţi muiate-n fiere şi le-a dat drumul în văzduh. Săgeţile i-au nimerit pe toţi flăcăii, drept în piept. Tuspatru veri au îndrăgit acele fete-ncântătoare pe care le avea Leucip.

Ca să n-apuce însă verii, Linceu şi Idas, să le ceară pe fetele lui Leucip, flăcăii Ledei s-au gândit că trebuie să le răpească.

Pe cai sălbatici, dioscurii au năvălit ca o furtună, le-au smuls pe cele două fete dintr-o grădină unde ele culegeau flori. În acest timp, şiretul Eros ţinea frâiele

cailor. Pe câmp ardea soarele viu şi, totuşi, în înalt, erau şi nişte nori, care vesteau primejdia ce s-apropia… [9]

Se povesteşte că Linceu era-nzestrat cu o privire ce străbătea până departe, prin case, prin păduri, prin munţi. Iar Idas, frate cu Linceu, avea o-asemenea putere că nici un muritor din lume n-ar fi-ndrăznit să se măsoare, cumva, cu el, în luptă dreaptă. El se luptase şi cu zeul Febus-Apolo, pentru-o fată, şi-l biruise la sfârşit.

… Şi dioscurii au pornit cu caii în galop, ducând, la piepturile lor bărbate, pe fetele ce le-ndrăgeau. Linceu, ce străjuia Taigetul, muntele lacedemonian, cu ochiul său pătrunzător, i-a şi văzut pe cei doi fraţi gonind cu fetele în braţe. El l-a chemat grabnic pe Idas şi-au pornit după dioscuri.

POLUX ÎŞI ÎMPARTE NEMURIREA CU FRATELE SĂU CASTOR

LUPTA A FOST ÎNGROZITOARE.

Tăind prin muntele Taigetul, Linceu şi Idas se ivesc, călări, în faţa gemenilor. Ochii lor sunt înflăcăraţi.

— Daţi-ne fetele! le strigă Linceu, cu glas întărâtat.

— Vin de le ia! răspunde Castor.

— Atunci să ne-ncercăm puterea, şi care-o fi învingător să aibă parte de soţii. Ceilalţi să piară! Vă-nvoiţi?

— Ne învoim, de bună seamă, răspund în hohot gemenii. Curând o să muşcaţi pământul. Luptăm cu rândul câte doi…

Cei dintii se ciocnesc, cu furie, Castor cu vărul său Linceu.

Cu suliţe scânteietoare, ei se reped unul spre cellalt, în timp ce fetele-i privesc înmărmurite, fără glas. Dar suliţele se sfărâmă în scuturile de aramă şi în armurile de fier.

Duşmanii se opresc o clipă, cătându-se adânc în ochi.

Păreau că-s stane, nu flăcăi. Numai panaşele, pe coifuri, se clătinau, sub adierea vântului dinspre miazăziuă.

Şi, dintr-o dată, amândoi, cuprind şi săbiile-n mâini.

Şi – iată-i!… se avântă iarăşi ca doi vultani înfometaţi…

Lupta durează ceasuri multe, până ce Castor, mai dibaci, împunge pe Linceu în pqntec; şi-acesta cade, sfârşit, jos…

Idas atuncea se repede, vrea să-l răzbune pe Linceu. Înşfacă iute o coloană de marmură, de pe mormântul tatălui lor, abia-n-gropat, şi o azvârle cu putere în pieptul agerului Castor.

Castor nu stă nici el degeaba şi îl ţinteşte cu-o săgeată pe Idas cel voinic, în coaste.

Polux sare atunci degrabă să-şi sprijine iubitul frate, pe Castor cel lovit de moarte şi să-l doboare pe Linceu. Dar Zeus curmă bătălia şi, cu un fulger din văzduh, arde pe Idas şi Linceu, şi îi preface în cenuşă, pe groapa fără de coloană, a tatălui lor, Afareu.

Castor se stinge-acum pe-ncetul. Pieptul lui e

aproape rece. Ochii sticloşi privesc spre cer. Şopteşte-ncet:

— Nu-mi pare rău că părăsesc acest pământ. Dar inima mi-e-ndurerată că mă despart de tine, Polux…

Şi Polux cade în genunchi. Sărută faţa-ngălbenită, şi disperat strigă spre Zeus:

— Tată, tu ştii că fără Castor viaţa mea n-are nici un rost… Şi nu-i nimic mai sfânt, mai nobil, decât o dragoste de frate, care ţi-e în acelaşi timp prietenul cel mai devotat… Dă-i, tată, deci lui Castor viaţă sau – de nu vrei – încuviinţează să plec alături ea de el spre negrele genuni, la Hades…

Auzind vorbele acestea, din Olimp, Zeus i-a răspuns:

— Tu eşti nemuritor, o, Polux, şi ai dreptul să vieţuieşti cu fraţii tăi: Atena, Hermes, Apolo, Artemis şi ceilalţi, fără să-mbătrâneşti vreodată, sus, în Olimpul luminos… Dar Castor e fiul lui Tindar şi-i muritor ca tatăl său. Vrei să-ţi pierzi oare nemurirea, ca să trăiască din nou Castor, un sărman fiu de pământean?

— Deşi n-avem acelaşi tată, frăţia care ne-a legat îmi e mai dragă decât slava ce aş avea-o în Olimp, a răspuns Polux către Zeus. Vreau să trăim, deci, împreună, sau să murim alături ea. Ori amândoi nemuritori, ori împreună în Infern…

Mişcat de-asemenea credinţă, de prietenia ce-i lega pe dioscuri unul de altul, Zeus a dat poruncă morţii să-şi strângă aripile negre, ce le lăsase peste Castor. Şi dioscurii să rămână, ca şi-nainte, laolaltă. Însă, din an, o jumătate să şi-o petreacă în Olimp. Iară cealaltă jumătate să se coboare în Infern.

Cum a sunat porunca asta, Castor s-a ridicat din morţi. Şi-ncălecând pe cai cu aripi, cei doi fraţi gemeni

s-au urcat până-n palatele cereşti. Aici ei au căpătat dreptul să ocrotească totdeauna nepreţuita prietenie între popoare şi-ntre oameni[10]. Iar, mai târziu, ca să-i scutească să se coboare şi-n Infern, Zeus i-a preschimbat în aştri[11].

Cinstind pe Castor şi pe Polux, adică însăşi prietenia, elinii le-au clădit altare şi temple mari, împodobite cu marmure, în care ei sunt dăltuiţi ca doi flăcăi cu trupuri goale, având în mâini suliţe lungi, iară pe cap coifuri rotunde[12]. Adeseori ei sunt călări, pe cai ca spuma, nepătaţi. Iară pe creştetele lor, întotdeauna-i câte-o stea[13].

Note:

1. Primul rege al Laconiei a fost, în legendă, Lelex. Urmaşul lui, Eurot, a dat numele râului ce uda Laconia. Copila lui Eurot ar fi fost Sparta. Ea a dat numele oraşului cel mai important din Laconia. Sparta s-a căsătorit cu Lacedemon, fiul lui Zeus şi al nimfei Taigeta. Sparta se mai cheamă şi Lacedemonia. Iar muntelui învecinat i se mai spunea Taigetul. La rândul ei, Sparta ar fi născut pe Amicle – întemeietorul celuilalt oraş important al Laconiei: Ameiceleea – şi care era strămoşul direct al lui Tindar, soţul reginei Leda, mama celor doi eroi: Castor şi Polux. Regii Spartei se mândreau mult cu această genealogie şi mai ales cu faptul că aveau strămoşi pe cei doi vestiţi eroi gemeni.

2. Legenda despre Leda şi lebăda, în care Zeus se transformase, ca s-o înşele pe soaţa regelui din Sparta, a fost

sculptată şi pictată de artişti în nenumărate rânduri. Se găseşte astfel la Roma o splendidă marmură, sculptată de un artist antic, al cărui nume nu-l cunoaştem. O altă statuie de seamă mai este la Veneţia, în muzeul San-Marco. Iar în pictură e faimoasa pânză lucrată de Corregio, aflată la Berlin.

Tot la Roma, se mai găseşte şi o copie după tabloul lui Leonardo da Vinci: pe malul râului Eurot, sub mirţii înfloriţi, se află Leda cu lebăda alături. În depărtare, pe un deal înalt, se înalţă zidurile Spartei. Scena se petrece în amurg. Pe o pajişte smălţuită de flori se văd cele două ouă, din care tocmai se ivesc perechile de copilaşi – asemeni unor puişori. Toţi cată spre mama lor care-i priveşte înduioşată, zâmbind discret şi parcă trist. Penelul marelui Leonardo da Vinci a ilustrat cu meşteşug sensul străvechilor credinţe ale elinilor. Ei se întrebau de ce vin oare, uneori, pe lume, în loc de un copil, doi sau mai mulţi? Ce poate să însemne acest lucru? Şi, pentru că ştiinţa medicinei era încă la începuturi, ei îşi explicau această taină numai printr-o intervenţie divină. Considerau că dintre gemeni unul este poate copil de zeu. (Se ştie foarte bine că şi Heracle, care era feciorul lui Zeus, avea un frate geamăn, feciorul regelui Amfitrion.)

3. Se spune că în copilărie cei doi eroi ar fi trăit o vreme pe tărâmurile Macedoniei, în partea de miazănoapte a Greciei. Ei sunt cunoscuţi în povestiri şi poeme, nu numai ca fii ai lui Tindar, soţul legiuit al Ledei – tin-darizi, – ci şi ca dioscuri – feciori ai lui Zeus (dios).

4. S-a arătat într-o legendă anterioară cum Tezeu, însoţit de Piritou, regele tesalian, o răpit-o pe frumoasa Elena, în vârstă numai de 13 ani, din templul zeiţei Artemis. Poeţii spuneau că la această dată Tezeu era în vârstă de cincizeci de ani. Mai târziu, frumoasa Elena se va mărita cu regele Menelau şi din pricina ei se va isca războiul troian.

5. În grădinile învăţatului Academos a întemeiat filozoful Platon celebra lui Academie. De aici vine numele cunoscut până astăzi, dat celei mai înalte instituţii de ştiinţă şi cultură.

6. Despre Iason se va povesti în legenda călătoriilor pe corabia Argo, către îndepărtatul ţinut al regelui Eete, fiul soarelui.

7. Despre Orfeu se va povesti în legenda „Orfeu şi Euridice”.

8. Când se sfârşesc furtunile, pe mare se văd adesea nişte fâşii luminoase în jurul catargului, partea cea mai înaltă a corăbiei. Acestea sunt – cum se înţelege – numai ultimele descărcări electrice. Navigatorii din vechime nu puteau înţelege acest fenomen, ştiinţa nu descoperise încă electricitatea, şi ei şi-l explicau născocind legenda despre Castor şi Polux, care l-au rugat pe Zeus în timpul unei furtuni să-i ajute.

9. Răpirea celor două fete este zugrăvită pe unele vase. Scena este sculptată de un meşter necunoscut pe un sarcofag ce se găseşte la Florenţa. Frumoasă este însă şi opera creată pe această temă de marele pictor Rubens, aflată în galeriile de artă din Munchen. Se văd dioscurii răpind fetele, în timp ce micul zeu Eros ţine frâul calului, pe care se vor urca. Soarele arde pe câmpie şi, totuşi, în înalt, se văd norii prevestitori de rele.

10. Tot atunci Poseidon le-a dăruit şi el dioscurilor dreptul de a comanda vânturilor şi valurilor mării, de a ocroti pe navigatori în timpul furtunilor şi a-i putea scăpa de moarte.

11. Este vorba de constelaţia cunoscută sub numele de „Gemenii”, care apare pe boltă în luna mai.

12. Coifurile lor rotunde evocă ouăle din care se născuseră cei doi flăcăi.

13. Cultul dioscurilor s-a răspândit în toate coloniile greceşti, şi în Sicilia şi la Roma. În imperiul roman împricinaţii trebuiau chiar să-şi facă jurământul în tribunale pe Castor şi Polux. Bărbaţii jurau pe Polux, iar femeile pe Castor.

În Sicilia, elinii au clădit un faimos templu, în localitatea Agrigente, închinat dioscurilor. (Templul a fost mai târziu refăcut de romani.) În acest templu, în fiecare an, în anotimpul parfumat când înfloresc migdalii, se organizau nişte sărbători strălucitoare. Veneau atunci solii de cântăreţi,

dansatori şi poeţi, ca să-şi arate măiestria sub semnul dragii prietenii. Oamenii au râvnit mereu înţelegerea şi pacea, şi aici, în templul lui Castor şi Polux, au răsunat cândva şi nişte versuri ca acestea, rostite de Bakchilyde, poetul grec din sec. al V-lea î. e. n., intitulate: „Lauda păcii” *:

Măreţe lucruri naşte pacea: flori,
belşug de artă gureşă şi dulce.
În flacără de aur pe altare
de murmură s-aprinde pentru zei
carnea cornutelor şi-a mieilor
lânoşi. Juneţea cugetă la lupte
pe moale ţărnă în arenă şi
visează doar la fluier şi la hore.
Pe chinga scutului îşi ţese pânza
păianjenul. Iar lancea ascuţită
şi spada cu tăişuri, două, sunt
amarnic măcinate de rugină.
A amuţit trompeta de aramă.
Nimic din gene nu alungă somnul
chemat să-mprospăteze inima.
Serbări senine înfloresc pe uliţi,
şi arde cântecul slăvind frumuseţea.

Tradiţia aceasta, iubită de mulţimi, se mai păstrează. Cu ani în urmă, la Agrigente, ansamblul românesc a dobândit premiul cel mare al păcii şi al prieteniei, prin danţ şi cântec popular, şi a luat medalia de aur, pe care e înfăţişat templul lui Castor şi al lui Polux.

---

* În trad. lui Lucian Blaga , din volumul „ *Lirica Universală* ” , E.S.P.L.A , 1959

BELEROFON

Dacă în Creta, Argos sau Sparta sau Atena au fost eroi vestiţi, nu mai puţin Corintul[1] avea vitejii săi.

În oraşul Corint, aşezat pe un istm şi-adăpostit de-un munte, înalt, prăpăstios[2], văzu lumina zilei fiul regelui Glauc[3], pe nume Hiponou. Tatăl lui Hiponou[4], trufaşul rege Glauc, era bogat in cai. Herghelile lui cutreierau tot istmul. Iar caii şi-i hrănea cu fiinţe omeneşti, ca să-i facă mai iuţi[5]. La fel ca şi Tezeu, voinicul Hiponou era de-o frumuseţe care-i uimea pe toţi. Poeţii spun că el se-asemăna c-un zeu, atât la înfăţişare, cât şi la grai şi port. Numai că nenorocul nu-ţi cată frumuseţea când e

să te lovească. Deci, împlinind băiatul cam cincisprezece ani, se zice c-a avut o ceartă cu un tânăr, ce se chema Beler. Şi cum era din fire cam aprig la mânie, s-au încleştat în luptă şi s-au izbit cu pumnii. Tânărul corintian s-a prăbuşit în ţărână cu tâmpla sfărâmată. A rămas nemişcat şi fără de suflare.

Dornic să-şi spele crima, făcută fără voie, tânărul fiu de rege a trebuit să-şi schimbe numele ce-l purta, cu al victimei sale – cum suna datina. Şi, astfel, Hiponou, tânărul din Corint, a fost supranumit, de-atunci, Belerofon.

Pentru purificare, el a pornit departe, spre ţara Argolidei, în oraşul Tirint, cârmuit pe-acel timp de-un rege numit Pret, prieten cu tatăl său. Aici Belerofon a-ndeplinit ritualul sfânt, de purificare, în sanctuarul lui Zeus. S-a spălat cu uleiuri. Preoţii au danţat în jurul lui cu suliţi şi scuturi de aramă. Apoi, cu pompă mare, au pus pe el veşminte din lână de oi albe şi l-au stropit cu vin şi apă, deopotrivă.

Sfârşindu-se ritualul, frumosul fiu de rege s-a pregătit să plece înapoi spre Corint. A luat cu el merinde în sacii largi de piele şi apă în burdufuri. S-a-nveşmîntat cu-o haină scurtă şi cenuşie, cum se cerea la drum; şi-a vrut să-şi ia adio de la regele ţării şi de la soaţa sa, ce se chema Anteea.

Corabia, în care urma să plece el, se legăna la ţărm. Vântul sufla prielnic. Sclavii stăteau plecaţi pe ramele de lemn. Şi alţii aşteptau doar semnul să întindă pânzele cele albe, cu frânghii, pe catarg.

Anteea nu-l văzuse până atunci pe tânăr. Ritualul, după datini, cerea unei femei de rang înalt şi nobil să stea cât mai departe de cel ce ispăşea, până-n ceasul

plecării.

ANTEEA ÎL ÎNVINUIEŞTE PE NEDREPT

ACUM, CĂTÂND ANTEEA la fiul lui Glauc, se simte străbătută de un fior ciudat. El este drept şi-nalt ca bradul din pădure. Şi umerii săi largi şi mijlocul subţire îi dau o-nfăţişare de statuă cioplită de-un artist iscusit. Iar fruntea sa e lată şi sub ea strălucesc doi ochi, ca două stele, ce-i ţintesc inima... Şi inima reginei se zbate tare, tare, precum e păsărica închisă-n colivie, ce-şi caută libertatea şi îşi izbeşte fruntea de gratiile tari.

Ea nu putea să ştie că n-avea nici o vină, fiindcă îl îndrăgise pe fiul lui Glauc, în clipa despărţirii. Eros, prea crudul Eros, îl duşmănea de moarte pe prinţul din Corint, pentru că-l întrecea cu mult în frumuseţe şi, plin de gelozie, vroia să se răzbune. Şi încordându-şi arcul, Eros, zeul iubirii, trăsese o săgeată cu vârf înveninat în inima reginei. Ea îşi uitase soţul – ca altă dată Fedra, nevasta lui Tezeu – şi se înflăcărase pentru Belerofon.

Prin vorbele viclene pe care le rostise, Anteea izbutise să-l silească pe tânăr ca să mai întârzie la dânşii, în Tirint, şi să le fie oaspe în palatul regal. Belerofon, cu toate că era pregătit să urce pe triremă, n-a putut sta-mpotriva preacaldei rugăminţi, şi i-a făgăduit să-ntârzie trei zile în oraşul lui Pre. Dar, la lăsatul serii, regina a venit lângă Belerofon, în timp ce

tot palatul clocotea la ospăţ.

— Tare-s nefericită lângă soţul meu Pret, i-a glăsuit regina, cu lacrimi în priviri. Tu-mi eşti mai drag ca viaţa. Astăzi, când te-am văzut, am înţeles că eşti acel pe care biata de mine-l aşteptam… pe care l-am visat, în mintea mea de fată, când nu eram regină.

Şi-Anteea – înnebunită de dragostea pe care i-o insuflase Eros – l-a conjurat pe tânăr să-l ucidă pe Pret, să-i ia în stăpânire oraşul lui şi tronul. Şi amândoi, pe urmă, să facă nunta-n voie…

Însă Belerofon, care era un tânăr cinstit şi curajos, s-a mâniat nespus ascultând îmbierea reginei din Tirint. Smulgându-se cu sila din braţele ei albe, el i-a rostit aşa:

— Deşi nu-i încă ziuă, mă duc să-mi adun sclavii, să mă urc pe triremă şi să părăsesc ţara unde regina însăşi are-un pumnal în mână, vrând să-şi răpună soţul… Legea căsătoriei aici e pângărită şi nu mai stau un ceas. Mi-e scârbă şi urăsc asemenea femei, precum eşti tu, Anteea…

Prinsă atunci de spaima că el o să arate regalului său soţ crima-nfricoşătoare pe care o urzise, Anteea a fugit. S-a dus iute la rege şi a-nceput să ţipe şi să se văicărească, trăgându-se de păr.

Aezii povesteau în versurile lor cum regina Anteea, minţind fără ruşine, l-a învinovăţit pe tânărul lor oaspe că el îi propusese înjositoarea faptă, că el ţesuse planul de a-i răpune viaţa regalei sale gazde.

— Atât sunt de jignită, pare c-a zis Anteea către regele Pret, încât, de nu-i dai moartea acestui oaspete atât de ticălos, nu pot să mai trăiesc. Îmi voi lua zilele, zvârlindu-mă în mare…

Dar Pret, regele ţării, era un om blajin şi nu vroia să calce legile ospeţiei. Ce-i drept, şi-nvinuirea adusă de Anteea era atât de grea, încât trebuia dată osânda cea mai aspră. Dorind să-mpace legea veche-a ospeţiei, cu datoria lui de-a-şi răzbuna soţia, Pret a ales o cale ceva mai ocolită, pentru a-l pedepsi.

A poruncit să vină la el Belerofon şi i-a cerut să plece în ţara Liciei[6], unde domnea Iobate, părintele Anteei – să-i ducă un răvaş.

— Îţi cer acest serviciu, i-a spus regele Pret, şi pentru prieteşugul ce-l am cu tatăl tău şi pentru ospeţia care ţi-am oferit-o, când te-ai purificat de crima săvârşită în ţara ta natală…

La astfel de cuvinte, tânărul corintian nu putea să răspundă decât că se-nvoieşte.

REGELE PRET ÎL TRIMITE LA MOARTE

ATUNCI REGELE PRET se apucă să scrie pe-o tăbliţă cerată răvaşul spre Iobate În răvaş îi cerea, prin anumite semne regelui Liciei să-l scurteze de zile pe fiul lui Glauc. Apoi lipi tăbliţei o scândură deasupra şi o pecetlui, să nu-i citească slova, cumva, Belerofon

Acesta luă răvaşul, în care-i era scrisă osânda lui la moarte. ÎI ascunse la piept, ca să-l păstreze bine Se urcă pe triremă şi, bucuros de vântul care sufla din

nord, pluti spre Licia[7].

Şi, ajungând flăcăul în Licia depărtată, a fost bine primit regele Iobate. Sângele-a nouă tauri a curs îmbelşugat, vreme de nouă zile, cât a durat ospăţul; şi-abia-n a zecea zi Iobate l-a-ntrebat pe fiul lui Glauc să-i spună cine este şi de ce a venit?

— Eu sunt Belerofon, a răsunat răspunsul, şi-ţi aduc un răvaş de la regele Pret, stăpânul din Tirint. Ce scrie înlăuntru nu ştiu, căci n-am citit. Îţi dau însă tăbliţa, şi singur vei afla…

Şi feciorul lui Glauc i-a-ncredinţat tăbliţa pe care-o adusese şi unde era scris să i se curme viaţa.

S-a gândit mult Iobate – ce este de făcut? N-ar fi vroit să calce nici el străbuna lege, care-l oprea să ia zilele unui oaspe. Ca să-l răpună totuşi cum îi cereau şi Pret, şi fiica lui, Anteea, Iobate-a făurit la rândul său un plan. Şi chemându-l pe tânăr, i-a povestit că-n ţară hălăduieşte-n voie monstruoasa Himera, care-i altă fiică a viperei Ehidna şi a gigantului Tifon.

Iar Himera aceasta avea corpul de capră, cu-o coadă de balaur, un grumaz de leoaică şi două capete. Din boturile ei ţâşneau, când răsufla, torente-nvăpăiate de foc mistuitor. Pe unde trecea ea nu ramânea nimica, decât pământul ars, izvoarele secate şi oamenii răpuşi.

— Îţi cer, i-a spus Iobate, în schimbul ospeţiei, dacă eşti un viteaz, cum te arăţi a fi, să te lupţi cu Himera şi să o nimiceşti..

Belerofon, voinicul, putea să spună nu – când monstruoasa fiară secera mii de vieţi şi pustia pământul?

Şi-a primit bucuros să se lupte cu fiara şi să o nimicească, scăpând pe bieţii oameni ai Liciei de

groază.

Aşa, Belerofon s-a pregătit de luptă. Ştia că se găseşte în lume calul Pegas, calul înaripat, cu părul alb ca neaua, feciorul lui Poseidon – cel care izvorâse din gâtul retezat al hidoasei Meduze, răpusă de Perseu.

PRINDEREA CALULUI ÎNARIPAT, PEGAS

CALUL ACESTA, PEGAS, odraslă olimpiană, zbura fie-n Focida, pe muntele Parnas, în preajma lui Apolo, fie-n Beoţia, pe culmea Helicon, unde era-ngrijit de cele nouă muze, ca un fecior de zeu. Şi, lovind cu copita în stânci, pe Helicon, vijeliosul Pegas făcuse să ţâşnească un izvor: Hipocrene[8]. La izvorul acesta veneau să-şi spele trupul şi să-se-mprospăteze copilele lui Zeus cu voci melodioase, preagingaşele muze, după ce dănţuiau pe verzile coline de-aici, din Helicon. Şi poate tot de-aceea plecau la Hipocrene poeţii din Elada şi, sorbind apa rece de la acest izvor, se socoteau pătrunşi de harul poeziei, al artei inspirate de cele nouă muze.

Atâta doar că Pegas, uneori, mai zbura şi pe Acrocorint, muntele cel înalt de la marginea mării, lângă oraşul unde Belerofon văzuse întâi lumina zilei. Acolo sorbea apă, dintr-un izvor, Pirene.

Aezii povesteau şi cum s-a-ntors eroul în istmul de Corint, ca să-l-afle pe Pegas, şi-ncălecând pe el să

pornească la luptă[9]. Dar oricâtă silinţă şi-a dat Belerofon, n-a izbutit să prindă calul înaripat. De simţea o mişcare ca fulgul de uşoară, Pegas se ridica, în vuiet de aripe, sus, dincolo de nori, până ce rămânea numai un punct pe boltă.

Trecuse multă vreme de când se tot trudea să-l prindă cu arcanul de gâtul încordat sau să-i apuce-n laţul de sfoară o copită. Însă Belerofon tot nu se da bătut... şi, într-o zi, s-a dus la altarul zeiţei Atena, înţeleapta, care era clădit chiar pe Acrocorint. S-a rugat de zeiţă să-i vină-ntr-ajutor cu sfaturi cât mai bune. Ba, mai mult, venind noaptea, şi-a aşternut culcuşul alături de altar.

Cam pe la miezul nopţii, prin vis i s-a ivit zeiţa-nţelepciunii, şi ea i-a glăsuit:

— Îţi dau un frâu de aur, mândre Belerofon. Cu el vei stăpâni calul înaripat, pe care ţi-l doreşti, ca să lupţi cu Himera. Dar adu întâi jertfă un taur din cireada părintelui tău Glauc, măreţului Poseidon. Pegas e fiul lui. Şi de se-mpotriveşte zeul cutremurelor, nu poţi să stăpâneşti calul înaripat...

Trezindu-se din vise, a cercetat în preajmă. Şi ce să vezi? Pe lespezi, chiar lângă aşternutul unde dormise el, era un frâu de aur, dăruit de Atena.

Sculându-se în pripă, a adus întâi jertfă un taur, lui Poseidon; şi-a-nceput să pândească.

N-a stat prea multă vreme, şi dintre nori, deodată, cu vâjâit de aripi, s-a lăsat la izvor calul aşteptat, Pegas.

Belerofon atunci, sărind din ascunziş mai repede ca vântul, gata! – i-a şi pus frâul. I-a sărit în spinare şi, neînfricoşat, a tras voios de hăţuri. Calul s-a repezit

îndată către slavă. Zbura atât de iute, că nu vedea flăcăul nimic în faţa lui. I se părea că este tot pradă unui vis, căci luneca-n abisuri, parcă fără sfârşit, când Pegas cobora până deasupra mării. Şi iar urca spre ceruri, încât simţea dogoarea soarelui călător că îi mistuie trupul. Dar, până la sfârşit, calul înaripat, simţind că are-n spate un stăpân hotărât, s-a îmblânzit ca mielul[10].

PIEIREA HIMEREI

PEGAS I S-A SUPUS, şi, călare pe el, Belerofon s-a-ntors în ţara Liciei. Cătând din înălţimi, asemenea lui Zeus, el a văzut Himera, ce străbătea în goană regatul lui Iobate – lăsând în urma ei pământul pârjolit. Belerofon a tras spre monstru o săgeată. Himera a urlat şi a deschis, flămândă, gurile-nflăcărate.

Lupta s-a şi pornit. Belerofon ţintea dihania în coaste, în capetele hâde sau coada ei solzoasă. Dar lupta era grea, căci odrasla lui Tifon era înşelătoare. Părea o dată capră, sărind cu sprinteneală, sau se târa pe jos cu trupul de balaur, şi când nici nu gândeai, răgea asurzitor, la fel ca o leoaică. Iar flăcări izbucneau, în valuri, până-n cer.

Şi poate că Himera l-ar fi răpus pe tânăr până-n cele din urmă. Însă Belerofon avea la cingătoare – învăţat de Atena – trei ţepuşe de plumb. Văzând el că Himera e tot mai îndârjită, flăcăul i-a azvârlit, în gurile deschise, ţepuşele de plumb, şi ele s-au topit sub

potopul de foc ce-l respira Himera, Plumbul i s-a prelins adânc în măruntaie, şi odrasla lui Tifon, ce-nspăimântase lumea, a căzut la pământ, împrăştiind în jur duhori otrăvitoare[11].

Dobândind biruinţa şi scăpându-i pe oameni de spaima monstruoasei odrasle a lui Tifon, voinicul i-a cerut regelui învoirea să plece spre Corint. Dar bătrânul Iobate, urmând acea scrisoare, pe care-o adusese însuşi Belerofon, i-a mai cerut să-ndure încă trei încercări, mult mai primejdioase ca lupta cu Himera.

L-a mai trimis să lupte cu un neam de tâlhari, ce se chemau solimi, din munţii Liciei. Ei năvăleau în vale şi prăduiau totul. Dădeau foc la oraşe şi jefuiau prin sate. Luau orice avuţie şi hrană şi veşminte şi mai ales copile, pe care le duceau cu ei între prăpăstii. Se desfătau o vreme, apoi le ucideau izbindu-le de stânci.

Belerofon, călare pe Pegas, zburătorul, s-a repezit în munţi. A căzut ca un fulger în cuibul de tâlhari, şi, luptând cu-ndrăzneală zile nenumărate, a nimicit cu totul neamul crud de solimi.

Iobate l-a pornit, pe urmă, şi în ţara pe care-o stăpâneau vitezele amazoane. Amazoanele-acestea puseseră la cale s-atace Licia şi s-o înece-n sânge. Belerofon, cu calul, le-a ieşit înainte. Mai luptaseră ele cu Heracle, Tezeu; dar vreun duşman zburând pe-un cal înaripat nu mai văzuseră. Săgeţile curgeau în râuri din văzduh, trântind pe călăreţe îndată la pământ. Astfel, după o luptă crâncenă, le-a înfrânt şi le-a gonit pe toate, zvârlindu-le în mare.

După lupta aceasta, după ce săvârşise atâtea vitejii, primejduindu-şi viaţa, Iobate a urzit o cursă, trimiţând

o ceată de războinici: – cei mai vânjoşi din ţară – să-l prindă pe erou într-o pădure deasă. Să-l lege în curmeie şi-apoi să-i taie capul. Şi iar Belerofon a fost silit să-nfrunte moartea a patra oară. Dar nu s-a-nspăimântat. Şi cu îndemânare, i-a zdrobit pe vrăjmaşi, lovindu-i cu săgeţi care nu-şi greşeau ţinta.

Nici unul dintre ei n-a mai rămas în viaţă.

BELEROFON ÎI CERE SOCOTEALĂ LUI ZEUS

REGELE LICIEI ŞI-A DAT ATUNCEA seama că a mers prea departe. După credinţa veche, cine biruia moartea, în luptă, de trei ori, urma a fi scutit de orice bănuială. Era un semn că zeii îl socotesc curat.

Şi regele Iobate a poruncit să vină copila sa mai mică, numită Filonceea, o soră a Anteei, şi i-a grăit aşa:

— Belerofon, de vrei, fă-mi cinstea şi primeşte de soaţă pe fecioara ce-o vezi în faţa ta. Îţi dau şi jumătate din toată avuţia. Iar ţara Liciei o-mpart, la fel, în două… urmând ca, după moarte-mi, să stăpâneşti tu singur Licia cea bogată…

Eroul corintian, după atâtea lupte şi-atâtea încercări, s-a învoit să fie ginere lui Iobate. Mai ales că-i plăcea frumoasa Filonceea. Şi astfel a rămas acolo-n Licia, în ţinutul pe care-l scăpase de vrăjmaşi.

Dar auzind Anteea că el a făcut nuntă cu sora sa mai mică, n-a mai putut să-ndure ruşinea şi mâhnirea; şi şi-a vârât pumnalul, cel destinat lui Pret, în inima pe care i-o-nveninase Eros.

Belerofon acum putea să vieţuiască în glorie, mărire şi respectat de toţi. A cârmuit o vreme-n Licia liniştit.

Însă. prea geloşi, zeii, când omu-i fericit, au coborât asupră-i din nou nenorocirea.

Ares cel zvânturat, în câinoşia lui, i-a doborât

feciorul, ce se chema Isandru. Fiica, Laodomia, nespus de mult iubită de părinţi şi bunici, a fost la rândul ei înşelată de Zeus. Mai mult, a fost silită să-i nască şi un prunc; iar pentru fapta asta, săvârşită de Zeus, fără voinţa ei, tot ea să ispăşească. Artemis, mâniată că s-a-nsoţit cu Zeus, a ţintit-o cu arcul; şi-a trimis-o-n Infern.

Adânc mâhnit eroul de urgia cerească, a hotărât să urce cu Pegas în Olimp. Să-i ceară socoteală preatrufaşului Zeus – de ce-i obijduieşte mereu pe pământeni?

A-ncălecat pe calul înaripat şi alb, cu suliţa în mână, şi-a zburat spre Olimp.

Aezii povesteau că eroul părea mai frumos decât zeii şi mult mai îndrăzneţ, pe calul său ca neaua, cu aripile-n vânt. Iar suliţa sa lungă, cu vârful de aramă, scânteia prin văzduh.

Se pare că şi Zeus s-a-nspăimântat, văzându-l pe viteaz cum se urcă, îndârjit, spre Olimp. Şi-a poruncit lui Hermes să se schimbe-n tăun cu ciocul ascuţit şi să-l muşte pe Pegas. Hermes a ascultat şi a muşcat cu furie pe fiul lui Poseidon[12]. Iar Pegas, de durere, îndată s-a smucit. A trântit călăreţul cu fruntea spre pământ, şi a zburat el singur spre sălaşul ceresc.

Belerofon, din slavă, a venit rostogol. A căzut în Corint. A mai trăit puţin, cu capul sfărâmat şi mintea rătăcită.

Şi firul vieţii sale a fost tăiat curând, din porunca lui Zeus.

Dar, după moartea lui, în Licia, Corint şi chiar în alte părţi, oamenii l-au cinstit ca pe un semizeu. În pădurea Creneea, din istmul de Corint, i-au ridicat de-atunci un

monument de piatră, şi-n oraş i-au făcut statuia lui călare. Din copita lui Pegas curgea ziua şi noaptea un izvor răcoros[13].

Când a pierit şi calul, a fost urcat pe boltă de tatăl lui, Poseidon, şi prefăcut în stea[14].

Note:

1. Oraşul Corint fusese întemeiat de către regele Sisif, acela pe care Zeus îl aruncase în Tartar, obligându-l să urce, la nesfârşit, o stâncă pe coastele unui munte.

2. Istmul se află între Marea Egee şi Marea Ionică, la poalele muntelui Acrocorint. Aici era citadela-acropola-Corintului.

3. Glauc era fiul regelui Sisif, rămas cârmuitor în locul tatălui său, după ce acesta fusese aruncat în Tartar. Numele Glauc s-ar putea tâlcui prin azuriu – aşa cum este apa golfului de Corint, sub bolta albastră a cerului elin. El este o întruchipare a mării.

4. Numele de Hiponou înseamnă tocmai bogăţia ţinutului în cai, în herghelii. Pe lângă aceasta, calul simboliza şi el valurile mării. Calul fusese creat de Poseidon, zeul mărilor. El era o personificare a valului, care aleargă cu coame pe spinare, spre ţărm. Nechezatul calului amintea vuietele mării înfuriate. În felul acesta Hiponou, fiul lui Glauc, este un fecior al mării care îmbrăţişează ca un brâu larg de ape tot istmul de Corint. Imaginea aceasta poetică o găsim şi în legendele despre eroi. Tezeu, bunăoară, era fiul lui Egeu, care personifica Marea Egee.

5. Alegoria cailor hrăniţi cu trupuri omeneşti arată că pe vremuri marea făcea sumedenie de victime omeneşti, fie la revărsările ei, fie, mai ales, în timpul furtunilor, când înghiţea pe navigatorii ce călătoreau pe şubrede ambarcaţiuni.

6. Licia, ţinut din Asia de sud-vest.

7. De la această întâmplare a rămas în lume expresia cunoscută de „scrisorile lui Belerofon”. Prin ele se înţelege orice fel de răvaşe alcătuite chiar împotriva acelora care trebuie să le ducă.

8. Hipocrene s-ar putea tâlcui prin „izvorul calului”.

9. Această întâmplare a fost cântată după vechile legende de poetul elen Pindar, în „Olimpicele” sale.

10. Şi în folclorul nostru eroii dobândesc adesea cai înzestraţi cu însuşiri deosebite, unii ştiind să grăiască oamenilor, alţii zburători, cu ajutorul cărora îşi biruiesc duşmanii. Un astfel de cal are şi Harap-Alb din cunoscutul basm al lui Ion Creangă.

11. Belerofon – ca Perseu şi Heracle – este un erou solar. Soarele ce răsare în zori deasupra mării, se înalţă glorios şi coboară în asfinţit, de parcă ar cădea din slavă, cu chip însângerat. Din pricina aceasta îl vedem pe Belerofon înfăţişat pe vase şi pe monezi antice, cu arcul sau suliţa în mâini, având

în jurul frunţii un nimb strălucitor de raze aurii, călătorind prin cer pe un cal înaripat. El este gata să distrugă ce e rău şi strică armonia naturii, aşa cum este Himera bunăoară. Sensul acestei alegorii era că tot ceea ce este monstruos până la urmă trebuie să piară de pe scoarţa pământească…

12. Pegas, fiul lui Poseidon şi al Meduzei, a dat numele său unui munte şi unui oraş din Tesalia. Muzele se chemau şi ele uneori pegaside, pentru că se strângeau în jurul izvorului pe care-l făcuse să ţâşnească calul Pegas, lovind stânca cu copita. În greceşte Pegas însemna, dealtfel, tot izvor.

13. Aşa povesteşte cel puţin poetul grec Pausanias. Se mai găseşte încă şi astăzi, în palatul Spada din Roma, un basorelief din sec. al II-lea î. e. n., unde este înfăţişat Belerofon, lângă calul său Pegas.

14. Este vorba de constelaţia, purtând numele legendarului cal înaripat, care i-a dus, în aventurile lor, şi pe Perseu şi pe Belerofon. Trebuie însă menţionat că astăzi calul Pegas a căpătat un nou sens, şi anume acela de cal înaripat care poartă imaginar pe poeţi, în zbor, spre izvorul muzelor, să soarbă inspiraţii din unda de cleştar. Sensul acesta nou l-a căpătat calul legendar abia în secolul al XV-lea, pierzându-l pe cel antic. Cel care a dat acest nou sens este poetul Matteo Maria Bojardo, în faimosul său poem „Orlando innamorato”.

ASCLEPIO

Elinii iubeau viaţa, urau tristeţea morţii şi aminteau în silă numele lui Tanatos. În schimb cântau, în imnuri, soarele, cel ce face să-ncolţească pe glie, în veac de veac, sămânţa, şi-nverzeşte copacii, soarele care dă lumină şi căldura, stârpind boale şi molimi, aciuite adesea în locuri mlăştinoase.

Iară lumina albă şi căldura plăcută, dăruită de soare, erau întruchipate în cel mai frumos zeu, Apolo cel cu arcul strălucitor de aur.

APOLO O AMĂGEŞTE PE FIICA REGELUI FLEGIAS

ŞI ACEST ZEU FRUMOS ŞI TÂNĂR zări, odată, la fântână, pe fata regelui Flegias – stăpânitor peste lapiţi. Fata, Coronia pe nume, umplea o amforă cu apă. Braţul molatic ţinând vasul, talia subţire, graţioasă, umărul neted şi rotund, pe jumătate dezvelit, umplură ochii lui Apolo cu o lumină pătimaşă. El se ascunse-ntre copacii unei păduri alăturate. Îşi înstrună pe dată lira şi începu să sune dulce.

Vă-nchipuiţi ce-a simţit fata, auzind astă melodie, ce-i desfăta obişnuit numai pe zeii din Olimp. Ba, după legende, lângă Apolo au venit şi toate cele nouă muze şi se-ntreceau care de care să cânte mai armonios, însoţind lira cea duioasă.

Coronia, ca ameţită, auzind viersul lui Apolo, a scăpat amfora din mână. Şi amfora s-a spart pe pietre… în timp ce fata, prinsă-n vrajă, păşea domol pe iarba udă, tot mai spre inima pădurii, unde o aştepta Apolo.

Şi-a mers; a mers printre copaci, urmând cântarea minunată, până ce a văzut în faţă o poieniţă smălţuită cu mii şi mii de flori bogate şi în culori şi în miresme. Aici i-a răsărit frumosul fiu al lui Zeus şi al Letei. Şi el purta o haină scumpă. Pe pletele cârlionţate avea o panglică de aur şi pe spinare ţinea arcul, care sclipea

mai să-i ia ochii…

Coronia a stat uimită.

— Cine eşti tu? a şoptit ea, cu ochii ţintă la Apolo.

Zeul nu i-a răspuns nimica. A lăsat doar să-i cadă lira pe pajiştea înmiresmată şi a cuprins-o pe fecioară.

Din depărtări se auzeau cântările armonioase, pe care le rosteau în cor muzele, fiicele lui Zeus, în cinstea nunţii lui Apolo cu fiica regelui Flegias.

Târziu, când s-a trezit copila din vraja zeului Apolo, s-a văzut singură-n poiană. Amurgul o învăluia într-o mantie albăstrie. Un vânt subţire ţiuia printre copacii din pădure şi florile îşi plecau fruntea, parcă deodată veştejite.

Coronia, plângând încet, fără suspine, s-a-ndreptat către palatul regelui.

— Unde ţi-e amfora cu apă? Spune-mi de ce-ai întârziat?… a-ntrebat regele Flegias. Şi ochii tăi de ce sunt uzi de lacrimile deznădejdii?…

Iar fata a căzut pe lespezi. A spus părintelui său tot. Cum i-a cântat zeul Apolo cu lira sa mângâietoare… Cum, printr-o vrajă neştiută, tot el i-a răpit simţirea. Şi cum, la urmă, a pierit, lăsând-o singură-n poiană.

— O, zei necruţători!… a strigat tatăl. Vă trebuia încă o jertfă!… Însă, Apolo, vreau să ştii că fiica mea, Coronia, nu va rămâne, cu nici un chip, soţia ta…

Şi regele a poruncit să i se afle fetei sale numaidecât un mire vrednic. Iar ca ruşinea îndurată de casa lui să i se uite, a plecat în călătorie cu soaţa sa şi cu copila. S-au dus spre Epidauria, un oraş care se-ntindea pe lângă marea argiană.

CORBUL PÂRĂŞTE PE CORONIA ŞI ZEUL O UCIDE

AICI, NU PESTE MULTĂ VREME, s-a-nfăţişat un tânăr vrednic, care-a cerut mâna copilei. El venea din Arcadia şi purta numele de Ishis.

— Sunt bucuros ca să-i fii mire Coroniei, a spus Flegias către Ishis. Dar vreau să ştii, mai înainte, că primul soţ i-a fost Apolo. Şi dragostea a lăsat rod. Fata mea o să fie mamă.

— Nu are nici o-nsemnătate c-a fost soţia lui Apolo! a spus tânărul arcadian. Tu, rege, ştiu că eşti bogat. Ai cai nenumăraţi acasă, în marele-ţi ţinut Iapit. Şi-mi vei plăti căsătoria cu caii tăi. Te învoieşti?...

— Mă învoiesc, a spus Flegias, lăsându-şi barba albă-n piept. Coronia, treci lângă Ishis...

Numai că-n acest timp, pe ţărmul unde vorbiseră cu toţii, era şi-o pasăre, un corb. Corbul era cu pene albe, cum spun poeţii că erau în vremuri depărtate corbii; şi el, văzând-o pe Coronia că se alătură lui Ishis, a şi zburat către Olimp şi a pârât-o lui Apolo:

— Soţia ta, Coronia, se drăgosteşte pe pământ cu un flăcău venit din lume!

Zeul, deşi o părăsise pe fata regelui Flegias, era gelos. S-a făcut galben şi a zvârlit încolo lira. A prins însă-ntr-o clipă arcul; a pus în struna lui săgeata cea

mai tăioasă dintre toate şi a ţintit-o-pe Coronia.

Săgeata a pornit din arc, lucind ca focul prin văzduhuri, şi s-a înfipt în pieptul fetei.

— Mori, trădătoare ticăloasă! a grăit zeul cu mânie. Tu, care te-ai învrednicit să-mi fii-ntr-o bună zi soţie, vrei să mă uiţi pentru un om?…

Coronia a scos un geamăt şi, ridicând ochii spre cer, a murmurat îndurerată:

— Apolo, tu m-ai amăgit, m-ai lăsat pradă deznădejdii, şi-acum tot tu arunci săgeata?… Dar nu-mi iei viaţa numai mie. În sânul meu adăpostesc tot ce-mi era mai drag pe lume, odrasla ta mult aşteptată…

Şi poate mai rostea sărmana şi alte vorbe către slăvi, dar moartea s-a grăbit să vină şi să-i îngheţe pieptul cald.

— Coronia s-a stins din viaţă!.. a ţipat iar spre-Apolo corbul.

— Fii blestemat, i-a rostit zeul, tu ce-ai adus această ştire! La pene să te înnegreşti şi să vesteşti de-acum-nainte doar moartea şi nenorocirea… Şi glasul tău să fie aspru şi să trezească-nfiorare… Zboară şi piei din calea mea…

Corbul, din alb precum fusese, s-a cătrănit pe loc la pene[1]. S-a făcut negru ca mormântul şi glasul lui s-a preschimbat. A început de-atunci s-anunţe numai furtunile şi moartea. Când văd un hoit corbii s-adună şi croncănesc ca sub blestem.

MICUL ASCEPLIO ESTE SALVAT ŞI DAT ÎN GRIJA CENTAURULUI HIRON

ÎN EPIDAURIA, PE ŢĂRM, se clădea rugu-n vremea asta... Pe rug era urcată fata cu trupul rece, împietrit, cu ochii aţintiţi spre ceruri, ca într-o mută întrebare: „De ce, iubite, m-ai ucis? „...

Şi în sfârşit, zeul Apolo se dumireşte c-a greşit, îşi înţelege toată vina şi se grăbeşte spre pământ, zburând pe spuma unui nor. Vrea să împiedice destinul. Ia trupul moartei lângă sine şi se sileşte să-l învie, ungându-l c-un balsam ceresc. Însă zadarnic mai încearcă să-i reînsufleţească pieptul. Umbra Coroniei plecase. Venise Hermes să o ia, şi împreună se-ndreptau către Infernul mohorât.

Rugul ardea cu vâlvătaie. Nu mai era decât puţin, şi focul îi mistuia corpul Coroniei sacrificate.

Apolo se bătea cu pumnii în pieptul său divin, gemând, şi ar fi vrut să verse lacrimi, să-şi potolească remuşcarea. Dar nu putea... Zeii n-au dreptul şi nici puterea de-a vărsa lacrimi vreodată! Aceasta-i lucru omenesc.

Atunci, minune negrăită, s-a auzit un ţipăt slab. Zeul şi-a amintit că fata poartă în sânul ei un prunc, şi, făcând farmece, desigur, a smuls copilul încă viu. L-a smuls fără să-l vadă nimeni dintre cei ce erau de faţă. L-a strâns în braţe ca un tată, şi, nevăzut, ca mai-

nainte, a zburat pe un nor de aur, drept pe un munte, Pelion

Aici era o văgăună adâncă, largă, răcoroasă, unde trăiau mai mulţi centauri. Peste centauri era rege unul mai înţelept ca toţi căruia i se zicea Hiron. El avea multă iscusinţă, putea să vindece bolnavii cu fel de fel de buruiene, pe care le căuta el însuşi acolo-n munţii Pelion.

— Ţine, ţi-l dau pe-acest copil scăpat din flăcări prin minune… Tu să mi-l creşti cu multă grijă şi să mi-l faci un om de seamă… a rostit zeul spre centaur.

— Mă voi sili, a răspuns Hiron, să-ţi împlinesc această voie!… Cum ţi-ai numit însă flăcăul?…

Zeul a stat puţin pe gânduri. Şi a răspuns centaurului:

— Îl voi numi: Cel ce alină… Pentru că eu i-am ucis mama, din gelozia mea nebună, şi sunt mâhnit, bătrâne Hiron. Nu mi-a rămas decât feciorul să îmi aline întristarea… Nu am alt nume pentru el…

— Să-i zicem dar Asclepio[2]… s-a învoit la rându-i Hiron.;

Şi, în legendă, se mai spune că regele lapit, Flegias, s-a mâniat peste măsură de moartea dată fiicei sale, nevinovată, prin săgeata necruţătoare a lui Apolo.

A strâns oştirea, călăreţii şi, înarmaţi cu săbii, arcuri şi suliţi ucigătoare au pornit cu toţii-n Delfi, acolo unde era templul împodobit, plin de comori, al zeului cu arc de aur.

Tatăl Coroniei – cu oastea – a jefuit templul acesta şi i-a dat foc, să-l mistuie, să-l facă pulbere, cenuşă.

Tocmai se întorcea şi zeul, care-şi încredinţase fiul centaurului înţelept. Când a văzut toată ruina şi pe

Flegias cu oştenii, tropotind peste munţi, sălbatici, aţâţând focul ca să ardă cu vâlvătăi până la cer, s-a supărat din nou, amarnic.

Punând îndată o săgeată în arcul său scânteietor, l-a aţintit şi pe Flegias. Regele a căzut din şa, rostogolindu-se pe vale. Capul i s-a sfărâmat de stânci. Oastea lui a-nceput să fugă. Dar înainte de-a cădea, regele pare c-a strigat:

— Blestem să cadă-asupra ta!... Fie să-ţi vezi şi tu copilul ars în cenuşă ca şi mine... şi să doreşti să ţi-l răzbuni. Şi pentru încercarea asta să-nduri şi alte suferinţi... Chiar de eşti zeu nemuritor, blestemul meu, blestem de tată, te va lovi, Febus-Apolo...

FIUL ZEULUI LUMINII ÎNCEPE SĂ VINDECE BOALELE

PE CÂND SE PETRECEAU ACESTEA, centaurul luase băiatul şi îi făcuse pat de fân, în peştera-i încăpătoare. Îi dase-n loc de lapte dulce, să soarbă sucuri de măcieş şi alte fructe de pădure.

În acest fel, după un timp, el s-a-ntărit, a crescut mare. S-a făcut priceput în toate; şi-avea cam unsprezece ani, când a-nceput să lecuiască – întâi cu arta învăţată de la centaurul bătrân, apoi prin iscusinţa sa – pe muntenii din Pelion, de multe, felurite boale.

Vestea că fiul lui Apolo este în Epidauria, tămăduind de multe boale pe oamenii ce merg la el, s-a răspândit

în toată lumea.

Veneau acolo mii şi mii, dornici să-şi caute vindecarea. Şi mulţi dintr-înşii şi-o găseau…

— Asclepio, îi ziceau ei, tu nu eşti un erou de rând. Te ridici peste olimpieni. Ei trimit boli şi suferinţe, pe care tu ştii să le vindeci. De-aceea îţi vom ridica un templu mare, unde tu vei fi cinstit mai mult ca zeii, deşi eşti pământean ca noi.

Şi-n Epidauria, pe-o culme, i-au ridicat un templu mare. Aici se grămădeau bolnavii în faţa porţilor deschise; şi Asclepio se străduia să le aducă uşurare. Slujba ce se făcea aici era de lecuirea bolii. Asclepio, în acest templu, s-a îndeletnicit, se spune, cu arta grea a hirurgiei.

Şi s-a-ntâmplat, se povesteşte, un lucru neobişnuit. Feciorul zeului luminii, mergând, cândva, la un bolnav, văzu în drumul său un şarpe. Şarpele i se-ncolăci pe băţul de călătorie. Asclepio-l iovi c-o piatră. Şarpele se descolăci şi repede îşi dete duhul. Dar nu trecu nici un minut şi, iată, se ivi şerpoaica – perechea şarpelui ucis. Ducea un fir de iarbă-n gură. Cu acest fir atinse limba şarpelui ce zăcea zdrobit. Acesta prinse la loc viaţă şi amândoi pieriră într-o gropiţă, sub pământ. Asclepio băgă de seamă ce fel de iarbă adusese şerpoaica să-şi învie soţul. O adună plin de răbdare. O cercetă, să vadă bine ce fel de însuşiri avea. Făcu din ea un leac anume, scăpând pe-o mulţime de oameni, care erau pe pragul morţii.

Legendele spuneau că el ar fi-nviat atâţia morţi, încât se pustia Infernul. Tartarul rămăsese gol. Şi chiar Câmpiile-Elisee nu mai primeau destule umbre. Oamenii cei căutaţi de moarte fugeau în Epidauria şi se

rugau plini de nădejde:

— Tu, fiu al zeului Apolo, dă-ne şi nouă să sorbim din sucul fermecat al vieţii. Nu vrem să fim nici unul pradă zeului morţii cel hapsân. Mai bine e pe lumea asta, unde putem zâmbi în voie, fără să fim pândiţi de Hades...

Şi-Asclepio le dăruia miraculoase băuturi care-i făceau nemuritori.

HADES CERE MOARTEA LUI ASCEPLIO, DAR...

ŞI OAMENII SE BUCURAU de leacurile dăruite de-Asclepio în templul său, dar Hades, zeul mohorât, Tanatos, cel cu aripi negre, şi geniile infernale se jeluiau necontenit.

— Ce se întâmplă-acolo, sus? Cine-i netrebnicul acela ce-i fereşte pe pământeni să nu mai cadă-n gheara morţii? Ce-o să ne facem în Infern, dacă nu mai coboară nimeni? Dacă rămânem numai noi, fără supuşi şi fără sclavi?...

Şi Hades, tare supărat, s-a urcat pare-se-n Olimp sau l-a chemat numai pe Zeus:

— Lumea am împărţit-o-n trei: Poseidon apele din mări, eu tot ce este sub pământ, iară tu, Zeus, ai rămas stăpân pe cer şi pe Olimp. Numai că tu şi cu Poseidon v-aţi luat ce este mai plăcut. Eu stau în bezne, socotind ziua şi noaptea numai morţi... Şi-

acum… Acum nu-mi mai rămân nici umbrele de pe pământ… Nimeni… Nimeni – auzi, tu, mare Zeus?… nimeni nu vine în Infern!…

— Cum asta?… Ce s-a petrecut? a rostit Zeus mâniat. Nu mai mor oameni? Pentru ce? Destinul lor e hotărât. Nici eu nu îndrăznesc să-l calc. Ei trebuie să-mbătrânească; şi-apoi să piară, rând pe rând…

— Destinul zici?… a răspuns Hades. Mă faci să râd, mărite Zeus; şi nici un zâmbet n-a-nflorit pe faţa mea, de când mă ştiu… Oamenii vor să dobândească, la fel cu zeii, nemurirea şi tinereţea veşnică. Să stăpânească şi-n Olimp. Ce? L-ai uitat pe Prometeu?… Şi pe Heracle l-ai uitat şi pe-alţi eroi asemeni lui, care-au călcat poruncile destinului ne-nduplecat şi ale zeilor cereşti, făcându-ne ades de râs spre mulţumirea şi folosul netrebnicilor muritori? Asclepio mai mult ca toţi a născocit, cu mintea lui iscoditoare, leacuri, care dau pământenilor şi tinereţe, şi vigoare. Ba, lecuindu-i chiar de boli, le dăruieşte nemurirea…

— Cum? Unde e? Să-l văd şi eu… a răcnit Zeus, scos din fire, lovind cu sceptrul într-un nor, încât s-a clătinat Olimpul şi cerul tot şi-ntreg pământul scăldat de mările adânci.

— Uite-l, i-acolo, a zis Hades, pe ţărmurile Aticii, tocmai a ridicat un mort… Îi toarnă-n gură băutura, care o să-i întoarcă viaţa. Îl va scăpa de-mbrăţişarea înaripatului Tanatos, pe care l-am trimis anume, ca să îi soarbă răsuflarea. Ei, ce spui, Zeus? Ce mai spui?…

— Aşa e. Da. Îl văd şi eu! a grăit Zeus îndârjit.

Şi-ntr-adevăr, se povesteşte c-Asclepio, în acea clipă, se străduia să dea iar zile unui voinic, lui Hipolit, feciorul regelui Tezeu, ucis din uneltirea Fedrei.

Iar Zeus, când a zărit asta, a prins în mână un mănunchi de fulgere nimicitoare şi le-a zvârlit în Atica. Asclepio a fost lovit. Focul ceresc l-a mistuit, la fel ca şi pe mama sa. N-a mai rămas din el decât o grămăjoară de cenuşă, pe care-a risipit-o vântul şi a spălat-o apoi ploaia…

S-a dus, neapucând să spună celor din jur cum pregătea acele băuturi din ierburi.

O!… Cum s-a-ndurerat Apolo, văzând pe fiul său murind sub fulgerele olimpiene!…

Atunci, precum cântau poeţii, el s-a unit, ca răzbunare, cu alţi trei zei nemulţumiţi: Hera, Poseidon şi Atena; şi-au încercat să se răscoale contra stăpânului lor, Zeus. Ba, ar fi vrut să-i şi răpună pe toţi ciclopii făurari, ce-n atelierele divine făureau fulgere lui Zeus.

Blestemul regelui Flegias îl lovea astfel rând pe rând – căci Zeus i-a pedepsit fapta, făcându-l simplu salahor, şi, împreună cu Poseidon, a trebuit să-nalţe zidul unei cetăţi, numită Troia.

Asclepio a rămas mort… Hades a vrut să-i ia şi umbra şi s-o arunce în Infern, poate şi-n Tartar, ca osândă… Să stea acolo cu Tantal şi cu Sisif şi cu ceilalţi, care se chinuiau de veacuri. Însă a mijlocit Atena pe lângă tatăl său ceresc, şi Zeus s-a înduplecat. Aşa, Asclepio a fost şi el urcat pe boltă sub forma unei constelaţii.

Soţia lui, Epioneea[3], şi fetele: una Higieea, iară cealaltă Panaceea, şi doi băieţi, medici vestiţi în marele război din Troia[4], s-au adunat ca să-l jelească şi să-i cinstească amintirea, urmându-i mai departe calea.

Spre slava lui, s-au clădit apoi sute şi sute de sanctuare şi temple mari, împodobite, ce se numeau asclepioane[5]. Cel mai măreţ din toate acestea era în Epidauria. Templul avea grădini splendide, capele, altare şi statui, stele votive, monumente, ba şi un teatru renumit, unde se adunau elinii la sărbători strălucitoare de două ori în zece ani[6].

Aceste temple şi sanctuare erau clădite pe-nălţimi, unde şi aerul e proaspăt, unde sunt ape de izvoare[7]. Aici bolnavii, când veneau, erau primiţi de asclepiazi, străjuitori ai templului, şi îngrijiţi cu devotament, cum făcuse şi-Asclepio[8].

Iată de ce, din tot Olimpul, nici un zeu n-a avut atâtea temple şi opere de artă, câte i-au ridicat elinii acestui drag lecuitor, pe care lumea de-altădată l-a mai numit, precum se ştie, Soter – adică salvator.

Note:

1. Aceasta era povestea corbului, prin care elinii îşi explicau culoarea neagră a penelor sale.

2. În limba greacă Asclepio înseamnă alinătorul, cel care poate să vindece durerile. Romanii au derivat din numele lui Asclepio pe acela, mai cunoscut, de Esculap.

Prin persoana legendară a lui Asclepio, oamenii din antichitate legau direct mijloacele de vindecare cunoscute pe atunci de forţa solară. Dealtfel, până astăzi se spune şi la noi că „unde intră soarele, pleacă doctorul”. Ei vedeau şi puterea lecuitoare a unor buruieni şi ştiau că, fără lumina şi căldura soarelui, acestea n-ar fi putut să crească, nici măcar să răsară.

3. Epioneea înseamnă liniştitoarea – pe greceşte, Higieea, adică sănătatea, a dat în limba noastră cuvântul igiena – igiena necesară pentru menţinerea sănătăţii. Iar Panaceea se tâlcuieşte prin cea care lecuieşte totul, de aici termenul de „panaceu”.

4. Cei doi, medici care au însoţit oştirile în războiul troian se numeau Mahaon şi Padaliro.

5. S-au găsit până acum cam trei sute de asclepioane – temple închinate acestui legendar vindecător al omenirii. Astfel de asclepioane au fost la Atena, Cos, în Pergam şi în alte multe locuri. Ele au fost însă cu siguranţă şi mai multe, dar unele s-au dărâmat şi altora li s-a schimbat destinaţia.

6. La Epidauria se găsea şi statuia făcută de artistul Trasimede, care-l înfăţişa pe Asclepio-Esculap ca zeu al sănătăţii. El şedea pe un tron, ţinând într-o mână şarpele, şi în cealaltă un baston. La picioare avea un câine. Câinele era

simbolul fidelităţii datorate de medic bolnavului pe care-l îngrijeşte. Bastonul ne arată că medicul trebuie să-i viziteze necontenit pe suferinzi. Iar şarpele întruchipa pentru cei vechi reîntinerirea, ce se poate căpăta prin leacuri. O copie după statuia lui Trasimede se găseşte şi astăzi la Atena.

7. Fără îndoială că templele se aşezau prin locuri unde se găsea aer foarte bun şi, uneori, chiar ape minerale.

8. Bolnavii ajunşi în asclepioane erau puşi la un regim de hrană foarte chibzuit. Igiena juca un rol mare. Nu se putea intra în templu decât bine spălat. Dealtfel, copila cea mai dragă a zeului era Higieea. Ea este nelipsită în grupurile statuare, basoreliefuri, picturi, şi chiar în efigii şi monede, de lângă tatăl său. Alţi suferinzi urmau să facă şi exerciţii corporale: jocuri, alergări, lupte. Iar cei obosiţi sau bolnavi la minte erau trimişi să se distreze în teatrul din Epidauria. În acest fel, sanctuarele lui Asclepio aveau de fapt un caracter laic, erau un fel de sanatorii ale antichităţii, şi asclepiazii primii medici. La Cos, urmând drumul lui Asclepio, i-a lecuit pe oameni faimosul Hipocrat, socotit întemeietorul medicinii ştiinţifice. Asclepiazii, alinătorii suferinţelor, reprezintă pe fiii soarelui, pe oameni, care se pot vindeca pe ei înşişi, fără intervenţii divine, prin priceperea şi forţa lor omenească. Iar Asclepio în sine este simbolul biruinţei nobilei ştiinţe a medicinii, creată tot de oameni, împotriva molimelor oarbe, a bătrâneţii şi morţii, pricinuite de forţele naturale pe care le reprezentau olimpienii. O imagine artistică, grăitoare în acest sens, o avem în statuia care se găseşte la Ermitaj, în marile galerii de artă din Leningrad. Asclepio-Esculap este înfăţişat aici ca un om matur, cu barbă şi cu o faţă gânditoare. Artistul l-a creat încărcat de preocupări. El pare că îşi frământă mintea ce noi mijloace ar mai putea găsi pentru lecuirea suferinţelor oamenilor. Opera aceasta întruchipează mai bine decât altele efortul medicinii, truda atâtor învăţaţi, paşii progresului în ştiinţă. Este lesne de înţeles de ce elinii au dat acestui legendar întemeietor al artei medicale simbolul de semizeu şi, câteodată, chiar de zeu.

MELEAGRU

Povestea despre eroul Meleagru se-ncepe într-un ţinut numit Etolia, udat de râul Aheloul[1].

Acest ţinut muntos era sărac, afară de-o fâşie de pe coastă, care era bogată-n grâne, plante-aromate şi livezi. Dar fructele şi grânele nu ajungeau aproape niciodată pentru hrana celor de jos. Deşi munceau cu îndârjire!... Deşi-i rugau pe zei să le dea roade!...

Norocul lor era doar unul: prin munţii ţării etoliene umblau sălbăticiuni destule. Trăiau pe-acolo căprioare subţiri şi iuţi şi mlădioase; iepuri cu blana cenuşie; lupi hămesiţi şi vulpi viclene. Toţi vânătorii-aveau de lucru iarna şi vara deopotrivă. Aşa se mai sălta mulţimea din foamete şi sărăcie.

Iar regele, stând în oraşul cu faimă mare, Calidonul, putea să-şi strângă avuţie din ce-i agoniseau supuşii.

În acel an, când se începe legenda despre Meleagru, s-a întâmplat ca etolienii să aibă holde cu duiumul. Se legănau pe ţarini grâne cu spice grele, aurite, ca părul darnicei Demetra – zeiţa soră a lui Zeus, ce-i ocrotea pe agricultori. Şi pomii erau plini de fructe: mere, şi pere, şi gutui. Şi viţa se-nsorea pe coaste, făgăduind vin mult şi dulce.

Ar fi aici să mai adaug că regele din Calidon este, după poeţi, întâiul ce-a cultivat viţa de vie. Dionisos, trecând pe-acolo, îi dăruise un lăstar. Iar regele îl înmulţise, făcând dintr-un lăstar o vie, care dădea vin din belşug. De-atunci regele Calidonului a luat numele de Eneu[2].

Deci, bucurându-se Eneu că zeii îi dădeau prilejul să strângă, prin supuşii săi, atâtea roade, a hotărât să-i răsplătească. Le-a aprins focuri pe altare, făcând nenumărate jertfe.

Numai că-n marea-i veselie, văzând atâtea avuţii de roade ce trebuiau strânse, uitase tocmai de zeiţa ce ocroteşte vânătoarea, fiica lui Zeus şi a Letei.

ARTEMIS TRIMITE MISTREŢUL ÎN CALIDON

ŞI CUM SĂ UIŢI TOCMAI DE EA în ţara unde vânătoarea era un meşteşug de seamă?

S-a mâniat grozav zeiţa şi n-a stat mult să se gândească.

Şi, prin voinţa-i olimpiană, s-a năpustit spre Calidon o fiară cruntă, monstruoasă, urmaşă a mistreţului răpus în luptă de Tezeu[3].

Ochii săi roşii, plini de sânge, erau scânteietori ca focul. Coama zbârlită-i semăna cu-o culme presărată toată cu suliţe şi cu săgeţi. Din botul său curgea o spumă care-i albea pieptul puternic. Şi răgete scotea cumplite, ce-nfricoşau pe etolieni. Şi fulgere păreau să iasă din gura lui mereu deschisă; căci iarba, cât era atinsă de arzătoarea-i răsuflare, se vestejea şi se usca.

Mistreţul a-nceput să scurme prin holdele aproape coapte, dând jos şi tăvălind în ţărână spicele blonde şi bogate. Zadarnic mai pregăteau ei aria pentru treieriş. Grânarele aveau să fie la fel de goale ca-nainte. Iar fiara, după ce-a călcat holdă cu holdă sub picioare, a urcat coasta către vii. Strugurii, care străluceau roşii şi galbeni pe lungi coarde, au fost zdrobiţi, siliţi să-şi piardă sucul lor dulce-mbătător, sub râtul fiarei aţâţate. Măslinii, smulşi din rădăcină, îşi prăpădeau şi ei, pe vale, rodul cel verde şi gustos, şi ceilalţi pomi erau, de-asemeni, trântiţi, cu frunza ofilită şi fructele pierdute toate.

Dar monstrul tot nu-i mulţumit. Furia sa parcă se-nteţeşte. Loveşte turme şi cirezi, pe care câinii şi păstorii nu izbutesc să le ferească de colţii lui distrugători.

Poporul fuge şi s-ascunde în Calidon, cetatea mare, cea stăpânită de Eneu. Femeile presimt urgia şi foamea care-o să urmeze, şi plâng amarnic lângă ziduri, ţinându-şi pruncii strânşi la sân. Iară bărbaţii, cu

ochii tulburi, le stau alături, le privesc şi jalea le îneacă pieptul.

Nu mai era nici o nădejde ca să se curme ispăşirea. Cine-ndrăznea să se ridice contra zeiţei Artemis?

Atunci s-a îndreptat spre oameni viteazul tânăr Meleagru.

— Îngăduiţi-mi, a spus el, s-adun o mână de viteji de prin regatele vecine şi să începem vânătoarea mistreţului ce pustieşte pământul nostru etolian. Îi voi chema pe cei mai vrednici: Tezeu, eroul din Atena; Piritou, regele lapit; Castor şi Polux de la Sparta; Iason din Iolcos şi Iolau, nepotul marelui Heracle. Fără să amintesc de alţii, ca Telamon, Peleu, Admet şi o copilă-arcadiană, neîntrecută la vânat, ce se numeşte Atalanta.

ALTEEA SE ÎNVOIEŞTE CU PLECAREA FIULUI SĂU

SĂ FIE-AŞA CUM GÂNDEŞTI TU, au glăsuit mai toţi bătrânii. Rege Eneu, tu ce ne spui?... Soţia ta, mândra Alteea, nu ne dă oare nici un sfat? Nu ne ajută la nevoie, lăsând pe fiul ei să plece la vânătoarea asta mare?

— Îl las, a dat răspuns Alteea. Nu mă tem pentru viaţa lui, ştiu că-i puternic, priceput în meşteşugul vânătoarei şi-i îndrăzneţ... E fiul meu. I-a însoţit pe-argonauţi, când au adus lâna de aur. A fost şi-n alte

bătălii şi nu i s-a-ntâmplat nimic, căci am o vrajă, ce-l fereşte de moarte, pentru totdeauna…

Într-adevăr – deşi soţie a regelui din Calidon – şi ea fusese amăgită de zeul Ares după nuntă. Iar Meleagru se născuse, nu ca fecior al lui Eneu, ci ca odraslă a lui Ares. El era deci nepotul Herei şi al lui Zeus, olimpianul. Dar numai mama ştia taina şi zeul care pângărise palatul regelui Eneu.

După ce fiul se născuse, veniseră-n a şaptea noapte cele trei fete ursitoare. Una-i urase bărbăţie şi-o soţie minunată. A doua şi mărinimie şi dragoste de patrie. Ultima azvârlise-n flăcări, în focul sacru – ce ardea, acolo-n mijlocu-ncăperii – un lemn de frasin, alb şi neted şi glăsuise mamei astfel:

— Odrasla ta şi a lui Ares îşi are viaţa zăvorâtă-n acest lemn de frasin alb. Când lemnul alb, zvârlit de mine, se va preface în cenuşă, flăcăul tău o să se stingă şi va purcede către Hades…

Mama, atunci, înspăimântată, părăsind patul de lăuză, a scormonit cu mâna goală între cărbunii de pe vatră şi a smuls lemnul alb de frasin, care-ncepuse să şi ardă. L-a stins în amfora cu apă şi-a poruncit să i se facă, de către meşterii cetăţii, iute-o lădiţă de aramă. Acolo a închis regina lemnul adus de ursitoare. Iară lădiţa a ascuns-o într-un ungher, cel mai ferit din tot palatul lui Eneu.

Iată de ce n-avea Alteea teamă că o să-i moară fiul. Ştia că nu o să se-ntâmple nimica rău, cât ţinea lemnul ferecat bine în lădiţă.

EROII SE STRÂNG ÎN CALIDON

ŞI-A DAT PE URMĂ MELEAGRU veste-n oraşele Eladei că se porneşte vânătoarea. S-au strâns în Calidon eroii, şi printre ei, spuneau aezii, şi o copilă, Atalanta.

Ea – fiica regelui Tegeu – de fapt, fusese părăsită de tatăl său, când era mică, într-o pădure-ntunecoasă. Tegeu vroia să aibă-n casă numai băieţi şi nici o fată. Dar Atalanta, norocoasă, a fost găsită de-o ursoaică, ce tocmai îşi pierduse puii. Şi fiara a hrănit copila, cea lepădată de un rege – lăsând-o mai întâi să sugă şi deprinzând-o, mai pe urmă, ca să culeagă din pădure zmeură, mure şi afine, şi să găsească, în stejari, stupii cu fagurii de miere.

Fata era încântătoare. Purta pe ea doar un veşmânt scurt, prins pe umeri cu-o agrafă – ca şi zeiţa Artemis. Părul era-nnodat pe ceafă, cu simplitate, fără dorinţa de-a plăcea. Iară pe spate atârna o tolbă scumpă de argint, umplută toată cu săgeţi[4].

Şi fata asta graţioasă, cu voinicie de bărbat, avea să fie, fără voie, pricină de nenorocire pentru eroul Meleagru – cum vom vedea numaidecât.

Strângându-se dară vitejii în Calidon, s-a-ntins ospăţul, cum cerea datina străbună, şi-au petrecut toţi nouă zile şi nouă nopţi, fără-ncetare. Dar, cum s-a terminat ospăţul, în dimineaţa următoare, au şi pornit la vânătoarea monstrului care pustia ţinutul regelui Eneu.

Răsplată trebuia să aibă, cel care dobora mistreţul: pielea şi capul lui hidos.

În apropiere de oraş s-ar fi aflat, spuneau aezii, şi o pădure-ntunecată, în care nu intrase omul, nu retezase vreun copac. Pădurea se-ntindea pe coastă, de parcă priveghea câmpia. Şi într-acolo lătrau câinii, mirosind urmele de fiară.

LUPTA SE PORNEŞTE

DAR NICI NU S-AU PORNIT HĂITAŞII să strige şi să facă zgomot, lovind tamburii de aramă, c-a răsunat un grohăit.

Şi dintr-o vale se iveşte mistreţul înfricoşător, pornind în goană către oameni. Cu trupul său lovind copacii, el îi îndoaie sau îi frânge, rostogolindu-i prin pădure.

Monstrul dă buzna între câinii, care i se aţin în cale şi se trudesc să îl oprească. Cu colţii aprigi risipeşte întreaga haită într-o clipă.

Mai arzător decât un fulger s-azvârle apoi spre viteji, şi doi îşi pierd îndată viaţa.

Castor şi Polux, călărind pe armăsari albi, înspumaţi, îl urmăresc, dar în zadar. Tezeu îşi cumpăneşte lancea. Însă mistreţul e mai iute ca vântul ce aleargă iarna peste colinele Eladei, şi, cum zvâcneşte prin pădure, e foarte greu de nimerit. Lancea se-nfige-ntr-un copac.

Acum mistreţul îşi ascute colţii tăioşi şi lucitori într-un stejar înalt şi gros, al cărui lemn e străpuns lesne.

Botul lui parc-aruncă flăcări. Ochii săi mici şi sângeroşi sunt plini de pofta de-a ucide, şi, mugind surd, el se avântă, printre copaci, din nou, spre oameni…

Mulţi au însângerat pământul, dintre hăitaşi şi luptători – mai ales tineri etolieni, ce-l însoţesc pe Meleagru.

Şi nu se vede vreun sfârşit primejdioasei vânători…

Dar cea mai sprintenă în luptă, printre flăcăi, e arcadiana, copila regelui Tegeu, fermecătoarea Atalanta. Ea nu se lasă. E în frunte. Înconjură cu grijă fiara, şi când nici nu gândeau cu gândul, săgeata-i zbârnâie-n văzduh şi se înfige sub urechea monstrului înfricoşător.

Fiul lui Ares vede fapta şi strigă tare spre fecioară:

— Tu, preafrumoasă Atalanta, ai lovit cea dintâi mistreţul. Acum pieirea lui e-aproape şi marea cinste-a vânătoarei: trofeul, tu îl vei avea!…

Bărbaţii câţi erau acolo s-au roşit până la urechi. Iar unul a răcnit cu ciudă, sărind cu o secure-n mâini, în drumul monstrului rănit:

— Voi, tineri luptători, priviţi cum lovitura de bărbat e mai presus decât aceea pe care-o dă o biată fată, şi gloria de-a răpune fiara cea ocrotită de Artemis mi se cuvine numai mie…

Abia şi-a sfârşit el cuvântul, că fiara i-a sărit în piept. Şi-a înfipt adânc colţii ei lungi, mai înainte ca securea s-o poată-atinge cât de cât. Şi l-a lăsat în iarbă mort pe tânărul cutezător.

CEARTA DIN PRICINA ATALANTEI

ÎN TIMP CE MONSTRUL GROHĂIA, căutând noi victime-n pădure, şi-a încordat şi Meleagru arcul său mare şi a tras. Şi cum era un ochitor mai priceput decât mulţi alţii, una dintre săgeţi s-a-nfipt până-n plămânul stâng al fiarei. Botul i s-a umplut de sânge şi, ameţită, încerca să se sucească şi să-şi smulgă săgeata care-i scurgea viaţa.

Văzând că fiara nu mai poate să se ascundă prin hăţişuri, toţi vânătorii au ţintit roi de săgeţi asupra ei. Iar Meleagru, cu o lance, a mai lovit-o în grumaz şi-a doborât-o la pământ.

Cu sabia i-a tăiat capul, i-a jupuit pielea ţepoasă şi – după cum făgăduise, în timpul luptei – le-a întins, pe amândouă, Atalantei.

— Primeşte premiul şi cinstirea. Eşti vânătorul cel mai bun care se află în Elada, a grăit el şi i-a zâmbit

Ea s-a împurpurat la faţă de bucurie şi plăcere şi l-a privit pe Meleagru cu ochii săi strălucitori. Poate a vrut să-i şi răspundă... Însă atunci s-a auzit un glas înverşunat de ură:

— Stai, Atalanta, nu-ndrăzni să răpeşti drepturile noastre, şi nici onoarea nu ne-o lua... Nu crede, fiindcă eşti frumoasă, că poţi să smulgi premiul râvnit de noi, ceilalţi, venind aici.

Cel ce vorbise era rege într-un oraş învecinat[5]. Puterea lui se întindea peste războinicii cureţi. El era

frate cu Alteea, soţia regelui Eneu – fiind deci unchi bun lui Meleagru.

— Tu, ce eşti frate mamei mele, s-a necăjit fiul lui Ares, să nu cutezi a urgisi, în faţa mea, pe Atalanta. Altminteri…

— Altminteri, ce? Nu crezi cumva că mă voi teme de sabia ce-o porţi în mână?

Şi nu s-a mulţumit cu vorba. I-a smuls îndată Atalantei trofeul dăruit de fiul zeului Ares şi-al Alteei.

A început o ceartă mare şi bătălie mai pe urmă. S-au rotit săbiile prin aer. Iar Meleagru, ca orbit, n-a mai putut să ţină seamă că-n faţa lui era chiar unchiul, la care ţinea mult Alteea. Ci l-a străpuns, în piept, cu vârful săbiei sale-nsângerate – ce retezase, de curând, capul mistreţului răpus.

După această întâmplare, care i-a întristat pe toţi, eroii cei veniţi anume din depărtare, ca să ia parte la vânătoarea asta mare, şi-au luat în grabă rămas bun. S-au despărţit şi au plecat care-ncotro, spre ţara sa. Cu ei s-a dus şi Atalanta, copila regelui Tegeu, ce avea încă în ochi lacrimi.

NĂVALA CUREŢILOR ŞI ULTIMA BIRUINŢĂ

DAR CUM S-AU DEPĂRTAT VITEJII din Calidon, şi-a rămas singur voinicul nostru, Meleagru, a sunat toba de război.

Cureţii din vecinătate îi atacau pe etolieni. Războiul a-nceput cu furie. În fruntea oştii etoliene era eroul Meleagru. Numai că mama sa, Alteea, din dragoste pentru ucisul ei frate, blestema, îl blestema pe Meleagru şi cerea zeilor, lui Hades şi soaţei sale, Persefona, să-l pedepsească, să-i ia viaţa.

Şi aflând asta, Meleagru atât de mult se întristase, încât nu mai vroia să lupte.

Se retrăsese în cetate şi, zăvorât într-o cămară, lângă soţia-i, Cleopatra, pusese sabia alături, lăsând în voia sa războiul, lăsând poporul de cureţi să-i biruie pe etolieni[6].

Într-adevăr, în scurtă vreme, supuşii regelui curet sparg porţile în Calidon[7].

Abia atuncea, Cleopatra, soaţa iubită, ce stătea-naintea lui îngenuncheată, iar lacrimile îi curgeau fierbinţi, şiroaie, pe obraz, îl clatină din hotărâre, spunându-i vorbele acestea:

— Nu vezi, iubite Meleagru, cum sunt răpuşi toţi etolienii, pe care tu ai vrut să-i scapi de fiară, de mistreţul hâd? Nu sări la luptă pentru ei? Femeile sunt luate roabe. În curând am să cad şi eu. Vrei să mă vezi târâtă-n ştreanguri, de vreun duşman, ba chiar silită să-l slujesc ani îndelungaţi, stingându-mă nefericită?…

Cu-o tresărire, Meleagru a luat din nou sabia-n mână.

— Piere poporul etolian? a strigat el.

Şi revenindu-şi de îndată, s-a-nfăţişat duşmanilor în pragul uşii, glăsuind:

— Hai să vă măsuraţi acuma iarăşi cu mine, laşilor! …

Şi sabia i s-a înfipt în cel dintâi oştean curet, apoi în

alţii, şi în alţii. I-a pus pe goană.

Ei ţipau, şi, risipindu-se-n ogradă, fugeau ca nişte potârnichi.

Câţi mai trăiau dintre supuşii regelui de la Calidon s-au avântat din nou în luptă.

În puţin timp au biruit.

Eroul îşi salvase-oraşul şi tot ţinutul etolian, la rugămintea Cleopatrei, soţia sa mult credincioasă. Dar viaţa lui se va curma…

Şi asta pentru că Alteea, în timp ce-şi blestema feciorul, luase lădiţa de aramă. Din ea desferecase lemnul adus cândva de ursitoare şi-l aruncase-n focul sacru.

Lemnul arsese-n vremea asta, cât timp luptase Meleagru şi-i învinsese pe cureţi. Iar la sfârşitul bătăliei, lemnul cel alb se prefăcuse într-o movilă de cenuşă. Şi tot atunci, chemat desigur de Artemis ne-nduplecata, în slăvi s-a şi ivit Apolo. A luat din tolbă o săgeată şi l-a ţintit pe Meleagru în inima-i înflăcărată.

Iar el, având în piept săgeata şi mistuit de focul ei, s-a clătinat ca un stejar, pe care un topor avan l-a retezat din rădăcini. A căzut jos şi a murit.

Mama, Alteea, şi-a vârât sub sânul stâng un fier tăios, plătindu-şi astfel vina sa.

În vremea asta, Cleopatra, îndureratã se urcase pe-o stâncă-naltă şi de-acolo s-a aruncat între prăpăstii.

Surorile lui Meleagru, văzând această întâmplare, şi-au smuls podoabele de aur şi s-au pornit să se jelească pe rugul fratelui ucis.

Dar Artemis cea nemiloasă s-a necăjit nespus de tare că fetela plângeau atât pe fratele lor, Meleagru, cel doborât din voia ei.

Şi, printr-o vrajă neştiută, le-a prefăcut în nişte păsări, care rostesc cu ţipăt jalnic: păcat!... păcat!... păcat!... şi care au pe aripi pete, ca nişte lacrime vărsate[8].

Spre cinstea marelui erou ce i-a salvat şi de mistreţul zeiţei Febe-Artemis şi de cureţii ucigaşi, aezii din Etolia au cântat imnuri minunate, iar sculptorii l-au dăltuit în marmure nepieritoare... [9]

Note:

1. Astăzi Etolia este cunoscută sub denumirea de Misolonghi, iar râul care o udă se cheamă Aspropotamos. Numele său vine de la cel dintâi stăpânitor elin, ce s-a numit, după legendă, Etol, fiul lui Endimion, un alt personaj mitologic.

2. Oineu – Eneu – înseamnă producător de vin, viticultor. Enos e vinul pe greceşte. De aici vine numele ştiinţei ce se ocupă cu vinificaţia: enologia.

3. Legenda a fost cântată de poetul roman Ovidiu, în „Metamorfozele” sale.

4. Aşa cum este descrisă Atalanta de Ovidiu o vedem şi acum în Muzeul Luvru, cioplită de un artist antic. Fata este înfăţişată alergând pe o câmpie. Piciorul stâng abia atinge pământul plin de ierburi crude. Goana, mişcarea elegantă cu care îşi apleacă trupul o fac pe fată înzecit de frumoasă. Şi, fără voia noastră, îi dăm dreptate lui Ovidiu, care spunea despre Atalanta că putea să fie şi o fată cu putere de bărbat; dar şi un voinic, cu frumuseţe de fecioară.

5. Oraşul Pleuron.

6. Homer ne cântă în „Iliada” scena aceasta, în chip neasemuit:

Cât se bătu într-ai săi bărbatul luptaciu Meleagru
Rău pătimiră cureţii; ei nici nu putură să ţie
Piept în afară de zid, cu toată mulţimea. Ci-n urmă
Fu Meleagru cuprins de mânie, de patima, care
Şi-altora-nvăluie mintea, deşi au temei la gândire.
Şi clocotind de necaz pe maică-sa însăşi, pe-Alteea,
Sta huzurind la nevasta cea chipeş-a lui, Cleopatra...
.....
Sta Meleagru la ea mistuindu-şi amarul mâniei
Tare-ndârjit de blestemul mamei, căci ea de mâhnire
Mare cuprinsă, că el pe fratele ei omorâse,
Zeii chema şi izbind cu pumnul adesea pământul
Sta istovită-n genunchi şi cu sânul stropit de plânsoare.
Dânsa cerea de la zeii din iad, Persefona şi Hades,
Fiului moarte să-i dea

Faptul acesta ca o mamă să ceară moartea fiului său, chiar în legendă, i-a uimit deseori pe oameni. Dar, aşa cum arată mitologul sovietic N. A. Kun, lucrul se explică prin aceea că la elini mai existau încă, din timpuri foarte, foarte depărtate, urme de matriarhat. Adică rolul principal într-o familie îl juca, în epoca aceea, mama. Fratele ei era o rudă mai apropiată decât oricare alta, şi omorârea lui ştirbea prestigiul mamei, de stăpână. Deci crima asta trebuia să fie aspru condamnată, oricine ar fi fost făptaşul – chiar dacă era feciorul ei.

7. Precum ne cântă tot Homer:

Larmă şi pocnet la porţi, la Calidon răsună, cureţii
Bat în cetate la turnuri. Se roagă de dânsul etolii
Staroştii şi trimit preoţi fruntaşi după el ca să iasă
Şi să-i ajute, şi-i juruie o mare răsplată; pe unde-i
Mai roditoare câmpia cetăţii, acolo-l îmbie
Ei să-şi măsoare mândreţe de ţarină pentru moşie,

Loc de pogoane cin'zeci, jumătate să-l aibă de vie,
Iar jumătatea cealaltă să-i fie pământ de arătură.
Tot stăruia şi Oineu călăreţul, bătrânul său tată;
Sta el în pragul iatacului 'nalt şi ale uşii canaturi
Le zguduia, şi-n genunchi pe fiu-şi ruga să-l ajute.
Mama, surorile tot îl rugau; în zadar, că mai tare
Sta împotrivă, în zadar îi făcură fierbinte rugare
Chiar şi prietenii lui mai iubiţi şi mai vrednici de cinste,
N-a fost cu putinţă şi chip să înduplece pe Meleagru
Până ce nu izbutiră să-i bată-n odaie cureţii
După ce zidul urcară şi aprinseră marea cetate.
Cade bocindu-se atunci şi-l roagă pe el Cleopatra,
Spune ce rău i-ameninţă, cum intră-n cetate duşmanii,
Cum pe bărbaţi îi ucid, cum spulberă-n flăcări oraşul,
Cum pe copii îi robesc şi femeile-ncinse pe şolduri
Inima lui tresărind la auzul atâtor amaruri,
El luă armele atunci şi îndată ieşi la bătaie
Şi izbăvi pe etoli de ziua cea neagr-a pieirii...

8. Este vorba de păsările cunoscute sub numele de bibilici sau pichere, care au parcă aripile şi penele stropite de lacrimi şi care ţipă necontenit, de parcă ar căina pe cineva. Aşa îşi explicau elinii apariţia acestei specii de pasăre. O legendă asemănătoare se află şi în folclorul nostru pe seama acestor păsări.

9. Sculptorul elin Scopas din sec. IV î. e. n. l-a dăltuit în marmură. O copie a acestei statui se mai găseşte în Muzeul Vaticanului din Roma. Eroul este în pădure, după victoria lui atât de greu dobândită. Capul oribil al mistreţului este pe un butuc alături, câinele care-l însoţise la vânătoare cată, plin de credinţă, spre stâpân. Faţa eroului, senină, se îndreaptă însă probabil către solia din Calidon care îi mulţumeşte pentru că a scăpat ţinutul etolian de monstrul înfiorător. Dar tobele răsună tare şi toţi îl roagă pe Meleagru să pornească din nou la luptă, în fruntea oştirii etoliene, şi să-i oprească pe vrăjmaşii cureţi care le ameninţă cetatea. Statuia este făcută în aşa fel, încât aştepţi

ca Meleagru să se mişte, să-şi deschidă gura şi să răspundă spre solie: – Luaţi armele, şi să pornim!...

ORFEU ŞI EURIDICE

În Tracia[1] muntoasă a vieţuit, se spune, primul dintre aezi, cel dintâi cântăreţ de imnuri din Elada.

Cântăreţul acesta a fost numit Orfeu. El s-a născut în casa unui rege, Eagru, ce-i cârmuia pe traci. Iar mama lui a fost gingaşa Caliopa, muza ce inspira poezia epică şi arta de-a vorbi frumos şi mişcător. Muza a fost o vreme soţia lui Eagru.

Atâta că Orfeu, deşi născut în casa regelui trac Eagru, avea şi el drept tată, ca şi Asclepio, pe marele Apolo, zeul ocrotitor al cântecului dulce.

Născându-se copilul, mama i-a pus pe limbă trei stropi curaţi de rouă şi a rostit o vrajă. I-a hărăzit să poată s-alcătuiască stihuri, iar vorbele să-i curgă din

gura lui ca mierea. Tatăl, zeul Apolo, i-a dăruit o liră şi i-a urat să cânte dintr-însa mai frumos ca vântul când foşneşte prin frunzele pădurii, mai cald şi mai duios decât privighetoarea în nopţile cu lună. Să nu fie-ntrecut de nici un om pe lume, când şi-o-nstruna el lira. Să cânte melodii la fel de-armonioase, cum sunt acelea care îl desfată pe Zeus la ospeţe-n Olimp.

Crescând Orfeu mai mare a început să umble prin ţara lui Eagru, cu lira subţioară. Toţi câţi îl întâlneau se minunau de vorba plăcută ce-o avea, ca şi de-nţelepciunea pe care-o dovedea cu orişice prilejuri feciorul lui Apolo.

Astfel se povesteşte c-atunci când se certau, din pricini felurite, supuşii lui Eagru îl chemau pe Orfeu să le facă dreptate. Iar el, cu vorbe bune şi sfaturi înţelepte, împăca pe vrăjmaşi şi-i făcea să-şi dea mâna.

UN CÂNTĂREŢ FĂRĂ SEAMĂN

IAR LIRA LUI MĂIASTRĂ îi fermeca pe toţi[2]. Cântecul său era atâta de frumos, că oamenii-ascultându-l îşi uitau întristarea. Inima bântuită de prea multe necazuri îşi găsea alinare şi se înveselea.

Dar ce spun eu de oameni – când fiarele pădurii veneau în jurul său! Chiar râsul, cea mai crudă dintre sălbăticiuni, îşi culca botul umed de sânge pe piciorul aedului Orfeu şi îi sorbea adesea graiul melodios. Şi tot

felul de păsări se adunau pe ramuri. Ba chiar, de vreţi să ştiţi, elinii povesteau că lira lui vrăjită făcea să se desprindă din rădăcini copacii. Ei lunecau pe văi şi veneau să-i umbrească fruntea îngândurată şi plină de visări. Munţii se clătinau. Pietrele se mişcau şi se rostogoleau până lângă Orfeu, să-i ţie loc de jilţuri[3]. Natura, fermecată, căuta să se apropie de aed cât mai mult şi să-i asculte viersul, poemele sublime, neîntrecute încă de nimeni până-atunci.

Şi, devenind Orfeu flăcău în toată legea, a însoţit eroii plecaţi către Colhida să dobândească lâna berbecului de aur.

De n-ar fi fost cu ei feciorul lui Apolo – cu toată îndrăzneala de care-au dat dovadă vitejii-argonauţi – n-ar fi putut nici unul să-şi mai revadă casa, părinţii şi copiii. Prin sunete de liră a domolit mânia unor stânci fioroase, numite Simplegade, care striveau adesea corăbiile eline. Tot el a adormit în viers moleşitor balaurul cel groaznic, care păzea-n Colhida acea lână de aur şi-a nimicit, prin cântec, vraja amăgitoare a unor fete-păsări, ce se chemau sirene şi încercau s-afunde pe marinari în valuri.

A mai făcut Orfeu şi-alte isprăvi de seamă. Dar n-a luptat cu lancea sau sabia sau arcul. Arma lui i-a fost lira, şi, totuşi, a învins. (Isprăvile-s prea multe. Nu le mai amintim.)

Ar fi să spunem totuşi că fiul lui Apolo şi-al muzei Caliopa s-a-ndrăgostit de-o nimfă. Se chema Euridice; şi-n ochii ei cei verzi îi plăcea lui Orfeu să-şi scalde fericirea, privindu-i cu nesaţ zile şi nopţi de-a rândul…

Adesea Euridice îl ruga pe Orfeu să-şi reverse din liră divina-i armonie, ca ea, cu alte nimfe, să poată

dănţui în tactul muzicii[4].

Orfeu o asculta şi atingea îndată coarda melodioasă c-un beţigaş de-argint, făcând să izbucnească din liră un nou val de sunete vrăjite. Vroia s-o-nveselească pe preafrumoasa nimfă. S-o ştie mulţumită. Nu bănuia, sărmanul, soarta-nspăimântătoare ce-i era hărăzită, peste puţină vreme; căci draga-i Euridice n-avea să aibă parte, prea mult, de bucuria ce-o răspândea Orfeu, prin cântecele sale.

PIERDEREA FRUMOASEI EURIDICE

S-A ÎNTÂMPLAT CA FATA să fie îndrăgită şi de un alt flăcău, un crescător de-albine, pe nume Aristeu. Şi, aflând Aristeu că-n casa lui Eagru se pregăteşte nunta, s-a hotărât s-o fure pe nimfa Euridice.

Ca să-şi îndeplinească gândul acesta rău, care nu îi da pace, Aristeu s-a ascuns într-un desiş de arbori. A aşteptat o vreme, precum pândeşte tigrul juninca din poiană şi-i gata doar să sară.

Veghind plin de răbdare, iată se ivi clipa când nimfa Euridice rămase singurică. Atunci se repezi şi vru s-o ia în braţe.

Nimfa, înfricoşată, văzându-l pe-Aristeu din umbră cum s-avântă, a şi luat-o la fugă. Aristeu, îndârjit, a pornit după ea, şi, cum era mai iute şi c-un picior mai ager, a fost gata s-o prindă.

Atât că – din greşeală – frumoasa Euridice, sărind peste un trunchi de stejar răsturnat, nimeri într-o groapă. Aici era un şarpe cu pielea-mpestriţată şi colţii veninoşi. Nimfa-l calcă pe şarpe. Acesta se întoarse. Se-ncolăci îndată pe glezna Euridicei şi îşi înfipse colţii, strecurându-i veninul sub pielea subţirică.

Orfeu, ce auzise ţipătul Euridicei, porni şi el în fugă, cu inima bătându-i ca un ciocan în piept. Ajunse doar s-o vadă pe nimfă cum se stinge.

O jale fără margini simţi în el aedul, în timp ce Aristeu – acela ce fusese pricina morţii ei – se mistuia-n adâncuri verzi-negre de pădure.

— Zeus, măreţe Zeus – strigă spre cer Orfeu, bătându-se cu pumnii în fruntea ca de fildeş – pogoară-te cu milă, acum, asupra mea. Dă viaţă Euridicei…

Dar cerul, albăstrui, rămase mut ca stânca.

Nici cântecul de liră nu mai clinti pe nimfa ce părăsise lumea…

Orfeu, trântit în iarbă, o-mbrăţişa cu sete şi o chema zadarnic să vie împreună cu el, acolo unde totul sta pregătit de nuntă.

Plânsul lui cel fierbinte îi zguduia pe oameni şi mulţi – dornici s-aline pe cel ce-i mângâiase cu viersul său vrăjit – îi glăsuiau astfel:

— Nu plânge. E zadarnic. Iubita ţi-e la Hades. Asta i-a fost ursita şi nu ai ce să faci. Cată să te supui voinţei olimpiene…

— Nu. Nu mă voi supune…! a glăsuit Orfeu. Voi pleca spre Infern, de-ar fi să rătăcesc pe drumuri toată viaţa; şi am să-mi caut mireasa. Mă voi ruga de Hades. Oricât ar fi de crunt, oricât de nemilos, trebuie să-mi întoarcă pe Euridice-a mea…

Luându-şi pe umăr lira şi un toiag în mâini, Orfeu s-a îndreptat către un mic sanctuar pe care-l avea Hermes. Acolo s-a rugat de feciorul lui Zeus, pristavul din Olimp, ca să-l călăuzească pe drumul spre Infern, şi i-a jertfit un ţap cu blana ca tăciunii, din turmele regale, cum cerea obiceiul. L-a proslăvit în imnuri. Apoi, fără zăbavă, a pornit iar la drum, către Peloponez.

Şi, în Peloponez, la capul Tenaron[5], era o peşteră. Nici un om nu-ndrăznea să treacă pe acolo de la lăsatul serii. Credinţele străvechi spuneau că-n peşteră erau furii, erinii şi fel de fel de iazme, ce-i sugrumau pe oameni când încercau să intre. Căci peştera aceea era de bună seamă una din porţile spre tărâmul lui Hades.

ORFEU PĂTRUNDE ÎN INFERN

ŞI, POPOSIND ORFEU LA CAPUL TENARON, n-a vrut să ţină seamă de vorbe şi poveţe.

— Spuneţi!... Asta-i intrarea spre negrele genuni, unde domneşte Hades? întreba pe localnici.

— Da, da!... răspundeau ei. Însă nu cuteza, străine, să te-apropii prea mult de-aceste locuri. Eşti tânăr. E păcat... Furiile stau de strajă... Ele n-aşteaptă mult şi te strâng de grumaz... Câţi n-au pierit acolo!... Stai... Stai... Unde te duci? Tu n-auzi vorba noastră?

— Aud. Dar nu mi-e teamă!... rostea spre ei Orfeu. O caut pe Euridice. Şi dorul pentru ea îmi dă puteri să lupt, să-l înfrunt şi pe Hades. Am armă lira mea... Cu ea o să întâmpin geniile infernale, voi risipi destinul...

Lăsaţi-mă să trec…

Şi, înstrunindu-şi lira, cântând necontenit, Orfeu a păşit drept spre peştera aceea care-şi căsca gâtlejul umed şi-ntunecat, către aria mării.

Nu s-a temut de furii, de geniile crude, păşind prin faţa lor, senin şi fără frică.

Şi iacătă-l trecut, din peştera adâncă, într-un tărâm de umbre ciudat şi misterios. Coboară pe poteci unde-i aţin piciorul tufele încâlcite de scai şi mărăcini. Îl zgîrie şi-l rănesc…

Dar el nu ţine seamă, şi merge mai departe, până zăreşte râul cel vânăt, Aheronul. Aici erau pe ţărmuri sute şi mii de umbre, ce aşteptau să treacă şi se rugau de Haron, luntraşul cel bătrân, să-i ducă peste ape, cu barca-i putrezită. Haron cerea obolul. Cine nu i-l plătea mai rămânea pe ţărmuri, rătăcind, amărât, cam o sută de ani.

Însă aedul cântă lui Haron cel ursuz, din lira sa de aur, un cântec minunat. Luntraşul se îndură. Îl trece pe Orfeu pe malul celălalt.

Acolo alte piedici. Cerberul stă de pază la porţile de-aramă. Latră şi urlă tare. Iar şerpii-ncolăciţi pe capetele sale şuieră fioros, silindu-se să-l muşte cu colţii-nveninaţi pe fiul lui Apolo.

El îşi înstrună lira. Coardele ei răsună, şi câinele se lasă pe pântec, la pământ. Firea lui duşmănoasă se schimbă dintr-o dată. Ochii săi cată blând. În acest chip, aedul poate să treacă-n voie către palatul unde sălăşluieşte Hades.

Şi fratele lui Zeus îi strigă de departe:

— Cine eşti tu? Ce vrei? Cum cutezi, pământene, să intri nepoftit în ţinutul tăcerii?…

Orfeu cată spre Hades fără de-nfricoşare, şi-i spune doar atât:

— Dă-mi voie, preamărite stăpân peste-ntuneric şi umbre fără viaţă, să-ţi glăsuiesc în viers…

Şi n-aşteptă răspunsul ce vrea să i-l dea Hades. Ci prinde-n braţe lira cu coardele de aur, pe care i-o dăduse la naştere Apolo. Şi gura lui, în care îi picurase muza stropii curaţi de rouă, începe să rostească stihuri mai dezmierdate ca şoapta de iubire sau somnul care prinde în braţele lui pruncul, când este legănat la sânul cald al mamei.

ZEUL HADES SE ÎMBLÂNZEŞTE

ÎI POVESTEŞTE-N STIHURI dragostea cea curată, care-l înlănţuise pentru întreaga viaţă de nimfa Euridice. Speranţele-nflorite ce le păstrau în inimi. Cum regele Eagru le pregătise nunta. Iar zeu Himeneu, cel ce-mplineşte legea sfântă-a căsătoriei, cu aripi nevăzute, venise de la Creta, unde-şi avea palatul; şi-şi aprinsese facla. Dar facla nu arsese cu flăcăruie albă – cum cerea datina – ci răspândise numai un fum înecăcios. Asta, ca prevestire a tristei întâmplări ce urma să-i lovească.

Îi cântă Orfeu apoi de clipa neuitată când şi-a văzut iubita căzută la pământ, fără de răsuflare; de gemetele sale; de jalea ce-a cuprins întreg poporul trac.

Toţi câţi ascultă cântul divinului aed, acolo, în Infern, nu pot să-şi stăpânească suspinele din piept. Geniile

infernale tac toate copleşite de preamarea durere din glasul lui Orfeu. Tantal şi-a uitat foamea şi setea deopotrivă; Sisif nu mai ridică pietroiul greu pe coastă, şi Ixion, acela ce se-nvârteşte veşnic pe-o roată de aramă înlănţuit cu şerpi, rămâne nemişcat.

Întreita Hecate îşi şterge pe obraji o lacrimă fierbinte. Şi Cora-Persefona îşi lasă fruntea albă pe umărul lui Hades, străpunsă de tăişul amarnicei mâhniri din viersul lui Orfeu.

— Gândeşte-te, tu, Hades – mai glăsuieşte el, pe blând acord de liră – dacă un zeu viclean ţi-ar răpi într-o zi soţia mult iubită, n-ai suferi ca mine?... Nu ai pleca s-o cauţi?... Răspunde-mi, nu căta încolo cu privirea...

În timp ce zeul tace, soaţa-i, Persefona, întinde către Hades o mână rugătoare şi-i cere să s-aplece cu milă spre aed. Dragostea ce-l uneşte pe el de Euridice este cu mult prea mare. Chinul ce îl îndură Orfeu – pierzând mireasa în ziua nunţii sale – este sfâşietor...

Şi zeul, care-altminteri nu are nici o milă, acuma se înclină mişcat către Orfeu.

— Voi face, zice el, pentru iubita ta, ceea ce nu se cade nici unui muritor. Se va întoarce-n lume, urmându-te pe tine. Dar trebuie să-mi promiţi...

— Mă leg mai dinainte să-ndeplinesc orice, îi răspunde Orfeu, cu glasul gâtuit de marea bucurie că-şi va recăpăta pe scumpa-i Euridice.

Şi Hades îi mai spune:

— Când vei urca, Orfeu, spre celălalt tărâm, să nu-ntorci cumva capul, să nu-ncerci s-o priveşti...

— Deşi mă arde dorul şi clipele îmi par veacuri nemăsurate, nu voi căta spre ea, dacă aşa ţi-e vrerea, mai spune iar Orfeu.

— Dacă te vei întoarce şi vei privi spre nimfă, cu-o clipă înainte de-a călca pe pământ, o pierzi pe totdeauna, a adăugat la urmă zeiţa Persefona. Nu mai e nici un mijloc s-o poţi recăpăta…

— Aşa… Aşa voi face!… a glăsuit Orfeu.

Deci, mulţumind lui Hades şi Corei-Persefona, călăuzit pe Hermes a plecat spre pământ. Ştia că îl urmează şi nimfa Euridice. Dar nu-ndrăznea să-ntoarcă înspre iubită capul, de teamă să n-o piardă, cum îi spusese Hades.

Mergea cântând din liră şi rostind mândre stihuri; şi-n minte-o cerceta pe Euridice-a lui: „E tot atât de albă? Mai este drăgăstoasă? Nu s-a schimbat cumva? „…

Şi inima-i o dată cu lira lui cânta cântec de biruinţă şi dor înfrigurat, în timp ce se urca înspre pământul nostru. Mai erau câţiva paşi… Ce spun? Numai un pas. Şi Orfeu trecea pragul din peşteră afară.

Dar în acel moment a fost străpuns de teamă. Dacă mireasa lui s-a rătăcit cumva în bezna infernală şi nu e-n urma lui?

Atunci a întors capul îngrijorat s-o vadă. O vede, fericit, cum merge lângă Hermes. Vrea să-i spună ceva. Dar dalba lui mireasă, fără de nici o vorbă, însă cu braţele deschise către el – parcă l-ar fi strigat – alunecă-n Infern. De data asta însă e pentru totdeauna… [6]

NUMAI CÂNTECUL ÎI RĂMÂNE

ZADARNIC A-NCERCAT din nou Orfeu să treacă de râul Aheron. Nu l-a mai luat luntraşul, cel care duce

morţii în ţinutul lui Hades. Zadarnic s-a zbătut, a plâns, l-a implorat şi i-a cântat din liră.

Hades orânduise să nu fie lăsat pentru a doua oară în sumbrul său palat.

Nefericit, Orfeu s-ar fi ascuns, se spune, în munţii Traciei. Nu dorea să mai vadă în ochi nici o femeie; căci îşi reamintea de scumpa-i Euridice şi inima-i rănită se sfâşia mai mult.

De auzea-n pădure râsete de copile, dacă pe malul apei era cumva vreo nimfă, Orfeu îşi trăgea haina pe faţă şi fugea. Ei bine, tocmai fuga le aţâţa pe-acestea să-ncerce şi s-atragă în mreje de aed.

Astfel s-au scurs cu greu vreo trei sau patru ani. Singurâ-i mângâiere era doar cântecul, în care proslăvea iubirea fără margini, dincolo de mormânt.

Dar se aflau pe-atuncea, în Tracia, bacante, frumoase preotese, care-l slujeau pe Bachus, zeul cel dezmăţat. Acestea nu-l iertau pe fiul lui Apolo, fiindcă-i păstra credinţă pierdutei Euridice.

Şi cum se povesteşte, ele se tot iveau în faţa lui, cu sila, cântând sau dănţuind sau azvârlindu-i flori legate-n bucheţele. Îl ispiteau cu vorbe pline de îndrăzneală şi-l pofteau la serbări închinate lui Bachus – adică la orgii.

Însă el le gonea întruna, cu dezgust. Le blestema – spunând că ele înjosesc numele de femeie – şi se urca în munte, mai sus, să nu le vadă purtarea desfrânată, pe care-o dovedeau.

Atâta că nici ele nu s-au lăsat înfrânte. L-au urmărit în munte şi l-au încercuit.

— De nu primeşti, Orfeu, să trădezi amintirea iubitei Euridice, să ştii că vei muri!… i-au ţipat laolaltă.

— O, moartea, unde este? le-a dat răspuns aedul. Prin ea mai pot ajunge s-o văd pe Euridice…

Şi auzind acestea, în ura lor turbată, ameţite de vin, bacantele acelea şi-au împlântat în el zecile de pumnale, cu care sfârtecau ţapii sacrificaţi stăpânului lor Bachus.

Trupul însângerat l-au aruncat în Hebru[7].

La timp au sărit însă şi cele nouă muze, având pe Caliopa, mama lui, între ele. I-au ridicat din apă corpul său fără viaţă şi l-au înmormântat într-un templu, Liberta, pe muntele Olimp.

Doar capul rămăsese rostogolit pe valuri, şoptind necontenit, cu buzele albite, numele prea iubit al nimfei Euridice. Iar capul său şi lira au ajuns până-n Lesbos – o insulă în care a înflorit poezia[8].

Muzele şi Apolo au luat această liră, care mişcase munţii, fiarele şi pe Hades şi au pus-o pe boltă.

Luceşte între stele. E constelaţia Lirei.

Iar poemele[9] lui au rămas între oameni, veşnice ca iubirea jurată Euridicei!…

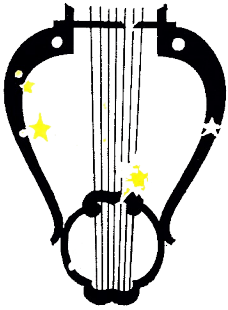

Note:

1. Vechii elini înţelegeau prin Tracta ţinuturile mărginite la miazănoapte de Propontida şi de Marea Egee, la răsărit de Pontul Euxin sau Marea Neagră, la asfinţit de fluviul Strimon, astăzi Karasu; iară la miazănoapte de Istru sau Dunărea cea largă.

2. Într-un desen pe un vas este înfăţişat Orfeu, în ţara lui Eagru. Tracii stau în preajma lui cu coifuri peste plete şi cu suliţi în mâini, gata parcă de luptă. Poetul cântăreţ este aşezat în mijloc, cu ochii către slavă. În mâini ţine lira. Nu ştim ce rosteşte, dar feţele războinicilor, înăsprite de lupte şi greutăţi, parcă se luminează şi uită de urgia pe care o pregătesc, de moarte şi război. Se vede marea putere a cântecului, a artei, asupra lor.

3. Aşa ni-l reprezintă pe fiul lui Apolo şi al muzei Caliopa un mozaic dezgropat în oraşul Pompei şi aflat astăzi la Palermo. În jurul lui se văd strânse zeci de sălbăticiuni: maimuţe, leoparzi, lei, cerbi, păsări, ba chiar şi şerpi şi broaşte, care-i ascultă viersul.

4. O astfel de imagine a pictat artistul francez Nicolas Poussin în opera intitulată „Orfeu şi Euridice”, aflată azi la muzeul municipal din Chantilly. Într-o splendidă îmbinare de culori sunt zugrăviţi oamenii şi natura. Se văd câteva nimfe la poalele pădurii. Altele se scaldă în undele străvezii ale râului Hebru. În zări se înalţă munţii, adăpostind cetatea cu zidurile sure, în care

văzuse lumina zilei feciorul lui Apolo. Întreg tabloul respiră măreţia, puterea suverană a artei: a cântecului şi poeziei. Orfeu, cu beţigaşul de argint în mână, se pregăteşte să cânte, însoţindu-şi vocea cu lira, cel mai frumos dintre cântecele pentru preaiubita lui Euridice.

5. Astăzi capul Matapan.

6. Scena este admirabil redată într-un basorelief din secolul al V-lea î. e. n., care se găseşte acum la Neapole. Ea a fost cântată şi de marii poeţi antici: Eschil, Pindar, Horaţiu, Ovidiu şi, mai ales, Vergiliu, în „Georgicele” sale. În epoca modernă nenumăraţi artişti au abordat această temă în muzică, teatru, poezie şi artele plastice. Bunăoară, în muzică, germanul Gluck a creat, pe motivul acesta legendar, una dintre cele mai frumoase lucrări, intitulată „Orfeu şi Euridice”. Semnificaţia pierderii Euridicei de către Orfeu pare a fi aceea că faptele mari, hotârâtoare în viaţă, nu se pot desăvârşi fără răbdare şi sacrificiu până la capăt.

7. Râul Mariţa de astăzi.

8. Aici vor crea mal târziu poeţii Alceu şi Safo.

9. Lui Orfeu i se atribuie o serie întreagă de poeme, care au fost de fapt create mult mai târziu, deşi unele fragmente par a fi urme veritabile de poezie orfică. Tot despre el se spune că avea şi darul profeţiei, fiind fiul lui Apolo – şi că ar fi organizat aşa-numitele mistere orfice. Capul său, prins între stâncile insulei Lesbos, se zice dealtminteri că a avut darul să facă profeţii multă vreme după moartea poetului.

ÎNTEMEIEREA TEBEI
CADMOS; ZETOS ŞI AMFION; EDIP

După ce Zeus a răpit-o pe Europa, Agenor, regele Sidonului[1], nu s-a-mpăcat deloc cu gândul ca draga lui copilă să rămână pradă aceluia care-o răpise. Şi-a poruncit celor trei fii ai săi: Fenix, Cilix şi Cadmos să plece-n toată lumea şi să-i găsească fata.

— Dacă vă veţi întoarce fără de sora voastră, le-a grăit Agenor, să ştiţi că vă ucid; căci nu mai meritaţi să-mi fiţi moştenitori...

Au plecat dar băieţii pe drumurile lumii, căutând-o pe Europa. Au mers ei ce-or fi mers... şi cei doi fraţi mai mari au ostenit degrabă. S-au rătăcit de Cadmos. Fiindcă n-aveau curajul să-şi mai revadă tatăl, s-au oprit pe coclauri şi au întemeiat nişte oraşe noi. Fenix a

ajuns rege în ţara ce i-a luat de-atunci numele lui: Fenicia bogată. Şi Cilix de asemeni, în alt ţinut vestit, numit Cilicia.

Doar Cadmos, flăcău vrednic, a păşit mai departe. A străbătut ţinuturi aspre, necunoscute, plecând din Asia. A plutit peste mări, şi, după multă vreme, a ajuns în Elada.

Aflând el că la Delfi se află un oracol, unde Febus-Apolo prezice viitorul, s-a urcat cu greutate pe muntele Parnas, în ţinutul Focidei. S-a plecat lui Apolo şi i-a cerut învăţ ce trebuie să facă. Ar vrea să-nvingă monştri, cum a învins şi-Apolo pe balaurul Piton, monştri ce-mpovărează pământul cu urgie. Ar vrea să şi ridice o cetate vestită.

Apolo i-a răspuns prin gura Pitiei că poate să învingă un monstru fioros şi poate să ridice o cetate vestită, dar săvârşind acestea el însuşi va plăti prin grele suferinţe.

Tânărul sidonian s-a învoit cu toate. Şi-atunci zeul Apolo l-a-ndemnat să pornească înspre râul Cefis. Şi i-a mai povestit că-n drum va întâlni un juncan fermecat, cu părul ca zăpada. Cadmos să urmărească animalul acesta, până ce s-o opri; şi-acolo unde el va-ncepe să mugească, culcându-se în iarbă, poate să-nalţe ziduri, să fac-o fortăreaţă.

Plecând Cadmos din Delfi, a tot călătorit pân-a văzut juncanul păscând pe un imaş[2].

Animalul acesta era alb ca omătul, şi, zărindu-l pe Cadmos, a pornit către râu. Fugea şi-ntorcea capul. Fugea şi iarăşi sta, răsucindu-şi spre tânăr fruntea împodobită cu nişte coarne mari, galbene, lucitoare. Parcă-i tot făcea semne s-alerge-n urma sa.

Şi, însoţit de prieteni – care veneau cu dânsul încă de la Sidon – Cadmos a urmărit juncanul fermecat vreme de nouă zile

El l-a călăuzit printre codrii umbroşi, până pe o colină toată smălţată-n flori. Acolo s-a oprit şi s-a lungit în iarbă. A ridicat spre slavă capul încoronat şi a mugit prelung[3].

DOBORÂREA BALAURULUI LUI ARES

CADMOS A ÎNŢELES C-ACELA este locul unde va trebui să-şi ridice cetatea. A sărutat pământul pe care ajunsese din voia lui Apolo, şi primul gând i-a fost s-aducă sacrificii preamăreţului Zeus, ca viitoarea cetate să fie trainică. A trimis câţiva prieteni să caute un izvor. Din el s-aducă apă în amfore de lut. Să facă libaţiuni, fără de care jertfa nu ar fi fost primită de Zeus în Olimp.

Tovarăşii lui Cadmos au pornit prin pădure, cercetând peste tot, până ce au zărit un pârâiaş zglobiu; iară puţin mai sus au dat de-o peşteră cu o intrare joasă, bine adăpostită de un bunget umbros şi grămezi mari de pietre. Din peştera aceea ţâşnea pârâul rece, limpede, de cleştar.

Şi, veseli, sidonienii au vrut să toarne apă în prima amforă; dar pe neaşteptate, din peştera adâncă, a

ţâşnit un balaur cu solzii de aramă şi ochii fioroşi. Pe cap, monstrul purta o creastă zimţuită şi gâtul său avea o pungă de venin, mai groasă ca o bute. Iar gura otrăvită era bătută toată în trei rânduri de colţi, lungi ca nişte pumnale.

Balaurul cu creastă era fiul lui Ares, zeul cel viforos, şi străjuia izvorul tatălui său ceresc şi tot acel ţinut, pe care-l stăpânea întocmai ca un rege.

Fără multă tocmeală, balaurul lui Ares s-a rotit către soţii lui Cadmos din Sidon şi i-a încolăcit; apoi i-a otrăvit, înfigând în ei colţii săi ascuţiţi şi albi.

În vremea asta Cadmos, văzând că seara vine şi soţii nu se-ntorc, a pornit să-i găsească. A rătăcit şi el prin umbrele pădurii, până ce a sosit la izvorul lui Ares, şi, când acolo, iată-i!... Prietenii erau morţi şi monstrul sta lungit pe trupurile lor, sleindu-le de sânge.

Tânărul sidonian a luat atunci o stâncă, şi, cum era voinic l-a lovit cu putere pe feciorul lui Ares. Dar solzii de aramă l-au ocrotit pe monstru de greaua lovitură, ce ar fi dărâmat şi zidul unei case. El a zvâcnit deodată. S-a ridicat în sus, mai-nalt decât copacii, şi l-a ţintit pe Cadmos cu ochii arzători, în timp ce întreita lui limbă îi juca în gura-nveninată, şi, şuierând ca vântul, când spulberă nisipul pe ţărmurile mării, s-a repezit la el.

Numai că sidonianul era un luptător cum nu-s prea mulţi pe lume; şi neînfricoşat, l-a-ntâmpinat pe monstru, precum se cuvenea, cu sabia şi lancea.

Balaurul s-a-ntors, încolăcit pe coadă. Atunci, viteazul Cadmos mi l-a lovit cu lancea atâta de puternic, încât a străbătut gâtul gros de balaur. Şi arma s-a înfipt într-un trunchi de stejar. Balaurul lui

Ares a rămas priponit de-acel trunchi de stejar, care s-a aplecat sub prea marea povară.

După această faptă, fiul lui Agenor a auzit un glas:

— Ares iubeşte monştrii. Tu ai ucis un monstru care-i era şi fiu. Pentru această faptă ai să plăteşti amarnic, prefăcându-te-n şarpe…

Cadmos s-a-ntors pe dată cu sabia în mână, crezând că-i alt duşman.

NAŞTEREA POPORULUI TEBAN DIN COLŢII DE BALAUR

DA-N FAŢA LUI ERA ÎNSĂŞI PALAS-ATENA, cu egida pe piept şi suliţa în mână.

— Chiar de mă voi jertfi, i-a dat răspunsul Cadmos, sunt fericit, zeiţă, c-am răpus un balaur care-i împiedica pe oameni să trăiască în locurile-acestea atâta de mănoase… Vreau să zidesc aici o cetate vestită, unde să locuiască oameni nenumăraţi.

— Dacă este aşa, a glăsuit zeiţa, îţi trebuie şi braţe cu care să zideşti cetatea ta visată… Şi ca să dobândeşti braţele de-ajutor, desprinde plin de grijă toţi colţii de balaur şi seamănă-i pe glie.

Spunând aceste vorbe, Atena a pierit. Un nor se coborâse şi o învăluise pe copila lui Zeus, plutind apoi spre slăvi.

Cadmos a ascultat sfatul dat de Atena, şi, desprinzând cu grijă toţi colţii de balaur, i-a semănat pe glie[4].

Din colţii semănaţi de Cadmos, sidonianul, s-au ridicat întâi nişte vârfuri de lance; apoi, tot din pământ, au răsărit, semeţe, coifuri de luptători; şi-n sfârşit, au ieşit nişte giganţi cu arme şi scuturi sunătoare, care s-au luat la luptă.

S-au tot luptat giganţii, până ce au rămas în viaţă numai cinci. Atunci s-a ivit iară, ca din senin, Atena. Le-a poruncit s-arunce armele ucigaşe şi să se facă prieteni cu preaviteazul Cadmos, care le va fi rege.

La porunca lui Cadmos, au zidit în pădure, la izvorul lui Ares, fortăreaţa Cadmeea, acropola tebană. Ridicând fortăreaţa, Cadmos a adus jertfă puternicului Zeus juncanul fermecat.

Pielea lui i-a tăiat-o în fâşioare lungi, subţiri, subţiri de tot. Pe acestea le-a unit. S-a făcut o fâşie de piele nesfârşită. Cu ea a măsurat întinderea de ţară, care urma să intre în stăpânirea lui.

Dorind să se păstreze nestinsă amintirea ciudatei întâmplări, Cadmos a denumit ţara aceasta nouă: Beoţia – ţara juncanului.

Totuşi, pentru că el doborâse pe fiul cel hidos al lui Ares, a suferit destul, precum se învoise în faţa lui Apolo.

Copiii i-au pierit şi, spre sfârşitul vieţii, eroul sidonian – cum îi spusese Atena – s-a preschimbat în şarpe. Soţia lui, la fel. Doi şerpi, ce nu făceau nici un rău nimănui[5].

URMAŞII LUI CADMOS RIDICĂ TEBA CEA CU ŞAPTE PORŢI

URMAŞII LUI AU FOST PE TRONUL din Cadmeea doi feciori ai lui Zeus şi-ai nimfei Antiopa[6]: Zetos şi Amfion. Ei s-au gândit să facă la poalele cetăţii marele oraş, Teba, visat, de mult, de Cadmos. Teba cea cu şapte porţi.

Zetos era de-o forţă de neînchipuit. În schimb, celălalt frate, pe nume Amfion, era un cântăreţ destoinic ca Orfeu.

Când s-a început lucrul la zidurile Tebei, Zetos a spus că el o să aducă piatra din munţii-nvecinaţi.

Într-adevăr, cu forţa-i uriaşă, olimpiană, aducea pe spinare stânci mari rupte din munţi.

Amfion nu jurase că va face vreo muncă. Avea un trup firav, însă, cântând din liră, ca divinul Orfeu, acest fiu al lui Zeus izbutea să urnească munţii din temelii. Şi munţii veneau singuri spre zidurile Tebei, ca meşterul Zetos să poată avea piatră de lucru din belşug.

Se mai spunea că Tebei i s-au zidit anume cele şapte porţi, ca ele s-amintească lira lui Amfion, ce avea şapte corzi.

Iară porţile Tebei au căpătat şi ele fiecare un nume. Numele li s-au dat după şapte copile, pe care le avea regele Amfion cu soaţa-i Niobeea[7].

Afară de eroii Zetos şi Amfion, un alt urmaş de

seamă pe tronul de la Teba a fost regele Laios.

Aezii povestesc că el era-nsurat cu frumoasa Iocasta; dar în palatul său era multă mâhnire, căci nu aveau copii.

Vroind să dobândească un prunc în casa lui, regele s-a rugat de marele Apolo, şi zeul i-a răspuns prin glasul Pitiei:

— Soţia ta, Iocasta, îţi va da un fecior. Însă el e ursit ca să-şi omoare tatăl; să-şi pângărească mama şi să umple de sânge şi doliu şi durere tot poporul teban. Este încă o jertfă pe care o cere Ares, fiindcă pe-aceste locuri, unde se-nalţă Teba, i-a fost ucis feciorul, balaurul, de Cadmos.

Ca lovituri de trăsnet cădeau aceste vorbe în inima lui Laios. Părul i se făcuse, pe capul său, măciucă. Cutremurat de spaimă, Laios s-a înturnat în palatul din Teba şi-a povestit Iocastei groaznica prorocire.

Într-adevăr, Iocasta, în anul următor, a dobândit un prunc. Cât îl dorise Laios; şi-acum cât îl ura!... Şi el a luat copilul şi l-a azvârlit pe-un munte, pe muntele Citeron, ca să-l mănânce râşii care foiau pe-acolo.

Dar s-a-ntâmplat să treacă pe muntele Citeron un păstor corintian; şi el a luat odrasla lui Laios, cea zvârlită; şi-a dus-o în ţara sa.

Iar regele[8] din ţara aceea corintiană n-avea nici un urmaş. Văzând el pe micuţul atât de oropsit, s-a hotărât să-l crească ca pe copilul său.

Aşa a ajuns fiul lui Laios în Corint, unde s-a făcut mare, voinic şi înţelept, fiind el numit Edip.

EDIP ÎŞI UCIDE, FĂRĂ SĂ ŞTIE, TATĂL

DAR AJUNGÂND EDIP FLĂCĂU în toată legea, oameni nechibzuiţi i-au şoptit la ureche că el n-ar fi odrasla regelui din Corint; că e copil găsit şi multe dintr-acestea.

Mâhnit peste măsură, s-a dus la un oracol al zeului Apolo, să afle adevărul, cine îi sunt părinţii.

Dar Pitia, -n răspunsul pe care i l-a dat, nu i-a destăinuit că tatăl lui e Laios, şi mama sa, Iocasta.

l-a spus numai atât:

— Să nu te-ntorci în ţara unde-ai venit pe lume... Altfel îţi ucizi tatăl; te vei căsători cu propria ta mamă; şi-aduci nenorocirea asupra tuturora, copii, rude şi prieteni...

Ascultând ce spunea bătrâna preoteasă, Edip a cugetat străpuns de-nfiorare:

— Dacă mi-e totuşi tată regele din Corint? Şi dacă mi-e sortit cu-adevărat ca eu să-mi nimicesc părinţii?... Mai bine fug în lume. Nu mă întorc acasă şi-nlătur nenorocul ce mă poate pândi...

Socotind deci că fuge, Edip nu s-a întors în istmul de Corint. A cugetat să plece către Beoţia, şi – coborând din Delfi – a văzut două drumuri. Pe cel care ducea către Beoţia venea încet un car. În car călătorea un bătrân cam albit, urmat de câţiva sclavi.

— Ia fă-ne loc, băiete, a rostit vizitiul, tare, către Edip.

Edip s-a supărat că un sclav oarecare îi porunceşte astfel, şi nici nu s-a clintit.

Atuncea vizitiul a dat în el cu biciul. Edip s-a înfuriat şi l-a lovit cu lancea, lăsându-l mort pe loc.

Ca să-şi răzbune sclavul, bărbatul cel albit a scos o sabie. Şi s-a iscat o luptă. Iar tânărul Edip, cu lancea ridicată, l-a izbit pe bătrân, ca şi pe sclavii lui, care îl apărau.

În prea puţină vreme, din cei cinci călători n-a scăpat decât unul. Un sclav care-a fugit.

Astfel s-a împlinit întâia prevestire făcută de Apolo[9], căci tânărul Edip, fără s-aibă habar, îşi ucisese tatăl. Bătrânul ce zăcea însângerat pe drum, lângă sclavii săi, era regele Laios.

El se ducea la Delfi să-l întrebe pe-Apolo – cum să-şi salveze Teba? Pentru că, din porunca lui Ares, duşmănosul, aproape de oraş se aşezase-un sfinx[10]. Sfinxul avea obrazul şi trupul de femeie; corpu-i era de leu; aripi avea de vultur şi ghearele de zgripţor[11]. Iar coada-i de oţel era ca de balaur.

Şi sfinxul priveghea pe drumul către Teba. Când treceau călătorii, îi oprea cu un strigăt. Le punea o-ntrebare, cu multă viclenie, şi nimeni nu putea să-i dea acestui monstru răspunsul cuvenit. Atunci sfinxul lovea cu coada de balaur pe bietul călător. Cu ghearele de zgripţor îi scotea inima şi i-o storcea de sânge.

Astfel îi doborâse sfinxul, până în acea ziuă, pe foarte mulţi tebani.

A DOUA CRIMĂ: CĂSĂTORIA CU IOCASTA

ÎN TOT ORAŞUL TEBA DOMNEA o spaimă mare şi numai cu greutate se mai putea ieşi pe cele şapte porţi. De mai dura o vreme, oraşu-ar fi rămas fără locuitori.

Mai mult, s-adăuga ştirea că pe regele Laios l-au omorât tâlharii.

Sclavul care scăpase s-a ruşinat să spună că nu îi învinsese decât un singur om şi a minţit că-n cale le ieşise o ceată de numeroşi tâlhari.

Pe lângă toate astea, sfinxul mai omorâse în zilele acelea pe alţi numeroşi tineri. Şi printre ei era şi feciorul lui Creon.

Creon păstra dealtminteri coroana-n mâna lui, până se alegea un nou rege la Teba.

Îndurerat la culme de moartea fiului, Creon a dat de ştire că de se va afla vreun bărbat iscusit care să-nfrunte sfinxul şi să salveze Teba, îi va da o răsplată ne-nchipuit de mare. El va avea ca soaţă pe regina Iocasta, pe văduva lui Laios, şi va primi coroana şi tronul rămas gol.

Edip, care intrase pe pământul teban, a şi trecut la faptă; a pornit-o de-a dreptul spre sfinxul fioros.

Sfinxul l-o fi zărit, pesemne, de departe, şi fâlfâind din aripi l-a oprit pe Edip, punându-i o-ntrebare:

— Care este făptura ce merge-n patru labe, apoi numai în două şi la sfârşit în trei? Haide, răspunde iute…

— Fiinţa aceasta este, de bună seamă, omul, i-a dat răspuns Edip. Când este mic, el merge numai de-a buşilea. Pe urmă se ridică şi, când ajunge gârbov, lângă două picioare, ca sprijin, se găseşte şi-al treilea: toiagul…

Cum a sunat răspunsul, sfinxul, turbat de ciudă, s-a umflat şi-a plesnit. Iară Edip, cu lancea, l-a trântit de pe stânca, unde se cocoţase, în nişte văi adânci.

Auzind tot poporul că tânărul Edip l-a biruit pe sfinx, s-a grăbit să-l aducă, pe umeri, în oraş.

Creon i-a dat coroana ce o avea în grijă şi l-a suit pe tron, alături de Iocasta.

Astfel, fără de voie, Edip a săvârşit cea mai groaznică crimă din câte sunt pe lume. S-a însurat, sărmanul, cu însăşi mama lui.

A mai trecut o vreme. Iocasta i-a născut soţului său, Edip, doi fii şi două fiice[12]. În Teba era pace. Regele cârmuia cu multă-nţelepciune peste poporul său, ferindu-l de războiul cel mult dorit de Ares. Când, s-a stârnit furtuna… Zeii, înverşunaţi că soaţa lui Edip – care-i era şi mamă – i-a dăruit copii, au trimis peste Teba ciuma pustiitoare.

PUSTIU ŞI LACRIMI AU HOTĂRÂT ZEII

MUREAU ŞI ZI, ŞI NOAPTE, sute, mii de copii. Ruguri erau aprinse în Teba peste tot şi jalea cuprinsese poporul, mai cumplit decât când trăia sfinxul. Căci mamele plângeau în hohot la răspântii şi-n case îndoliate. Iar preotul cel mare îl ruga pe Edip să facă sacrificii, să salveze cetatea[13].

Dar regele Edip a poruncit să vină bătrânul profet orb, ce se numea Tiresias.

Întâi, profetul orb nu a vrut să răspundă. Dar, silit de Edip, el a mărturisit că zeii-au aruncat peste oraşul Teba ciuma nimicitoare, pentru că regele îşi omorâse tatăl şi se căsătorise cu mama lui, Iocasta.

Ca să se pedepsească, regina şi-a luat viaţa, aninându-se-n ştreang. Iar Edip şi-a scos ochii cu-o agrafă de aur.

Apoi, orb şi sărman, Edip a părăsit Teba cu şapte porţi, ca s-o scape de ura netrebnicului Ares şi a celorlalţi zei.

Şi, rătăcind pe drumuri, însoţit de copila cea mică, Antigona, trăind doar din cerşit, au ajuns la Colona[14], o mică aşezare lângă oraşul unde domnea pe-atunci Tezeu. Iar regele Tezeu a venit din Atena să-l vadă pe Edip.

Nenorocitul orb l-a rugat pe Tezeu să ia în grija sa pe biata Antigona, şi, condus de Tezeu, bătrânul a păşit într-o pădure deasă.

Aici a dispărut Edip într-un chip tainic.

Tezeu cunoştea taina, dar nu a vrut s-o spună. Se zicea că Edip i-a blestemat pe zei, şi Zeus l-a trăsnit sau s-a deschis pământul, şi Hades l-a primit[15].

Legendele eline mai arătau că-n Teba a fost după

aceea un război fratricid[16]. Feciorii lui Edip s-au ucis între ei. Fetele i-au murit. Numai pustiu şi lacrimi au rămas după el.

Aşa s-a răzbunat zeul furtunilor, încrâncenatul Ares, pe urmaşii lui Cadmos, pentru că se clădise Teba cu şapte porţi, pe locurile unde-i hălăduise fiul, balaurul cel groaznic cu solzii de aramă...

Note:

1. Oraş din Asia, pe ţărmul de răsărit al Mării Mediterane.

2. Poetul roman Ovidiu cântă, în versurile sale, această întâmplare.

3. În limba celor vechi, bous-bos înseamnă bou-juncan. Legenda aceasta s-a transmis multor popoare. Nu este exclus ca ea să fi influenţat şi legenda noastră despre Dragoş Vodă, venit din Maramureş, pe urmele unui zimbru cu o stea în frunte. Ei ar fi întemeiat, potrivit legendelor, pe locul unde a fost doborât zimbrul, ţara încântătoare a Moldovei.

4. Colţii balaurului, fiul lui Ares, reprezentau pentru elini lăncile. Prin această alegorie, aezii vroiau să arate de ce tebanii erau un popor de războinici.

5. Cadmos reprezintă eroul întemeietor de oraşe, în locuri unde hălăduiau înainte, prin păduri, numai fiare şi monştri. Este un erou civilizator, cu preţul sacrificiului său. Elinii îi atribuiau eroului Cadmos şi alte merite. Spuneau, între altele, că el este acela care ar fi adus alfabetul din Asia în Europa. El ar fi făcut şi

cele dintâi conducte de apă din piatră, încât oamenii să fie aprovizionaţi din belşug, fără ca fiecare să fie nevoit să meargă după apă, la mare depărtare, uneori afară din oraş. Tot el ar fi făcut cele dintâi legi, şi mai spuneau că ar fi fost un mare apărător al păcii.

6. Nimfa Antiopa era fiica fluviului Asopos şi fusese răpită de Zeus, precum s-a arătat mai înainte.

7. Se ştie că regina Niobeea avusese cu soţul său, Amfion, şapte băieţi şi şapte fete, ucişi de Apolo şi Artemis, cu săgeţile, la porunca mamei lor, zeiţa Leto – geloasă pe fericirea Niobeei.

8. Regele corintian în casa căruia a crescut Edip se numea Polib şi era căsătorit cu Meropa.

9. Prin această legendă elinii protestau contra nedreptăţii destinului hotărât – cum credeau ei – de forţe supranaturale.

10. Sfinxul, această mitică făptură, era tot odraslă a monstrului Tifon şi a viperei uriaşe Ehidna.

11. În basmele noastre, zgripţorul apare de multe ori, fiind socotit un soi de vultur cu două capete şi gheare mari şi tăioase.

12. Fiii lui Edip şi ai Iocastei erau Eteocle şi Polinice. Iar fiicele se numeau Ismena şi Antigona.

13. Poetul antic Sofocle ne redă zguduitor această rugăminte a marelui preot către Edip în versurile sale din tragedia „Edip rege” *

„... Zguduită
De-o grea furtună-i Teba, ţi-o spun chiar ochii tăi
Şi sângerata mare ce-apleacă fruntea ei,
În ale sale valuri o ţine cufundată.
Nu mai rodeşte-n beznă sământa cea uscată:

* Trad. de Edg. Th. Aslan

Pier turmele, mor pruncii la sânul mamei lor.
Vrăjmaşa zee Ciuma, cu foc cotropitor
Ne bântuie cetatea, nemilostiv coseşte
Odraslele lui Cadmos, şi tot înavuţeşte
Cu gemete şi lacrimi Infernu-ntunecat,
Noi toţi, bătrâni şi tineri, la tine-am alergat.
Nu că eşti zeu, dar nimeni cât tine nu plăteşte,
Când dăm de zile negre, cerul se învrăjbeşte.
Făr'nici o călăuză, făr'nici un ajutor
Tu ne-ai scutit de birul ce sfinxu-ngrozitor
Pusese asupra Tebei, şi toţi zic în credinţă
Că ne-ai ferit de moarte cu-a zeilor voinţă.
Şi-acum mare Edip-naintea ta căzuţi,
Iar te rugăm fierbinte cu milă să ne-ajuţi… „

14. Întâmplările au fost povestite de poetul Sofocle în tragedia „Edip la Colona". (Colona se găsea cam la şapte kilometri depărtare de oraşul Atena.) Tot Sofocle a scris şi renumita tragedie, legată de numele fetei mai mici a lui Edip: „Antigona".

15. În picturile pe vase, legenda lui Edip a inspirat mult pe artiştii antici. Astfel se găsesc două renumite vase, având pictate victoria lui Edip împotriva sfinxului. Pictori moderni, ca Gustave Moreau, Ingres ş. a. au reluat tema. În literatură – urmându-l pe Sofocle, a cărui creaţie despre Edip atinge cea mai înaltă culme în teatrul antic – au mai scris lucrări memorabile Corneille, Voltaire şi alţii. Iar marele nostru George Enescu a creat o admirabilă operă muzicală.

16. În literatură, acest război fratricid este cunoscut sub numele de „Cei şapte contra Tebei" şi e povestit în versurile lor de „marii tragici", Eschil şi Euripide.

EXPEDIŢIA ARGONAUŢILOR

De câte ori elinii călătoreau pe mări şi debarcau pe ţărmuri străine-ndepărtate, ei îşi reaminteau legenda despre Iason şi corabia Argo.

Şi – după ce jertfeau fructe şi flori şi sânge lui Zeus olimpianul sau fiului său Hermes, zeul călătoriei şi al negoţului, cel care-i învăţa cum să aibă dobânda cu orişice prilej – sorbeau cupe cu vin şi începeau să cânte legenda despre Iason şi corabia Argo.

Cel mai adesea, ei îşi începeau povestea arătând că odată ar fi trăit în Iolco, un oraş tesalian[1], doi fii ai lui Poseidon: Eson şi Pelias.

Rege fusese Eson, fratele cel mai mare. Dar Pelias,

cel mic, prin viclenii şi arme, îşi însuşise tronul şi luase avuţia regelui legiuit: palatele de piatră şi turmele de vite. În schimb îi dăruise o colibă de frunze pe clina unui munte, făcându-l slujitor.

Numai că fostul rege avea şi un copil. Acesta, crescând mare, putea pretinde sceptrul luat tatălui său Eson. Deci, ca să-şi poată ţine tronul, fără de nici o grijă, Pelias s-a gândit să-şi omoare nepotul.

Atâta că şi Eson avea, pesemne, prieteni. Aceştia l-au vestit despre ce plănuia noul stăpânitor, regele Pelias.

Iar preamâhnitul Eson, ca să-şi scape copilul, a trebuit să pună la cale-un şiretlic.

A vestit tot regatul că fiul i-a murit. A ridicat şi-un rug, cum se obişnuia pentru cei răposaţi. Însă pe rug a ars un iepure sălbatic. A făcut – după datini – jertfe zeului Hermes, întreitei Hecate, zeiţei Persefona şi soţului său, Hades. A plâns şi s-a jelit în temple, la răspântii şi lângă focul sacru.

Totul lăsa să creadă pe proaspătul stăpân al oraşului Iolco că odrasla lui Eson s-a stins dintre cei vii.

Însă în mare taină, Eson şi-a dus copilul în munţii Pelion, la centaurul Hiron[2], şi l-a rugat să-i crească feciorul oropsit. Căci centaurul Hiron creştea pe-Asclepio, feciorul lui Apolo, şi pe Castor şi Polux, odraslele lui Zeus. Şi tot la el vor creşte şi viteazul Ahile, Ulise şi mulţi alţii.

FIUL LUI ESON SE ÎNTOARCE ÎN IOLCO

ŞI STÂND SUB PRIVEGHEREA bătrânului centaur, pruncul adus din Iolco s-a făcut în curând un flăcău nenfricat. Dar el nu avea nume, fiind crescut pe furiş. De-aceea bunul Hiron, neştiind cum să-l strige, i-a zis: fiul lui Eson – adică, pe scurt, Iason.

Când a-mplinit băiatul cam douăzeci de ani, s-a hotărât să plece în oraşul natal ca să-şi revadă tatăl şi, poate, să-l răzbune.

A mers până la râul ce-nconjura oraşul. Tocmai vroia să treacă apa pe la un vad, când i-a ieşit în cale o biată cerşetoare.

— Băiete!... Hei, băiete, nu vrei să mă treci râul? a glăsuit spre Iason. Eu sunt fără putere şi dacă mă-ncumet să mă cufund în apă, mi-e teamă că-mi pierd viaţa...

Iason, cum îl crescuse înţeleptul centaur, era un tânăr vrednic şi foarte săritor.

— Cum de nu, bunicuţo... Te duc numaidecât...

Şi a luat-o în braţe, păşind cu multă grijă, căci apa venea mare, îi ajungea la gât şi curgea-nvolburată.

Aşa a trecut râul, ducând-o pe bătrână pe ţărmul celălalt[3].

Însă, cum au ajuns, băbuţa s-a schimbat pe loc într-

o zeiţă. Dar nu-n orice zeiţă. A apărut chiar Hera, soaţa marelui Zeus, acel ce cârmuia întregul Univers, din muntele Olimp.

— Am vrut să te încerc, a glăsuit, cu falâ, puternica zeiţă. Şi, fiindcă te-ai grăbit să-mi împlineşti dorinţa, eu te voi ocroti pe drumurile tale… şi tu vei birui…

Astfel a spus zeiţa şi a bătut din palme. Un nor a-nvăluit-o şi a pierit în slăvi.

Iason a stat o vreme privind, plin de uimire, pe urmele zeiţei. Apoi, cutezător, cântând voios pe cale, a pornit mai departe şi a ajuns în Iolco. A intrat în oraş şi s-a-ndreptat spre piaţa unde se pregătea o mare sărbătoare, în templul lui Poseidon.

REGELE PUNE LA CALE PIEIREA LUI IASON

OAMENII DIN ORAŞ, când l-au văzut pe Iason, au crezut că-i un zeu. Au socotit că-i Ares sau poate chiar Apolo, şi l-au înconjurat. Într-adevăr, flăcăul era nespus de chipeş. Trăind mereu pe munte – părul nu şi-l tăiase şi pletele bogate îi atârnau pe umeri în valuri aurii. Pe trup avea o haină de pânză, subţirică. Haina i se lipea de muşchii încordaţi şi lăsa să se vadă cât este de voinic. Iar deasupra purta o blană de panteră, care îl apăra de ploaie sau de frig. În fiecare mână ţinea câte o lance cu vârful de aramă – precum purtau păstorii din munţii Pelion. Atâta că-n picioare nu mai avea

băiatul decât o sanda. Cealaltă o pierduse în apa spumegândă, pe când ducea bătrâna spre malul celălalt.

Tocmai în acea clipă s-a auzit un ropot. Regele Pelias, călare, cu suita, se-ndrepta către templu, ca să aducă jertfă zeului mărilor.

Dar iacătă-l zăreşte în piaţă şi pe Iason. Mai mult, vede că el nu este încălţat decât cu o sanda, şi se îngălbeneşte nedreptul Pelias.

Oracolul din Delfi abia îi proorocise – câteva zile-n urmă – că trebuie să se teamă de un flăcău din munte, ce e-n acelaşi timp străin şi cetăţean al oraşului Iolco şi umblă încălţat numai cu o sanda. Căci tânărul acesta-l va răzbuna pe Eson…

Regele s-a-nfuriat.

— Cine eşti şi ce vrei? i-a strigat, cu asprime.

— Eu sunt nepotul tău. Precum vezi, n-am murit, aşa cum credeai tu, şi am venit să-ţi cer sceptrul ce l-ai răpit părintelui meu, Eson…

O, cum s-a-nfricoşat hulpavul Pelias! Cum tremura pe şa, deşi purta în mână sabia lui de rege! Mai ales că mulţimea privea cu-ncredere către noul venit, tânăr şi curajos.

— Bine. Aşa să fie! a rostit Pelias cu prefăcătorie. Este după dreptate ca Iolco să ajungă iarăşi în mâna voastră: a ta şi a lui Eson. Dealtfel, sunt bătrân, nu mai râvnesc mărirea şi-ţi voi da bucuros puterea şi oraşul. Însă… – printr-un oracol – zeii mi-au hotărât să caut lâna de aur, pe care-o stăpâneşte azi regele Eete. Având lâna de aur, Iolco va înflori, va ajunge oraşul cel mai bogat din lume.

— Deci, vrei s-aduc eu lâna, pre cât pot să pricep! a

glăsuit băiatul.

— Desigur, asta vreau – a rostit Pelias, făcând semn spre mulţime: Spuneţi şi voi, se cade să plece un moşneag, când are-un nepot tânăr?...

— Nu, asta nu se cade, au spus mai mulţi bătrâni, ce nici nu bănuiau că Pelias anume îşi trimitea nepotul, sperând c-o să se piardă în marea încercare.

— Vezi, Iason?... Spun cu toţii! a zis Pelias. Porneşti către Eete şi-aduci lâna de aur... Şi, când te-ntorci, îţi jur pe marele Poseidon, din care tu şi eu ne tragem deopotrivă, că părăsesc oraşul...

— Dacă te juri pe zeul din care noi ne tragem, c-ai să părăseşti tronul, eu mă-nvoiesc să plec s-aduc lâna de aur, a spus la sfârşit Eason.

El s-a-ndreptat pe urmă spre casa părintească. L-a-mbrăţişat pe Eson, pe care nu-l văzuse de când era copil şi, potolindu-şi dorul de tatăl său, flăcăul a pornit iar la drum. A străbătut Elada, dând peste tot de ştire că va porni pe mare, spre ţara lui Eete, o ţară fabuloasă şi plină de mistere, plină de bogăţii, într-o călătorie cum nu s-a mai văzut. De-acolo vor aduce lâna scumpă de aur, pe care o ţinea Eete pe nedrept.

Nimeni nu mai plutise atâta de departe, până-n timpul acela: căci ţara lui Eete, aflată-n răsărit, la Pontul Euxin, era capătul lumii[4]. De-acolo-şi începea Helios, zi de zi, urcuşul lui pe cer, ca apoi să coboare în capul celălalt unde zăgăzuise Heracle de curând oceanul cel uriaş, punând două coloane în drumul apelor.

... Şi auzind eroii că se pune la cale călătoria asta către capătul lumii, s-au strâns numaidecât. Cine dintre eroi nu dorea să străbată drumul acesta nou şi

să cunoască lumea?! Fiecare-ar fi vrut să fie el acela care s-aducă iarăşi în patria iubită lâna scumpă de aur. S-au strâns deci mulţi eroi. Câţi au fost nu ştim bine. Se spune că cincizeci. Printre ei se găsea şi eroul Heracle, cel urgisit de Hera în gelozia ei; apoi Castor şi Polux, odraslele lui Zeus, cu cei doi veri ai lor: Idas cel preavoinic şi Linceu, un flăcău înzestrat cu puterea de a zări prin lucruri, prin ape şi pământ, departe, orişice; au mai venit: Tezeu, însoţit de un prieten, regele Piritou; Meleagru; Orfeu; Peleu; Admet; Neleu; doi fii ai lui Boreu, vântul de miazănoapte; Calais şi Zetes – care purtau pe umeri aripi, ca tatăl lor; şi în sfârşit mulţi alţii, pe care nu putem să-i înşirăm acum. A vrut să-i însoţească şi-o fată, Atalanta; dar ei n-au vrut s-o ia, spunând că nu e bine să meargă o fecioară între atâţi flăcăi, ca nu cumva pe cale vreunul s-o-ndrăgească şi să se işte ceartă între navigatori.

BERBECELE CU LÂNA DE AUR

TELUL CĂLĂTORIEI ERA lâna de aur, lână ce trebuia întoarsă în Elada. Lâna scumpă de aur era de pe-un berbece, un fiu al lui Poseidon. Aezii povesteau legenda lui astfel:

Se ştia că pe vremuri regele Atamas, stăpân în Orhomena, un oraş beoţian, fusese însurat cu frumoasa Nefele, zeiţa norilor, şi ea îi dăruise doi copilaşi drăguţi, o fată şi-un băiat, numiţi Hele şi

Frixos.

Prin nu ştiu ce-ntâmplare, regele beoţian şi-a luat altă nevastă[5]. Iar mama vitregă, având copiii ei, vroia să-i depărteze pe Hele şi pe Frixos de palatul regal. Ba chiar se hotărâse să le răpună viaţa.

Ca să-şi scape copiii, zeiţa norilor a trimis de îndată acest berbece sacru, fecior al lui Poseidon, ce se afla-ntr-un templu din Iolco, să-i răpească din palatul regal al fostului său soţ. Acest berbece sacru era nespus de mare. Avea lâna de aur. Vorbea ca oamenii şi, mai presus de toate – deşi nu avea aripi – putea străbate cerul, ca păsările-n zbor[6].

De acest animal ceresc, al lui Poseidon, s-au agăţat copiii în ultima clipită; căci mama vitregă tocmai vroia să vină şi să le vâre-n piepturi câte-un pumnal tăios.

… Şi au zburat copiii… Sub ei se întindeau pământuri nesfârşite, ape şerpuitoare şi codrii nepătrunşi. Când – au ajuns deodată deasupra unei mări.

— Nu vă uitaţi spre ape!… i-a sfătuit berbecul.

Frixos a ascultat; dar Hele, mai curioasă, tot s-a uitat în jos, şi, văzând apa mării, i-a venit ameţeală. Nu s-a mai putut ţine, şi a căzut în valuri. Marea, în care fata s-a înecat, se cheamă de-atuncea Helespontul, adică Marea Helei[7].

Numai băiatul, Frixos, a plutit mai departe. Şi a ajuns în Ea, oraşul colhidian.

Aici a adus jertfă puternicului Zeus berbecele de aur. N-a păstrat decât lâna, pe care-a dăruit-o regelui din Colhida. Iar el, drept mulţumire, i-a jurat că-l va face urmaşul său pe tron, însurându-l cu una din cele două fete pe care le avea.

PREGĂTIREA MARII CĂLĂTORII

LÂNA MULT PREŢIOASĂ a rămas în Colhida, agăţată, cu grijă, într-un copac stufos dintr-o livadă sfântă, închinată lui Ares.

Da-n cântecele lor aezii arătau că trebuiau să plece cândva nişte eroi, care să îndrăznească să plutească pe mări, prin furtuni şi primejdii, să se lupte cu monştrii şi să aducă iarăşi lâna berbecului, plecat odinioară, în zbor, din Orhomena, cu Hele şi cu Frixos.

Iată de ce eroii s-au adunat în pripă, dornici să cucerească scumpa lână de aur, din ţara lui Eete, de peste mări şi ţări, şi l-au urmat pe Iason. S-au strâns cu toţii-n Iolco. Intâi s-au sfătuit; şi-au hotărât să facă o corabie mare din lemn bun, de stejar.

Corabia aceasta trebuia să înfrunte primejdii fără număr, pe mări necunoscute; trebuia să plutească săptămâni, luni întregi, poate, fără oprire.

Era o încercare îndeajuns de grea!...

Însă lucrând eroii plini de însufleţire, în nu prea multă vreme au făcut o corabie cu totul deosebită. Avea cincizeci de vâsle, Dar era totodată atâta de uşoară, încât navigatorii o ridicau pe umeri, fără vreo oboseală. Fiind atât de uşoară, zbura ca pescăruşul peste aria mării. De-aceea i-au spus Argo[8].

Se spune că Atena[9] i-a sfătuit tot timpul şi le-a dat o crenguţă din stejarul cel sfânt al măreţului Zeus, stejarul din Dodona, care grăia spre oameni şi făcea

prorociri. Crenguţa de stejar, adusă de Atena, avea de-asemeni darul de a putea grăi argonauţilor – navigatorilor pe corabia Argo – şi-a-i putea sfătui în împrejurări grele[10]. Ei au pus-o la proră, încrustată în lemn.

PLECAREA SPRE ŢARA LUI EETE DE LA CAPĂTUL LUMII

CÂND AU TERMINAT LUCRUL şi corabia Argo s-a legănat pe ape, cei cincizeci de eroi s-au adunat la ţărm, s-aleagă pe acela ce urma să-i conducă în expediţie.

Aezii povesteau că în acel moment eroii-au întors ochii spre viteazul Heracle. Însă fiul lui Zeus le-a spus că el e sclavul regelui Euristeu, prin uneltirea Herei, care-i doreşte moartea Deci, ca să nu atragă supărarea zeiţei, mai bine să-l aleagă în fruntea lor pe Iason. Iason era iubit de soţia lui Zeus.

… Şi toţi s-au învoit ca Iason să conducă pe eroi peste mări, spre ţara lui Eete de la capătul lumii.

Au făcut sacrificii zeilor olimpieni. Apoi au început ospăţul de plecare. Au băut şi-au mâncat vreme de nouă ceasuri. Dar, cum s-au ivit zorii, au azvârlit încolo cupele de pe mese. Au luat cu dânşii apă şi hrană din belşug şi s-au urcat pe punte, stând câte doi pe-o bancă, cu câte-o vâslă-n mână.

Heracle era-n mijloc, el fiind cel mai greu, şi ţinea

cumpăna corăbiei de lemn. În faţă sta Linceu, care cu ochiul ager privea spre depărtări. Şi alăturea Iason se sprijinea de proră, ţinând un vas de aur în mâinile-amândouă, şi-l implora pe Zeus, cu braţul său de fulger, şi vânturile repezi, şi drumurile mării, s-apropie biruinţa, şi zilele senine, şi ceasul fericit când iar se vor întoarce acasă, în Elada.

Din nori, cum spun poeţii, a răsunat atunci un glas aspru de tunet şi-un fulger a brăzdat cerul abia-nroşit de Eos – aurora.

Zeus le răspunsese că le primeşte ruga.

Au ridicat îndată ancora grea din ape, agaţând-o de ciocul corăbiei de lemn. Iar divinul Orfeu şi-a luat lira în braţe. A început să cânte. Şi vânturile mării, vrăjite de-acest cântec, suflau voioase-n pânze[11]

Corabia plutea, şi lângă ea săltau popoarele de peşti şi alte vietăţi din apele marine. Veneau toate s-asculte cântul duios din liră şi glasul lui Orfeu.

Corabia ieşise în largurile mării cu pânzele întinse. Helios-se-nălţase cu carul lui de aur pe cerul fără pată, şi-ntinsul de smarald al apelor Egeei parcă ardea cu flăcări.

Cântecul lui Orfeu răsuna peste valuri. Se auzea-n Olimp. Îl desfăta pe Zeus şi-l făcea să privească plin de îngăduinţă spre corabia Argo.

Eroii-argonauţi porniseră cu bine pe drumul presărat cu sute de primejdii.

EROII SUNT ÎNDEMNAŢI SĂ DUCĂ O VIAŢĂ TIHNITĂ ÎN LEMNOS

AŞA, PLUTIND NEÎNCETAT, au ajuns repede în Lemnos, insula mare şi muntoasă, unde fusese azvârlit Hefaistos, din înălţimi, de tatăl său, marele Zeus.

Atât că-n Lemnos se-ntâmplase cu câţiva ani mai înainte, o tragedie-ngrozitoare. Bărbaţii lemnieni, plecând la un război, în asfinţit, şi, biruindu-i pe vrăjmaşi, răpiseră femei şi fete, nenumărate, pe corăbii. Şi întorcându-se acasă se însuraseră cu ele, părăsind vechile soţii. Acestea, ca să se răzbune, îşi omorâseră bărbaţii[12]. În acest fel, insula Lemnos nu mai avea decât femei.

Curând, acestea şi-au dat seama că singure nu pot trăi. Din nord se repezeau adesea, spre insulă, cete de traci. Jefuiau totul şi plecau, lăsând în flăcări insula.

Ogoare şi livezi erau tot mai puţine şi mai sterpe. Iar turme şi cirezi de vite aproape nu se mai vedeau.

Tocmai pe când era în ţară o-atât de mare supărare, iacătă vin argonauţii făcând întâiul lor popas.

Deodată, toată întristarea femeilor s-a risipit şi i-au primit cu flori pe oaspeţi. Din tot ce-aveau le-au întins mese pline de amfore, în care scânteia vinul purpuriu, pline de talere-ncărcate cu fripturi, turte dulci şi fructe. Le-au cântat cântece şi i-au rugat să se-nvoiască a fi stăpâni în ţara lor şi să-şi aleagă, dintre ele, soţiile care

le plac.

Însăşi regina de la Lemnos[13], cea mai frumoasă dintre toate, îi oferea lui Iason tronul, dacă primea să-i fie soţ.

În timp ce-aproape toţi eroii se aşezaseră la mese, cântând cu fetele din Lemnos şi sorbind cupele cu vin, s-a auzit un glas puternic:

— Aţi uitat oare datoria? Aţi şi uitat lâna de aur pentru un zâmbet femeiesc şi nişte amfore cu vin? Vai vouă… Eu am să plec singur din ţara asta blestemată…

Cel ce zvârlise cu tărie astfel de vorbe spre eroi era chiar marele Heracle. El singur nu se învoise să se coboare de pe punte şi să ia parte la ospăţ. Dar auzind ce se petrece, că sunt ademeniţi eroii cu vorbe, cântece şi vin, se şi grăbise în cetate şi îi certase pe voinici.

Auzind ce spunea Heracle, eroii s-au dezmeticit. Au răsturnat acele mese, unde se îmbuibau cu toţii, îngreunându-şi trup şi minte; şi-au smuls cununile de flori. Au dat în lături pe acele femei şi fete, ce-i ţineau, şi au pornit spre ţărmul mării.

N-au mai vrut nici să-ntoarcă ochii, când ele îi rugau cu lacrimi să se oprească iar în Lemnos, la-napoiere spre Elada.

Şi au plecat argonauţii, lăsând ispitele deoparte.

URIAŞII CU CÂTE ŞASE BRAŢE

AU PLUTIT EI DIN NOU pe mare, până s-a coborât

amurgul şi cerul s-a umplut de stele. Atunci s-au apropiat de locul unde alunecase-n valuri copila Hele: Helespontul. Au privit apele acestea, ce murmurau parcă un cântec gingaşei fete înecate, şi nici nu au băgat de seamă când au ajuns în Propontida[14].

În faţa lor se întindea peninsula Cizic, stâncoasă, abia legată de pământul străvechi al Asiei, printr-o fâşie de nisip.

Aici au trebuit să lupte cu nişte fiinţe fioroase: uriaşi cu câte şase braţe. Două le-aveau prinse de umeri, două de coaste şi-alte două de şoldurile monstruoase. Aceşti uriaşi au început s-arunce stânci mari de granit, către vitejii-argonauţi, gândind să le închidă calea. Şi poate că le-ar fi zdrobit corabia de lemn, uşoară. Însă Heracle a-ntins arcul, şi-a tras spre ei săgeţi muiate în sângele otrăvitor al hidrei omorâte-n Lerna.

Răniţi şi otrăviţi, uriaşii cădeau ca nişte stânci în valuri, cu bufnituri răsunătoare.

Câţi rămăseseră cu viaţă au trebuit să se mai lupte cu Iason şi ceilalţi eroi. Până la urmă, dintre ei nici unul n-a scăpat cu zile, sub săbiile lucitoare şi suliţele de aramă.

Şi iar a lunecat pe ape, în voia vântului zburdalnic, corabia argonaută. E drept că s-a stârnit furtuna şi era gata s-o scufunde. Însă vâslaşii au purtat-o cu vrednicie pest valuri, până-ntr-o ţară, Misia[15].

În Misia, argonauţii au fost primiţi cu mare cinste şi de localnici, şi de rege. Dar tot aici s-a întâmplat ca Hilas, un argonaut, să fie îndrăgit de-o nimfă. Era o nimfă drăgălaşă ce stăpânea un mic izvor la poalele unei păduri de pini înalţi şi parfumaţi... Şi nimfa, îndrăgind pe tânăr, s-a prefăcut în căprioară, şi a sărit

în calea lui. El sprinten, neprevăzător, a urmărit-o prin pădure, până la apa unui lac, în care se vărsa izvorul, şi, însetat, a vrut să soarbă din unda limpede de munte. Dar căprioara s-a schimbat din nou în nimfa cea frumoasă şi, apucându-l de grumaz, l-a tras cu ea în fundul apei. Hilas, speriat, a dat un strigăt. Strigătul său l-a auzit Heracle şi-alt argonaut, cutezătorul Polifem[16]. Fiindcă Heracle ţinea mult la tânărul răpit de nimfă, n-a stat pe gânduri şi-a pornit să-l caute prin pădurea deasă.

PIERDEREA LUI HERACLE ÎN MISIA

L-AU CĂUTAT EI ÎNTREAGA NOAPTE, fără să-i poată da de urmă, căci nimfa-l ascunsese bine pe dragul ei, acolo-n lacul cu unda verde, cristalină, şi-l fermecase s-o iubească.

Unii poeţi, cântând povestea, spuneau că Hera ar fi pus la cale-această întâmplare. Ea nu dorea ca şi Heracle s-ajungă-n ţara lui Eete. Prea îl ura, înverşunată.

Urcându-se din nou pe Argo, eroii au băgat de seamă că dintre ei lipseau Heracle şi încă doi argonauţi[17]. Şi i-au căutat, strigând cu toţii, cu voce tare, de pe ţărm, sunând în scoici, aprinzând focuri. Însă zadarnic, vreme lungă, i-au aşteptat să se întoarcă. Nici unul nu dădea vreun semn că ar fi auzit

chemarea.

Şi neavând alta ce face, argonauţii-au adus jertfe lui Zeus şi soţiei sale. Şi Iason a strigat spre Ceruri:

— Spuneţi ce trebuie să facem, pentru că, iată, marea-i lină, vântul bate şi el prielnic, şi noi mai stăm încă la ţărm...

Cerul a rămas mut, dar marea s-a despicat până-n adâncuri. Un cap învăluit de alge s-a-nfăţişat privirii lor. Era un zeu, pe nume Glauc, care sălăşluia acolo.

— Duceţi-vă şi n-aveţi grijă, a rostit Glauc cu voce tare. Aşa a hotărât Olimpul. Cei trei voinici rămân aici, în Misia împădurită... Iară Heracle-şi va urma calea ce-i este hărăzită.

ÎNFRÂNGEREA BEBRICILOR

ŞI IASON, ASCULTÂND ÎNDEMNUL, a făcut semnul de plecare. Dar mulţi dintre argonauţi nu aveau inima uşoară. Nici unul nu era mai vrednic şi mai viteaz între ei toţi decât Heracle cel puternic şi veşnic urgisit de Hera. În el aveau toată nădejdea. Şi el, acuma, se pierdea...

Prinzând deci vâslele în mâini, lăsând în vânt pânzele toate, au dus pe Argo mai departe, şi mai departe, către ţara bebricilor cea misterioasă[18].

În locurile astea pline de verzi grădini înmiresmate, i-a-ntâmpinat un popor aspru. Regele lor, numit Amic, un fiu al zeului Poseidon, era un om hidos şi rău. Nu îi plăcea să aibă oaspeţi. Un singur lucru preţuia: lupta cu pumnii, îndârjită[19]. Aezii-l zugrăveau pe rege că era-

nalt ca un copac. Urechile-i erau zdrelite în luptele ce le purtase. Pieptul său monstruos, umflat, părea un mare glob boltit. Sub umerii lui bulbucaţi, creşteau pe braţele-i robuste muşchii ca nişte bolovani. Iar ochii-i se roteau sub frunte, sălbatici, ameninţători, ca unei fiare-nfometate.

Amic, văzându-i pe elini c-au debarcat în ţara lui, i-a provocat pe loc la luptă.

— Aşa e datina pe-aicea, a râs regele cu-ngîmfare. Cel ce soseşte-n ţara asta trebuie să dea lupta cu mine. Cine se prinde?… Cine-ncepe?…

— Am să încerc eu, a grăit Polux

— Hai, vino să te fac fărâme şi să te dau hrană la peşti, a hohotit din nou Amic.

Şi lupta a-nceput pe dată. Deşi Amic era uriaş, Polux, sărind cu-ndemânare, l-a şi izbit pe cruntul rege cu pumnul aprig în bărbie. Monstrul a scuipat sânge negru. Dar l-a lovit şi el pe Polux cu tot atâta străşnicie. S-au încordat şi s-au bătut pe iarba verde a câmpiei. Până la urmă însă Polux l-a biruit pe răul rege. L-a nimerit cu pumnu-n tâmplă şi l-a lăsat fără suflare la poalele unui copac. Bebricii au sărit atuncea ca să-l răzbune pe Amic şi s-anceput un război greu. Argonauţii trebuiau să ţie piept unei mulţimi de luptători nespus de mare; şi suliţele scânteiau, iar săbiile zvârleau prin aer lungi curcubeie lucitoare.

Iason, Tezeu şi Meleagru îşi tăiau drumul prin mulţime, de parcă secerau un lan. Iară din cele două laturi, Castor şi Polux nimiceau oştenii regelui Amic cu suliţele de aramă.

N-a trecut mult şi-argonauţii au fost deplin biruitori, luând pradă multă, arme, straie, merinde bune şi-n

burdufuri vin din belşug.

SALVAREA LUI FINEU DE HIDOASELE HARPII

ÎN DIMINEAŢA URMĂTOARE au întins pânzele să plece din ţara neospitalieră şi au pus toţi mâna pe vâsle. Dar cum s-au depărtat oleacă de ţărmurile lui Amic, s-a şi dezlănţuit furtuna.

Şi ce furtună, zei cereşti!

Corabia se zguduia, se frângea din încheieturi şi era gata să se sfarme într-un vârtej negru de ape, ce o târa spre nişte stânci dintr-o strâmtoare foarte-ngustă[20].

Numai cu greu, cu luptă dârză, vâslind din răsputeri, voinicii au reuşit să-ndrepte cârma ce se stricase-n vijelie, s-atingă malul celălalt[21]. Iar dincolo de acel ţărm se ridica un oraş mare. Şi în oraş domnea un rege ce avea darul profeţiei şi care se numea Fineu. Dar fiindcă el dezvăluise unele taine – ale lui Zeus – cei din Olimp s-au mâniat şi-au hotărât să-l pedepsească. Zeul Apolo-i luase ochii şi Hades-Pluto din Infern îi trimise nişte harpii, nişte zeiţe monstruoase, cu chip de fete, trup de păsări, gheare de leu şi cozi de şarpe, care-i răpeau toată mâncarea. Încât Fineu pierea de foame.

Dintre eroi s-au ridicat atunci Calais şi Zetes, feciorii zeului Boreu, vântul ce bate dinspre nord, căci ei erau

înaripaţi şi viforoşi ca tatăl lor. Cu suliţele prinse-n mâini, cei doi flăcăi le-au urmărit pe-aceste harpii până departe peste mări, şi le-au învins şi le-au silit să jure pe măreţul Zeus că-i vor da tihnă lui Fineu.

Drept mulţumire, regele le-a arătat eroilor greutăţile pe care ei urmau să le întâmpine, până s-ajungă la Eete. În primul rând, le-a amintit că la intrarea Mării Negre se află nişte stânci uriaşe, care se cheamă Simplegade[22]. Ele se mişcă, se ciocnesc şi nici un vas nu poate trece, decât în anumite clipe. Ca să cunoască vremea asta când pot să treacă printre stânci, să ia cu ei un porumbel. Ajunşi acolo să-i dea drumul. Şi dacă porumbelul trece, nu e primejdie printre stânci. Pot să vâslească fără teamă. Iară de piere porumbelul, Argo să stea şi ea pe loc.

Tot Fineu i-a învăţat ca, debarcând în răsărit, s-aducă jertfe Afroditei. Numai prin ea puteau învinge, puteau să dobândească lâna cu firele-i scumpe de aur. Cu darul lui de-a prevesti, Fineu ştia de ce şi cum; dar nu vroia mai mult să spună.

— O să vedeţi, le-a rostit el.

ARGONAUŢII ZĂRESC CRESTELE CAUCAZULUI

EROII N-AU MAI STĂRUIT şi, mulţumindu-i lui Fineu,

au pornit iar spre largul mării, plutind prin Pontul Euxin[23]. Plutind aşa, au auzit un zgomot înspăimântător. Erau acele stânci cumplite ce se ciocneau necontenit, c-un bubuit asurzitor. Apele se roteau în preajmă şi clocoteau ca-ntr-un cazan, şi nimeni încă nu trecuse cu vreo corabie pe-acolo.

Iason s-a încordat la cârmă. Orfeu a început să cânte din lira lui un cântec dulce, şi mângâios, şi-adormitor.

Iar din corabie, eroii au slobozit un porumbel. Acesta a-nceput să zboare şi-a trecut iute printre stânci. Numai o pană de la coadă i-a fost prinsă de Simplegade.

Văzând acest semn bun, voinicii au pus şi ei mâna pe vâsle. Orfeu cânta ameţitor. Stâncile se mişcau alene sub acest cânt duios de liră. Şi totuşi, valurile repezi şi înspumate dintre stânci smuceau pe Argo cu putere şi o trăgeau parcă-napoi. Nu mai era decât o clipă, şi stâncile s-ar fi lovit. Atunci eroii au vâslit mai cu putere, mai cu sârg, şi vasul Argo a trecut. Numai un căpătâi de lemn a fost zdrobit. Atâta tot.

Fineu din Tracia spusese că de va trece vreo corabie printre stâncile Simplegade, blestemul lor se risipea. Într-adevăr, din acea vreme, teribilele Simplegade au rămas locului, pe veci.

Acum vâsleau argonauţii fără de frică peste mare. Vâsleau, şi ochii lor, în zare, căutau mereu capătul lumii, ţara bogată-a lui Eete, unde era lâna de aur.

E drept că, până să ajungă la ţinta lor cea mult visată, au mai trecut argonauţii prin multe alte încercări. În nişte lupte ce-au urmat, doi dintre ei au fost ucişi. Şi-au poposit de la o vreme într-o insulă mititică, o insulă a zeului războiului. Aicea se

adăposteau negrele păsări ale lui Ares, care fuseseră gonite de marele erou Heracle din mlaştinile stimfaliene. La rândul lor argonauţii au înfruntat aceste păsări şi s-au luptat din greu cu ele.

De la o vreme, au zărit munţii Caucaz, cu creste sure. Acolo, sus, pe vârful Elbrus, zăcea de veacuri Prometeu, titanul cel legat în lanţuri. Heracle încă nu-l scăpase. Către apus s-a auzit şi-un vâjâit tare de aripi. Era chiar vulturul lui Zeus. Trecea prin slăvi, către Caucaz. Şi, trecând el, credeau că vine furtuna înfricoşătoare; căci aripile lui uriaşe păreau că-s ale lui Boreu.

Eroii au privit în urma acestei păsări, plini de spaimă. Ştiau că vulturul lui Zeus o să sfâşie iar ficatul însângerat al celui care îndura totul pentru oameni.

Dar nu puteau să se oprească... şi au vâslit tot mai departe, până ce au ajuns la gura râului larg şi-albastru, Fasis, din ţara regelui Eete[24]. Şi, lăsând valurile mării, s-au îndreptat în sus, pe Fasis.

ÎN PALATUL SOARELUI

ÎN STÂNGA LOR SE VEDEA Ea, cetatea regelui Eete, şi-n depărtările verzui zăreau vestitul munte Elbrus, purtând pe fruntea lui cunună strălucitoare de omăt. În dreapta-n schimb erau grădina şi templul mare al lui Ares, unde păstra regele ţării lâna berbecului vrăjit.

Dar, fiindcă se făcuse noapte, au tras corabia la ţărm. Au lăsat ancora cea grea să se înfigă-n mâlul gras şi au sărit pe o poiană. Acolo şi-au făcut culcuşul. Drumul cel greu se isprăvise. Erau în ţara lui Eete. Puteau să doarmă liniştiţi... S-au odihnit până la ziuă. Dar cum şi-a revărsat lumina trandafirie pe pământ zeiţa Eos – aurora – s-au deşteptat şi-argonauţii. Au adus jertfe Afroditei, şi-au spălat trupurile-n apă; au pus pe ei veşminte noi, şi Iason s-a-ndreptat cu fală către oraşul lui Eete. În mână-avea doar un toiag, în semn de bună prietenie. Însă pe urma lui veneau, cu pas ferit, să nu se vadă, argonauţii încărcaţi – sub hainele de sărbătoare – cu săbii bine ascuţite.

Palatul regelui Eete era din marmoră curată, şi turnurile lui de-argint se ridicau până la cer. Iar din înalt se oglindeau în apa limpede a mării.

Sculpturi, coloane, porţi măiestre, obiecte rare, preţioase, împodobeau acest palat, pe care îl zidise însuşi Hefaistos, celebrul faur al zeilor de pe Olimp.

Meşterul făurar zidise, de fapt, acest palat măreţ zeului Helios, ca să-i arate prietenie, căci Helios sau mândrul soare îl ajutase pe Hefaistos în bătălia cu giganţii, luându-l în carul lui de aur.

Iar Helios, având palate destule-n răsăritul lumii, îl dăruise pe acesta celui mai drag dintre feciori, adică regelui Eete[25].

Şi spre palat priveau acuma plini de nesaţ argonauţii, când a sunat o bufnitură şi porţile i s-au deschis. În pragul lor s-a-nfăţişat feciorul soarelui, Eete, şi-a strigat tare spre eroi:

— Străinilor veniţi din lume, cine sunteţi şi ce căutaţi?

— Sosim din ţara tesaliană, a răspuns Iason cu-ndrăzneală. Regele Pelias îţi cere lâna cu firele de aur, pe care ţi-a adus-o Frixos, odinioară, din Elada. Vrem să ne-o dai de bună voie. Este a noastră, şi ţi-o cerem. Tu ai păstrat-o pe nedrept. Altminteri noi ne vom lupta, şi-o să ţi-o luăm fără-ndoială, deşi am auzit că este păzită straşnic de-un balaur...

O clipă regele Eete n-a putut să deschidă gura. Mânia îl înăbuşea. Avea doar un toiag în mână. C-un toiag nu putea lupta. A vrut să-şi cheme toţi oştenii şi să înceapă un război cu preavoinicii din Elada. Dar şi-a dat seama că războiul nu putea să-l câştige el. Argonauţii erau zdraveni şi încercaţi în lupte grele. Aveau, desigur, sub veşminte, scuturi şi săbii ascuţite. Până să-şi cheme el oştenii ar fi căzut, în ţărână, mort.

EROS O ŢINTEŞTE ÎN INIMĂ PE MEDEEA

ATUNCI A CUGETAT CĂ-I BINE să-i tragă-n cursă şi să-i piardă.

A deschis porţile mai largi şi i-a lăsat pe toţi să intre într-o ogradă minunată. Aici erau două clădiri. Într-una locuia chiar el, soaţa-i şi fiul său, Absirt. Într-alta îşi aveau sălaşul două copile-ncântătoare.

Tot în ograda pietruită cu nestemate şi aramă erau patru fântâni de aur. Curgeau din ele, în cascadă: vin,

untdelemn, lapte şi apă. Iar apa curgea vara rece, şi-n timpul iernii-nfierbântată. Grădini cu flori îmbălsămate şi cu platani şi chiparoşi dădeau jur împrejur răcoare. Aici a poruncit Eete să se gătească un ospăţ, spunând către argonauţi:

— M-am mâniat... îmi cer iertare. Zeus ne porunceşte altfel, să primim oaspeţii cu cinste. Deci, vom petrece nouă zile. Pe urmă vom vorbi de treburi...

Veseli, eroii-argonauţi s-au aşezat, pe loc, la mese; şi-au început să soarbă vin; şi să mănânce şi să cânte... Erau flămânzi şi însetaţi; şi nu se-nfricoşau de nimeni. Din când în când îşi atingeau cu palma săbiile sub haine. Râdeau cu hohote spre rege şi îi spuneau:

— Ascultă, rege, când ne vei da lâna de aur? După ce s-o sfârşi ospăţul, adică după nouă zile? Mai bine ad-o de pe-acum!

Şi iar râdeau, de răsunau curţile largi, încăpătoare, şi răsuna întreg palatul.

În acest timp, zeiţa Hera, ce avea ciudă pe Eete, fiindcă nu o slăvea de-ajuns, s-a dus s-o caute pe Afrodita.

A aflat-o pe Afrodita într-o grădină din Olimp. Îşi pieptăna buclele blonde, care-i cădeau mai moi ca spuma pe gâtul alb, rotund şi neted, pe umerii fermecători. Ea a rugat-o pe zeiţă să-l cheme repede pe Eros, micuţul zeu înaripat, şi să-l trimită în ograda în care regele Eete, soţia sa şi două fete şedeau la masă cu eroii.

Eros să tragă o săgeată în inima fetei mai mici, ce purta numele Medeea. Şi să-i aţâţe-o patimă nemărginită pentru Iason.

Iar Afrodita, mulţumită că o chemau într-ajutor zeiţa

şi argonauţii, l-a căutat în Olimp pe Eros şi i-a făgăduit un dar, o jucărie de-a lui Zeus, de când era copil, în Creta. Şi Eros şi-a sărutat mama. A-ntins aripile de aur şi a plutit grabnic spre Ea.

A ajuns în ograda largă, în care petreceau eroii, şi a ţintit-o pe Medeea, în inimă cu o săgeată – cu o săgeată înmuiată în fiere verde şi venin.

De cum a tras micuţul Eros săgeata lui înveninată, fata a căutat către Iason, prinsă – nu-n lanţul dragostei – ci într-o patimă bolnavă. Ea s-a jurat c-o să-l ajute să dobândească, din dumbravă, lâna cu firele de aur.

EETE VREA SĂ-L TRIMITĂ PE IASON LA MOARTE

CUM S-A SFÂRŞIT ACEL OSPĂŢ, regele i-a grăit lui Iason:

— Tu mi-ai cerut lâna de aur. I-o avuţie fără preţ. Altul s-ar bate pentru ea. Pentru că am primit-o-n dar. Nu am răpit-o din Elada. Da ţi-o dau fără nici o luptă, căci eşti odraslă olimpiană... Aşa mi-ai spus când petreceam şi sorbeam cupele cu vin că eşti din neamul lui Poseidon. Şi lui Poseidon eu mă plec...

— Atuncea, dară, adă-mi lâna, a rostit Iason bucuros, şi noi ne vom urca pe Argo şi vom pleca către Elada, fără să te mai supărăm.

— Ţi-o dau, cum nu, a spus Eete; dar trebuie să-mi

dovedeşti că eşti odraslă olimpiană, făcând o anumită slujbă…

— Ce slujbă? l-a întrebat Iason.

Amândoi se priveau în ochi şi îşi zâmbeau, dar nu cinstit. Pentru că-n inimile lor clocotea ura-nverşunată, şi fiecare socotea, sub zâmbetul său prefăcut, cum să-l lovească pe celălalt.

În Iason, Hera aţâţase pofta de-a stăpâni comoara doar pentru el, nu pentru oameni, nu pentru cei ce-l aşteptau să se întoarcă în Elada. Stârnise pofta de-a se face stăpân puternic şi bogat cum era regele Eete. Şi Iason îi căzuse pradă acestei pofte-njositoare. Ochii-i, mai înainte limpezi, erau acuma-ntunecaţi de planurile ce urzea.

La rându-i, regele Eete fusese sfătuit, din slavă, de tatăl său, măreţul soare, cum să îi ia viaţa lui Iason. Şi regele a arătat feciorului venit din Iolco că are-n curtea lui doi tauri, ce au picioarele de-aramă şi varsă-ntruna foc pe nări. Mai are-un plug nemaivăzut, făcut din fier şi din aramă, mare cât bolta unei case[26]. Iason să-nhame aceşti tauri la plugul greu, cu lanţuri bune, şi să se ducă pe un câmp, ce-i dincolo de râul Fasis. Să are câmpul, plin de grijă, pentru că este al lui Ares. Să semene apoi pe câmp nişte colţi negri de balaur[27], pe care îi păstra-ntr-un sac. Terminând el cu semănatul, din acei colţi o să răsară o ceată mare de războinici. Iason să dea lupta cu ei şi să-i doboare pân-la unul.

Iason s-a cam înfiorat, aflând de-această încercare. Însă n-a vrut să se arate; şi-a răspuns foarte liniştit că totul se va face-ntocmai. Să-i dea numai răgaz o noapte.

— Ne vom retrage toţi pe Argo şi-acolo ne vom

sfătui, i-a răspuns regelui Eete.

— Bine. Să fie precum vrei, a-ncuviinţat şi regele.

Însă-i venea să râdă-n hohot, pentru că îi băga-n capcană. Ştia că Iason n-o să scape. Oştenii, răsăriţi din colţii aceia negri de balaur, aveau putere să-i răpună pe toţi eroii-argonauţi. Mai ales că lipsea Heracle...

HERA ÎI TRIMITE UN VIS MEDEEI

ŞI FAPTA S-AR FI PETRECUT aşa cum plănuia Eete. Argonauţii-ar fi rămas pe acel ţărm pentru vecie, îngropaţi sub ţărână rece. Dar Afrodita nu-i da tihnă copilei regelui, Medeea. O-nflăcăra mereu mai tare în dragostea pentru flăcăul venit pe mare din Elada.

În timpul nopţii următoare fata s-a zbuciumat într-una... Dorinţa ei cea mai fierbinte era de-a fi cândva regină... Zeiţa i-a trimis un vis. Se făcea-n vis că o lua Iason în braţe şi-o urca pe Argo, şi amândoi plecau spre Iolco. Acolo se urcau pe tron. El era rege, ea regină.

Ce mult i-a plăcut visul fetii!... Şi ea, trezindu-se din somn, a strigat iute două sclave. Sclavele au adus un car. A înhămat la el catâri şi au pornit spre ţărmul apei, unde se legăna, uşoară, corabia argonaută.

Sclavele l-au chemat pe Iason, ce sta îngrijorat pe punte. Tânărul s-a grăbit spre ţărm, mânat de poftele-i aprinse de avuţie şi putere, care îl mistuiau acum, şi-a glăsuit fetei aşa:

— Cât de frumoasă eşti, Medeea! De la ospăţ, când te-am văzut, n-am putut să te uit o clipă...

Copila s-a împurpurat:

— Şi eu, străine, te-am visat... căci eşti voinic, eşti îndrăzneţ... Meriţi să ai noroc în toate...

La aste vorbe, bucuros, Iason a prins copila-n braţe. Ea s-a lăsat şi i-a şoptit că ar primi să-i fie soaţă.

— O, ai să fii soţia mea… Te voi urca pe tron în Iolco… i-a glăsuit Iason repede.

— Dacă te juri să-ţi fiu regină, a glăsuit atunci Medeea, voi face vrăji şi ai să birui…

Ar fi aici să mai adaug că fata regelui Eete ştia nenumărate vrăji. Le învăţase de micuţă, de la o doică vrăjitoare.

— Îţi jur orice, i-a răspuns Iason, ce nu avea altă dorinţă decât să capete mai iute nepreţuita avuţie…

Şi, auzind făgăduiala, Medeea nu s-a mai gândit la tatăl său, nici la oraşul care pierdea lâna de aur. Avea şi ea un singur gând: să se mărite şi să fie regină-n ţara tesaliană.

SEMĂNAREA COLŢILOR DE BALAUR PE GLIE

MEDEEA I-A ADUS LUI IASON o alifie fermecată. Ungându-se cu alifia pe trup, pe arme şi pe scut, tânărul devenea mai tare decât Heracle, decât zeii. E drept că asta doar o zi. Chiar focul cel mai arzător, cea mai tăioasă dintre arme nu mai putea să-i facă rău, şi el îşi învingea duşmanii.

Trebuie să spun că alifia era făcută dintr-o plantă care creştea-n munţii Caucaz, din sângele lui Prometeu.

Iason s-a uns cu alifia; şi-aşa cum l-a-nvăţat Medeea, a şi pornit spre locul unde se aflau, într-o văgăună,

taurii regelui Eete.

Taurii s-au zvârlit spre el. De ar fi fost zid de cetate, ar fi căzut sub izbitură. Dar Iason a rămas pe loc. I-a prins de coarne cu putere şi, ajutat de-argonauţi, i-a înhămat bine la plug. Au arat câmpul larg şi neted. Pe el au semănat toţi colţii aceia negri de balaur.

Din colţii semănaţi pe glie au răsărit nişte uriaşi, cu săbii, suliţe şi scuturi. Uriaşii au păşit spre Iason şi spre ceilalţi argonauţi, care stăteau mai la o parte. Însă flăcăul, învăţat de fata regelui, Medeea, a luat o stâncă mare în braţe şi a zvârlit-o-ntre uriaşi. Uriaşii, văzând stânca asta, au socotit că e de aur. S-au repezit nebuni la ea, ca nişte lupi pe o mioară, şi s-au certat. S-au luat la luptă, căci fiecare vrea s-o aibă. În lupta care s-a iscat, lovindu-se turbaţi cu ură, s-au omorât. Au pierit toţi.

Văzând că Iason biruieşte, regele – ce era de faţă – s-a întors repede-n palat.

— Ce-i de făcut? Vom da noi lâna acestor tineri din Elada? a-ntrebat regele Eete pe sfetnicii săi de credinţă. Sau vom găsi o altă cale, ca totuşi s-o păstrăm la noi?

— Nu! n-o vom da, au spus cu toţii. Ci mâine-n zori vom strânge oastea şi-i vom lovi pe-argonauţi la ceasul când ei încă dorm…

Şi cum în vremea asta noaptea se coborâse peste lume, tăcută, plină de mistere, regele a cerut şi el o amânare de o zi.

— Mâine vă dau lâna de aur, spusese regele lui Iason, care venise la palat să-şi ceară drepturile sale.

În sinea lui însă gândea, cum era îndemnat de sfetnici, să-i prindă pe argonauţi şi să-i ucidă fără milă.

Iar vasul lor să-l facă ţăndări şi să-l cufunde-n râul Fasis.

RĂPIREA LÂNEI DE AUR

ATÂTA DOARĂ CĂ MEDEEA AFLASE tot ce plănuiau tatăl său şi cu dregătorii. Ea a făcut pe loc o vrajă. Tatăl şi sfetnicii şi oastea au căzut jos şi-au adormit. Porţile s-au izbit în lături şi ea a trecut fără grijă, având de mână pe Absirt, fratele ei cel mititel.

S-au îndreptat spre vasul Argo.

Acolo l-au găsit pe Iason, care stătea la ţărmul apei. El bănuia că va veni copila regelui Eete să-i dea un sfat, poate vreo veste...

Şi, revăzându-se cei doi s-au strâns şi s-au îmbrăţişat; şi şi-au jurat din nou credinţă. Acuma ei erau uniţi. Dar nu uniţi prin dragoste sau prin dorinţa de a fi folositori celorlalţi oameni, de-a săvârşi fapte măreţe, de cinste şi de glorie. Nu, ei erau înlănţuiţi de pofta lor de-a fi bogaţi şi de-a fi rege şi regină.

Aşa se-ntâmplă totdeauna cu cei care au firi prea slabe, lesne supuse lăcomiei. Alunecă uşor în rău...

Iară trădările Medeei faţă de ţară şi părinţi pecetluiau, precum se vede, toate aceste jurăminte, ce amândoi şi le făceau noaptea, pe ţărmurile apei.

Medeea l-a călăuzit pe Iason, tânărul străin, înspre dumbrava înverzită, unde era templul lui Ares. Aici, lângă copacul sfânt, stătea de strajă un balaur. Balaur care-şi căsca gura, plină de foc şi de miasme către voinicul tesalian. Însă Orfeu, ce-l însoţise pe Iason până la dumbravă, după poruncile Medeei, a început

să cânte dulce, şi monstrul, lung de nouă stânjeni, s-a lăsat moale la pământ. Iar flăcările otrăvite s-au stins în botul lui hidos. Abia mai pâlpâiau puţin.

Medeea a zvârlit atunci asupra lui un suc vrăjit. Sucul l-a adormit pe monstru. Şi Iason, cu argonauţii, s-au repezit către copac. În el lucea lâna de aur, într-o lumină orbitoare. Ei au smuls lâna din copac. Iason a pus-o pe spinare. Şi au pornit, cu pas grăbit, către corabia lor, Argo.

FUGA MEDEEI CU IASON

FĂRĂ SĂ ŞOVĂIE O CLIPĂ, Medeea s-a urcat şi ea pe puntea vasului de lemn. L-a luat alături pe Absirt. Iar Iason, care conducea această expediţie, a ridicat ochii spre cer şi-a mulţumit zeiţelor Hera şi mândrei Afroditǎ, pentru tot ajutorul lor. A implorat apoi pe Zeus şi pe Poseidon furtunosul – zeul din care se trăgea – să-i ocrotească pe tot drumul de-ntoarcere către Elada.

Unul dintre argonauţi a ridicat ancora grea. Ceilalţi au luat vâslele-n mâini, şi vasul a pornit în jos, pe râul Fasis, către mare.

Cum au ajuns din nou pe mare, argonauţii au dat glas nemărginitei bucurii care-i înflăcăra pe toţi şi s-au pornit veseli să cânte. Lâna de aur strălucea şi lumina până departe, încât nu se vedeau pe cer nici stelele scânteietoare, şi nici făclia de argint a lui Selene, dalba lună. Nu se vedeau decât eroii, având în mijloc pe Medeea şi pe Absirt – ce tremura poate de frig, poate

de teamă.

Toţi erau veseli, fericiţi, pentru că nu ştiau nici unul ce planuri nutrea acum Iason. Numai Medeea sta pe gânduri. Prin farmece ea cunoştea că-n Ea regele, curtenii se şi treziseră din somn. Descoperiseră răpirea lânei de aur din copac şi fuga fetei, a Medeei, cu fratele-i, micul Absirt.

Numai că regele Eete avea şi el corăbii bune. Avea oşteni şi avea prieteni, care erau adânc mâhniţi că se furase din dumbravă lâna cu firele de aur.

Iar regele a poruncit să plece-ndată trei corăbii, pe urma vasului elin, şi, ca să poată să-i ajungă, a hotărât ca la o vâslă să tragă-n loc de un om, doi. Vântul bătea spre asfinţit. Deci să se-ntindă pânze multe. Pânze mai mari decât acele ce se aflau pe vasul Argo.

— Şi vă mai spun să nu vă-ntoarceţi fără Medeea şi Absirt, căci veţi fi osândiţi la moarte! a rostit regele Eete către oştenii ce plecau, în toiul nopţii, să-i ajungă pe Iason şi argonauţi.

CĂSĂPIREA MICULUI ABSIRT

IATĂ DE CE ERA MEDEEA atâta de îngrijorată. Ea ştia tot ce se-ntâmpla.

Într-adevăr, a treia noapte de la plecarea lor pe mare, s-au văzut şi urmăritorii.

De fapt, Iason, şi-argonauţii n-o luaseră pe-acelaşi drum ca la sosire, prin strâmtori[28], ci, tăind marea curmeziş, plecaseră către alt ţărm. Spre ţărmul unde se vărsa râul cel larg, Istrul, în mare – adică-n Pontul

Euxin.

Căutaseră să schimbe drumul, socotind că urmăritorii or să se-ndrepte spre strâmtori. Dar lâna ce-o aveau cu dânşii i-a dat de gol, căci scânteia ca soarele în toiul zilei. Urmăritorii au văzut dincotro vine strălucirea şi, cum aveau pânze mai bune, vâslaşi mai mulţi şi odihniţi, s-au încordat şi erau gata... aproape gata să-i ajungă.

Şi, ca să scape de primejdii, ea şi acela ce-i jurase că o va face soaţa lui, regină în oraşul Iolco, Medeea a făcut o crimă cumplită, înspăimântătoare. Ea s-a ascuns în fundul bărcii, să n-o vadă argonauţii, şi-a sfârtecat în bucăţele pe micul său frate Absirt. Iar membrele însângerate le-a risipit în largul mării, pe-ncetul, una câte una. Când au aflat argonauţii această crimă odioasă, s-au mâniat nespus de tare. Erau gata s-o zvârle-n valuri.

— Noi suntem luptători, eroi, înfruntăm monştri, fiare, regi. Nu ucigaşi de rând, de-aceia care se luptă cu copiii.

Chiar Iason s-a uimit în sine, văzând ce fire-are Medeea. Şi totuşi, el a apărat-o, gândindu-se că-i va mai fi de ajutor şi-n patrie. La rugăminţile lui Iason, argonauţii au iertat-o şi au vâslit în sus, pe Istru.

Văzând, pe valuri, colhidienii, membrele micului Absirt, s-au oprit ca să le adune. Le-au strâns bucată cu bucată şi le-au adus toate pe ţărm. Acolo au orânduit slujbe şi jertfe pentru fiul cel sfârtecat al lui Eete. L-au ars pe rug şi au făcut serbări – cum cerea datina. Aşa s-a scurs o zi întreagă.

În acest timp argonauţii urcaseră – pe cât se pare – pe Istru-n sus, destul de mult[29]. Urmăritorii şi-au dat

seama că nu i-ar mai putea ajunge.

Dar fiindcă nu mai îndrăzneau să se întoarcă la Eete fără Medeea şi Absirt, ostaşii au rămas acolo, întemeind o aşezare bogată şi înfloritoare, ce-a primit numele de Tomi[30].

După această întâmplare, argonauţii au trecut, plutind pe Istru mai departe, dincolo de Iliria[31].

ÎNTOARCEREA LA IOLCO

ABIA AJUNŞI ÎN ALTĂ MARE, şi s-a pornit cea mai grozavă dintre furtunile pe care le suferiseră în drum. Valuri se ridicau cât munţii şi pânzele se sfâşiau sub răsuflarea îngheţată a unui vânt de miazănoapte. Vâslele se frângeau şi ele în stânci ce răsăreau din apă. Corabia argonaută era ca o coajă de nucă, zvârlită-ncoace şi încolo, sub munţi de apă vineţii.

Eroii abia se mai luptau şi îşi pierduseră nădejdea că vor putea scăpa cu zile, când iată, a sunat un glas. Un glas puternic de la proră. Vorbea, pe cât spunea legenda, ramura sacră, din stejarul marelui Zeus, din Dodona. Ramură ce era adusă, pusă la proră, de Atena. Şi ramura i-a îndemnat să plece-n marea Tireniană, în insula cea misterioasă unde-şi avea sălaşul Circe – o vrăjitoare renumită. Iar Circe să-i purifice de moartea micului Absirt.

Argonauţii, în furtună, au întors cârma către locul unde trăia faimoasa Circe. Cum s-au întors, a stat furtuna pe care-o trimisese Zeus; şi Argo a plutit pe mări, pe râuri şi din nou pe mări... şi a ajuns până la

Circe. Acolo s-au purificat de sângele vărsat la Tomi.

… Şi au întâmpinat, din nou, furtuni, primejdii fără număr. Sirenele i-au ispitit, prin cântece ademenitoare, să se arunce-n apa mării. Dar i-a salvat pe toţi Orfeu, care cânta mult mai frumos. Doar melodia lui duioasă le-a amintit de patrie şi i-a ţinut pe vasul Argo. Trecând prin apa ce scălda două stânci: Scila şi Caribda, două stânci ameninţătoare, erau de asemeni să se-nece, la fel ca mai târziu Ulise. Dar s-au luptat cu valurile şi au scăpat iarăşi cu bine.

Au mai trecut şi pe la Creta. Acolo s-au luptat cu Talos, un uriaş înspăimântător, din neamul monştrilor de-aramă şi, după multe lupte şi rătăciri, au atins ţărmul portului magnezian Pagase, din care Argo se pornise cu peste patru luni în urmă. În curând au sosit la Iolco.

Corabia au închinat-o zeului mărilor, Poseidon, din care Iason se trăgea. Şi Pelias a primit lâna, comoara regelui Eete. În schimb, eroul i-a cerut tronul părintelui său, Eson.

Ce-i drept, în sine chibzuia că având tronul şi puterea, tot lui o să-i revie lâna ce şi-o dorea atât de mult.

Regele l-a ţinut cu vorba cât timp au stat argonauţii. Dar, cum s-au risipit aceştia, Pelias n-a mai vrut să-şi ţină cuvântul dat cu luni în urmă. A strâns oastea şi l-a gonit pe Iason din oraşul Iolco.

PELIAS ESTE FIERT ÎNTR-UN CAZAN CHIAR DE CĂTRE FETELE SALE

IASON S-A MÂNIAT AMARNIC. Visul său scump se spulbera. Şi nu ştia ce-ar putea face să pună mâna pe putere. Atunci Medoea, vrăjitoarea, a născocit un şiretlic. S-a prefăcut că s-a certat cu soţul ei, fiul lui Eson, şi a cerut un adăpost la fetele lui Pelias. Căci regele avea trei fiice. Stând ele într-o zi de vorbă, Medeea a-nceput să spună că ea cunoaşte vrăji prin care îi poate-ntineri pe oameni. Ca să le dovedească asta a umplut un cazan cu apă, şi, punând lemne dedesubt, a aprins foc cu pălălaie, şi apa a-nceput să fiarbă. A luat pe urmă un berbec – cel mai bătrân din toată turma – şi l-a tăiat în bucăţele. Bucăţile le-a pus la fiert. A mai turnat un suc în apă, a mai rostit şi nişte vrăji. Şi ce să credeţi? Dintr-o dată, bucăţile s-au închegat. Din apă a ieşit un miel cu blană albă, behăind.

Copilele lui Pelias, văzând această preschimbare, au rugat-o pe vrăjitoare să le întinerească tatăl.

Medeea s-a lăsat rugată. Fetele i-au făgăduit şi un şirag de pietre scumpe, dacă le-ascultă rugămintea. Şi vrăjitoarea, mulţumită că planul i se-ndeplinea, le-a sfătuit pe-aceste fete să-l taie pe bătrânul rege în opt bucăţi, cu capul nouă., şi să le-arunce în cazanul în

care apa clocotea.

Iar fetele, căzând în cursă, şi-au doborât părintele, ca pe un taur la ospeţe, şi carnea lui au aruncat-o într-un cazan mare să fiarbă.

Dar cum a dat în clocot apa, Medeea le-a strigat în faţă că ea l-a răzbunat pe Iason, şi Pelias rămâne mort.

Apoi făcând nu ştiu ce vrajă, s-a arătat un car de flăcări, tras de doi şerpi înaripaţi. Medeea s-a urcat în car şi a pierit într-o clipită.

Regele Pelias căzuse; dar nu-ntr-o luptă vitejească – precum se cade-ntre bărbaţi. Era răpus prin vicleşuguri şi uneltiri vrăjitoreşti. Nimeni nu l-a lăudat pe Iason pentru-o asemenea victorie. Şi el tot n-a putut să urce pe tronul mult râvnit din Iolco. Puterea a trecut în mâna unui fecior al celui mort, un alt argonaut: Adraste.

Iason a fost silit să fugă la Creon, rege din Corint.

GLAUCA ŞI CREON SUNT CUPRINŞI DE FLĂCĂRI

CREON ÎL ADMIRA PE IASON pentru că adusese lâna de aur de la Ea, şi l-a primit cu multă cinste. I-a dăruit şi un palat, cirezi de vite şi moşii.

Ar fi putut acuma Iason să vieţuiască liniştit, Medeea, soaţa, -i dăruise şi doi copii încântători. Dar tot ce se clădeşte-n viaţă pe crime şi pe vicleşug se prăbuşeşte prea adesea. La fel şi dragostea lui Iason faţă de soaţa lui, Medeea, s-a istovit de la un timp.

Toţi se temeau de vrăjitoarea ce-şi omorâse frăţiorul şi îl fiersese în cazan pe fostul rege de la Iolco. Iar crimele – pe cât se pare – aştern pe chipuri nişte umbre. Căci fata regelui Eete se urâţea de la un timp.

Iason nădăjduise poate că tatăl ei, de supărare, fiindcă-şi pierduse şi copiii şi lâna cea nepreţuită, o să se stingă într-o zi. Iar el, fiind bărbatul Medeei, va moşteni bogatul Ea. Dar dintr-acolo nu veneau deloc veştile aşteptate, şi Iason, ce iubea puterea şi bogăţia şi plăcerea, hotărâse s-o părăsească pe soaţa lui de pân-atunci şi să se-nsoare cu Glauca, fata lui Creon, gazda sa. Astfel, de nu putea fi rege nici peste mare, nici la Iolco, avea să moştenească jilţul regelui Creon, din Corint.

Aflând Medeea ştirea asta s-a necăjit peste măsură. Dar cum era de stăpânită, s-a prefăcut că nici nu-i pasă şi a grăit către Glauca, fiica lui Creon, cu dulceaţă:

— M-am săturat şi eu de Iason. Mă cere regele Egeu, care domneşte în Atena; şi-aş vrea să fiu şi eu regină. Destul am zăbovit aicea lângă un om fără noroc… şi ca să te încrezi, frumoaso, că nu am nici o supărare, îţi fac şi eu un dar de nuntă… Poftim, acesta-i darul meu!…

Şi vrăjitoarea, prefăcută, i-a dăruit fetei lui Creon o haină scumpă, purpurie şi o cunună de mărgean.

Glauca s-a înseninat, căci tare-i mai fusese teamă de fosta soaţă a lui Iason. Dar cum şi-a îmbrăcat veşmântul, a simţit un fior de moarte. Corpul i-a fost cuprins de flăcări. Iară cununa îi strângea, ca într-un cleşte, fruntea albă.

Ea a strigat şi s-a zbătut. A vrut să-şi scoată iute haina, dar stofa se ţinea de trup şi nu putea s-o

dezlipească.

La ţipetele ei grozave a alergat regele Creon. Însă cum s-a atins de fată a luat şi el îndată foc. Amândoi au pierit în flăcări[32].

FUGA MEDEEI ŞI PRĂBUŞIREA CORĂBIEI ARGO

DAR VRĂJITOAREI NEMILOASE nu i-au ajuns aceste crime. A luat în mână un cuţit şi şi-a ucis cu el copiii al căror tată era Iason. Apoi a poruncit să vină carul său magic, tras de şerpi, şi a fugit către Atena, să se mărite cu Egeu; dar n-a stat nici acolo mult. A pus la cale alte crime. Şi era gata să-l omoare pe fiul lui Egeu: Tezeu. Aflând Egeu de uneltirea nesăţioasei vrăjitoare, a izgonit-o cu ruşine. Chemând Medeea un balaur, a şi zburat până la Ea. S-a împăcat cu tatăl său. Şi... nu s-a mai aflat nimic ce s-a-ntâmplat cu vrăjitoarea.

Iason, mâhnit şi fără rost după uciderea Glaucei, a rămas singur în Corint[33]

Şi prin legende se mai spune că Iason, într-o zi, dormea la umbra vasului său Argo, pe ţărm, în istmul de Corint.

Abia de închisese ochii. Prin mintea lui se perindau nenumăratele-ntâmplări din expediţia spre Ea. Dar Argo, care-odinioară ca un delfin tăiase apa şi deschisese drum pe mări cutezătorilor elini, era acuma putredă.

Iason visa lâna de aur[34]. Tocmai visa că se găsea din nou pe Argo şi se zărise, în depărtare, o lumină. Era un munte-ntreg de aur... Când... lemnăria putrezită s-a prăbuşit c-un zgomot surd. În cele mai frumoase vise –

corabia, pe care Iason o condusese-n expediţie, s-a prăbuşit asupra lui... L-a-ngropat sub dărâmături. Astfel s-a stins, fără de fală şi fără glorie, acela ce nu luptase pentru oameni şi se iubise doar pe sine...

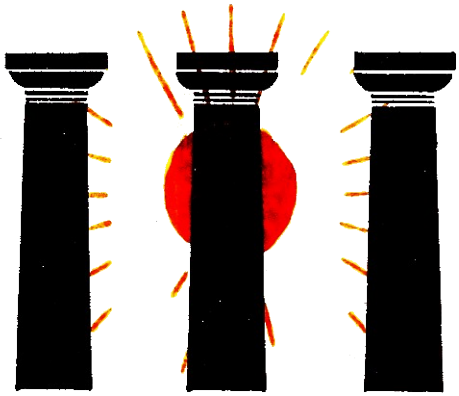

Note:

1. Tesalia este o regiune din Grecia de nord, cu pământul destul de fertil. Aici creşteau prin munţi cai şi boi, despre care se spunea că erau cei mai frumoşi din lume. Dealtfel, regii tesalieni şi-au făcut cei dintâi oaste de călăreţi. Chiar turmele de boi erau duse la păşune de slujitori călări, mânându-le cu lănci. Păstorii tesalieni erau războinici. Ei străjuiau averea cea mai de preţ pe acele vremuri: cirezile de boi şi herghelиile de cai. Se luptau cu duşmanii ce vroiau să le fure, sau cu fiarele din munţi. Însă, în acelaşi timp, erau şi pricepuţi. Adunau buruieni din munţii Pelion şi făceau oblojeli cu care-şi vindecau caii muşcaţi de fiare, boii înţepaţi de lănci sau propriile răni dobândite în lupte. Umblând mereu călări, păstorii tesalieni păreau că-s contopiţi cu caii de sub ei. Din imaginea aceasta a călăreţului contopit cu calul, imagine dăltuită pe pereţii peşterilor, s-a născut poate noţiunea de centaur. Dealtfel, în limba greacă „henteo” înseamnă a înţepa cu lancea, a goni, a mâna. Iar „tauros” e taur. S-ar putea ca din „henteo tauros” – cel care mână tauri – să fi derivat cuvântul centaur, cum afirmă unii mitologi. Centaurii aceştia, născociţi în legendă, erau până la brâu oameni şi, mai jos de brâu, aveau trupuri de cai. Ei par să întruchipeze în acelaşi timp – aşa cum s-a mai amintit odată – furtunile grozave din munţi. De aceea se mai spune că aveau drept tată pe legendarul Ixion – vijelia, şi mamă pe Nefele – zeiţa norilor.

2. Dintre centauri unul este vestit. El se numeşte Hiron. Acest centaur Hiron este personificarea ştiinţei medicale ce o aveau păstorii. Din pricina aceasta, Asclepio-Esculap a deprins meşteşugul de a-i vindeca pe oameni în peştera lui Hiron. După cât se pare, în munţii Pelion era un soi de plante ce nu se mai cunoaşte. Din ele se scoteau sucuri întăritoare – un fel de vitamine – ce se dădeau copiilor şi-i ajutau să crească, să se

facă voinici. Tot aici, în munte, băieţii învăţau să îngrijească de vite sau să vâneze fiare, să mânuiască arcul, sabia şi lancea, să folosească scutul. Să devină astfel viteji şi să dispreţuiască moartea în bătălii. În legende vedem adeseori feciori de zei sau ai unor eroi de seamă trimişi la Hiron, ca un simbol al necesităţii creşterii copiilor în mijlocul naturii, unde forţele li se călesc cel mai bine.

3. Motive asemănătoare, când un bătrân sau o bătrână încearcă firea şi bunătatea unui flăcău plecat în lume să săvârşească isprăvi mari, avem şi noi într-o mulţime de basme.

4. Ţara lui Eete, faimoasa Colhida de mai târziu, Ceorgia de astăzi, era socotită, precum se ştie, ca fiind la marginea de răsărit a pământului. Dincolo de ea răsărea soarele în fiecare zori de zi.

5. Hele se tâlcuieşte prin „cea strălucitoare”. Acelaşi sens îl are şi numele Helena, Elena. Iar Frixos înseamnă cel care freamătă, care scânteiază. Amândoi par a fi simbolul luminii reflectate în nori. A doua nevastă a lui Atamas era regina Ino, mama lui Learh şi Melicerte (vezi legenda despre zeul Dionisos).

6. Berbecele cu lâna de aur simbolizează poate norii călători. Norii se nasc din ape, ar fi deci tot nişte odrasle ale lui Poseidon, zeul apelor. Când soarele răsare, îi poleieşte. Ei par uneori făcuţi în întregime din aur.

7. Este vorba de strâmtoarea Dardanele.

8. În limba greacă „argo” înseamnă uşoară. Într-un basorelief, frumos şi expresiv, lucrat în teracotă de către un artist antic necunoscut, îi vedem pe argonauţi cum îşi construiesc cu pricepere, cu înţelepciune, vasul pe care vor pluti înspre ţara regelui Eete. În stângă este Iason, având pe cap un coif cu creastă. Scutul şi sabia le-a pus însă alături. Pentru că – ajutat de un argonaut – el întinde pânza pe catarg. Munca se

vede a fi pe sfârşite. Totuşi, cu multă grijă, un alt argonaut mai înfrumuseţează cu dalta şi ciocanul o parte a corăbiei, sau poate încrustează acolo crenguţa din copacul lui Zeus. În folclorul românesc avem şi noi adesea elemente naturale: crenguţe, frunze, buruieni fermecate, care slujesc eroilor noştri.

9. Atena, zeiţa înţelepciunii, era considerată ca sfătuitoarea şi sprijinitoarea tuturor eroilor. O vedem dând ajutor lui Prometeu, Heracle, Tezeu, Perseu ş. a. Aceasta ca un semn că eroii şi faptele lor nu trebuiau să se bizuie numai pe îndrăzneală, ci şi pe înţelepciune.

10. Sunt unii învăţaţi care afirmă că o parte din legendă este adevărată, că expediţia către extremitatea estică a Mării Negre s-ar fi făcut, probabil, cam cu optzeci de ani înaintea războiului renumit al Troiei. Bineînţeles că toate acestea sunt supoziţii. Nu avem destule date şi nu putem să ştim ce a fost şi când a fost. Însă, de bună seamă, legenda cântă pe acei navigatori care au cutezat întâia oară să plece în mari călătorii, deschizând drum spre răsărit, pe ape, negoţului elin. Aceştia au înfruntat primejdii şi furtuni nenumărate. S-au luptat cu popoare necunoscute, l-au înfrânt pe localnici şi i-au silit să dea tot ce aveau mai de preţ. Au adus apoi cu ei bogăţii şi aur mult în Elada. Însă, ca să înfrumuseţeze această aventură, poeţii au născocit că pe corabia Argo s-ar fi urcat cei mai de seamă eroi şi ei au trăit fel de fel de întâmplări de dragoste şi lupte. Tot poeţii au născocit, după dorinţele basileilor, care doreau să-şi legitimeze cuceririle, că marii olimpieni: Zeus, Hera, Atena şi, mai târziu, Afrodita i-ar fi ajutat să învingă. Prin această aşa-zisă protecţie a marilor olimpieni se dovedea neîndoios că regii elini aveau dreptul să cutreiere mările şi să le stăpânească, să cucerească orice ţinut şi să adune bogăţiile pe care şi le doreau.

11. Plecarea se spune că s-ar fi făcut din portul magnezian Pagase.

12. După unele legende, au fost ucişi şi toţi băieţii, ca

aceştia, crescând mari, să nu-şi răzbune taţii.

13. Regina din Lemnos se numea Hipsipila.

14. Propontida – adică aceea care deschidea calea spre Pontul Euxin – era Marea Marmara.

15. Ţară din Asia de sud-est, cu capitala la Pergam.

16. Argonautul Polifem, care a auzit strigătul lui Hilas, răpit de nimfe, şi a plecat, alături de Heracle, în căutarea lui, a fost întemeietorul legendar al oraşului Hios.

17. În Misia au rămas Heracle, Polifem şi Hilas.

18. Unde se află Scutari, sau Uskiidar, în Turcia. Faţă în faţă cu Scutari se ştie că se află Istambulul.

19. Lupta aceasta cu pumnii este strămoaşa boxului. Numai că luptătorii din antichitate îşi legau pumnii cu nişte curele, şi de curele erau prinse plăci mici de aramă, colţuroase, care striveau carnea şi sfărâmau oasele.

20. Strâmtoarea Bosfor.

21. Până în preajma oraşului Istambul se întindeau odinioară hotarele Traciei.

22. Simplegade înseamnă stâncile care se izbesc între ele. Şi în basmele noastre se găsesc de multe ori stânci sau munţi care se izbesc cap în cap.

23. Grecii îi ziceau, la început, Mării Negre: Pontul Axeinos, adică marea neospitalieră, fiindcă avea mereu furtuni. După ce au cunoscut-o mai bine şi au văzut că are ţărmuri roditoare şi bogate, i-au schimbat vechiul nume şi i-au spus Pontul Euxeinos sau Pontul Euxin, adică marea ospitalieră.

24. Este vorba de râul Rion din Georgia.

25. Palatul sclipitor pe care îl avea Eete, ca fiu al astrului ceresc, reprezenta pentru elini lumina aurie ce se vede, în zori, spre răsăritul lumii şi se reflecta în apa Mării Negre, în lungi coloane argintii.

26. Atât taurii cu picioarele de aramă, cât şi plugul erau creaţiile lui Hefaistos.

27. Colţii ce trebuiau semănaţi pe câmpul lui Ares erau tot din botul balaurului doborât de Cadmos, când fondase oraşul Teba. Fuseseră dăruiţi regelui de zeul Ares.

28. La înapoiere, argonauţii nu au mai trecut prin strâmtoarea Bosfor, în Marea Marmara, ci s-au îndreptat direct către ţărmul nostru, unde este astăzi oraşul Constanţa. Se spune că Istrul-Dunărea ar fi avut odinioară aici un braţ.

29. Cât timp au durat slujbele pentru Absirt, argonauţii ar fi ajuns, după legendă, cam prin regiunea Cazanelor.

30. Aceasta este legenda înfiinţării oraşului Tomi sau Tomis, cum i-au spus romanii. În greceşte, numele s-ar tâlcui prin locul celui tăiat (temio înseamnă tăiat), ca o amintire a faptului că micul Absirt fusese tăiat aici în bucăţele de Medeea.

31. Este vorba de Marea Adriatică. Grecii vechi credeau că fluviul Dunărea unea Marea Neagră cu Marea Adriatică.

32. Această nouă crimă a fetei regelui Eete este povestită în versurile zguduitoare ale tragediei lui Euripide: „Medeea”.

33. Spre deosebire de Heracle, Tezeu, Perseu şi alţi eroi, Iason închipuie pe omul viteaz şi generos, la început, ce părăseşte mai apoi calea dreaptă. Nu mai este folositor

semenilor săi aflaţi în suferinţă şi luptă doar pentru sine, cu orice mijloc: jurăminte, cuvinte mari şi promisiuni – pe care nu şi le respectă – numai ca să-şi atingă scopul. Eroii l-au urmat pe Iason, căci el fusese năpăstuit de Pelias. El i-a chemat, în numele dreptăţii şi în folosul elinilor, de-a dobândi lâna de aur. Eroii erau bucuroşi să săvârşească fapte mari, îndrăzneţe, să cutreiere şi să cunoască lumea, să deschidă drumuri noi pe mări, să nimicească monştrii şi fiare, să biruie pe regii hapsâni. În toiul expediţiei ajunşi în Colhida, sau poate chiar mai dinainte, Iason cade pradă poftei de mărire şi avere. De aceea el devine egoist, meschin şi ia parte la crime. Ca să înfiereze astfel de fapte, cântăreţii antici subliniau în legende tragicul sfârşit al lui Iason.

34. Lâna de aur pare a fi şi simbolul bogăţiilor din ţările răsăritene, pe care elinii le-au râvnit mult, întotdeauna.

RĂZBOIUL TROIAN

Se povesteşte că pe-un deal, din Asia de asfinţit, în apropiere de strâmtoarea Helespont, s-ar fi-nălţat, cândva, un oraş mare şi puternic[1].

Cel care a zidit oraşul a fost, după legendă, Ilos, feciorul unui rege, Tros, care-şi trăgea obârşia – printr-un voinic, Dardan – din Zeus. Dar de la numele lui Tros acest oraş s-a chemat Troia, şi ţara înconjurătoare – parte din Frigia – Troada[2].

DEALUL GREŞELILOR

LA DREPT VORBIND, locul unde se ridica oraşul se zice că s-ar fi chemat înainte „dealul greşelilor” – deoarece-ntr-o bună zi, Zeus s-a mâniat pe Ata, zeiţă a greşelilor, şi a zvârlit-o din Olimp.

— Din cauza ta, i-a strigat Zeus, greşesc adesea, cum s-a-ntâmplat atuncea, la Mecona, când m-a-nşelat titanul Prometeu. De azi-nainte nu ai voie să mai urci în Olimpul nostru. Vor greşi numai pământenii…

Şi i-a dat brânci zeiţei Ata.

Locul unde a căzut ea a fost chiar dealul din poveste. În căzătură, s-a lovit zeiţa zdravăn, şi, de ciudă, a blestemat dealul acela să fie plin de amăgiri, şi oamenii să-l îndrăgească – însă s-aducă nenoroc.

I-adevărat, colina asta era un loc fermecător. Se rezema, spre răsărit, pe muntele de piatră, Ida. Iar spre apus se cobora, în pantă dulce, către marea cu valurile azurii.

Fiul lui Tros a hotărât să-nalţe-acolo, pe colină, o fortăreaţă. A făcut dară sacrificii şi i-a-ntrebat pe olimpieni dacă-i vor da încuviinţarea. Atunci, din cer, ar fi căzut o statuetă misterioasă[3], care o-nfăţişa pe-Atena.

„Palas-Atena este-aceea care-mi va ocroti oraşul” – a cugetat regele Ilos, şi după ce-a zidit, pe deal, o fortăreaţă nu prea mare, a făcut lângă ea un templu. În templu, într-un loc de cinste, a pus această statuetă

zisă paladiu-fecioara. Aceasta e prima greşeală, precum se va vedea-n poveste.

Şi-au trecut ani câţi au trecut, şi Ilos într-o zi s-a stins. La tron i-a urmat fiul său, ce se numea Laomedon.

PRIAM SE URCĂ PE TRONUL LUI LAOMEDON

LAOMEDON A FOST UN REGE lipsit de cinste sau cuvânt. Lui îi plăcea să aibă slugi, dar nu vroia să le plătească. Era hapsân, apucător şi fără milă de supuşi, cum sunt mai de-obicei toţi regii.

Având el multe avuţii, a vrut să şi le ocrotească şi să ridice-n jurul Troiei un şir de ziduri cât mai tari. Îi trebuiau deci lucrători.

Tocmai în vremea când dorea el să ridice-aceste ziduri, s-a întâmplat ca în Olimp mai mulţi zei să se răzvrătească. Doreau să-l lege pe stăpân în şţreanguri tari şi să-l arunce în Tartarul întunecat. Dar Tetis, fiica lui Nereu, cea cu picioare de argint, aflând urzeala, îl vestise pe tatăl zeilor îndată, şi el îi osândise aspru pe răsculaţii din Olimp. Dintre toţi, cei mai greu loviţi au fost Poseidon şi Apolo. Zeus a hotărât că ei se vor trudi, ca salahori, să-nalţe zidurile Troiei[4].

Când s-a sfârşit însă zidirea, Laomedon i-a izgonit pe cei doi zei din ţara sa, fără să le plătească munca, aşa precum făgăduise. La fel, tot fără de cuvânt, s-a purtat

el şi cu Heracle[5]. Pentru asemenea greşeli, Laomedon şi-a pierdut tronul. Cei mai mulţi dintre fiii săi au fost ucişi în bătălii. I-a rămas numai un fecior, care căzuse prizonier. Acesta era cel mai mic. Se numea la-nceput Podarce. Mai târziu i s-a zis Priam[6].

Iar Priam, revenind la Troia, a luat de soaţă pe-o prinţesă gingaşă, bună, devotată, pe care o iubea nespus. Hecuba[7] se chema copila.

S-a urcat deci Priam pe tron – iar soaţa sa i-a dăruit cincizeci de fii, frumoşi ca zeii, şi-un număr mare de copile[8].

Atâta doară că atuncea când trebuia să vadă lumea unul dintre feciorii săi, Hecuba a avut un vis; şi se făcea c-ar fi născut nu un copil, ci-o torţă aprinsă. Flacăra torţei se-ntindea până ce cuprindea oraşul şi-1 mistuia în întregime.

FIUL NOU-NĂSCUT DE HECUBA ESTE PĂRĂSIT PE MUNTELE IDA

PRIAM, AFLÂND DE ACEST VIS, i-a întrebat pe nişte preoţi; şi ei l-au sfătuit să-l ducă pe fiul nou-născut în munte; şi, după datina străbună, faţă de fiii nedoriţi, să-l lase-acolo pe o stâncă. Fiarele, vulturii şi şerpii vor şti pe urmă ce să facă, fără ca tatăl să-şi mânjească mâna cu sânge de copil.

Priam a ascultat de sfatul preoţilor. A luat băiatul. L-a-ncredinţat unui păstor. Şi el l-a părăsit pe-o creastă a

muntelui cel înalt, Ida. Dar, peste patru sau cinci zile, trecând păstorul iar pe-acolo, a văzut – nu-i venea să creadă! – pe fiul regelui Priam sugând de zor la o ursoaică.

Înduioşat, a luat păstorul pe-acest copil plin de noroc şi l-a dus în coliba sa. Acolo l-a crescut în taină, căci, dacă regele afla, îi aştepta desigur moartea şi pe păstor şi pe băiat[9].

Crescând, acest fecior de rege s-a tocmit şi el tot păstor, ca tatăl adoptiv, la Priam. Mâna cirezile de vite, la fel ca toţi ceilalţi păstori, şi nu ştia că el e fiul aceluia ce stăpânea aceste bogăţii pe Ida.

Ba se mai spune că flăcăul era nespus de inimos. Îi era drag de animale şi le păzea de hoţi şi fiare cu-atât de multă vitejie încât păstorii l-au numit, din cauza asta, Alexandru[10].

… Şi, cum trecuse vreme multă de când Priam îşi aruncase fiul cel nedorit pe Ida, trebuia, după străvechi datini, să facă-n cinstea lui serbări. Organizase deci, în Troia, slujbe şi jocuri şi întreceri. Iară ca premiu, în întreceri, oferea cel mai mare taur pe care îl avea-n cirezi.

Dar taurul făgăduit era crescut chiar de-Alexandru. Tânărul ţinea mult la taur. Şi, fiindcă Priam i-l ceruse, a hotărât să-l recâştige, luând şi el parte la întreceri.

Într-adevăr, prin iscusinţă şi vitejie, Alexandru i-a biruit pe ceilalţi tineri. Taurul l-a câştigat el, şi, fiind sărbătorit la curte, Priam, Hecuba şi ceilalţi l-au întrebat: de unde este şi cum îl cheamă?… Şi bineînţeles că vorba aduce după sine vorbă, şi întrebarea, întrebare. Şi toate-acestea duc, la urmă, la dezlegarea unei taine. Destul că Priam a aflat că

Alexandru i-e fecior. Bucuria regelui Troiei n-a fost mică. I-au dat pe loc haine de preţ. Au închinat în cinstea lui. Şi l-au chemat, nu Alexandru, cum îi ziseseră-nainte, ci Paris, nume care-nseamnă rudă de-aproape, regăsită.

MĂRUL DISCORDIEI CADE ÎN MIJLOCUL NUNŢII ZEIŢEI TETIS CU PELEU

PE CÂND SE PETRECEAU ÎN TROIA aceste întâmplari ciudate, în peştera unui centaur, faimosul Hiron din legendă, zeii, în fruntea lor cu Zeus, petreceau straşnic la o nuntă.

Se cununa zeiţa Tetis, cea cu picioare argintii, cu un voinic numit Peleu, un rege din Tesalia. De fapt, şi Zeus şi Poseidon peţiseră pe nereidă. Dar Prometeu le prorocise că ea va naşte un fecior, care îşi va întrece tatăl în vitejie şi putere. Asta nu le era pe plac nici lui Poseidon, nici lui Zeus. Mai ales Zeus se temea de fiii lui, să nu-l doboare, precum făcuse el cândva tatălui său, bătrânul Cronos. Şi, ca să scape de buclucuri, se învoise ca Peleu să fie mirele lui Tetis.

Şi-acuma începuse nunta. Zeii cântau şi dănţuiau cu nimfe şi cu pământene. Apolo le suna din liră. Dionisos le turna vin şi Momus, zeul caraghios, le făcea strîmbături destule... şi toţi râdeau cu-atâta poftă, încât se zguduiau pământul, marea şi cerul cel înalt cu

luna şi cu stelele.

De fapt, nu toţi râdeau cu poftă… Căci la intrarea peşterii sta Eris cea posomorâtă, zeiţa care proteja discordia, cearta şi bârfa, zeiţa care uneltea ca-n lume să nu fie pace şi înţelegere deplină.

Zeiţa asta preahidoasă, nesuferită tuturor, şedea deci şi privea cu ură la cei care se desfătau. Şi, pentru că zeiţa Tetis nu o poftise la ospăţ, dorind să fie armonie şi bunăvoie-ntre meseni – gândea cum să le strice cheful[11].

Şi dintr-o dată a rânjit. Găsise hâda iar o cale. Încălecând pe un balaur, zburase-n ţara hesperidă. Luase din grădina de aur un măr. Mărul cel mai frumos. Pe el scrisese cu cerneală de aur, mai strălucitoare decât lumina de amiaz, trei vorbe bine ticluite. Scrisese: „Celei mai frumoase”.

S-a-ntors apoi la peşteră; şi-a vârât capul înlăuntru, cu limba roşie ca para strânsă-ntre colţii ruginiţi; iar braţu-i a zvârlit cu grijă mărul acela-ncondeiat între zeiţele ce-n horă alunecau, ca într-un zbor.

ÎNCEPE CEARTA ÎNTRE CELE TREI ZEIŢE

L-O FI VĂZUT, PESEMNE, Hera sau Afrodita sau Atena!… L-au ridicat şi au citit slovele-acelea otrăvite, scrise de certăreaţa Eris, şi fiecare-o fi rostit:

— E mărul meu… Daţi-l încoace!…

— Ba e al meu, că-s mai frumoasă!…

— Nu-i al nici uneia… I-al meu… Zeus… nu vrei tu să ne faci dreptate?…

Şi tot aşa… Nu ştiţi cum este atunci când se porneşte sfada? Feţele parcă sunt schimbate. Vocile-s tari şi ascuţite. Răsuna vorbe deloc blânde, sudălmi şi uneori blesteme.

Aşa şi cele trei zeiţe strigau mereu spre adunare să li se spună care este cea mai frumoasă dintre ele. Zeii erau prevăzători. Să spună Hera sau Atena, se supăra rău Afrodita. Să zică-atunci că Afrodita, se mâniau zeiţa Hera, ca şi Atena, deopotrivă.

— Ştiţi ce? a spus măreţul Zeus. Un singur om poate s-arate care-i deplinul adevăr…

— Cine-i acela? au zis ele, întărâtate, într-un glas.

— E Paris… Paris de la Troia, cel ce se află-acuma pe Ida. S-a dus ca să-şi revadă-n munte cirezile ce le-ngrijea, pe când era un păstor simplu, şi nu un prinţ cum este azi.

— Cum îl găsim? a întrebat zeiţa Hera.

— Hermes, pristavu-mi de credinţă, vă va călăuzi pe toate, i-a dat răspuns marele Zeus. Hermes! Călăuzeşte-le spre Ida, arată-le cine e Paris! Şi fă ce-oi face ca flăcăul să dea zeiţelor răspuns.

Dar Hermes, preaşiretul Hermes, era neîntrecut în toate.

— Lasă, stăpâne, i-a grăit, să nu ai nici un fel de grijă. Voi şti eu să-mi fac bine slujba, şi Paris o să dea răspunsul, chiar astăzi, după cum ţi-e voia…

Şi – pentru că nunta cea mare, oricum, tot fusese stricată de Eris, de zeiţa vrajbei, care juca de bucurie în faţa peşterii lui Hiron – Hermes a spus către zeiţe:

— Veniţi cu mine să v-arăt pe tânărul judecător,

feciorul regelui din Troia. El o s-aleagă dintre voi pe-aceea care-i mai frumoasă.

Şi Hermes cu zeiţele s-au urcat pe un nor de aur. Norul s-a ridicat în slăvi, şi n-au trecut decât trei clipe şi norul a ajuns pe Ida.

PARIS DĂ AFRODITEI MĂRUL DE AUR

PARIS PĂŞEA PE MUNTE SINGUR. Înduioşat îşi amintea de vremea când era păstor.

Cerul era abia-nroşit de zorii care se vesteau. S-auzeau mugete de tauri, ce tropoteau către păşuni. Şi diamante, stropi de rouă, luceau pe ierburile moi.

Deodată, s-au ivit din slavă zeiţele înverşunate, având pe Hermes între ele. Şi Hermes a grăit spre Paris:

— Ia stai, voinice, şi ne spune care zeiţă-i mai frumoasă: Atena mult preaînţeleaptă, sau Afrodita, drăgălaşa, ocrotitoare a iubirii, sau poate însăşi mândra Hera, stăpână-n marele Olimp, fiind soaţa regelui ceresc? Cui i-ai da tu mărul de aur, pe care-l vezi în mâna mea?

Văzându-se-n încurcătură, Paris a vrut întâi să fugă. Numai că Hermes l-a ţinut, apucându-l pe după umeri. Şi, vorbindu-i cu meşteşug, l-a sfătuit să stea pe loc şi să răspundă mai degrabă.

Zeiţele şi-au arătat lui Paris toată frumuseţea. Ba, fiecare dintre ele i-au mai făgăduit să-i dea şi o răsplată cât mai bună, dacă voinicul le-o alege. Astfel, soaţa lui Zeus, Hera, i-a spus că o să-l facă rege, nu în Troada sau în Frigia, ci peste toată Asia. Şi, după Zeus, el va fi cel mai puternic pe pământ. Palas-Atena i-a

promis să-l facă-nvingător în lupte şi înţelept ca nimeni altul. Iar Afrodita i-a rostit că ea-l va face fericit, dându-i de soaţă o regină. Regina e mândra Elena, cea mai frumoasă-ntre femei, fiica lui Zeus şi a Ledei.

Şi Paris n-a mai stat pe gânduri. A dat în lături şi puterea cu care-l îmbiase Hera, şi-nţelepciunea de la Palas, şi a ales numai plăcerea dăruită de dragoste – făcând, de-asemeni, o greşeală.

— Cea mai frumoasă-i Afrodita, a răspuns el zeului Hermes[12]. Şi, luând mărul discordiei, l-a dat zeiţei dragostei.

După această întâmplare, zeiţele Hera şi-Atena au plecat tare supărate. Ele-au jurat să se răzbune nu numai pe tânărul Paris, ci pe întreg oraşul Troia.

N-a rămas decât Afrodita, care l-a şi-ndemnat pe Paris să plece în cetatea Sparta, unde domnea un rege prieten, soţul Elenei cea frumoasă. Şi s-o răpească pe Elena, regelui prieten, Menelau.

RĂPIREA ELENEI CEA FRUMOASĂ

ŞI PARIS S-A ÎNFLĂCĂRAT. Pierzându-şi orice stăpânire şi chibzuire mai adâncă, s-a însoţit c-un alt voinic şi s-au călătorit spre Sparta. Flăcăul care-l însoţea era odrasla Afroditei şi-a unui prinţ păstor, Anhise, tot din tulpina dardaniană. Numele lui era Enea.

Şi, după o călătorie destul de lungă şi de grea, tinerii au ajuns în Sparta. Aici regele Menelau i-a primit bine, ca pe prieteni. E] tocmai trebuia să plece cu nişte

treburi din oraş. Pornea către insula Creta. Şi a rugat-o pe Elena să aibă grijă de voinici, în timpul cât o să lipsească.

Dar cum s-a-ndepărtat din Sparta soţul Elenei, Menelau, s-a şi ivit din slăvi un car, ce era tras de porumbiţe şi-o aducea pe Afrodita.

În urma ei venea şi Eros, zeul iubirii cel viclean, cu aripile lui de aur. Zeiţa i-a vorbit Elenei, ţinând-o blând pe după umăr, despre-nsuşirile lui Paris. Prin vrăji, numai de ea ştiute, zeiţa l-a făcut pe Paris mult mai frumos decât era. Iar Eros a ţintit pe soaţa lui Menelau, în inimă, cu-o săgeată-nveninată, şi a făcut-o să-ndrăgească pe fiul lui Priam din Troia. Elena şi-a uitat de casă, de soţ, de prieteni, de popor. S-a urcat pe corabia unde-o-mbia Paris să vie, şi-amândoi au pornit spre Troia[13].

Când s-a-ntors Menelau la Sparta, mai, mai că nu-i venea să creadă că nu-şi mai regăseşte soaţa. Supuşii i-au povestit tot.

De supărare, şi-a izbit fruntea de lespezi şi de ziduri. Inima-i s-a făcut cărbune. Şi din nimica n-a pierit, căci îşi iubise mult soţia. Însă, fiind el un om puternic, şi-a adunat iarăşi simţirea. Şi-ndemnat de zeiţa Hera, a plecat să se sfătuiască cu fratele său, Agamemnon, rege în Argos, la Micena. L-au luat cu ei la sfat pe Nestor, alt rege înţelept, din Pilos.

SFATUL ÎNŢELEPTULUI NESTOR

IAR NESTOR LE-A REAMINTIT despre Elena că de mică fusese pricină de ceartă. Era atâta de frumoasă, încât la doisprezece ani a fost răpită de Tezeu. A fost nevoie să pornească cei doi voinici: Castor şi Polux, un război mare cu Atena, şi, liberând-o, s-o aducă iar în oraşul părintesc.

Când s-a făcut ceva mai mare, a trebuit să se mărite. Şi Tindar, fostul rege-al Spartei, a dat de veste în Elada că-i caută un bărbat Elenei; şi-acest bărbat îi va urma pe jilţul său regal, din Sparta. Deci, câţi sunt dornici s-o peţească, să vină în oraşul lui.

Dar ce să credeţi? N-au venit unul sau doi, cum credea Tindar. Ştiind-o toţi aşa frumoasă, s-au grămădit vreo nouăzeci de regi şi cei mai mari eroi. Unii bogaţi, alţii puternici sau înţelepţi sau iscusiţi. Şi fiecare şi-o dorea. Regele Tindar s-a temut că fata, alegând pe unul, ceilalţi or vrea să se răzbune, şi s-o isca vreo-ncăierare. Atunci, la sfatul lui Ulise, regele insulei Itaca, i-a pus pe cei veniţi să jure c-or să respecte hotărârea pe care o va lua Elena. Ea era liberă s-aleagă pe tânărul care-i plăcea. Şi dacă vreunul dintre ei ar fi-njosit pe cel ales şi ar fi vrut să-i fure soaţa, ceilalţi erau datori să sară şi să-i dea sprijinul cu oastea.

Au jurat câţi au fost acolo. Elena l-a ales, pe urmă, pe Menelau, un tânăr chipeş. Tindar l-a hotărât urmaş. Au făcut nunta. Şi toţi ceilalţi au plecat liniştiţi acasă. Dar jurământul a rămas.

— Şi-acuma uite-a venit vremea, a grăit înţeleptul Nestor, că Menelau a fost jignit şi soaţa lui i-a fost răpită. Deci, cei care-am jurat atunci suntem datori să-l ajutăm…

Însă tot Nestor i-a-ndemnat ca, mai-nainte de război să-ncerce o împăcăciune. Să-i ceară deci regelui Priam să-napoieze pe Elena şi avuţia ce fusese luată de Paris, de la Sparta.

Priam l-a întrebat pe Paris; dar Paris nici n-a vrut s-audă.

— Elena e soţia mea, a strigat el cu îndârjire. N-o dau pentru nimic în lume. De-ar fi să-nceapă şi-un război...

Şi, aflând ştirea, Agamemnon a chemat regii din Elada să-i vie toţi într-ajutor. Să-l răzbune pe Menelau.

Mărul discordiei, pe care îl aruncase reaua Eris, stârnise ura-ntre zeiţe. Ele îi aţâţau pe regi. Şi regii porunceau mulţimii să se jertfească pentru ei. Poftele lor şi certurile făceau din nou să curgă sânge.

Se-ncepea deci războiul Troiei. Războiul cel mai crunt de care se povesteşte prin legende.

Învinşii şi învingătorii vor suferi deopotrivă şi vor pieri aproape toţi, lăsând o jale fără margini în Europa şi-n Asia.

ULISE SE PREFACE CĂ E NEBUN

DAR PÂN-ATUNCI SĂ AMINTIM că Menelau şi Agamemnon, cei doi feciori ai lui Atreu – numiţi de-aceea şi atrizi – trimiteau soli din ţărm în ţărm, chemând pe regi, cu oastea lor, în vestitul oraş Aulida[14]

Astfel, în insula Itaca, o insulă sărăcăcioasă, unde domnea pe-atunci Ulise[15], plecase grabnic Palamede, un fiu al regelui Eubeei.

— Avem nevoie de Ulise, spunea trufaşul Agamemnon. Este isteţ şi priceput. Ne poate sfătui la multe. El este cel care a dat ideea, mai de mult, în Sparta, ca regii să-şi jure credinţă şi sprijin de va fi nevoie…

Însă de la acea-ntâmplare trecuseră atâţia ani. Omul se schimbă între timp. Ulise se căsătorise cu o copilă, Penelopa, o vară bună a Elenei. Ba dobândise şi un prunc, numit de mamă Telemah. Iar pruncul era încă-n faşă. Deci nu-i era deloc pe plac să-şi mai primejduiască viaţa, pentru a-şi ţine jurământul. Nu-i mai era pe plac războiul şi se gândea că nu e drept să moară oameni cu duiumul pentru o ceartă-ntre doi regi.

Şi, aflând el că a venit în insulă prinţul Eubeei, s-a prefăcut că e nebun.

A înjugat la plug, alături, un cal schilod şi un asin; şi apoi cu ochii rătăciţi, bolborosind răzleţe vorbe, Ulise se făcea că ară şi nu-l cunoaşte pe trimis.

Iar când trimisul Palamede îi rostea vorbe pe-nţeles, el se făcea că nu-l aude şi arunca pe brazdă neagră, în loc de boabe de secară, nişte grunji mărunţiţi de sare.

Atâta doar că Palamede era destul de înţelept şi a băgat uşor de seamă că vrea Ulise să-l înşele. S-a dus în grabă la palat. A luat copilul lui Ulise, pe drăgălaşul Telemah, şi s-a întors cu el pe câmp. L-a aşezat pe Telemah în drumul plugului de lemn.

Când a văzut Ulise însă că plugul său va reteza trupul micului Telemah, şi-a oprit calul şi asinul – şi a grăit lui Palamede:

— Da!… Ai ghicit. M-am prefăcut. Nu mai vream să pornesc la luptă… Războiul nu-mi mai este drag. Nu

vream să se mai verse sânge şi să călcăm cetăţi străine, pentru o toană de regină şi pentr-un prinţ nechibzuit. Vreau să trăiesc tihnit acasă lângă iubita-mi Penelopa şi lângă fiu-mi Telemah.

Dar, neavând totuşi ce face, Ulise s-a gătit de drum, ca să-şi păstreze jurământul, lăsând în urmă casa dragă, copilul mic, încă în faşă, şi pe soţia-i credincioasă, pentru un timp îndelungat.

ÎN CĂUTAREA LUI AHILE

ÎNSĂ VESTITUL PROFET CALHA îi spusese lui Agamemnon că nu vor cuceri cetatea regelui Priam cel bogat, de nu or să atragă-n luptă pe neîntrecutu-Ahile.

Acest Ahile era fiul frumoasei nereide Tetis, cea măritată cu Peleu, regele din Tesalia.

La nunta ei zvârlise Eris între zeiţele-olimpiene mărul discordiei, pe care îl dăruise Afroditei fiul lui Priam, mândrul Paris.

Zeiţa nereidă Tetis ştia că pruncul său Ahile va creşte mare şi puternic. Va fi viteaz ca nimeni altul. Numele său o să rămână nemuritor în bătălia dată sub zidurile Troiei. Dar lui îi hotărâse Moira – destinul cel ne-nduplecat – să-şi piardă zilele acolo.

Şi, cunoscând această taină, zeiţa Tetis, mama sa, căuta să lupte şi cu Moira şi să îl scape pe Ahile de soarta care-l aştepta.

În acest scop, încă de mic, îi ungea trupul cu ambrozie, ca să-l facă nemuritor. Îl vâra-n flăcări să-l

călească. Ba, într-o noapte, s-a dus şi până la Hades în Infern. Acolo şi-a scăldat în Stix, râul cel înfricoşător, pe pruncul său abia născut.

Atât c-atunci când îl vârâse în flăcări, pentru a-l căli, şi când îl cufundase-n râu, Tetis îşi ţinuse copilul de un călcâi, călcâiul stâng.

Îşi scăldase copilu-n Stix, pentru ca nici un fel de armă să nu-i mai poată răni trupul. Nu se gândise însă Tetis că, apucându-l de călcâi, locul acela-i va rămâne pe totdeauna necălit[16].

În acest fel fiul zeiţei nu mai putea fi doborât, decât dacă era lovit în locul necălit în Stix.

Acum când are loc povestea, Ahile se făcuse mare. Ca şi mulţi alţi eroi de seamă, fusese dat de mititel bătrânului centaur Hiron, ca să-l înveţe meşteşugul armelor şi al vânătoarei.

Se povesteşte că la Hiron fiul lui Tetis s-a hrănit doar cu măduvă şi cu creier de pui de urs şi cu ficat de leu năprasnic. Nici nu se ridicase Ahile mai mult de-o şchioapă şi lupta ca un bărbat, ucigând fiare prin codrii de pe Pelion.

Iar când fugea, putea să-ntreacă şi căprioara cea mai iute şi cea mai sprintenă din munţi. Nu vă mai spun că învăţase să cânte minunat din gură, acompaniindu-se cu lira. Iar viersul lui vrăjea pe oameni şi chiar pe zeii din Olimp.

Pe-acest flăcău vroiau să-l aibă, în război, lângă ei, atrizii, la ceasul când vor izbi Troia. Iar Agamemnon trimisese, de astă dată, pe Ulise, să-l caute şi să-l cheme-n luptă pe fiul regelui Peleu şi al gingaşei nereide, cea cu picioare de argint.

UN FLĂCĂU ÎMBRĂCAT ÎN HAINE DE FATĂ

ÎNSĂ, AFLÂND ZEIŢA TETIS de planul lor, s-a temut straşnic că fiul său îşi va da viaţa în faţa zidurilor Troiei.

Îngrijorată, a ieşit din marea verde şi adâncă. L-a chemat lângă ea pe-Ahile, şi văzându-l, i-a glăsuit:

— Te du fără nici o zăbavă în insula unde domneşte regele prieten Licomede[17]. Acolo ai să te ascunzi în haine femeieşti, Ahile... Cum eşti de alb la chip, frumos, nimeni nu o să deosebească pe fetele lui Licomede de fiul regelui Peleu...

Ahile s-a împotrivit. Dar mama, Tetis, i-a cerut să-i dea-ntru-totul ascultare.

Şi, cum Ahile-şi iubea mama şi nu vroia s-o necăjească, a pornit către insulă. Iar Licomede, regele, sfătuit de zeiţa Tetis, l-a-n-veşmântat pe flăcăiandru în haine albe, femeieşti şi l-a ascuns într-un palat, unde stăteau fetele sale.

În acest timp, şi Agamemnon şi Menelau, bătrânul Nestor, şi Palamede şi Ulise îi căutau urma lui Ahile şi nu puteau să i-o mai afle.

De n-ar fi fost prorocul Calha, care vedea în depărtare, n-ar fi putut să-l mai găsească. Dar Calha i-a vestit pe regi că odrasla zeiţei Tetis i-adăpostit de Licomede.

Ei, cin’să meargă pân-acolo? Cine să-l afle pe Ahile între frumoasele copile ale regelui Licomede?

ADEVĂRUL IESE LA IVEALĂ

S-AU SFĂTUIT ŞI S-AU GÂNDIT să îl trimeată pe Ulise, stăpânul insulei Itaca. El nu venise cu plăcere. Fusese chiar silit să plece, însă acuma se găsea în tabăra lui Agamemnon şi, potrivit vechilor datini şi jurămintelor făcute, trebuia să dea ajutorul atrizilor să biruiască, prin minte şi prin vitejie.

Ulise s-a schimbat de haine, făcându-se neguţător. S-a dus apoi către palatul acelui rege Licomede, purtând cu el salbe de aur, brăţări, cercei, văluri alese. Însă, între acestea toate, vârâse şi un coif, un scut şi-o suliţă strălucitoare.

Fetele regelui s-au strâns numaidecât să vadă marfa, şi între ele se grăbise şi flăcăul zeiţei Tetis. Ulise cerceta cu ochii să vadă unde e băiatul, însă nu desluşea deloc. Atunci le tot întindea marfa şi le-mbia s-aleagă salbe, brăţări sau văluri, după plac. Toate prinseseră în mâini bijuterii scânteietoare şi văluri, care mai de care mai albe, mai frumos brodate. Numai Ahile se uita, cu jind, la armele de-aramă, la scut, la suliţă şi coif.

Şi tot atunci, însoţitorii lui Ulise, ce rămăseseră la porţi, au început să sune tare din trâmbiţe şi din chimvale. Fetele au fugit speriate, crezând că-ncepe vreun război. Însă Ahile-a luat o lance şi s-a şi repezit

spre porţi, gata să apere palatul.

Văzând că planu-i reuşise, Ulise a grăit spre rege:

— Acesta nu e fata ta. E un voinic numit Ahile. Lasă-l să plece la război, unde îl cheamă Menelau. Să-şi dovedească voinicia. Este ruşine să rămână ascuns, în văluri, printre fete...

— Adevărat, a spus Ahile. Nu sunt fecioară, sunt flăcău. Potrivit jurământului făcut de tatăl meu, Peleu, la nunta frumoasei Elena, am datoria să-l ajut pe Menelau să se răzbune, chiar dacă eu o fi să mor.

Apoi şi-a smuls vălul cel alb şi cununiţa de pe plete, şi-a pus în schimb coiful lucios, cu creasta fâlfâind în vânt. A luat în mână-o sabie şi a plecat după Ulise.

Se zice că a mai primit de la tatăl său, Peleu, o platoşă şi nişte arme. Peleu le căpătase toate de la zeii nemuritori, la nunta cu iubita-i Tetis. A mai primit o suliţă, cu însuşiri miraculoase, de la bunul centaur Hiron, şi o pereche de cai albi de la Poseidon furtunosul, aprigul zeu al mărilor.

Aşa s-a-nfăţişat Ahile în portul renumit Aulida, unde, precum ne spun poeţii, se adunaseră, la ţărm, o mie o sută optzeci şi şase de corăbii, purtând pe ele peste-o sută de mii de oameni înarmaţi[18].

ZEII CER O JERTFĂ LA PLECARE

REGII ERAU ÎN FRUNTEA OASTEI – în care trase de cai ageri – purtând pe ei armuri bogate, platoşe bune de aramă împodobite şi cu aur, având pe cap coifuri

înalte cu coamele din păr de cal şi colţi lucioşi, albi, de mistreţ. În mâini aveau arme de preţ, săbii cu tecile de-argint, lănci lungi, tăioase, de aramă, pulpare pe picior şi scuturi. Oştenii cei de rând luptau numai cu suliţe şi praştii. Ei trebuiau să se supună poruncilor, destul de aspre, date de regi sau basilei.

Oastea cea mare se-mpărţea pe triburi, fratrii şi pe ginţi[19].

Iar dintre regi cei mai de seamă erau viteazul Agamemnon şi Menelau, fratele lui, feciorii regelui Atreu; apoi preaînţeleptul Nestor. Urmau Ulise cel isteţ şi Diomede preacuviosul şi Aias de la Salamina şi un alt Aias din Locrida şi Palamede şi Patrocle şi Filoctet, şi câţi, şi câţi... Dar între ei lucea Ahile cu oastea lui de mirmidoni, ca un luceafăr între stele. Atât era de ne-ntrecut în meşteşugul armelor.

Numai că flota asta mare – cântată-n vechile legende – de la-nceput a fost lovită de mari furtuni ce-o răvăşeau, când încerca să iasă-n larguri. Iar mai târziu, după furtuni, vântul a contenit să sufle şi pânzele s-au moleşit ca nişte aripi ostenite. Flota n-a mai putut să părăsească ţărmul aulic vreme lungă şi mulţi oşteni zăceau de friguri şi alte boale misterioase.

Ca să cunoască adevărul – de ce nu puteau să pornească înspre Troada către Asia – regii l-au întrebat pe Calha. Calha le-a spus că o zeiţă, şi-anume Artemis, fecioara, e supărată rău pe el, pentru că regele-Agamemnon îi ucisese-o căprioară, care-i era zeiţei dragă. Deci, dacă vor să reuşească în întreprinderea lor grea, regele trebuie să-şi jertfească pe o copilă, Ifigenia.

PLECAREA SPRE ASIA

SILIT DE CEI DIN JURUL SĂU, regele a trimis un sol la Clitemnestra, soaţa lui, sora Elenei cea frumoasă, şi i-a cerut să îi trimită pe fata sa, pe Ifigenia, zicând că vrea să o mărite cu fiul lui Peleu, Ahile[20].

Când a sosit corabia, purtându-le pe Ifigenia şi pe regina Clitemnestra, Agamemnon nu le-a ieşit nici măcar în întâmpinare.

Oştenii-au smuls-o pe copilă de lângă mamă şi au dus-o într-un sanctuar, s-o pregătească pentru groaznicul sacrificiu.

A plâns zadarnic Clitemnestra. Regele-şi ascunsese fruntea sub un veşmânt întunecat. Nu vrea să-şi vadă nici soţia şi nici copila mult iubită. Porunca dată de zeiţă trebuia iute-ndeplinită, ca flota să poată porni şi oştile să biruiască…

Câţiva voinici au vrut s-o scape şi au luat armele în mâini.

Însă copila i-a oprit, cu ochii înecaţi în lacrămi:

— Nu vărsaţi sânge în zadar. Mă voi jertfi de bunăvoie, ca tatăl meu să biruiască în luptele înfricoşate, ce vor urma foarte curând, după ce eu n-am să mai fiu…

Şi singură s-a-nfăţişat marelui preot să o-njunghie[21].

Preotul şi-a-nălţat cuţitul ca să-i străpungă inima, în timp ce regele Agamemnon gemea îngenuncheat pe lespezi, iar mama fetei se zbătea în braţele oştenilor.

Numai că-n clipele acelea, Artemis s-a înduplecat. Şi-a amintit că Ifigenia îi aducea adesea jertfe, jurase să nu se mărite şi să se facă preoteasă într-un lăcaş sacru al ei. Zeiţa s-a înfăţişat la locul jertfei şi a smuls-o pe Ifigenia. A dus-o într-un templu-al său, într-o pădure din Taurida[22], unde-a făcut-o preoteasă. Iară în locul Ifigeniei, spre uşurarea tuturor, a pus zeiţa o cerboaică.

Şi, după ce s-au săvârşit slujbele către Artemis, vântul a-nceput iar să bată. Flota a lunecat pe ape către Troada depărtată şi regii s-au înveselit.

E drept că au mai poposit şi pe-alte ţărmuri, unde oastea şi-a prăpădit câţiva oşteni. Dintre aceştia cel mai greu i-a durut faptul c-au pierdut pe Filoctet, acela ce primise-n dar de la Heracle armele lui biruitoare. Filoctet a rămas în Lemnos. Fusese rău muşcat de-un şarpe şi suferea îngrozitor. Rana lui mirosea urât. Oştenii nu puteau să-ndure acest miros nesuferit.

În sfârşit, după multe zile şi rătăciri şi vânturi rele, corăbiile aheiene au ajuns lângă Asia. Trebuiau numai să debarce. Dar nimeni nu-ndrăznea să sară pe ţărmul regelui Priam, fiindcă prorocul le spusese că primul care va atinge pământu-acesta va muri.

Ce-i de făcut? Stăteau cu toţii pe punţi şi nu vroiau să sară.

Atunci ce i-a trăsnit prin minte isteţului de la Itaca? Să dea exemplu celorlalţi, fără să se primejduiască. A aruncat un scut pe ţărm şi a sărit, da-n aşa fel, încât să n-atingă pământul, ci numai scutul de aramă. Astfel, el a sărit întâiul şi nu i s-a-ntâmplat nimic. Ceilalţi oşteni, văzând că sare regele insulei Itaca, rămânând teafăr, neatins, şi-au făcut vânt de-asemenea.

SE-AŞAZĂ TABĂRA AHEIE

CEL CARE I-A ÎNTÂMPINAT a fost eroul troian, Hector, cel mai voinic şi mai viteaz dintre odraslele lui Priam. Şi Hector şi-a azvârlit lancea către oşteanul Protesilau, care-a-nroşit numaidecât, cu sângele-i, glia troiană. De fapt, Hector vroia s-atingă cu lancea lui chiar pe Ulise. Însă Ulise s-a ferit. În urmă-i venea Protesilau. Şi lancea i s-a-nfipt în piept, fiind cel dintâi dintre războinici căzut pe ţărm, în faţa Troiei.

Pe urmă a sărit Ahile, urmat de prietenu-i Patrocle, şi cei doi Aias, şi alţi regi, care s-au şi încins la luptă.

Oştenii regelui troian au trebuit să se retragă şi să se-nchidă în cetate.

Mult mai departe de cetate şi-au făcut grecii tabăra. Tabără mare şi întinsă, cu mii şi mii de corturi. Iar în mijlocul taberii era o piaţă foarte largă. Aici se adunau oştenii în faţa cortului regal, al celui care conducea întreaga oaste, Agamemnon. În apropiere, lângă piaţă, îşi ridicase cortul său şi preaisteţul din Itaca. El era dornic să audă, să afle şi să ştie tot. De-aceea îşi pusese cortul în aşa chip, încât nimica din ce se petrecea în piaţă să nu scape privirii sale.

În schimb, la cele două margini, în locurile cu primejdii, şi-au făcut corturile lor regele de la Salamina, voinicul Aias şi Ahile. Ei şi-au pus corturile astfel, dorind să stea mereu de strajă la cele două capete ale întinsei tabere.

Spre partea unde era Troia, tabăra mai era ferită de un val mare de pământ şi-un şanţ săpat foarte adânc.

Războiul dintre oastea greacă şi cea troiană s-a-nceput.

O!... Mintea parcă se-nfioară de cât sânge a curs la Troia. Oştenii-aduşi din Grecia şi cei pe care-i trimitea regele Priam din cetate se ucideau unii pe alţii, după voinţa regilor.

NOUĂ ANI DE LUPTE SÂNGEREOASE

DAR DUP-O ALTĂ PROROCIRE, Troia, cetatea-mbelşugată, urma să sufere asediul vreme-ndelungă, nouă ani, mai înainte ca oştenii lui Agamemnon s-o cuprindă şi s-o distrugă-n întregime.

În acest timp, destule glasuri cereau să se curme războiul, să nu mai curg-atâta sânge pentru Elena cea frumoasă, răpită de troianul Paris.

Astfel, în Troia, o copilă a regelui Priam, Casandra, o preoteasă a Atenei, le arătase tuturor că va urma nenorocirea. Oştirea le va fi zdrobită. Troia va cădea ruinată, şi-aproape toţi vor fi ucişi.

La fel, în tabăra aheie, îi sfătuia des Palamede pe regi şi pe eroi să curme acest război încrâncenat care cerea prea multe jertfe.

Dar nici în tabăra troiană Casandra n-avea ascultare, şi nici la greci n-avea crezare mult chibzuitul

Palamede.

Ba, profitând de întâmplare, Ulise a vrut să se răzbune pe Palamede ce venise şi îl chemase din Itaca şi-i dovedise şiretlicul, pe când se prefăcea nebun.

În sinea lui gândea aşa: „Tu m-ai făcut să plec de-acasă, să-mi las soţia şi copilul, să lupt aici pentru atrizi. Eu nu mai pot părăsi lupta, căci sunt legat prin jurământ. Vreau să te saturi de război, şi de atrizi, şi să plăteşti”…

… Şi-a-nceput să-l învinuiască pe Palamede de trădare. Ulise era vorbitor fără pereche-ntre elini. A fost crezut. Şi Palamede a fost luat şi osândit la moarte cruntă: să fie doborât cu pietre.

Aşa a plătit Palamede, care-i chemase la război şi pe Ulise şi pe alţii. Şi luptele au dăinuit din ce în ce mai sângeroase.

CEARTA DINTRE AHILE ŞI AGAMEMNON

IAR ANUL CEL DE-AL ZECELEA e povestit de regele poeţilor elini, Homer[23]. În acest an a venit Hrises, preot al zeului Apolo, cerând regelui Agamemnon să-i dea-napoi pe fata lui: Hriseis, ce-i fusese luată ca roabă de nişte oşteni. Regele l-a gonit pe Hrises cu vorbe grele şi-mbrânceli. Atunci preotul s-a rugat de zeul său să-i pedepsească pe-aheii cei înfumuraţi.

Apolo, ascultându-i ruga, şi-a întins arcul şi-a ţintit în

tabăra lui Agamemnon. În toată tabăra aheie ciuma a năpădit cu furie. Mureau ca muştele oştenii. Zilnic mureau sute şi mii.

Durase molima aceasta ceva mai mult de nouă zile, când Calha i-a vestit pe regi că molima nu va-nceta, decât în clipa când Hriseis, robita fiică a lui Hrises, va fi-napoi la tatăl său.

Ahile, auzind vestirea, s-a-nfăţişat în adunare şi i-a cerut lui Agamemnon, cel ce era stăpânul fetei, să i-o dea înapoi lui Hrises, şi astfel molima să piară.

Regele, fiu al lui Atreu, nebiruitul Agamemnon, s-a supărat însă nespus şi a rostit către Ahile:

— Pentru c-Apolo îmi ia roaba, iar tu, Ahile, îl ajuţi, voi lua, în schimb, pe roaba ta, Briseis cea îmbujorată, care îţi este-atât de dragă…

Degeaba Nestor şi cu alţii au vrut să-mpiedice pe rege să săvârşească fapta asta: căci îngâmfatul Agamemnon n-a vrut să ţină socoteală şi, folosindu-se de dreptul pe care îl avea în oaste, a luat din cortul lui Ahile pe roaba lui cea mai iubită.

Ahile a dus la şold mâna, să prindă sabia, să lupte şi să-l ucidă pe acela care-l jignise-atât de tare, dar l-a oprit Palas-Atena. Ea i s-a arătat în faţă şi, nevăzută de ceilalţi, a rostit numai spre Ahile:

— Eu am solie de la Hera, zeiţa cea cu braţe albe, să te împiedic de la sfadă. Veni-va ziua când tu însuţi vei înţelege c-a fost bine să nu te lupţi cu Agamemnon… şi daruri vei primi-ntreite.

Ahile s-a plecat zeiţei, a lăsat sabia la şold; dar, mâniat peste măsură, a mai rostit lui Agamemnon:

— Va veni ceasul, Agamemnon, tu, care ai nesocotit pe cel dintâi viteaz aheu, tu, care te fereşti de lupte şi-i

jupoi pe supuşii tăi, să gemi din greu... Oastea aheie va fi zdrobit-atunci de Hector, venit din tabăra troiană. Va fi însă târziu, să ştii, când ai să-ţi înţelegi greşeala. Nici tu, nici nimeni n-o să poată să le ajute-aheilor. Amar, amar va fi de ei...

Aşa grăia mâhnit Ahile...

Iar pe-o corabie cu pânze, sus pe catarg, se afla Eris – Eris, discordia, zeiţa care-nteţise iarăşi vrajba. Şedea sus pe catarg zeiţa, şi tare se mai bucura de cearta care izbucnise între Ahile şi-Agamemnon, ceartă ce-i va costa pe greci nespus de mult, nespus de greu, în faţa zidurilor Troiei.

AGAMEMNON ESTE AMĂGIT DE MORFEU

SUPĂRAT PREA ADÂNC, AHILE a părăsit îndată lupta şi nici n-a vrut să mai audă despre războiul cu troienii.

În acest timp, zeiţa Tetis cea cu picioare de argint s-a ridicat din apa mării şi prefăcându-se în ceaţă a plutit până în Olimp. Acolo a îngenuncheat lângă picioarele lui Zeus şi, suspinând, i-a amintit că i-a fost veşnic credincioasă. L-a ajutat şi-atuncea când a fost el primejduit de o urzeală-a zeilor, în fruntea căreia sta Hera. Ea l-a vestit numaidecât; ba i-a trimis în ajutor pe un gigant, pe Briareu. Iar Zeus, ajutat în luptă de Briareu, i-a biruit cu uşurinţă pe răzvrătiţii din Olimp.

De astă dată, ea, zeiţa, îl roagă pe măreţul Zeus să

sprijine oastea lui Priam şi să-i lovească pe ahei, în aşa chip ca Agamemnon să nu mai poată face faţă. Să fie astfel nevoit să îl implore pe Ahile să se întoarcă iar în luptă.

— Numai aşa, feciorul meu, cel înjosit de Agamemnon, îşi va recăpăta mărirea şi cinstea care i se cuvin, a glăsuit zeiţa Tetis.

Iar Zeus, amintindu-şi bine de ajutorul dat de Tetis, i-a promis sprijinul cerut. Ba, încă în aceeaşi noapte, a şi trimis la Agamemnon pe zeul viselor, Morfeu. Zeul a luat înfăţişarea bătrânului înţelept Nestor, şi-n vis, l-a sfătuit pe rege s-atace-n ziua următoare Troia, cetatea cea bogată, cu uliţi largi şi pietruite, pentru că o va cuceri.

— Hera, ce ţine cu aheii – îi spunea-n vis bătrânul Nestor – i-a sfătuit pe ceilalţi zei: Apolo, Ares, Afrodita, toţi câţi erau de partea Troiei, de astă dată să o lase pradă vitejilor ahei…

Trezit din vis, cu mulţumire, regele a şi dat poruncă să se adune toată oastea, în larga piaţă-a taberei. S-a îmbrăcat în haine scumpe, ţinându-şi spada cea ţintată în stropi strălucitori de-argint, prinsă frumos pe după umăr, având în mâini sceptrul regal, şi s-a înfăţişat, cu fală, în faţa oştilor greceşti.

— Vitejii mei – le-a rostit el, gândind să-i pună la-ncercare dacă sunt gata pentru luptă ori vor să se întoarcă-acasă – mare-i osânda ce ne-o dete din cer neînduratul Zeus. Sunt nouă ani de când luptăm, aici, sub zidurile Troiei, iar biruinţa e departe. Ce-aţi zice voi, dacă v-aş spune să lăsăm chiar acum războiul şi să ne-ntoarcem pe corăbii, la vetrele din ţara noastră? Ce-aţi zice? Hai, răspundeţi iute…

OASTEA AHEIE VREA SĂ SE ÎNTOARCĂ ACASĂ

ŞI-ATUNCI… ATUNCI S-A PETRECUT un lucru negândit de rege.

Dorul de ducă şi de pace i-a zguduit pe toţi oştenii. Gloata cea mare, adunată, s-a clătinat ca un talaz. Oastea părea că este-un lan, când bate vântul peste el şi-i scutură spicele dese. Cu ţipete fugeau oştenii buni-bucuroşi către corăbii, într-un nor greu de pulbere. Nimeni nu mai gândea s-aducă lui Agamemnon vreun răspuns. Toţi ridicau proptelele, care ţineau bine la ţărm corăbiile aheiene. Chiotul lor se ridica până la cer de bucuria nestăvilită a plecării.

Cum să mai poţi ţine o oaste atât ade dezlănţuită şi gata să se-n-toarcă-acasă? Desigur, toţi ar fi plecat. Însă din ceruri vegheau Hera şi cu Atena deopotrivă.

Ele aveau de răzbunat fapta feciorului lui Priam. Şi nu puteau deloc să uite că dăruise mărul scump fermecătoarei Afrodita, spunând că ea e mai frumoasă cu mult ca Hera şi Atena.

De-aceea Hera şi Atena juraseră să nimicească Troia cu uliţi pietruite; şi-acum, vedeau că fuge oastea. Cum s-o oprească?

— Fugi, Atena, a strigat Hera, fugi degrabă şi fă ce-oi face şi opreşte-i din goana asta nebunească.

Atena a zburat pe ţărmuri lângă isteţul din Itaca:

— Nobile rege, a zis ea, vreţi să lăsaţi nerăzbunată crima netrebnicului Paris? Călcaţi sfintele jurăminte? Du-te mai iute şi adună oastea, să nu se risipească. De nu m-asculţi, nu-ţi mai vezi soaţa, pe Penelopa, şi copilul.

Ulise, auzind îndemnul şi amintindu-şi de soţie şi de copil, a alergat către corăbii.

Cu vorba lui meşteşugită i-a-ntors pe toţi la adunare.

ZEII AŢÂŢĂ PE RĂZBOINICI

APOI ACOLO-N ADUNARE, având alături pe Atena, Ulise le-a vorbit din nou cu-atât de mare măiestrie, încât toţi s-au înduplecat.

S-au hotărât să stea la Troia, până vor cuceri oraşul regelui Priam cel bogat şi îl vor pedepsi pe Paris.

Astfel s-a început iar lupta. Oştile iar s-au înfruntat.

În faţa taberei troiene ieşise însuşi mândrul Paris, care era învesmântat într-o piele de leopard, având la şold o sabie, pe spate arcul şi o tolbă şi, în mâini, două suliţe. Dar văzându-l pe Menelau, soţul Elenei cea frumoasă, s-a-nspăimântat şi a fugit. A trebuit să vină Hector, cel mai viteaz dintre feciorii regelui Priam de la Troia, şi să-l întoarcă iar la lupta cu Menelau, soţul Elenei.

S-a-ntors la luptă din nou Paris, dar Menelau s-a repezit cu-atât de mare îndârjire, încât, de n-ar fi fost zeiţa iubirii şi a frumuseţii, să-i vină iute-ntr-ajutor,

Paris ajungea atunci rob. Căci Menelau îl înşfăcase de coiful lui strălucitor pe Paris cel înfricoşat şi îl târa spre tabăra unde sălăşluiau aheii.

S-au dat iar multe lupte grele, până ce îndrăzneţul Hector a hotărât s-arunce-n mare pe-aheii care asediau oraşul tatălui său, Priam.

Şi-a luat rămas bun de la soaţă, preadevotata Andromaca, şi de la micul său fecior, Astianax cel drăgălaş, şi de la mama lui, Hecuba.

Nu ştia de se mai întoarce sau o să plece după luptă către regatul mohorât, unde domneşte zeul Hades.

Lupta s-a început în zori, precum vroise însuşi Zeus. Mai mult, chiar el s-a coborât pe creştetul muntelui Ida şi de acolo a zvârlit un trăsnet înspăimântător în tabăra lui Agamemnon. Oastea lui s-a înfricoşat şi a-nceput să se retragă.

Văzând că iarăşi grecii fug, Hera l-a rugat pe Poseidon să le vie în ajutor şi a trimis-o pe Atena să ia şi ea parte la luptă.

Dar chiar aşa, cu sprijinul zeiţelor Hera şi-Atena, grecii tot au fost puşi pe fugă. Troienii erau ajutaţi acum de preamăreţul Zeus, la rugăminţile lui Tetis cea cu picioare de argint.

HECTOR ÎL RĂPUNE PE PATROCLE

ŞI, DIN AMBIŢIA ZEIŢEI, s-a făcut un măcel cumplit.

Grecii erau amenințați să fie prăpădiți cu totul și azvârliți în apa mării. Un singur om putea să-i scape, și-acel viteaz era Ahile, așa cum plănuise Tetis. El sta însă sub cortul său și cânta liniștit din liră.

Acuma se ivise vremea când grecii-l vor ruga să vină, ca să-i salveze de pieire. Într-adevăr, chiar Agamemnon și-a înțeles marea greșeală de a-l fi înjosit pe-Ahile; și, trimițându-i o solie cerea să-l ierte pentru fapta nechibzuită ce-o făcuse. I-a trimis-o și pe Briseis, roaba sa cea îmbujorată, și alte douăzeci de fete, luate din Troia prizoniere, și daruri scumpe. Ba-l ruga să-i fie ginere, să-i ia pe o copilă-a lui de soață.

Însă Ahile n-a primit. A rămas neclintit în cort. Iară măcelul a urmat mereu mai greu, mereu mai crunt. Însuși regele Agamemnon a fost rănit, împuns în braț, și-a trebuit să părăsească întinsul câmp al bătăliei.

Moartea tăia tot mai flămândă vițile-aheilor zdrobiți și ei fugeau, cuprinși de spaimă, în fața cetelor troiene conduse de marele Hector, fiul lui Priam cel bătrân. Fugind, ei ajunseseră lângă corăbiile de lemn, care se legănau pe mare. Și Hector își pusese-n gând să ardă fără nici o milă corăbiile aheiene.

Când au pătruns însă troienii în tabăra lui Agamemnon, s-a ridicat cel mai bun prieten al lui Ahile peleianul. Eroul se numea Patrocle.

— Ahile, a rostit Patrocle, de nu vrei să-i ajuți pe greci, dă-mi mie zalele și lancea. Dă-mi oastea ta de mirmidoni. Troienii or să creadă poate că ai intrat chiar tu în luptă, și asta-i va înspăimânta, îi va goni de la corăbii.

În timp ce grecii se jeleau, cu moartea-n suflet, la corăbii, atâta s-a rugat Patrocle de prietenul lui cel

iubit, încât Ahile peleianul i-a întins armele cerute şi s-a-nvoit ca mirmidonii să-l însoţească la război.

Dar după voile lui Zeus, deşi Patrocle s-a luptat, ca vulturul, cu însuşi Hector, până la urmă a căzut.

Cu mare greu, cu mare luptă, abia au izbutit aheii să scape trupul fără viaţă al lui Patrocle cel viteaz din mâinile troienilor. Însă armura lui Ahile, pe care o purta Patrocle, o luase pradă de război fiul lui Priam, dârzul Hector.

AHILE SE HOTĂRĂŞTE SĂ INTRE ÎN LUPTĂ

CÂND A AFLAT ACEASTĂ ŞTIRE, Ahile s-a încrâncenat; şi-a pus cenuşă peste plete şi a-nceput să plângă-n hohot.

Plângea atât de desperat, încât l-a auzit din mare şi mama lui, zeiţa Tetis, şi s-a pornit şi ea să plângă, de jalea fiului său drag,

A alergat spre el cu grabă şi l-a-ntrebat:

— Feciorul meu, de ce ţi-e plânsu-atât de amarnic? … Care-i durerea ce te arde şi cu ce pot să te ajut?

Ahile i-a răspuns zeiţei:

— Mamă, Patrocle a căzut. Hector l-a despuiat cu sila şi de armura dăruită tatălui meu, la nunta voastră, de către zeii olimpieni. Eu nu mai pot trăi pe lume, dacă nu izbutesc, în luptă să-l nimicesc pe cruntul Hector, să-l răzbun astfel pe Patrocle.

— Dar ştii prea bine, a spus zeiţa, că după asta vei muri şi tu, aici, în faţa Troiei, precum îţi e urzit de soartă…

— De moarte nu mă tem, o, mamă, a dat răspuns grabnic Ahile, acuma voi uita şi ura ce o aveam pe Agamemnon şi voi intra din nou în luptă, numai ca să-l dobor pe Hector…

Mama a înţeles că fiul, orişice-ar fi să se petreacă, tot va pleca, tot va muri. Aşa că, neavând ce face, l-a rugat doar să mai aştepte până ce meşterul Hefaistos îi va bate pe nicovală altă armură, alte arme.

Ahile s-a-nvoit cu asta, dar fără arme s-a urcat pe parapet şi a răcnit atât de tare spre troieni, încât ei s-au oprit în loc. În jurul capului, Ahile avea un nor mare de aur care lucea până departe.

În acest timp, zeiţa Tetis se şi dusese în palatul de-aramă al zeului Hefaistos. Acesta tocmai făurea nişte trepiede fermecate, ce aveau roţile de aur şi se mişcau doar la poruncă, fără să le atingă nimeni.

Auzind cererea zeiţei, Hefaistos a aruncat în foc aramă, cositor, argint şi aur lucitor; şi-a făurit întâi un scut, pe care-a-nfăţişat măiestru cerul şi marea şi pământul, iară pe cer soarele, luna şi stelele scânteietoare. Şi pe pământ a aşezat două oraşe mari, bogate. Într-unul dintre ele-i nuntă, în celălalt este război.

A-nchipuit apoi pe scut şi un ogor; o holdă mândră; o vie, toată încărcată cu ciorchini negri pe haraci, în întregime de argint; cirezi de boi, şi pe-o păşune turme de oi albe ca neaua. Ba a înfăţişat şi-o horă, şi un aed ce-i desfăta pe tinerii care danţau în mijlocul oraşului. Pe margini zeul a făcut ca un chenar râul, Ocean,

noianul apelor verzi care înconjură pământul.

Şi, isprăvind cu acel scut, Hefaistos a mai lucrat, pe nicovala lui uriaşă, o platoşă mai luminoasă ca para vie-a focului şi-o chivără bine-ncheiată pe tâmplele eroului, pe ea cu o creastă de aur. Din cositor moale şi alb i-a încropit două pulpare, să-i apere picioarele.

Fiind apoi gata armele, le-a dat zeiţei să le ducă iubitului său fiu, Ahile.

Ahile-a primit armele şi s-a-mpăcat cu Agamemnon.

La rugămintea lui Ahile, zeiţa Tetis a turnat peste cadavrul lui Patrocle ambrozie şi nectar divin, ca să-l păstreze neatins de aripa putreziciunii.

DOBORÂREA LUI HECTOR

APOI AHILE A PLECAT să se răzbune pe troieni. Iar bătălia s-a-nteţit precum urziseră-olimpienii[24].

Războiul a durat cu furie puţină vreme şi aheii, conduşi acuma de Ahile, au doborât pe cei mai vrednici dintre eroii de la Troia.

Porţile Troiei s-au deschis, ca toţi câţi mai trăiau să intre. Nu a rămas acolo-n luptă decât fiul lui Priam: Hector.

Zadarnic îl ruga Hecuba smulgându-şi pletele ei albe. Zadarnic însuşi regele îl îndemna pe fiul său să se ascundă în cetate. Hector vroia să se măsoare cu marele erou Ahile.

Întâi, ce-i drept, Hector, văzând înverşunarea lui Ahile, s-a-nspăimântat şi a fugit. Dar s-a întors la

bătălie şi s-a luptat atâta timp, până ce Hector a căzut lovit de suliţă-n grumaz.

Mai înainte de-a muri, Hector l-a implorat pe-Ahile să-i dea părintelui său trupul. Însă Ahile n-a voit nici să-i asculte rugămintea şi, murind Hector, i-a străpuns tendoanele de la picioare cu sabia lui cea tăioasă şi l-a legat cu o curea de carul său strălucitor.

S-a repezit apoi în car şi-a târât trupul celui mort în jurul zidurilor Troiei.

Mama, Hecuba, sta pe ziduri şi-şi smulgea părul de durere. Priam plângea în hohote şi toţi troienii se uitau, înmărmuriţi, cum pângărea Ahile trupul celui care fusese Hector, cel mai viteaz dintre ei toţi.

Auzind plânsul, năvălise pe ziduri însăşi Andromaca. Jalea ei nu mai avea margini. Ţinând în braţe copilaşul, pe micul ei Astianax, îşi izbea fruntea şi striga:

— Hector, sunt singură de astăzi. Băiatul nostru va rămâne fără nici o ocrotire, cum sunt copiii fără tată. Lasă-mă să te însoţesc în negrele genuni, la Hades[25].

Şi nimeni nu-i da alinare sărmanei soaţe a lui Hector. Toţi erau împietriţi de spaimă. Nu cutezau nici să vorbească. Pierind Hector, cine putea să mai zăgăzuiască drumul aheilor către oraş?

PRIAM DOBÂNDEŞTE TRUPUL FIULUI SĂU

ASTFEL S-A RĂZBUNAT AHILE de moartea celui mai

bun prieten. Şi el ar fi batjocorit la nesfârşit trupul lui Hector, de nu ar fi venit chiar Tetis să-l roage ca să înceteze.

În acest timp au avut loc serbări şi jocuri mari în cinstea aheului căzut: Patrocle. Eroul a fost ars pe rug. S-au făcut jertfe sângeroase. Pe rugul lui s-au mistuit şi doisprezece prizonieri, dintre troieni, ucişi de-Ahile. Şi boi şi oi şi cai şi câini. Ba, chiar Ahile şi-a jertfit pletele lui cele frumoase, pe care le făgăduise zeului râu din ţara sa, ce purta numele Sperheios, dacă se va întoarce teafăr.

În ziua cea de-a douăsprezecea, regele Priam a plecat către aheii victorioşi. Era călăuzit de Hermes, după poruncile lui Zeus. Ducea cu el un car cu daruri: velinţe scumpe şi covoare, aur, lighene de aramă, trepiede-nalte şi o cupă, pe care regele o primise, odinioară, de la traci.

Aşa ajunge la Ahile în toiul nopţii, nesimţit, căci era ocrotit de Hermes. Intră în cort şi-mbrăţişează genunchii, mâinile-amândouă, duşmanului ce-i ucisese atâţia fii în bătălii, şi între ei, pe cel mai bun, pe neuitatul viteaz Hector.

Îl roagă, plin de umilinţă, în vreme ce în barba sură lacrimi îi lunecă şiroaie, să-i dea-napoi trupul lui Hector.

— O, preaputernice Ahile – îi spune el – adu-ţi aminte de tatăl tău, bătrân şi el. Poate că şi oraşul lui e atacat de vreun vrăjmaş şi n-are cine să-l ajute…

Şi prin cuvintele acestea, Priam îi readuce-n minte eroului pe tatăl său. Iară Ahile se îndură. Îi dă-napoi trupul lui Hector. Ba încă îi mai hotărăşte un timp, douăsprezece zile, când şi războiul va-nceta, ca regele

să-i poată face feciorului său, după datini, slujbele de înmormântare[26].

Şi, încă în aceeaşi noapte, Priam s-a şi întors acasă, purtând cu el trupul lui Hector. Cea dintâi l-a văzut Casandra. Şi a trezit tot poporul. La căpătâiul celui dus, s-au strâns soţia: Andromaca, mama: Hecuba, şi Elena care stârnise tot războiul, şi fraţii lui, rude şi prieteni. Şi toţi plângeau cu deznădejde, căci el fusese-apărătorul cel de nădejde al cetăţii.

Iar de-l plângeau, plângeau chiar Troia. Oraşului i-era aproape sfârşitul mult dorit de-ahei, în vremea când Priam pornise slujbele de înmormântare ale lui Hector cel viteaz.

TROIENILOR LE VIN AJUTOARE

PRIAM, REGELE DE LA TROIA, i-a făcut fiului iubit o preamăreaţă-nmormântare. Ahile, pe de altă parte, a pus la cale mari întreceri, jocuri şi lupte-n cinstea celui ce se dusese dintre vii, prietenul său iubit, Patrocle. Apoi s-a-nceput iar războiul.

Troia fusese mult slăbită în urma pierderii lui Hector, cel mai de seamă-apărător şi viteaz comandant de oşti. Totuşi, în ajutorul Troiei a venit o armată mare, formată numai din femei. Erau vestitele-amazoane[27] conduse de Pentesileea, regina lor, fiica lui Ares. Ele luptau numai călări, pe nişte cai care fugeau, pe câmpuri, iuţi ca vijelia.

La început oştirea asta de amazoane ne-nfricate i-a

biruit deplin pe greci, i-a gonit până la corăbii. Dar a ieşit pe câmp Ahile, şi amazoanele-au fugit. Nu a rămas în faţa lui decât regina amazoană; şi ea a aruncat o lance. Lancea s-a frânt însă în scutul făcut de zeul făurar, pe care îl purta Ahile. Şi fiul lui Peleu, Ahile, s-a repezit către regină mai mâniat decât oricând. I-a vârât suliţa în piept; apoi i-a doborât şi calul.

Când i-a dat însă la o parte coiful de aur zimţuit, eroul s-a cutremurat. Pentesileea cea viteză era de-o frumuseţe rară, şi, aşa moartă cum era, Ahile s-a simţit cuprins de dragoste pentru regină. Şi a jelit-o multă vreme. Pe trupul ei însângerat, el a vărsat lacrimi amare şi ar fi vrut să-i dea iar viaţă. Dar umbra ei era plecată către tărâmul mohorât, în care stăpâneşte Hades. Nu i-a rămas eroului decât să dea troienilor trupul înţepenit al celei care fusese altădată cea mai viteză-ntre femei şi cutezase să se lupte, până la moarte, cu Ahile.

Căzând regina cea viteză, oastea de tinere-amazoane s-a-napoiat în ţara lor de lângă Pontul Euxin.

ÎNFRÂNGEREA LUI MEMNON, REGELE ETIOPIENILOR

NUMAI CĂ, ÎN ACEEAŞI VREME, i-a venit Troiei un alt sprijin. Era Memnon, nepot lui Priam, rege peste etiopieni.

Ahile n-ar fi vrut să lupte cu Memnon şi etiopienii.

Aceasta, fiindcă mama sa, zeiţa nereidă Tetis, îl înştiinţase, mai de mult, că el se va sfârşi la Troia, puţină vreme după moartea acestui rege-etiopian. Totuşi, în lupta începută cu oştirea etiopiană, Memnon a doborât cu lancea pe Antiloh, fiul lui Nestor. După Patrocle, cel răpus de Hector pe câmpul de luptă, la nimeni nu ţinea Ahile mai mult decât la Antiloh. Şi, îndârjit peste măsură, Ahile a uitat de toate şi a intrat, pe loc, în luptă.

Legendele ne povestesc că Memnon ar fi fost feciorul zeiţei Eos-aurora. Purta şi el, ca şi Ahile, armură lucie de aur, făcută tot de zeul şchiop, cel ce trebăluia în Lemnos.

În lupta care s-a încins, cei doi viteji păreau doi zei ce se-nfruntau fără de teamă. Memnon a luat un pietroi greu şi l-a zvârlit către Ahile. Feciorul nereidei Tetis s-a clătinat numai puţin; a rămas însă în picioare. Cu suliţa, s-a repezit către fiul zeiţei Eos şi l-a străpuns adânc în piept. De disperare, biata mamă, frumoasa Eos-aurora, s-a-nvăluit într-un nor negru şi-a trimis vânturile repezi să-i ia pe aripe feciorul şi să i-l ducă într-o ţară îndepărtată, unde ea să-l poată mult jeli în voie.

Căzând însă regele Memnon, urma sfârşitul lui Ahile. Şi el, cu mintea-nvolburată, s-a avântat către troieni. Atât era de-nverşunat, încât ar fi pătruns în Troia. Dar i s-a arătat Apolo, cu nimb strălucitor pe frunte.

— Ajunge! Stai!... i-a spus Apolo, căci ai vărsat râuri de sânge... şi i-ai trimes zeului Hades mai multe umbre în Infern, decât întreaga voastră oaste...

Însă Ahile, înfuriat că zeul i s-aşază-n cale, a simţit că îşi pierda firea şi, fără nici o chibzuială, i-a răspuns

aspru lui Apolo:

— Fereşte-te din calea mea! Nu te vârî în lupta asta. E timpul să dărâmăm Troia; zadarnic o mai ocroteşti.

Şi cum Apolo mai şedea în faţa marelui Ahile, amenințându-l din priviri, fiul lui Tetis şi-a-nălţat suliţa s-o azvârle-n zeu.

APOLO ÎNDREAPTĂ SĂGEATA LUI PARIS SPRE CĂLCÂIUL LUI AHILE

EI BINE, ÎNDRĂZNEALA ASTA avea să-l coste mult prea scump pe fiul nereidei Tetis. Zeul luminii s-a făcut în acea clipă nevăzut. Însă pe zidurile Troiei şedea fiul lui Priarn: Paris. Văzând pe marele Ahile că şovăie în faţa Troiei, Paris şi-a dus arcul la piept. A pus în strună o săgeată şi l-a ţintit cu-ndemânare pe cel mai brav dintre ahei.

Însă Ahile, precum ştiţi, fusese descântat de Tetis în apele râului Stix, râul cel negru din Infern, încă de când era copil. Şi trupul lui, scăldat în Stix, era acum tare ca fierul. Nu putea fi rănit cu arma decât într-un loc, în călcâi. Asta fiindcă zeiţa Tetis ţinuse pruncul de călcâi atunci când îl vârâse-n râu.

Mai mult încă, după destin, Ahile nu putea să piară de arma vreunui muritor, chiar dacă-l nimerea-n călcâi, decât ajutat şi de-un zeu.

Astfel săgeata ucigaşă ar fi fost în zadar, de nu veghea zeul Apolo. Însă, fiul zeiţei Leto era turbat de

supărare, pentru c-Ahile ridicase suliţa către pieptul său. Şi el a îndreptat săgeata lui Paris de pe zidul Troiei, drept în călcâiul lui Ahile. Ba i-a mai dat săgeţii încă şi o putere fără margini.

Ahile a simţit săgeata că-l fulgeră şi a ştiut că se apropie clipa morţii; dar n-a lăsat din mână arma, şi, clătinându-se uşor, tot a mai fugărit oştirea regelui Priam de la Troia.

Lupta şi-l blestema pe-Apolo, care-i grăbise ceasul morţii.

— O, zeu trufaş, glăsuia el, simt cum îngheţul îmi pătrunde în vinele acum sleite... Şi te blestem... Cum te blestem!... Zeu nemilos, ce nu cutezi să mi te-mpotriveşti în faţă şi mă loveşti doar pe ascuns.

Şi şi-a înfipt după aceea suliţa lungă în pământ. S-a clătinat şi a rostit către oştirile lui Priam:

— Vai vouă, care vă uitaţi la mine cum mă prăbuşesc... Vai vouă... Chiar şi după moarte, eu tot vă voi lovi cu sete. Şi prin urmaşii mei ahei, am să vă nimicesc oraşul în care vă adăpostiţi, cu toate că zeul Apolo, cu mama, lui, zeiţa Leto, şi Ares, Artemis şi Xantos şi Afrodita cea frumoasă încearcă să vă ocrotească. Vai vouă!... a mai strigat el şi a căzut întins pe ţărm, uriaş, cu faţa la pământ.

EROUL RĂPUS ESTE ADUS ÎN TABĂRĂ

TROIENII, AUZINDU-I GLASUL, o luaseră din nou la fugă. Însă văzându-l c-a murit s-au întors repede să-i smulgă armura lui strălucitoare, făcută de zeul Hefaistos.

În acest timp au venit grecii. S-a început un măcel groaznic în jurul leşului întins în ţărâna umedă de sânge.

Cei care se luptau mai dârz să scape trupul lui Ahile erau Ulise din Itaca şi Aias de la Salamina. Aias îi luase trupu-n braţe şi i-l ducea către corăbii; iară Ulise-l apăra.

Când au ajuns în tabără, grecii au început să plângă, trântindu-se toţi la pământ. Iar plânsul lor l-a auzit mama eroului Ahile, zeiţa nereidă Tetis. Ea a strigat atât de tare: „Feciorul meu! „... încât, de spaimă, Troada s-a cutremurat.

S-au făcut slujbe fără seamăn. S-au înjunghiat mulţi robi troieni, tinere fete şi-alte jertfe: tauri uriaşi, cai nenvăţaţi încă la ham, dulăi de pază, capre, oi şi s-au vărsat vinuri alese ca libaţiuni pentru cel mort.

Trupul viteazului Ahile a fost urcat apoi pe rug. La înmormântare au cântat copilele marelui Zeus, cele cu viers armonios, adică toate nouă muze. Iar luptătorii, în armuri, au strâns cenuşa lui Ahile, au pus-o în aceeaşi urnă cu-a prietenului său Patrocle. Iar peste urnă-au grămădit un munte mare de ţărână, podit şi sprijinit cu pietre. Pe acest munte-au ridicat un monument de marmură[28].

Dar după moartea lui Ahile a fost o ceartă-n tabără. Cine-avea drept să-i moştenească armura marelui Ahile, viteazului între viteji? Se certau mai ales Ulise şi Aias de la Salamina. Ulise, fiindcă-l apărase; iar Aias,

fiindcă îi dusese trupul în braţe, spre corăbii, după ce îşi dăduse viaţa.

S-ar fi certat ei multă vreme, dacă regele Agamemnon nu făcea astfel ca Ulise să capete mândra armură. De supărare, mândrul Aias a-nnebunit şi s-a-njunghiat în piept cu sabia sa lungă.

SFÂRŞITUL LUI PARIS

MURIND ŞI ÎNDRĂZNEŢUL AIAS, regele de la Salamina, după Ahile şi Patrocle şi Antiloh, şi alţi eroi, s-ar fi părut că oastea greacă este destul de mult slăbită... Însă, din acel ceas, războiul nu-i renumit prin vitejii, ci prin isprăvile pe care le săvârşeşte preaisteţul rege al insulei Itaca.

Prorocii arătau că Troia nu poate fi încă distrusă, până ce n-or intra în luptă fiul eroului Ahile şi Filoctet, acela care stăpânea arcul lui Heracle. Arcul, cu-o tolbă de săgeţi muiate în veninul hidrei.

A plecat după ei Ulise.

Întâi a pornit către Sciros, unde stătuse-ascuns Ahile în straie albe de fecioară. Aici Ahile se-ndrăgise cu una dintre fetele[29] aceluia ce-l găzduise, şi ea îi dăruise-un prunc. Pruncul era Neoptolem, ajuns flăcău în toată legea.

Cu toată-mpotrivirea mamei şi lacrimile ei fierbinţi, Ulise face pe voinic să-şi cate armele, să plece şi să-l răzbune pe Ahile cel abia doborât la Troia.

Se duc, pe urmă, amândoi, pe insula numită

Lemnos, unde fusese părăsit nefericitul Filoctet muşcat rău la picior de-un şarpe. Filoctet îi ura de moarte pe amândoi fraţii atrizi. Însă Ulise, iscusit în vorbe blânde şi-nţelepte, îl face să se domolească pe urgisitul Filoctet. Ba încă i se-nfăţişează lui Filoctet, în vis, Heracle – după poruncile Atenei, sprijinitoarea lui Ulise. Iară Heracle-i porunceşte lui Filoctet să uite vrajba şi să-l urmeze pe Ulise, pentru că-n tabăra grecească sunt fiii lui Asclepio, care-or să-i vindece piciorul.

Filoctet pleacă deci la Troia. Aici, într-adevăr, erau doi fii ai lui Asclepio, doi medici buni şi pricepuţi, care i-au lecuit uşor rana nespus de dureroasă. Şi, cum eroul Filoctet stăpânea arcul lui Heracle, el a ucis mii de troieni. Iar între ei l-a nimerit şi pe fiul lui Priam: Paris.

Săgeata lui fiind otrăvită cu sângele hidrei din Lerna, Paris, acela ce răpise din Sparta pe mândra Elena, a înţeles că va muri. Luându-şi adio de la soaţă, el s-a ascuns în munţii Ida, unde trăise altădată o viaţă simplă de păstor.

În chinuri neînchipuite, jelit de nimfe şi păstori, frumosul prinţ, care dăduse mărul de aur Afroditei, a închis ochii şi-a murit.

ULISE SE STRECOARĂ ÎN TROIA

AUZIND VESTEA C-A MURIT, alţi prinţi din Troia au vroit s-o ia de soaţă pe Elena.

Cu toate că bătea la uşă distrugerea cetăţii Troia, ei tot se mai certau acolo, care s-o aibă pe Elena. Şi, dintre toţi, a dobândit-o un chipeş tânăr: Deifob, frate

cu Paris şi cu Hector.

Ceilalţi s-au oţărât cu ciudă, duşmănindu-l pe Deifob, pentru c-o luase pe Elena, şi se certau mereu cu el… Şi nu ştiau că-n vremea asta pe uliţele pietruite, chiar în marea cetate Troia, se strecurase preaisteţul rege al insulei Itaca, înveşmântat în straie rupte, făcându-se că-i cerşetor.

El cerceta. Aflase totul. Ştia ce oaste-i pregătită. Cunoştea cearta din palatul regelui Priam pentru soaţa lui Paris cel căzut în luptă.

Totuşi, se spune că Elena l-ar fi recunoscut îndată pe regele de la Itaca, dar nu ar fi destăinuit această taină nimănui, gândindu-se poate la vremea când grecii vor intra-n cetate.

Ulise a răpit, pe urmă, paladiul sau statuia Palas-Atenei, pa care o zvârlise Zeus, din cer, la-ntemeierea Troiei.

El a răpit statuia din lemn ceresc, deoarece se spusese că Troia nu poate fi luată cât timp paladiul era în templul din oraş.

Şi totuşi, după toate astea – deşi Ulise împlinise ce-l sfătuiseră prorocii – oraşul Troia rezista. Mulţimea sta adăpostită în dosul zidurilor tari, clădite, după cum se ştie, de către doi zei olimpieni: Febus-Apolo şi Poseidon, după poruncile lui Zeus. Şi, tot cum hotărâse Zeus, aceste ziduri nu puteau să fie date la pământ decât de cei care aveau în stăpânirea lor oraşul, adică numai de troieni. Şi cum să-i faci chiar pe troieni să-şi sfarme propriile ziduri?

Toţi s-au gândit; dar numai unul a dat ideea cea mai bună. Acesta a fost tot Ulise.

CALUL DE LEMN

AHEILOR, LE-A SPUS ULISE, să meşterim un cal de lemn... Calul să fie-atât de mare, încât în pântecu-i să intre cincizeci de-oşteni bine-narmaţi... Noi să ne facem că plecăm. Troienii or să vâre calul, îndată, în oraşul lor. Şi fiind calul atât de mare, neîncăpând firesc pe porţi, vor sparge zidurile singuri...

Unii au râs, dar Agamemnon şi Menelau, fraţii atrizi, preţuiau sfatul lui Ulise. Au dat poruncă unui meşter[30] să facă-un cal mare de lemn.

În pîntecul acestui cal s-au vârât cincizeci de oşteni: Neoptolem şi Filoctet şi Menelau, Aias cel tânăr, Ulise şi mulţi alţi eroi.

După aceea, Agamemnon cu grosul oştilor greceşti s-au urcat grabnic pe corăbii şi au vâslit spre largul mării. De fapt, ei s-au făcut că pleacă. Însă şi-au tras corăbiile pe lângă insula Tenedos, pândind de-acolo-nfriguraţi tot ce se petrecea pe coasta unde fusese tabăra.

Troienii au văzut plecarea şi se mirau nespus de mult. Cum? Grecii pleacă? Zei cereşti!... Aşadar s-a sfârşit războiul. Şi, bucuroşi, au alergat pe ţărmul încă ud de sânge, unde luptaseră atât.

Calul de lemn era acolo! Ce-o mai fi asta? Ce-i cu el?

Nu-nţelegeau.

— Să-l azvârlim în apa mării! strigau unii dintre

troieni.

— Ba să-l aducem în cetate. Să-l suim pe acropolă, ca semn al biruinţei noastre! răspundeau alţii-nveseliţi.

LAOCOON ÎNŢELEGE ŞIRETLICUL AHEILOR

SĂ NU FACEŢI UNA CA ASTA! a glăsuit atunci un preot al zeului Febus-Apolo, ce se numea Laocoon. N-aveţi încredere-n ahei! Eu socotesc că-i vicleşug…

Şi a pus mâna pe o lance. A aruncat-o drept în cal. Din cal s-a auzit un zgomot. Zgomot de săbii şi de scuturi.

— Auziţi sunetul de arme! a mai rostit Laocoon.

Însă troienii n-ascultau, pentru că, din Olimp, Atena, prin vrăji, le-ntunecase mintea.

Tocmai atuncea s-a găsit pe ţărmul mării, în desişul de păpuriş, un oştean grec, pe trup cu urme de frânghii. L-au adus regelui troian.

Oşteanul a-nceput să spună c-aheii au plecat spre casă, sătui de-atâta război; dar, la plecare, Agamemnon a vrut s-aducă zeilor, drept jertfă, un bărbat din oaste, ca să le fie drumul lin. Şi l-au ales tocmai pe el, fiind duşman al lui Ulise. Însă el s-a desprins de ştreanguri şi s-a ascuns în păpuriş, pân-au plecat corăbiile.

— Dar acest cal? Ce e cu calul? a vrut să ştie apoi

Priam.

— Calul a fost făcut anume! a dat răspuns şiretul grec. Ştiţi că Ulise a furat paladiul din Troia voastră. Fapta aceasta ruşinoasă a supărat-o pe Atena. Ca să o poată îmblânzi, să nu le facă rău pe mare, precum i-au sfătuit prorocii, au construit calul acesta. Dacă-l veţi duce în oraş, el vă va ocroti de rele…

— Nu e adevărat. Vă minte!… a mai strigat Laocoon.

— Vă jur pe zei că e aşa!… a rostit mincinosul grec, ce purta numele de Sinon.

Aici ar fi să adăugăm că-ntr-adevăr Sinon era oşteanul cel mai de credinţă al regelui de la Itaca. Şi chiar Ulise îl lăsase pe coasta asta din Troada, să-i amăgească pe troieni, căci era tare bun de gură.

— Nu-l credeţi! a mai glăsuit Laocoon cu voce tare. În acest cal ne e pieirea…

Cum a rostit el vorba asta profetică, s-au arătat, pe faţa mării, doi şerpi uriaşi, cu creste roşii. Din ochii lor azvârleau flăcări. Şi şerpii s-au târât pe ţărm, unde Laocoon, bătrânul, şi cu doi fii se pregăteau tocmai s-aducă o jertfă zeului Apolo.

Şerpii fuseseră trimişi de zeul mărilor, Poseidon, la rugăminţile Atenei, duşmana-nverşunată-a Troiei. Iar şerpii s-au încolăcit pe cei doi fii nevinovaţi. Laocoon a vrut să-i scape. S-a repezit şi, disperat, a-nceput el lupta cu monştrii; dar cei doi şerpi, mai groşi ca braţul şi lungi de două ori cât omul, muşcându-l l-au înveninat, apoi i-au sugrumat, pe rând, pe el şi pe cei doi feciori[31].

AHEII IES DIN CALUL DE LEMN

AŞA A FOST RĂPUS BĂTRÂNUL, pentru că îşi iubise Troia şi se luptase pentru ea.

Însă troienii au luat moartea sărmanului Laocoon drept semn că zeii porunceau să vâre calul în oraş. Şi, bucuroşi, cu gălăgie, au început să-şi spargă zidul. Şi-au spart ei zidul ca nebunii. Zidul acela întărit, clădit de doi zei olimpieni, care le apărau oraşul de-aheii cei răzbunători. Căci altfel calul n-avea loc, pe porţi, să intre în cetate.

Planul făcut de preaisteţul rege al insulei Itaca reuşea astfel pe deplin. Ulise biruia din nou.

Troienii, în triumf, au dus calul de lemn pe-acropolă, făcând greşeli după greşeli, şi apoi fericiţi cu toţii au petrecut până târziu, istovind amfore cu vin, danţând, râzând şi făcând planuri să-nceapă ei acum război cu-aheii cei fugari pe mare.

Şi îmbătaţi de vin şi planuri, şi obosiţi de cânt şi danţ, troienii au plecat, la urmă, prin case să se odihnească.

O!... Câte visuri înfloreau în minţile atâtor nobili din preabogatul oraş Troia!... O!... Cum dormeau de mulţumiţi!...

Când, s-au zărit flăcări uriaşe. Zgomot de arme a sunat şi gemete înfricoşate, de oameni spintecaţi de săbii, s-au auzit de peste tot, din casele nezăvorâte.

În toiul nopţii, când troienii dormeau atât de fericiţi,

Ulise şi ceilalţi ahei au părăsit calul de lemn şi, furişaţi pe uliţe, au şi dat foc oraşului.

Şi tot atunci s-a întors flota. Prin zidul spart au năvălit cetele crunte de ahei, în fruntea lor cu Agamemnon.

TROIA ESTE ARSĂ PÂNĂ LA TEMELII

TROIEI ÎI SOSISE SFÂRŞITUL. Troienii-au fost surprinşi prin somn. Bărbaţi, femei, copii, cu toţii au fost trecuţi prin foc şi săbii. Pe uliţele pietruite curgea un râu roşu de sânge. Fumul se ridica-n coloane şi ajungea până la cer, în timp ce pe pământ curgea sângele-n valuri înspumate şi vaietele sfâşiau văzduhul pur al zorilor. Căci în palatele lui Priam, la acest ceas, cu o secure, spărsese porţile de-aramă feciorul marelui Ahile: Neoptolem, răzbunătorul. Priam, bătrân, bătrân ca lumea, tot încercase să mai lupte. Însă Neoptolem l-a prins de plete şi l-a îngenuncheat în faţă-i şi i-a vârât sabia-n piept. Pe-Astianax, fiul lui Hector, l-au azvârlit, din turn, cu silă, şi i-au sfărâmat capul de pietre. Pe Deifob, acela care luase de soaţă pe Elena, l-a ucis însuşi Menelau. Ba era gata s-o ucidă şi pe fugara lui soţie. Dintre bărbaţii de la Troia, doar câţiva au scăpat cu viaţă. Aceştia au fugit în munţi. Pe fetele şi pe surorile regelui Priam le-au luat roabe. Şi alte fete mai frumoase au căzut roabe de asemeni. Pe celelalte le-au

ucis. Casandra, ce se-ascunsese în marele templu al Atenei, a fost smulsă de păr de Aias şi-mbrăţişată fără voie, acolo, în lăcaşul sacru. Aias a dărâmat în templu şi statuia mândrei Atena, de care se prinsese fata. Şi statuia s-a sfărâmat.

În vremea asta, Andromaca, soaţa lui Hector, era prinsă de crudul fiu al lui Ahile, Neoptolem, răzbunătorul. Cu toate plânsetele ei, Neoptolem a luat, ca sclavă, pe Andromaca, din palat şi a târât-o la corăbii.

Trei zile şi trei nopţi, întruna, aheii au purtat în care multele avuţii din Troia, ce le râvniseră atâta: aur, aramă, pietre scumpe, stofe de preţ, obiecte rare, statui şi câte şi mai câte. Toate le-au încărcat pe vase, ca să le ducă în Elada.

Şi nouă zile sau mai bine, Troia s-a mistuit mereu. Fumul gros s-a tot ridicat vestind popoarele vecine şi corăbierii de pe mări că Troia… Troia nu mai este. Au nimicit-o aheienii; au jefuit-o-n-întregime; şi-au ars-o până-n temelii.

Numai Hecuba rămăsese, după legende, ca o umbră rătăcitoare prin ruine. Aceea ce fusese soaţa regelui Priam cel puternic umbla cu părul despletit, cu hainele făcute zdrenţe, slabă, uscată şi zbârcită, căutându-şi fiii, fiicele, nurorile şi nepoţii. Şi ea, cu mintea rătăcită, urla şi şi-i striga pe nume. Plângea, acoperind cu lacrimi pietrele negre-ale cetăţii. Şi atât a plâns şi a urlat, încât se zice că Hecuba s-a preschimbat, pe voia Herei, într-o căţea, care s-a stins pe pragul casei, unde ea domnise-odată ca regină…

Note:

1. Troia se ridica pe dealul unde se află astăzi localitatea Hisarlâk, din Turcia. Lucrul acesta a fost susţinut în urma cercetărilor arheologice făcute de învăţatul german Heinrich Schliemann. În acest fel, s-a arătat că opera atribuită bătrânului aed orb, Homer, are şi o bază istorică, nu numai una legendară. Luând ca temei cântece foarte vechi, despre un război dus de către căpeteniile tuturor triburilor din Grecia împotriva bogatului oraş Troia, ca şi despre isprăvile unora dintre ei la întoarcerea în patrie, Homer a creat cele două mari poeme epice: „Iliada” şi „Odiseea”. Tradiţia grecească antică plasa evenimentele povestite de Homer prin anii 1199— 1183 î. e. n. Adevărul este însă că baza istorică a „Iliadei” o formează evenimentele legate de năvălirea cetelor aheiene în Troada. Aheii îşi aveau centrul în Argos, la Micena, şi alcătuiseră cultura aşa-numită. „micenianǎ”. Iar epopeea lui Homer oglindeşte evenimentele reale, petrecute în Asia Mică între secolele XIV-lea şi al XII-lea î. e. n., epoca marilor migraţii. Se pare că imensa bogăţie a Troiei şi poziţia ei geografică, de ţară care domina strâmtorile, şi deci negoţul dinspre Marea Neagră şi Marea Egee, a trezit lăcomia şefilor de triburi ahei, strânşi în jurul legendarului rege Agamemnon din Micena. Aceştia, împinşi, la rândul lor, din miazănoapte, de dorieni, au plecat din Elada cu oastea în Asia Mică şi au atacat, au jefuit şi au distrus Troia. Ca să justifice însă acest război crud şi ca să-i dea nobleţe, elinii – cu fantezia lor bogată – au născocit legenda despre răpirea Elenei cea frumoasă, răpire făcută la îndemnul unei zeiţe olimpiene. Cauza războiului, după legendă, nu mai era deci bogăţia mult râvnită a Troiei, nici încercarea de a coloniza şi alte regiuni de pe litoralul Asiei Mici, ci răzbunarea pentru o grea insultă adusă unui rege. Aezii şi mai ales Homer – despre care unii învăţaţi cred că nici n-a existat – om înfrumuseţat legenda, amestecând în luptele din faţa Troiei

pe cei mai mulţi dintre olimpieni. Dar chiar aşa, sub haina de legendă, poemele bătrânului Homer au şi valoare documentară deosebită. Ele ne zugrăvesc cu autenticitate societatea troiană şi cea din Grecia continentală, în timpul când se trecea de la orânduirea gentilică, a păstorilor nomazi, la societatea împărţită pe clase. Iar Friedrich Engels a arătat că „pentru popoarele care se găsesc în stadiul orânduirii gentilice, dobândirea de bogăţii a şi devenit unul dintre scopurile principale ale vieţii; jaful le pare mai uşor şi chiar mai onorabil decât agonisirea prin muncă” *. Iată de ce ne apropiem cu atâta interes de legendele acestea, care au pe lângă o importanţă istorică, şi una de documente ale vieţii sociale din timpurile acelea depărtate.

2. Povestea spune că Dardan era fiul lui Zeus şi al Electrei – fiica lui Atlas. Omorându-l pe fratele său, Iasio, fusese obligat să fugă din Elada în Asia, întemeind o aşezare şi o dinastie dardaniană. Din neamul lui s-au tras regii troieni. De aceea Troiei i se mai zicea şi Dardania, iar troienilor, dardanieni. Tot el a dat şi numele strâmtorii, fostă Helespont, în Dardanele. În schimb, de la Ilos, fiul lui Tros, acela care se trăgea direct din Dardan, i s-a spus Troiei şi Ilionul. Din această pricină, marea epopee a lui Homer, unde sunt cântaţi eroii războiului troian, a fost numită „Iliada”. Legenda fusese ticluită de elini în aşa fel, încât să se arate că Dardan, cu urmaşii săi Tros şi Ilos, erau şi ei elini. Deci Troia era o aşezare elină; aheii, debarcând în Asia Mică, soseau pe pământuri eline, nu cotropeau ţinuturi străine. Mai târziu, se pare că romanii au modificat legenda potrivit intereselor lor, arătând că Dardan venise nu din Elada, ci din Italia, în Asia Mică. În acest fel, Dardan nu mai era elin. El plecase din Italia şi Enea, strănepotul său, se va întoarce în Italia, după sfârşitul războiului, cu mâna de troieni rămaşi în viaţă.

3. Statueta aceasta de lemn, reprezentând-o pe zeiţa Atena cu o lance în mâna dreaptă şi un caier cu lână şi un fus în cea

---

* Karl Marx şi Fr.Engels : Opere alese în două volume , vol II , ed a II-a , E.S.P.L.A , 1955, pag 339

stângă, era, potrivit povestirilor antice, înaltă cam de 1, 50 m. Ea se numea paladiu-fecioara şi era ocrotitoarea oraşului.

4. Alegoria ne arată, cum presupun unii mitologi, că la zidirea cetăţii Troia s-ar fi folosit, întâia oară, în construcţii, mortarul. Până atunci se puneau numai pietrele una peste alta. La Troia, după cât s-ar părea, s-a întrebuinţat cimentul, amestecat cu nisip şi apă. Cimentul se usca la soare şi lega pietrele mai bine. De aceea au lucrat Poseidon (zeul care întruchipa apa) şi Apolo (căldura soarelui).

5. Ca să-l pedepsească pe Laomedon pentru lipsa lui de cuvânt, Apolo a trimis ciuma în Troia, iar Poseidon, un monstru. Acesta trebuia s-o primească pe Hesiona, fiica lui Laomedon, ca jertfă. Heracle s-a oferit s-o scape pe Hesiona, ca altădată Perseu pe Andromeda, dacă i-o va da de nevastă. Regele i-a promis-o. Heracle a ucis monstrul. Dar Laomedon nu i-a mai dat-o pe fiica lui de soţie. De aceea Heracle, după ce a scăpat din sclavia lui Euristeu, s-a dus cu armele asupra lui Laomedon şi l-a pedepsit.

6. Podarce însemna: pas uşor, pentru că acest fiu al lui Laomedon era un alergător de frunte. Pe urmă i s-a zis Priam, adică răscumpăratul, pentru că fusese eliberat din robie, în schimbul unor daruri de preţ.

7. Numele adevărat este Hecabe, dar, fiind prea puţin cunoscut, se foloseşte cel dat de romani, Hecuba.

8. Se crede că fetele au fost în număr de douăsprezece.

9. Şi în folclorul românesc se găsesc basme ca „Aflatul”, „Făt-Frumos cel găsit pe munte” ş. a., unde pruncii nedoriţi sunt aruncaţi prin păduri sau pe stânci, dar sunt găsiţi, salvaţi şi aduşi din nou în casa părintească.

10. În româneşte. – „învingătorul”.

11. Motivul cu vrăjitoarea care strică petrecerea sau nunta, uneori vârând discordia, alteori răpind mireasa sau scufundând palatul, îl găsim iarăşi în basmele şi legendele noastre. (Vezi de pildă basmul „Vălul miresii” din volumul „În ţara legendelor”).

12. Scena alegerii celei mai frumoase zeiţe, dintre Hera, Atena şi Afrodita, a fost pictată pe zeci de vase din vechime. În pictura modernă, pe tema aceasta, a creat o mare operă Rubens. Într-un decor exuberant, Paris îi dă mărul discordiei încântătoarei Afrodita. Artistul a ştiut să pună pe pânză, în culori măiestre, ameninţarea sumbră. Pentru că în văzduh pluteşte zeiţa Eris. Ea are în mâna stângă un şarpe, care închipuie veninul ce otrăveşte inima şi face să se nască ura. În mâna dreaptă ţine torţa. Torţa care aprinde vrajba şi o aţâţă tot mai mult. Din clipita aceea Paris – făcând marea greşeală de-a prefera desfătarea, dând la o parte înţelepciunea şi puterea – a şi dezlănţuit urgia. A început ruina Troiei, oraşul înfloritor, unde domnea regele Priam. O pictură asemănătoare, de o mare valoare, pictată de Giorgione, s-a distrus la Dresda, în timpul războiului.

13. Într-un basorelief din secolul al III-lea î. e. n. se vede cum Afrodita, în schimbul mărului de aur, o convinge, ţinând-o de umăr pe soţia regelui din Sparta, să-şi trădeze căsnicia. Mai la o parte stă Paris. Lângă el este zeul Eros. Zeul îl face mai frumos şi mai atrăgător pe Paris, încât Elena îl îndrăgeşte şi, fără minte, este gata să-şi părăsească soţul, ţara, şi să alerge după zvânturatul tânăr din Troia.

14. Pe ţărmul apelor ce se află între insula Eubeea şi Grecia continentală.

15. Numele adevărat al lui Ulise este Odiseu. De aceea marea poemă epică a lui Homer, care-i cântă peripeţiile, pe drumul întoarcerii acasă, după sfârşitul războiului troian, se cheamă „Odiseea”. În literatură însă numele de Odiseu nu este

aproape deloc folosit, fiind înlocuit cu cel roman, Ulise.

16. Şi în folclorul altor popoare se găseşte motivul acesta. Astfel, în legenda Nibelungilor, eroul german Sigfrid se scaldă în sângele unui balaur ca să devină invulnerabil. În timpul scăldatului îi cade însă o frunză de tei pe umăr, şi aici va fi locul unde îl va lovi mai târziu duşmanul.

17. Insula Sciros.

18. Atât numărul corăbiilor, cât şi acela al oştenilor au fost mult exagerate.

19. Bătrânul Nestor, înţeleptul, îl sfătuieşte pe Agamemnon să-şi organizeze oastea, spunându-i în felul următor:

„Armia tu întocmeşte-ţi acum după neam şi-nrudire,
Neamul pe neam să se-ajute la luptă şi ruda pe rudă. „

Şi zice înţeleptul Nestor astfel pentru că în epoca homerică unitatea socială de bază era ginta paternă, adică grupul de persoane ce avea un strămoş comun în linie directă bărbătească. Mai mare decât ginta era fratria. Iară mai multe fratrii formau tribul. Regele, basileul, avea şi-un sfat al lui sau un consiliu, format, în primul rând, dintre reprezentanţii cei mai bogaţi ai ginţilor. Iară în timpuri grele, basileul putea să cheme şi adunarea poporului sau a oştirii, să îi aprobe măsurile pe care le lua. De fapt, în adunarea asta, tot nobilimea hotăra. Nu-i rămânea poporului decât să-şi arate, prin strigăte, dezaprobarea sau aprobarea faţă de-aceste hotărâri.

20. Întâmplarea este povestită de Euripide în tragedia: „Ifigenia în Aulida”.

21. Elinii socoteau că nici un lucru de seamă nu se face fără sacrificiu. Cu cât era mai preţioasă jertfa, cu atât succesul era asigurat.

22. Taurida nu este altceva decât Crimeea.

23. „Iliada” nu cuprinde decât sfârşitul războiului troian, după cei nouă ani de asediu.

24. Homer ne cântă în versurile nemuritoare ale „Iliadei” cum Zeus a grăit spre zei:

„... Eu sta-voi aici în Olimp pe o culme
Şi voi petrece privind. Voi zeii ceilalţi după voie
Mergeţi la Troia pe câmp unde luptă troienii şi-aheii,
Volnic e-oricine cum vrea să-i ajute pe unii sau pe-alţii.
Chiar dacă singur Ahile s-ar pune cumva cu troienii,
N-ar putea dânşii cu el să se ţie pe loc o minută.
Se-nfiorau la vederea viteazului şi înainte,
Darmite acum când el e turbat că-i uciseră soţul;
Mi-e să nu surpe în ciuda ursitei chiar zidul cetăţii”.
Asta vorbi Cel-de-sus şi aprinse nestinsă-nfocare.
Zeii îndată pornesc la război împărţindu-se-n două;
Merge la tabăr-aheilor Hera şi Palas-Atena,
Zeul Cutremur Poseidon şi dăruitorul de bunuri
Hermes, isteţ ca nici unul. Fălos de putere, Hefestos
Vine şoldiş după ei şi-şi deapănă slabe picioare.
Ares, din coif strălucind, s-a dus la troieni şi pletosul
Febos-Apolo cu el şi Artemida cu tolba, cu arcul,
Leto şi Xantos în urmă şi galeşa zân-Afrodita.
Până ce zeii statură departe de tabără, aheii
Nu mai puteau de mândrie, că leul Ahile
Iar se ivi la război dup-aşa îndelungă şedere.
Dar pe troieni îi cuprinse un tremur grozav; fiecare
Tot se uita cu uimire cum iutele-Ahile în arme
Străfulgera între-ahei ca urgia bărbaţiilor, Ares.
Dar mai pe urmă când olimpienii iau parte la luptă,
Nalţă-se Vrajba cumplită ce-ntartă mulţimea, şi ţipă
Groaznic Atena ba-ncoace la şanţ, după zidul ahaic.
Ba pe la ţărmul bătut de talazuri dă chiot puternic.
Urlă şi Ares în faţă-i asemenea negrului vifor,

Ba pe troieni îmboldind cu ţipete de pe cetate,
Ba de pe Dealul Frumos dă fuga spre râul Simois.
Astfel, acuma de-o parte şi alta zoreau fericiţii
Zei să se bată; chiar ei înde-ei îşi dau crâncenă harţă.
Bubuie straşnic în nouri al lumii şi-al zeilor tată
Sus din Olimp; Poseidon răzguduie jos în adâncuri
Nemărginitul pământ şi munţii cu piscuri înalte,
Tremură poalele, crestele toate-ale muntelui Ida,
Vasele-aheilor şi se cutremură-ntreg Ilionul.
Tremură Pluto în iad, al umbrelor Domn, şi de spaimă
Ţipă şi sare din tron ca nu cumva zeul Cutremur
Cu zguduirea-i de sus să crape pământul
Şi pământenii şi zeii să-i vază cu ochii locaşul
Muced şi negru, scârbit şi de zeii: aşa zgomot făcură
Zeii când se încleştară-ntre ei pe câmpie... „

25. Jalea Andromacăi este unul dintre cele mai zguduitoare cântece din marea poemă „Iliada”. Ea a inspirat adeseori pe artişti. O tragedie, „Andro-maca”, a creat în antichitate Euripide; iar în secolul al XVII-lea, pe aceeaşi temă şi cu acelaşi titlu, a creat o nouă operă tragică poetul francez Racine. Dealtfel, această operă a stabilit şi reputaţia poetică a renumitului scriitor francez.

26. Această înduioşătoare întâmplare a fost pictată pe un vas antic de-o frumuseţe excepţională, care se găseşte în tezaurul artistic al Ermitajului.

27. Amazoana s-ar tâlcui din limba vechilor greci prin „fără sân”, pentru că – aşa cum s-a spus – ele îşi retezau de mici copile unul dintre sâni, ca să le fie mai lesne când trăgeau cu arcul.

28. Muntele acesta ridicat de greci deasupra mormântului lui Ahile, ca şi monumentul de marmură, pe un promontoriu numit Sigeion, aproape de strâmtoarea Helespont, au stat acolo secole întregi, cum spuneau grecii, şi se vedea de la mare depărtare de către toţi corăbierii. Asta, însă, până într-o bună zi, când a venit

o mare furtună. Valurile au năvălit pe promontoriu şi muntele s-a spulberat, urna a fost luată de valuri. Vn cântec vechi spunea că Tetis urzise dinadins întâmplarea aceasta, ca să poată aduce în apele mării urna fiului ei iubit.

29. Fata care ajunsese soţia lui Ahile se chema Deidamia.

30. Artistul care a făcut calul de lemn se numea Epeios.

31. Un grup de marmură vestit, intitulat „Laocoon”, sculptat în secolui întâi, înaintea erei noastre, de către sculptorii Agesandru, Polidor şi Atenondor din Rodos, ne înfăţişează scena aceasta cu un dramatism fără pereche. Laocoon, bătrânul preot, este în mijloc şi se luptă cu cei doi şerpi mai groşi ca braţul şi lungi de două ori cât omul, care îi strangulează fiii şi îl muşcă chiar pe el de mijloc. Fiii caută la el sprijin; dar lupta este pe sfârşite, oricât se încordează Laocoon. Mai sunt numai puţine clipe şi toţi trei vor fi ucişi de şerpii zeului Poseidon, trimişi la rugăminţile Atenei.

ÎNTOARCEREA AHEILOR ÎN ELADA

Războiul ce durase atâta timp în Troia acum se isprăvise. Troia fusese arsă până la temelii. Însă urmările grozavului măcel abia se începeau...

Aias de la Locrida săvârşise o crimă. Preoteasa Atenei fusese-m-brăţişată de Aias, fără voie, în sacrul ei lăcaş. Ba i se sfărâmase şi statuia zeiţei pe lespezi, în bucăţi. Deci Aias pângărise lăcaşul, preoteasa şi statuia zeiţei. După datina veche, Aias urma să fie ucis, pe ţărm, cu pietre. Atât doar că eroii nici n-au vrut să audă ca Aias, ce luptase plin de înverşunare, pe coastele Troadei, vreme de zece ani, să fie omorât. Atunci Palas-Atena, care îi ocrotise pe-ahei şi-i ajutase să nimicească Troia, s-a mâniat de moarte. Supărarea aceasta îi va costa pe-ahei mai mult decât războiul în

toţi cei zece ani.

MENELAU PORNEŞTE SPRE PATRIE, ÎMPREUNĂ CU ELENA

MENELAU SE-MPĂCASE cu soaţa lui, Elena, regina ce fugise cu Paris de la Troia. Se zice că bărbatul fusese hotărât să-şi ucidă nevasta, ce-l făcuse de râsul întregii omeniri. Însă mândra Elena, reîntâlnindu-şi soţul, biruitor, la Troia, căzuse în genunchi, în faţa lui, umilă. Pe faţa ei frumoasă, lacrimi curgeau şiroaie şi îşi cerea iertare, cu glas întretăiat de plâns şi de suspine:

— O, rege, fie-ţi milă, nu ucide pe fiica puternicului Zeus şi a reginei Leda... Fapta am săvârşit-o din voia zeilor. M-a-ndemnat Afrodita, şi Eros, fiul ei, m-a săgetat în piept cu-o săgeată muiată în fiere şi venin. Am suferit destul. Mai bine te îndură şi ia-mă iar la Sparta. Îţi voi fi credincioasă. Asta pot să ţi-o jur...

Astfel rostea odrasla lui Zeus şi a Ledei. Iar faţa ei era nespus de-ncântătoare. Deşi trecuse vremea, îşi păstra frăgezimea şi era mai frumoasă decât în tinereţe. Ochii ei cei albaştri îi muiau inima regelui Menelau. Simţea cum se topeşte toată mânia-i cruntă ca primăvara gheaţa, când iese soarele şi-o schimbă în pâraie vesele, zgomotoase, pe văile din munţi. Iubirea renăştea în pieptul regelui. Dragostea izbucnise din nou, năvalnică, pentru soţia lui care îl părăsise.

E drept că prin legende se spune că zeiţa iubirii, Afrodita, văzând-o pe Elena că-i în primejdie, se

coborâse iute din înaltul Olimp, cu carul din petale de flori de trandafir, cel tras de porumbiţe, însoţită de Eros, zeul înaripat. Iar Eros, la porunca zeiţei Afrodita, trăsese o săgeată, de astă dată-n pieptul regelui Menelau şi îi reaprinsese dragostea-n vâlvătăi, pentru soţia sa, preafrumoasa Elena.

Şi, cum, necum, bărbatul şi-a zvârlit sabia, pe care-o pregătise ca să-şi ucidă soaţa. A luat-o pe Elena în braţe şi-a dus-o la corăbii. Apoi a dat cu fală semnalul de plecare corăbierilor săi:

— Vântul este prielnic, a grăit Menelau. Ridicaţi pânzele corăbiilor noastre, şi să pornim spre casă. Doar în puţine zile vom vedea iarăşi Sparta şi palatul dorit, din care am plecat acuma zece ani…

Aşa crezuse el că în puţine zile se vor întoarce-n Sparta. Dar nu era aşa… Pentru că, mai întâi, Apolo – ce ţinuse cu Troia în război – a săgetat cârmaciul[1] corăbiei regale, pe lângă capul Sunion. Vroia să-i mai lovească cel puţin înc-o dată şi să-i împiedice pe-aheii ce-i ura s-ajungă în Elada. Menelau şi oştenii i-au ars trupul pe rug şi i-au făcut o slujbă, cum era datina. Apoi, c-un nou cârmaci, au plecat mai departe.

Dar le-a trimis Poseidon o furtună grozavă. Flota s-a risipit. Corăbiile aheie, în cea mai mare parte, s-au sfărâmat de stânci. Regele Menelau şi soaţa lui, Elena, au fost siliţi de Ares să rătăcească, apoi, vreme de şapte ani, prin ţări îndepărtate: Cipru, Fenicia, Libia şi Egipt, şi cu mare greutate au izbutit, la urmă, să-şi mai revadă Sparta.

AHILE, CA SEMIZEU, SE AŞAZĂ ÎN INSULA LEUCE, CĂSĂTORINDU-SE EL CU FRUMOASA ELENA

LEGENDELE MAI NOI SPUNEAU că, după moarte, Elena a fost luată de Hera din Olimp şi dată de soţie eroului Ahile, ajuns un semizeu. În acest fel zeiţa cu braţele ca neaua răsplătea pe eroul ce biruise Troia.

În timp ce în Troada aheii au ars trupul eroului Ahile, umbra celui răpus a fost luată de Tetis, zeiţa nereidă, care îi era mamă. Şi, cu voia lui Zeus, Ahile s-a schimbat din om în semizeu, ca toţi marii eroi[2].

La rugămintea mamei, Poseidon a-nălţat în Pontul Euxin o insulă frumoasă. Insula a clădit-o Poseidon furtunosul, din mâlul ce-l purtase Istrul în drumul său din Sciţia depărtată până la gura Psilon[3]. Iar acest nou tărâm a fost numit Leuce sau insula cea albă, pentru că-n preajma ei marea se-nvolbura, izbindu-se de stânci şi stropind-o cu spumă, parcă o-ncercuia c-un brâu larg de argint[4].

Aici şi-a aşezat zeiţa nereidă pe fiul ei Ahile, cel mai viteaz erou din războiul troian[5]. Şi-apoi s-a ridicat un templu maiestuos, din marmură ca neaua. Şi pentru că-ndrăgise, în viaţă, pe Elena, cea răpită de Paris – deşi păstrase taina ascunsă-n inimă – Hera i-a dăruit-o de soaţă, după moarte.

A fost o nuntă mare în insula Leuce, la care au venit

Poseidon, Amfitrita, nimfele nereide şi geniile toate din Pontul Euxin şi chiar din Meotida[6].

De-atunci, în orice seară, Ahile şi Elena se aşezau la masă. Şi Ahile cânta, lăudându-l pe poetul ce povestise-n versuri greul război troian[7].

„O, faimă şi renume – rostea în vers Ahile – voi care locuiţi pe coastele mănoase ale acestei mări, lira mea azi vă cheamă: slăviţi-mi pe Homer, divinul cântăreţ, gloria oamenilor, gloria suferinţelor îndurate de mine. Căci, datorită lui, eu încă n-am murit. Şi datorită lui, Patrocle mai trăieşte, iar prietenul meu Aias s-aseamănă cu zeii. Şi chiar acei învinşi sunt încă proslăviţi, lăudaţi în cântece şi Troia nu-i uitată”.

Această melodie era fermecătoare, şi, pe mări, corăbierii îşi opreau vasele şi ascultau, cuprinşi de-un simţământ de teamă. Ba unii povesteau că s-auzeau de-acolo şi zgomote de arme, strigăte de război şi tropote de cai. Şi dacă vreo corabie se afla în furtună şi îşi căuta scăparea în insula Leuce, Ahile s-arăta la pupă-nveşmântat în straie de război şi le-arăta cu mâna încotro să cârmească.

NIMICIREA AMAZOANELOR

ÎN INSULA LEUCE TRĂIAU şi multe păsări: porumbei, pescăruşi şi alte zburătoare[8]. Ele plecau în zori, îşi muiau penele în valurile mării şi se-ntorceau pe ţărm. Stropeau cu îngrijire tot templul lui Ahile, măturând lespezile cu aripile lor.

Aicea, în Leuce, corăbierii salvaţi de Ahile, pe mare, îi făceau multe daruri: aur, argint, obiecte şi stofe preţioase. Atât de multe daruri se aduceau în templu, încât se adunase o mare bogăţie. Această bogăţie au vrut s-o stăpânească vitezele-amazoane, femeile acelea care luptaseră cu Ahile la Troia, ajutându-l pe Priam.

De-aceea şi-au făcut corăbii măiestrite. S-au urcat pe corăbii, cu caii lor cu tot; şi-au pornit spre Leuce. Însă marele-Ahile, fiind acum semizeu, a săvârşit o vrajă. El a cătat cu ochii-i crunţi şi străpungători spre caii ce purtau oastea de amazoane. Sub privirea aceasta, caii s-au scuturat, sforăind ca turbaţi, trântind pe amazoane cu frunţile-n ţărână. Apoi s-au repezit, ca nişte lei flămânzi, muşcându-le de braţe, de pântece, de şolduri, mâncându-le cu totul.

Tot în aceeaşi vreme, s-a iscat o furtună ce-a scufundat în marş corăbiile pe care veniseră-n Leuce vestitele-amazoane.

După osânda asta, semizeul Ahile a chemat apele Pontului Euxin peste insula sa. Apele-au năvălit şi au purificat pământul insulei de sângele vărsat[9]

PEDEPSIREA LUI AIAS DIN LOCRIDA

TOATE ACESTE FAPTE, POVESTITE-N LEGENDE, s-au petrecut târziu, după ce Menelau şi frumoasa Elena –

întorşi din rătăciri care-au durat, cum ştiţi, vreme de şapte ani – au sosit iar acasă şi-au vieţuit, un timp, în palatul din Sparta. Menelau a-nchis ochii, şi soaţa lui Elena a fost luată de Hera, fără a fi întrebată, şi dată lui Ahile.

Să ne întoarcem însă din nou în faţa Troiei, după ce a fost arsă, şi să aflăm ce soartă au mai avut şi ceilalţi ahei rămaşi acolo.

După ce Menelau plecase cu Elena şi-o parte din corăbii, pe mare, către Sparta, regele Agamemnon mai zăbovise încă o vreme în Troada. Întârzia acolo, cu gândul s-o-mblânzească pe zeiţa Atena, ce era supărată fiindcă nu-l pedepsise pe Aias din Locrida, acel ce-i pângărise templul său de la Troia. Şi ca s-o îmbuneze, îi ridica sanctuare şi-i tot aducea jertfe zeiţei purtătoare de coif şi de egidă.

— Apleacă-te, zeiţă, cu mila ta spre noi şi nu ne oropsi în drumul către casă! se ruga Agamemnon de falnica Atena.

N-avea de unde şti că ea-i şi presărase zeci, sute de primejdii, în drumul către casă.

Terminând deci cu slujba şi jertfele-n Troada, regele Agamemnon a poruncit, de-asemeni, ca şi oştenii lui să se urce-n corăbii şi cu toţii să plece spre dorita Micenă. Şi au plecat pe mare. La început n-au fost pericole prea mari. Dar în câteva zile au început furtuni. Furtuni nenumărate, iscate de Poseidon la cererea Atenei. Dar cea mai grea din toate, mai înfricoşătoare, a fost dezlănţuită aproape de Eubeea. Părea că marea fierbe într-un cazan adânc. Cerul se coborâse până deasupra apei, vânăt şi mohorât. Iar vântul împingea corăbiile-aheie spre stâncile din coastă unde, trosnind cumplit,

se sfărâmau în ţăndări. Astfel au fost pierdute în apele adânci cele mai multe vase, oştenii înecaţi şi toată avuţia ce o purtau cu ei, din cetatea lui Priam, risipită pe fundul clocotitoarei mări. Printre aceste vase, a fost spartă-n bucăţi corabia pe care călătorise Aias. Însă eroul nostru nu s-a lăsat târât de valuri, spre adâncuri, ci s-a luptat cu ele, şi cum era voinic, a izbutit s-ajungă pe-o stâncă de la ţărm. S-a căţărat pe stâncă, şi, vesel, a căutat cu ochii lucitori spre muntele Olimp şi a strigat din răsputeri:

— Voi, zei, Palas-Atena şi tu, acel ce porţi alge în păru-ţi ud şi eşti rege pe mări, preacruntule Poseidon, aflaţi că n-am murit... Cu braţele acestea puternice, - omeneşti am răzbătut prin valuri... ha, ha! şi am scăpat... şi râd acum de voi...

Vă-nchipuiţi atunci cum s-a mâniat Atena, văzându-l pe eroul ce-i pângărise templul că mai trăieşte încă. Şi s-a-ncruntat amarnic zeul mării, Poseidon.

— N-ai pierit?... a răcnit din apele marine furtunosul Poseidon. N-ai pierit?... Ai să pieri...

Şi-a lovit cu tridentul acea stâncă înaltă pe care stătea Aias. Stâncă s-a despicat[10]. Se mai vede şi astăzi cum a fost ruptă-n două. Iar partea despicată s-a prăvălit în valuri, târându-l şi pe Aias. Astfel l-au pedepsit Atena şi Poseidon pe-acel ce avusese curajul să-i înfrunte.

ÎNECAREA CORĂBIILOR LA CAPUL CAFAREU

DUPĂ-NTÂMPLAREA ASTA, regele Agamemnon a plutit mai departe cu bruma de corăbii ce îi mai rămăsese. Credea că s-au sfârşit necazurile pe mări prin pierderea lui Aias. Numai că în Eubeea domnea pe-atunci Nauplios, tatăl lui Palamede, eroul ce fusese osândit în Troada şi omorât cu pietre. Atena şi zeiţa cu braţele ca neaua, care-i mânaseră pe-ahei până-n Troada, vruseseră să piară cel care cerea pacea.

Acum, aflând Nauplios că se apropie flota, a vrut la rându-i să plătească regelui Agamemnon moartea fiului său. La capul Cafareu al insulei Eubeea răsar mai peste tot colţi mari, rânjiţi din ape. Şi, într-o noapte neagră, Nauplios a aprins pe-aceste stânci un foc. Flota tocmai trecea prin apele acelea adânci, clocotitoare. Pornise iar furtuna. Vântul bătea avan şi azvârlea-n corăbii munţi negri, grei, de apă. Şi, văzând Agamemnon foc scânteind pe ţărm, a crezut că-i un port. S-a-ndreptat într-acolo cu corăbiile sale. Dar dintr-odată – zei! – vasele s-au ciocnit de colţii ascuţiţi şi, una după alta, corăbiile lui s-au scufundat în mare. Iar vuietul furtunii a stins pe totdeauna gemetele de moarte ce le scoteau oştenii regelui Agamemnon, care se prăvăleau în apele adânci[11].

Când s-a sfârşit furtuna şi s-au ivit iar zorii, nu mai plutea pe mare decât un singur vas. Era vasul regal, care era mai bun ca toate celelalte, însă şi el lovit de stâncile din ţărm şi-aproape plin de apă. Cu greu au izbutit de-au plecat mai departe.

Au plutit ei pe mare. Au înfruntat şi alte furtuni şi lupte grele, şi-abia într-un târziu au izbutit s-ajungă acasă, la Micena.

AGAMEMNON ESTE UCIS LA-NTOARCEREA ACASĂ DE SOŢIA NECREDINCIOASĂ

ATÂTA CĂ ÎN TIMPUL cât lipsise-Agamemnon, soţia-i Clitemnestra, sora mândrei Elena, nu i-a fost credincioasă. Mânată de-Afrodita, duşmana grecilor din războiul troian, regina Clitemnestra a îndrăgit pe-un altul, vărul lui Agamemnon, ce se chema Egist.

Dorind să nu-i sosească soţul pe negândite, regina aşezase pe-un munte foarte-nalt o strajă zi şi noapte. Când au distrus aheii bogatul oraş Troia, focul s-a ridicat în sus până la cer. În Lemnos s-au zărit coloanele de flăcări, care se ridicau din zidurile Troiei. Atunci locuitorii marei insule Lemnos au aprins şi ei focul pe o creastă de munte, dând veste că oraşul lui Priam a căzut. Din Lemnos s-a văzut până departe focul, pe coastele Eladei. Aşa, din munte-n munte, vestea a şi sosit într-o singură zi în oraşul Micena.

E lesne de-nţeles ce-a fost pe Clitemnestra, când a aflat c-aheii au biruit Troia şi se înapoiază soţul său, Agamemnon.

Sub îndemnul zeiţei, ea s-a făcut că este nespus de bucuroasă. L-a-mbrăţişat cu dor, şi toată numai zâmbet, l-a poftit în palat pe soţu-i Agamemnon.

— Întâi şi-ntâi, stăpâne, i-a glăsuit regina, te rog să faci o baie, şi-astfel să te purifici de sânge şi de colb…

Regele din Micena s-a învoit, fireşte; şi-a dezbrăcat armura; a dat încolo lancea, şi sabia, şi scutul. Ştia că e acasă, şi nu mai sunt primejdii. Trâmbiţele sunau. Chimvalele la fel. Şi adunaţi, curtenii îl aclamau pe rege, fiindcă se întorsese biruitor din Troia.

Egist pândea la uşă cu-o sabie în mână. Regina Clitemnestra îl conducea pe rege într-o sală de baie, largă şi-mpodobită cu sculpturi şi cu aur. Regele a intrat în baie să se scalde. Dar, cum l-a văzut singur, regina Clitemnestra a şi zvârlit asupră-i un văl lung şi ţesut din fire foarte tari. Regele Agamemnon s-a încurcat în văl, la fel ca într-o plasă, şi a căzut pe lespezi. Iar soaţa-i, Clitemnestra, cu sfatul lui Egist, l-a lovit cu securea în frunte de trei ori.

RĂZBUNAREA LUI ORESTE

ÎNDATĂ DUPĂ CRIMĂ[12], Egist s-a-nveşmântat în hainele regale şi a ieşit în piaţa oraşului, trufaş, stând lângă Clitemnestra. Mulţimea înfuriată de crima odioasă, care se săvârşise acolo, în palat, a vrut să-l şi înşface pe vicleanul Egist şi să-i scurteze viaţa. Însă l-a apărat regina Clitemnestra. Ea a strigat că fapta era o răzbunare pe regele-Agamemnon, fiindcă o îndrăgise pe copila lui Priam, urgisita Casandra.

Fata căzuse roabă lui Aias; dar acesta pierise-n apa mării; şi regele-Agamemnon o luase la Micena.

Se spune că poporul, văzând-o pe Casandra, cu chipul luminos şi cu privirea bună, o sfătuia să fugă.

Vroia să o ajute.

Dar ea îşi dorea moartea. Fusese înjosită de nemiloşii-ahei. Nu vroia să trăiască o viaţă de robie. Şi, fără să se teamă, şi-a lepădat mantia, cununa de pe cap şi băţul ei profetic. A intrat în palat cu celelalte roabe aduse de la Troia. Acolo adăsta securea ucigaşă, aceeaşi ce lovise în frunte pe-Agamemnon.

Îndată după moartea regelui Agamemnon, duşmanul său Egist voise să-i omoare şi unicu-i băiat, ce se numea Oreste.

Însă micul Oreste fusese luat de doică, în acel ceas de spaimă, şi dus în altă ţară, pe tărâmul Focidei.

Departe, în Focida, Oreste-a crescut mare, şi nu avea alt gând decât să-i pedepsească pe cei doi ucigaşi, cum cerea datina. În el ardea făclia urii răzbunătoare. Şi, ajungând flăcău, a plecat la Micena, însoţit de un prieten, ce se numea Pilade. S-a-nfăţişat acolo drept un sol din Focida şi-a pătruns în palat.

— Eu sunt acel pe care tu ai vrut să-l răpui… i-a glăsuit, cu silă, fiul lui Agamemnon vicleanului Egist. Am venit să-ţi plătesc moartea tatălui meu!…

A început o luptă. Însă o luptă scurtă[13]. Oreste era tare şi priceput la arme; şi Egist a căzut – cu toate că regina sărise în ajutorul lui, cu o secure-n mână. De nu era Electra, sora lui Oreste, poate-l şi răpunea. Electra i-a strigat:

— Fugi, frate!… Fugi departe!… Regina te pândeşte şi vrea să te omoare pentru iubitul ei…

Oreste s-a întors spre mama ucigaşă. Plin de durere-n suflet a săgetat-o-n piept.

Oreste, după fapta grozavă săvârşită, a avut de-ndurat chinuri nenumărate. El a fost urmărit de crudele

erinii – geniile infernale trimise să-l răpună şi să-l ducă-n Infern, pentru că-şi omorâse pe propria lui mamă. Zeiţele erinii l-au urmărit mult timp.

Până-n cele din urmă, se spune că Oreste ar fi fost judecat de zeii olimpieni în oraşul Atena, sus, pe stânca lui Ares[14]. Vreo câţiva olimpieni au hotărât să-l ierte, zicând că fapta lui a fost cu totul dreaptă. Regina Clitemnestra îşi meritase soarta.

Parte dintre erinii şi-au curmat urmărirea. Ele s-au aşezat într-o peşteră largă, chiar sub areopag. S-au numit eumenide şi-au ocrotit oraşul atât de drag Atenei[15].

Însă alte erinii l-au lovit mai departe pe tânărul Oreste. Ca să scape cu viaţă, a trebuit s-aducă din ţinutul Tauridei o statuie-a zeiţei caste a vânătoarei. Statuie fermecată. El a plecat alături de prietenu-i Pilade. Dar în templul zeiţei slujea, ca preoteasă, fecioara Ifigenia, pe care-odinioară regele Agamemnon vrusese s-o jertfească pe-un altar în Aulida – ca flota aheiană să poată să pornească spre coastele Troadei.

După multe necazuri, Oreste şi Ifigenia s-au cunoscut ca fraţi. Au plecat împreună spre patria dorită, ducând cu ei chipul de piatră al zeiţei.

Ajungând în Micena, Oreste s-a-nscăunat pe tronul părintesc, tronul lui Agamemnon. Prietenul credincios al regelui Oreste, Pilade, s-a-nsurat cu prinţesa Electra. Iar Ifigenia s-a făcut preoteasă într-alt templu măreţ al preacastei zeiţe[16].

Iată care-a fost soarta celor doi fraţi atrizi: Menelau şi-Agamemnon care au distrus Troia cu cetele de-ahei. Oastea lor a pierit la-ntoarcerea spre casă, pe mare, sub furtuni, şi toată bogăţia jefuită la Troia a fost

pierdută-n ape, unde zace şi-acum. Zeii ce-i aţâţau să plece la război i-au asuprit pe urmă. Ba, până şi urmaşii, prietenii, rudele au îndurat la fel. Învinşi şi-nvingători au suferit din plin.

Note:

1. Pe nume Frontis.

2. Oamenii din antichitate au născocit ideea că eroii deveneau în cea mai mare parte semizei, adică tot un fel de zei. Ei îşi închipuiau că eroii – care-i iubeau şi luptaseră în viaţă pentru pământeni – vor mijloci pe lângă zeii olimpieni, ori de câte ori aceştia ar fi vroit să-i urgisească. Şi în acest fel ar fi putut să scape de multe neajunsuri sau să capete ajutor în împrejurări grele.

3. Psilonul era Sulina de astăzi.

4. Noi îi zicem Leucei: Insula Şerpilor, pentru că ar fi vieţuit acolo nişte şerpi mici, negri, neveninoşi.

5. Ahile reprezenta pentru elini vitejia şi curajul desăvârşit în război. Era un fel de erou naţional. În acelaşi timp, el se bucura şi de protecţia anumitor zei: în primul rând a lui Zeus, prin intermediul rugăminţilor mamei sale Tetis; a Herei, datorită urii ei nemărginite faţă de troieni; şi a Atenei, ca sprijinitoare a celor mai mari eroi.

6. Marea de Azov.

7. Aşa povesteşte scriitorul Filostrat din secolul întâi al erei noastre, aducând indirect, în acest fel, un omagiu neîntrecutului poet elin, Homer.

8. În felul acesta povesteşte un alt scriitor: Flavius Arrianus, filozof şi istoric totodată, din cel de-al doilea secol al erei noastre.

9. Filostrat, în „Heroica” sa, pretindea că acest atac al amazoanelor în Insula Şerpilor s-ar fi petrecut în anul 168 al erei noastre. Istorii nu confirmă această luptă şi nici pe amazoane. Totuşi, nu se ştie de n-o fi fost vreodată, cumva, vreun măcel în ostrovul cu şerpi. Poate nişte războinici or fi răpus cu armele vreo ceată de femei, din nu ştim care pricini. Iar grecii, care erau atât de inventivi, or fi vrut să înnobileze acest măcel crud, creând povestea asta. Dacă este aşa sau altfel, noi nu avem de unde să cunoaştem. Nu ştim ce se ascunde sub cântecul străvechi despre Insula Şerpilor, care-şi scaldă şi astăzi coastele în apele înspumate ale Mării Negre.

10. Este vorba de stânca numită Gerestes. Văzând ciudata ei formă, elinii au născocit această interesantă legendă.

11. Motivul acestei legende, al regelui care atrage cu ajutorul focului corăbiile, pe furtună, între stânci, ca să le nimicească, a fost preluat de folclorul multor popoare. Se află şi în basmele noastre.

12. În tragedia sa „Agamemnon”, poetul Eschil ne cântă cumplita întâmplare.

13. Eschil, în tragedia „Heforele”, povesteşte moartea reginei Clitemnestra. Heforele erau nişte femei care-i jeleau pe morţi şi făceau libaţiuni pe mormintele lor. Titlul a fost dat simbolic de poet. Dealtfel, într-un desen pe-un vas, îl vedem pe Oreste vârându-şi paloşul răzbunător în trupul lui Egist. Regele învins dă strigătul de moarte. Dintr-o altă încăpere, ţâşneşte însă Clitemnestra cu o secure-n mână, şi este gata să-l lovească pe feciorul său, pe la spate. Mai încolo, se vede şi Electra, fata lui Agamemnon. Zărind-o Electra pe Clitemnestra, cu securea, îl vesteşte pe Oreste, ca să se poată apăra. Sunt unii învăţaţi care asemuiesc tragedia lui Eschil cu o altă operă, creată de Shakespeare, numită „Hamlet”. La fel, tânârul prinţ Hamlet doreşte să răzbune moartea tatălui său, regele ţării, ucis prin uneltirea unui unchi criminal, împreună cu mama necredincioasă.

14. Areopagul.

15. Acest lucru se arată în altă tragedie a lui Eschil, „Eumenidele”. Piesele: „Agamemnon”, „Heforele”, şi „Eumenidele” compun laolaltă trilogia „Orestia”, culme a artei lui Eschil.

16. Întâmplările acestea atât de zbuciumate au fost povestite de Euripide în tragedia lui „Ifigenia în Taurida”. Într-un grup statuar din secolul al V-lea înaintea erei noastre ne sunt înfăţişaţi Oreste şi Electra, după ce se întâlnesc în pace la Micena. Electra îşi ţine braţul cu dragoste de soră pe umărul voinic al regelui Oreste. Feţele lor exprimă iubirea ce şi-o poartă, caldă şi sinceră.

PĂŢANIILE LUI ULISE

Ahile-a-nsemnat vitejia în marele război troian. Fără de el, poate aheii erau zdrobiţi de dârzul Hector. Dar pe Ahile-l adusese în tabăra lui Agamemnon, prin isteţimea sa, Ulise. Acest erou întruchipează înţelepciunea, priceperea şi dibăcia. El a adus noi luptători, pe Filoctet, Neoptolem şi alţi eroi, în faţa Troiei, cu vorba sa meşteşugită. Fără de el, paladiul nu ar fi părăsit oraşul regelui Priam cel bătrân, nici n-ar fi fost meşteşugit calul de lemn. Zidul nebiruit al Troiei, clădit de doi zei olimpieni, ar fi rămas poate întreg.

Ce-i drept, Ulise nu dorise acest război atât de crud. Greu se urnise de acasă. Însă, intrat în bătălie, el a

făcut tot ce-a putut, cu mintea lui născocitoare, ca să asigure victoria cetelor regilor ahei.

Atâta că-n timpul cât fusese plecat în crunta bătălie, nu vedea-n visurile lui decât Itaca, patria sa cea mult iubită, în care îşi avea căminul.

N-avea alt gând, altă dorinţă mai fierbinte, decât să se întoarcă acasă[1], lângă fecioru-i Telemah şi lângă draga-i Penelopa.

Acuma, isprăvindu-se războiul, Ulise şi-a urcat pe cele douăsprezece corăbii ce le-avea, oastea care-i era încredinţată. Şi vântul a suflat în pânze, iară vâslaşii-au chiuit. Ziua era plină de soare şi marea lucie, în zări, îi chema ademenitoare şi-şi legăna, în faţa lor, valul cu murmure plăcute, aidoma unui cântec drag.

Şi au plutit, au tot plutit, până ce au zărit un ţărm locuit de un neam de oameni[2] ce-l ajutaseră pe Priam în marele război troian.

Aici au debarcat cu oastea. I-au nimicit pe toţi bărbaţii. Au luat întreaga avuţie ce se găsea-n oraşul lor, femeile şi fetele. Iar prada, astfel dobândită, au împărţit-o-n mod egal[3].

E drept că pe acest tărâm Ulise a pierdut şi el cam şaptezeci şi doi de oameni.

… Şi iară au pornit pe mare. Au mai plutit o săptămână şi-ncâ cinci zile pe deasupra. Au străbătut printr-o furtună, care i-a rătăcit pe ape, şi au ajuns lângă o coastă, unde sălăşluia poporul ciudat al lotofagilor[4]. Aceştia se hrăneau cu lotus. Cine mânca din floarea asta nu mai avea altă dorinţă decât să stea, pe veci, acolo, în insula cu lotofagi. Şi trei dintre însoţitorii cutezătorului Ulise, gustând din lotusul cel dulce, n-au vrut să plece mai departe. Însă Ulise se

gândea la cei de-acasă, că-i aşteaptă. Fiindcă ei se împotriveau, a dat poruncă celorlalţi să-i ia cu sila, să-i aducă sus, pe corăbiile-aheie. Aceştia însă se zbăteau, sub vraja florilor de lotus. Vroiau să se arunce-n apă. Să se întoarcă-n insulă. Atunci Ulise i-a legat de băncile corăbiei cu şţreanguri tari de cânepă.

ÎN PEŞTERA CICLOPULUI POLIFEM

Plutind ei apoi mai departe, au întâlnit o insulă care era plină de capre. De capre negre, sprintene. I-au spus Insula Caprelor[5]. Trecând apoi de insulă, au poposit pe-un ţărm, pe care sălăşluiau nişte uriaşi c-un singur ochi, nişte ciclopi, am spune azi[6].

Ulise s-a urcat pe ţărm, lăsând corabia pe apă, ferită într-un golfuleţ. Doar doisprezece soţi mai zdraveni şi curajoşi urmau pe rege în ţara asta misterioasă.

Au luat cu ei puţină hrană şi-ntr-un burduf mare de capră un vin roşu, îmbătător, pe care îl primiseră, din Tracia, de la un preot.

Urcându-se pe acea coastă au întâlnit o peşteră. O peşteră înaltă, largă, în care locuia ciclopul cel mai cumplit din tot ţinutul. Era ciclopul Polifem, feciorul zeului Poseidon. Şi, pătrunzând în peşteră, călătorii s-au minunat nespus de tot ce ochii le vedeau. Erau

acolo îngrămădite coşuri cu brânză, şiştare mari şi alte vase pline cu lapte sau cu zăr. Iară în ţarcuri behăiau sute şi mii de iezi sau miei.

Ciclopul nu era acolo. Era cu turmele pe vale.

Dar nu trecu decât puţin şi s-auziră paşii-i groaznici, ce zguduiau pământul tot; şi el pătrunse-n peşteră, mânându-şi turmele cu-o bâtă, făcută dintr-un trunchi uriaş. Închise peştera cu-o stâncă, ce nu ar fi putut s-o tragă nici patruzeci – poate mai bine – de boi.

Aprinde un foc bun şi vrea să-şi pregătească hrana. Dar la lumina focului zăreşte-ndată oaspeţii.

— Cine sunteţi? răcneşte el. Cum aţi pătruns în peşteră?

Şi îşi rotea sub frunte ochiul său arzător şi fioros.

— Suntem ahei. Venim din Troia. Furtunile ne-au rătăcit. Ci tu, fii bun, ne ospeţeşte. Ştii foarte bine că-i poruncă de la stăpânul nostru, Zeus, să-i primeşti bine pe drumeţi…

Ciclopul a-nceput să râdă. Şi ce râs, zei!… Parcă era nu râs de fiinţă, ci un clocot, urlet de valuri şi furtuni. Ce râs!… Parcă se dărâma asupra lor cerul întreg şi bubuiau din înălţimi tunete tari, înfricoşate, şi trăsnete parcă-i loveau.

— Ha, ha, ha, ha!… râdea ciclopul. Mă învăţaţi pe mine voi?… Şi să mă tem cumva de Zeus, eu care sunt la fel de tare ca orice zeu?… Ha, ha, ha, ha!…

Fără de alte multe vorbe, i-a înşfăcat pe doi oşteni şi i-a mâncat cât ai clipi. Apoi s-a-ndestulat cu lapte, şi, sătul bine, s-a culcat.

Văzându-l că a adormit şi sforăie-nfricoşător, Ulise s-a gândit să-şi scoată sabia lui cea ascuţită şi să i-o vâre-adânc în piept. Însă şi-a dat isteţul seama că

omorându-l e-n zadar.

Erau închişi în peşteră de steiul cel enorm, proptit chiar la intrare de ciclop.

Aşa s-a scurs pe-ncetul noaptea. În zori, ciclopul a mâncat pe alţi doi soţi ai lui Ulise, şi a plecat cu turmele, punând la uşă din nou stânca.

URIAŞUL ESTE ORBIT CU UN TRUNCHI ÎNROŞIT ÎN FOC

Ulise s-a gândit un timp: ce-i de făcut şi cum să scape din peştera ciclopului? Căutând şi frământându-şi mintea, a zărit într-un colţ un trunchi lung de măslin: o altă bâtă, pe care o avea ciclopul, ca să îşi mâne turmele.

L-au luat, l-au ascuţit la vârf şi l-au pus bine la o parte. Iară când s-a lăsat amurgul peste acel ţinut de spaimă, aheii au aprins un foc în peştera ciclopului. Tocmai venea şi el din vale. Cum a pătruns în peşteră, a înşfăcat alţi doi oşteni şi i-a mâncat numaidecât.

Aheii se uitau pieriţi cum le mânca uriaşul soţii, scăpaţi de moarte-n faţa Troii. Însă Ulise, fără teamă, s-a repezit, a luat burduful cel plin cu vin roşu şi tare.

Vinul era atât de tare, încât aheii îl sorbeau doar subţiat cu apă rece: trei sferturi apă, un sfert vin. Altfel, doar dintr-o-nghiţitură se prăbuşeau beţi la pământ.

Acum însă isteţul nostru a turnat vinul spumegos într-un vas mare de pământ şi i l-a întins uriaşului:

— Soarbe, să vezi cât e de bun, a glăsuit el spre ciclop. I-o băutură zisă vin…

Ciclopul nu băuse încă sucul de struguri pân-atunci, şi l-a sorbit cu lăcomie.

— Mai dă-mi!… a poruncit voios. Şi spune-mi, măi, şi cum te cheamă?…

Ulise i-a turnat din nou ciclopului în oală vin şi i-a răspuns plin de dulceaţă:

— Numele meu aheu e „Nimeni”…

— Aha!… a mormăit ciclopul. Nimeni te cheamă?… Bine, bine… Ia mai deşartă-mi puţin vin…

Dar cum l-a sorbit şi pe-acesta, puterea lui l-a doborât, ciclopul s-a lăsat pe-o rână şi-a lunecat pe lespezi, beat, chiar în mijlocul oilor.

Ulise-atunci a făcut semn ostaşilor şi-au înroşit bârna de lemn în flacără. S-au apropiat de Polifem şi ascuţişul trunchiului i l-au vârât adânc în ochi. Ba încă i l-au răsucit. Şi ochiul lui a sfârâit ca fierul de pe nicovală, bătut, încins, vârât în apă.

Uriaşul a-nceput să urle. Şi urletul lui i-a trezit pe toţi ciclopii insulei. Ei au venit la peşteră şi i-au strigat în cor de-afară:

— Ce-i Polifem? Ce s-a-ntâmplat şi de ce ne trezeşti din somn?

Iar Polifem, urlând mai tare, le-a dat răspuns:

— Săriţi, ciclopilor, şi m-ajutaţi, că Nimeni mi-a vârât în ochi o ţeapă înroşită-n foc şi m-a orbit!

— Ce tot spui?… Nimeni te-a orbit?… Îţi baţi, pesemne, joc de noi… Dacă nu-i nimeni, ce tot urli?… Haideţi, ciclopilor, de-aici… căci Polifem a-nnebunit… [7]

AHEII SE LEAGĂ SUB PÂNTECELE OILOR ŞI IES DIN PEŞTERĂ

Şi s-au pornit, buluc, ciclopii, spre peşterile-ntunecate unde-şi făcuseră culcuş, nemailuând seamă la feciorul zeului mărilor Poseidon, care urla necontenit şi se izbea de toţi pereţii peşterii sale, tot căutând pe Nimeni şi pe soţii săi.

Însă Ulise şi cu soţii săreau prin peşteră mai sprinteni decât căpriţele de munte şi îi scăpau mereu din mâini.

Asta până spre dimineaţă, când oile s-au grămădit la gura peşterii, să iasă. Atâta numai că Ulise legase câte trei berbeci, bine-n curmeie, laolaltă. Şi pe sub pântecele lor prinsese câte un oştean. Şi el se agăţase ţeapăn de cel mai mare animal, starostele berbecilor din turmele lui Polifem.

Ciclopul s-aşezase-n uşă, pipăia oile pe spate. Iară aheilor, în piept le bătea tare inima, de bucurie, că uriaşul nu era cât de cât deştept şi nu căta sub pântec turma.

Aşa au izbutit Ulise şi soţii lui să ias-afară şi să alerge, cu grăbire, pe vasul care-i aştepta în golfuleţul liniştit. Şi, urcaţi pe corabie, au început să şi vâslească, până ce au ajuns în larg. De-acolo a strigat Ulise:

— Hei, Polifem!… Hei, Polifem, acela care ţi-a scos ochiul nu este Nimeni, cum credeai, ci-s eu, Ulise… din Itaca… Hei, Polifem, te-am păcălit!…

O!… Când a auzit ciclopul a înşfăcat o stâncă mare cât un palat… Ce un palat?!… Un munte-ntreg! Şi l-a

azvârlit în apa mării, răcnind cu ciudă:

— Vai!… Auzisem prevestirea că tu, Ulise, vei veni. Însă credeam că-i un uriaş, şi nu un vierme cum te-arăţi…

— Un vierme, însă înţelept, iar tu, puternic eşti ca zeii, dar eşti netot, o Polifem!… a glăsuit din nou Ulise, în timp ce stânca aruncată de Polifem zguduia vasul.

Şi valurile se săltau şi clocoteau în jurul lor, pentru că Polifem, uriaşul, striga acum pe tatăl său, stăpânul mărilor, Poseidon:

— O!… Tată, tu, răsari din ape şi pedepseşte-l pe Ulise. Nu-l lăsa să se-ntoarc-acasă!… O!… Tată… Tată… pedepseşte-l…

Dar grecii hohoteau pe punte, auzind ţipetele lui înverşunate către ape; căci preaisteţul din Itaca le da curaj zicând aşa:

— Am învins noi oraşul Troia, căruia soarta îi urzise să fie-n veci nebiruit, căci avea ziduri ridicate de zeii-Apolo şi Poseidon. Şi-am înfruntat pe-olimpienii, care îl sprijineau pe Priam: Apolo, Artemis, şi Leto, şi Afrodita, şi nebunul zeu al războiului, feciorul Herei. Şi nu o să răzbim prin marea ocârmuită de Poseidon? Eu nu mă tem deloc de el, de vreme ce-am înfrânt destinul cetăţii Troiei. Prindeţi în mâinile voinice vâslele tari şi să pornim fără de teamă mai departe…

Şi pornind grecii, fără frică, au ajuns într-o insulă unde domnea, pe voia sa, Eol, regele peste vânturi[8].

ÎN INSULA LUI EOL ŞI ÎN ŢINUTUL LESTRIGONILOR

AICI ULISE I-A GRĂIT cu vorba sa meşteşugită zeului Eol cel măreţ şi i s-a plâns că l-au lovit pe-ntinsul mărilor furtuni. Furtuni pe care le-au iscat chiar vânturile ne-ndurate. Ulise i-a vorbit atât de iscusit şi de frumos, încât Eol, ce nu primeşte pe nimeni oaspe-n casa lui, l-a primit bine şi cu cinste. Iar la plecare i-a adus, în semn de mare preţuire, într-un burduf, făcut din piele, legat la gură cu un lanţ în întregime de argint, acele vânturi ce umblau, pe-ntinsul mării, deseori.

— Să le păstrezi… Să le dai drumul, numai când ai s-ajungi la ţintă, a glăsuit regele Eol.

Nu lăsase în libertate decât pe vântul de apus, Zefirul cel îmbălsămat, ca să-i împingă pânzele corăbiilor către Itaca. Dar zeul Eol l-a rugat un singur lucru pe Ulise: să nu arate nimănui ce se găseşte în burduf, nici măcar celorlalţi ahei.

Plutind ei apoi peste mare, însoţitorii lui Ulise au socotit că în burduf se află aur şi argint. Şi pândind toţi un timp prielnic, când el, Ulise, dormea dus, au desfăcut din lanţ burduful. Iar vânturile au ieşit şi s-a dezlănţuit furtuna. Şi ce furtună!… Niciodată nu mai bătuseră-mpreună atâtea vânturi peste mare. Toate-n

acelaşi timp suflau şi zguduiau genunea neagră a apelor până-n adânc.

Sub vijelia cea grozavă, s-a deşteptat însă Ulise, şi fiind navigator destoinic, după destule încercări, au reuşit să poposească la ţărmul altei insule.

Însoţitorii lui Ulise, cu unsprezece din corăbii, au şi tras repede la ţărm. Numai Ulise a rămas, prevăzător, în largul mării. El s-a urcat sus, pe catarg, să cerceteze insula, cu ochii lui străbătători[9].

Însă pe insula aceasta trăia un neam, zis lestrigonii, uriaşi şi mâncători de oameni.

Şi chiar sub ochii lui Ulise, neputincios stând pe catarg, uriaşii au sărit îndată, au sfărâmat corăbiile, şi pe ahei i-au tras în ţeapă. S-au dus acasă şi i-au fript. Şi i-au mâncat numaidecât, puşi în frigare, ca pe miei.

Astfel n-a mai avut Ulise, din flota lui atât de mare, decât doar o corabie. Câţi rămăseseră cu el i-au plâns cu lacrimi arzătoare pe cei care pieriseră, mâncaţi de cruzii lestrigoni. Însă jelindu-i pe cei morţi, au înălţat pânzele toate şi au vâslit cu încordare, căci blestemaţii lestrigoni azvârleau iarăşi după ei cu stânci cât munţii, colţuroase, şi erau gata să-i zdrobească şi să-i afunde-n apa mării.

— Vâsliţi!... Vâsliţi!... striga Ulise. Eu ştiu că toate-aceste crime sunt uneltite de Poseidon, de zeul ce ne urmăreşte ca să-l răzbune pe ciclop. Dar nu mă voi lăsa eu pradă atât de lesne lui Poseidon. Mă voi lupta. Voi izbândi şi voi ajunge în Itaca. Vâsliţi!... Vâsliţi!... Nu vă lăsaţi!...

PE TĂRÂMUL VRĂJITOAREI CIRCE ŞI ÎN INFERN

ŞI, TOT VÂSLIND ŞI RĂTĂCIND pe mările fără hotar, Ulise cu oştenii săi, puţinii care mai trăiau, au ajuns pe un alt tărâm. Era o insulă Eea[10]. În ţara asta locuia o mare vrăjitoare, Circe[11].

Aici, frumoasa vrăjitoare, îndrăgostită de Ulise, n-a vrut să-l lase să mai plece şi l-a ţinut un an întreg, dându-i ospeţe strălucite.

Ba chiar când anul a trecut, la stăruinţa lui Ulise că vrea să plece către casă, ea i-a răspuns cu viclenie:

— Te las să pleci, dacă-nainte ai să cobori până-n ţinutul lui Hades, zeul mohorât, şi-ai să-i întrebi pe cei de-acolo dacă e bine să te-ntorci…

La drept vorbind, frumoasa Circe vroia să-l pună pe Ulise să se coboare în Infern; şi-acolo ea să uneltească prin Hades şi prin Persefona ca umbrele să-l sfătuiască pe regele de la Itaca să nu mai plece din Eea. Şi-astfel eroul să-i rămână pe totdeauna ca bărbat[12].

Neavând altfel nici un mijloc să plece din acel tărâm, Ulise i-a făgăduit să se coboare în Infern.

Şi tot luptându-se cu soarta, dornic întruna s-o învingă, Ulise a plecat spre ţara întunecată a lui Hades.

Acolo, a-ntâlnit în cale pe regele profeţilor: Tiresias cel preavestit.

Tiresias i-a prevestit câte avea să mai îndure în

drumul lui către Itaca şi cum se va dezlănţui mai tare ura-nverşunată a lui Poseidon furtunosul. Apoi, i-a mai rostit că soaţa, mult credincioasa Penelopa, este silită să-şi aleagă, în locul lui, un alt bărbat, pentru că toţi îl socot mort.

După Tiresias, lui Ulise i s-au mai arătat şi alţii. Mama lui însăşi, Anticleea – care murise între timp – a venit să-l sfătuiască.

S-a-nfăţişat şi Agamemnon, cel doborât de Clitemnestra atunci când a ajuns acasă.

— Nu te încrede în soţie, a spus regele mânios. Să nu păţeşti ce-am păţit eu, de la iubita-ţi Penelopa. Mai bine stai tihnit la Circe!

Heracle, Antiloh, Patrocle, Aias, chiar voinicul Ahile şi umbrele altor eroi i-au grăit în acelaşi fel:

— Cu toţii-am suferit destul. Cel puţin tu să fii ferit de relele care te-aşteaptă.

Toţi i-au vorbit, însă Ulise iubea atâta de fierbinte insula lui sărăcăcioasă, pe soaţa-i cea mult răbdătoare şi pe fecioru-i, Telemah, încât nu s-a înduplecat.

— Orice mi-aţi spune, eu tot plec. Primejdiile nu mă opresc. Eu trebuie să văd Itaca, după aceea pot să mor…

Era atât de avântat, când rostea vorbele acestea, încât şi umbrele acelor mult glorioşi eroi: Heracle, Patrocle, Aias şi Ahile se zice c-au zâmbit atunci, deşi erau în ţara morţii.

Şi Circe n-a avut ce face. Potrivit înţelegerii, după această încercare a trebuit să se-nvoiască şi să-i dea drumul iar pe mări.

ÎN INSULA OGIGIA, LA CALIPSO

A PORNIT, DECI, DIN NOU ULISE. Sirenele – fecioare-păsări, din insulele Sirenuse[13] – l-au ispitit cu cântece înşelătoare să coboare în ţara lor şi să rămână. Ulise-a astupat cu ceară urechile vâslaşilor şi pe el însuşi s-a legat cu frânghii groase de catarg.

Şi mai erau pe-atunci doi monştri, astăzi sunt stânci obişnuite, ce se numeau Scila şi Caribda[14]. Scila i-a luat şase luntraşi, de pe corabie, în cele şase boturi ale sale, ce-aveau, nu două, ci câte trei rânduri de dinţi. Caribda a supt apa mării şi-a azvârlit-o iar afară, ca să-i înece pe Ulise şi pe însoţitorii săi. Dar ei, vâslind mai încordaţi, au scăpat şi de aceşti monştri.

Ajunşi în ţara soarelui, o insulă ce-avea trei vârfuri[15], însoţitorii lui Ulise au mâncat boii cei sfinţiţi ai marelui zeu Helios. Drept răzbunare, Helios nu a mai vrut să dea lumină. Iar Zeus, ca să-l îmblânzească şi să-l întoarcă iar pe cer pe zeul care luminează, a trăsnit vasul lui Ulise. Toţi corăbierii au pierit. Numai Ulise, agăţat de scândurile sfărâmate, a-nfruntat valurile repezi şi-a ajuns in Ogigia[16], insula nimfei Calipso[17].

Frumos bărbat era Ulise! Nimfa l-a îndrăgit şi ea. L-a primit în palatul său şi i-a făgăduit să-l facă nemuritor pe veşnicie, dacă primea să-i fie soţ[18].

Însă Ulise, însetat de a fi iarăşi în Itaca, i-a răspuns nimfei Calipso:

— Eu ştiu că draga mea nevastă Penelopa nu e ca

tine de frumoasă, pentru că tu eşti o zeiţă fără moarte. Dar eu nu am altă dorinţă decât s-ajung s-o văd şi să-mi văd ţara.

Aşa a glăsuit Ulise, şi totuşi Calipso, neîndurată, l-a ţinut şapte ani la ea. Şapte ani l-a ţinut acolo, crescându-i dorul şi mărindu-i jalea, încât sărmanul ajunsese să nu-şi dorească altceva decât să vadă ţărmurile insulei, şi-apoi să moară.

PLUTA ESTE CUFUNDATĂ DE POSEIDON

PÂNĂ LA URMĂ, ÎNDRĂZNEŢUL n-a mai putut să rabde dorul de ţara lui, Itaca dragă. Şi-a făurit atunci o plută, din trunchiuri de copaci negeluite, pornind pe mare, către casă.

Nenorocirea lui a fost însă că zeul care-l ura de moarte – pentru vina de-a-l fi orbit pe Polifem, ciclopul – Poseidon, furtunosul, l-a zărit. Tocmai se întorcea de la un ospăţ.

— Aha!... Tu vrei să scapi? a rostit zeul.

Şi-a strâns îndată norii şi vânturile cele mai avane şi marea a clătit-o din adâncuri, cu fiorosul lui trident.

Talazurile au urlat spre plută, ca nişte fiare-nverşunate. Au răsturnat-o într-o clipă, şi au sfărâmat-o-n bucăţele. Iar pe Ulise l-au vârât la fund.

Dar el nu s-a lăsat zdrobit de soartă, şi, cum era voinic şi zdravăn, s-a luat la luptă şi cu marea. S-a

ridicat la suprafaţă, şi biciuit necontenit, trântit încoace sau încolo, a izbutit totuşi să-şi prindă palmele tari de un buştean.

Astfel s-a războit, trei zile, cu marea cea învolburată, fără să-şi piardă nici o clipă încrederea că va ajunge în insula lui dragă, în Itaca.

Abia atunci a izbutit s-atingă ţărmul cel nisipos al unei insule frumoase, numită Scheria[19]. Acolo locuiau feacii, un popor blând.

Şi atingând ţărmul acela, Ulise, istovit de luptă, a căzut jos şi-a adormit.

Din fericire pentru el, tocmai veneau la malul mării, să spele rufe, nişte fete. Şi printre ele se găsea încântătoarea Nausicaa, copilă a lui Alcinou, regele-acelei insule.

O!... Ce s-au mai speriat cu toate... Însă Ulise era chipeş.

— Parcă-i un zeu picat din slavă!... a şoptit mândra Nausicaa.

OSPEŢIA LUI ALCINOU

TREZINDU-SE DIN SOMN ULISE, de ţipetele fetelor, a şi zărit-o pe copila lui Alcinou cea minunată. A stat un timp şi a privit-o. Ochii lui nu puteau să creadă că văd asemeni frumuseţe. Apoi a glăsuit cu duioşie:

— Privesc la tine şi nu ştiu de eşti femeie sau zeiţă din Olimp. Semeni cu Artemis încântătoarea. Mă plec-naintea frumuseţii tale şi mă cutremur din adânc...

După această cuvântare, Ulise s-a plecat din nou domniţei. Iar ea l-a-ndestulat cu hrană, l-a adăpat cu vin de soi, negru, din insula feacilor; şi-a fost călăuzit la rege. Şi regele l-a ospeţit cu cinste mare, după datini. A pus la cale jocuri, lupte şi-ntreceri voiniceşti. Unii dintre flăcăi l-au îmbiat şi pe Ulise să lupte în ograda largă, să-şi dovedească-ndemânarea, destoinicia şi puterea. Iar Ulise, ca s-arate că nu se teme de nimic, a prins în braţe-un bolovan de o mărime uimitoare. L-a aruncat numai cu-o mână peste palat şi peste ziduri, până departe, către ţărmul în care marea se lovea cu înspumatele ei valuri.

Văzându-l cât e de voinic, nimeni nu a mai cutezat să-l cheme pe Ulise-n luptă. Fecioara, mândra Nausicaa, l-a îndrăgit parcă mai mult. În sine îşi spunea vrăjită:

„De ar vrea zeii să rămână aici, la noi, să-mi fie soţ! … „

Regele Alcinou, la rându-i, se bucura să aibă-n ţară un astfel de viteaz ca el. Deşi nu-l cunoştea pe nume, înţelegea că-i un oştean, un bărbat vrednic, fără teamă de nimeni şi nimic pe lume.

ULISE ÎŞI POVESTEŞTE RĂTĂCIRILE

ŞI TOT URMÂNDU-SE OSPĂŢUL, s-a auzit un cântec dulce. Cânta bătrânul Demodoc, un aed orb, dar plin

de har[20]. El, însoţindu-se cu lira, cânta – ce credeţi? – chiar războiul nimicitor, purtat de-ahei contra lui Priam cel bătrân; cânta pe-Ahile şi Ulise şi Menelau şi Agamemnon, pe cei doi Aias, Antiloh şi pe ceilalţi viteji de seamă. Şi, auzind acele stihuri prin care-aedul proslăvea pe toţi eroii de la Troia, Ulise a simţit că-i vin pe gene lacrimi arzătoare.

— O, Demodoc, a glăsuit regele insulei Itaca, tu povesteşti mult prea frumos, de parcă ai fi fost acolo, în faţa zidurilor Troiei. Poate te-a inspirat Apolo… Dar ştii, bătrâne, să ne cânţi povestea calului de lemn, pe care grecii l-au lăsat în faţa porţilor troiene?

— Ştiu, cum de nu, a spus aedul, cătând cu ochii stinşi în acea parte unde şedeau stăpânu-i şi Ulise.

Şi Demodoc a prins să cânte şi-această faptă prea isteaţă a lui Ulise din Itaca, faptă ce-a dus în acea noapte la pierderea cetăţii Troia.

Cânta, cânta duios bătrânul şi lira lui suna atât de jalnic! Cânta povestea cum s-aprinsese Troia şi cum arsese-n flăcări luminoase, ce lingeau cerul albăstrui al nopţii, încât pe faţa lui Ulise lacrimi curgeau din nou şiroaie. Cânta, cânta şi rătăcirile-i pe mare… Şi dorul s-aprinsese iară viu în pieptul multîncercatului Ulise, pentru soţie, pentru casă.

Regele Alcinou, văzând aceasta, a dat poruncă-aedului să tacă, să-şi pună lira la o parte. Şi l-a rugat pe oaspete să-i spună ce nume poartă şi de unde vine. Deşi îi era drag şi ar fi vrut, desigur, să-l aibă ca soţ al scumpei lui copile, totuşi el i-a jurat că îl va duce, de va vroi, în orice ţară.

Văzând atâta bunătate, Ulise şi-a rostit povestea. A arătat că este din Itaca şi vrea numai s-ajungă-acasă.

Apoi a început să spună cum au pornit ei de la Troia, cum s-au luptat cu multe neamuri şi l-au orbit pe Polifem, feciorul zeului Poseidon. Şi cum Poseidon, pentru asta, l-a urmărit plin de mânie, pe mări; prin insule; la Circe; pe la sirenele cu glasuri înşelătoare ce-l chemau; apoi la Scila şi Caribda. Cum a ajuns după aceea la Calipso, scă-pând cu greu din mreaja ei şi, în sfârşit, cum a scăpat de moarte, prins de-un buştean, târât de valuri, zvârlit pe malul feacian.

ÎNTOARCEREA ÎN ITACA

TOŢI ASCULTAU FĂRĂ O ŞOAPTĂ povestea lui. Când a sfârşit, într-un târziu, şi-a plecat fruntea pe o masă. Atuncea Alcinou a spus:

— De vreme ce-ai sosit, Ulise, fii sigur că ai să te-ntorci în insula ta mult dorită. Amarul tău se va sfârşi…

S-a-ndreptat apoi spre curtenii ce se aflau cu el la masă şi le-a cerut s-aducă daruri viteazului de la Itaca. Să i le pună într-un vas, cu pânze şi cu vâsle bune, care să-l poarte pe Ulise către pământul multdorit.

Şi, chiar în ziua următoare, regele insulei Itaca şi-a luat rămas bun de la gazde. Ochii frumoasei Nausicaa – spun unii – că erau mâhniţi, scăldaţi în lacrimi, văzând pe rege că porneşte către Itaca şi soţie.

După aceea regele Ulise, suindu-se pe vasul feacian, a dat semnalul de plecare. Vâslaşii s-au plecat pe rame. Unul a dat un chiot, şi-au pornit. Corabia plutea spre zări ca şoimul, căci nu erau în largurile mării

vâslaşi mai buni ca ai lui Alcinou. Şi cu iuţeală îl purta cu sine corabia, spre ţărmurile insulei Itaca, pe viteazul Ulise, preaisteţul, acel ce pătimise atât de multe, luptându-se-n războiul de la Troia, şi-apoi pe mările învolburate. Dar el în linişte-adormise, purtat de vâsle peste valuri. Uitase-n somnul lui ce suferise şi se visa acum acasă.

Dormind trudit, Ulise n-a simţit când au ajuns în insula Itaca. Vâslaşii l-au dat jos de pe corabie, încet, încet culcându-l lin pe-un aşternut, sub un copac. I-au pus alături lăzile cu darurile feaciene şi au pornit pe calea-ntoarsă.

Din întâmplare, i-a văzut din nou Poseidon. Şi el s-a supărat cumplit că prada lui, Ulise, îi scăpase. Cu îndârjire-a făcut un semn, cu marele-i trident strălucitor, şi vasul feacian a împietrit. S-a prefăcut pe loc în stâncă sură[21].

PORCARUL EUMEU ÎI DESTĂINUIE LUI ULISE FAPTELE PEŢITORILOR

DUPĂ UN TIMP S-A DEŞTEPTAT ULISE. Privea în jur şi nu-i venea să creadă.

— Aici e insula Itaca!... striga el parcă-nnebunit de-atâta fericire ce-o trăia. Şi săruta pământul drag.

Dar fiind totuşi prevăzător, s-a dezbrăcat de hainele frumoase, primite de la Alcinou, şi s-a-mbrăcat în nişte straie de om sărac, de cerşetor.

A ascuns într-o peşteră adâncă lăzile mari, pline de daruri, şi-a pornit prin insulă, s-o cerceteze mai întâi.

Mergând prin insulă, Ulise l-a întâlnit pe un porcar, un om bătrân şi de credinţă, ce purta numele Eumeu.

Acesta, socotind că-ntr-adevăr Ulise este un cerşetor, l-a omenit cum se cuvine. L-a ospătat, l-a odihnit şi, vorbind ei, dintr-una-ntr-alta, Eumeu i-a povestit durerea preacredincioasei Penelopa.

— Soţul, Ulise, i-a plecat, zicea Eumeu, şi a pierit desigur, undeva, în lupte. În casa lui s-au oploşit mulţime de peţitori neruşinaţi. Unii sunt chiar din insulă, alţii de prin cetăţi vecine. Şi fiecare-ar vrea s-o ia pe Penelopa de soţie, căci e frumoasă şi e bună. Iară cirezi şi turme are destule. Ea-i tot amână şi-i amână. Spune că-şi va alege soţul când va sfârşi de ţesut pânza cu care-şi va învăli fruntea regală-n ziua mult urât-a nunţii. Dar tot ce ţese-n timpul zilei, destramă iar în timpul nopţii... şi îl aşteaptă pe Ulise... şi îl aşteaptă... şi-l jeleşte, vărsând nenumărate lacrimi, frumoasa, dulcea Penelopa. În acest timp neruşinaţii de peţitori pătrund în casă-i, benchetuiesc, îi sorb tot vinul, mănâncă turmele, fură din avuţia lui Ulise şi-i pângăresc întreg palatul... Ea n-a pierdut încă nădejdea ca să-şi revadă iar bărbatul. Nu crede c-a murit. Tot vrea să afle ce s-a mai întâmplat la Troia, când zidurile au fost arse. Cu cine a plecat de-acolo? Poate s-a mai aflat ceva între timp. De-aceea şi-a trimis feciorul, pe nume Telemah, la Sparta şi la bătrânul rege Nestor, să-ntrebe ce se mai aude despre aheii rătăciţi. Chiar astăzi trebuie să se-ntoarcă. Însă tâlharii peţitori au pus la cale să-l ucidă fiindcă prea le stătea în cale.

Ulise ascultase totul, şi-n pieptul lui se aprinsese flacăra urii-n vâlvătăi. Ar fi pornit în acea clipă să se răzbune pe tâlhari. Dar el era prevăzător şi chibzuit în toate cele. Nu se pripise niciodată. Mai puţin se pripea acum...

PLANUL FĂURIT ÎMPREUNĂ CU TELEMAH

ŞI-A STAT ULISE LA EUMEU, în ospeţie, toată noaptea. Când s-au ivit pe mare zorii, s-a arătat şi Telemah, venind cu o corabie. Ulise i-a ieşit-nainte. L-a cunoscut numaidecât, căci era tocmai cum fusese Ulise-n vremea tinereţii.

După puţină cumpănire, Ulise i-a spus cine este. Tată şi fiu s-au strâns în braţe. Şi tatăl n-avea ochi destui să-şi vadă şi să-şi mângâie feciorul. Crescuse mare şi puternic. Îl cerceta la trup, la faţă, şi tot rostea:

— Mă bucur, Telemah, că eşti voinic. Acum ne pregătim şi de răsplata netrebnicilor peţitori...

Apoi, în taină-au făcut planul. Nu trebuia să afle nimeni că el, Ulise, s-a întors. Şi cel dintâi s-a dus acasă feciorul, Telemah, voios cum nu fusese pân-atuncea sărmanul tânăr niciodată.

În urmă, a sosit Ulise în hainele de cerşetor. Când a intrat la el acasă, inima îi bătea să-i spargă pieptul,

nimic alta. Pe poarta asta se pornise cu douăzeci de ani în urmă. Şi iată, dup-atâta vreme, îi era dat s-o vadă iar.

În poarta casei sta un câine, sleit, bătrân, aproape mort. Cum a simţit însă c-atinge, cu paşii, lespedea, Ulise, câinele a ridicat capul, încet, încet, şi l-a privit. În ochii lui plini de credinţă a licărit o luminiţă. A încercat să dea din coadă şi să-şi arate bucuria… Era bătrânul câine Argos, ce îl slujise pe Ulise şi-l aşteptase să-l mai vadă. Acum, privindu-l cu iubire, bătrânul câine a-nchis ochii.

Înverşunat parcă mai rău, Ulise a pătruns în sala unde-i benchetuiau duşmanii. În hainele de cerşetor, s-a prefăcut că-i este foame şi le-a cerut o-mbucătură.

Şi ei, râzând în hohote, i-au dat nişte resturi de carne; dar l-au lovit, şi l-au batjocorit cu vorbe care de care mai urâte.

Aflând regina Penelopa că-n casa ei un biet milog, fiindcă ceruse de mâncare, a fost bătut şi înjosit, s-a mâniat fără măsură. A dat poruncă unei roabe, bătrâna doic-a lui Ulise, să-i pregătească un pat moale drumeţului, să s-odihnească. Iar mai-nainte, după datini, să-i spele-ntr-un lighean de-aramă picioarele preaostenite.

Bătrâna doică Euricleea a pregătit patul cel moale; dar vrând să-l spele-n apa caldă pe cerşetor, simte la gleznă-o cicatrice. O cicatrice cunoscută, pe care o avea Ulise de când o fiară îl rănise, odată, la o vânătoare.

I se păruse ei ciudată şi faţa cerşetorului.

— Ulise eşti, stăpâne drag!… rosteşte-n şoaptă Euricleea.

Dar el îi pune peste buze palma şi-i face semn să tacă. Îi porunceşte să nu scoată nici un cuvânt, să nu se afle că s-a întors – până ce dânsul nu-şi isprăveşte pedepsirea celor ce-i pângăreau căminul.

ÎNCĂ O NOAPTE

ÎN ACEST TIMP VENISE NOAPTEA. Ulise sta pe lângă vatră şi Penelopa, întristată, cu ochii-n lacrimi, s-apucase să-i povestească drumeţului cât suferise de amarnic în aceşti douăzeci de ani.

Dar peţitorii, de-astă dată, puneau la cale să-l ucidă pe Telemah, feciorul ei şi-al lui Ulise, de nu se învoia s-aleagă dintre ei pe viitoru-i soţ.

— Mâine va fi această ziuă, spunea mâhnita Penelopa. Am fost silită de ei toţi şi mă tem pentru Telemah. Însă şi eu am hotărât că nu e demn să-mi fie soţ acela care n-ar putea să-ndoaie arcul lui Ulise. Căci iată, am să pun în luptă securile pe care bietul Ulise le-nşiruia în sală, câte douăsprezece. El, stând departe, arunca săgeata; şi ea trecea prin toate găurile de la securi[22]. Acum la încercarea asta am să-i pun să se întreacă peţitorii… Şi-acela, oh!… acela care va întinde arcul şi va răzbate, cu săgeata, toate securile, va trebui să-mi fie soţ. Nu voi avea ce să mai fac…

— Să nu amâni această luptă, Penelopa, o sfătuia drumeţul pe regină. Eu ştiu că-ţi va sosi bărbatul mai

înainte ca peţitorii tăi să-ntindă arcul şi repedea săgeată să străbată prin găurile-acelea din securi…

— Aş vrea să fie astfel, spunea ea, şi lacrimile îi umpleau iar ochii.

În acest chip a mai trecut o noapte. De dimineaţă, au venit cu fală toţi peţitorii la palat. S-au apucat întâi şi-ntâi de-ospăţ. Apoi, cu jale, Penelopa a adus arcul lui Ulise. Telemah, care ştia taina, a-nfipt securile la rând, şi peţitorii au luat arcul. L-au luat şi-au încercat să-ndoaie, cât de puţin, struna lui tare. Ce n-au făcut? Cât s-au silit! L-au încălzit la foc, în vatră. I-au uns şi struna cu grăsime. Însă nimic, şi iar nimic. Arcul parcă era de piatră.

PEDEPSIREA PEŢITORILOR

ÎN ACEST TIMP ORÂNDUISE Ulise, prin fiul lui, să se închidă poarta casei. Să nu mai poată fugi nimeni. Şi a grăit spre peţitori:

— Daţi-mi şi mie puţin arcul. Aş vrea să îmi încerc şi eu puterea…

— Tu, cerşetorule, au strigat ei, nu ţi-e destul că te-ndurăm aici? Vrei să te pui cu noi la rând, bărbaţi mai tineri şi mai plini de fală?

Şi erau gata să-l lovească pe Ulise.

A mijlocit însă, cu milă, Penelopa, spunând că nu e drept să se arate atât de aspri cu un oaspe, ce vrea numai să îşi măsoare forţa cu-a tuturor, după dreptate.

Văzând că se apropie ceasul, Telemah a cerut reginei să urce sus, în încăperi. Şi-a poruncit să i se

dea arcul cel greu drumeţului, deşi toţi peţitorii strigau tare şi îl ameninţau cu moartea.

Ulise-a luat în mână arcul, l-a încordat şi-a tras în ţintă.. Toţi au rămas înmărmuriţi.

— Vezi, Telemah, a zis atunci Ulise, iată că n-am greşit, nici n-am trudit prea mult cu arcul, deşi sunt mai bătrân. Puterea mi-e încă deplină. Nu e, cum mă defaimă peţitorii. Şi-acum e vremea să gătim ospăţul! ...

Astfel rosti Ulise şi făcu semnul de luptă către Telemah. Acesta înşfăcă o sabie şi-o suliţă mai ascuţită şi veni lângă tatăl său.

O!... Ce-a mai fost!... Ulise a sărit pe prag, răsturnând tolba la picioare şi, luând săgeţi de jos, porni să tragă.

Şi cel dintâi şi cel mai rău dintre tâlharii peţitori a căzut mort, cu o săgeată-nfiptă în grumaz.

Cine putea să lupte cu Ulise? Cine putea să-nfrunte pe viteazul care era atât de încercat?

Vuietul greu al bătăliei se auzea până departe. Viclenii peţitori gemeau, fugeau înfricoşaţi pe lături. Privirea regelui Ulise îi străpungea ca un cuţit, şi ar fi dat orice pe lume să poată alerga prin porţi, să nu-l mai vadă pe Ulise, care le răsplătea purtarea.

Până la urmă, într-un ceas sau două, sau, poate, mai puţin, Ulise, ajutat cu sârg de fiul său şi două slugi, ce şi-au recunoscut stăpânul, i-au nimicit pe peţitori.

Slugile au primit poruncă să zvârle leşurile-ncolo. Ulise s-a spălat de sânge şi s-a înfăţişat soţiei:

— Eu sunt Ulise, m-am întors!...

Ei încă nu-i venea să creadă că este el, cel aşteptat atâta timp. Tot se temea că s-ar putea să fie vreo-

nşelăciune. Inima îi bătea de teamă. Dar când Ulise i-a rostit cum îşi făcuse singur patul, la nunta lor, dintr-un măslin, împodobit cu flori de-argint, de aur şi de fildeş alb, regina s-a încredinţat. Numai Ulise ştia taina.

Ce bucurie-a fost, nu spun, că-i lesne de închipuit!...

Ulise, cât era de tare, plângea ca un copil, ţinând în braţele-i mult încercate pe scumpa, credincioasa lui soţie. Iar ea-l ţinea de gât cu braţe albe.

Şi mulţi, mulţi iscusiţi poeţi au luat atunci lirele-n mâini să cânte isprăvile eroului Ulise. Dar nimeni n-a ştiut cu atâta farmec şi-atâta de zguduitor, ca marele Homer, să cânte-n versuri dorinţa vechilor elini de-a-nvinge soarta – atunci când era duşmănoasă – de-a birui orice primejdii prin isteţime şi curaj.

Note:

1. În celebrul poem epic al lui Homer: „Odiseea”, Ulise glăsuieşte cu înflăcărare despre insula lui, Itaca:

„Eu locuiesc Itaca, limpezitul
Ostrov, pe unde-i muntele Neritul
Cu freamăt de păduri, la-nfăţişare
Măreţ, şi unde împrejur sunt multe
Şi-apropiate insule, precum e
Zachintul păduros, Dulichiu, Same.
Itaca-i cea mai delungată-n mare
Şi scundă spre apus, iar celelalte
Sunt mai spre răsărit. Pietroasă, aspră-i
Itaca, dar ca bună mamă creşte
Feciori voinici. Şi-apoi nimic mai dulce
Ca ţara ei nu pot vedea pe lume”.

2. Este vorba de ciconi, un neam de traci, aflat la poalele muntelui Ismaros, pe ţărmul de miazănoapte al mării Egee, între insulele Tasos şi Samotrace.

3. Astfel de fapte sângeroase dovedesc care era îndeletnicirea de bază a cetelor de ahei, conduşi de regii sau basileii lor, în cea de-a doua jumătate a mileniului al doilea înaintea erei noastre. În acest fel, „Odiseea”, la fel ca şi „Iliada”, zugrăvesc societatea, moravurile de atunci şi, indirect, arată pricinile pentru care – în adevăr – a fost distrusă, jefuită Troia. Ele prevestesc pe viitorii cuceritori, care au năpădit cu sânge, săbii şi jaf peste pământ, şi dintre care este destul să amintim pe tânărul macedonean, fiul lui Filip: Alexandru, şi pe romanul

care purta numele de Cezar.

4. Vechii geografi pretindeau că insula lotofagilor era Djerba din Sirta Mică.

5. De aceea se spune că s-ar chema acum insula Capri.

6. Homer le zice „ochi rotunzi”, iar noi îi denumim ciclopi. Ţara ciclopilor ar fi coasta din golful Neapole, coastă care este toată presărată de munţi – ca de nişte uriaşi – având pe creştet câte un ochi rotund şi stins, cratere de vulcani. Însă, în cântecele lor, elinii au transformat, probabil, pe aceşti uriaşi din piatră sură, în nişte fiinţe fabuloase, pe care le-a înfruntat eroul Ulise.

7. În folclorul nostru, poate ca o influenţă a acestei legende, se găsesc poveşti despre Păcală sau alţi eroi populari care pătrund în iad sau la moara dracilor şi orbesc pe unii dintre încornoraţi cu o ţepuşă sau o frigare încinsă în foc. Fiindcă eroul se recomandase mai înainte „Eu singur” sau „Singur eu”, când cel orbit este întrebat de draci cine l-a înţepat cu frigarea, răspunde: „Singur eu”. În felul acesta eroul nostru scapă de pedeapsa dracilor, ca şi Ulise de aceea a ciclopilor.

8. Această insulă cred unii geografi că ar fi Stromboli, cea cu mulţi vulcani.

9. Sunt geografi care socotesc că ar fi vorba de coasta sardă a strâmtorii Bonifacio.

10. Astăzi ar fi Monte-Circeo, în Italia, pe o coastă a Mării Tireniene.

11. Numele ei în româneşte înseamnă: pasăre de pradă. Ea era, în legendă, sora regelui Eete şi fiica lui Helios – zeul soare. Se zicea că la sosirea aheilor în Eea, vrăjitoarea Circe a schimbat pe o mare parte dintre tovarăşii lui Ulise în porci. Dar

regele insulei Itaca, prin isteţimea sa, a reuşit să le redea înfăţişarea lor obişnuită, ba chiar să-i facă mai frumoşi şi mai voinici decât fuseseră înainte.

12. Una dintre isprăvile pe care le-au săvârşit aproape toţi eroii a fost pătrunderea în Infern. Ca să facă legenda despre Ulise mai palpitantă, aheii povesteau şi despre el că s-ar fi coborât în negrele ţinuturi ale lui Hades, la fel ca şi Heracle, Tezeu şi Orfeu.

13. În apropiere de Amalfi sunt până astăzi insulele Sirenuse.

14. Insulele poartă aceleaşi nume şi în geografia noastră.

15. Homer numeşte insula: Trinakia – insula tridentului. Mai târziu numele i s-a schimbat, potrivit înfăţişării, în Trinacria – insula cu trei vârfuri. Pare că este de fapt ţinutul Mesinei de astăzi, din marea insulă Sicilia.

16. Ogigia ar fi insula Perejil din zilele noastre, în apropiere de Creta.

17. Calipso era fiica lui Ocean şi a zeiţei Tetis – care era în acelaşi timp şi mama lui Ahile peleianul.

18. Homer ne cântă astfel în „Odiseea”:

Deşi dorit de ţară şi soţie
Oprit era-ntr-o peşteră-adâncată
De zâna cea frumoasă, închinată,
Calipso care-a vrut bărbat să-i fie.

19. Insula Corfu. Pe fundalul unei privelişti din insulă şi-a creat pictorul rus V. H. Serov cunoscutul său tablou „Ulise şi Nausicaa”.

20. Unii mitologi cred că prin aedul bătrân şi orb, Demodoc,

Homer s-a reprezentat chiar pe el. Nu ştim sigur dacă este aşa sau nu, dar lucrul pare cu putinţă. Cunoştinţele geografice ale lui Homer despre insula Corfu, ca şi despre celelalte coaste ale mărilor, cântate de el, sunt de-a dreptul uimitoare, chiar dacă sunt învăluite deseori în haina alegoriei şi legendei.

21. Stânca în care legenda spune că s-ar fi prefăcut corabia feaciană, care l-a dus pe Ulise în Itaca, se vede şi astăzi lângă insula Corfu. Dealtfel, şi Corfu are înfăţişare de corabie. De aceea matrozii greci îi spun insulei nu Corfu, ci Karavi. Karavi înseamnă în limba greacă: corabie.

22. Aceasta pare a fi fost una dintre încercările cele mai grele pentru arcaşi, la care nu se încumetau decât trăgătorii cei mai vestiţi. Securile aveau în partea lor metalică nişte găuri, pentru a putea fi agăţate la cingătoare, când erau folosite ca arme, sau în piroane, în perete. Trăgătorii cei mai iscusiţi puneau aceste securi una în faţa celeilalte, la distanţă de 20-30 cm una de alta şi trăgeau în aşa fel încât săgeata să străbată toate aceste găuri ale securilor dintr-o dată.

AVENTUROASA CĂLĂTORIE A LUI ENEA

Sfârşind legendele ce-au amintit păţaniile aheilor la-napoierea spre Elada, să-ntoarcem timpul iar în noaptea când flăcările mistuiau marea cetate a lui Priam.

Cerul era roşu şi marea – până departe, către Creta – părea scăldată toată-n sânge.

Unii troieni încă dormeau, visând poate calul de lemn, sau biruinţe în Elada. Şi dintr-o dată se trezeau cu lăncile vârâte-n piept, cu săbiile spintecându-i.

Iar gemetele se-nălţau până-n palatele de aur ale lui Zeus din Olimp, până la Hera şi Atena, îndestulându-le în ura ce o aveau pentru troieni.

În acel ceas s-a arătat, în vis, troianului Enea, umbra lui Hector cel viteaz. Hector ce apărase Troia şi se

sfârşise de curând sub crunta lance a lui Ahile.

Eroul s-a înfăţişat, însângerat şi plin de răni.

— O, tu, Enea, glăsuia umbra eroului troian, tu, cel născut de Afrodita[1], mândra zeiţă-a frumuseţii, fugi, te salvează dintre flăcări... Duşmanul este între ziduri. Troia se va surpa acum. Fugi, ia penaţii[2] – zeii care au ocrotit până azi Troia – şi focul sacru al cetăţii, urcă-i într-o corabie. Du-i peste mare, în tărâmul strămoşului nostru Dardan. Acolo tu ridică ziduri, în care să-i adăposteşti. Fă să re-nvie astfel Troia...

Aşa a rostit aspru Hector, şi umbra lui însângerată s-a risipit. Atunci, Enea a şi sărit din aşternut. Dar n-a fugit, nu s-a ascuns. Ci, acest fiu al Afroditei şi al păstorului Anhise a înşfăcat o sabie şi a ieşit la bătălie, s-a luptat plin de îndrăzneală, făcând prăpăd printre duşmani. Şi, tot luptând, s-a strecurat prin marea de oşteni ahei, până la marele palat unde şedea regele Priam.

Palatul era însă-n flăcări. Din el ieşeau oşteni ahei, cu prada-n braţe: aur, stofe, vase de preţ şi arme scumpe. În fruntea lor păşea feciorul vestitului erou, Ahile, cu sabia udă de sânge. Măcelăriseră pe Priam, care-i fusese lui Enea socru şi rege şi stăpân.

— Mişeilor, a spus Enea şi, având sabia în mână, s-a repezit către ahei, şi-ntâi către Neoptolem, feciorul marelui Ahile.

Însă deodată i-a ieşit-nainte însăşi Afrodita.

— Stai, i-a rostit mândră zeiţa ce-i era mamă lui Enea. Un pas dacă mai faci, te stingi. Tu ai acum o datorie. Fugi şi-l salvează pe Anhise, bătrânul care mi-a fost soţ şi ţie-ţi este tată scump. Du-te cu el şi cu fecioru-ţi, micul Ascaniu, spre tărâmul de unde a venit

Dardan, cel care-a pus temelii Troiei[3].

Enea n-a mai stat pe gânduri şi s-a zorit să-şi scape tatăl. Mai înainte a intrat în templul Hestiei[4]. A luat de-acolo focul sacru într-o căldare de aramă. A luat de-asemeni şi penaţii şi s-a grăbit spre casa sa, luptând necontenit cu-aheii.

Acasă-l aşteptau soţia – fiica lui Priam cel bătrân, ce purta numele Creusa – feciorul său cel mititel: Ascaniu-Iulus şi bătrânul, care fusese odinioară soţul zeiţei Afrodita.

Enea şi-a urcat pe umeri tatăl cel slab şi gârbovit. Feciorul său, micul Ascaniu, s-a agăţat de haina lui, arsă de flăcări, găurită de loviturile de lănci. Iară soţia l-a urmat, purtând în braţe o lădiţă cu câteva lucruri din casă.

Astfel a răzbătut Enea prin vălmăşagul bătăliei şi a ieşit pe o portiţă, afară din cetatea Troia, care ardea cu vâlvătăi.

S-a căţărat pe-naltul munte ce se chema, precum ştim, Ida, şi s-a ascuns într-o dumbravă, după o culme-mpădurită.

Aici nu mai putea duşmanul să-i urmărească nicidecum.

PIERDEREA CREUSEI

AJUNS ACOLO ÎN DUMBRAVA unde erau mai toţi troienii, câţi se salvaseră cu zile, Enea a văzut cu jale că soaţa lui s-a rătăcit.

— Unde-i Creusa? striga el. Unde-i Creusa, draga mea? S-a rătăcit între duşmani…

Şi fără să asculte sfatul celor ce se sileau să-l ţină, el s-a întors, în goana mare, pe coastele împădurite. Ba a pătruns şi în oraş. S-a furişat cu-ndemânare printre aheii, ce jefuiau încă oraşul, adunau fete şi copii şi duceau totul la corăbii.

Înfruntând moartea-n orice clipă, Enea a căutat să-şi afle soaţa şi-n cetele de robi; dar n-a putut s-o mai găsească. Căci ea, pe când părăsea Troia, s-a rătăcit între ahei. A fost surprinsă de-un oştean şi doborâtă cu o lance. Deasupra ei au căzut leşuri. Enea n-o putea zări. Umbra ei doar se ridicase şi rătăcea printre ruine.

Şi printr-o vrajă misterioasă, făcută chiar de Afrodita, umbra Creusei a venit lângă iubitul ei Enea şi i-a rostit cu voce blândă:

— Dragul meu soţ!… Nu au vrut zeii să-ţi fiu tovarăşă de drum, pe calea spre Hesperia[5], spre ţara unde curge Tibrul cu valurile lui domoale. Acolo tu ai să fii rege. Altă soţie vei avea. Deci nu mai plânge pe Creusa, ce te-a iubit atât de mult. Fii sănătos. Urmează-ţi calea. Ai grijă de feciorul nostru…

Astfel a spus umbra Creusei, vestindu-i soţului, Enea, că trebuie să se îndrepte, cu cetele lui de troieni, undeva către asfinţit. Rostind cuvintele acestea, fiica lui Priam a pierit. Enea a strigat-o încă, dorind s-o mai îmbrăţişeze pe soaţa sa mult credincioasă; dar, după cum spune legenda, a strâns în braţe numai fum.

N-a mai avut alta ce face decât să se întoarcă-n munte. Iară pe munte-l aşteptau, cuprinşi de spaimă şi nădejde, bărbaţi, femei şi chiar copii, care scăpaseră de moarte. Şi ei îl implorau cu toţii:

— Du-ne, Enea, unde vrei... Călăuzeşte-ne prin lume şi fă-ne o cetate nouă, în care să renască Troia...

HERA ÎNCEPE SĂ-I LOVEASCĂ IARĂŞI PE TROIENI

LA RUGĂMINTEA LUI ANHISE, Enea a primit să fie conducătorul cetelor. Au trebuit însă s-aştepte până ce au plecat aheii. Atunci şi-au construit corăbii din trunchiurile de pe Ida. Au făcut douăzeci de vase şi, sub conducerea-nţeleaptă a lui Enea şi Anhise, troienii au pornit pe mare.

Au poposit, în primul rând, în Tracia. Apoi în Delos. Aici Enea s-a plecat în templul zeului Apolo, a făcut jertfele de sânge şi a-ntrebat oracolul: încotro trebuie să pornească?

Oracolul i-a dat răspunsul:

— Voi, ce vă trageţi din Dardan, căutaţi pământu-i de obârşie, în care-acesta s-a născut. Întoarceţi-vă tot acolo. E ţara unde vor domni Enea şi urmaşii lui[6].

— Dar unde s-a născut Dardan, în care colţ din asfinţit? a întrebat din nou Enea.

Însă Apolo n-a răspuns. Şi nici Creusa nu grăise, când s-arătase lui Enea, decât un nume, râul Tibru; dar unde curge acest râu, nu apucase să mai spună.

— Unde o fi Hesperia? Unde-o fi ţara lui Dardan? se întrebau acum troienii.

Şi nu găseau nici un răspuns.

Le rămînea numai să caute Hesperia necunoscută şi să îndeplinească voia zeului cel bătrân şi orb, ce purta numele de Fatum[7].

Dar împotriva lor sta Hera. Ea-l urmărea înverşunată pe acest fiu al Afroditei. Căci nu putea să ierte Troia, unde fusese-adânc jignită, unde nechibzuitul Paris dăduse premiul frumuseţii, mărul discordiei, de aur, mamei troianului Enea.

Drept răzbunare pentru asta, Hera era tot nemblânzită şi după ce căzuse Troia[9].

Pe mări, plutind mereu, Enea întâmpina veşnic furtuni, şi, coborând pe orice ţărmuri, Hera-i punea-nainte piedici. Vremea trecea neostenită şi după-atâtea suferinţe troienii colindau pe mare şi nu ştiau încotro merg. Dar, cum, necum, plecând din Delos, flota troiană a atins de la o vreme ţărmul Cretei.

— Aici ne e poate limanul, ţara pe care-a prevestit-o Febus-Apolo, prin oracol, a rostit tatăl lui Enea.

Într-adevăr, insula Creta nu avea rege-n acea vreme. Enea s-ar fi învoit să stea acolo-n insulă, dar într-o noapte – ce să credeţi? – penaţii ce-i avea cu el prind viaţă şi încep să-i spună:

ZEII PENAŢI ARATĂ DRUMUL SPRE ITALIA

HESPERIA, PE CARE-O CAUŢI – ţara străveche şi bogată, din care a purces Dardan – este Italia, Enea…

Îi spun penaţii, lui Enea, cum arată Italia şi care-i drumul pân-la ea.

Numaidecât bunul Enea îşi părăseşte aşternutul, trezeşte pe toţi soţii săi, le spune vestea şi în grabă se şi îmbarcă pe corăbii, pornind către Italia.

Şi-ar fi ajuns repede-acolo, de nu-i lovea din nou zeiţa cu braţe albe din Olimp.

Ea i-a împins către Strofade, două mici insule aflate între Peloponez şi Zante. Aici se aflau nişte harpii, acele, genii răutăcioase, care aveau trupuri de păsări şi răpeau oamenilor hrana. Şi au luptat cu aceste păsări şi le-au învins până la urmă, prin iscusinţa lui Enea, şi s-au urcat iar pe corăbii.

Au întâlnit în drum Itaca, insula regelui Ulise. Au poposit, după acea, şi-n insula Leucadia şi, curând, au atins Epirul, unde se afla Andromaca, fosta soţie a lui Hector, târâtă jalnic în robie de fiul marelui Ahile: Neoptolem, întors din Troia.

Purtaţi apoi de vânturi aspre, troienii au trebuit să treacă pe lângă Scila şi Caribda[10].

Scăpând cu greu şi de-aceşti monştri, după atâţia ani de trudă, troienii au ajuns prin locuri unde călcase şi Ulise, unde sălăşluiau ciclopii.

Acolo, îngroziţi de Etna, muntele care zvârlea flăcări, au stat troienii-o noapte-ntreagă, bine ascunşi într-o dumbravă, privind înmărmuriţi vulcanul. În zori, când să pornească iarăşi, li s-a ivit în faţă-un grec, uitat acolo de Ulise, în goana lui, când părăsise acest ţărm neospitalier. I-a rugat în genunchi să-l ierte c-a fost duşmanul lor la Troia şi să-l salveze din tărâmul acesta înfricoşător. Până atunci stătuse, bietul, ascuns, ca fiarele-n păduri.

Tocmai se arăta pe munte şi fiorosul Polifem, sprijinit într-un trunchi de pin, având orbit singuru-i ochi de-mpunsătura arzătoare a îndrăzneţului Ulise. De l-ar fi întâlnit pe grec, l-ar fi-nghiţit într-o clipită.

Enea s-a înduplecat şi l-a luat pe corabie pe acest soţ al lui Ulise, uitat aici de-atâta timp.

MOARTEA BĂTRÂNULUI ANHISE

PĂRĂSIND ŞI ACEST TĂRÂM, au plutit iarăşi mai departe. Au ocolit Trinacria şi-au lăsat ancora-n alt port, numit Drepan, unde Anhise – zdrobit de-atâta oboseală şi rătăcire peste mări – a închis ochii şi-a murit.

Mult l-a mai plâns bietul Enea pe tatăl său, bunul Anhise. Îşi amintea de acea noapte, când îl salvase din măcel, purtqndu-l printre-ahei, în cârcă. Acum, după draga-i soţie, pierdea la rându-i pe părinte. Nu-i rămânea decât băiatul, care crescuse-n acest timp, de când tot rătăceau pe mare, şi se făcuse-un flăcăiandru isteţ şi vesel şi voinic.

După ce şi-au jelit durerea, Enea, fiu-i şi troienii au făcut slujba-nmormântării, demnă de-un soţ al Afroditei. L-au ars pe rug, l-au îngropat şi-au pus la cale multe jocuri. Apoi, sfârşindu-se cu toate, încă îndureraţi, troienii s-au urcat iarăşi pe corăbii.

Italia era în faţă. Nu mai aveau decât un pas şi-i atingeau ţărmul dorit. Dar Hera, duşmănoasa Hera, cum i-a zărit că se apropie, chiar de Italia, troienii, a şi

zburat către Eol, marele rege peste vânturi.

— Eol, a poruncit regina, neamul duşman, sosit din Troia, este pe Marea Tireniană, s-apropie de Italia. Dă drumul vânturilor tale şi suflă straşnic peste mări; să mi-i dobori pe toţi de-a valma; şi-aşa să mi-i îneci în ape…

Eol a ascultat pe soaţa celui ce stăpânea Olimpul şi poruncea întregii lumi.

A hohotit şi s-a-ndreptat spre adăpostul-nalt de stânci, unde-şi păstra, ascunse bine, cele mai credincioase vânturi. A deschis poarta de aramă şi vânturile au ţâşnit în lungi vârtejuri peste mare.

Marea a început să geamă şi valurile au crescut, rostogolindu-se, uriaşe, săpând morminte mari de apă. Zile şi zile a durat furtuna fără de pereche.

Troienii se luptau din greu. Poate de n-ar fi fost Enea, nici unul n-ar mai fi scăpat de furia mare-a apelor…

ZEUS PREZICE STRĂLUCIREA ROMEI

ŞI I-A BĂTUT FURTUNA asta pe bieţii călători, sosiţi tocmai din Troia depărtată, vreme-ndelungă, cu mânie sporită ne-ncetat de Hera.

Credeau că nu vor mai scăpa şi nu vor mai atinge ţărmul. Însuşi Enea fericea pe cei căzuţi în faţa Troiei. Dar când s-a potolit furtuna, au şi zărit ‘naintea lor un

ţărm întins şi nisipos. Erau pe coasta Africii. Aici a poposit Enea cu numai şapte corăbii. Pe celelalte le pierduse; nu mai ştia de soarta lor.

Câţi au ajuns însă acolo, scăpaţi de groaznica furtună, s-au strâns în braţe fericiţi şi-au chiuit pe malul mării.

— O! Zeus, cât este de bine să vieţuieşti, când ai simţit că te atinge, îngheţată, suflarea morţii.

Numai Enea era trist, căci îşi pierduse-atâţia oameni. El se urcase pe o stâncă, înaltă, de pe malul mării, doar, doar s-o mai zări ceva.

În acest timp, zeiţa mamă a lui Enea se dusese la tatăl zeilor, ce-şi are tronul de aur pe Olimp.

— O, tu, care-i conduci pe zei, ca şi pe oameni, deopotrivă, se ruga ea, de ce înduri ca fiul meu şi cu troienii oropsiţi să nu-şi găsească, pe pământ, patria care şi-o doresc? Tu mi-ai făgăduit, odată, că din troieni o să se nască neamul puternic de romani. Când o să se-mplinească totul?

Zeus, stăpânul din Olimp, a ascultat plin de răbdare pe dulcea zeiţă-a dragostei şi, surâzându-i, i-a atins buzele roşii şi frumoase cu mâna lui plină de har şi i-a făcut un semn să tacă, să nu suspine în zadar.

— Frumoasa mea, i-a răspuns Zeus. Să nu ai teamă. Fiul tău, vrednicul Enea, va stăpâni Italia. Va-ntemeia oraşe noi, va face legi. Şi-i va urma, la rândul lui, Ascaniu-Iulus[11], feciorul său. Neamul lui Hector va domni trei veacuri în Italia, până în ceasul când fecioara Ilia[12], mândra preoteasă, va fi-ndrăgită de un zeu, zeul războiului, de Ares[13]. Ea îi va naşte lui doi gemeni. Dintre ei, Romulus va fi acel ce-o să zidească Roma, cetatea-n veci nebiruită a zeului războiului. Şi-

apoi, frumoasă Afrodita, va veni ceasul când romanii vor răzbuna neamul troian. Micena, Ftia, Argosul, toate cetăţile aheie vor fi atunci legate-n lanţuri. Pe lume se va naşte Cezar, spiţă troiană, numit Iuliu, de la strălucitorul Iulus – care va-ntemeia imperiul, ce va avea hotar Oceanul şi aştri luminoşi din slavă. El însuşi va deveni zeu. Atunci o să se curme vrajba. Războiul va fi ferecat, în lanţuri grele, sub romana pace augustă, pe pământ[14].

Astfel a spus măreţul Zeus, mângâind-o pe Afrodita, şi-a poruncit zeului Hermes[15] să plece iute-n Africa[16], în ajutorul lui Enea.

ÎN CARTAGINA

PE-ACEASTĂ COASTĂ A AFRICII se-ntemeiase de curând un regat nou: Cartagina. Regină-aici era Didona, o preafrumoasă feniciană. Didona stăpânise Tirul. Dar fratele ei, Pigmalion, dorind să îi răpească tronul, a pus la cale s-o ucidă.

Temându-se de Pigmalion, Didona-şi luase avuţia şi se urcase pe corăbii cu câţiva prieteni credincioşi. Sosiseră în Africa. Şi, sfătuită de-un curtean, Didona-şi cumpărase-acolo pământ pentru-o cetate nouă. Legendele ne povestesc că ea ceruse unui rege din Africa să-i vândă numai atât pământ cât cuprindea pielea întinsă-a unui taur. Dar sfetnicul o învăţase să taie pielea-n fâşioare subţiri ca firele de aţă. Fâşiile le-a înnodat la capete şi a făcut un curmei lung, cu care ea a-nconjurat o suprafaţă nespus de largă de pământ.

Pe-acest pământ îşi zidea tocmai un nou oraş mândra regină, când a sosit la ţărm Enea, gonit de vajnica furtună.

Enea a aflat acolo pe cei mai mulţi dintre troieni. Aproape toate vasele, învârtejite de furtună, fuseseră împinse-aici.

Mai mult s-a minunat Enea, când în Cartagina cea largă a zărit în basoreliefuri şi în picturi şi în statui înfăţişate întâmplări din marele război troian. Ochii i s-au umplut de lacrimi, văzând pe Priam şi pe Hector şi pe alţi mulţi viteji de seamă căzuţi sub armele aheie.

Faima eroilor troieni trecuse peste mări şi ţări. Aşa încât, aflând Didona că ei, şi mai ales Enea, ar fi ajuns în ţara sa, mai, mai că nu-i venea să creadă.

În măreţele ei palate, Didona a orânduit ospeţe mari pentru Enea şi pentru ceilalţi călători. Regina sta pe-un pat înalt, făcut din aur. Cincizeci de roabe se grăbeau s-aducă-n coşuri bunătăţi, fripturi şi prăjituri, care de care mai gustoase. Iară o sută de bărbaţi, tot robi şi ei, puneau pe mese amforele pline cu vinuri purpurii. Apoi troienii-au fost poftiţi să se aşeze-n jurul mesei, pe laviţe scumpe de lemn, acoperite cu covoare din lână albă împletită cu firişoare de argint. Şi dintr-un colţ, cu lira-n braţe, deştepta sunete duioase un cântăreţ cu viers divin.

REGINA DIDONA SE ÎNDRĂGOSTEŞTE DE ENEA

ÎN ACEST TIMP, PRIVIND DIDONA necontenit pe călătorul sosit din Troia depărtată, şi-a simţit inima cuprinsă de-un simţământ tare ciudat. Şi ar fi vrut ca acea noapte, plină de stele şi parfum, să nu se mai sfârşească-n veci.

— O, tu, Enea, glăsuia dalba regină feniciană, sunt prea mulţi ani de când cutreieri pe nesfârşirea mărilor. Nu vrei să povesteşti acuma ce-ai pătimit şi ce mai speri?

Enea i-a răspuns Didonei:

— Tu-mi ceri să povestesc, regino, nenumăratele-ntâmplări pe care le-au trăit troienii, sub biciuirea asprei Hera. Doreşti să-mi reîmprospătez durerile, pe care noi ne străduim să le uităm. Însă dorinţa ta-i poruncă. Şi iacătă-ţi voi povesti cum Agamemnon, cu Ulise şi cu Ahile cel cumplit au nimicit oraşul Troia.

A început atunci Enea să-şi depene, din amintiri, cum a fost arsă de-ahei Troia, cum şi-au făcut apoi corăbii troienii şi-au pornit de-acolo, pe mări, către Hesperia.

A povestit totul Enea, cum vânturile şi răutatea zeiţei cea cu braţe albe i-a azvârlit încoa şi-ncolo. Au socotit că vor pieri. Însă vroiau să-ndeplinească poruncile destinului şi să ridice-o nouă Troia, acolo, în Hesperia, de unde le era strămoşul. De-aceea nu s-au lăsat pradă greutăţilor care-i loveau şi au luptat cu îndrăzneală. Şi vor lupta şi mai târziu.

Didona nu-şi dezlipea ochii de pe chipul feciorului dulcei zeiţe Afrodita. Iar dragostea şi-a aprins focul şi-n pieptul dârz al lui Enea.

Ospăţul s-a sfârşit în zori. Dar dragostea dintre ei doi, abia-n-ceputǎ-n acea noapte, s-a-nvolburat,

neistovită, în zilele care-au urmat.

Enea parcă îşi uitase de soţii săi, de datorie, sub mângâierile Didonei. Nu mai trecea pe la corăbii, nu mai gândea să se pornească din nou către italia. Cinveşmântat în haină scumpă, de purpură, argint şi aur, el se trudea să-nalţe ziduri puternice Cartaginei. Numai că din Olimp veghea stăpânul cel cu braţ de fulger.

— Cum? Nu se luptă să-mplinească îndatorirea-i de troian? A uitat de Hesperia? Înlănţuit de o femeie, se îngrijeşte să zidească cetăţi străine? a strigat.

Şi-a poruncit fiului său Hermes, cel priceput la toate, să zboare în Cartagina şi să-l trezească pe Enea din dragostea ce-l mistuia.

Hermes s-a dus şi l-a mustrat plin de asprime pe Enea, pentru această zăbovire pe ţărmurile Cartaginei.

— De te nesocoteşti pe tine, n-ai dreptul să îl uiţi pe-Ascaniu, feciorul tău, ce trebuie să stăpânească în ţara vechiului Dardan…

Atunci Enea s-a trezit. Şi-a smuls din suflet moliciunea. S-a îndreptat către corăbii, şi-a poruncit troienilor să se gătească iar de drum.

DIDONA ÎŞI STRĂPUNGE INIMA DE MÂHNIRE

ÎNSĂ DIDONA A AFLAT. Cu gemete, înlăcrimată, i-a-mbrăţişat picioarele şi, umilită, l-a rugat să nu cumva s-o părăsească, căci îşi va pierde zilele.

— Nu plec de voia mea, Didona, i-a dat răspuns fiul zeiţei care împrăştie iubirea. Şi nu am să te uit nicicând; căci tu mi-ai fost nespus de dragă. Însă eu am o datorie faţă de neamul meu troian şi de feciorul meu, Ascaniu. Nimic nu mă mai poate ţine. Tu nu mai plânge în zadar…

Se povesteşte că Didona – văzând corăbiile troiene cum s-au îndepărtat de ţărm – a fost prinsă de disperare. A poruncit robilor ei să îi clădească-un rug înalt. Pe rug a aşternut un pat. Ea, îmbrăcată în veşminte de sărbătoare, s-a urcat pe-acest rug. Şi a cerut să se aprindă – cu o făclie – focul, din toate patru părţi. Apoi, cu sabia lui Enea, ce rămăsese-n casa ei, Didona s-a străpuns în piept.

Cartagina s-a zguduit aflând că a murit regina. Lumea a început s-alerge pe uliţele pietruite, strigând de groază şi mânie.

Şi chiar Enea, de pe mare, a văzut focul rugului, ce-şi înălţa pala spre slavă; dar nu ştia ce poate fi…

NOUA PATRIE A TROIENILOR

PRIVIND ÎNCĂ ÎN DEPĂRTARE, către Cartagina, Enea a simţit stropi săraţi pe buze. Vântul îi biciuia obrajii. Vasul se legăna mai tare.

Poseidon[17], ridicat din ape, privea la ei cu ochii tulburi. Unii l-au zărit pe zeu şi au strigat la el cu spaimă:

— Ce pregăteşti, tată Poseidon?

Da-ndată a-nceput năvala de ape reci şi înspumate peste corăbiile troiene şi vuietul s-a înteţit. Nu mai vedeau în zări nimica. Doar hăuri negre lângă vase, creste de valuri vinete, nori ameninţători deasupra, ploaie şi muget ca de fiare, urlete ce-i înfricoşau, ţâşnind mereu din adâncimi. Poseidon îşi vărsa mânia pentru pierirea fenicienei, la rugăminţile zeiţei cu braţe albe din Olimp. Astfel s-a scurs o zi şi-o noapte în luptă crâncenă cu marea. Şi-abia cu greu au izbândit s-ajungă în Trinacria[18].

Se împlinea un an din vremea când mai fuseseră pe-aici şi avuseseră mâhnirea să îl îngroape pe Anhise, tatăl eroului Enea. Pentru aceasta, după datini, Enea a orânduit, în cinstea bunului Anhise, jocuri, întreceri şi serbări dând premii mari: tauri şi arme, vase de-aramă şi veşminte, biruitorilor în lupte.

În timpul nopţii s-a ivit Anhise însuşi, ca o umbră, în visele fiului său, şi i-a rostit poruncitor:

— Feciorule, du-i pe troieni, degrabă, spre Italia. Te vei lupta c-un neam sălbatic, acolo, în ţinutul Laţium, şi-i vei învinge negreşit. Mai înainte, vino însă în ţara neagră a lui Hades, jos, sub pământ. Mă vei găsi pe mine însumi nu în Tartar, ci în Câmpiile-Elizee. Şi ca s-ajungi până la mine, te va călăuzi sibila, clarvăzătoarea prorocită, care trăieşte lângă Cume…

Umbra părintelui Anhise s-a risipit apoi ca fumul, deşi, prin somn, bunul Enea o mai striga, o mai ruga să-ntârzie încă o clipă şi să-i dea sfaturi înţelepte.

Dar umbra nu s-a mai întors. Enea s-a trezit din somn. A pus doi oameni să adune pe toţi troienii cât mai grabnic, pe punţile corăbiilor; şi-au săltat ancorele grele, pornind către Italia.

N-a trecut decât puţin timp şi, ocrotiţi de Afrodita, troienii au ajuns la Cume [19]

Ce-au chiuit! Ce-au mai cântat!... Şi ce-au danţat pe coasta mării, văzându-şi noua patrie!

PE CÂMPIILE-ELIZEE

ÎN CUME AU CĂUTAT TROIENII lăcaşul sacru-al lui Apolo. Acolo vieţuia pe-atunci o prorocită, o sibilă, cu numele de Deifoba.

Ea a făgăduit să-l ducă pe fiul mândrei Afrodita până-n Infern, să-şi vadă tatăl. Dar a cerut să i s-aducă mai înainte o crenguţă, ce avea frunzele de aur, dintr-un stejar al zeilor.

N-ar fi găsit această creangă Enea-n veci de veci, prin codri, fiindcă era ascunsă bine într-un desiş de nepătruns. Însă zeiţa Afrodita a trimis nişte porumbiţe albe ca laptele, uşoare, să zboare lin deasupra lui şi să-i călăuzească mersul până-n dumbrava neştiută. Acolo a aflat crenguţa, a rupt-o iute; şi-a adus-o sibilei, care-n acest timp îi pregătise din făină, boabe de mac şi stropi de miere, o prăjitură, ca s-o dea câinelui Cerber, în Infern.

Dulceaţa-l atrăgea pe Cerber. Macul, în schimb, îl adormea.

Pe o cărare misterioasă, prin gura unei peşteri negre, sibila l-a condus pe fiul zeiţei dragostei la Hades. Câinele Cerber a mâncat din prăjiturile sibilei, şi, adormind, ei au putut să intre lesne în Infern.

Aici i-a găsit pe eroii ucişi în luptele grozave purtate zece ani la Troia. Erau şi toţi vitejii-ahei. A-ntâlnit-o şi pe Didona. Enea i-a cerut iertare c-a părăsit-o din porunca lui Zeus cel ne-nduplecat. Dar ea şi-a-ntors încolo capul, mâhnită, toată-nlăcrimată şi nu a vrut să-i

dea iertare.

Pe urmă l-a aflat Enea pe tatăl său, bunul Anhise. Era-n Câmpiile-Elizee. Iar tatăl său i-a prevestit viitorul, pe urmaşii lui şi gloria cetăţii Roma[20].

RĂZBOIUL ISCAT DIN PRICINA LAVINIEI

AFLÂND CELE CE-I PREVESTISE părintele său preaiubit, Enea s-a înapoiat, călăuzit tot de sibilă, pe ţărmul mării, lângă Cume. Şi-a adunat în pripă oastea şi s-a călătorit spre Laţium, precum îl învăţase Anhise.

Stăpân în Laţium era regele cel bătrân Latinus[21]. Latinus se trăgea din spiţa zeului Cronos[22], doborât, de mult, de mult, de-olimpieni, când au fost biruiţi titanii. Acest Latinus mai avea şi o copilă, pe Lavinia. Regele o făgăduise pe fata sa unui războinic stăpânitor peste rutuli, care avea un oraş mare, numit şi până azi: Ardeea. Războinicul se numea Turnus. Era din neamul lui Danae.

Enea şi cu soţii săi, plutind de-a lungul coastelor, au poposit între Ardeea şi Ostia, acolo unde se înălţa cetatea regelui Latinus, adică în Laurenţium[23]. De-aici pornise altă dată Dardan, strămoşul lui Enea, spre Asia, să-ntemeieze ţara Troadei cea bogată. Acuma se-ntorcea urmaşul, după voinţa zeilor, chiar pe pământul strămoşesc.

Solii troianului Enea, trimişi la regele Latinus, i-au

dus în dar sceptrul lui Priam, pocalul lui, haina regească şi alte daruri preţioase, ce le purta cu el Enea, din Troia nimicită-n flăcări. Latinus i-a primit pe soli cu bunătate şi cu cinste. Şi, aflând despre proorociri, s-a învoit să-i dea ca soaţă eroului sosit din Troia, pe fiica lui, Lavinia.

El s-a-nvoit, însă regina, soaţa bătrânului Latinus, Amata cea cu păr cărunt, s-a necăjit că-şi calcă vorba faţă de Turnus şi rutuli.

De-aicea s-a iscat şi sfada. Turnus a început războiul[24]. Şi s-au bătut fără cruţare. Turnus avea şi el aliaţi, mai mulţi vecini. Între aceştia, cei mai de seamă-au fost Mezenţiu, regele Cerei, şi Camila, o fată care se lupta neînfricată cu bărbaţii, gonind pe calul ei ca vântul.

Enea era sprijinit de-un alt rege bătrân, Evandru, fiul lui Hermes cel şiret. Acest Evandru-ntemeiase pe malul stâng al Tibrului, într-o regiune păduroasă, la poalele unei coline – colină zisă Palatinul – cetatea sa Palanţium[25].

Cu ajutorul Afroditei şi al lui Zeus olimpianul, cu toate că-i stătea-mpotrivă, mereu, neîmblânzita Hera, Enea şi-a învins duşmanii. Turnus a fost răpus în luptă. Enea s-a căsătorit cu frumoasa Lavinia; şi-a urmat regelui Latinus, pe tronul său din Laţium.

El a domnit numai trei ani. Şi într-o altă bătălie, pe ţărmul fluviului Numiciu, pe când pornise o furtună, înconjurat de fulgere şi trăsnete nimicitoare, Enea a pierit în slăvi.

Rege atunci a fost ales feciorul său Iulus-Ascaniu. Însă în noaptea ce-a urmat, Enea s-a înfăţişat fiului său, noului rege, purtând pe el încă armura şi-n mâini

o sabie şi-o lance. Şi l-a vestit pe fiul său că Zeus l-a urcat în slăvi, c-a devenit la rându-i zeu.

În amintirea şi spre cinstea acestui zeu strămoş, troienii i-au ridicat şi un sanctuar pe ţărmul fluviului Numiciu, unde Enea dispăruse, şi-au hotărât să i se-nchine sub numele de Indigetul.

Iulus, feciorul lui Enea, a părăsit apoi Laurenţium şi a clădit un oraş nou, foarte întins, cu ziduri albe, numit de-aceea Alba Longa[26].

ÎNTEMEIEREA ROMEI

ŞI ANII AU TRECUT PE URMĂ, treizeci la număr, pân-s-a stins şi Iulus, fiul lui Enea. Iar după Iulus au domnit alţi doisprezece regi mai mici. Şi apoi s-a urcat pe tron, în Alba Longa, Numitor. Pe el însă l-a doborât fratele său, prinţul Amuliu. Şi fiindcă Numitor avea şi o copilă: Ilia, prinţul Amuliu a trimis-o în templul Hestiei, preoteasă. Fiind preoteasă n-avea dreptul să se mărite niciodată şi deci nu putea avea fii. Dar zeul Ares a pândit-o pe Ilia când a venit pe malurile Tibrului şi-a adormit sub un copac. Atunci s-a coborât, ca Zeus, şi-a-mbrăţişat-o pe vestală[27].

Ilia a născut doi fii. Amuliu, unchiul Iliei, a poruncit ca fraţii gemeni să fie aruncaţi în Tibru.

Numai că Zeus tot veghea să se-mplinească hotărârea ce-o prevestise Afroditei. Şi, prin voinţa lui divină, râul s-a revărsat pe ţărm ducând cu el, nevătămaţi, pe cei doi fraţi numiţi de mamă, de Ilia: Remus şi Romulus. Şi valurile i-au lăsat la poalele unui

smochin, care crescuse pe colina încântătoare, Palatină.

Din fericire, o lupoaică, găsind copiii, i-a hrănit, după poruncile lui Ares, în marea grotă – Lupercal[28].

Un păstor i-a aflat pe gemeni şi i-a luat în coliba lui. Crescând, ei s-au luptat cu Amuliu. L-au doborât, şi-n locul lui s-a urcat Romulus pe tron. El a pus temelia Romei pe Palatin, în locul unde îi hrănise fiara pe fiii crudului zeu Ares şi ai sărmanei Ilia[29].

Romulus şi-a mutat aici poporul său din Alba Longa.

Din neamul lui şi-al lui Enea s-au tras apoi şi Iuliu Cezar şi fiu-i adoptiv, August, amândoi apoteozaţi şi preschimbaţi în zei romani.

Aceasta e povestea Romei, oraşul închinat lui Ares, zeul războiului cel crunt[30]

Note:

1. Afrodita-Venus, prin Enea, fiul ei, era socotită drept strămoaşa romanilor. Şi, fiindcă zeiţa se născuse din sângele lui Uranus, care se scursese în apa mării, romanii se socoteau descendenţi direcţi din cea dintâi dinastie de zei, deci de origine mai bună decât elinii, care se trăgeau, prin Deucalion şi Pira, din Prometeu.

2. Penaţii sau larii erau zeii particulari ai fiecărei cetăţi şi chiar ai fiecărei familii.

3. Faptele săvârşite de supravieţuitorii din Troia au fost cântate de poetul latin Virgiliu, care a trăit şi a creat în aşa-numitul „secol de aur", în timpul lui August, când pacea fusese statornicită, după nenumăratele războaie crâncene. Atunci şi-a înstrunat Virgiliu lira lui măiastră să cânte, după poruncile Cezarului, triumful poporului roman ajuns pe culmile puterii şi pretinsul lui drept la supremaţia politică şi economică în Mediterana. Pe baza legendelor romane, în bună parte cu elemente preluate însă de la elini, Virgiliu a creat o mare epopee: „Eneida", slăvind eroii care au pus temeliile, după legendă, Romei antice. Aceşti eroi îşi transmiteau, în versurile „Eneidei", mesajul lor către urmaşi de a păstra gloria străbună şi de-a o creşte prin virtuţi, cum ar fi mila faţă de cei în suferinţă, îndeplinirea datoriei sau dragostea caldă faţă de popor. În acest fel credea poetul Virgiliu că poporul roman poate contribui din plin la dezvoltarea grandioasă a unei noi civilizaţii.

4. Hestia-Vesta la romani – zeiţa ocrotitoare a focului sacru, a căminului.

5. Hesperia înseamnă ţara din asfinţit, referindu-se de fapt la Italia.

6. Romanii susţineau că Dardan, acela care venise întâiul din Europa în Asia şi pusese bazele Troiei, ar fi fost de origine din Italia, nu din Elada. Astfel justificau faptul că troienii scăpaţi din măcel s-au stabilit în Laţium şi au întemeiat cetatea Roma.

7. Fatum era zeul destinului la romani. Mai trebuie adăugat că în poema epică a lui Virgiliu: „Eneida”, eroii nu sunt ca aceia ai lui Homer. Deşi sunt puternici, ei nu se străduiesc să înfrunte soarta şi să-i calce voinţa, atunci când este împotriva lor. Dimpotrivă, vor s-o îndeplinească. Se simte astfel diferenţa dintre legendele elinilor, în care stăruie în bună măsură spiritul popular, şi această legendă romană, prelucrată de poetul Virgiliu. Acesta, creându-şi epopeea, nu a putut să se sustragă concepţiei aristocraţilor. De aceea, în cântecele sale, eroul Enea se supune soartei şi caută să-i îndeplinească hotărârile neclintite, aşa cum îi poruncesc zeii.

8. În povestirea aceasta – deşi are ca temei epopeea romană a lui Virgiliu – folosim tot numirile greceşti ale zeilor. Facem acest lucru pentru a păstra unitatea firească a lucrării şi a face legătura directă între miturile şi legendele eline – homerice – şi cele italice, prin contopirea cărora şi-a realizat dealtfel însuşi Virgiliu grandioasa lui epopee „Eneida”. Suntem îndreptăţiţi şi mai mult la această păstrare a unităţii, întrucât epopeea lui Virgiliu se referă la zei, eroi şi acţiuni cunoscute de noi din capitolele anterioare ale „Legendelor Olimpului”.

9. Hera-Junona îl duşmăneşte atât de mult pe Enea, nu numai fiindcă îl însoţise pe Paris la Sparta, când o răpise pe Elena, sau fiindcă era ginerele lui Priam şi luptase cu vitejie împotriva aheilor, alături de Hector, ci în primul rând pentru că salvase câteva cete de troieni şi urmărea să înfiinţeze în Hesperia – Italia – o nouă Troie.

10. Vergiliu ne cântă această întâlnire în „Eneida” *.

* Virgiliu : „Eneida”, în româneşte de D. Murăşanu, E.S.P.L.A., 1950.

„Scila-i pe dreapta, la stânga Caribda cea neîmpăcată,
Care de trei ori înghite-n adâncul gâtlej al genunii
Valuri ce nu au sfârşit şi de-a rândul din nou către ceruri
Ţi le azvârle, lovind şi aştrii cu unda-i în spumă.
Scila în tainică hrubă se-nchide şi capu-şi aruncă
Din ascunziş şi atrage spre stânci plutitoarele vase.
Chip omenesc are dânsa, fecioară cu piept ce încântă
Pân'la mijloc, şi-ncolo-i balenă la trup uriaşă... „

11. Numele fiului lui Enea: Ascaniu sau Iulus, venea de la Ilus – adică cel din Ilion – Troia.

12. Numele preotesei Ilia aminteşte de asemeni Ilionul. Ea se mai numeşte în legendă şi Reea-Silvia.

13. Marte, la romani.

14. Virgiliu, în epopeea lui, ne cântă plin de măreţie imaginarul răspuns dat de Zeus-Jupiter zeiţei Afrodita-Venus, care-i ocrotea pe călătorii de la Troia. Acest răspuns este celebru. Împăraţii romani îl invocau adeseori, socotind că el justifica pe deplin pretenţiile de stăpânire asupra întregii lumi de atunci şi, mai ales, peste Elada. Moştenitorii lui Enea: Iulii, sau dinastia de Cezari, şi-n primul rând însuşi Octavian-August, pretindeau că soarta şi zeii olimpieni au hotărât ca ei, romanii, urmaşii vechilor troieni, să se răzbune pe ahei, ocupând chiar oraşul vestitului rege Agamemnon, acela care-i condusese pe ahei la Troia, adică splendida Micenă. Să cucerească şi întregul Argos, unde domnise Diomede; Ftia, ţinutul păduros, unde văzuse lumina zilei cel mai puternic dintre ahei: Ahile, cel cu braţ de fier. Şi, în sfârşit, toate acele locuri, care-i dăduseră pe eroii biruitori la Troia. Prin acest închipuit răspuns, atât de drag inimilor imperiale, dat de Zeus-Jupiter, se hotăra de soartă, deci de puterile supreme, că el, August, care era neam de zei şi viitor

zeu, avea dreptul să stăpânească tot pământul. Se ştie doar că Octavian-August ceruse încă din timpul vieţii să i se facă un templu şi să fie adorat ca zeu.

15. Numit Mercur de romani.

16. Este vorba de coasta Africii de Nord, cam pe unde este astăzi Tunisia

17. Neptun, la romani.

18. Sicilia.
19. Pe lângă Neapole de astăzi.

20. Această imaginară povestire era cântată de Virgiliu, probabil după dorinţa împăratului August. Cu ajutorul acestei aşa-zise prevestiri, Cezar-Octavian August dovedea că e din neamul lui Enea. Prin Enea se înrudea cu Dardan, fiul lui Zeus-Jupiter. După cum, tot prin Enea, se înrudea cu Afrodita şi cu cel dintâi zeu, Uranus. Deci, soarta – Fatum i-a hotărât lui August să întemeieze un imperiu, ale cărui graniţe să fie marginile lumii.

„... Ochii îndreaptă-i acuma încoace: priveşte-ţi tu neamul
Şi pe ai tăi, pe romani. Este Cezar şi spiţa întreagă
A lui Iul, ce-o purcede sub larga tărie albastră.
Iată bărbatul, acesta-i ce-auzi că promis ţi-i, adesea,
Cezar August mlădiţă de zeu; şi dura-va el însuşi
Veacul de aur în Latiu...
... imperiu-i

Dincolo de zodiac, se va-ntinde, afară încolo
De-ale soarelui căi şi pe unde de cer purtătorul
Atlas roteşte cu umăru-i bolta-n podoabă de aştri. „

Enea este numit în versurile lui Virgiliu drept „cel pios”. Căci prin Enea, un luptător neobosit, dar cu respect faţă de zei, Virgiliu arăta cum doreau împăratul şi aristocraţii să fie

îndeobşte un supus cetăţean roman. Poetul îndeplinea astfel dorinţele stâpânului său Cezar-Octavian August, reprezentantul aristocraţiei, al stăpânilor de sclavi, care voiau să împiedice orice răscoală populară: a sclavilor, a plebeilor sau a ţăranilor aflaţi în depărtatele provincii ale imperiului; de asemenea, a popoarelor ţinute în lanţurile Romei. Să fie adică veşnic o „Pax romana" sau „Pax Augusta", o pace aspră, asupritoare, orânduită de la Roma de împărat şi de aristocraţi.

21. De la el a venit numele de latini.

22. Zeul Cronos sau Saturn, fiind doborât de olimpieni, se refugiase în Laţium, după tradiţiile romane.

23. Adică cetatea laurilor sau a gloriei.

24. Legendele eline înnobilează războiul Troiei, arătând că el avusese loc, nu din lăcomia regilor ahei şi din dorinţa lor de a stâpâni oraşul Troia, ci ca o urmare a răpirii frumoasei Elena. Ca să nu rămână mai prejos, legenda romană are un conţinut asemănător. În loc de a se povesti că oastea cutezătorului Enea a năpădit cu armele ţinutul Laţium, ca să-l ia în stăpânire, se arată că războiul a fost iscat de gelozia lui Turnus.

25. Pe colina Palatină or să se înalţe primele ziduri ale Romei. Roma Quadrată din legendă. Aici se vor clădi cele mai mari şi mai strălucitoare palate ale oraşului.

26. Alba Longa a fost cuprins de Roma.

27. În muzeul din Cracovia se găseşte o splendidă camee antică, înfăţişând pe zeul Ares-Marte, când se coboară la preoteasa Ilia, – pe malul râului Tibru, unde neîntinata vestală doarme – ca să o îmbrăţişeze.

28. Pe Palatin se ridicase, dealtfel, şi sanctuarul numit Lupercal, în amintirea acestei întâmplari. Aici, în sanctuarul

Lupercal, se celebrau pe vremuri strălucitoarele serbări lupercalii. Scena aceasta a hrănirii celor doi gemeni de către lupoaică era însăşi emblema Romei. Imaginea de bază a fost dată de un bronz turnat în secolul al V-lea înaintea erei noastre. Acestui bronz, care cuprindea numai pe lupoaică, i s-au adăugat mai târziu cei doi gemeni, care sug lacomi laptele hrănitor al mamei adoptive.

29. După cât se pare, legenda are un pic de adevăr. Pe malul stâng al Tibrului, pe colina Palatină, s-au găsit urme omeneşti cam de la începutul celui dintâi mileniu al erei noastre.

30 Legenda aceasta, prin care urmaşii lui August îşi legitimau închipuitul drept de a cotropi orice teritoriu străin, are pentru noi o deosebită însemnătate. Pe temeiul său au pătruns oştile romane, conduse de împăratul Traian, până în ţinuturile noastre. Prin ea putem să apropiem „Legendele Olimpului” chiar de hotarele istoriei poporului român.

CUPRINS

PREFAŢĂ.....3
STUDIU INTRODUCTIV.....8
SPRE ŢĂRMURILE ELADEI.....34
ZEIŢA GHEEA.....36
URANUS ÎŞI ARUNCĂ ÎN TEMNIŢĂ COPIII.....38
CRONOS PRIMEŞTE LUPTA CU URANUS.....40
ZEUS.....46
CRONOS SE HOTĂRĂŞTE ŞĂ-ŞI MĂNÂNCE ODRASLELE
.....47
REEA ÎŞI NAŞTE CEL DE-AL ŞASELEA COPIL.....48
ÎNFRÂNGEREA TITANILOR.....52
METIS PREGĂTEŞTE O BĂUTURĂ FERMECATĂ.....54
CICLOPII ŞI HECATONHIRII SUNT ELIBERAŢI.....55
ZEII SE URCĂ PE MUNTELE OLIMP.....57
ZECE ANI DE RĂZBOI CRÂNCEN.....58
ZEII OLIMPULUI.....62
ZEUS, POSEIDON ŞI HADES ÎŞI ÎMPART ÎNTRE EI
LUMEA.....63
FIICELE LUI CRONOS CAPĂTĂ DEMNITĂŢI ÎN OLIMP..64
ZEIŢA CU OCHII DE AZUR.....66
TREI FECIORI AI LUI ZEUS.....68
PRUNCII ZEIŢEI LETO.....71
FIICA ZEULUI URANUS.....74
LUPTELE CU GIGANŢII.....81
NĂVALA SPRE OLIMP.....83
TIFON.....87
FUGA ZEILOR DIN OLIMP.....88
ŞIRETLICUL LUI HERMES.....89
PROMETEU.....94
FIUL TITANULUI IAPET CREEAZĂ OMUL.....95
ADUNAREA DE LA MECONA.....96
ZEUS RĂMÂNE PĂCĂLIT.....97

PROMETEU ADUCE OAMENILOR FOCUL.....99
CUTIA PANDOREI.....102
ÎNLĂNŢUIREA LUI PROMETEU.....105
CĂLĂTORIA LUI ZEUS PE PĂMÎNT.....113
PLECAREA SPRE ARCADIA.....115
ÎN FRIGIA.....116
FILEMON ŞI BAUCIS.....118
O MASĂ ÎNTINSĂ CU TOATĂ INIMA.....120
ZEII SE ARATĂ CINE SUNT.....121
UN STEJAR MÂNDRU, CE PARCĂ-MBRĂŢIŞEAZĂ UN TEI ÎN FLOARE.....123
POTOPUL.....128
STĂPÂNUL LUMII CERE PIEIREA OAMENILOR.....129
PLOILE SE DEZLĂNŢUIE.....132
RÂURILE ŞI MAREA ÎNCEP SĂ SE REVERSE.....134
POTOPUL ÎNCETEAZĂ.....136
ZEIŢA TEMIS INTERVINE.....137
DEUCALION ARE UN VIS CIUDAT.....139
DIN PIETRE SE NASC NOI OAMENI.....141
ÎNŞELĂCIUNILE LUI ZEUS.....146
O FLACĂRĂ STRĂLUCITOARE.....147
O NIMFĂ DIN CORTEGIUL ZEIŢEI ARTEMIS.....148
IO E PRESCHIMBATĂ ÎN JUNINCĂ.....150
MONSTRUL ARGUS ÎNCEPE S-O CHINUASCĂ PE IO....152
ZEUS HOTĂRĂŞTE MOARTEA LUI ARGUS.....154
IO ÎŞI RECAPĂTĂ VECHEA ÎNFĂŢIŞARE.....157
RĂPIREA EUROPEI.....159
AFRODITA ÎÎ ADUCE MÂNGÂIERE COPILEI LUI AGENOR
.....162
HERA ŞL COPIII EI.....168
PEDEPSIREA CHELONEEI.....168
ZEUS A ÎNŞELAT-O ŞI PE HERA.....170
GELOZIA ÎŞI ARATĂ COLŢII.....171
HERA PUNE LA CALE SĂ-L RĂSTOARNE PE ZEUS.....173
UN DAR AMĂGITOR.....174
HEFAISTOS CERE O RĂSPLATĂ MARE.....175
SLUTUL SE ÎNSOARĂ CU ZEIŢA FRUMUSEŢII.....176

TICĂLOŞIA LUI ARES.....178
PALAS ATENA.....181
ATENA ÎMBLÂNZEŞTE CALUL ŞI DĂRUIEŞTE OAMENILOR MĂSLINUL.....182
ATICA ESTE INUNDATĂ DE ZEUL MĂRILOR.....184
ATENA PIZMUIEŞTE PE FATA LUI IDMON.....186
ARAHNEEA SE IA LA ÎNTRECERE CU ZEIŢA.....189
ZEIŢA O PREFACE PE FATĂ ÎN PAIANJEN.....191
STRĂLUCITORUL APOLO.....195
APOLO ÎŞI CAUTĂ LOC DE TEMPLU.....196
NIMFA DAFNE SE PREFACE ÎNTR-UN COPAC.....199
FÂNTÂNA CASTALIEI.....201
APOLO AFLĂ O VESTE NEPLĂCUTĂ.....202
MARSIAS ESTE ÎNVINS PRIN VICLENIE.....204
ARTEMIS.....210
ARTEMIS PORNEŞTE PRIN MUNŢI.....211
MÂNIA CUPRINDE INIMA ZEIŢEI.....212
ACTEON E SFÂŞIAT DE CÂINII SĂI.....215
URIAŞUL ORION.....216
DOUĂ ZEIŢE SE CEARTĂ PENTRU UN MURITOR.....218
O NOUĂ CONSTELAŢIE.....219
COPILA LETEI DEVINE NECRUŢĂTOARE.....221
ZEIŢA SĂGETEAZĂ ŞI FETELE NIOBEEI.....223
HERMES.....229
UN MIC TÂLHAR.....230
UN ZEU BUN LA ORICE TREABĂ.....232
PAN.....233
ZEUL CEL ÎNCORNORAT VREA SĂ TRĂIASCĂ ÎN ARCADIA.....234
FIUL LUI HERMES FĂUREŞTE NAIUL.....235
NIMFA PITIS.....237
AFRODITA.....243
ZEUS INSPIRĂ AFRODITEI O DRAGOSTE NESĂBUITĂ.....244
ADONIS.....246
CRIMA LUI ARES.....248
SCULPTORUL SIHASTRU.....250
ARTISTUL CIOPLEŞTE O FECIOARĂ DIN FILDEŞ.....251

STATUIA PRINDE VIAŢĂ.....253
EROS ŞL PSIHEEA.....258
PALATUL FERMECAT.....260
SE IVESC CELE DOUĂ SURORI.....263
PSIHEEA ÎL PIERDE PE EROS.....264
PSIHEEA PORNEŞTE ÎN CĂUTAREA SOŢULUI.....267
CĂLĂTORIA ÎN ŢINUTUL LUI HADES.....269
ZEUS HOTĂRĂŞTE........270
POSEIDON ŞI AMFITRITA.....274
URMĂRIREA NIMFEI.....275
MÂNIA ZEULUI SPOREŞTE.....277
DELFINII O PEŢESC PE AMFITRITA.....278
CICLOPUL POLIFEM.....281
HADES ŞL PERSEFONA.....287
UN ZEU MEREU LA PÂNDĂ.....288
IXION ŞI SISIF.....291
HADES VREA SĂ SE ÎNSOARE.....293
CORA SE ÎNTOARCE LA DEMETRA, DAR........296
HESTIA ŞL DEMETRA.....303
DEMETRA LA ELEUSIS.....304
DEMETRA SE ARATĂ ÎN ADEVĂRATA EI ÎNFĂŢIŞARE.307
TRIPTOLEM RĂSPÂNDEŞTE AGRICULTURA.....309
REGELE TESALIEI DOBOARĂ UN STEJAR AL ZEIŢEI...311
METRA SE SACRIFICĂ PENTRU TATĂL SĂU.....313
VESELUL DIONISOS.....318
UN COPIL NĂSCUT DE DOUĂ ORI.....320
GENII ÎNTUNECATE SE NĂPUSTESC ÎN PALATUL DIN TEBA.....322
REGELE ŞI REGINA ÎŞI PIERD MINŢILE.....323
FIUL LUI ZEUS SCAPĂ CU VIAŢĂ.....324
PENTEU.....325
PERSEU.....335
ZEUS SE-NDRĂGOSTEŞTE DE DANAE.....337
ACRISIU DESCOPERĂ CRIMA.....338
PESCARUL DICTIS AFLĂ PE MARE LADA.....340
REGELE INSULEI SERIFOS URZEŞTE UN PLAN.....342
SFATUL ZEULUI HERMES.....344

PERSEU RĂPUNE MEDUZA.....346
LA TITANUL ATLAS.....348
DEASUPRA ETIOPIEI.....350
PERSEU CUNOAŞTE PE FIICA LUI CEFEU.....352
MONSTRUL LUI FINEU ESTE RĂPUS.....354
LUPTA CU FINEU.....356
ÎNTOARCEREA ÎN ARGOS.....359
HERACLE.....366
ZEUS VESTEŞTE SOSIREA PE LUME A FIULUI SĂU.....367
ALCMENA DEVINE MAMĂ.....369
LUPTA CU ŞERPII ZEIŢEI HERA.....371
AMFITRION ÎL TRIMITE PE ALCIDE SĂ ÎNVEŢE MEŞTESUGUL ARMELOR.....373
GELOASA HERA ÎL LOVEŞTE DIN NOU CRUNT PE FIUL ALCMENEI.....374
LA ORACOLUL DIN DELFI.....376
TÂNĂRUL ALEGE DRUMUL VIRTUŢII.....377
SOSIREA LA MICENA.....379
RĂPUNEREA LEULUI DIN NEMEEA.....381
SPRE MLASTINILE LERNEI.....384
LUPTA CU HIDRA.....385
PĂSĂRILE STIMFALIENE.....388
CĂPRIOARA ZEIŢEI ARTEMIS.....390
MISTREŢUL DIN ERIMANT.....393
GRAJDURILE LUI AUGIAS.....396
TAURUL LUI POSEIDON.....398
PLECAREA SPRE TRACIA.....400
BIRUINŢA ASUPRA MORŢII.....401
ADUCEREA CAILOR LUI DIOMEDE.....403
CINGĂTOAREA HIPOLITEI.....405
LUPTA CU AMAZOANELE.....406
VACILE LUI GERIONE.....407
ÎN ŢINUTUL LUI HADES.....409
RĂPIREA CÂINELUI CERBER.....411
ÎNFRÂNGEREA LUI NEREU.....413
ELIBERAREA LUI PROMETEU.....415
HERACLE ADUCE MERELE DE AUR.....418

ÎNŞELĂCIUNEA LUI NESUS.....421
HERA URZEŞTE EROULUI NOI SUFERINŢE.....423
APOTEOZA LUI HERACLE.....425
TEZEU.....435
MICUL TEZEU ÎL CUNOAŞTE PE EROUL HERACLE.....437
DOBÂNDIREA SABIEI ŞI SANDALELOR LUI EGEU.....439
PRIMELE LUPTE ALE FECIORULUI ETREI.....441
SCIRION ŞI PROCUST.....443
INTRAREA ÎN ATENA.....446
EGEU ÎŞI DESCOPERĂ FIUL.....447
PLECAREA ÎN INSULA CRETA.....450
LA ZEUL MĂRILOR POSEIDON.....452
TINERII SUNT SALVAŢI.....455
TEZEU AJUNGE REGELE ATENEI.....457
PIERDEREA ANTIOPEI.....458
O UNELTIRE A ZEIŢEI AFRODITA.....461
TRAGICUL SFÂRŞIT AL LUI HIPOLIT ŞI-AL FEDREI....463
ÎNLĂNŢUIREA DIN INFERN.....465
DEDAL ŞL ICAR.....473
TAURUL LUI POSEIDON IESE DIN MARE.....475
REGINA ODRĂSLEŞTE PE MINOTAUR.....477
DEDAL CONSTRUIEŞTE LABIRINTUL.....479
CĂDEREA LUI ICAR.....481
LA REGELE COCALOS.....484
CASTOR ŞL POLUX.....490
ZEUS SE PREFACE ÎN LEBĂDĂ.....491
ELIBERAREA ELENEI DIN TROIA.....492
SPRE ALTE ISPRĂVI.....495
CEARTA CU FII LUI AFAREU.....497
POLUX ÎŞI ÎMPARTE NEMURIREA CU FRATELE SĂU CASTOR.....498
BELEROFON.....505
ANTEEA ÎL ÎNVINUIEŞTE PE NEDREPT.....507
REGELE PRET ÎL TRIMITE LA MOARTE.....509
PRINDEREA CALULUI ÎNARIPAT, PEGAS.....511
PIEIREA HIMEREI.....513
BELEROFON ÎI CERE SOCOTEALĂ LUI ZEUS.....515

ASCLEPIO.....520
APOLO O AMĂGEŞTE PE FIICA REGELUI FLEGIAS.....521
CORBUL PÂRĂŞTE PE CORONIA ŞI ZEUL O UCIDE.....523
MICUL ASCEPLIO ESTE SALVAT ŞI DAT ÎN GRIJA CENTAURULUI HIRON.....525
FIUL ZEULUI LUMINII ÎNCEPE SĂ VINDECE BOALELE
.....527
HADES CERE MOARTEA LUI ASCEPLIO, DAR........529
MELEAGRU.....535
ARTEMIS TRIMITE MISTREŢUL ÎN CALIDON.....536
ALTEEA SE ÎNVOIEŞTE CU PLECAREA FIULUI SĂU.....538
EROII SE STRÂNG ÎN CALIDON.....540
LUPTA SE PORNEŞTE.....541
CEARTA DIN PRICINA ATALANTEI.....543
NĂVALA CUREŢILOR ŞI ULTIMA BIRUINŢĂ.....544
ORFEU ŞL EURIDICE.....550
UN CÂNTĂREŢ FĂRĂ SEAMĂN.....551
PIERDEREA FRUMOASEI EURIDICE.....553
ORFEU PĂTRUNDE ÎN INFERN.....555
ZEUL HADES SE ÎMBLÂNZEŞTE.....557
NUMAI CÂNTECUL ÎI RĂMÂNE.....559
ÎNTEMEIEREA TEBEI.....564
CADMOS; ZETOS ŞI AMFION; EDIP.....564
DOBORÂREA BALAURULUI LUI ARES.....566
NAŞTEREA POPORULUI TEBAN DIN COLŢII DE BALAUR
.....568
URMAŞII LUI CADMOS RIDICĂ TEBA CEA CU ŞAPTE PORŢI.....570
EDIP ÎŞI UCIDE, FĂRĂ SĂ ŞTIE, TATĂL.....572
A DOUA CRIMĂ: CĂSĂTORIA CU IOCASTA.....574
PUSTIU ŞI LACRIMI AU HOTĂRÂT ZEII.....575
EXPEDIŢIA ARGONAUŢILOR.....580
FIUL LUI ESON SE ÎNTOARCE ÎN IOLCO.....582
REGELE PUNE LA CALE PIEIREA LUI IASON.....583
BERBECELE CU LÂNA DE AUR.....586
PREGĂTIREA MARII CĂLĂTORII.....588
PLECAREA SPRE ŢARA LUI EETE DE LA CAPĂTUL LUMII

.....589
EROII SUNT ÎNDEMNAŢI SĂ DUCĂ O VIAŢĂ TIHNITĂ ÎN LEMNOS.....591
URIAŞII CU CÂTE ŞASE BRAŢE.....592
PIERDEREA LUI HERACLE ÎN MISIA.....594
ÎNFRÂNGEREA BEBRICILOR.....595
SALVAREA LUI FINEU DE HIDOASELE HARPII.....597
ARGONAUŢII ZĂRESC CRESTELE CAUCAZULUI.....598
ÎN PALATUL SOARELUI.....600
EROS O ŢINTEŞTE ÎN INIMĂ PE MEDEEA.....602
EETE VREA SĂ-L TRIMITĂ PE IASON LA MOARTE.....604
HERA ÎI TRIMITE UN VIS MEDEEI.....606
SEMĂNAREA COLŢILOR DE BALAUR PE GLIE.....607
RĂPIREA LÂNEI DE AUR.....609
FUGA MEDEEI CU IASON.....610
CĂSĂPIREA MICULUI ABSIRT.....611
ÎNTOARCEREA LA IOLCO.....613
PELIAS ESTE FIERT ÎNTR-UN CAZAN CHIAR DE CĂTRE FETELE SALE.....615
GLAUCA ŞI CREON SUNT CUPRINŞI DE FLĂCĂRI.....616
FUGA MEDEEI ŞI PRĂBUŞIREA CORĂBIEI ARGO.....618
RĂZBOIUL TROIAN.....626
DEALUL GREŞELILOR.....627
PRIAM SE URCĂ PE TRONUL LUI LAOMEDON.....628
FIUL NOU-NĂSCUT DE HECUBA ESTE PĂRĂSIT PE MUNTELE IDA.....629
MĂRUL DISCORDIEI CADE ÎN MIJLOCUL NUNŢII ZEIŢEI TETIS CU PELEU.....631
ÎNCEPE CEARTA ÎNTRE CELE TREI ZEIŢE.....632
PARIS DĂ AFRODITEI MĂRUL DE AUR.....634
RÂPIREA ELENEI CEA FRUMOASĂ.....635
SFATUL ÎNŢELEPTULUI NESTOR.....636
ULISE SE PREFACE CĂ E NEBUN.....638
ÎN CĂUTAREA LUI AHILE.....640
UN FLĂCĂU ÎMBRĂCAT ÎN HAINE DE FATĂ.....642
ADEVĂRUL IESE LA IVEALĂ.....643
ZEII CER O JERTFĂ LA PLECARE.....644

PLECAREA SPRE ASIA.....646
SE-AŞAZĂ TABĂRA AHEIE.....648
NOUĂ ANI DE LUPTE SÂNGEREOASE.....649
CEARTA DINTRE AHILE ŞI AGAMEMNON.....650
AGAMEMNON ESTE AMĂGIT DE MORFEU.....652
OASTEA AHEIE VREA SĂ SE ÎNTOARCĂ ACASĂ.....654
ZEII AŢÂŢÂ PE RĂZBOINICI.....655
HECTOR ÎL RĂPUNE PE PATROCLE.....656
AHILE SE HOTĂRĂŞTE SĂ INTRE ÎN LUPTĂ.....658
DOBORÂREA LUI HECTOR.....660
PRIAM DOBÂNDEŞTE TRUPUL FIULUI SĂU.....661
TROIENILOR LE VIN AJUTOARE.....663
ÎNFRÂNGEREA LUI MEMNON, REGELE ETIOPIENILOR
.....664
APOLO ÎNDREAPTĂ SĂGEATA LUI PARIS SPRE CĂLCÂIUL LUI AHILE.....666
EROUL RĂPUS ESTE ADUS ÎN TABĂRĂ.....667
SFÂRŞITUL LUI PARIS.....669
ULISE SE STRECOARĂ ÎN TROIA.....670
CALUL DE LEMN.....672
LAOCOON ÎNŢELEGE ŞIRETLICUL AHEILOR.....673
AHEII IES DIN CALUL DE LEMN.....675
TROIA ESTE ARSĂ PÂNĂ LA TEMELII.....676
ÎNTOARCEREA AHEILOR ÎN ELADA.....686
MENELAU PORNEŞTE SPRE PATRIE, ÎMPREUNĂ CU ELENA.....687
AHILE, CA SEMIZEU, SE AŞAZĂ ÎN INSULA LEUCE, CĂSĂTORINDU-SE EL CU FRUMOASA ELENA.....689
NIMICIREA AMAZOANELOR.....690
PEDEPSIREA LUI AIAS DIN LOCRIDA.....691
ÎNECAREA CORĂBIILOR LA CAPUL CAFAREU.....693
AGAMEMNON ESTE UCIS LA-NTOARCEREA ACASĂ DE SOŢIA NECREDINCIOASĂ.....695
RĂZBUNAREA LUI ORESTE.....696
PĂŢANIILE LUI ULISE.....702
ÎN PEŞTERA CICLOPULUI POLIFEM.....704
URIAŞUL ESTE ORBIT CU UN TRUNCHI ÎNROŞIT ÎN

FOC.....706
AHEII SE LEAGĂ SUB PÂNTECELE OILOR ŞI IES DIN PEŞTERĂ.....707
ÎN INSULA LUI EOL ŞI ÎN ŢINUTUL LESTRIGONILOR.710
PE TĂRÂMUL VRĂJITOAREI CIRCE ŞI ÎN INFERN.....712
ÎN INSULA OGIGIA, LA CALIPSO.....714
PLUTA ESTE CUFUNDATĂ DE POSEIDON.....715
OSPEŢIA LUI ALCINOU.....716
ULISE ÎŞI POVESTEŞTE RĂTĂCIRILE.....717
ÎNTOARCEREA ÎN ITACA.....719
PORCARUL EUMEU ÎI DESTĂINUIE LUI ULISE FAPTELE PEŢITORILOR.....720
PLANUL FĂURIT ÎMPREUNĂ CU TELEMAH.....722
ÎNCĂ O NOAPTE.....724
PEDEPSIREA PEŢITORILOR.....725
AVENTUROASA CĂLĂTORIE A LUI ENEA.....732
PIERDEREA CREUSEI.....734
HERA ÎNCEPE SĂ-I LOVEASCĂ IARĂŞI PE TROIENI....736
ZEII PENAŢI ARATĂ DRUMUL SPRE ITALIA.....737
MOARTEA BĂTRÂNULUI ANHISE.....739
ZEUS PREZICE STRĂLUCIREA ROMEI.....740
ÎN CARTAGINA.....742
REGINA DIDONA SE ÎNDRĂGOSTEŞTE DE ENEA.....743
DIDONA ÎŞI STRĂPUNGE INIMA DE MÂHNIRE.....745
NOUA PATRIE A TROIENILOR.....746
PE CÂMPIILE-ELIZEE.....748
RĂZBOIUL ISCAT DIN PRICINA LAVINIEI.....749
ÎNTEMEIEREA ROMEI.....751